



ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΒΙΟΙ ΑΓΝΩΣΤΩΝ ΑΣΚΗΤΩΝ

ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ



ΒΙΟΙ ΑΓΝΩΣΤΩΝ ΑΣΚΗΤΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Β

Εισαγωγή-Μετάφρασις-Σημειώσεις  
ὑπὸ Ἰωάννου μ.

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 1988

ΒΙΟΙ ΑΓΝΩΣΤΩΝ ΑΣΚΗΤΩΝ

*Sunt nonnulli quos ad amorem patriae caelestis plus  
exempla quam praedicamenta succendunt (I, Προλ. 9)*

(Μερικοί πυρπολούνται προς τόν πόθο της οὐράνιας πατρίδας  
μᾶλλον ἀπό τά παραδείγματα παρά ἀπό τά κηρύγματα).



*interioris sponsi speciem amare (IV, 14, 2)*  
(Νά ἀγαπάμε τό κάλλος τοῦ μυστικοῦ Νυμφίου)



## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ίάβαζα από μικρό παιδί τούς βίους τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, πού μέ τόν ἔνθεο βίο τους καί τήν ἐν Χριστῷ ζωή τους δόξασαν τόν Θεό.

Μεγάλη ψυχική ὠφέλεια ἔπαιρνα ὅταν ἀκουγα διηγήσεις ἀπό γεροντοτέρους γιά τούς παλαιούς πατέρες, ἀλλά αὐτό που μέ συγκινοῦσε ιδιαίτερα ἦταν τό βίωμα καί ὁ τρόπος ζωῆς τῶν ἰδίων. Πρόλαβα πατέρες μέ φιλόθεη πολιτεία καί ἔργο, μέ κόπους καί βία στά πνευματικά.

Οἱ πατέρες ἔδειξαν καί δείχνουν τά δύσβατα μονοπάτια τῆς σωτηρίας, ὄχι τούς φαρδεῖς δρόμους τῆς ἀπωλείας τῆς ψυχῆς. Ἐκεῖ, στίς πηγές τῆς Παράδοσης, ἡ ψυχὴ ξεδιψάει ἀπό τόν καύσωνα τοῦ κόσμου.

Ὁ κόσμος καταπίνει πολλούς, ἡ φλόγα του καίει. Ζητᾶ νά ἀφανίσει στίς μέρες μας μοναχοὺς καί κοσμικοὺς, πολεμᾷ τήν Ἐκκλησία. Σβήνει ἡ φωνή τῶν Πατέρων ἀπό τή βοή τοῦ κόσμου, παίρνουν δύναμη καί φουντώνουν τά ζιζάνια.

Οἱ εἰκόνες στό ἐξώφυλλο καί μέσα στό βιβλίο εἶναι ἔργα τοῦ ἀγιογραφικοῦ οἴκου Ἱερομονάχου Ἰωάννου καί Συνοδείας, Ἁγία Ἄννα.

Τά στίκα τοῦ βιβλίου εἶναι τῆς ἴδιας ἀδελφότητος σέ συνεργασία μέ τόν εὐλαβῆ ἀγιογράφο κ. Μυλωνᾶ Χριστιανό.



Ἡ ζωή τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι κανόνας νά εἶναι μαρτυρική. Ὅμως συναγωνισμό ἔχουμε ποιός θά γίνει πιό πολύ δούλος τῆς εὐκολίας, τῆς καλοπέραςης. Ἡ νηστεία καταργεῖται, κάποιοι ἀκόμα τήν μισοτηροῦν χωρίς πόθο. Ἡ δικαιοσύνη χάθηκε, ὁ νόμος τοῦ Χριστοῦ καταπατεῖται, λησμονεῖται ἡ Κρίση. Δέν κτίζονται σπίτια στόν οὐρανό, μόνο πολυκατοικίες στή γῆ. Ὁ πειρασμός ἐξουσιάζει τούς λογισμούς τῶν ἀνθρώπων, προσπαθοῦν νά ἀλλάξουν τήν Παράδοση, βγάζοντας μιά θεολογία ἀντιπατερική, γιά νά πλανηθοῦν ὡς καί οἱ ἐκλεκτοί.

Ποῦ εἶδατε μετάνοια; Ποῦ εἶδατε φόβο Θεοῦ; Ποιός ἐτάιμάζεται γιά τή Δευτέρα Παρουσία; Ὅμως «ὁ ἀγαπῶν τήν ἀνομίαν, μισεῖ τήν ἑαυτοῦ ψυχήν». Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά ζήσει χωρίς Θεό, μπορεῖ νά περάσει χωρίς Θεό. Νά πεθάνει δέν μπορεῖ χωρίς Θεό. Τότε, θέλει δέν θέλει, θά Τόν γνωρίσει.

Γιά ποιόν κτυπάει ἡ καρδιά τοῦ κόσμου; Γιά τό σῶμα ἢ γιά τήν ψυχή; Γιά τά ἐπίγεια ἢ γιά τά οὐράνια; Γιά τόν Ἄδη ἢ γιά τόν Θεό; Δέν ξέρω τί θά ἀπαντήσουν οἱ μεγάλοι καί οἱ σοφοί τῆς γῆς. Μόνο ξέρω πώς ὁ Θεός ἐξέλεξε τούς μωρούς καί περιφρονημένους, δέν ξεχνᾷ τούς δικούς Του ὁ Θεός. Δέν θά μείνει ἀδικαίωτη ἡ Δημιουργία τοῦ κόσμου, δέν θά πάει μάταια τό Αἷμα πού χύθηκε στό Σταυρό τοῦ Χριστοῦ. Μόνο νά προλάβουμε ὅσο ὑπάρχει ἀκόμα μετάνοια.

Οἱ προφητεῖες λένε πώς στούς ἐσχάτους καιρούς οἱ μοναχοί θά γίνουν σάν τούς κοσμικούς καί οἱ κοσμικοί σάν τούς δαίμονες. Ὅσο καί γιά τούς ὀγδοήτες ἀκόμα «εἰς τόν αἰῶνα τό ἔλεος αὐτοῦ, Ἀλληλούια». Βαδίζοντας πρὸς τήν δύση τοῦ κόσμου ἄς κοιτάξουμε μέ τήν καρδιά νά δώσουμε ὅ,τι ἔχουμε στόν Χριστό, γιά νά μᾶς χαρίσει καλή μετάνοια καί νά σκεπάσει τήν ἀδυναμία μας, ὅπως ἔκανε στούς Πατέρες.

Ἡ πείρα τῶν πατέρων δίδαξε τούς παλαιούς καί ὀδηγεῖ καί ἐμᾶς τούς ταπεινούς. Γιά νά μήν τήν στερηθοῦν οἱ ἀδελφοί μας,

θεωρήσαμε πώς ἄξιζε τόν κόπο νά κυκλοφορήσει κι αὐτό τό βιβλίο. Ἡ συνοδεία μας ἀψήφησε τόν κόπο καί τήν ταλαιπωρία καί προχώρησε στή μετάφραση καί ἔκδοση τοῦ παρόντος ἔργου, πιστεύοντας πώς σέ κάποιες καρδιές θά μιλήσει, κάποιοι θά βρεθοῦν νά ξυπνήσουν.

Ἱερομόναχος Ἰωάννης  
Κελλίον Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου  
Ἁγία Ἄννα - Ἁγίον Ὄρος

Ἡ ΚΟΙΜΗΣΙΣ Τῆς ΘΕΟΤΟΚΟΥ





## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*instantius aeterna quaerere* (III, 38,4)  
(Νά ζητάμε ολόψυχα τὰ αιώνια)

### 1. Γενικά.

ολύ άδικημένοι είναι όλοι οι άγιοι, μάρτυρες και όσοι, πού έτυχε νά γραφοϋν οι βίοι τους ή τά συγγράμματά τους στά Λατινικά. Φυσικά ή άδικία αυτή δέν είναι εις βάρος τους· αυτοί στον Θεό έζήλωσαν νά ευαρεστήσουν, και Αυτός τους τίμησε. Είναι εις βάρος μας, γιατί όλοι οι Όρθόδοξοι τής Άνατολής, και κυρίως οι σύγχρονοι, στερηθήκαμε πλούτο τρυφής και άγιασμοϋ.

Γιά ιστορικούς λόγους γλώσσα τής Όρθοδοξίας είναι ή εκκλησιαστική Έλληνική, δηλ. ή κλασσική ή ή κοινή άρχαία διυλισμένη μέσα στή ζωή και τους άγώνες των Πατέρων. (Κι αυτό αποδεικνύεται περίτρανα από τό ότι αυτήν προγραμματίσει νά θανατώσει ή αντίχριστη Παιδεία). "Όμως ό Χριστιανισμός χρησιμοποίησε και κάθε άλλη γλώσσα πού συνάντησε στό πέρασμά του: Άρμενικά, Άραβικά, Σλαβικές γλώσσες κλπ., και κυρίως τά Λατινικά. Έκατοντάδες ή ίσως χιλιάδες μάρτυρες έχυσαν τό αίμα τους για τον Χριστό σε περιοχές πού κυριαρχούσε ή Λατινική Παιδεία, πολλοί μεγάλοι όσοι και ιεράρχες άγίασαν μέ τήν

ἀσκησή τους. "Όλων αὐτῶν τά συναξάρια, καθώς καί συγγράμματα τῆς κλάσεως αὐτῶν τοῦ ἁγ. Ἰερωνύμου, τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, τοῦ ἁγ. Ἀμβροσίου, τοῦ ἁββᾶ Κασσιανοῦ, τοῦ ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου, τοὺς ἔλαχε ἄδικη μοίρα: Γράφθηκαν στά Λατινικά καί τήν ὥρα πού στήν Δύση εἶχαν νά παλαίψουν μέ τή συσκότιση τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, στήν Ἀνατολή ἡ γλώσσα ἐμπόδιζε τήν διάδοση καί συχνά αὐτά ἀντιπροσωπεύθηκαν ἀπό ἐλάχιστες ἀποσπασματικές καί χλωμές μεταφράσεις. Ἔτσι στά σύγχρονα χρόνια τά κείμενα αὐτά τά καταχράσθηκε ἐπιτηδεῖως ἡ Καθολική προπαγάνδα τῆς πλάνης, ἀσελγώντας ἀναιδῶς σέ ξένη περιουσία. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ὁ Ὁρθόδοξος χῶρος κρατάει ντροπαλή ἀπόσταση ἀπό τόν κλέφτη, ἀπό φόβο καί ἀμέλεια μαζί. Φόβο λόγῳ τῆς ἠττοπάθειας ἀπέναντι στήν κοσμική φαντασμαγορία τῆς ἰσχύος τῶν Δυτικῶν. Ἀμέλεια λόγῳ τοῦ κόπου πού ἀπαιτεῖ ἡ προσέγγιση ἑνός Λατινικοῦ κειμένου ἀπό ἕναν Νεοέλληνα, προκατειλημμένο οὕτως ἢ ἄλλως ἀπό τήν ἀπέχθεια πού τοῦ προκάλεσε ἡ τυχόν διδασκαλία ἐλαφρόμυαλων κακοεπιλεγμένων κειμένων τῆς Γραμματείας αὐτῆς.

Θέλησα κι ἐγώ, ἂν καί ἀναρμόδιος, νά προωθήσω λίγο τό δικαίωμα - ἴσως ὑποχρέωση - τῆς Ὁρθοδοξίας νά ἀπαιτήσῃ πίσω τά αἰχμάλωτα κείμενά της, καί νά ἀποτίσω τό ὀφειλόμενο χρέος εὐλαβείας σέ ἕναν μεγάλο ἅγιο συγγραφέα καί στό πλῆθος τῶν μακαρίων ἀνδρῶν καί γυναικῶν πού αὐτός σύναξε σέ ἕνα περίφημο ἔργο του.

Ἡ ἄγνοια σαφῶν στοιχείων, γιά τό πρόσωπο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου ἔκανε τό ὄνομά του νά ἀκούγεται στά αὐτιά μας σάν θρῦλος: "Ἐνα ἀπόσπασμα τοῦ βίου του καί πολλά θολά ἀποσπάσματα ἀπό τοὺς Διαλόγους του στόν Εὐεργετινό, καθώς καί ἡ σύνδεση τοῦ ὀνόματός του μέ τήν θ. Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, εἶναι οἱ σχετικές μέ τόν ἅγιο ἐμπειρίες μας. Παρακάτω θά προσπαθήσω νά δώσω πολύ βιαστικά μερικά παραπάνω στοιχεῖα γιά τόν ἅγιο καί τό ἔργο πού παρουσιάζουμε ἐδῶ.

## 2. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Μέγας (540-604).



"Ὅπως θά τό συμπεράνει ὁ ἀναγνώστης καί ἀπό μερικές ἐσωτερικές μαρτυρίες τοῦ κειμένου, ὁ ἁγ. Γρηγόριος δέν εἶναι τυχαῖος γόνος. Εἶλκε τήν καταγωγή ἀπό ἀρχαία ἐπιφανῆ συγκλητική οἰκογένεια (τήν Anicia) τῆς Ρώμης καί γεννήθηκε τό 540. Οἱ γονεῖς του Γορδιανός καί Συλβία ἀνήκαν στήν ὑψηλή κοινωνία τῆς πόλης καί ἔχαιραν τιμῆς, δόξας καί πλούτου. Τό σημαντικότερο ὅμως καί καθοριστικότερο ἀπό ὅλα ἦταν πῶς στή γενιά ἔρρεε ἁγιασμένο αἷμα. "Ὅλοι ἦταν ἄνθρωποι πού ἀγάπησαν καί ὑπηρετήσαν τήν Ἐκκλησία. Ἐνδεικτικά ἀναφέρουμε τόν προπάππο του ἁγιασμένο Φήλικα τόν Πάπα Ρώμης καί τήν μακαρία ἱερά παρθένο Ταρσίλλα τήν θεῖα του (βλ. IV, 16).

Ὁ ἴδιος ἔδειξε ζήλο καί ἐπιτηδειότητα στή μόρφωση, σπουδάζοντας καί τά ἱερά γράμματα καί νομικά. Στή συνέχεια ἔγινε ἀστυδίκης (praetor urbanus). Αὐτός ὅμως ἦταν ἄνθρωπος πού ποθοῦσε νά δοθεῖ στόν Θεό καί ἀγαποῦσε τήν ἡσυχία, τήν μελέτη καί προσευχή. Ἔτσι, ὅταν μετά τόν θάνατο τοῦ πατέρα του κληρονόμησε ὅλη τήν πατρική περιουσία, τήν χρησιμοποίησε γιά ἱεροῦ σκοποῦς, κρίνοντας ὅτι ἤρθε ἡ ὥρα νά ἀποστραφεῖ καί τόν πλοῦτο καί τά ἀξιώματα. Μέσα σέ ὅλα ἔκτισε καί ἔξι μοναστήρια στή Σικελία γιά τοὺς ἐκεῖ μοναχοὺς καί φρόντισε γιά τή διατροφή τους. Τό 574 μετέτρεψε σέ μοναστήρι τό πατρικό του σπίτι πού βρισκόταν στήν Κλιτύν Σκαύρου (clivus Scauri) στόν Καίλιο λόφο τῆς Ρώμης κοντά στόν ναό τῶν ἁγίων Ἰωάννου καί Παύλου (βλ. χάρτη στό τέλος). Ἀφιέρωσε τήν μόνή στόν ἅγιο Ἀνδρέα τόν Πρωτόκλητο, προσκάλεσε τόν Βαλεντίωνα γιά ἡγούμενο, ἐκάρη καί ὁ ἴδιος μοναχός καί παρέμεινε ἐκεῖ ὡς ὑποτακτικός(!). Τρία χρόνια ἀργότερα, τό 577, ὁ πάπας Βενέδικτος Α' τόν χειροτόνησε διάκονο. Ὁ διάδοχος του Πελάγιος Β' τόν ἔστειλε τό 579 στήν Κωνσταντινούπολη ὡς ἀποκρισιάριο τοῦ (nuntio).

Όταν μετά από έξι χρόνια, τό 585, επέστρεψε από τήν πρωτεύουσα, έγινε τό δεξί χέρι του Πάπα. Ό ίδιος όμως αγαπούσε καί φρόντιζε γιά τό μοναστήρι του καί νοσταλγούσε νά επιστρέψει σέ αυτό, αλλά του ήταν πιά αδύνατον, καί μέ θλίψη στήν καρδιά υπέμενε τίς διοικητικές μέριμνες. Μάλιστα τό 590 άρρώστησε ό Πελάγιος Β΄ από τόν λοιμό, πού συχνά θά αναφέρουμε, καί έκοιμήθη. Τότε σύσσωμος κλήρος καί λαός τόν επέλεξαν Πάπα. Αυτός προέβαλε κάθε δυνατή αντίσταση, έγραψε μάλιστα έπιστολή στόν αυτοκράτορα Μαυρίκιο άρνούμενος τό αξίωμα. Οί αντιρρήσεις του άποκρούστηκαν από παντού καί αναγκάστηκε νά υποχωρήσει.

Ός Πάπας, επί δεκατρία χρόνια έξι μήνες καί δέκα ήμέρες, έδειξε καταπληκτική σύνεση καί σοφία. Δούλευε μέ τάξη, ύπομονή καί διορατικότητα, ήρεμα, μέ ήπιότητα καί πυγμή μαζί, μέ μετριοπάθεια καί άυστηρή σοβαρότητα συγχρόνως, μέ σθένος καί ταπεινώση. Χαρακτηριστικό είναι ότι ύπόγραφε «δούλος τών δούλων του Θεού» (servus servorum Dei), δείχνοντας έτσι έντονώτερη τήν αντίθεσή του μέ τόν τίτλο «Οίκουμενικός», πού άποδόθηκε στόν Κων/πόλεως άγ. Ίωάννη Νηστευτή τό 587. Έργάστηκε άοκνα γιά τήν ιεραποστολή καί συγκεκριμένα γιά τήν μεταστροφή τών ειδωλολατρών καί άρειανών Λογγοβάρδων (άποφασιστικό ρόλο γιά αυτό έπαιξε ή διάδοση του έργου του Διάλογοι), καί τών ειδωλολατρών τής Σικελίας, Σαρδηνίας καί Κορσικής. Κυρίως όμως αναγνωρίστηκε ως φωτιστής τών Άγγλοσαξόνων τής Μ. Βρετανίας, όπου απέστειλε τόν ήγούμενο τής μονής του του Άγίου Άνδρέα Αύγουστινο μαζί μέ σαράντα μοναχούς, ό όποιος καί έγινε επίσκοπος Canterbury. Άκόμη στήν Ρώμη άγωνίστηκε γιά τήν ήθική καί κατά Θεόν ζωή τών Χριστιανών, ρυθμίζοντας μέ διάκριση άπειρες λεπτομέρειες, οργανώνοντας μέ Πνεύμα Θεού θέματα κανονιστικά καί λειτουργικά καί επιβάλλοντας έτσι πρακτικές πού καθιερώθηκαν καί έμειναν στους αιώνες.

Μέσα σέ όλα αυτά όμως ό νοός του είναι στό μοναστήρι του, μέ τό όποιο δέν διέκοψε ποτέ τήν έπαφή, τήν παρακολούθηση καί τήν πνευματική επίβλεψη. Άλλά τόν ίδιο τόν είχε καλέσει ό Χριστός στόν θερισμό, κι έμειναν οί πόθοι του άνεκπλήρωτοι. Γιά νά ξεδιψάσει λίγο τήν ψυχή τήν δική του καί όσων είχαν τό ίδιο πνεύμα μέ αυτόν, αλλά καί γιά νά μυήσει καί όλους τούς άλλους στό άσκητικό πνεύμα, πού είναι στοιχείο ύποστατικό καί πρωταρχικό τής Χριστιανικής ζωής, συνέγραψε τούς Διαλόγους. Τό έργο αυτό έγινε πασίγνωστο, καί στήν Άνατολή του έδωσαν τήν προσωνομία Γρηγόριος ό Διάλογος (πρβλ. τόν άνάλογο σχηματισμό Ίωάννης ό Κλίμαξ).

Δέν ήταν όμως τό μόνο του. Έγραψε ακόμη: Ήθικά στόν Ίώβ, Όμιλίες στά Ευαγγέλια (40), Όμιλίες στόν Ίεζεκιήλ (22), Έπιστολές, Ποιμαντικός κανών, Έρμηνεία στό Γ΄ Βασιλειών, Έρμηνεία στό Άσμα άσμάτων, Ταμείον Έπιστολών. (Καλή θά ήταν μιά μικρή παρουσίαση, αλλά δέν ύπάρχει χώρος).

Έκοιμήθη στις 12 Μαρτίου του 604. Σέ Άνατολή καί Δύση αναγνωρίστηκε ή αγιότητά του, ή σύνεση, ή πραότητα, ή σοβαρότητα, ή έλεημοσύνη, ή άγάπη Χριστού, πού συνόδευσαν τήν πολυδιάστατη προσφορά του. Έτσι ονομάστηκε Μέγας, άνακηρύχθηκε άγιος καί έορτάζεται στις 12 Μαρτίου. Βίος του πολύ παλιός δέν ύπάρχει, μόνο του Παύλου Διακόνου (Η΄ αιών) καί κυρίως ό όγκωδέστατος του Ίωάννου διακόνου (Θ΄ αιών), πού περιέχει τά λίγα στοιχεία πού δώσαμε καί έδώ, καί πλήθος άλλων πληροφοριών καί θαυμαστών περιστατικών, έρανισμένων από τά έργα του ίδιου (κυρίως τίς Έπιστολές) καί από τίς διάσπαρτα καταγραμμένες παραδόσεις τών Λογγοβάρδων καί Άγγλοσαξόνων γιά αυτόν. Στά έλληνικά συναξάρια πέρασε τό έπεισόδιο μέ έναν ναυαγό πού έλέησε ως μοναχός καί, όταν έγινε Πάπας, έμφανίστηκε πάλι καί άποδείχθηκε πώς ήταν Άγγελος Κυρίου, καθώς καί ή πληροφορία πώς ό Πέτρος έβλεπε, όταν εκείνος έγραφε, ένα περιστέρι νά πετά κοντά στό στόμα του. Μακάρι νά

δεῖ τό φῶς κάποια μετάφραση ὁλόκληρου αὐτοῦ τοῦ βίου, καθώς καί μία βελτίωση καί ἔκδοση τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου, πού ὑπάρχει τυπωμένη στό περιοδικό «Ἀγιορειτική Βιβλιοθήκη». (Ὁ βίος καί τά ἔργα του βρίσκονται σχεδόν ὅλα στός τόμους 75 ἕως 79 τῆς Λατινικῆς Πατρολογίας).

Ἄς σημειώσουμε ἀκόμη πώς δέν ἔχουμε μαρτυρίες γιά τό πόση σχέση ἔχει ὁ Ἅγιος μέ τήν θ. Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων. Τό μόνο βέβαιο εἶναι πώς εἶναι δικαιολογημένη ἡ ἐμπλοκή τοῦ ὀνόματός του στό θέμα, γιατί, ὅπως εἶπαμε, παρενέβη, ρύθμισε καί καθιέρωσε τρόπους σέ ἄπειρα θέματα ψαλμωδίας, τυπικοῦ καί λειτουργικῆς.

### 3. Οἱ Διάλογοι

#### α) Γενικά

Ὁ ἅγ. Γρηγόριος ἔζησε ὡς ἐπί τό πλεῖστον μέσ στόν κόσμο, ἀλλά ἦταν στήν ψυχή μοναχός. Γιά νά μπορέσει ὁμως νά κρατήσει ἔτσι τήν καρδιά του, ἔπρεπε νά κρατήσει τόν νοῦ του στή μνήμη τοῦ Θεοῦ. Γιαυτό πάντοτε ἄκουγε μέ προσοχή τούς λόγους τῶν παλαιῶν πατέρων, πρόσεχε τήν ζωή τους, ζητοῦσε νά μάθει γιά ἄλλους, ρωτοῦσε γιά τήν ἀγία πολιτεία καί τά θαύματα ἀσκητῶν καί ἐπισκόπων ἀπό ὅλες τίς περιοχές ἐκεῖ, τά διατηροῦσε μέ εὐλάβεια στή μνήμη του, καί αὐτά τόν συντηροῦσαν, τόν ἔτρεφαν, τόν παρηγοροῦσαν, τοῦ θέρμαιναν τόν ζήλο, τόν φώτιζαν, τόν καθοδηγοῦσαν. Ἐπειτα ἀπό τρία χρόνια θητείας στόν ἀρχιεπισκοπικό θρόνο, ἀντιλήφθηκε βαθιά καί μέ ἀνέκφραστο πόνο τήν ἀθλιότητα, τήν ἄγνοια, τίς ἀμετρες ταλαιπωρίες (πού θά ἀναφέρουμε παρακάτω), τίς θλίψεις, τό χάος καί τήν ἀπογοήτευση τοῦ ποιμνίου του, καί ἀποφάσισε νά δώσει τήν μαρτυρία του καί μέ ἕνα γραπτό κείμενο πού θά ἔδειχνε τήν ὁμορφιά καί τή δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, θά ἔδινε μιά γεύση τῆς «γλυκύτητας» τοῦ Θεοῦ, τῆς Προνοίας, τῆς Οἰκονομίας, ἀλλά καί τῆς φοβερότητάς Του. Αὐτά γέννησαν τούς Διαλόγους, ἕνα Γεροντικό, ἕνα Λατινικό ἀντίστοιχο τῆς Ἱστορίας τῶν μοναχῶν τῆς Αἰγύπτου, τοῦ Λαυσαϊκοῦ, τῆς Φιλοθέου Ἱστορίας, τοῦ Πατερικοῦ τοῦ Σινᾶ καί τοῦ

Λειμωναρίου (μάλιστα εἰδικά τό τελευταῖο εἶναι σύγχρονο ἢ λίγο μεταγενέστερο). Ἡ συγγραφή τοῦ ἔργου τοποθετεῖται θετικά, ἀπό ἐσωτερικές μαρτυρίες, στά 593-594.

#### β) Περιεχόμενο

Τό ἔργο δέν εἶναι καταγραφή κάποιας συζήτησης. Συνετέθη ἀπευθείας σέ γραπτό λόγο καί ὁ διάλογος εἶναι ἀναμφίβολα φανταστικό λογοτεχνικό εὔρημα. Ἄλλωστε ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας συχνά, ὅπως θά δοῦμε, ἀπευθύνεται σέ «ἀναγνώστες», μιλάει γιά «προηγούμενο βιβλίο» κ.ἄ.

Φανταστικός συζητητής τοῦ ἁγ. Γρηγορίου εἶναι ὁ Πέτρος, ἕνας ἐπιφανῆς διάκονος τοῦ Πατριαρχείου, χειροτονημένος διάκονος τό 593, γνωστό πρόσωπο, πού ἀνήκε στήν θρησκευτική ἐλίτ τῆς Ρώμης καί συχνά βοηθοῦσε τόν Ἅγιο στή συγγραφή καί τήν ἔρευνα τῶν Γραφῶν, ἀλλά καί στίς ἄλλες διοικητικές του μέριμνες. Ἐν τούτοις ἡ παρουσία του εἶναι συμβολική, γιατί ἐνώ παρεμβαίνει 145 φορές, δέν λέει τελικά τίποτα, παρά μόνο βοηθά στήν μετάβαση ἀπό τό ἕνα θέμα στό ἄλλο, κρατώντας λειτουργική σιγή ἀπέναντι στόν μονόλογο τοῦ ἁγ. Γρηγορίου.

Ὁ συγγραφέας χώρισε ἐσκεμμένα τό ἔργο σέ 150 κεφάλαια, τά ὁποῖα τά μοίρασε σέ 4 βιβλία: 12 στό I, 38 στό II, 38 στό III καί 62 στό IV. (Ἐπάρχουν ἠθελημένες ἐσωτερικές ἀριθμητικές συσχετίσεις). Τό περιεχόμενο τῶν κεφαλαίων εἶναι διηγήσεις καί κάποιες θεωρητικές ἀναπτύξεις. Στά τρία πρῶτα βιβλία ὅλα τά κεφάλαια περιέχουν διηγήσεις, ἐκτός ἀπό ἕνα (III, 34)· γίνονται ἐπίσης καί λίγες (12) μικρές θεωρητικές παρεκβάσεις μέσα στά ἴδια αὐτά τά κεφάλαια. Στό τέταρτο ὁμως βιβλίο οἱ διηγήσεις παίζουν βοηθητικό δευτερεύοντα ρόλο, ἐνώ ὑπάρχουν καί 25 κεφάλαια χωρίς καθόλου διηγήσεις.

Οἱ διηγήσεις αὐτές περιέχουν πάνω ἀπό 200 θαύματα (45 στό I, 45 στό II, 70 στό III, 50 στό IV), δηλαδή θαυματουργίες ἁγίων ἀνδρῶν, θαυμαστά περιστατικά πού δείχνουν τήν ποιότητα

της πολιτείας τους, δράματα και άλλες θείες ενέργειες για πολυποίκιλους σκοπούς κλπ. Μέσα σέ όλα αυτά παρελαύνουν κάπου 70 μεγάλοι πατέρες του ΣΤ' αιώνας (κυρίως) στις περιοχές εκείνες. Τό συγκεκριμένο περιεχόμενο έχει ως εξής:

I: 12 μεγάλοι πατέρες της Κεντρικής Ίταλίας, μέ αρκετές θαυμαστές διηγήσεις για τόν καθένα.

II: Αποκλειστικά ό βίος του αγίου Βενεδίκτου μέ πλήθος θαυμάτων και συναφών διηγήσεων.

III: Άλλοι 38 πατέρες, επίσκοποι, κληρικοί, ασκητές, κοινοβιάτες, αναχωρητές, κλπ. από όλη τήν Ίταλία και έξω από αυτήν μέ μία ή και πολλές διηγήσεις για τόν καθένα.

IV: Πραγματεία περί της αιωνιότητας, τών κεκοιμημένων, της άλλης ζωής κλπ., κατάσπαρτη από θαυμαστές διηγήσεις (κυρίως από τήν Ρώμη ή τά περίχωρα και συνήθως αρκετά πρόσφατες), πού έμπεδώνουν τίς θεωρητικές θέσεις.

### γ) Ίστορικό και Γεωγραφικό πλαίσιο



Θά προσέξει ό αναγνώστης πώς ένα πλήθος έπεισοδίων συνδέονται μέ ιστορικά γεγονότα και κυρίως μέ πάσης φύσεως βαρβαρικές επιδρομές. Όστρογότθοι, Φράγκοι, Άλαμανοί, Βησιγότθοι, Βάνδαλοι, Λομβαρδοί και οί λοιποί, κυκλοφορούν δηλώνοντας τίς περιοχές εκείνες μέ κάθε άνεση. Θά προσπαθήσουμε νά δώσουμε μερικές πολύ σύντομες εξηγήσεις:

Τό κακό ξεκίνησε 200 χρόνια πριν από τόν άγ. Γρηγόριο. Ή Ίταλία ήταν αναπόσπαστο τμήμα του Ρωμαϊκού και, στή συνέχεια, του Βυζαντινού κράτους. Όμως τό 395 ό Μ. Θεοδόσιος μοίρασε τήν αυτοκρατορία στά δύο και όρισε τόν γιό του Όνώριο αυτοκράτορα του Δυτικού κράτους, τό όποιο έτσι ξεκόψε από τήν Άνατολή. Ή καταστροφή ήταν ραγδαία. Τό 404 μεταφέρθηκε ή πρωτεύουσα στή Ραβέννα, ή Ρώμη αδυνάτισε παραμένοντας άπλό θρησκευτικό κέντρο, ό δρόμος για τούς Γότθους άνοιξε. Πρώτοι οί Βησιγότθοι: Ό Άλάριχος μετά τήν λεηλασία της Έλλάδας στρέφεται στήν Ίταλία και τό 410 έρημώνει τήν Ρώμη. Μέ τήν επιδρομή του 452 φθάνουν πρό τών πυλών της οί Ούννοι του Άττίλα. Μόλις τό 455 εξανδραποδίζεται από τούς Βανδάλους του Γενσέριχου πού έξορμούν από τά παράλια της Άφρικής. Μέχρι τώρα οί Βυζαντινοί κρατούσαν ακόμα τήν επικυριαρχία του διαλυμένου κράτους. Τώρα θά τήν χάσουν κι αυτήν. Τό 476 ό Βησιγότθος Όδόακρος καταλύει όριστικά τήν Δυτική αυτοκρατορία. Άλλά κι αυτός θά νικηθεί τό 493 από τούς Όστρογότθους του Θεοδώριχου, ό όποιος σέ λίγο κατέλαβε όλόκληρη έντελώς τήν Ίταλία και τά νησιά, θεωρούμενος τυπικά έπίτροπος του Βυζαντίου. Νέο δράμα αρχίζει όταν οί Βυζαντινοί έπιχειρούν τήν ανακατάληψη σύμφωνα μέ τήν τακτική της reconquista του Ίουστινιανού, πού στέλνει τούς στρατηγούς του: Α' έκστρατεία του Βελισαρίου 534-540. Β' έκστρατεία Βελισαρίου 544-549. Έκστρατεία Ναρσή 551-554. Τό 552 οί Γότθοι συνθηκολόγησαν, αλλά τό 553 εισβάλλουν οί Άλαμανοί Λεύθαρις και Βουτιλίνος λεηλατώντας τά πάντα. Ή όριστική τους ήττα

στήν Καπύη τό 554 θά σημάνει τήν ἀποχώρησή τους.

Τό Βυζάντιο πολύ λίγο θά χαρεῖ τήν ὀριστική ἀποχώρηση τῶν Γότθων ἀπό τήν Ἰταλία γιατί τό 568 εἰσβάλλει μέ ὀρμητικό γερμανικό φύλο, οἱ Λομβαρδοί. Κατέλαβαν ἀμέσως τήν Βόρεια καί Κεντρική Ἰταλία. Ἐλεύθερη ἀπέμεινε μόνο ἡ Κάτω Ἰταλία καί Σικελία καί μία στενόμακρη ζώνη ἀπό τήν Ρώμη, ἔδρα τοῦ Πάπα, μέχρι τήν Ραβέννα, ἔδρα τοῦ Βυζαντινοῦ ἐξάρχου. Αὐτή εἶναι καί ἡ κατάσταση στά χρόνια τῆς συγγραφῆς τῶν Διαλόγων (593-594).

Ὁ ἅγ. Γρηγόριος γιά τήν χρονολόγηση χρησιμοποιεῖ τίς ἐξῆς ἐκφράσεις: «Παλαιούς» ὀνομάζει ὅσους ἤκμασαν πρῖν ἀπό τά χρόνια τῶν Ὀστρογότθων (πρῖν τό τέλος τοῦ Ε' αἰ.). «Χρόνια τῶν Γότθων» ὀνομάζει τό α' μισό τοῦ Στ' αἰῶνος. «Δικά μας χρόνια» ἐννοεῖ τούς χρόνους μετά τήν γέννησή του, δηλ. μετά τό 540. «Χρόνια τῶν Λογγοβάρδων» τήν τελευταία γενεά. «Πρόσφατα» ( *purē* ) τούς χρόνους πού διακονεῖ στή Ρώμη (μετά τό 585) καί κυρίως μετά τήν ἀνοδο του στό θρόνο τό 590.

Ὁ τόπος τῶν διηγήσεων εἶναι ὀλόκληρη ἡ Ἰταλία καί ὄχι μόνον αὐτή. Ὡστόσο ὁ κύριος ὄγκος ἀπό αὐτές διαδραματίζονται στήν Κεντρική Ἰταλία, ἀπό τήν Καμπανία πρὸς Ν. μέχρι τήν Οὐμβρία πρὸς Β. (βλ. χάρτες). Πολλά εἶναι καί τά ἐπεισόδια πού λαμβάνουν χώρα μέσα στήν ἴδια τή Ρώμη.

Ἡ πλειοψηφία τῶν περιστατικῶν ἐκτυλίσσονται στά χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ (527-565), βρισκόμαστε δηλαδή στόν ἐνδοξότερο αἰῶνα τοῦ Βυζαντίου, καί παρακολουθοῦμε τήν καθημερινή ζωή στά περιφερειακά τμήματα κατά τήν περίοδο τῆς μεγαλύτερης ἀκμῆς τοῦ κράτους. Μάλιστα ἡ Δύση βρῖσκεται στό ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος μέ τίς ἀλλεπάλληλες ἐκστρατείες σέ αὐτήν. Οἱ μορφές λοιπόν τῶν Διαλόγων ἀναδεικνύονται «μές στή φωτιά», καί αὐτό τίς κάνει ἀκόμα πιό ἥρωικές.

Ἡ γῆ στήν ἐπαρχία ἀρχίζει νά δίνει ὄψη σεληνιακοῦ τοπίου, ἐνῶ ἡ Ρώμη ἐξελίσσεται σέ «πόλη-φάντασμα», ὅπως θά τό

διαπιστώσει ὁ ἴδιος ὁ ἀναγνώστης. Μέσα σέ ὅλα αὐτά ἡ Ἐκκλησία (μοναχοί καί κληρικοί) κρατᾷ ἄσπιλη τήν πνευματικότητά της. Ἐπίσης οἱ πάπες κρατοῦν σταθερά τό ὕψος τους, τονίζοντας ἐμφατικά τή διαφορά ἀπό τούς νεωτέρους διαδόχους τους. Ὑπηρετοῦν τόν ἱστορικό ρόλο τους, εἶναι πρόσωπα ἐξαιρετικά σεβαστά σέ Ἀνατολή καί Δύση (ὑπόψιν ὅτι καί ἡ Ἑλλάδα τότε ὑπαγόταν διοικητικῶς στήν Κωνσταντινούπολη, ἀλλά ἐκκλησιαστικῶς στή Ρώμη), εἶναι σταθερότεροι στήν ἀρετή καί στήν Ὀρθοδοξία (κι εἶναι πολύ σημαντικό γιά τήν Ἐκκλησία ὀλόκληρη αὐτό, γιατί ἔχουν τόν πρῶτο λόγο σέ ὅλες τίς Συνόδους), σέ καιρό πού στήν Κωνσταντινούπολη μαίνονται τά πάθη τῆς ἐξουσίας (ἐπόμενο γιά μιὰ πρωτεύουσα) καί οἱ διαμάχες τῶν αἱρέσεων.

Ἡ χαρακτηριστική πνευματική ὑγεία πού διαφαίνεται στά πρόσωπα τῶν Διαλόγων καί ἡ σεμνή πνευματικότητα τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας πού ἀντικατοπτρίζεται πίσω ἀπό αὐτά, ἀποτελεῖ τόν μεγαλύτερο ἔλεγχο κατά τῆς σύγχρονης Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Παρακαλοῦμε ἄς τό προσέξει αὐτό ὁ ἀναγνώστης. Καί ἂν θέλει νά ἔχει ἓνα ἀντίστοιχο παράδειγμα, ἄς σκεφθεῖ τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν τήν κατάσταση τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, κλήρου καί ποιμνίου, κατά τήν Τουρκοκρατία καί ὅλες τίς ἄλλες περιόδους μεγάλων θλίψεων.



### δ) Τρόπος γραφής του άγ. Γρηγορίου

Όπως σέ όλα του, έτσι και στή γλώσσα του ο "Άγιος είναι πνευματικός, συνετός και θετικός. Γράφει με άμεσότητα και ευθύτητα, χωρίς υπεκφυγές. Γιαυτό χρησιμοποιεί τήν γλώσσα τής εποχής του, δίχως αυτό νά σημαίνει - όπως θά ήθελαν οι μεγάλοι μας σύγχρονοι καθοδηγητές νά καταλάβουν - πώς άναμασά φράσεις του πεζοδρομίου. Ο ίδιος στόν Πρόλόγο του ξεκαθαρίζει πώς ή όμιλούμενη γλώσσα φιλτράρεται από τήν διάκριση του νοῦ γιά νά φθάσει στόν κάλαμο του γραφέως.

Έτσι έχουμε μπροστά μας μετακλασσικά πρὸς μεσαιωνικά Λατινικά, και, όπως πιστεύουμε πώς δείχνει και ή μετάφραση, γεμάτα ιδιομορφίες, μέ πληθώρα περιφράσεων, μέ κάποιες άφελείς έκλαικευτικές επαναλήψεις, αλλά όλα αυτά μέ ένα ύφος σοβαρό, ιεροπρεπές, μετρημένο, έτσι πού τό κύριο χαρακτηριστικό του νά συνίσταται στή μίξη μεγαλοπρέπειας έκφρασης και καθημερινότητας θέματος.

Άλλο έμφανές στοιχείο είναι ή έμμονή και ή σεβασμός στήν ιερότητα τής λέξης, πού είναι καθιερωμένη είτε ως στερεότυπος τίτλος, είτε ως λειτουργική έκφραση. Έτσι δέν έχουν τέλος τά *vir venerabilis* (εὐσεβής άνήρ), *vir vitae venerabilis* (άνήρ εὐσεβοῦς ζωής) - και τά δύο γιά όσίους -, *vir religiosus* (θεοσεβής άνήρ) - μόνο γιά πιστούς λαϊκούς -, τά πάντοτε «συνθηματικά» *pater, abbas* - μόνο γιά ήγουμένους -, *frater* (άδελφός) - γιά μοναχούς κοινοβίου -, *beatus* (μακάριος) - γιά άναγνωρισμένους άγίους - κ.ο.κ. Γιαυτό ο άναγνώστης άς μήν τά θεωρήσει αυτά κουραστικές άτέλειες, αλλά ένδειξεις σεβασμοῦ και σεμνότητας.

Χάριν συντομίας άς αναφέρουμε δύο μόνο άκόμα: α) Είπαμε πώς ο άγ. Γρηγόριος ήταν νομικός κατά κόσμον. Έτσι τόν βλέπουμε παντού νά συγκεντρώνει ακούραστα τούς μάρτυρές του, νά αναφέρει τά στοιχειά πού πιστοποιοῦν ό,τι αναφέρει, σέ όλα του νά τόν χαρακτηρίζει μιά πρόθεση άκριβολογίας, σαφήνειας και πιστότητας. Γιαυτό και τά άναρίθμητα *nimirum* (άναμφιλέ-

κτως), *videlicet* (προφανώς), *scilicet* (δηλαδή) κ.ο.κ. Ός παράδειγμα άς προσέξει ο άναγνώστης στό IV βιβλίο, πώς πάντοτε μετά από ένα όραμα, αναφέρει κάποιον γεγονός πού έπαληθεύει τήν θεϊκή προέλευσή του (κι όχι τήν δαιμονική ή φανταστική). β) Όλες οι αναφορές στους όσίους πατέρες πλέκονται γύρω από τήν τριπλή σημασία τής λέξης *virtus* (= άρετή), πράγμα πού μέ δυσκόλεψε πολύ στή μετάφραση. Σημαίνει: 1) δύναμη σωματική, 2) «δύναμις», «δυνάμεις», δηλ. σημεία, θαύματα, και 3) έσωτερική άρετή (όπως σήμερα).

### ε) Οι Διάλογοι ανά τούς αιώνες

Τό κείμενο αυτό είχε μεγάλη διάδοση και αγαπήθηκε από όλες τις κοινωνικές τάξεις. Στήριξε λαούς μέσ στις ταλαιπωρίες τους, προσηλύτισε βαρβάρους, καθοδήγησε μοναχούς και λαϊκούς, κληρικούς, επισκόπους. Όμως στή Δύση τό πνεῦμα μετά τό Σχίσμα άλλαξε. Η Άναγέννηση τά θεώρησε αυτά ξεπερασμένα, ή θρησκευτική Μεταρρύθμιση σκανδαλίστηκε από τά πολλά θαύματα, μέ τόν καιρό άμφισβητήθηκε ή σοβαρότητα τών λεγομένων, άκόμη και ή αυθεντικότητα του ίδιου του έργου. Οι σύγχρονοι «έπιστήμονες» έχουν μετά βεβαιότητας τή γνώμη πώς ή γένεση τών διηγήσεών του είναι μυθοπλαστική, και άλλα διάφορα. Ο Θεός άς τούς λυπηθεί.

Οι Διάλογοι γνώρισαν μιά μετάφραση στα Έλληνικά (άρχαια) τόν Η' αιώνα από τόν πάπα Ζαχαρία (741-752), πού είχε έλληνική παιδεία (βρίσκεται στήν Λατινική Πατρολογία τομ. 77, άντικρυστά στό Λατινικό κείμενο). Άρκετά άποσπάσματα αυτής τής μετάφρασης πέρασαν στόν Εϋεργετινό τόν ΙΑ' αιώνα. Στή σύγχρονη έκδοσή του υπάρχουν και μερικά πού αποδίδονται στόν άγ. Γρηγόριο, χωρίς νά είναι δικά του, ένω άλλα άνήκουν στους Διαλόγους, χωρίς νά έπισημαίνεται αυτό. Τήν μετάφραση του Ζαχαρία παρέφρασε έπιλεκτικά και έλεύθερα ο Καισάριος Δαπόντες τό 1777 και τήν εξέδωσε τό 1780.



Ὁ Ζαχαρίας ἦταν μέγας Πάπας μέ θαυμαστή δράση. Εἶναι αὐτός πού τόσο πολύ ἐπηρέασε τόν Λομβαρδὸ βασιλιά Ράτχι (ἢ Ρασῆ), ὥστε αὐτός ἐγκατέλειψε τὰ κατακτητικά του κατὰ τῆς Ρώμης σχέδια καί μάλιστα ἔγινε καί μοναχός τό 749. Στή συνέχεια ὁ Ζαχαρίας κάλεσε τόν Πιπίνο τόν Βραχύ, πράγμα πού εἶχε σάν τελικό ἀποτέλεσμα νά περάσει ἡ ἐξουσία στους Φράγκους καί νά τελειώσει ἡ κυριαρχία τῶν Λομβαρδῶν στήν Ἰταλία. (Πέρασε στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 15 Μαρτίου). Ἡ μετάφρασή του, ἄν καί πολύτιμη, εἶναι προβληματική καί χαρακτηριστικά ἄνιση. Πρέπει νά τῆς ἀναγνωρίσουμε τό μεγάλο πρότερο τῆς παραδοσιακῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκφρασης. Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα α) σάν ἑλληνικό κείμενο εἶναι γενικά ἄτεχνο καί συχνά ἀκατανόητο καί ἑλλειπτικό (ὅσο μπορούμε νά τό ποῦμε αὐτό ἐνόσω δέν ὑπάρχει ἀκόμα κριτική ἔκδοση), καί β) ἀπό πλευρᾶς πιστότητας, ἄλλοτε ἀποδίδει κατὰ λέξιν τό Λατινικό κείμενο (σέ μερικά σημεία μέχρις ὑπερβολῆς), καί ἄλλοτε παίρνει μεγάλες ἐλευθερίες, μέχρις σημείου νά δημιουργεῖ καί ὑποψίες (εἰδικά στό II βιβλίον), πού δέν μπορούμε νά συζητήσουμε ἐδῶ.

Στήν καταχώρηση τῶν ἀποσπασμάτων στόν Εὐεργετινὸ, τό κείμενο φαίνεται νά ὑπέστη πρόσθετες τλαιπωρίες. Κι ἄν σκεφθοῦμε ὅτι οἱ σημερινοὶ πιστοὶ μας γνωρίζουν τόν ἅγ. Γρηγόριο ἀπό τὴν Νεοελληνική ἐλεύθερη μετάφραση τῶν κομματιῶν αὐτῶν στήν ἔκδοση τοῦ Εὐεργετινοῦ ἀπὸ τόν Ματθαῖο, πού εἶναι φυσικό καί πάλι νά περιπλέκει τὴν κατάσταση, μπορούμε νά καταλάβουμε γιατί ἡ κοινὴ ἐντύπωση γιὰ τοὺς Διαλόγους εἶναι ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον ἀρνητική.

Περὶ τὸ νά σημειώσουμε πῶς ἡ παράφραση τοῦ Δαπόντε, ἄν καί ἐνδιαφέρουσα καί σχετικὰ γλαφυρή, ὡστόσο τελικά συγχύζει ἀκόμα περισσότερο τὰ πράγματα.



### στ) Ἡ παροῦσα μετάφρασις.

Μέ ὅλα αὐτὰ λοιπόν, κατόπιν προτροπῆς πολλῶν, σκέφθηκα νά βοηθήσω λίγο στό ζήτημα, ἄν καί εἶμαι μᾶλλον ὁ πιό ἀναρμόδιος, ὑπολογίζοντας στήν ἀνοχή σας καί ἀποβλέποντας στό γενικότερο συμφέρον τῶν πιστῶν. Συμμερίζομαι τὴν ἀπογοήτευση πολλῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων γιὰ τὰ πολλά βιβλία μέ βίους ἀγίων σέ ἐλεύθερη διασκευή, ὅπου τελικά διαβάζει κανεὶς περισσότερο τόν σύγχρονο μεταφραστή ἢ διασκευαστή, παρά τόν ἀρχαῖο συγγραφέα. Ἐπίσης συμφωνῶ μέ τὴν δυσφορία πολλῶν γιὰ τὴν πρόχειρη παρουσίαση τῶν κειμένων, ἢ τὴν ἑλλειψη γεωγραφικῶν ἢ ιστορικῶν ἐξηγήσεων πού ἀφήνει τόν ἀναγνώστη στό χάος τῆς ἀνίας καί τῆς δυσπιστίας.

Ἔτσι πῆρα τὴν ἀπόφαση νά δώσω ἐδῶ μιὰ ἀκριβῆ καί πιστὴ μετάφραση - δίχως αὐτό νά σημαίνει ὑποχρεωτικά κατὰ λέξιν -, ἀκόμα καί εἰς βάρος τῆς μεγάλης γλαφυρότητας. Πρόσθεσα καί ἀρκετές σημειώσεις, πού δέν εἶναι σχόλια - θὰ χρειάζονταν ἴσως καί αὐτά, ἀλλὰ ἐλλεῖπει ὁ χώρος -, ἀλλὰ ἐπεξηγηματικὲς σημειώσεις, πού βοηθοῦν τόν ἀναγνώστη νά κατανοήσει ὅσο γίνεται ἀκριβέστερα τό κείμενο καί στήν πλειοψηφία τους εἶναι γεωγραφικὲς καί ιστορικὲς. Συμπλήρωμά τους εἶναι καί οἱ χάρτες στό τέλος τοῦ βιβλίου, ὅπου σημειώνονται ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ τοπωνύμια τῆς Ἰταλίας πού συναντῶνται μέσ στό κείμενο.

Σέ ὅλην αὐτὴ τὴν κοπιαστικὴ ἐργασία μέ ὀδήγησαν οἱ ἀπαιτήσεις τοῦ ἴδιου τοῦ κειμένου: Ὁ ἅγ. Γρηγόριος εἶναι ἐξαιρετικά ἀκριβολόγος καί φιλαλήθης. Ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ πῶς τὰ δύο νήματα πού κινοῦν τό ἔργο εἶναι ἡ *ratio* καί ἡ *fides* (ἐκλογίκευση καί πίστη). Καί γιὰ τό παραμικρὸ περιστατικό πού διηγεῖται, ἀναφέρει τις πηγές του, τοὺς μάρτυρες, μέ πλήρη στοιχεῖα: ποιοὶ ἀκριβῶς εἶναι, ποιοὶ τοὺς ξέρουν, πού εἶναι, πότε τό εἶπαν κλπ. Χρονολογεῖ τό περιστατικό καί προσδιορίζει τόν τόπο του, συχνά μέ ἀκριβέστατα στοιχεῖα. Ὅλοι οἱ σημερινοὶ δὲσπιστοὶ ἢ ἄπιστοι, εἴτε ἀπλοὶ ἄνθρωποι πού δέν ξέρουν, εἴτε ἐπιστήμονες πού

ξέρουν καί δέν θέλουν νά καταλάβουν, οί όποιοί άμφιβάλλουν γιά τήν άλήθεια καί πιστότητα τών συναξαριών, λαμβάνουν ισχυρό ράπισμα από τούς Διαλόγους. Αύτήν τήν λειτουργία του κειμένου θέλησα νά διασώσω μέ τίς λίγες σημειώσεις, οί όποιες έπομένως έχουν μοναδικό σκοπό νά ύπηρετήσουν τήν άληθοφάνεια του κειμένου.

Μερικές πρόσθετες εξηγήσεις:

— Μεταφράζουμε από τό Λατινικό κείμενο τής κριτικῆς έκδοσης του A. de Vogué, στή σειρά Sources Chrétiennes (τόμοι 251, 260 καί 265), έχοντας συμβουλευθεί μερικές φορές καί τό κριτικό ύπόμνημα. Πάντως τό κείμενο πού δίνει είναι πολύ καλό, όπως καί ή Γαλλική μετάφραση του P. Antin (μέ έξαιρέση τό IV βιβλίο, όπου αλλάζει ύφος καί έλευθεριάζει άσκοπα). Έπίσης μάς ήταν πολύ χρήσιμες ή είσαγωγή καί οί πλούσιες σημειώσεις του Vogué, όπου ώστόσο ό άνθρωπος έχει λάθος πνεύμα. [Στήν ίδια γλώσσα είναι καί ή νεώτερη μετάφραση του μεγάλου Festugière, πού δέν είναι καί τόσο καταπληκτική].

— Στήν ίδια έκδοση τών SC, στον τόμο 251, βρίσκεται καί ή βιβλιογραφία πού χρησιμοποιήσαμε, καί γιαντό δέν τήν καταχωρούμε έδω, άφου άλλωστε είναι καθ' όλοκληρίαν ξενόγλωσση.

— Όταν παραπέμπουμε σέ χωρία τών Διαλόγων, χρησιμοποιούμε τούς Λατινικούς αριθμούς I, II, III, IV γιά νά δηλώσουμε τά βιβλία 1ο, 2ο, 3ο καί 4ο αντίστοιχα. Ο έπόμενος Άραβικός αριθμός δηλώνει τό κεφάλαιο καί, αν ύπάρχει καί δεύτερος, αυτός δηλώνει τήν παράγραφο, σύμφωνα μέ τήν άρίθμηση του Vogué. Π.χ. ή ένδειξη IV, 18,2, σημαίνει 4ο βιβλίο, 18ο κεφάλαιο, 2η παράγραφος.

— Τά χωρία τής άγ. Γράφῆς τά παραθέτουμε στό έλληνικό κείμενο, τό παραδεδεγμένο από τήν Έκκλησία μας, μέ κάποιες έλάχιστες εξαίρέσεις στήν Π. Διαθήκη, όταν ήταν έντελώς άπαραίτητη κάποια μετατροπή γιά τήν κατανόηση τών συμφραζομένων, λόγω μεγάλης άποκλίσεως τής βουλγάτας.

— Η παράδοση του κειμένου μάς διέσωσε επιτίτλους (capitula) σέ κάθε κεφάλαιο, πού δέν είναι του άγ. Γρηγορίου, αλλά είναι πάντως άρχαίοι. Γιαντό τούς μεταφράσαμε καί αυτούς καί τούς τυπώσαμε μέσα στό κείμενο στήν άρχή τών κεφαλαίων, στήν άριστερή πλευρά. Όλοι οί άλλοι τίτλοι εκτός κειμένου είναι του μεταφραστή καί σκοπεύουν οί περισσότεροι στον χωρισμό σέ ένότητες.

\*\*\*

Animus ad amorem venturae vitae ex praecedentium comparatione accenditur (I, Προλ., 9), λέει ό άγ. Γρηγόριος. (« Η ψυχή φλέγεται γιά τήν άγάπη τής μέλλουσας ζωής μέ τήν σύγκριση τών προηγούμενων»). Ο βίος καί τά θαύματα τών παλαιών κάνουν τήν γεμάτη Θεό ψυχή νά χαιρείται πού Τόν βλέπει νά ενεργεί, νά ανάβει ό πόθος της γιά τήν ούράνια πατρίδα.

Οί παλαιοί πατέρες μάς καθοδηγούν γιά τήν άνω Ίερουσαλήμ. Μή χάσουμε τον δρόμο ως πλάνητες του κόσμου καί νυχτωθούμε έξω από τά τείχη.

Στό IV, 32,4 ό Ρεπαράτος είδε στον Άδη νά έτοιμάζουν μιá τρομακτική στοίβα ξύλα γιά τήν πυρά κάποιου. Δέν πρόλαβε όμως νά άκούσει τίνος ήταν. Κάντε προσευχή νά μήν είναι του μεταφραστή.

Πάλι στό IV, 37,9 ό στρατιώτης είδε στους μακάριους λειμώνες νά κτίζουν ένα χρυσό παλάτι. Κι αυτός δέν μπόρεσε νά μάθει τίνος ήταν. Εύχομαι νά κατοικήσουν εκεί οί αναγνώστες καί νά μεσιτεύσουν καί γιά μένα γιά καμιά παράγκα εκεί γύρω.

Ίωάννης μ.

Κοιμ. Θεοτόκου, Άγία Άννα  
Τών Άρχαγγέλων (8 Νοεμβρίου) 1987



## ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

### Προοίμιο



Μιά μέρα, πιγμένος στις ατέλειωτες φασαρίες κάποιων κοσμικῶν - στῶν ὁποίων τίς ὑποθέσεις πολλές φορές ἐξαναγκάζομαστε νά ἀποτίσουμε φόρο, πού εἶναι σίγουρο πῶς δέν τούς τόν χρωστᾶμε -, κατέφυγα σέ ἀπόμερο τόπο, κατάλληλῳ γιά θρῆνο, ὅπου θά μπορούσε νά ἀποκαλυφθεῖ φανερά μπροστά μου τί ἦταν αὐτό στις ἀπασχολήσεις μου πού μου δημιουργούσε αἶσθημα ἀπαρέσκειας καί ἐλεύθερα θά παρουσιαζόντουσαν συγκεντρωμένα μπροστά στά μάτια μου ὅλα ὅσα συνήθιζαν νά μέ πληγώνουν μέ στενοχώριες.

Ἐκεῖ λοιπόν πού καθόμουν βαθιά θλιμμένος καί ἐπί πολλή ὥρα σιωπηλός, ἦρθε τό τόσο ἀγαπητό μου τέκνο ὁ Πέτρος ὁ διάκονος, συνδεδεμένος στενά μαζί μου μέ κάθε οἰκειότητα καί φιλία ἀπό τό πρῶτο ἄνθος τῆς νεότητάς του καί σύντροφός μου στήν ἔρευνα τοῦ ἱεροῦ λόγου<sup>1</sup>. Αὐτός ἀντιλήφθηκε πῶς ἔ-

**Προοίμιο** 1. Ὑπονοεῖ τή συγγραφή τῶν ἄλλων (ἐρμηνευτικῶν) ἔργων τοῦ Ἁγίου (βλ. Εἰσαγωγή), ὅπου γνωρίζουμε ὅτι βοηθοῦσε ὁ Πέτρος καί ὁ ἀββάς Κλαύδιος.

λιωνα από ἀρρώστια τῆς καρδιάς καί μου λέει: «Συνέβη μήπως τίποτε καινούριο καί σέ κυρίευσε ἡ λύπη παραπάνω ἀπό τό συνηθισμένο;».

3 Τοῦ εἶπα: «Ἡ λύπη, Πέτρε, πού καθημερινά ὑπομένω εἶναι πάντοτε παλιά καί πάντοτε καινούρια, τό πρῶτο γιατί εἶναι συνηθισμένη, τό δεύτερο γιατί ὄλο καί αὐξάνει. Πράγματι αὐτές μου οἱ ἐνασχολήσεις καταφέρουν τραύματα στή δυστυχισμένη ψυχή μου καί θυμᾶται αὐτή πῶς ἦταν ἄλλοτε στό μοναστήρι<sup>2</sup>: πόσο πάνω ἀπό ὅλες τίς ὀλισθηρές παγίδες πετοῦσε, πόσο κάτω ἀπό αὐτήν κυλοῦσαν ὅλα τά ρέοντα πράγματα: πῶς δέν συνήθιζε νά διαλογίζεται ἄλλα πράγματα ἐκτός ἀπό τά οὐράνια· πῶς, ἂν καί περιορισμένη μέσ στό σῶμα, διαπερνοῦσε ἤδη μέ τήν θεωρία αὐτά τά κλειῖθρα τῆς σάρκας· πόσο ἐπίσης καί τόν ἴδιο τόν θάνατο, πού σχεδόν ἀπό ὅλους θεωρεῖται τιμωρία, αὐτή τόν ἀγαποῦσε ὡς εἴσοδο πράγματι ζωῆς καί ἀμοιβῆ τῶν κόπων της.

4 »Καί τώρα λόγῳ τῶν περιστάσεων τῆς ποιμαντικῆς μέριμνας πάσχει τίς ἀσχολίες κοσμικῶν ἀνθρώπων καί, μετά ἀπό τέτοιο εὐπρεπές κάλλος ἡσυχίας, μιαίνεται ἀπό τή σκόνη γηίνων πράξεων. Καί ὅταν συγκαταβαίνοντας στούς πολλούς διαχυθεῖ στά ἐξωτερικά, τότε, ἀκόμα κι ὅταν ξαναζητήσῃ τά ἐσωτερικά, χωρίς ἀμφιβολία πολύ κατώτερη ἐπιστρέφει σέ αὐτά. Σταθμίζω λοιπόν τί ὑποφέρω, σταθμίζω τί ἔχω χάσει, κι ὅταν καλοκοιτάξω αὐτό πού ἔχασα, βαρύτερο γίνεται τό φορτίο πού σηκώνω.

5 »Νά λοιπόν τώρα πού δονοῦμαι στά κύματα θάλασσας μεγάλης, καί μέ τό καράβι τοῦ νοῦ σπάω στά βράχια ἀπὸ θαλασ-

2. δηλ. τά χρόνια μετά τό 573 ὡς τό 579, πού ἔμεινε στο μοναστήρι τοῦ Ἀγ. Ἀνδρέα στήν Κλιτύν Σκαύρου (Clivus Scauri), στόν Καίλιο λόφο, τό ὁποῖο ἴδρυσε ὁ ἴδιος στήν θέση τοῦ πατρικοῦ του σπιτιοῦ (βλ. χάρτη Ρώμης).

σοταραχή ἰσχυρῆς καταγίδας, καί μόλις ἀναπολώ τήν προηγούμενη ζωή μου, σάν νά στρέφω τό βλέμμα μου πίσω καί νά βλέπω τήν ἀκτῆ, ἀναστενάζω. Κι αὐτό ἀκριβῶς πού εἶναι ἀκόμα βαρύτερο εἶναι πῶς, καθῶς φέρομαι ζαλισμένος μέσ στά τεράστια κύματα, μόλις καί μετά βίας κατορθώνω νά διακρίνω τό λιμάνι πού ἄφησα. Γιατί οἱ πτώσεις τοῦ νοῦ ἔχουν ὡς ἐξῆς: πρῶτα χάνει βέβαια τό καλό πού κατέχει, ἀλλά τουλάχιστον θυμᾶται πῶς τό ἔχει χάσει. Ὅταν ὅμως ἀπομακρυνθεῖ περισσότερο, ἀρχίζει νά ξεχνάει καί τό ἴδιο τό καλό πού εἶχε χάσει, καί καταλήγει ἀργότερα οὔτε μέ τή μνήμη νά μή βλέπει αὐτό πού πρὶν κατείχε στήν πράξη. Αὐτό εἶναι τό νόημα ἐκείνου πού ἀνέφερα προηγουμένως, πῶς δηλ. ὅσο πλέουμε μακρύτερα, οὔτε τό λιμάνι πιά τῆς ἡσυχίας πού ἀφήσαμε δέν βλέπουμε.

6 »Μερικές φορές προστίθεται καί αὐξάνει τή θλίψη μου καί τό γεγονός ὅτι ἀνακαλεῖται στή μνήμη μου ἡ ζωή κάποιων πού ἐξ ὅλης τῆς διανοίας τους ἐγκατέλειψαν αὐτόν τόν κόσμο, κι ὅταν προσβλέπω στό ὕψος τους, λαμβάνω ἐπίγνωση πόσο πολύ χαμηλά ὁ ἴδιος εἶμαι πεσμένος. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς πολλοί εὐαρέστησαν στόν Κτίστη τους μέ μονήρη βίο: Ὁ Παντοδύναμος Θεός δέν θέλησε νά μπλεχθοῦν στούς κόπους αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος, γιά νά μήν παλαιωθεῖ τό νεανικό τους φρόνημα μέ τίς ἀνθρώπινες δραστηριότητες».

7 Ὅμως καλύτερα θά ἐκθέσω αὐτά πού προέκυψαν, ἂν διακρίνω αὐτά πού εἰπώθησαν ὡς ἐρώτηση ἢ ἀπάντηση, σημειώνοντας προηγουμένως μόνο τά ὀνόματα τῶν συνομιλητῶν.

ΠΕΤΡΟΣ. Δέν γνωρίζω νά ἔχει λάμψει καί πολύ στήν Ἰταλία ἡ ζωή κάποιων μέ σημεῖα. Ἀγνοῶ λοιπόν τίνων ἡ σύγκριση εἶναι πού σέ ἐξάπτει. Ὅπωςδήποτε δέν ἀμφιβάλλω πῶς ὑπῆρξαν καί σέ αὐτό τόν τόπο καλοί ἄνθρωποι, ὅμως ἔχω τήν ἐντύπωση πῶς δέν ἔκαναν καθόλου σημεῖα καί δυνάμεις.

ἀδιάλειπτα τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἄπλωσε τό δεξί του χέρι καί μόλις ἀντέταξε ἀπέναντί του τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ, τόν καθήλωσε, ἔτσι ὅπως ἔπεφτε, στήν ἴδια τήν πλαγιά τοῦ ἀπότομου βουνοῦ, ὅπως ἀφηγεῖται ὁ θεοσεβής ἄνθρωπος Λαυρέντιος<sup>9</sup>. Καί φαίνεται πώς δέν ὑπῆρχε ἐκεῖ χώρος ὥστε νά μπόρῃ νά γαντζωθεῖ σταθερά. Ἔτσι μέχρι σήμερα, ὅπως κοιτάει κανείς τό βουνό, τοῦ φαίνεται ὁ βράχος ἔτοιμος νά πέσει.

#### Ἐξωτερική καί ἐσωτερική διδασκαλία

5 ΠΕΤΡΟΣ. Πρέπει ἄραγε νά πιστέψουμε πώς ἕνας τόσο ἐξαίρετος ἄνθρωπος, πού ἀργότερα ἔγινε διδάσκαλος μαθητῶν, εἶχε προηγουμένως διδάσκαλο;

6 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Δέν ἔχω ἀκούσει καθόλου νά ὑπῆρξε αὐτός μαθητής κανενός, ἀλλά ἡ δωρεά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δέν δένεται μέ νόμους. Βέβαια ὁ κανόνας τῆς ὀρθῆς πολιτείας εἶναι νά μήν τολμάει νά προΐσταται ὅποιος δέν ἔμαθε νά ὑποτάσσεται, καί νά μήν διατάσσει ὑπακοή στους κατωτέρους του, τήν ὁποία αὐτός δέν ἔμαθε νά δείχνει στους ἀνωτέρους του. Ὡστόσο ὑπάρχουν μερικοί οἱ ὁποῖοι διδάσκονται ἐσωτερικά μέ τή διδασκαλία τοῦ Πνεύματος ἔτσι, ὥστε, ἂν καί ἐξωτερικά τούς λείπει ἡ μαθητεία τοῦ ἀνθρώπινου διδασκάλου, δέν τούς λείπει ἡ φώτιση τοῦ ἐσώτερου διδασκάλου. Αὐτῶν ὅμως ἡ ἐλευθερία τῆς ζωῆς δέν πρέπει νά φθάσει νά λαμβάνεται ὡς ὑπόδειγμα ἀπό τούς ἀσθενεῖς, μήπως κάποιος θεωρώντας τόν ἑαυτό του παρομοίως πλήρη Ἁγίου Πνεύματος, δέν καταδειχθεῖ νά γίνῃ μαθητής ἀνθρώπου καί γίνῃ δάσκαλος πλάνης. Ὁ νοῦς πού εἶναι πλήρης θεοῦ Πνεύματος ἔχει ὀλοφάνερα τά σημεῖα του, δηλαδή τίς δυνάμεις καί τήν ταπεινώση. Ἄν αὐτά καί τά δύο συναντηθοῦν τέλεια στόν ἴδιο νοῦ, εἶναι προφανές ὅτι φέρουν μαρτυρία γιά τήν παρουσία τοῦ Ἁγίου

9. Laurentius, εὐσεβής λαϊκός, πού τώρα πρέπει νά βρίσκεται στή Ρώμη.

Πνεύματος.

Ἔτσι δέν διαβάζουμε νά εἶχε δάσκαλο καί ὁ Ἰωάννης ὁ 7 Βαπτιστής. Οὔτε ἡ ἴδια ἡ Ἀλήθεια Χριστός, πού δίδαξε τούς Ἀποστόλους κατά τή σωματική παρουσία Του, δέν τόν συμπεριέλαβε σωματικά ἀνάμεσα στους Ἀποστόλους. Ἀλλά αὐτόν τόν δίδασκε ἐσωτερικά, ἐνῶ ἐξωτερικά κατά κάποιον τρόπο τόν εἶχε ἀφήσει σέ ἐλευθερία. Ἔτσι ὁ Μωυσῆς στήν ἔρημο ἔμαθε τήν παραγγελία τοῦ Θεοῦ<sup>10</sup> ἀπό διδασκαλία ἀγγέλου καί δέν τήν γνώρισε ἀπό ἄνθρωπο. Ἀλλά αὐτά, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, οἱ ἀσθενεῖς πρέπει νά τά εὐλαβοῦνται, ὄχι νά τά μιμοῦνται.

ΠΕΤΡΟΣ. Ὡραῖα ὄλα αὐτά. Ὅμως παρακαλῶ νά μοῦ 8 πεῖς ἂν ἕνας τόσο μεγάλος πατήρ ἄφησε κάποιον μαθητή μιμητή του.

## 2

Λιβερτίνος,  
δευτεράριος τῆς  
μονῆς τῆς Φούνδης

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὁ εὐλαβέστατος 1 ἄνδρας Λιβερτίνος<sup>1</sup>, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε δευτεράριος<sup>2</sup> αὐτοῦ τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Φούνδης στους χρόνους τοῦ βασιλιᾶ τῶν Γότθων Τοτίλα<sup>3</sup>, πολιτεύθηκε καί μορφώθηκε

10. βλ. Ἐξοδ. 3,2, ὅπου ἡ διήγησις γιά τήν ἐμφάνισή ἀγγέλου στή φλεγόμενη βάτο καί γιά τίς ὁδηγίες γιά τή μελλοντική ἀποστολή τοῦ Μωυσῆ.

2.

1. Libertinus, ἤχησε στά μέσα τοῦ βου αἰῶνος.

2. Praepositus (= ἐπιστάτης), αὐτός πού ἔχει τά δευτερεῖα στή μονή. Τά ἀναφερόμενα καθήκοντα τοῦ Λιβερτίνου θυμίζουν τά ἀντίστοιχα σημεριναῦ τοῦ δοχειάρη καί τοῦ οἰκονόμου.

3. Totila (ἢ Τουτίλας), ὁ περιβόητος ἀρχηγός τῶν Ὀστρογότθων στήν Ἰταλία (βλ. Εἰσαγωγή) τά ἔτη 542-553, πού κατέλαβε καί τή Ρώμη τό 546 καί ἐναντίον τοῦ ὁποίου πολέμησαν καί τελικά τόν νίκησαν οἱ στρατηγοί τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισάριος καί Ναρσῆς στίς γνωστές ἐκστρατείες

μέσα στην μαθητεία εκείνου. Σχετικά με αυτόν έχουν ευρέως διαδοθεί σίγουρες διηγήσεις πολλών για πολλές δυνάμεις, αλλά κι ο θεοσεβής Λαυρέντιος πού προαναφέραμε, ο οποίος ζει ακόμα σήμερα και εκείνο τον καιρό είχε πολλές σχέσεις μαζί του, συνήθιζε να μου λέει πολλά για αυτόν. Από αυτά θα διηγηθώ λίγα πού θυμάμαι.

2 Στην ίδια επαρχία της Σαμνίας, πού μνημόνευσα παραπάνω, αυτός ο άνδρας ταξίδευε στο δρόμο για κάποια ανάγκη του μοναστηριού. Στόν τόπο εκείνο τον συνάντησε ο Δάριδας, κόμης των Γόθων, μαζί με στρατό, και οι άνθρωποι του έρριξαν τον δούλο του Θεού από τό άλογο στο όποιο καθόταν. Αυτός δέχθηκε μετά χαράς τήν απώλεια του κλεμμένου ύποζυγίου κι ακόμη και τό φραγγέλιο<sup>4</sup> πού κρατούσε τό προσέφερε στους άρπαγες, λέγοντας: «Πάρτε το, για να μπορείτε να διευθύνετε τό ύποζύγιο». Και άφου τά είπε αυτά, άμέσως δόθηκε σε προσευχή. Ο στρατός του άρχοντα πού προαναφέραμε με γρήγορο τρέξιμο έφθασε στόν ποταμό πού όνομάζεται Βούλτουρνος<sup>5</sup>. Έκει άρχισαν να χτυπούν τά άλογα με τά δόρατα και να τά πληγώνουν με τά πτερνιστήρια. Όμως τά άλογα, αν και δέρονταν με τά μαστίγια, αν και μάτωναν από τά πτερνιστήρια, κατέστη δυνατόν μόνο να καταπονηθοϋν, όχι όμως και να κουνηθοϋν. Φοβόντουσαν να πλησιάσουν τό νερό του ποταμού σαν βάραθρο θανάτου.

3 Όταν πιά κάθε ίππέας είχε κουραστεί να χτυπάει επί ώρα, ένας από αυτούς έκανε τή σκέψη πως ύπέστησαν αυτές

τους. Τό έδω επεισόδιο μπορεί να τοποθετηθεί στη διέλευσή του από τή Σαμνία τό 542.

4. Flagellum: μαστίγιο, καμτσίκι.

5. Vulturinus, ο σημερινός Βολτούρνο (Vulturno), 30 χλμ ΒΔ τής Νεαπόλεως (βλ. χάρτη Η 8).

τίς άβαρείες στην πορεία τους, επειδή έφταιξαν στόν δούλο του Θεού στο δρόμο. Άμέσως επέστρεψαν πίσω ξανά και βρίσκουν τόν Λιβερτίνο πεσμένο κάτω να προσεύχεται. Του λένε: «Σήκω, πάρε τό άλόγό σου». Έκείνος άπάντησε: «Πηγαίνετε με τό καλό, εγώ δέν έχω ανάγκη απ' τό άλογο». Κατέβηκαν και παρά τή θέλησή του τόν σήκωσαν πάνω στο άλογο, από τό όποιο τόν είχαν ρίξει, και άμέσως έφυγαν. Και τά άλογά τους με τέτοιο γρήγορο τρέξιμο διέσχισαν τό ποτάμι, πού πριν δέν μπορούσαν να περάσουν, σαν να μην είχε ή κοίτη του καθόλου νερό. Κι έτσι έγινε ώστε με τό να επιστρέψουν στόν δούλο του Θεού τό ένα δικό του άλογο, ξαναπέκτησαν και όλα τά δικά τους άλογα.

Τόν ίδιο καιρό ήλθε στα μέρη τής Καμπανίας<sup>6</sup> ο Βουκελλίνος μαζί με τούς Φράγκους<sup>7</sup>. Είχε κυκλοφορήσει φήμη για τό μοναστήρι του ύπηρέτη του Θεού πού προαναφέραμε, πως τάχα είχε πολλά χρήματα. Οι Φράγκοι μπήκαν μέσα στο ναό και άρχισαν εξαγριωμένοι τόν Λιβερτίνο να ζητούν, Λιβερτίνο να φωνάζουν. Αυτός ήταν εκεί πεσμένος κάτω σε προσευχή. Θαυμαστό πράγμα: ψάχνοντας και λυσομανώνοντας οι Φράγκοι σκόνταφταν επάνω του περπατώντας, και τόν ίδιο να τόν δουν δέν μπορούσαν. Έτσι ή τύφλωσή τους τούς χάλασε τά σχέδια και επέστρεψαν από τό μοναστήρι με άδεια χέρια.



6. Η περιοχή στην ΝΔ πλευρά τής Ιταλικής χερσονήσου (βλ. χάρτη).

7. Πρόκειται για τίς από τό 552-3 εισβολές των Βουκελίνου (ή Βουτιλίνου) και Λεύθαρι, Άλαμανών άρχηγών στην ύπηρεσία των Φράγκων, πού προσπαθοϋσαν να έπωφεληθοϋν από τήν αποχώρηση των Γόθων από τήν Ιταλία, λόγω τής ήττας των τελευταίων από τούς βυζαντινούς. Η πορεία τους δια τής Καμπανίας έγινε τό 554 τήν άνοιξη, ενώ τό ίδιο φθινόπωρο ήττήθηκαν από τόν Ναρσή και καταστράφηκαν.

5 Μιά άλλη φορά πήγαινε για τή Ραβέννα<sup>8</sup> για υπόθεση του μοναστηριού μέ έντολή του ἄββα, πού εἶχε διαδεχθεῖ τόν διδάσκαλό του Ὀνωράτο. Ὅπουδήποτε πήγαινε ὁ Λιβερτίνος, ἀπό ἀγάπη σέ ἐκεῖνον τόν εὐσεβῆ Ὀνωράτο, συνήθιζε πάντοτε νά φέρει στόν κόλπο του τό καλίγιο<sup>9</sup> ἐκείνου. Καθώς λοιπόν προχωροῦσε, συνάντησε κάποια γυναίκα νά βαστάζει τό σωματάκι τοῦ πεθαμένου γιου της. Αὐτή, μόλις ἀντιλήφθηκε τόν δούλο τοῦ Θεοῦ, ἀπό τή φλόγα τοῦ πόθου τοῦ γιου της ἄρπαξε τό ὑποζύγιό του ἀπό τό χαλινάρι καί μέ ὄρκο εἶπε: «Δέν φεύγεις, ἄν δέν μου ἀναστήσεις τόν γιό μου».

6 Ἐκεῖνος σκέφθηκε τό παράδοξο ἐνός τέτοιου θαύματος, ἔφριξε ὅμως τόν ὄρκο ἐκείνης τῆς αἰτήσεως. Θέλησε νά ξεφύγει ἀπό τή γυναίκα, ἀλλά, μή βρίσκοντας τή δύναμη, κόλλησε ἡ ψυχή του. Μποροῦμε νά ἀναλογισθοῦμε πόσος καί τί λογῆς ἀγώνας γινόταν στά στήθη του. Ἐκεῖ μέσα του μαχόταν ἡ ταπεινοφροσύνη τῆς πολιτείας του καί ἡ εὐσπλαγχνία γιά μιὰ μητέρα, ὁ φόβος νά ἀναλάβει κάτι παράδοξο, ὁ πόνος νά μή συντρεξεῖ μιὰ χαροκαμμένη γυναίκα. Ἀλλά πρὸς μεγαλύτερη δόξα τοῦ Θεοῦ ἡ εὐσπλαγχνία νίκησε αὐτό τό ἐνάρετο στήθος, τό ὅποιο ἀναδείχθηκε γενναῖο, ἀκριβῶς γιατί ὑπῆρξε ἡττημένο. Γιατί δέν θά ἦταν ἐνάρετο, ἄν δέν τό εἶχε νικήσει ἡ εὐσπλαγχνία. Ἔτσι κατέβηκε, ἔκλινε τά γόνατα, ὕψωσε τά χέρια στόν οὐρανό, ἔβγαλε τό καλίγιο ἀπό τόν κόλπο του καί τό ἔθεσε πάνω στό στήθος τοῦ νεκροῦ παιδιοῦ. Ἐνῶ προσευχόταν, ἡ ψυχή τοῦ παιδιοῦ ἐπέστρεψε στό σῶμα. Τό ἔπιασε ἀπό τό χέρι καί τό ἀπέδωσε ζωντανό στή μητέρα του πού ἔκλαιγε καί συνέχισε τό δρόμο πού πήγαινε.

8. ἔδρα τοῦ ἐξάρχου τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους (βλ. χάρτη Ε 2).

9. ὑπόδημα, σανδάλι.

ΠΕΤΡΟΣ. Πῶς νά ποῦμε πῶς συνέβη αὐτό; Ἦταν ἡ ἀ- 7  
γιότητα τοῦ Ὀνωράτου ἢ ἡ αἴτηση τοῦ Λιβερτίνου πού εἶχε τήν ἀξία γιά ἓνα τόσο μεγάλο θαῦμα;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Στήν ἐπίδειξη ἐνός τόσο θαυμαστοῦ σημείου συνενώθηκε ἡ πίστη τῆς γυναίκας μέ τήν ἀρετή καί τῶν δύο. Πιστεύω πῶς ὁ λόγος πού ὁ Λιβερτίνος εἶχε τέτοια δύναμη, ἦταν πῶς εἶχε μάθει νά ἔχει ἐμπιστοσύνη μᾶλλον στήν ἀρετή τοῦ διδασκάλου του παρά στή δικιά του. Θεωροῦσε πῶς στήν πραγματικότητα ἡ ψυχὴ ἐκείνου, τοῦ ὁποῦ τό καλίγιο ἔθεσε πάνω στό στήθος τοῦ νεκροῦ, ἦταν αὐτή πού ἐπέτυχε αὐτό πού ζητοῦσε. Ἄλλωστε κι ὁ Ἐλισαῖος<sup>10</sup> φέροντας τήν μηλωτή τοῦ διδασκάλου του ἔφθασε στόν Ἰορδάνη, ἐκτύπησε μιὰ φορά τά νερά, ἀλλά δέν διαιρέθηκαν. Ὄταν ὅμως ἀμέσως εἶπε: «Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός Ἥλιου, ἀφφώ;», ἐκτύπησε τόν ποταμό μέ τήν μηλωτή τοῦ διδασκάλου καί ἄνοιξε δρόμο ἀνάμεσα στά νερά. Διακρίνεις, Πέτρε, πόση σημασία ἔχει ἡ ταπείνωση στήν τέλεση τῶν θαυμάτων; Τότε μπόρεσε νά τελέσει θαῦμα ἴσο μέ τοῦ διδασκάλου του, ὅταν μνημόνευσε τό ὄνομα τοῦ διδασκάλου του. Ἐπειδὴ λοιπόν ἐπέστρεψε στήν ταπείνωση κάτω ἀπό τόν διδάσκαλό του, ἔκανε κι ὁ ἴδιος ὅ,τι εἶχε κάνει ὁ διδάσκαλος.

ΠΕΤΡΟΣ. Ὁραῖα ὅσα εἶπες. Ἀλλά σέ παρακαλῶ, ὅ- 8  
πάρχει τίποτε ἄλλο νά μᾶς διηγηθεῖς ἐπιπλέον γιά τόν ἴδιο πρὸς ἐποικοδόμησή μας;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Βέβαια ὑπάρχει, ἄν ὑπάρχει ὅμως κάποιος νά θέλει νά τό μιμηθεῖ. Ἐγώ θεωρῶ ἀνώτερη τήν ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς ἀπό τά σημεῖα καί τά θαύματα. Κάποια μέρα αὐτός πού κρατοῦσε τή διοίκηση τοῦ μοναστηριῦ μετά τήν ἐ-

10. Βασ. Δ' 2,14.

ξοδο του εὐσεβοῦς Ὀνωράτου, ἀναψε ἀπό σφοδρή ὀργή ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ εὐσεβοῦς Λιβερτίνου, τόσο πού τοῦ ἐπιτέθηκε νά τόν χτυπήσει. Καί ἐπειδή δέν βρῆκε ραβδί νά τόν χτυπήσει, ἄρπαξε ἕνα σκαμνί, τοῦ χτύπησε τό κεφάλι καί τό πρόσωπο καί ὅλη του τήν ὄψη τή μετέτρεψε σέ πρησμένη καί μελανή. Αὐτός μετὰ ἀπό τέτοιο γερό ξύλο ἀποσύρθηκε σιωπηλός στό κρεβάτι του.

9 Τήν ἄλλη μέρα εἶχε κανονισθεῖ μιὰ δουλειά γιά τίς ἀνάγκες τοῦ μοναστηριοῦ. Ὅταν λοιπόν ὀλοκληρώθηκαν οἱ ἐωθινοί ὕμνοι, ὁ Λιβερτίνος ἦρθε στό κρεβάτι τοῦ ἀββᾶ καί μέ ταπεινοφροσύνη ζήτησε εὐχή. Ἐκεῖνος ξέροντας πόσο ὄλοι τόν τιμοῦσαν ἐκεῖνον καί πόσο τόν ἀγαποῦσαν, νόμιζε πώς ἐξαιτίας τῆς ἀτιμώσεως πού διέπραξε εἰς βάρος του ἤθελε νά ἀποχωρήσει ἀπό τό μοναστήρι, καί τόν ρώτησε: «Ποῦ θέλεις νά πάς;». Αὐτός τοῦ ἀπάντησε: «Ἐχει ὀρισθεῖ μιὰ δουλειά τοῦ μοναστηριοῦ, πάτερ, πού δέν μπορῶ νά τήν ἀποφύγω, γιατί χθές ὑποσχέθηκα πώς θά πάω σήμερα: ἐκεῖ σκόπευα νά πάω».

10 Τότε ἐκεῖνος ἀπό τά βάθη τῆς καρδιάς του κατανόησε τή στρυφνότητα καί σκληρότητα τοῦ ἑαυτοῦ του καί τοῦ Λιβερτίνου τήν ταπεινοφροσύνη καί πραότητα· πήδηξε ἀπό τό κρεβάτι, κράτησε τά πόδια τοῦ Λιβερτίνου καί ὁμολόγησε πώς ἀμάρτησε, πώς εἶναι ἔνοχος πού ἀποτόλμησε τόσο ὡμά νά βασανίσει ἕναν τέτοιο καί τόσο μεγάλο ἄνδρα. Ὅμως καί ἀντίθετα ὁ Λιβερτίνος ἔπεσε στή γῆ, κυλίσθηκε στά πόδια ἐκεῖνου καί ἀπέδιδε αὐτό πού ὑπέστη σέ δικό του λάθος κι ὄχι στήν τραχύτητα ἐξείνου. Ἡ κατάληξη λοιπόν ἦταν νά ὀδηγηθεῖ σέ μεγάλη πραότητα ὁ πατήρ, καί ἡ ταπεινώση τοῦ μαθητῆ νά γίνεαι δασκάλα τοῦ διδασκάλου.

11 Κι ὅταν βγῆκε γιά νά κανονίσει τήν ὑπόθεση γιά τίς ἀνάγκες τῆς μονῆς, πολλοί ἄνθρωποι ἐπιφανεῖς καί εὐγενεῖς, πού πολύ τόν τιμοῦσαν πάντοτε, εἶχαν μεγάλη ἀπορία καί ρω-

τοῦσαν ἀνήσυχτοι πώς ἐγινε αὐτό καί εἶχε ἔτσι πρησμένο καί μελανιασμένο τό πρόσωπό του. Σέ αὐτούς ἔλεγε: «Γιά τίς ἁμαρτίες μου χθές τό βράδυ χτύπησα σέ ἕνα σκαμνάκι καί τό ἔπαθα αὐτό». Ἔτσι ὁ ἅγιος ἄνθρωπος διαφύλαξε μέσα του τήν τιμή καί τῆς ἀλήθειας καί τοῦ διδασκάλου, καί οὔτε τοῦ πατρὸς τήν ἀδυναμία πρόδωσε, οὔτε προσέπεσε στήν ἁμαρτία τοῦ ψεύδους.

ΠΕΤΡΟΣ. Νά νομίσουμε ἄραγε πώς αὐτός ὁ εὐσεβῆς Λιβερτίνος, γιά τόν ὁποῖο ἀνέφερες τόσα σημεῖα καί θαύματα, δέν ἄφησε μιμητές του στίς ἀρετές σέ μιὰ τόσο μεγάλη συνοδεία;

## 3

Μοναχός  
κηπουρός  
τῆς ἴδιας μονῆς

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὁ Φῆλιξ, πού ἐπονομαζόταν Κεκυφῶς<sup>1</sup>, πού ὁ ἴδιος γνώρισε καλά, ὁ ὁποῖος πρόσφατα ὑπῆρξε δευτεράριος τοῦ ἴδιου μοναστηριοῦ, μοῦ διηγήθηκε πολλά θαυμαστά γιά τούς ἀδελφούς αὐτῆς τῆς μονῆς. Ἀπό αὐτά μερικά πού μοῦ ἔρχονται στή μνήμη τά παρασιωπῶ, γιατί βιάζομαι σέ ἄλλα νά φθάσω, ὅμως ἕνα θά πῶ πού μοῦ τό διηγήθηκε καί κρίνω πώς δέν θά μπορούσα μέ κανένα τρόπο νά προσπεράσω:

2 Στό ἴδιο μοναστήρι ἦταν κηπουρός ἕνας μοναχός μεγάλης πολιτείας. Ἐνας κλέφτης ὅμως συνήθιζε νά ἔρχεται, νά σκαρφαλώνει στό φράχτη καί κρυφά νά κόβει λαχανικά. Καί καθώς ἐκεῖνος πολλά φύτευε ἀλλά λιγότερα εὔρισκε, καί τά ἔβλεπε ἄλλα ποδοπατημένα κι ἄλλα κομμένα, γύρισε ὄλο τόν κῆπο γύρω-γύρω καί βρῆκε τή δίοδο ἀπό ὅπου συνήθιζε νά

3.

1. Felix (= εὐτυχής) Curvus (= κυρτός, καμπούρης). Ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 6 Νοεμβρίου.



μπαίνει ο κλέφτης. Περιδιαβαίνοντας τόν ίδιο κήπο βρήκε επίσης ένα φίδι, τό οποίο διέταξε λέγοντας: «'Ακολούθα με». Καί φθάνοντας στην είσοδο του κλέφτη έδωσε έντολή στό φίδι λέγοντας: «Στό όνομα του 'Ιησού σέ διατάσσω νά φυλάγεις αυτή τήν είσοδο καί νά μήν επιτρέπεις νά μπαίνει ο κλέφτης μέσα έδώ». 'Αμέσως τό φίδι άπλωσε τόν έαυτό του όλόκληρο κατά μήκος τής διόδου. 'Ο μοναχός επέστρεψε στό κελλί του.



3 "Όταν κατά τό μεσημέρι όλοι ήσύχαζαν, κατά τή συνήθειά του έφτασε κι ο κλέφτης, σκαρφάλωσε στό φράχτη καί, καθώς πατούσε τό πόδι του στόν κήπο, είδε ξαφνικά πώς τό φίδι άπλωμένο έκλεινε τό δρόμο καί τρομοκρατημένος πήγε νά ριχτεί πρός τά πίσω, αλλά γαντζώθηκε τό πόδι του από τό ύπόδημα σέ μιá έξοχή του φράχτη κι έτσι μέχρι νά επιστρέψει ο κηπουρός έμεινε κρεμασμένος ανάποδα.

4 Τή συνηθισμένη ώρα ήρθε ο κηπουρός καί βρήκε τόν κλέφτη νά κρέμεται στό φράχτη. Είπε στό φίδι: «Δόξα τῷ Θεῷ. 'Εξεπλήρωσες αυτό πού σέ διέταξα. Πήγαινε τώρα». Αυτό τήν ίδια στιγμή έφυγε. 'Ηρθε μετά στόν κλέφτη καί του λέει: «'Λοιπόν αδελφέ; Σέ παρέδωσε σέ μένα ο Θεός. Γιατί αποτόλμησες τόσες φορές νά άπλώσεις χέρι στό μόχθο τῶν μοναχῶν;». Λέγοντας αυτά, έλυσε τό πόδι εκείνου από τό φράχτη όπου είχε γαντζωθεί, καί τόν κατέβασε άβλαβή. Τότε του είπει: «'Ακολούθα με». Τόν άκολούθησε, κι αυτός τόν οδήγησε στην είσοδο του κήπου καί τά λαχανικά πού ζητούσε κρυφά νά κόψει του τά πρόσφερε μέ μεγάλη γλυκύτητα, λέγοντας: «Πήγαινε, καί στό έξής μήν κλέβεις, αλλά όταν έχεις ανάγκη, νά έρχεσαι έδώ σέ μένα, καί αυτά πού μέ άμαρτία προσπαθείς νά πάρεις, έγώ μέ άγάπη Χριστού θά σου δίνω».

ΠΕΤΡΟΣ. Μέχρι τώρα, καθώς καταλαβαίνω, λανθασμένα έγώ είχα τήν έντύπωση πώς δέν υπήρξαν σημειοφόροι πατέρες στην 'Ιταλία. 5

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Αυτό πού θά διηγηθῶ τό έχω μάθει από αφήγηση του εύσεβους άνδρός Φορτουνάτου, άββά τής μονής πού ονομάζεται Λουτρό του Κικέρωνος<sup>2</sup>, καί άλλων άκόμη εύσεβῶν άνδρῶν.

## β) Στην Βαλερία

### 4

'Εκύτιος,  
άββάς μονῶν  
τῆς έπαρχίας  
Βαλερίας

νας άγιώτατος άνδρας όνόματι 1  
'Εκύτιος<sup>1</sup> στά μέρη τής Βαλερίας<sup>2</sup> άπελάμβανε μεγάλο θαυμασμού, άντάξιου τής πολιτείας του, από όλους εκεί. Μέ αυτόν εκείνος ο Φορτουνάτος ήταν γνωστός καί προσφιλής. 'Ο 'Εκύτιος λοιπόν για τή μεγάλη του άγιωσύνη υπήρξε πατήρ πολλῶν μοναστηριῶν στην ίδια έπαρχία. Αυτόν όταν κατά τή νεανική του ήλικία τόν ταλαιπωρούσαν μέ σφοδρό πόλεμο οί πειρασμοί τής σάρκας, ή ίδια ή στένωση τής δοκιμασίας τόν έκανε πιό φιλόπονο στη σπουδή τής ευχῆς. Καί καθώς σέ αυτή τήν κατάσταση μέ συνεχείς δεήσεις ζητούσε ανακούφιση από τόν Παντοδύναμο Θεό, μιá νύκτα είδε πώς εύνουχιζόταν από έναν άγγελο πού παρουσιάσθηκε καί πού στό όραμα φάνηκε

2. Balneum Ciceronis: Προφανώς μιá από τίς έπαύσεις του Κικέρωνος, πιθανώτατα αυτή στό Τούσκουλο 10 μίλια 'ΝΑ τής Ρώμης (βλ. χάρτη Ε 7), όπου ή σημερινή Frascati.

1. Equitius. 'Αναφέρεται στό Ρωμαϊκό έορτολόγιο στίς 11 Αυγούστου.

2. Valeria: περιοχή του Λατίου στό έσωτερικό τής χώρας ΒΑ τής Ρώμης (βλ. χάρτη).

πώς απέκοπτε κάθε σαρκική κίνηση από τὰ μέλη του. Καί από εκείνη τή στιγμή υπήρξε τόσο αλλότριος από τόν πειρασμό, σάν νά μήν είχε σάρκα στό σῶμα του.

2 Ἀπό αὐτό τό σημείο τειχισμένος, μέ τή βοήθεια τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ, ὅπως προηγουμένως ὀδηγοῦσε ἄνδρες, ἔτσι ἄρχισε στή συνέχεια νά ὀδηγεῖ καί γυναῖκες. Ὅστόσο δέν ἔπαυε νά νοθετεῖ τούς μαθητές του, νά μήν ἐμπιστεύονται εὐκολα στόν ἑαυτό τους σέ αὐτό τό θέμα ἀπό τό δικό του παράδειγμα καί μέ κίνδυνο πτώσεως πάνε νά οἰκειοποιηθοῦν ἕνα δῶρο πού δέν τούς δόθηκε.

3 Τόν καιρό πού συνελήφθησαν οἱ «φαρμακοί» ἐδῶ στή Ρώμη<sup>3</sup>, ὁ Βασίλειος, πού ἦταν πρῶτος στά μαγικά ἔργα, ξέφυγε καί μέ μοναχικό σχῆμα κατέφυγε στή Βαλερία. Ἐκεῖ ἀπευθύνθηκε στόν εὐλαβέστατο ἄνδρα Καστόριο<sup>4</sup>, ἐπίσκοπο τῆς πολιτείας Ἀμιτέρνου<sup>5</sup>, καί εἶχε τήν προσδοκία ἀπό αὐτόν νά τόν συστήσει στόν ἀββᾶ Ἐκύτιο καί νά μεσολαβῆσει νά γίνεαι δεκτός στό μοναστήρι ἐκείνου, τάχα γιά νά ἱαθεῖ μία ἀρρώστια του. Τότε ἦλθε ὁ ἐπίσκοπος στή μονή παίρνοντας μαζί του τόν μοναχό Βασίλειο καί παρακάλεσε τόν δούλο τοῦ Θεοῦ Ἐκύτιο νά δεχθεῖ αὐτόν τόν μοναχό στή συνοδεία του. Κοιτώντας τον ἀμέσως ὁ ἅγιος ἀνὴρ, εἶπε: «Αὐτόν πού μου συστήνεις, πάτερ, ἐγώ δέν τόν βλέπω μοναχό, ἀλλά διάβολο». Ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε: «Πρόφαση ζητεῖς γιά νά μήν πραγμα-

3. Τό ἐπίσδιό εἶλε χῶρα γύρω στά 510-511 μ.Χ. Ἀρχηγοί τῶν μάγων ἦταν οἱ Βασίλειος καί Πραιτεξτάτος.

4. Castorius: τοποθετεῖται χρονολογικά ἀνάμεσα στους γνωστούς ἐπίσκοπους Οὐαλεντίνο (502) καί Μαρχελλίνο (559).

5. Amiternum: ἀρχαία πόλη στή Βαλερία, πατρίδα τοῦ Σαλλούστιου, περί τά 8 Km BA τῆς Ἀκουίλας, σέ στρατηγική θέση, σήμερα κατεστραμμένη, σώζονται μόνο ἐρείπια (βλ. χάρτη Z 6).

τοποιήσεις ὅ,τι σοῦ ζητᾶμε». Ἀμέσως τοῦ λέει ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ: «Ἐγώ ἀπλῶς καταγγέλλω αὐτό πού βλέπω πώς εἶναι. Ὅμως γιά νά μή νομίζεις πώς δέν θέλω νά ὑπακούσω, ὅ,τι προστάξεις τό κάνω». Ἔτσι ὁ Βασίλειος ἔγινε δεκτός στή μονή.

4 Μετά ἀπό λίγες μέρες ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ βγήκε κάπως μακριά ἀπό τή μονή γιά νά οἰκοδομήσει τούς πιστούς στόν οὐράνιο πόθο. Ἐνόσω ἀπουσίαζε, στό μοναστήρι τῶν παρθένων ὅπου ἄγρυπνος φρουρός ἦταν ἡ φροντίδα τοῦ πατρός, μία ἀπό αὐτές, ἡ ὁποία κατά τήν σαπρότητα αὐτῆς τῆς σαρκός φαινόταν εὐπαρουσίαστη, συνέβη νά ἀρχίσει νά ἀνεβάζει πυρετό, ἔντονα νά ἀδημονεῖ καί μέ μεγάλες ὄχι πιά φωνές ἀλλά μέ οὐρλιαχτά νά φωνάζει: «Πρόκειται νά πεθάνω σέ λίγο, ἂν δέν ἔρθει ὁ μοναχός Βασίλειος, καί δέν μοῦ δώσει τή λύτρωση μέ τήν ἐφαρμογή τῆς ἰατρείας του». Ἀλλά σέ καιρό ἀπουσίας τέτοιου πατρός κανείς ἀπό τούς μοναχούς δέν τολμοῦσε νά πλησιάσει στή συνοδεία τῶν παρθένων. Ἀκόμη περισσότερο αὐτός πού εἶχε προσέλθει πρόσφατα καί ἀκόμα ἡ συνοδεία τῶν ἀδελφῶν ἀγνοοῦσε τόν βίο του.

5 Ἀμέσως ἔστειλαν καί ἐμήνυσαν στόν δούλο τοῦ Θεοῦ Ἐκύτιο, πώς ἐκείνη ἡ μονάστρια φλεγόταν ἀπό λάβρο πυρετό καί ζητοῦσε ἐπίσκεψη τοῦ μοναχοῦ Βασιλείου. Σάν τό ἄκουσε αὐτό ὑπομειδίασε μέ βδελυγμία καί εἶπε: «Μήπως δέν τό εἶπα πώς αὐτός εἶναι διάβολος, ὄχι μοναχός; Πηγαίνατε καί ρίξτε τον ἔξω ἀπό τό μοναστήρι. Ὅσο γιά τή δούλη τοῦ Θεοῦ πού συνέχεται ἀπό τήν ἀδημονία τοῦ πυρετοῦ, μήν ἀνησυχεῖτε, γιατί ἀπό αὐτή τήν ὥρα οὔτε ἀπό πυρετό θά καταπονηθεῖ, οὔτε τόν Βασίλειο θά ζητήσῃ».

6 Ἐπέστρεψε ὁ μοναχός, καί ἐξακρίβωσε πώς ἀποκαταστάθηκε ἡ ὑγεία τῆς παρθένου τοῦ Θεοῦ τήν ἴδια ὥρα πού τό εἶπε αὐτό, ἂν καί ἀπό μακριά, ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ Ἐκύτιος.

Στήν θαυματουργία δηλαδή αυτή τήρησε τό παράδειγμα του Διδασκάλου<sup>6</sup>, ὁ ὁποῖος, ὅταν Τόν κάλεσε γιά τόν γιό του ὁ ἀξιωματοῦχος τοῦ βασιλέως, τοῦ ἀποκατέστησε τήν ὑγεία μέ τόν λόγο Του μόνο, καί ἐπιστρέφοντας ὁ πατέρας ἔμαθε πώς ὁ γιός του ἀποκαταστάθηκε στή ζωή, τήν ἴδια ὥρα πού ἄκουσε ἀπό τό στόμα τῆς Ἀλήθειας πώς ζοῦσε ἐκεῖνος. "Ολοι λοιπόν οἱ μοναχοί ἐκπληρώνοντας τήν ἐντολή τοῦ πατέρα τους, ἐξεδίωξαν αὐτόν τόν Βασίλειο ἀπό τήν κατοίκηση τοῦ μοναστηριοῦ. "Όταν ἐκδιώχθηκε, εἶπε πώς συχνά εἶχε κρεμάσει στόν ἀέρα τό κελλί τοῦ Ἐκυτίου μέ μαγικές τέχνες, ἀλλά ὅμως δέν μπόρεσε νά βλάψει κανέναν ἀπό τούς δικούς του. Μετά ἀπό ὅχι πολύ καιρό ἐδῶ στή Ρώμη ἄναψε ὁ ζῆλος τοῦ Χριστιανικοῦ λαοῦ καί αὐτός καύθηκε στήν πυρά.

7 Κάποια μέρα μία δούλη τοῦ Θεοῦ ἀπό τό ἴδιο μοναστήρι παρθένων μπήκε στόν κῆπο. Εἶδε ἕνα μαρούλι καί τό ἐπιθύμησε. Τό δάγκωσε μέ ἀπληστία ξεχνώντας νά τό εὐλογήσει μέ τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ, ἀλλά καταλήφθηκε ἀπό τόν διάβολο, πού ἀμέσως τήν ἔρριξε κάτω. Καθώς βασανίζοταν, ἀνήγγειλαν ἐπειγόντως στόν πατέρα Ἐκύτιο νά ἔλθει γρήγορα καί νά συνδράμει μέ τήν προσευχή του. Μόλις ὁ πατήρ μπήκε στόν κῆπο, ἄρχισε ὁ διάβολος πού τήν εἶχε κυριέψει νά φωνάζει μέ τό στόμα τῆς σάν γιά νά ἀπολογηθεῖ, λέγοντας: «Ἐγώ τί ἔκανα; Ἐγώ τί ἔκανα; Ἀπλῶς καθόμουνα πάνω στό μαρούλι. Ἦρθε ἐκεῖνη καί μέ δάγκωσε». Μέ μεγάλη ἀγανάκτηση ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τόν διέταξε νά ἀποχωρήσει καί νά μήν ἔχει πιά τόπο στήν δούλη τοῦ Παντοδυναμοῦ Θεοῦ. Ἀποχώρησε ἐκεῖνος ἀμέσως καί δέν βρῆκε στό ἐξῆς τή δυνατότητα νά τήν ἀγγίξει.

6. βλ. Ἰωάν. 4, 46-53, ὅπου ἡ θεραπεία τοῦ υἱοῦ τοῦ «βασιλικοῦ».

8 Κάποιος πού λεγόταν Φῆλιξ, εὐγενής ἀπό τήν ἐπαρχία τῆς Νουρσίας<sup>7</sup>, πατέρας τοῦ Καστόριου πού τώρα διατρίβει μαζί μας στή Ρώμη, ἐπειδή ἔβλεπε πώς ὁ εὐσεβῆς ἄνθρωπος Ἐκύτιος δέν εἶχε ἱερατικό ἀξίωμα κι ὅμως διέτρεχε ἀπό τόπο σέ τόπο καί μέ ζῆλο κήρυττε, προσῆλθε σέ αὐτόν κάποια μέρα μέ τό θάρρος τῆς οἰκειότητας, λέγοντας: «Ἐσύ πού δέν ἔχεις ἱερατικό ἀξίωμα καί δέν πῆρες ἄδεια κηρύγματος ἀπό τόν Ρωμαῖο ποντίφηγα, στόν ὁποῖο ὑπόκεισαι, πώς ἀναλαμβάνεις νά κηρύττετε;». Ἀναγκασμένος ἀπό αὐτή τήν ἐρώτηση ὁ ἅγιος ἄνθρωπος φανέρωσε πώς δέχθηκε τήν ἄδεια τοῦ κηρύγματος, λέγοντας: «Αὐτά πού μοῦ λές, κι ἐγώ τά ἴδια διαλογίζομαι ὁ ἴδιος μέσα μου. "Όμως κάποια νύκτα μοῦ παρουσιάσθηκε σέ ὄραμα ἕνας ὠραῖος νέος καί ἔβαλε στή γλώσσα μου ἕνα ἱατρικό ἐργαλεῖο, δηλ. φλεβότομο<sup>8</sup>, λέγοντας: "Ἴδού, ἔθεσα τούς λόγους μου στό στόμα σου<sup>9</sup>. Νά ἐξέλθεις γιά νά κηρύξεις". Καί ἀπό ἐκεῖνη τήν ἡμέρα, ἀκόμα κι ἂν θελήσω, δέν μπορῶ νά σιωπήσω γιά τόν Θεό».

9 ΠΕΤΡΟΣ. Θά ἤθελα ἀκόμα κι ἄλλο νά γνωρίσω τό ἔργο αὐτοῦ τοῦ πατρός, ὁ ὁποῖος φέρεται νά ἔχει δεχθεῖ τέτοια χαρίσματα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Τό ἔργο, Πέτρε, ἔρχεται ἀπό τό χάρισμα, ὅχι τό χάρισμα ἀπό τό ἔργο· εἰδάλλως «ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις»<sup>10</sup>. Τοῦ κάθε ἔργου προηγούνται τά χαρίσματα, ὅμως

7. Nursia: ἀρχαία πόλις (καί ὁμώνυμη ἐπαρχία) στή χώρα τῶν Σαβίνων, στό Βόρειο ἄκρο τῆς Βαλερίας (βλ. χάρτη Ζ 5) σημερινή Νορτσια, ὅπου καί ἀρχαία ἐρείπια.

8. Flebotomum, ἀπό τήν ἐλληνική ἱατρική ὀρολογία.

9. Πρβλ. Ἰερ. 1,9, ὅπου ὁ προφήτης Ἰερ. εἰρήνη ἐκλήθη στό κήρυγμα μέ τά ἴδια λόγια.

10. Ρωμ. 11,6.

καί ἀπό τό ἔργο πού ἐπακολουθεῖ αὐξάνουν ἐπίσης καί τά ἴδια τά χαρίσματα. Ἀλλά γιά νά μήν μείνεις στερημένος ἀπό τήν ἐπίγνωση τῆς πολιτείας του, καλά τήν γνώρισε ὁ εὐλαβέστατος ἄνδρας Ἀλβίνος<sup>11</sup>, ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας Ρεάτου<sup>12</sup>, καί μέχρι σήμερα ζοῦν πολλοί πού εἶχαν τή δυνατότητα νά ξέρουν. Ἀλλά τί ζητᾶς ἄλλα ἔργα; Ἐνα ἔχω νά σοῦ πῶ: ἡ καρθάρτητα τοῦ βίου του συμφωνοῦσε μέ τόν ζήλο τοῦ κηρύγμα-

10 Πράγματι τέτοια θέρμη εἶχε ἀνάψει μέσα του στό νά μαζεύει ψυχές γιά τόν Θεό, ὥστε ἐνῶ καί σέ μονές προΐστατο, συγχρόνως γυρνοῦσε ἐκκλησίες, κῶμες, χωριά, ἀκόμη καί σπίτια τοῦ καθενός πιστοῦ καί διήγειρε τίς καρδιές τῶν ἀκροατῶν πρὸς τόν πόθο τῆς οὐράνιας πατρίδας. Φοροῦσε ἐντελῶς εὐτελεῖ ἐνδύματα καί παρεῖχε τέτοια ἐξωτερική ἐντύπωση, πού κάποιος πού τυχόν δέν τόν ἤξερε καί δεχόταν χαιρετισμό ἀπό αὐτόν δέν καταδεχόταν νά τοῦ ἀνταποδώσει τόν χαιρετισμό. Καί ὅσες φορές μετέβαινε σέ ἄλλο τόπο, καθόταν σέ ὑποζύγιο, ὅσο γινόταν τό πιό ἀξιοκαταφρόνητο ἀπό ὅλα τά ζῶα τῆς μονῆς. Γιά τοῦτο ἐπίσης χρησιμοποιοῦσε καπίστρι ἀντί γιά χαλινάρι καί δέρματα προβάτων ἀντί γιά σέλλα. Πάνω του κρατοῦσε ἱερά βιβλία βαλμένα σέ δερμάτινα σακκίδια στό δεξιό καί ἀριστερό πλευρό, καί ὅπουδῆποτε ἔφθανε ἀνοίγε τήν



11. Albinus, σύγχρονος μᾶλλον τοῦ συγγραφέως, πιθανῶτα αὐτοεξόριστος στή Ρώμη, λόγω τῆς Λομβαρδικῆς κατακτήσεως.

12. Ρεάτος ἢ Ρεάτε (Reate), ἀρχαία σαβινική πόλις, ἡ σημερινή Rieti, στό Λάτιο στά μέρη τῆς Βαλερίας (βλ. χάρτη Ε 6).

πηγή τῶν Γραφῶν καί πότιζε τά λειβάδια τοῦ νοῦ.

Ἡ φήμη τοῦ κηρύγματός του ἔφθασε νά γίνει ἐπίσης 11 γνωστή στήν πόλη Ρώμη καί, καθὼς συνηθίζει ἡ γλώσσα τῶν κολάκων νά φονεύει χαϊδεύοντας τήν ψυχὴ τοῦ ἀκροατῆ τῆς, ἔτσι ἐκεῖνο τόν καιρό κάποιοί κληρικοί, κολακεύοντας τόν ἀρχιερέα αὐτοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, παραπονέθηκαν, λέγοντας: «Ποιός εἶναι αὐτός ὁ ἀγροῖκος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἰδιοποιήθηκε τό δικαίωμα τοῦ κηρύγματος καί τολμᾷ, ἂν καί ἀμαθής, νά σφετερίζεται ἀπό μόνος του τήν διακονία σοῦ, τοῦ ἀποστολικοῦ μας κυρίου; Νά σταλεῖ λοιπόν, ἂν ἔτσι εὐδοκεῖς, κάποιος νά τόν παραστήσει ἐδῶ, γιά νά γνωρίσει ποιά εἶναι ἡ ἰσχὺς τῆς ἐκκλησίας μας». Ὅπως συνήθως συμβαίνει, ὅταν ἀσχολεῖται ἡ ψυχὴ μέ πολλά, νά τήν ὑφαρπάξει ἄνετα ἡ κολακεία, ἂν δέν ἀποκρουσθεῖ τό συντομότερο ἀπό τήν ἴδια τήν θύρα τῆς καρδιάς, ἔτσι κι ὁ ποντίφηξ ἔδωσε τή συγκατάθεσή του στοὺς συμβουλάτορες του κληρικούς νά ὀδηγήσουν ἐκεῖνον στήν πόλη Ρώμη καί νά ἐξακριβῶσει ποιά εἶναι τά μέτρα τοῦ<sup>13</sup>.

Ἔστειλε λοιπόν τόν Ἰουλιανό τόν τότε δεφένσορα<sup>14</sup>, πού 12 ἀργότερα ἀνέλαβε ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας τῆς Σαβίνης<sup>15</sup>, δίνοντάς του ἐντολὴ νά τόν ὀδηγήσει ἐκεῖ μέ μεγάλη τιμῆ, γιά

13. Ὁ ἅγ. Γρηγόριος ἀποσιωπᾷ διακριτικὰ τό ὄνομα αὐτοῦ τοῦ προκατόχου του. Πάντως μιὰ ἀνάλογη διήγηση ἀναφέρεται στό Λειμωνάριο (κεφ. 150) γιά τόν πάπα Ἀγαπητό (535-536 μ.Χ.).

14. defensor (civitatis) = «ἐκδικος», προστάτης, βυζαντινὸ ἀνώτατο ἀξίωμα. Μεριμνοῦσε γιά τήν προστασία τοῦ λαοῦ ἀπὸ τίς αὐθαιρεσίες τῶν ἐπαρχιακῶν ἀρχόντων. Ἀντίστοιχα, ὁ defensor ecclesiae, γιά τόν ὁποῖο πρόκειται ἐδῶ, ἀσχολοῦνταν μέ τίς ἐκκλησίες, τοὺς πτωχοὺς καί τίς χῆρες.

15. Σαβίνη: ἡ χώρα τῶν ἀρχαίων Σαβίνων (βλ. χάρτη). Κατὰ καιροῦς ὑπῆρξε καί ὁμώνυμη ἐπισκοπὴ ὅπως συναντᾶται κι ἐδῶ.

νά μήν ύποστει προσβολή μέ κανένα τρόπο ό δούλος του Θεού από αυτή τήν προσαγωγή του. Αυτός θέλοντας όπωσδήποτε νά κάνει εκδούλευση στά θελήματα των κληρικων, έσπευσε μέ άερα στό μοναστήρι του, αλλά εκεί άπουσίαζε ό ίδιος και βρήκε τούς γραμματικούς νά καλλιγραφούν. Τούς ρώτησε πού ήταν ό άββάς κι αυτοί του είπαν: «Στήν κοιλάδα αυτή πού βρίσκειται κάτω από τό μοναστήρι κόβει τά χόρτα»<sup>16</sup>.

13 'Ο 'Ιουλιανός είχε ένα νεαρό ακόλουθο πολύ άλαζόνα και αυθάδη, τόν όποιο και ό ίδιος μετά δυσκολίας μπορούσε νά έλέγχει. Αυτόν λοιπόν έστειλε νά του τόν φέρει μπροστά του άμέσως. Πήγε τό παιδί και μέ γρηγοράδα μπήκε στό λειβάδι μέ πνεύμα ίταμό και, βλέποντάς τους όλους εκεί νά κόβουν χόρτα, ρώτησε ποιός τάχα νά ήταν ό 'Εκύτιος. Και μόλις του είπαν ποιός είναι, κοιτάζοντάς τον από μακριά άκόμα, άμέσως επλήγη από φοβερή δειλία, άρχισε νά φοβάται, νά παραλύει, και μετά βίας μπορούσε νά συρθεί μέ τρεμάμενα βήματα. Τρέμοντας έφθασε στόν άνθρωπο του Θεού, περιέπλεξε ταπεινά τούς βραχιόνες του στά γόνατα εκείνου καταφιλώντας τα και ανήγγειλε πώς ό κύριός του είχε έλθει νά τόν συναντήσει. 'Ο δούλος του Θεού ανταπόδωσε τόν χαιρετισμό και τόν προσέταξε, λέγοντας: «Πάρε φρέσκο χόρτο και κουβάλησέ το ως τροφή για τά ζωα μέ τά όποια ήλθατε. 'Εγώ, νά, λίγο άκόμα μου έμεινε και μόλις τελειώσω θά σε ακολουθήσω».

14 'Ο υπεύθυνος όμως τής αποστολής 'Ιουλιανός ό δεφένσωρ άπορούσε πολύ τί νά συνέβαινε και άργούσε νά γυρίσει ό νεαρός, όταν επιτέλους τόν άντικρύζει νά επιστρέφει κουβαλώντας στόν ώμο χόρτο από τό λειβάδι. 'Οργίσθηκε μέ σφοδρότητα και άρχισε νά φωνάζει, λέγοντας: «Τί είναι τούτο; 'Εγώ

16. δηλ. κοσσίζει, εργασία ιδιαίτερα κοπιαστική.

σε έστειλα νά μου φέρεις άνθρωπο, όχι νά κουβαλήσεις χόρτο». Του άπάντησε τό παιδί: «Αυτός πού ζητείς, νά, έρχεται από πίσω μου». 'Οπότε και νά: ό δούλος του Θεού, είχε δέσει τά ύποδήματά του, πήρε στόν ώμο τό δρεπάνι του χόρτου και έρχόταν. Αυτόν έδειξε από μακριά τό παιδί στόν κύριό του ύποδηλώνοντας πώς αυτός ήταν πού ζητούσε. 'Ο 'Ιουλιανός, μόλις ξαφνικά είδε τόν δούλο του Θεού, από τήν εμφάνισή του τόν καταφρόνησε και έτοιμαζόταν από μέσα του πώς νά τόν αποπάρει μέ θρασύτητα. 'Αμέσως όμως μόλις έφθασε δίπλα του ό θεράπων του Θεού, τόν κατέλαβε τέτοιο άφόρητο δέος στην ψυχή, πού έτρεμε όλόκληρος και μόλις μετά δυσκολίας μπόρεσε νά ψελλίσει ή γλώσσα του για νά εξηγήσει τόν σκοπό για τόν όποιο είχε έρθει. Μέ ταπεινωμένο πλέον πνεύμα έτρεξε στά γόνατα εκείνου, του ζήτησε νά κάνει ευχή για αυτόν, και ανήγγειλε πώς ό πατήρ του, ό αποστολικός ποντίφηκας, ήθελε νά τόν ιδεί.

15 'Ο σεβάσμιος 'Εκύτιος άρχισε νά αποδίδει άμετρες ευχαριστίες στόν Παντοδύναμο Θεό, εκλαμβάνοντας ότι ή άνωθεν χάρις τόν επισκέφθηκε διά του μηνύματος του ύψηλοτάτου ποντίφηκος. 'Αμέσως κάλεσε τούς αδελφούς, διέταξε τήν ίδια κιόλας ώρα νά έτοιμάσουν ύποζύγια και άρχισε νά βιάζει επιτακτικά τόν εκβιβαστή<sup>17</sup> του νά αναχωρήσουν άμέσως. 'Ο 'Ιουλιανός του είπε: «Αυτό δέν γίνεται μέ κανένα τρόπο, γιατί είμαι έξαντλημένος από τόν δρόμο και σήμερα δέν έχω κουράγιο νά φύγουμε». Τότε εκείνος άπάντησε: «Μέ στενοχωρείς, τέκνο μου, γιατί αν δέν ξεκινήσουμε τή σημερινή ήμέρα, αύριο πιά δέν φεύγουμε». 'Ετσι ό δούλος του Θεού, λόγω τής κοπώσεως του κλητήρα του, αναγκάστηκε και παρέμεινε στό μοναστήρι του τή νύχτα εκείνη.

17. executor = δικαστικός κλητήρας

- 16 Καί νά πού τήν ἄλλη μέρα μέ τό χάραγμα τῆς αὐγῆς, πάνω σέ ἄλογο καταλαχανιασμένο ἀπό τό τρέξιμο, ἦρθε στόν Ἰουλιανό ἕνας νεαρός μέ ἐπιστολή, στήν ὁποία τοῦ δινόταν ἡ ἐντολή νά μὴν ἀγγίξει τόν δούλο τοῦ Θεοῦ, οὔτε νά τολμήσει νά τόν μετακινήσει ἀπό τό μοναστήρι. Ὅταν ζήτησε νά μάθει γιατί ἄλλαξε ἡ ἀπόφαση, πληροφορήθηκε πῶς τήν ἴδια νύκτα πού ὁ ἴδιος στάλθηκε ἐκεῖ ὡς ἐκβιβαστής, ὁ ποντίφηκας σέ ὀπτασία κατατρόμαξε πού τόν ρωτοῦσαν, γιατί ἀποτόλμησε νά στείλει νά τοῦ παρουσιάσουν τόν δούλο τοῦ Θεοῦ.
- 17 Ὁ Ἰουλιανός ἀμέσως σηκώθηκε καί, παραθέτοντας τόν ἑαυτό του στίς εὐχές τοῦ σεβασμίου ἀνδρός, εἶπε: «Παρακαλεῖ ὁ πατήρ σας νά μὴν κοπιᾶσετε». Ὅταν τό ἄκουσε αὐτό ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ, περίλυπος εἶπε: «Δέν στό εἶπα χθές, πῶς ἂν δέν ἀναχωρούσαμε ἀμέσως, δέν ἐπρόκειτο πιά νά φύγουμε;». Τότε γιά νά παράσχει ἀγάπη κράτησε τόν κλητήρα του στό μοναστήρι, καί ἐξαναγκάζοντάς τον τοῦ ἔδωσε, καί χωρίς νά θέλει, ἀποζημίωση γιά τόν κόπο του.
- 18 Βλέπε λοιπόν, Πέτρε, πόση φύλαξη δείχνει ὁ Θεός πάνω σέ ὅσους στή ζωῆ αὐτῆ θέλησαν καταφρονημένους τούς ἑαυτούς τους: γιατί συγκαταλέγονται μέσα στόν ἀριθμό τῶν πολιτῶν τῆς Τιμῆς ὅσοι δέν ντρέπονται νά εἶναι ἔξω ἀπό τούς ἀνθρώπους περιφρονημένοι. Καί ἀντίθετα πέφτουν στό μάτια τοῦ Θεοῦ, ὅσοι στό μάτια τά δικά τους καί τῶν ἄλλων φουσκώνουν ἀπό τήν ἐπιθυμία τῆς μάταιας δόξας. Γιαυτό καί λέγει σέ αὐτούς ἡ Ἀλήθεια Χριστός: «Ἵμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοῦς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δέ Θεός γινώσκει τάς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τό ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ»<sup>18</sup>.
- 19 ΠΕΤΡΟΣ. Πολύ μέ ἐκπλήσσει πῶς μπόρεσαν γιά ἕναν

18. Λουκ. 16,15.

τέτοιο ἄνθρωπο νά ἐξαπατήσουν τόσο μεγάλο ποντίφηκα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γιατί ἐκπλήττεσαι, Πέτρε, πού σφάλουμε σάν ἄνθρωποι πού εἴμαστε; Ἡ σοῦ διαφεύγει πῶς ὁ Δαυίδ, ὁ ὁποῖος κανονικά εἶχε πνεῦμα προφητείας, ἔδωσε ψῆφο καταδίκης γιά τόν ἀθῶο γιό τοῦ Ἰωνάθαν, ὅταν ἄκουσε τά ψέματα τοῦ ὑπηρέτη του<sup>19</sup>; Καί αὐτό πού συνέβη μέ τόν Δαυίδ, καί τό πιστεύουμε ὡς δίκαιο κατά κεκρυμμένη κρίση τοῦ Θεοῦ, καί δέν καταλαβαίνουμε ὅμως μέ τήν ἀνθρώπινη λογική πῶς ἦταν δίκαιο. Τί τό ἐκπληκτικό λοιπόν, ἂν κάποτε ἀπό τά ψέματα τῶν ἄλλων ὀδηγοῦμαστε σέ σφάλματα κι ἐμεῖς, πού δέν εἴμαστε προφῆτες; Κι εἶναι ἀλήθεια ἐξάλλου πῶς τοῦ καθενός πρωτιερέως τόν νοῦ λυμαίνεται πληθώρα φροντίδων. Κι ὅταν ἡ ψυχὴ σκορπίζεται στό πολλά, χάνει στό καθένα χωριστά, καί ὅλο καί ὑφαρπάζεται σέ κάτι τι, ὅσο πλατύτερα ἀσχολεῖται μέ πολλά.

ΠΕΤΡΟΣ. Μεγάλη ἀλήθεια εἶναι ὅσα λές.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὁφείλω νά μὴν ἀποσιωπήσω αὐτό πού ἔμαθα γιά αὐτόν τόν ἄνδρα ἀπό διήγηση τοῦ παλαιοῦ ἀββᾶ μου εὐλαβεστάτου Βαλεντίωνος<sup>20</sup>. Ἐλεγε δηλαδή ὅτι, ὅταν τό σῶμα του ἦταν θαμμένο στό ναό τοῦ μακαρίου μάρτυρος Λαυ-

19. Πρόκειται γιά τήν ἱστορία τοῦ Μεμφιβοσθέ, υἱοῦ τοῦ Ἰωνάθαν, υἱοῦ τοῦ Σαούλ, καί τοῦ δούλου του Σιβᾶ, ὁ ὁποῖος διέβαλε τόν κύριό του στόν Δαυίδ, πῶς δέν ἤθελε νά τόν ἀκολουθήσει στήν ἐξοδὸ τοῦ ἀπὸ τήν Ἱερουσαλήμ, περιμένοντας νά τόν κάνει βασιλιά ὁ Ἀβεσσαλώμ. Ὁ Δαυίδ διέταξε ὅλη ἡ περιουσία τοῦ Μεμφιβοσθέ νά δοθεῖ στόν Σιβᾶ. Ἀργότερα προσπάθησε νά ἐπανορθώσει. (Βασ. Β' 16 & 19).

20. Valentio: ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἀγίου στήν Κλιτύν Σκαύρου (Clivus Scauri), ὅπως εἶπαμε, στόν Καίλιο λόφο τῆς Ρώμης. Τώρα ἔχει ἤδη κοιμηθεῖ (βλ. III, 22,1). Εἶχε προηγουμένως διατελέσει ἡγούμενος καί στήν Βαλερία (βλ. IV, 22,1). Τιμᾶται κατά τό Ρωμαϊκό ἐορτολόγιο στίς 14 Μαρτίου.

ρεντίου<sup>21</sup>, ένας χωρικός άφησε πάνω στον τάφο του ένα κιβώτιο στάρι δίχως να φροντίσει να λογαριάσει και να εύλαβηθεῖ, ποιός και τί λογής άνδρας έκειτο εκεί. Τότε ξαφνικά σηκώθηκε άνεμοστρόβιλος από τον ουρανό και, ενώ όλα τά πράγματα παρέμεναν ακίνητα, άρπαξε τό κιβώτιο πού είχε τοποθετηθεῖ πάνω στον τάφο του και τό πέταξε μακριά, για να γνωρίσουν όλοι καταφανώς πόσης αξίας υπήρχε αυτός του οποίου τό σώμα έκειτο εκεί.

21 Αὐτά επίσης πού προσθέτω τά έμαθα από διήγηση του προαναφερθέντος εύσεβούς άνδρός Φορτουνάτου<sup>22</sup>, ο οποίος πολύ μέ αναπαύει για τήν ήλικία του, τά έργα του και τήν απλότητά του. "Όταν οί Λογγοβάρδοι εισέβαλλαν στην έπαρχία τής Βαλερίας<sup>23</sup>, μοναχοί από τό μοναστήρι του εύλαβεστάτου άνδρός Έκυτίου κατέφυγαν στό εύκτήριο πού προαναφέραμε δίπλα στον τάφο του. Κι όταν οί Λογγοβάρδοι έξαγριωμένοι μπήκαν στό εύκτήριο, άρχισαν να σύρουν έξω τους μοναχούς, είτε για να τους τυραννήσουν μέ βασανιστήρια, είτε να τους εκτελέσουν μέ ξίφος. Ένας από αυτούς αναστέναξε και γεμάτος πικρό πόνο έκραξε: «Έ, άγιε Έκυτόιε, σου άρέσει έτσι να συρόμαστε και δέν μάς υπερασπίζεσαι;». Μέ τον λόγο του αυτόν άμέσως ακάθαρτο πνεύμα μπήκε μέσα στους έξαγριωμένους Λογγοβάρδους. Αὐτοί άρχισαν να κυλιούνται στο

21. Ο γνωστός άγιος μάρτυς, αρχιδιάκονος Ρώμης (258μ.Χ.). Έδώ πρόκειται για τον ναό Σάν Λορέντσο στο Pizzoli 5 Km Βόρεια του Άμιτέρνου, όπου έγινε και η ανακομιδή των λειψάνων του όσιου Έκυτίου τό 1461 και εν συνεχεία η μεταφορά τους σε άλλους ναούς τής ίδιας περιοχής τής Άκουίλας.

22. βλ. 3,5. Πρέπει να ήταν προχωρημένης ήλικίας.

23. Οί Λομβαρδοί εισέβαλλαν στην Τουσκία και τίς γειτονικές έπαρχίες μεταξύ του 571 και 574 μ.Χ., όποτε και τίς προσάρτησαν στο νεοδημιουργθέν κράτος τους (βλ. Εισ.).

χώρα και χτυπιόντουσαν για τόση ώρα, όση για να τό μάθουν όλοι οί Λογγοβάρδοι, κι αυτοί πού ήταν έξω γύρω, ώστε να μήν τολμούν στο έξής να βεβηλώνουν τον άγιο τόπο. Έτσι ο άγιος άνδρας μέ τό να υπερασπίσει τους μαθητές του, παρέσχε επίσης και στη συνέχεια προστασία σε πολλούς πού κατέφευγαν εκεί.

### γ) Δύο όσοι στην Άγκώνα

#### 5

Κωνσταντίος,  
προσμονάριος τής  
έκκλησίας του  
Άγίου Στεφάνου  
κοντά στην πόλη  
τής Άγκώνας



1 υπό πού διηγούμαι τό έμαθα από διήγηση ενός αδελφού επισκόπου, ο οποίος διετέλεσε στην πολιτεία τής Άγκώνας<sup>1</sup> για πολλά χρόνια στο μοναχικό σχήμα και έζησε εκεί μέ ύψηλή πνευματική πολιτεία: Συμμαρτυρούν επίσης μερικοί δικοί μας πιο προχωρημένης ήλικίας, οί όποιοι προέρχονται από εκείνα τά μέρη.

2 Κοντά σε αυτή την πόλη βρίσκεται μια έκκλησία του μακαρίου μάρτυρος Στεφάνου, στην όποία υπηρετοϋσε ένας άνδρας εύσεβής, Κωνσταντίος<sup>2</sup> στο όνομα, εκτελώντας χρέη προσμοναρίου<sup>3</sup>. Η φήμη τής άγιωσύνης του είχε έξαπλωθεῖ σε όλους τους ανθρώπους κατά μήκος και πλάτος, γιατί αυτός

5 1. Ancona: η γνωστή μεγάλη πολιτεία στην Άδριατική (βλ. χάρτη Ζ 4). Η έκκλησία του Άγ. Στεφάνου μάς είναι γνωστή και από τον ιερό Αύγουστινο.

2. Constantius: αναφέρεται στο Ρωμαϊκό έορτολόγιο στις 23 Σεπτεμβρίου

3. mansionarius: νεωκόρος και φύλακας πού παρέμενε μόνιμα στο ναό.

ὁ ἄνθρωπος περιφρονώντας ἐκ βάθους τὰ ἐπίγεια, μέ ὅλη τήν προθυμία τοῦ νοῦ φλεγόταν πρὸς μόνα τὰ οὐράνια. Κάποια λοιπὸν μέρα πού ἔλειψε τό λάδι στήν ἐκκλησία καί ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ δέν εἶχε ἐντελῶς μέ τί νά ἀνάψει τούς λύχνους<sup>4</sup>, γέμισε ὅλες τίς κανδηλές τῆς ἐκκλησίας μέ νερό καί ἔβαλε τόν πάπυρο<sup>5</sup> στήν μέση, ὅπως συνήθιζε. Ἐφερε φωτιά καί τίς ἀνάψε καί ἔτσι τό νερό ἔκαψε στούς λύχνους σάν νά ἦταν λάδι. Λογάριασε λοιπόν, Πέτρε, τί ἀξίας ὑπῆρχε αὐτός ὁ ἄνδρας, ὁ ὁποῖος, σπρωγμένος ἀπό τήν ἀνάγκη, μετέβαλε τήν οὐσία τῶν στοιχείων τῆς φύσεως.



3 ΠΕΤΡΟΣ. Θαυμαστό πολύ εἶναι αὐτό πού ἀκούω, ἀλλά θά ἤθελα νά ἤξερα τί ταπείνωση μπορούσε νά ἔχει μέσα του αὐτός πού ἐξωτερικά εἶχε τέτοια μεγαλωσύνη.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Σωστά ζητᾶς νά μάθεις τὰ τῆς ψυχῆς ἐν μέσῳ τῶν θαυμάτων, γιατί εἶναι ἀλήθεια πώς πολύ συχνά τὰ θαυμάσια πού γίνονται ἐξωτερικά δημιουργοῦν πειρασμό καί προσβάλλουν ἐσωτερικά τόν νοῦ. Ἀλλά ἂν ἀκούσεις αὐτοῦ τοῦ εὐσεβοῦς ἀνδρός Κωνσταντίου ἕνα τό ὁποῖο ἔκανε, γρήγορα θά γνωρίσεις τί ταπείνωση εἶχε.

ΠΕΤΡΟΣ. Ἀφοῦ μοῦ μίλησες γιά ἕνα τέτοιο θαυμαστό ἔργο του, δέν ἀπομένει παρά νά μέ οἰκοδομήσεις καί γιά τήν ταπείνωση τοῦ νοῦ του.

4. Lampades: κάθε εἶδους λουσέρνες, κανδηλές, λυχνάρια πού καίνε λάδι.

5. Ἴνες παπύρου πού χρησιμοποιοῦνται σάν φυτίλια, ὅπως σήμερα ἡ ἴσκα.

4 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐπειδή εἶχε ἐξαπλωθεῖ πολύ ἡ φήμη τῆς ἀγιωσύνης του, πολλοί ἀπό διάφορες ἐπαρχίες διψοῦσαν μέ ἀδημονία νά τόν δοῦν. Κάποια λοιπὸν ἡμέρα ἕνας χωρικός ἀπό μακρινό τόπο ἦλθε γιά νά τόν δεῖ. Ἐκείνη τήν ὥρα ἔτυχε συμπτωματικά καί ὁ ἅγιος ἄνδρας, ἀνεβασμένος σέ ξύλινη σκάλα, διακονοῦσε στήν ἐτοιμασία τῶν λύχνων. Ἦταν πολύ μικροκαμωμένος, ισχνός καί ἀξιοκαταφρόνητος στήν ὄψη. Ὁταν ἐκεῖνος πού εἶχε ἔρθει γιά νά τόν δεῖ ρώτησε νά μάθει ποιός ἦταν, αὐτοῖ πού τόν ἤξεραν τοῦ ἔδειξαν ποιός ἦταν. Ἀλλά καθώς τὰ ἀνόητα ἀνθρώπινα μυαλά μετρᾶνε τήν ἀξία ἀπό τήν κατασκευή τοῦ σώματος, βλέποντάς τον αὐτός μικρούλη καί καταφρονημένο, ἄρχισε νά μὴν πιστεύει ἐντελῶς πώς ἦταν ὁ ἴδιος ἐκεῖνος. Στό ἀγροῖκο δηλαδή μυαλό του εἶχε σηκωθεί κάτι σάν φιλονεικία ἀνάμεσα σέ αὐτό πού εἶχε ἀκούσει καί αὐτό πού ἔβλεπε καί θεωροῦσε πώς δέν μπορούσε νά εἶναι τόσο ταπεινός στήν θεά αὐτός, τόν ὁποῖο ἀπό τίς φήμες εἶχε γιά τόσο ἐξαιρετικά μεγάλο. Ὄταν ἀπό περισσότερους ἐπιβεβαιώθηκε τό ὅτι ἦταν ὁ ἴδιος ἐκεῖνος, ἀποστράφηκε καί περιγέλασε, λέγοντας: «Ἐγώ πίστεψα πώς ἐπρόκειτο γιά μέγα ἄνθρωπο, ἀλλά αὐτός δέν ἔχει τίποτα ἀπό ἄνθρωπο».

5 Μόλις τό ἄκουσε αὐτό ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Κωνσταντίος, παρατώντας ἀμέσως χαρούμενος τούς λύχνους πού ἐτοίμαζε, κατέβηκε γρήγορα, ὄρμηξε στήν ἀγκαλιά τοῦ χωρικοῦ κι ἄρχισε μέ ἀσυγκράτητο πόθο νά τόν περισφίγγει μέ τούς βραχίονές του, νά τόν ἀσπάζεται καί νά τόν εὐγνωμονεῖ πού ἔτσι ἔκρινε γιά αὐτόν, λέγοντας: «Εἶσαι ὁ μόνος ἐσύ πού εἶχες ἀνοιγμένα τὰ μάτια σου σέ μένα».

6 Ἀπό αὐτό πρέπει νά ζυγίσουμε πόση ταπείνωση εἶχε πάνω του αὐτός πού, τόν χωριάτη πού τόν περιφρόνησε, περισσότερο τόν ἀγάπησε. Γιατί τό τί λογῆς εἶναι κρυφά ἀπό μέσα του ὁ καθένας τό ἀποκαλύπτει ὅταν τοῦ προσάπτεται ὕβρις: Ὁ-



πως οί υπερήφανοι χαίρονται στους επαίνους, ἔτσι πολλαπλάσια οί ταπεινοί στήν καταφρόνησή τους. Καί ὅταν βλέπουν τούς ἑαυτούς τους νά ἐξευτελίζονται στά ξένα μάτια, τότε εἶναι πού χαίρονται· γιατί σκέπτονται πώς ἔτσι ἐπιβιβαιώνεται αὐτή ἡ γνώμη, πού καί οί ἴδιοι ἀπό μόνοι τους εἶχαν γιά τόν ἑαυτό τους.

**ΠΕΤΡΟΣ.** Ὅπως καταλαβαίνω, ὁ ἄνδρας αὐτός ὑπῆρξε μέγας στά ἐξωτερικά σημεῖα, ἀλλά μεγαλύτερος ἐσωτερικά στήν ταπεινωση.

## 6

**1** **Μαρκελλίνος,**  
ἐπίσκοπος τῆς πόλεως  
Ἀγκώνας

**ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Ἐπίσκοπος τῆς ἱδίας αὐτῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγκώνας ὑπῆρξε ἐπίσης ἕνας ἄνθρωπος εὐσεβοῦς ζωῆς, ὁ Μαρκελλίνος<sup>1</sup>, στόν ὁ-

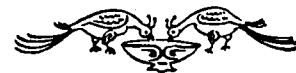
ποῖο ἡ ποδάγρα μέ φριχτούς πόνους εἶχε παραλύσει τό βᾶδισμα καί οί συγγενεῖς του τόν κουβαλοῦσαν στά χέρια ὅπου ἦταν ἀνάγκη. Κάποια μέρα λοιπόν ἀπό κάποιο σφάλμα ἀμελείας στήν πολιτεία τῆς Ἀγκώνας ξέσπασε πυρκαγιά. Καθώς οί φλόγες ἐμαίνοντο, ἔτρεξαν ὅλοι γιά νά σβήσουν τή φωτιά. Ἀλλά παρόλο πού μέ πολύ ἀγώνα ἔρριχναν νερό, ἄρχισε νά ἐξαπλώνεται τόσο πολύ ἡ πυρκαγιά, πού φαινόταν νά ἀπειλεῖ μέ καταστροφή ὁλόκληρη τήν πόλη. Κι ὅταν ἡ φωτιά κατελάμβανε ὅλο καί πῖο κοντινούς τόπους καί ἤδη εἶχε παραναλώσει ὄχι μικρό μέρος τῆς πόλεως καί κανεῖς δέν μπορούσε νά τῆς ἀντισταθεῖ, ἔρχεται ὁ ἐπίσκοπος βασταζόμενος στά χέρια καί, συνταραγμένος ἀπό τήν τόσο δύσκολη καί ἐπικίνδυνη κατάσταση, διέταξε τούς δικούς του πού τόν κουβαλοῦσαν, λέγοντας: «Τοποθετήστε με κόντρα στή φωτιά».

6

1. Marcellinus: ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 9 Ἰανουαρίου.

Ἐκτελέσθηκε αὐτό καί τοποθετήθηκε σέ ἐκεῖνο τόν τόπο, ὅπου φαινόταν νά ἐγκύπτει ὅλη ἡ δύναμη τῆς φωτιᾶς. Ἀρ-χισε τότε μέ θαυμαστό τρόπο νά ἀνακυκλώνεται ἡ πυρά στόν ἑαυτό της, σάν νά ἔκραζε μέ τήν ἀντιστροφή αὐτή ἡ ὁρμή της, πώς δέν μπορούσε νά προσπελάσει τόν ἐπίσκοπο. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν πώς ἡ φλόγα τῆς πυρκαγιᾶς ἀναχαιτίσθηκε στό σημεῖο ἐκεῖνο, ψυχράνθηκε ἀπό μόνη της καί δέν τόλμησε νά ἀγγίξει παρακάτω κανένα κτίσμα. Ὑπολογίζεις, Πέτρε, τί ἀγιότητα δείχνει τό νά κάθεται ἕνας ἄρρωστος ἄνθρωπος καί νά πνίγει τίς φλόγες μέ τήν προσευχή;

**ΠΕΤΡΟΣ.** Καί ὑπολογίζω καί ἐκπλήττομαι.



## Β. ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΑΠΟ ΝΟΤΟ ΠΡΟΣ ΒΟΡΡΑ

### α) Δύο ἀββάδες κοντά στή Ρώμη

## 7

**Νοννώσος,**  
δευτεράριος τῆς μονῆς  
στό ὄρος Σώρακτο



**ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Θά σοῦ διηγηθῶ ἄ-  
1  
τώρα κάτι γιά γειτονικό μας  
τόπο<sup>1</sup>, τό ὁποῖο γνώρισα ἀπό  
διήγηση τοῦ εὐσεβοῦς ἀνδρός  
Μαξιμιανου<sup>2</sup> ἐπισκόπου καί  
Λαυρίωνος γέροντος παλαιοῦ μοναχοῦ (τόν ὁποῖο ἔχεις γνωρί-

7

1. Ἀπό τήν Ἀγκώνα μεταφερόμαστε τώρα κοντά στή Ρώμη.

2. Maximianus: ἔγινε ἐπίσκοπος Συρακουσῶν στήν ἀρχή τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ ἁγ. Γρηγορίου, μέ τόν ὁποῖο διατηροῦσε ἀλληλογραφία. Ἐκοιμήθη τόν Νοέμβριο τοῦ 594, δηλαδή ὅταν τελειώνει ἡ συγγραφή τῶν διαλόγων. (βλ. γιά αὐτόν κεφ. III, 36). Εἶχε διατελέσει καί ἡγούμενος στή μονή τοῦ ἁγ. Γρηγορίου.

σει), οί όποιοι καί οί δύο ζούν μέχρι σήμερα. Αύτός ό Λαυρίων λοιπόν ανατράφηκε από τόν άγιώτατο άνδρα 'Αναστάσιο<sup>3</sup> στό μοναστήρι πού όνομάζεται Σουμπεντόμα<sup>4</sup> κοντά στην πόλη Νέπετα<sup>5</sup>. Αύτός τώρα ό 'Αναστάσιος συνδέοταν στενά μέ άνδρα εύσεβούς πολιτείας, τόν Νοννώσο<sup>6</sup>, δευτεράριο τής μονής πού βρίσκεται στό όρος Σώρακτον<sup>7</sup>, καί για τήν έγγύτητα του τόπου καί για τό ύψος του ήθους καί τόν ζήλο των άρετών. Αύτός λοιπόν ό Νοννώσος βρισκόταν στην ύπακοή του αυστηρότατου ήγουμένου του μοναστηριού, όμως υπέμενε τούς τρόπους του μέ θαυμαστή μακροθυμία, καί μέ τέτοια πραότητα προϊστατο των αδελφών, ώστε συχνά μέ τήν ταπεινοφροσύνη του καταπράυνε τήν όργή του πατρός τους.

2 'Επειδή τό μοναστήρι του βρίσκεται στό πιό άκραίο σημείο τής κορυφής του όρους, δέν άνοιγόταν καμιά ισιάδα για να καλλιεργούν οί αδελφοί, όσο γίνεται, κανένα μικρό κηπάριο. Όμως στην πλαγιά του όρους αναφύοταν ένας στενότατος τόπος, τόν όποιο κατελάμβανε ό όγκος ενός τεράστιου βράχου υπέρ τά φυσικά μέτρα. Κάποια μέρα, καθώς ό εύσεβής άνδρας Νοννώσος διαλογιζόταν ότι θά μπορούσε να καταστεί ό τόπος

3. βλ. παρακάτω κεφάλαιο.

4. Subpentoma (= 'Υπόκρημνον), σήμερα «κάστρο του Προφήτη 'Ηλία», 2 Km από τή Nepi καί 12 Km από τό όρος Σώρακτον. Βλέπε καί παρακάτω κεφάλαιο. (βλ. χάρτη Δ 6).

5. Nepeta: 'Αρχαία 'Επρουσκική πόλη Β τής Ρώμης, σημερινή Nepi (βλ. χάρτη Δ 6).

6. Nonnosus, αναφέρεται στό Ρωμαϊκό έορτολόγιο στις 2 Σεπτεμβρίου.

7. Soractes, χαμηλό όρος (691m), αλλά έντυπωσιακό στη μοναχικότητά του, τραγουδήθηκε από τόν Βιργίλιο καί τόν Όράτιο. Σήμερα όνομάζεται «του άγίου Σιλβέστρου», γιατί αναφέρεται στον βίο του πώς ό άγιος τό είχε σαν καταφύγιο τά χρόνια πριν βαπτίσει τόν Μ. Κωνσταντίνο (δύο αιώνες περίπου πριν τούς διαλόγους). (βλ. χάρτη Ε 6).

αύτός κατάλληλος τουλάχιστον για να φυτρώσουν μικρά λαχανικά, άν δέν κρατούσε τό μέρος αύτός ό όγκόλιθος, συλλογίσθηκε πώς αύτόν τόν πελώριο λίθο πενήντα ζεύγη βοδιών δέν μπορούσαν να τόν κουνήσουν. Κι όταν τόν κατέλαβε ή άπελπισία για τόν ανθρώπινο κάματο, άφέθηκε στην θεία παρηγορία καί δόθηκε εκεί στην προσευχή μέσα στη σιγή τής νύκτας. Σάν ξημέρωσε καί ήλθαν οί αδελφοί στον τόπο εκείνο, βρήκαν τόν τόσο πελώριο όγκόλιθο πεταγμένο μακριά από αύτόν τόν τόπο, καί μέ τήν απομάκρυνσή του είχε αφήσει για τούς πατέρες πλατύ έλεύθερο χώρο.

'Αλλη πάλι φορά ενώ ό εύσεβής άνδρας έπλενε γυάλινες 3 κανδηλόκουπες στό εύκτήριο, έπεσε μία από τά χέρια του καί σκορπίσθηκε διαλυμένη σε άναρίθμητα κομματάκια. Φοβούμενος σφοδρότατο ξέσπασμα όργής από τόν πατέρα του μοναστηριού, περισυνέλεξε άμέσως όλα τά θραύσματα καί τά έθεσε ένώπιον του θυσιαστηρίου καί μέ βαρείς στεναγμούς δόθηκε στην προσευχή. Κι όταν ανασήκωσε τό κεφάλι του από τήν εύχή, βρήκε άτόφια τήν κόυπα πού φοβισμένος τήν είχε μαζέψει σε κομματάκια. 'Ετσι σε αυτά τά δύο θαύματα δύο πατέρων τίς δυνάμεις μιμήθηκε: δηλαδή στον όγκώδη βράχο, αυτό του Γρηγορίου<sup>8</sup> πού μετακίνησε τό βουνό, καί στην άποκατάσταση του λύχνου, τό θαύμα του Δονάτου<sup>9</sup>, πού τόν σπασμένο κύλικα επανέφερε στην προηγούμενη άκεραιότητα.

8. Ό άγιος Γρηγόριος επίσκοπος Νεοκαισαρείας ό θαυματουργός (εορτάζεται στις 17 Νοεμβρίου) έτέλεσε άνάλογο θαύμα μετακινήσεως βράχου (PG 46, 917 b).

9. Στο μαρτύριο του Δονάτου επίσκοπου 'Αρρηνίου (σημερινό Arezzo στην Τοσκάνη), αναφέρεται πώς στην πρώτη του λειτουργία ως επίσκοπος άποκατέστησε ένα άγιο Ποτήριο πού έπεσε από τά χέρια του διακόνου 'Ανθίμου.

4 ΠΕΤΡΟΣ. Ἐχουμε, ὅπως βλέπω, νέα θαύματα πάνω σέ παραδείγματα παλαιά.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Θέλεις μήπως νά γνωρίσεις κάτι μέσα στήν ἐργασία τοῦ Νοννώσου κατά μίμησιν καί τοῦ Ἐλισαίου<sup>10</sup>;

ΠΕΤΡΟΣ. Θέλω μέ ὀρθάνοιχτα αὐτιά.

5 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Κάποια μέρα εἶχε λείψει τό παλιό λάδι στό μοναστήρι καί ἐπέκειτο ἤδη ὁ καιρός νά μαζέψουν τίς ἐλιές, ἀλλά καρπός δέν φαινόταν καθόλου στίς ἐλιές. Ὁ πατήρ τοῦ μοναστηρίου εἶχε τό λογισμό νά ἀπέλθουν οἱ ἀδελφοί στά περίχωρα γιά νά προσφέρουν βοήθεια στούς ξένους στό μάζεμα τῆς ἐλιᾶς, οὕτως ὥστε ἀπό τήν ἀμοιβή αὐτῆς τῆς ἐργασίας νά ἀγοράσουν λιγάκι λάδι γιά τό μοναστήρι. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου Νοννώσος μέ πολλή ταπεινοφροσύνη ἐμπόδισε νά γίνει αὐτό, μήπως οἱ ἀδελφοί βγαίνοντας ἀπό τό μοναστήρι, ζητώντας νά κερδίσουν τό λάδι τους, ὑποστοῦν βλάβη στήν ψυχή τους. Ἀλλά μάλλον, καθώς φαίνονταν νά ὑπάρχουν λίγες ἐλιές στά δένδρα τοῦ μοναστηρίου, διέταξε αὐτές νά μαζεύσουν, νά τίς βάλουν στό ἐλαιοτριβεῖο καί ὅσο τυχόν λίγο λαδάκι μπορέσουν νά βγάλουν νά τό φέρουν σέ αὐτόν.

6 Ἔτσι κι ἔγινε, καί μάζεψαν οἱ ἀδελφοί τό λάδι σ' ἓνα μικρούλικο ἀγγεῖο καί τό προσκόμισαν στόν δούλο τοῦ Θεοῦ Νοννώσο. Αὐτός ἀμέσως τό ἔθεσε ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου καί,



10. Ὁ προφήτης Ἐλισαῖος (Βασ. Δ', 4, 1-7) πολλαπλασίασε θαυματουργικά τό λάδι γιά νά βοηθήσει μιά γυναίκα νά ἀνταπεξέλθει σέ οικονομικές δυσχέρειες.

ἀφοῦ βγήκαν ὅλοι ἔξω, προσευχήθηκε. Λίγο ἀργότερα φώναξε τούς ἀδελφούς καί διέταξε νά σηκώσουν τό λάδι πού εἶχαν φέρει καί νά τό μοιράσουν χύνοντας ἀπό λιγοστό σέ ὅλα τά δοχεῖα τοῦ μοναστηρίου, μέχρις ὅτου νά καταχυθεῖ σέ ὅλα κάτι ἀπό τήν εὐλογία αὐτοῦ τοῦ λαδιοῦ. Αὐτά ἀμέσως, ὅπως ἦταν ἀδεια, ἔβαλε νά τά κλείσουν. Τήν ἄλλη μέρα πού τά ἀνοιξαν, βρέθηκαν ὅλα γεμάτα.

ΠΕΤΡΟΣ. Ἀποδεικνύεται πώς καθημερινά ἐκπληρώνονται τά λόγια τῆς Ἀλήθειας Χριστοῦ: «Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καγώ ἐργάζομαι»<sup>11</sup>.

## 8

Ἀναστάσιος,  
ἄββᾶς τῆς μονῆς  
Σουμπεντόμα

1 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Τόν ἴδιο καιρό ὁ σεβάσιμος ἄνδρας Ἀναστάσιος, τόν ὁποῖο μνημονεύσαμε προηγουμένως<sup>1</sup>, ἦταν νοτάριος<sup>2</sup> τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, τήν ὁποία μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ ὑπηρετῶ ἐγώ. Αὐτός ἐπιθυμώντας νά σχολάζει στό Θεό καί μόνο, ἐγκατέλειψε τά χαρτοφυλάκιά του, ἐπέλεξε τόν μοναχισμό, καί στόν τόπο πού ἀνέφερα προηγουμένως, πού ὀνομάζεται Σουμπεντόμα, πέρασε τή ζωή του μέ ἀναστροφή ἁγία. Σέ αὐτό τό μοναστήρι διετέλεσε ἡγούμενος κυβερνώντας μέ ἀγρυπνη ἐπιφυλακή.

2 Πάνω ἀπό αὐτόν λοιπόν τόν τόπο ἐπικρέμαται ἓνας τεράστιος βράχος καί ἀπό κάτω ἀνοίγεται βαθύτατος γκρεμός.

11. Ἰωάν. 5,17.

## 8

1. βλ. 7,1. Ὁ ἄββᾶς Ἀναστάσιος ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἐορτολόγιο στίς 11 Ἰανουαρίου.

2. notarius: γραμματεὺς καί ἀρχιεπιφύλακας, βυζαντινὸ ὀφθίκιο.

Μιά νύκτα, όταν επιτέλους ο Παντοδύναμος Θεός έλαβε απόφαση να ανταμείψει τους κόπους του ευσεβούς 'Αναστασίου, φωνή ακούστηκε ψηλά από τον βράχο, πού φώναζε με ήχο ισχυρό, λέγοντας: «'Αναστάσιε, έλα». Σάν κλήθηκε αυτός, εκλήθησαν ονομαστικά και άλλοι επτά ακόμα αδελφοί. Για κάποιες στιγμές ή φωνή πού είχε σταλεί σίγησε, και μετά κάλεσε έναν όγδοο αδελφό. Οί φωνές ακούστηκαν καθαρά από τή συνοδεία και δέν έμενε καμμιά αμφιβολία, πώς αυτών πού είχαν κληθεί έπλησίαζε ή έξοδος.

3 Μέσα σε λίγες ήμέρες λοιπόν πρώτος ο σεβάσμιος άνδρας 'Αναστάσιος, και οι υπόλοιποι μετά έχωρίστησαν από τή σάρκα με τή σειρά, με τήν όποία είχαν κληθεί από τή φωνή από τήν κορυφή του βράχου. Και ο αδελφός εκείνος, πού ή φωνή για να τον καλέσει σίγησε λίγο και μετά τον κατονόμασε, έζησε λίγες ήμέρες μετά τον θάνατο των άλλων και τότε τελείωσε τή ζωή του, για να γίνει κατάδηλο σε όλους πώς ή παρεμβλητή σιγή τής φωνής σήμαινε μικρό ακόμα διάστημα ζωής.

4 Συνέβη όμως ένα θαυμαστό γεγονός: όταν εξήρχετο από τό σώμα ο ευσεβής άνδρας 'Αναστάσιος, ήταν κάποιος αδελφός στό μοναστήρι, ο όποιος δέν ήθελε να ζήσει ύστερα από αυτόν. Προσέπεσε λοιπόν στά πόδια του και άρχισε να τον ικετεύει, λέγοντας: «Για τό όνομα Αυτού στον Όποιο πηγαίνεις· να μην κάνω επτά μέρες ύστερα από σένα στον κόσμο αυτό». Πριν συμπληρώσει επτά ήμέρες συγχωρέθηκε και αυτός, αν και δέν είχε κληθεί ανάμεσα στους άλλους εκείνη τή νύκτα, για να ξεκαθαρίσει ολοφάνερα πώς αυτουνού τήν έξοδο μπόρεσε να τήν προκαλέσει αυτή και μόνη ή μεσιτεία του ευσεβούς 'Αναστασίου.

5 ΠΕΤΡΟΣ. Έφόσον αυτός ο αδελφός και δέν είχε κληθεί ανάμεσα στους άλλους και εν τούτοις πάρθηκε από τό φώς του

κόσμου, τί άλλο μάς δίνεται να έννοήσουμε, παρά ότι, όσοι έχουν μεγάλη αξία ένώπιον του Θεού, μπορούν όρισμένες φορές να προκαλέσουν και αυτά πού δέν είναι προωρισμένα;

### Προόρισις και προσευχή

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Με κανένα τρόπο δέν μπορούν να προκαλέσουν όσα δέν είναι προωρισμένα, αλλά αυτά πού κατορθώνουν οι άγιοι άνδρες με τήν ευχή, είναι έτσι προωρισμένα ώστε να επιτευχθούν μέσω προσευχών. Γιατί και ή ίδια ή προόρισις τής αιώνιας Βασιλείας έτσι κανονίστηκε από τον Παντοδύναμο Θεό, ώστε οι εκλεκτοί να φθάνουν σε αυτήν με κόπους, και με τήν αξία τους να αποκτούν ικετεύοντας οι ίδιοι, αυτό πού ο Παντοδύναμος πρό των αιώνων κανόνισε να τους δώσει.

ΠΕΤΡΟΣ. Ήθελα πιο ξεκάθαρα να μου εξηγουσες, εάν 6 μπορεί ή προόρισις να βοηθείται από τις προσευχές.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Αυτό, Πέτρε, πού θα παρουσιάσω, μπορεί με συντομία να τό εξηγήσει. Γνωρίζεις ασφαλώς ότι ο Κύριος είπε στον 'Αβραάμ: «'Εν 'Ισαάκ κληθήσεται σοι σπέρμα». Στόν ίδιο είχε πάλι πει: «Πατέρα πολλών ένων τέθεικά σε». Και του υποσχέθηκε ξανά, λέγοντας: «Ευλογών ευλογήσω σε και πληθύνων πληθυνώ τό σπέρμα σου ως τους άστéρας του ουρανού και ως τήν άμμον τήν παρά τό χείλος τής θαλάσσης». Από αυτό ολοκάθαρα συμπεραίνεται πώς ο Παντοδύναμος Θεός είχε προορίσει να πληθύνει τό σπέρμα του 'Αβραάμ διά του 'Ισαάκ. Κι ωστόσο λέει ή Γραφή: «'Εδέετο 'Ισαάκ Κυρίου περί Ρεβέκκας τής γυναικός αυτού, ότι στείρα ήν· επήκουσε δέ αυτού ο Θεός, και συνέλαβεν εν γαστρί Ρεβέκκα»<sup>3</sup>. Έφόσον λοιπόν ο πολλαπλασιασμός του γένους του 'Αβραάμ διά του 'Ι-

3. Όλα τα παραπάνω χωρία είναι από τό βιβλίο τής Γενέσεως: 21,12 - 17,5 - 22,17 και 25,21 αντίστοιχα.

σαάκ ἦταν προωρισμένος, γιατί πήρε σύζυγο στεῖρα; Ἀλλά συμπεραίνεται ἀναντίρρητα ὅτι ἡ προόρισις πληροῦται διὰ τῶν προσευχῶν, καθόσον αὐτός, διὰ τοῦ ὁποίου εἶχε προορίσει ὁ Θεός νά πληθύνει τό σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, μέ εὐχή πέτυχε νά μπορεῖ νά ἀποκτήσει γιό.

7 ΠΕΤΡΟΣ. Καμμιά ἀμφιβολία δέν μου ἔμεινε, γιατί ἡ καθαρὴ λογικὴ ἐφώτισε τό μυστήριον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Θέλεις νά σοῦ διηγηθῶ κάτι γιὰ τὰ μέρη τῆς Τουσκίας<sup>4</sup>, γιὰ νά γνωρίσεις τί ἄνδρες ὑπῆρξαν ἐκεῖ καί πόσο προχωρημένοι στή γνώση τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ;

ΠΕΤΡΟΣ. Θέλω καί μέ κάθε τρόπο τό ἀπαιτῶ.

### β) Δύο ἐπίσκοποι στήν Τουσκία

9

1 Βονιφάτιος,  
ἐπίσκοπος τῆς πόλεως  
Φερέντια



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὑπῆρχε ἕνας ἄνδρας εὐσεβοῦς πολιτείας, ὀνόματι Βονιφάτιος<sup>1</sup>, ὁ ὁποῖος στήν πόλιν πού ὀνομάζεται Φερέντια<sup>2</sup> τό ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου

δέν τό κατεῖχε μόνο, ἀλλά καί μέ τὰ ἦθη του δείχθηκε ἀντάξιος. Αὐτοῦ πολλά θαύματα διηγεῖται ὁ πρεσβύτερος Γαυδέντιος, πού ζεῖ ἀκόμα σήμερα. Αὐτός ἀνατράφηκε στήν ὑπηρεσία ἐκείνου καί μπορεῖ νά μαρτυρεῖ ὀρισμένα γιὰ ἐκεῖνον μέ τόση ἀλήθεια, καθόσον καί ὁ ἴδιος συνέβαινε νά εἶναι παρῶν σέ αὐτά.

4. Tuscia: ἡ χώρα τῶν Τούσκων ἢ Τυρρηνῶν, Βόρεια τῆς Ρώμης, περίπου ἡ σημερινή Τυσκάνη (βλ. χάρτη).

9 1. Bonifatius: ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἐρετολόγιο στίς 14 Μαΐου.

2. Ferentis: ἀρχαία πόλις τῆς Νότιας Ἑτρουρίας, 8 Km Βόρεια τοῦ Βιτέρμπο, 12 Km Δυτικά τοῦ Μπομόρσο. (βλ. χάρτη Δ6)

Στήν Ἐκκλησία του λοιπόν αὐτή ὑπῆρχε πολύ μεγάλη φτώχεια - ἡ ὁποία μέ ἀγαθοῦς λογισμούς συνήθως γίνεται φύλακας τῆς ταπεινώσεως -, καί δέν εἶχε τίποτε ἄλλο γιὰ νά πορευθεῖ παρά ἕνα καί μόνο ἀμπέλι. Κάποια μέρα ἔπεσε χαλαζι καί αὐτό τόσο καταστράφηκε, ὥστε μόνο σέ λίγα κλήματα ἀπό αὐτό τό ἀμπέλι μετά δυσκολίας παρέμεναν ἀραιά καί πού λίγα τσαμπιά. Ὄταν ὁ εὐλαβέστατος ἄνδρας Βονιφάτιος ὁ ἐπίσκοπος μπῆκε σέ αὐτό, ἀνέπεμψε μεγάλες εὐχαριστίες στόν Παντοδύναμο Θεό, βλέποντας πώς τὰ πράγματα στενώθηκαν περισσότερο καί ἀπό τήν ἴδια τήν ὡς τώρα φτώχεια του! Ἐν τούτοις ὅταν ἔφθανε πιά ὁ καιρός γιὰ νά ὠριμάσουν ἔστω καί αὐτά τὰ τσαμπιά πού εἶχαν ἀπομείνει, ἔβαλε φρουρό ὡς συνήθως στό ἀμπέλι, καί ὄρισε νά τό φυλάγει μέ ἄγρυπνη ἐπιφυλακή.

Κάποια λοιπόν ἡμέρα διέταξε τόν πρεσβύτερο Κωνσάντιο τόν ἀνηψιό του νά προετοιμάσει ὅλα τὰ ἀγγεῖα τοῦ οἴνου στό ἐπισκοπεῖο καί ὅλα τὰ πιθάρια, ὅπως καί πρὶν συνήθιζε, πισσώνοντάς τα. Ὄταν τό ἄκουσε αὐτό ὁ ἀνεψιός του ὁ πρεσβύτερος, ἀπόρησε πολύ πού τοῦ ἔδινε παράλογες ἐντολές, νά πάει νά ἐτοιμάσει τὰ ἀγγεῖα τοῦ κρασιοῦ, πού κρασί στό μεταξὺ δέν εἶχε καθόλου. Ὅστόσο δέν ἀποτόλμησε νά ρωτήσῃ γιατί τοῦ ἔλεγε τέτοια πράγματα, ἀλλά, ὑπακούοντας στίς ἐντολές του, τὰ ἐτοίμασε ὅλα ὅπως συνήθως. Τότε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ μπῆκε στό ἀμπέλι καί μάζεψε τὰ σταφύλια, τὰ πήγε στό πατητήρι, παρήγγειλε νά βγοῦν ὅλοι ἔξω καί παρέμεινε ἐκεῖ μόνος του μέ ἕνα μικρὸ παιδάκι. Αὐτό τό ἔβαλε στό πατητήρι καί ἔτσι πατήθηκαν αὐτά τὰ ἐλάχιστα σταφύλια. Κι ὅταν ἀπό αὐτά τὰ σταφύλια ἄρχισε νά κυλάει κάποιον λίγο κρασί, ἄρχισε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ νά τό μαζεύει μέ τὰ χέρια του σέ ἕνα μικρὸ βάζο καί μέ αὐτό νά μοιράζει γιὰ εὐλογία σέ ὅλα τὰ πιθάρια καί ὅλα τὰ ἀγγεῖα πού ἦταν ἐτοιμασμένα, ὥστε ἀπό ἐκεῖνο τό

κρασί νά χυθεί μιά ιδέα σέ ὅλα τά ἀγγεῖα.

4 "Όταν λοιπόν εἶχε ρίξει ἀπό λιγοστές στάλες κρασιοῦ σέ ὅλα τά ἀγγεῖα, φώναξε ἀμέσως τόν πρεσβύτερο καί παρήγγειλε νά φωνάξει νά ἔρθουν οἱ πτωχοί. Τότε ἄρχισε τό κρασί στό πατητήρι νά αὐξάνει, τόσο, ὥστε νά γεμίσουν ὅλα τά ἀγγεῖα τῶν πτωχῶν πού εἶχαν φέρεи. "Όταν ἔνωσε πῶς τούς ἱκανοποίησε μέ τό παραπάνω, παρήγγειλε στό παιδί νά ἀνεβεῖ ἀπό τό πατητήρι, ἔκλεισε τήν ἀποθήκη, τήν ἄφησε ἀσφαλισμένη βάζοντας τήν ἴδια τή δικιά του σφραγίδα καί ἀμέσως ἐπέστρεψε στήν ἐκκλησία. Τήν τρίτη ἡμέρα μετά ἀπό αὐτό φώναξε τόν πρεσβύτερο Κωνσταντίο, ἔκαναν εὐχή, ἄνοιξε τήν ἀποθήκη καί βρῆκε τά ἀγγεῖα, στά ὁποῖα εἶχε χύσει μιά στάλα κρασί, νά ξεχειλίζουν ἄφθονα τόσο κρασί, ὥστε ἡ ὑπερχειλίση θά σκέπαζε ὅλο τό δάπεδο, ἂν ἀργοῦσε λίγο ἀκόμη ὁ ἐπίσκοπος.

5 Τότε ἐπιτίμησε αὐστηρά τόν πρεσβύτερο νά μὴν φανερώσει σέ κανένα αὐτό τό θαῦμα, ὅσο θά ζοῦσε ὁ ἴδιος σωματικά, προφανῶς γιατί φοβόταν μήπως ἐξαιτίας τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ σημείου, τόν πλήξει ὁ ἀνθρώπινος ἔπαινος καί καταντήσει κενός ἐσωτερικά, ἀκριβῶς ἐκεῖ πού ἐξωτερικά θά παρουσιάζεται μέγας στους ἀνθρώπους. Ἀκολούθησε ἔτσι καί τό παράδειγμα τοῦ Διδασκάλου, ὁ Ὅποιος, καταρτίζοντάς μας στήν ὁδό τῆς ταπεινώσεως, διέτασε τούς μαθητές Του γιά τόν Ἐαυτό Του, νά μὴν ποῦνε σέ κανένα αὐτά πού εἶχαν δεῖ, ἕως ὅτου ὁ υἱός τοῦ ἀνθρώπου νά ἀναστηθεῖ ἐκ νεκρῶν<sup>3</sup>.

6 ΠΕΤΡΟΣ. Μιά καί δόθηκε ἡ κατάλληλη εὐκαιρία, ἤθελα νά ρωτήσω πῶς ἐξηγεῖται ὅτι ὁ Σωτήρ μας, ὅταν ἀπέδωσε τό φῶς στους δύο τυφλούς, πρόσταξε νά μὴν τό ποῦν σέ κανένα,

3. βλ. Ματθ. 17,9.

«οἱ δέ ἐξεληθόντες διεφῆμισαν αὐτόν ἐν ὅλη τῇ γῆ ἐκείνη»<sup>4</sup>. Γιατί ἄραγε ὁ Μονογενής Υἱός, ὁ Πατήρ καί Ἁγίω Πνεύματι συναίδιος, στήν περίπτωση αὐτή συνέβη νά θελήσει κάτι πού δέν κατέστη δυνατόν νά ἐκπληρωθεῖ, καί τελικά τό θαῦμα πού ἤθελε νά ἀποσιωπηθεῖ, ὑπῆρξε ἀδύνατον νά ἀποκρυφθεῖ;

7 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὁ Σωτήρ μας ὁ, τιδήποτε ἔπραξε μέ τό θνητό Του σῶμα τό παρέσχε σέ μᾶς ὡς ὑπόδειγμα πράξεως, οὕτως ὥστε κατά τό μέτρο τῶν δικῶν μας δυνάμεων νά ἀκολουθοῦμε τά ἴχνη Του καί νά ὀδεύουμε μέ ἀπόσκοπα βήματα στά ἔργα τῆς παρουσίας ζωῆς. Κάγοντας δηλαδή τό θαῦμα, καί παρήγγειλε νά τό ἀποσιωπήσουν καί δέν κατέστη δυνατόν αὐτό, οὕτως ὥστε καί οἱ ἐκλεκτοί Του, ἀκολουθώντας τά πρότυπα τῆς διδασκαλίας Του, τά μεγάλα ἔργα πού κάνουν νά τά κρατοῦν βέβαια στό κρυπτό κατά τήν πρόθεση, ἀλλά γιά νά ὀφελῆσουν καί ἄλλους νά καθίστανται γνωστά παρά τήν θέλησή τους. Ἔτσι καί μεγάλη ταπεινοφροσύνη εἶναι τό ὅτι ἐπιζητοῦν νά ἀποσιωπηθοῦν τά ἔργα τους, καί μεγάλη ὀφέλεια τό ὅτι τά ἔργα τους δέν μποροῦν νά μείνουν κρυφά. Δέν εἶναι ἐπομένως ὅτι ὁ Κύριος θέλησε κάτι καί δέν τό μπόρεσε, ἀλλά ὅτι μέσα στήν καθοδήγηση τῆς διδασκαλίας του ἔδωσε πρότυπο γιά τό τί ὀφείλουν νά θέλουν τά μέλη Του, οἱ ἄνθρωποι, καί τί συμβαίνει στό τέλος δίχως νά τό θέλουν.

ΠΕΤΡΟΣ. Μέ ἀναπαύουν ὅσα λέγεις.

8 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἄς παρουσιάσουμε ἀκόμα λίγα πού ἡ μνήμη τους ἔφθασε ὡς τίς ἡμέρες μας γιά τήν ἐργασία τοῦ ἐπισκόπου Βονιφατίου, μιά καί τόν ἔχουμε μνημονεύσει τώρα. Μιάν ἄλλη φορά πλησίαζε ἡ ἡμέρα τῆς πανηγύρεως τοῦ μα-

4. βλ. Ματθ. 9,27-31.

καρίου μάρτυρος Πρόκλου<sup>5</sup>. Στόν τόπο αυτό ἔμενε ἕνας ἄνθρωπος εὐγενοῦς καταγωγῆς, Φορτουᾶτος στό ὄνομα. Αὐτός μέ μεγάλες ἰκεσίες παρακάλεσε τόν εὐσεβῆ ἄνθρωπο, ὅταν μία φορά θά τελοῦσε τό Μυστήριο τῆς Εὐχαριστίας στόν μακάριο μάρτυρα, νά καταδεχόταν νά δώσει εὐλογία στό σπίτι του. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ δέν ἔμπορεσε νά ἀρνηθεῖ αὐτό, πού ἡ ἀγάπη ζητοῦσε μέσα ἀπό τήν ψυχή τοῦ Φορτουάτου. Μόλις τελείωσε λοιπόν ἡ θεία Λειτουργία καί ἤλθε στήν τράπεζα τοῦ Φορτουάτου, πρὶν νά ἀναφέρει στόν Θεό τήν εὐχή τῆς τραπέζης, ξαφνικά μπροστά στήν πόρτα παρουσιάσθηκε ἕνας ἄνθρωπος μέ μία μαϊμού, κτυπώντας κύμβαλα<sup>6</sup>, ἀπό αὐτούς πού συνηθίζουν νά ζητιανεύουν τροφή μέ παίγνια. Ὁ ἅγιος ἀνήρ νιώθοντας βδελυγμία γιά τόν θόρυβο εἶπε: «Ἄχ! Ἄχ! πέθανε αὐτός ὁ ἄθλιος, πέθανε αὐτός ὁ ἄθλιος. Ἐγώ σέ τράπεζα εὐφροσύνης ἤλθα, τό στόμα μου ἀκόμα δέν ἀνοιξα πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ, καί αὐτός ἤλθε μέ μαϊμού κτυπώντας κύμβαλα». Καί προσέθεσε καί εἶπε: «Ἄντε, καί χάριν τῆς ἀγάπης δώστε του φαγί καί πιτό. Νά τό ξέρετε ὅμως πῶς πέθανε».

9 Ὁ δυστυχῆς ἄνθρωπος, ἀφοῦ πῆρε ψωμί καί κρασί ἀπό τό σπίτι αὐτό, πῆγε νά βγεῖ ἀπό τήν πόρτα, ἀλλά ξαφνικά μία τεράστια πέτρα ἔπεσε ἀπό τή σκεπή καί τόν βρῆκε στό κεφάλι. Ἐπί τὸ κτύπημα ξαπλώθηκε κάτω καί τόν σήκωσαν στά χέρια

5. Proculus: τοπικός ἅγιος, γιά τοῦ ὁποίου τήν πανήγυρη θά πῆγαινε στή γειτονική πόλη Τέρνι (βλ. χάρτη Δ6), ὅπου μαρτύρησαν 3 ἅγιοι Πρόκλοι: ἕνας τό 273 (ἑορτ. 14 Φεβρουαρίου), ὁ ἐπίσκοπος Τερνι τό 310 (ἑορτ. 14 Ἀπρ.), καί ἄλλος ἐπίσκοπος Τερνι τόν ΣΤ' αἰῶνα πού μαρτύρησε ἀπό τόν βασιλιά τῶν Γότθων Τοτίλα (ἑορτ. 1 Δεκεμβ.). Πιθανώτατα ἐδῶ πρόκειται γιά τόν τελευταῖο.

6. Κύμβαλον: μουσικό ὄργανο ἀπό δύο κοῖλα ἡμισφαίρια πού κτυποῦν ἀναμεταξύ τους.

μισοπεθαμένο. Τήν ἄλλη μέρα, σύμφωνα μέ τόν λόγο τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, τελείωσε ὀριστικά τή ζωή του. Ἐπί αὐτό τό περιστατικό, Πέτρε, πρέπει νά λογαριάσει κανείς πόσο εἶναι ὁ σεβασμός πού πρέπει νά δείχνει πρὸς τοὺς ἁγίους ἀνθρώπους. Γιατί εἶναι ναοὶ Θεοῦ<sup>7</sup>. Καί ὅταν ἐξωθεῖται σέ ὀργή ἕνας ἅγιος ἄνδρας, ποιός ἄλλος εἶναι πού κινεῖται σέ ὀργή, παρά ὁ ἴδιος ὁ Κάτοικος αὐτοῦ τοῦ ναοῦ; Τόσο πρέπει λοιπόν νά εὐλαβεῖται κανείς τήν ὀργή τῶν δικαίων, ὅσο εἶναι ἀλήθεια πῶς εἶναι παρών στίς καρδιές τους Αὐτός, πού ἔχει ἀπόλυτα τή δύναμη νά ἀποδώσει ὅποιαν τιμωρία θελήσει.

10 Ἄλλη πάλι φορά ὁ πρεσβύτερος Κωνστάντιος ὁ ἀνηψιός του πούλησε τό ἄλογο του γιά δώδεκα χρυσᾶ νομίσματα. Τά ἔβαλε στό χρηματοκιβώτιό του καί βγήκε γιά νά κάνει κάποια δουλειά. Ὅποτε ξαφνικά ἦρθαν στό ἐπισκοπεῖο πτωχοί, οἱ ὁποῖοι μέ τρόπο φορτικό ζητοῦσαν νά τοὺς χορηγοῦσε κάτι ὁ ἅγιος ἄνθρωπος Βονιφάτιος, νά παρηγοροῦσαν τήν φτώχεια τους. Ἀλλά ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ δέν εἶχε τί νά τοὺς προσφέρει, ἄρχισε νά ἀδημονεῖ μέσα του, πῶς νά μὴ φύγουν οἱ πτωχοί μέ ἄδεια χέρια. Τοῦ ἦρθε τότε ξαφνικά στή μνήμη, ὅτι ὁ πρεσβύτερος Κωνστάντιος ὁ ἀνεψιός του εἶχε πουλήσει τό ἄλογο, στό ὁποῖο συνήθως καβαλλίκευε, καί φύλαγε τό ἀντίτιμο στό χρηματοκιβώτιό του. Ἐνῶ λοιπόν ἀπουσίαζε ὁ ἀνεψιός του, πῆγε στό χρηματοκιβώτιο καί, χρησιμοποιώντας βία εὐσεβῶς, συνέτριψε τίς κλειδαριές, πῆρε τά δώδεκα χρυσᾶ καί τά μοίρασε, καθὼς ἔκρινε καλῶς, στοὺς ἀπόρους.

11 Ἐπέστρεψε λοιπόν ὁ πρεσβύτερος Κωνστάντιος ἀπό τή δουλειά του καί βρῆκε τό χρηματοκιβώτιο σπασμένο καί τό ἀντίτιμο τοῦ ἀλόγου του πού εἶχε τοποθετήσει ἐκεῖ, δέν τό βρῆκε

7. πρβλ. Α' Κορινθ. 3,16 καί Β' Κορινθ. 6,16.

μέσα. Ἄρχισε νά κάνει φασαρία μέ μεγάλες φωνές καί μέ φοβερή μανία νά φωνάζει: «Ὅλοι ἐδῶ ζοῦν· μόνο ἐγώ σέ αὐτό τό οἶκημα δέν μπορῶ νά ζήσω». Στίς φωνές του βέβαια ἔσπευσε ὁ ἐπίσκοπος καί ὄλοι ὅσοι βρισκόντουσαν σέ ἐκεῖνο τό ἐπισκοπεῖο. Καί ὅταν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ μέ γλυκά λόγια θέλησε νά τόν ἡρεμήσει, ἄρχισε ἐκεῖνος ἐριστικά νά ἀπαντᾷ: «Ὅλοι μαζί σου ζοῦν· μόνο ἐγώ ἐνώπιόν σου δέν μπορῶ νά ζήσω. Δώσε μου πίσω τά χρυσᾶ μου».

12 Ταραγμένος ἀπό τίς φωνές αὐτές ὁ ἐπίσκοπος μπήκε στήν ἐκκλησία τῆς Φερεντίας *Μεταφράση* ἔλασε

τα χερια του. ἔπλωσε πάνω σε αὐτά τό ἐπανωφόρι του, καί στή στάση αὐτή ὀρθίος ἄρχισε νά προσεύχεται νά δώσει ὁ Θεός κάτι μέ τό ὁποῖο νά καταπραῦνει τόν παραλογισμό τοῦ μαινόμενου πρεσβυτέρου. Κι ὅταν κάποια στιγμή ξανάφερε τά μάτια του στό ροῦχο ἀνάμεσα στούς ἀπλωμένους βραχιόνες του, ξαφνικά βρίσκει στήν ἀγκαλιά του δώδεκα χρυσᾶ, πού ἀστράφτανε τόσο πολύ, σάν νά εἶχαν βγεῖ ἐκείνη τήν ὥρα ἀπό τή φωτιά.

13 Ἀμέσως βγήκε ἀπό τήν ἐκκλησία καί τά ἔρριξε στήν ἀγκαλιά τοῦ μαινόμενου πρεσβυτέρου, λέγοντας: «Ὅριστε, ἔχεις τά χρυσᾶ πού ζήτησες. Ἀλλά αὐτό ἄς σοῦ εἶναι γνωστό, ὅτι δηλ. μετά τόν θάνατό μου ἐσύ αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος δέν πρόκειται νά γίνεις, γιά τήν πλεονεξία σου». Ἀπό αὐτή τήν ρήση, τήν γεμάτη ἀλήθεια, συνάγεται ὅτι ὁ πρεσβύτερος καί αὐτά τά ἴδια τά χρυσᾶ τά ἐτοίμαζε γιά νά τά χρησιμο-



8. Πρόκειται μάλλον γιά τόν Καθεδρικό Ναό τῆς πόλεως Ferentis.

ποιήσει γιά κατάληψη τῆς θέσης τοῦ ἐπισκόπου. Ὅμως ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ δέν ἔπεσε ἔξω: ὁ Κωνστάντιος τελείωσε τή ζωή του στόν βαθμό τοῦ πρεσβυτέρου.

Ἄλλη πάλι φορά δύο Γότθοι ἦλθαν σέ αὐτόν γιά νά φιλοξενηθοῦν, οἱ ὁποῖοι εἶπαν πώς πήγαιναν στή Ραβέννα<sup>9</sup>. Αὐτός μέ τά ἴδια του τά χέρια τοῦς ἔδωσε ἓνα μικρό ξύλινο ἀγγεῖο γεμάτο κρασί, κάπως ἀρκετό γιά νά ἔχουν ὅταν κολατσίσουν στό δρόμο. Ἀπό αὐτό ἦπιαν γερά, σάν Γότθοι, μέχρι νά φθάσουν στή Ραβέννα. Καθυστέρησαν κάποιες μέρες στήν πόλη αὐτή καί καθημερινά κατέβαζαν ἀπό τό κρασί πού εἶχαν πάρει ἀπό τόν ἅγιο ἄνδρα. Καί μέχρι πού ἐπέστρεψαν στόν εὐσεβῆ πατέρα τῆς Φερεντίας, καμμία μέρα δέν σταμάτησαν νά πίνουν, καί ὅμως ποτέ δέν τοῦς ἔλειψε τό κρασί ἀπό ἐκεῖνο τό μικρό φλασκί, θαρρεῖς καί μέσα σέ ἐκεῖνο τό ξύλινο ἀγγεῖο πού εἶχε δώσει ὁ ἐπίσκοπος τό κρασί δέν αὐξανόταν ἀπλῶς, παρά γεννιόταν.

15 Πρόσφατα ἐπίσης ἦλθε ἀπό τά μέρη ἐκεῖνα ἓνας γέρον κληρικός, πού αὐτά πού διηγεῖται γιά ἐκεῖνον δέν μποροῦν νά καλυφθοῦν μέ σιωπή. Λέγει λοιπόν πώς κάποια μέρα πού μπήκε στόν κῆπο, τόν βρῆκε νά ἔχει ἐντελῶς σκεπασθεῖ ἀπό μεγάλο πλῆθος κάμπιας. Σάν εἶδε πώς ὅλα τά λάχανα χανόντουσαν, στράφηκε στίς ἴδιες τίς κάμπιες καί λέει: «Σᾶς ἐξορκίζω στό ὄνομα τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, φύγετε ἀπό ἐδῶ καί μήν τρώγετε πιά αὐτά τά λάχανα». Μέ τόν λόγο τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ αὐτές ἀμέσως βγήκαν ἔξω ὅλες, τόσο πού οὔτε μία δέν ἔμεινε στήν περιοχή τοῦ κήπου.

9. Πήγαιναν λοιπόν στήν πρωτεύουσα, ὅπως ὁ Λιβερτίνος (2,5). Ὅπως φαίνεται ἡ Ραβέννα ἦταν ἀκόμα στήν κυριαρχία τῶν Γότθων, δηλαδή βρισκόμαστε πρὶν τό 540.



16 Ἄλλά τί τό θαυμαστό πού διηγούμαστε αὐτά γιά τήν περίοδο τῆς ἐπισκοπείας του, ὅταν πιά ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ εἶχε προκόψει, ὅπως στόν βαθμό τῆς ἱερωσύνης, ἔτσι καί στήν ἀρετή μαζί, τή στιγμή πού ἀκόμη πιά ἀξιοθαύμαστα εἶναι αὐτά πού αὐτός ὁ γέρον κληρικός μαρτυρεῖ πώς ἔκανε ἀπό παιδάκι ἀκόμα; Διηγεῖται λοιπόν πώς τόν καιρό πού σάν παιδί κατοικοῦσε μέ τή μητέρα του, ὅταν ἔβγαινε ἀπό τό σπίτι, ἐπέστρεφε ἄλλοτε χωρίς πουκάμισο καί συχνότερα χωρίς χιτῶνα, γιατί μόλις ἔβρισκε κανένα γυμνό, ξεντυνόταν ὁ ἴδιος καί ἔντυνε ἐκεῖνον, γιά νά ἐνδυθεῖ τήν θεία ἀνταπόδοση στά μάτια τοῦ Θεοῦ. Ἡ μητέρα του συχνά συνήθιζε νά τόν ἐπιπλήττει, λέγοντας πώς δέν εἶναι δίκαιο, τή στιγμή πού καί ὁ ἴδιος εἶναι ἄπορος, νά σκορπάει τά ρούχα του στούς πτωχοῦς.

17 Αὐτή κάποια μέρα μπήκε στό κελλάρι καί βρίσκει σχεδόν ὅλο τό σιτάρι, πού εἶχε οἰκονομήσει γιά ἐφοδιασμό ὀλόκληρης τῆς χρονιάς, νά τό ἔχει ξοδέψει ὁ γιός της στούς πτωχοῦς. Ἄρχισε νά κτυπιέται ὀλόκληρη καί νά ὀδύρεται πού ἔχασε τά ἐφόδια μιᾶς χρονιάς. Ἐρχεται τότε τό παιδί τοῦ Θεοῦ, ὁ Βονιφάτιος, καί ἄρχισε νά τήν παρηγορεῖ μέ ὅ,τι λόγια μπορούσε. Καθώς αὐτή δέν δεχόταν καμμιά παρηγοριά, τῆς ζήτησε νά βγεῖ ἀπό τό κελλάρι, στό ὁποῖο βρέθηκε νά ἔχει ἀπομείνει κάτι λιγοστό ἀπό ὅλο τό σιτάρι τους. Τό παιδί τοῦ Θεοῦ ἀμέσως παρέδωσε ἐκεῖ τόν ἑαυτό του στήν προσευχή. Λιγάκι μετά βγήκε ἔξω καί πήρε καί ὀδήγησε τή μητέρα του ξανά στό κελλάρι, τό ὁποῖο βρέθηκε τόσο γεμάτο ἀπό σιτάρι, πού δέν ἦταν οὔτε πρῖν, ὅταν ἡ μητέρα του χαιρόταν πώς εἶχε συνάξει τροφή γιά ὅλη τή χρονιά. Σάν τό εἶδε αὐτό τό θαῦμα ἡ μητέρα, κατανύχθηκε κι ἄρχισε πλέον ἡ ἴδια νά τόν παροτρύνει νά δίνει, ἐφόσον ἦταν ἄνθρωπος μέ χάρισμα νά λαμβάνει ἀπό τόν Θεό ὅσα ζητήσει.

18 Αὐτή πάλι συνήθιζε νά ἐκτρέφει πουλериκά στό προαύλιο

τοῦ σπιτιοῦ τους, ἀλλά μία ἀλεπού ἐρχόταν ἀπό τά γειτονικά μέρη καί τίς ἔπαιρνε. Κάποια μέρα λοιπόν, ἐνώ βρισκόταν στό προαύλιο ὁ μικρός Βονιφάτιος, ἤλθε κατά τή συνήθεια ἡ ἀλεπού καί ἄρπαξε μία κόττα. Αὐτός γρήγορα μπήκε στήν ἐκκλησία, ἔπεσε κάτω μέ προσευχή καί μέ δυνατή φωνή εἶπε: «Σοῦ ἄρέσει, Κύριε, νά μήν μπορῶ νά τρώγω ἀπό τά ἐκθρέμματα τῆς μητέρας μου; Νά πού μία ἀλεπού καταβροχθίζει τίς κόττες πού ἐκτρέφει ἡ μητέρα». Ἐπειτα σηκώθηκε ἀπό τήν προσευχή καί βγήκε ἔξω. Καί ἀμέσως ἡ ἀλεπού γύρισε πίσω, ἄφησε ἐλεύθερη τήν κόττα πού κρατοῦσε μέ τό στόμα της, καί ἡ ἴδια μπροστά στά μάτια του ἔπεσε στή γῆ καί πέθανε.

19 ΠΕΤΡΟΣ. Πολύ θαυμαστό εἶναι πού ὁ Θεός καταδέχεται νά ἐπακούει τίς ἱκεσίες αὐτῶν πού ἐλπίζουν σέ Αὐτόν, ἀκόμα καί σέ πράγματα εὐτελεῖ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Αὐτό, Πέτρε, ἐνεργεῖται χάριν τῆς μεγάλης οἰκονομίας τοῦ Κτίστου μας, οὕτως ὥστε μέ τά πολύ μικρά πού λαμβάνουμε νά ἐλπίζουμε τά μεγαλύτερα. Δηλαδή τό ἅγιο καί ἀπλό παιδί εἰσακούσθηκε σέ πράγματα εὐτελεῖ, οὕτως ὥστε μέ τά μικρά νά μάθει πόσο ὤφειλε στά μέγала αἰτήματα νά προσδοκᾷ ἀπό τόν Θεό.

ΠΕΤΡΟΣ. Ὡραῖα ὅσα λέγεις.

## 10

Φορτουνάτος  
ἐπίσκοπος τῆς  
πόλεως Τουδεργίας

1 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ: Ἐνας ἄλλος ἄνδρας εὐσεβοῦς ζωῆς ὑπήρξε στό ἴδια μέρη, Φορτουνάτος<sup>1</sup> στό ὄνομα, ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας τῆς Τουδεργίας

10 1. Fortunatus: ἐκοιμήθη κατά μία ἐκδοχή τό 537 καί ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 14 Ὀκτωβρίου (σέ ὀρισμένα χειρόγραφα στίς 30 Ἰουνίου).

τίας<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει χάρισμα τεράστιας δύναμης στό νά ἐκδιώκει τούς δαίμονες. Ἔτσι πολλές φορές ἔδιωχνε λεγεῶνες δαιμόνων ἀπό τά σώματα τῶν ἐνεργουμένων καί μέ ἔντονη σπουδή συνεχούς εὐχῆς ὑπερνικούσε τά πλήθη τους πού ὀρμούσαν ἐναντίον του. Πολύ γνωστός μέ αὐτόν τόν ἄνδρα ὑπῆρξε ὁ Ἰουλιανός ὁ δεφένσωρ<sup>3</sup> τῆς δικιᾶς μας ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος συγχωρέθηκε σέ αὐτή τήν πόλη πρὶν ἀπό ὄχι καί πολύ καιρό. Ἀπό διήγηση αὐτοῦ ἔμαθα κι ἐγώ αὐτό πού διηγούμαι, γιατί αὐτός συχνά μέ τό θάρρος τῆς οἰκειότητας παρευρισκόταν στά ἔργα ἐκείνου, καί μετέπειτα, πρὸς οἰκοδομήν ἰδικήν μας, διατηροῦσε μέ γλυκύτητα μελισσοκηρίου τή μνήμη ἐκείνου στό στόμα του.

2 Κάποια εὐγενής κυρία στή γειτονική περιοχή τῆς Τουσκίας εἶχε μία νύφη, ἡ ὁποία, λίγο καιρό ἀφότου εἶχε παντρευτεῖ μέ τόν γιό ἐκείνης, εἶχε προσκληθεῖ μαζί μέ τήν πεθερά της στά ἐγκαίνια ἐνός ναοῦ τοῦ μακαρίου μάρτυρος Σεβαστιανοῦ<sup>4</sup>. Τή νύκτα ὅμως ἐκείνη, πού τήν ἐπομένη ἡμέρα ἐπρόκειτο νά προσέλθει στά ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, νικήθηκε ἀπό τή σαρκική ἡδονή καί δέν μπόρεσε νά ἐγκρατευθεῖ ἀπό τόν ἄνδρα της. Ὅταν ξημέρωσε, ἡ συνείδησή της τήν ἔλεγγε γιά τήν πράξη τῆς σαρκικῆς ἀπόλαυσης, ὅμως ἡ ντροπή τοῦ κόσμου πρόσταζε νά προσέλθει. Καί ἐφόσον αὐτή κοκκίνιζε ἀπό τά πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων περισσότερο ἀπ' ὅ,τι φοβόταν τήν κρίση τοῦ Θεοῦ, προσῆλθε στόν ἐγκαινιασμό μαζί μέ τήν πεθερά της. Μόλις λοιπόν τά λείψανα τοῦ μακαρίου μάρτυρος Σε-

2. Tudertum: ἀρχαία πόλις στά ὄρια Τουσκίας καί Οὐμβρίας, ἡ σημερινή Todi (βλ. χάρτη Δ5).

3. Ἐκομήθη, τό 586 καί εἶναι διάφορος ἀπό αὐτόν στό 1,4,12.

4. Μαρτύρησε στή Ρώμη καί ἐορτάζεται σίς 18 Δεκεμβρίου.

βαστιανοῦ μπῆχαν μέσα στό εὐκτήριο<sup>5</sup>, πονηρό πνεῦμα κυρίευσεν τή νύφη αὐτή τῆς εὐγενοῦς κυρίας καί ἄρχισε νά τή βασανίζει μπροστά σέ ὅλο τόν λαό.

Ὁ πρεσβύτερος τοῦ ναοῦ ὅταν τήν εἶδε τόσο δεινά νά ταιλαιπωρεῖται, πῆρε τή σινδόνα<sup>6</sup> ἀπό τό θυσιαστήριο καί τήν σκέπασε, ἀλλά ξαφνικά εἰσέβαλε ὁ διάβολος καί σέ αὐτόν τόν ἴδιο καί ἔτσι, ἐπειδή θέλησε νά ἀποτολμήσει κάτι πέρα ἀπό τίς δυνάμεις του, ἀναγκάσθηκε μέ τήν κακοπάθειά του αὐτή νά γνωρίσει καλά τά πραγματικά του μέτρα. Οἱ παρευρισκόμενοι σήκωσαν τήν κοπέλλα στά χέρια καί ἀπό τό ναό τήν κουβάλησαν στό σπίτι της.

Καθώς ὁ ἀρχέκακος ἐχθρός δεινά τήν κατέτρυχε μέ συνεχεῖς βασανισμούς, οἱ συγγενεῖς της, ἀγαπώντας τήν σωματικά καί στό ὄνομα αὐτῆς τῆς ἀγάπης καταστρέφοντάς τήν, τήν παρέδωσαν σέ μάγους, γιά νά ἐξοντώσουν ἐκ βάθρων τήν ψυχή αὐτῆς, πού τό σῶμα της προσπαθοῦσαν πρόσκαιρα νά ὠφελήσουν μέ μαγικές τέχνες. Τήν ὀδήγησαν λοιπόν σέ ἕνα ποτάμι, τήν βούτηξαν στό νερό καί ἐκεῖ οἱ μάγοι καταγίνονταν μέ μακροσκελεῖς ἐπωδές νά βγάλουν τόν δαίμονα πού εἶχε εἰσβάσει σέ αὐτήν. Ἀλλά κατά θαυμαστή κρίση τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ, ἕνας δαίμονας ἀποδιώχθηκε ἀπό αὐτήν μέ τή διστραμμένη τέχνη καί ἀμέσως ὀλόκληρη λεγεῶνα εἰσῆλθε. Ἄρχισε μετὰ ἀπό αὐτό νά κτυπιέται μέ τόσες κινήσεις καί νά στριγγλίζει μέ τόσες φωνές καί οὐρλιαχτά, ὅσα ἦταν καί τά πνεύματα πού τήν κατεῖχαν.

5. Στήν ἀρχή τῆς ἀκολουθίας τῶν Ἐγκαινίων.

6. δηλ. τό κατασάρκιο: τό opertorium (σκέπασμα) ἢ palla (πέπλο, παραπέτασμα), πού κάλυπτε τά ἅγια λείψανα τῶν Μαρτύρων στό θυσιαστήριο τῶν «μαρτυρίων» (ναῶν), συχνά τελοῦσε θεραπείες δαιμονιζομένων πού τούς σκέπαζαν μέ αὐτό.

5 Τότε ἔκατσαν καί τό σκέφθηκαν καλά οἱ γονεῖς τῆς, ἀναγνώρισαν πώς ἦταν σφάλμα ἢ ἀπιστία τους, καί τήν ἔφεραν στόν εὐσεβῆ ἄνδρα Φορτουνάτο τόν ἐπίσκοπο καί τοῦ τήν ἄφησαν. Ἐκεῖνος τήν δέχθηκε, παρέδωσε τόν ἑαυτό του στήν προσευχή γιά πολλές μέρες καί νύκτες καί μέ τόση ἐπιμονή προσέπεσε στίς ἱκεσίες, ὅσο καί βρῆκε νά ἀντιστέκεται ἐναντίον του μέσα σέ ἕνα σῶμα ἢ παράταξη μιᾶς λεγεώνας. Μετά ἀπό ὄχι πολλές μέρες τήν παρέδωσε ὑγιῆ καί ἀβλαβῆ, σάν νά μήν εἶχε ποτέ πρὶν πάνω τῆς ἐξουσία ὁ διάβολος.



6 Ἄλλον πάλι καιρό ὁ δούλος τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ ἔδιωξε ἀπό ἕναν δαιμονισμένο ἄνθρωπο τό ἀκάθαρτο πνεῦμα. Αὐτό τό πονηρό πνεῦμα βραδιάζοντας караδοκοῦσε τήν ὥρα πού ἐρημώνουν οἱ δρόμοι ἀπό τούς ἀνθρώπους, προσποιήθηκε πώς εἶναι κάποιος προσκυνητής καί ἄρχισε νά γυρίζει τίς πλατεῖες τῆς πολιτείας καί νά κραυγάζει: « Ἄμάν, ὁ ἅγιος ἄνδρας Φορτουνάτος ὁ ἐπίσκοπος! Νά, τί ἔκανε; Προσκυνητῆ ἄνθρωπο μέ ἔβγαλε ἔξω ἀπό τό σπίτι του. Ψάχνω κάπου νά ἀναπαυθῶ καί δέν βρίσκω στήν πόλη του». Κάποιος τότε στό σπίτι του μαζί μέ τή σύζυγό του καί τόν μικρό του γιό καθόταν δίπλα στή φωτιά, ὁ ὁποῖος, ἀκούγοντας τή φωνή ἐκείνου καί ρωτώντας νά μάθει τί τοῦ εἶχε κάνει ὁ ἐπίσκοπος, τόν προσκάλεσε στό σπίτι του καί τόν ἔβαλε νά καθῆσει ἀντίκρου στήν ἀνθρακιά. Καί καθώς συζητοῦσαν διάφορα ἀναμεταξύ τους, τό κακό πνεῦμα εἰσέβαλε στόν μικρό γιό καί τόν ἔρριξε στήν ἀνθρακιά, ὅπου ἀμέσως ἔκανε νά βγεῖ ἡ ψυχὴ του. Χαροκαμμένος πιά ὁ δυστυχῆς ἐκεῖνος ἔμαθε καλά ποιόν ὁ ἴδιος δέχθηκε, καί ποιόν εἶχε διώξει ὁ ἐπίσκοπος.

7 ΠΕΤΡΟΣ. Πώς κρίνουμε νά συμβαίνει αὐτό; Ὁ ἀρχέεκακος ἐχθρός νά ἔχει πάρει τήν ἐξουσία τοῦ νά σκοτώνει στό σπίτι ἐκείνου ὁ ὁποῖος, νομίζοντάς τον γιά προσκυνητῆ, τόν εἶχε καλέσει μέσα χάριν φιλοξενίας;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Πολλά, Πέτρε, φαίνονται καλά, ἀλλά καλά δέν εἶναι, γιατί δέν γίνονται μέ καλό λογισμό. Γιαυτό καί στό εὐαγγέλιο λέγει ἡ Ἀλήθεια Χριστός: « Ἐάν ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ᾖ, ὅλον τό σῶμά σου σκοτεινόν ἔσται »<sup>7</sup>. Γιατί ὅταν ὁ ἀρχικός σκοπός εἶναι διεστραμμένος, εἶναι σχολιό καί ὅλο τό ἔργο πού ἐπακολουθεῖ, κι ἄς φαίνεται ὀρθό. Ἐγώ λοιπόν ἐκτιμῶ πώς αὐτός ὁ ἄνθρωπος, πού, ἐνῶ φαινόταν νά ἐπιδεικνύει φιλοξενία, ἔχασε τό παιδί του, δέν ἔνιωσε τέρψη γιά ἔργο τῆς εὐσεβείας, ἀλλά γιά χλευασμό τοῦ ἐπισκόπου. Ἡ ποινή πού ἐπακολούθησε ἀποκάλυψε ὅτι ἡ ὑποδοχή πού προηγήθηκε δέν ἔγινε χωρίς πταισίμα. Γιατί ὑπάρχουν μερικοί οἱ ὁποῖοι ἔχουν ζήλο νά κάνουν τό καλό, μέ τό σκοπό νά συσκοτίσουν τή χάρη τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων, καί δέν τρέφονται ἀπό τό καλό πού κάνουν, ἀλλά ἀπό τόν ἔπαινο γιά τό καλό, μέ τό ὅποιο μειώνουν τούς ἄλλους. Γι' αὐτό τό λόγο κρίνω πώς αὐτός ὁ ἄνθρωπος, πού δέχθηκε σέ φιλοξενία τό πονηρό πνεῦμα, ἀποσκοποῦσε περισσότερο στήν ἐπίδειξη παρά στή φιλαδέλφεια, γιά νά παρουσιάζεται πώς ἔκανε καλύτερα ἀπό τόν ἐπίσκοπο, δεχόμενος αὐτός ἐκεῖνον πού ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου Φορτουνάτος εἶχε διώξει.

ΠΕΤΡΟΣ. Ὅπως τά λές, ἔτσι εἶναι. Δηλαδή ἡ κατάληξη τῆς πράξης του ἀποδεικνύει πώς καθαρὸς λογισμὸς στήν ἀγαθοεργία αὐτὴ δέν ὑπῆρχε.

\* \* \*

7. Ματθ. 6,23.

- 8 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἄλλη πάλι φορά κάποιος πού εἶχε χάσει τό φῶς τῶν ματιῶν του ὁδηγήθηκε σέ αὐτόν καί ζήτησε τή μεσιτεία του, πράγμα πού ἐπέτυχε. Δηλαδή, ὅταν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἔκανε προσευχή καί τύπωσε τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ στά μάτια του, ἀμέσως ἐπανήλθε τό φῶς καί φυγαδεύθηκε τό σκότος τῆς τυφλότητος.
- 9 Τό ἄλογο πάλι ἐνός στρατιωτικοῦ<sup>8</sup> τό ἔπιασε λύσσα, ἔτσι πού μετά δυσκολίας νά μποροῦν πολλοί μαζί νά τό κυβερνήσουν, καί ὅσους τυχόν μπόρεσε νά τούς ἐπιτεθεῖ, κατασπάραξε τά μέλη τους μέ δαγκωματιές. Τότε, ὅταν πιά δέθηκε ἀπό πολλούς μαζί, ὁδηγήθηκε στόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ. Αὐτός μόλις ἄπλωσε τό χέρι του καί ἐπέφερε τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ στό κεφάλι του, μετέτρεψε ὅλη τή λύσσα του σέ πραότητα, ὥστε μετά ἔγινε πιό ἤρεμο ἀπ' ὅ,τι ἦταν πρὶν ἀπό ἐκείνη τήν τρέλλα του.
- 10 Τότε ὁ στρατιωτικός τό ἄλογο αὐτό, πού τό εἶδε νά ἀπαλλάσσεται τόσο γρήγορα ἀπό τή λύσσα μέ θαυματουργική ἐξουσία, ἀποφάσισε νά τό προσφέρει στόν ἅγιο ἄνδρα. Ἐκεῖνος ἀρνιόταν νά τό δεχθεῖ, ὅμως αὐτός μέ ἰκεσίες ἐπέμενε νά μήν περιφρονήσει τήν προσφορά του. Κι ὁ ἅγιος ἄνδρας κρατώντας τήν μέση ὁδὸ κι ἀπ' τὶς δύο μεριές, καί εἰσάκουσε τήν αἴτηση τοῦ στρατιώτη καί ἀρνήθηκε νά δεχθεῖ δῶρο γιά τό θαῦμα πού ἐπιτελέστηκε. Δηλαδή πρῶτα πλήρωσε τήν ἀξία του καί μετά



8. Στρατιώτης ἢ ἀξιωματικός τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ, πιθανώτατα κατά τήν πρώτη ἐκστρατεία τοῦ Βελισαρίου κατά τῶν Ὀστρογότθων (534-540).

πῆρε τό ἄλογο πού τοῦ προσέφερε. Ἐπειδή, δηλαδή, ἔβλεπε πῶς, ἂν δέν τό δεχόταν, θά στενοχωροῦνταν ἐκεῖνος, ἀναγκασμένος ἀπό τήν ἀγάπη, ἀγόρασε αὐτό πού δέν τό χρειαζόταν.

Κι ἓνα ἀκόμα ἀπό τά θαύματά του ὀφείλω νά μήν παρασιωπήσω, τό ὁποῖο ἔμαθα μόλις πρὶν δώδεκα μέρες: Μοῦ παρουσίασαν ἓναν γέροντα πτωχό καί, ὅπως συνηθίζει πάντα νά μου εἶναι ἀγαπητή ἡ συνομιλία μέ γέροντες, μέ πολύ ἐνδιαφέρον ρώτησα νά μάθω ἀπό πού ἦταν. Ἀπάντησε πῶς ἦταν ἀπό τήν πόλη τῆς Τουδερτίας. Τοῦ λέω: «Σέ παρακαλῶ, πάτερ, γνώρισες τόν ἐπίσκοπο Φορτουνατό;». Μοῦ λέει: «Τόν γνώρισα, καί πολύ καλά μάλιστα». Πρόσθεσα τότε: «Πές, σέ παρακαλῶ, ἂν γνώρισες τίποτα θαύματά του καί ἐξήγγισε σέ μένα πού μέ πόθο τό ζητῶ, τί λογῆς ἄνθρωπος ὑπῆρξε».

Λέει ἐκεῖνος: «Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος πολύ ἀπέιχε ἀπό αὐτούς τούς ἀνθρώπους πού βλέπουμε σήμερα. Γιατί ὁ,τιδήποτε ζήτησε ἀπό τόν Παντοδύναμο Θεό, τό πετύχαινε τήν ἴδια ὥρα πού τό ζητοῦσε. Σοῦ διηγούμαι ἓνα μόνο θαῦμα του πού αὐτή τή στιγμή μοῦ ἦλθε στό μυαλό: Κάποια μέρα ἦρθαν κοντά στήν Τουδερτία Γότθοι, οἱ ὁποῖοι ἔσπευδαν πρὸς τά μέρη τῆς Ραβέννας, ἀλλά ἄρπαξαν δύο μικρά παιδάκια ἀπό ἓνα κτῆμα πού βρισκόταν κάτω ἀπό τήν πόλη<sup>9</sup>.

»Ὅταν τό ἀνήγγειλαν αὐτό στόν ἀγιώτατο Φορτουνατό, ἀμέσως ἔστειλε καί κάλεσαν αὐτούς τούς Γότθους. Μιλώντας τους μέ θελκτικά λόγια, πρῶτα προσπάθησε νά καταπραῦνει τήν τραχύτητά τους καί μετά ἄρχισε: "Ὅποιαν τιμὴ θέλετε θά σᾶς πληρώσω, μόνο δώστε πίσω τά παιδιά πού ἄρπάξατε καί προσφέρετέ μου αὐτό ὡς δῶρο τῆς εὐνοίας σας". Τότε αὐτός

9. Ἄνάλογο ἐπεισόδιο γενικῆς ἀρπαγῆς παιδιῶν ἀπό τόν Τοτίλα ὀδεύοντας ἐναντίον τοῦ Ναρσή μᾶς εἶναι γνωστό γιά τό 552.

πού φαινόταν νά εἶναι πρῶτος ἀνάμεσά τους, ἀπάντησε: "Ὁ, τιδήποτε ἄλλο μᾶς παραγγείλεις εἴμαστε ἔτοιμοι νά τό κάνουμε· αὐτά τά παιδιά εἰς τόν αἰῶνα δέν τά δίνουμε πίσω". Ὁ σεβαστός ἄνδρας μέ μαλακό τρόπο τόν ἀπειλήσῃ: "Μέ θλίβεις, καί δέν ἀκούς τόν πατέρα σου. Μή μέ θλίβεις, μήπως δέν σέ συμφέρει". Ἄλλά ὁ Γότθος διαμένοντας στήν ἀγριότητα τῆς καρδιάς του, ἀρνήθηκε καί ἔφυγε.

14 »Τήν ἄλλη μέρα ἐπρόκειτο νά ἀναχωρήσει πλέον καί πέρασε πάλι ἀπό τόν ἐπίσκοπο. Αὐτός γιά δεύτερη φορά τόν παρακάλεσε μέ τά ἴδια λόγια γιά τά παιδιά. Καί καθώς ἐκεῖνος δέν ἤθελε μέ κανένα τρόπο νά συμφωνήσῃ νά τά παραδώσει, θλιμμένος ὁ ἐπίσκοπος εἶπε: "Ἐέρω πῶς δέν σέ συμφέρει πού ἀναχωρεῖς ἔχοντάς με στενοχωρήσει". Ὁ Γότθος δέν ἔδωσε σημασία σέ αὐτά τά λόγια, γύρισε στό κατάλυμά του καί ἔστειλε μπροστά τά παιδιά, γιά τά ὁποῖα ὁ λόγος, ἀνεβασμένα πάνω σέ ἄλογα μαζί μέ τούς ἀνθρώπους του. Κι ὁ ἴδιος ἀμέσως ἀνεβαίνοντας στό ἄλογό του τούς ἀκολούθησε. Κι ὅταν μέσα στήν ἴδια πόλη ἔφθασε μπροστά στήν ἐκκλησία τοῦ μακαρίου Ἀποστόλου Πέτρου, γλίστρησε τό πόδι τοῦ ἀλόγου του. Αὐτός γκρεμίσθηκε μαζί μέ αὐτό κι ἀμέσως ἔσπασε ὁ μηρός του, ἔτσι ὥστε τό κόκκαλο χωρίσθηκε σέ δύο μέρη. Τότε τόν κουβάλησαν στά χέρια καί τόν ἔφεραν πίσω στό κατάλυμά του. Βιαστικά αὐτός ἔστειλε κι ἔφερε πίσω τά παιδιά πού εἶχε στείλει μπροστά καί μήνυσε τόν εὐσεβῆ ἄνδρα Φορτουνάτο, λέγοντας: "Σέ παρακαλῶ, πάτερ, στείλε μου τόν διάκονό σου".

15 »Ὅταν ἦλθε ὁ διάκονός του τόν κατάκοιτο, ἐκεῖνος ἔφερε στή μέση τά παιδιά πού εἶχε ἐντελῶς ἀρνηθεῖ νά τά ἀποδώσῃ τόν ἐπίσκοπο καί τά παρέδωσε τόν διάκονό του, λέγοντας: "Πήγαινε καί πές τόν κύριό μου τόν ἐπίσκοπο: Ἐπειδή μέ καταράστηκες, ἰδού, ἔχω κτυπήσει. Ἄλλά τά παιδιά πού ζήτησες πάρε τα πίσω καί πρέσβευε, σέ παρακαλῶ, γιά

μένα". Ὁ διάκονος πήρε λοιπόν τά παιδάκια καί τά ἔφερε στόν ἐπίσκοπο, καί ὁ εὐσεβῆς Φορτουνάτος ἀμέσως τοῦ ἔδωσε ἁγιασμένο νερό, λέγοντας: "Πήγαινε γρήγορα, καί ρίξε το πάνω στό σῶμα τοῦ κατάκοιτου". Πήγε λοιπόν ὁ διάκονος, μπῆκε στό δωμάτιο τοῦ Γότθου καί ράντισε τόν ἁγιασμό πάνω στά μέλη τοῦ σώματός του. Πράγμα θαυμαστό καί φοβερά ἐκπληκτικό! Μόλις τό ἁγιασμένο νερό ἄγγιξε τόν μηρό τοῦ Γότθου, ὅλα τά σπασίματα ἔδεσαν καί ἀποκαταστάθηκαν τά κόκκαλα στήν προηγούμενη ὑγεία τους ἔτσι, πού τήν ἴδια κιάλας ὥρα σηκώθηκε ἀπό τό κρεβάτι, ἀνέβηκε στό ἄλογό του καί πήρε τόν δρόμο πού πρὶν εἶχε ἀρχίσει, σάν νά μήν εἶχε ποτέ ὑπομείνει καμμιᾶ βλάβη στό σῶμα του. Κι ἔτσι συνέβη ὥστε αὐτός πού δέν ἤθελε νά κάνει ὑπακοή καί νά ἀποδώσῃ μέ πληρωμή τά παιδιά στόν ἅγιο ἄνδρα Φορτουνάτο, ἀναγκασμένος ἀπό τήν τιμωρία του τά ἔδωσε καί δίχως πληρωμή».

Σάν τελείωσε τή διήγηση, ποθοῦσε ἀκόμη ὁ γέροντας νά 16 διηγηθεῖ κι ἄλλα γιά αὐτόν. "Ὅμως ἐπειδή εἶχαν ἔρθει ἀρκετοί, μέ τή νουθεσία τῶν ὁποίων ἔπρεπε νά ἀπασχοληθῶ, καί ἤδη ἦταν ἀρκετά προχωρημένη ἡ ὥρα, δέν μοῦ ἐπιτράπηκε νά ἀκούσω τά ἔργα τοῦ εὐσεβοῦς Φορτουνάτου γιά περισσότερη ὥρα, τά ὁποῖα θά ἤθελα, ἂν εἶναι δυνατόν γιά πάντα νά ἀκούω.

Ἄλλά μιάν ἄλλη μέρα ὁ γέροντας μοῦ διηγήθηκε γιά ἐ- 17 κείνον κάτι ἀκόμη πιό θαυμαστό: «Στήν ἴδια πολιτεία τῆς Τουδερτίας κατοικοῦσε κάποιος Μάρκελλος, ἄνδρας καλῶν πράξεων, μαζί μέ τίς δύο ἀδελφές του. Συνέβη σέ αὐτόν νά πέσει σέ ἀρρώστια καί πρὸς τό ἑσπέρας τοῦ ἴδιου τοῦ ἁγιώτατου Σαββάτου τοῦ Πάσχα ἀπεβίωσε. Κι ἐπειδή ἔπρεπε τό σῶμα του νά μεταφερθεῖ ἀρκετά μεγάλη ἀπόσταση, δέν μπόρεσε νά θαφτεῖ τήν ἴδια μέρα. Λόγω αὐτῆς τῆς καθυστέρησης στήν ἐκπλήρωση τοῦ χρέους τοῦ ἐνταφιασμοῦ, οἱ ἀδελφές του, συν-

τετριμμένες από τόν θάνατό του, προσέτρεξαν κλαίγοντας στον ευσεβή Φορτουνατό και άρχισαν να του κραυγάζουν με μεγάλες φωνές: "Ξέρουμε ότι κρατάς τήν πολιτεία των Άποστόλων, θεραπεύεις λεπρούς, δίνεις τό φώς στους τυφλούς. Έλα και άνάστησε τόν νεκρό μας<sup>10</sup>". Αύτός μόλις έμαθε πώς είχε τελειώσει ο άδελφός τους, άρχισε κι ο ίδιος να κλαίει για τόν θάνατό του και τούς άπάντησε: "Νά φύγετε τώρα και μήν λέτε τέτοια πράγματα, γιατί ήταν άπόφαση του Παντοδύναμου Θεού, στον Όποιο κανείς άνθρωπος δέν μπορεί να άντιτεθει". Έφυγαν λοιπόν εκείνες και ο έπίσκοπος έμεινε θλιμμένος για τόν θάνατο αυτόν.

- 18 »Τήν άλλη μέρα, τήν Κυριακή, πριν ακόμα από τό πρώτο λυκαυγές, φώναξε τούς δύο διακόνους του, πήρε τό δρόμο για τό σπίτι του πεθαμένου, έφθασε στο μέρος που βρισκόταν τό άψυχο σώμα και εκεί δόθηκε ολόκληρος στην προσευχή. Σάν τελείωσε τήν ευχή, σηκώθηκε, κάθησε δίπλα στο σώμα του νεκρού και με ήπια φωνή κάλεσε τόν νεκρό με τό όνομά του, λέγοντας: "Αδελφέ Μάρκελλε!". Κι εκείνος σάν να κοιμόταν έλαφριά και να ζύπνησε από εκείνη τήν κοντινή, όσο ισχνή κι άν ήταν, φωνή, άμέσως άνοιξε τά μάτια και άντικρύζοντας τόν έπίσκοπο είπε: "Αμάν, τί έκανες; Αμάν, τί έκανες;". Του άπαντάει ο έπίσκοπος: "Τί έκανα;". Κι εκείνος: "Τήν χθεσινή μέρα ήρθαν δύο που τραβώντας με έξω από τό σώμα με οδήγησαν σε ένα ωραίο τόπο. Σήμερα όμως στάλθηκε ένας και είπε: «Πηγαίνετε τον πίσω, γιατί ο Φορτουνατός ο έπίσκοπος ήλθε στο σπίτι του". Και σάν τελείωσε αυτά τά λόγια, άμέσως έγινε τελείως υγιής από τήν προηγούμενη άρρώστια του και έμεινε αρκετόν ακόμα καιρό σε αυτή τή ζωή».

10. Έμμεση αναφορά στην έξουσία που έδωσε ο Χριστός στους Άποστόλους (Ματθ. 10,8).

- 19 Κι ούτε θά πρέπει να πιστέψουμε πως τόν τόπο που είχε κερδίσει τόν έχασε, γιατί είναι αναμφίβολο πως, με τίς ευχές του έπισκόπου που μεσίτευε για αυτόν, μπόρεσε μετά τόν θάνατό του να ζήσει ακόμη καλύτερα, αυτός που και πριν τόν θάνατό του έσπούδασε να ευαρεστήσει στον Θεό. Άλλά ποιός ο λόγος να λέμε πολλά για τήν πολιτεία εκείνου, τή στιγμή που μέχρι σήμερα έχουμε στη διάθεσή μας παραδείγματα των θαυμάτων του στο λείψανό του; Δαιμονισμένους έλευθερώνει, άσθενείς θεραπεύει, κάθε φορά που με πίστη τό ζητάνε, όπως συνήθιζε κι όταν ζούσε, τό ίδιο συνεχίζει ακατάπαυστα να κάνει και με τά νεκρά όσα του.

- 20 Άλλά επιθύμησα, Πέτρε, να οδήγήσω πάλι πίσω τούς λόγους τής διηγησης μου στα μέρη τής έπαρχίας τής Βαλερίας, για τά όποια συνέβη να ακούσω υπέρτατα θαύματα δια στόματος του ευσεβούς Φορτουνατού<sup>11</sup>, που μνημόνευσα πολύ πιο πάνω. Καθώς συχνά μέχρι σήμερα έρχεται σε μένα, όταν μου διηγείται πράξεις παλαιών πατέρων, μου γεμίζει τήν ψυχή με καινούρια άναψυχή.

### γ) Ξανά στην Βαλερία

## 11

### Μαρτύριος, μοναχός στην έπαρχία της Βαλερίας



έ αυτήν τήν έπαρχία υπήρξε ένας πολύ άφοσιωμένος δούλος του Θεού, όνόματι Μαρτύριος<sup>1</sup>, ο όποιος έδωσε τό έξής σημείο τής άρετής του: Κάποια μέρα

11. βλ. 3,5.

- 11 1. Martyrius: αναφέρεται στο Ρωμαϊκό έορτολόγιο στις 23 Ίανουαρίου.

οί παραδελφοί του ἔφτιαχναν ἐγκρυφίαν<sup>2</sup> καί εἶχαν ξεχάσει νά τυπώσουν τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ - γιατί ὑπάρχει συνήθεια σέ αὐτή τήν ἐπαρχία νά σφραγίζουν τά ὠμά ψωμιά μέ ἕνα ξύλο, ἔτσι ὥστε νά φαίνονται χωρισμένα σέ τέσσερις μερίδες<sup>3</sup>. Τότε ἔφθασε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ κι ἔμαθε ἀπό τούς ἀδελφούς πού τό συζητοῦσαν πώς τό ψωμί δέν εἶχε σφραγισθεῖ. Κι ἐνῶ ἤδη τό ψωμί ἦταν σκεπασμένο μέ τά κάρβουνα καί τίς στάχτες, εἶπε: «Γιατί δέν τό σφραγίσατε;». Λέγοντας αὐτά ἔκανε τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ μέ τό δάκτυλο πάνω στά κάρβουνα. Τήν ὥρα πού σφράγιζε, ἀμέσως τό ψωμί ἀνέδωσε ἕνα φοβερό κρότο, σάν νά θρυμματίσθηκε καμμιὰ τεράστια χύτρα μέσα στίς φλόγες. Ὅταν ἀργότερα ψήθηκε καί τό ἔσυραν ἔξω ἀπό τή φωτιά, βρέθηκε σφραγισμένο μέ τόν τύπο τοῦ σταυροῦ, πού τόν χάραξε ὄχι ἄγγιγμα χεριοῦ, ἀλλά ἡ πίστις.



## 12

1 Σεβήρος,  
πρεσβύτερος στήν ἴδια  
ἐπαρχία

Σέ αὐτόν τόν τόπο ἐπίσης ὑπάρχει μιὰ κοιλάδα πού ὀνομάζεται Ἰντερορίνα - ἀπό τούς πολλούς λέγεται στά χωριάτικα Ἰντεροκρίνα<sup>1</sup> -, στήν ὁ-

2. subcinericius panis: «ὑποσπίδιος ἄρτος», ψωμί πού ψηνόταν σκεπασμένο ἀπό τή στάχτη («σποδίτης», σταχτόπητα).

3. quadra (=«τέταρτον»), γιαντό καί ὀνομαζόταν κοδρίτης ἄρτος.

12

1. Interocrium ἢ Interocrea, τό σημερινό Antrodoco, μικρή πόλη στό δρόμο Ἀμιτέρνου-Ριέτι (βλ. χάρτη Ε6). Εἶναι σέ ὑψόμετρο 510 m σέ τόπο ἀπόκρημνο, ὄλο γκρεμούς καί φαράγγια. Τό Interorina εἶναι μάλλον παρατυμολογία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου.

ποία ὑπῆρχε ἕνας ἄνδρας πολύ θαυμαστής πολιτείας, ὀνόματι Σεβήρος<sup>2</sup>, ἱερεύς τῆς ἐκκλησίας τῆς μακαρίας Θεοτόκου καί Ἁειπαρθένου Μαρίας. Μιά φορά πού ἕνας οἰκοδεσπότης ἔφτασε στά τελευταῖα του, ἔστειλε γρήγορα ἀγγελιοφόρους καί τόν παρακάλεσε νά ἔλθει τό συντόμοτερο σέ αὐτόν καί μέ τίς προσευχές του νά μεσιτεύσει γιά τίς ἁμαρτίες του<sup>3</sup>, ὥστε μέ τή μετάνοια γιά τίς κακές πράξεις του νά βγεῖ ἀπό τό σῶμα λελυμένος ἀπό τά πταίσματά του. Ὅμως ἀπροσδόκητα συνέβη ὁ ἱερεύς νά εἶναι ἀπασχολημένος μέ τό κλάδεμα τοῦ ἀμπελιοῦ καί εἶπε σέ αὐτούς πού ἦλθαν: «Πηγαίνετε ἐσεῖς μπροστά καί νά κι ἐγώ σᾶς ἀκολουθῶ». Κι ἐπειδὴ ἔβλεπε πώς τοῦ ἀπέμενε κάτι ἀκόμα στή δουλειά, καθυστέρησε λιγάκι, γιά νά τελειώσει αὐτή τήν ἐλάχιστη δουλειά πού ἔμενε. Καί μόλις ὀλοκλήρωσε, πῆρε τόν δρόμο γιά τόν ἄρρωστο. Καθώς πήγαινε στό δρόμο, ἦρθαν τρέχοντας νά τόν συναντήσουν αὐτοί πού εἶχαν ἔρθει καί πρῖν, λέγοντας: «Γιατί ἄργησες, πάτερ; Μήν κουράζεσαι, γιατί ἤδη τελείωσε». Μόλις τό ἄκουσε, ἄρχισε νά τρέμει καί μέ μεγάλες φωνές νά ἀποκαλεῖ τόν ἑαυτό του φονιά ἐκείνου.

Κλαίγοντας λοιπόν κατέφθασε στό σῶμα τοῦ νεκροῦ καί <sup>2</sup> μέ δάκρυα ἔρριξε τόν ἑαυτό του στή γῆ μπροστά στό κρεβάτι του. Κι ἐνῶ ἔκλαιγε γοερά, κτυποῦσε τό κεφάλι του στή γῆ, κι ἀποκαλοῦσε τόν ἑαυτό του ἔνοχο τοῦ θανάτου του, ξαφνικά ὁ κεκοιμημένος ἀνέλαβε πίσω τήν ψυχή του. Τό πλήθος πού στεκόταν τριγύρω, ὅταν τό ἀντίκρυσαν αὐτό, ἔβγαλαν κραυγές θαυμασμοῦ καί ἄρχισαν ἀκόμη περισσότερο νά κλαῖνε ἀπό χαρά. Ὅταν τόν ρώτησαν ἐκείνον πού ἦταν καί πώς ἐπέστρεψε

2. Severus: ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἐορτολόγιο στίς 15 Φεβρουαρίου.

3. ὑπονοεῖται ἐδῶ τό μυστήριο τῆς Ἐξομολογήσεως. Ὁ ἱερεύς δέν δίνει ὁ ἴδιος ἄφεση ἁμαρτιῶν, ἀλλά μεσιτεύει στόν Θεό γιά αὐτό.

πίσω, είπε: «Φοβερά σιχαμεροί άνθρωποι ήταν αυτοί πού με όδη-  
γούσαν, από τών όποιών τό στόμα και τά ρουθούνια έβγαине φω-  
τιά, τήν όποία δέν μπορούσα νά ύποφέρω. Ένώ μέ πήγαιναν μέσα  
άπό σκοτεινούς τόπους, ξαφνικά ένας νεανίας μέ ώραία μορφή  
μαζί και μέ άλλους μπήκε στό δρόμο μας και μάς συνάντησε, και  
είπε σέ αυτούς πού μέ τραβούσαν: "Όδηγήστε αυτόν πίσω, γιατί  
ό πρεσβύτερος Σεβήρος δούρεται. Ό Κύριος τόν έδώρησε στα δά-  
κρυα εκείνου"».

3 Ό Σεβήρος σηκώθηκε άμέσως από τή γή και παρέσχε τή  
μεσιτεία του για νά γίνει εύπρόσδεκτη ή μετάνοιά του. Άφου  
έπί έπτά ήμέρες ό άσθενής πού γύρισε πίσω στή ζωή μετα-  
νοούσε για τά διαπραχθέντα σφάλματά του, τήν όγδοη μέρα  
χαρούμενος βγήκε από τό σώμα. Υπολόγισε, σέ παρακαλώ,  
αυτόν τόν Σεβήρο για τόν όποιο μιλάμε, μέ πόση άγάπη τόν  
φρόντισε ό Κύριος, πού δέν άνέχθηκε νά θλιβεί ούτε προσωρινά  
για λίγη ώρα.

### Σημεία και ζωή

4 ΠΕΤΡΟΣ. Πολύ αξιοθαύμαστα είναι αυτά πού βρίσκω  
νά μου έχουν διαφύγει ως τώρα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Έγώ, Πέτρε, πιστεύω πώς τέτοιοι πολ-  
λοί δέν λείπουν και στόν αιώνα μας, ούτε και στίς μέρες μας  
άκόμα. Κι ούτε αν δέν κάνουν τέτοια σημεία, αυτό σημαίνει  
πώς δέν είναι τέτοιοι. Γιατί ή γνήσια άποτίμηση τής πολι-  
τείας κάποιου βρίσκεται στήν άρετή τών έργων του, όχι στήν  
έπίδειξη σημείων. Γιατί υπάρχουν αρκετοί πού, αν και δέν  
κάνουν σημεία, δέν είναι καθόλου κατώτεροι από αυτούς πού  
κάνουν σημεία.

5 ΠΕΤΡΟΣ. Πώς γίνεται, παρακαλώ, νά μου εξηγηθεί  
αυτό, ότι δηλαδή είναι μερικοί πού σημεία δέν κάνουν κι ώ-  
στόσο δέν διαφέρουν από αυτούς πού κάνουν;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Άραγε άγνοείς πώς ό Άπόστολος Παύ-  
λος είναι άδελφός στα άποστολικά πρωτεία μέ τόν Πέτρο, τόν  
πρώτο τών Άποστόλων;

ΠΕΤΡΟΣ. Ξέρω πώς δέν ύπάρχει καμμιά άμφιβολία  
πώς, αν και «έλάχιστος τών άποστόλων»<sup>4</sup>, όμως «πλείον πάν-  
των έκοπίασε».

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Όπως πολύ καλά ό ίδιος θά θυμάσαι, ό  
Πέτρος στή θάλασσα μέ τά πόδια περπάτησε<sup>5</sup>, ό Παύλος στή  
θάλασσα περιέπεσε σέ ναυάγιο<sup>6</sup>. Σέ ένα και τό αυτό στοιχείο  
τής φύσεως, ό Παύλος μέ πλοίο δέν μπόρεσε νά ταξιδέψει, ό  
Πέτρος μέ τά πόδια πήγε. Φανερά έπομένως βγαίνει τό συμ-  
πέρασμα πώς, αν και του καθενός ή δύναμη στα θαύματα υπήρ-  
ξε διαφορετική, όμως και τών δύο ή αξία είναι ίδια στόν ουρα-  
νό.

ΠΕΤΡΟΣ. Μέ αναπαύουν, όμολογώ, άπόλυτα αυτά πού 6  
λές. Νά πού ξεκάθαρα έμαθα πώς πρέπει νά ζητείται ζωή και  
όχι σημεία. Άλλά έπειδή τά ίδια τά σημεία πού γίνονται φέ-  
ρουν άποδείξεις καλής ζωής, παρακαλώ και πάλι, αν ύπάρ-  
χουν κάποια, νά μου τά διηγηθείς, για νά διαθρέψεις έμένα τόν  
πεινασμένο μέ τά παραδείγματα τών άγαθών άνδρών.

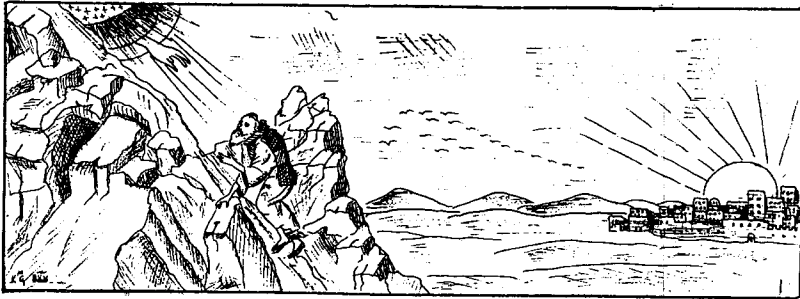
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Θα ήθελα προς δόξαν του Λυτρωτού μας 7  
νά σου διηγηθώ κάτι για τά θαύματα του εύσεβοϋς άνδρός Βε-  
νεδίκτου, αλλά βλέπω πώς ό χρόνος δέν μπορεί νά έπαρκέσει  
για νά τά ολοκληρώσουμε άπόψε. Πιό άνετα λοιπόν θά τά  
πούμε, αν αρχίσουμε μιάν άλλη φορά.

4. Α' Κορ. 15, 9-10.

5. Ματθ. 14, 28-29.

6. Β' Κορ. 11,25 πρβλ. Πραξ. 27, 14-38.





**ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ**  
**ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΑ**  
**ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΟΥΣ ΑΒΒΑ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΥ**

**Ι Πρόλογος**

**Υ**πῆρξε ἓνας ἄνδρας εὐσεβοῦς  
ζωῆς, Βενέδικτος<sup>1</sup> στό ὄνομα  
καί στή χάρη, πού εἶχε καρδιά  
γέροντος ἀπό τόν καιρό ἀκόμα  
τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ξε-

περνώντας τήν ἡλικία του, δέν παράδωσε τήν ψυχή του σέ  
καμμιά φιληδονία, κι ἐνῶ βρισκόταν στόν καιρό πού πάνω σέ  
αὐτή τή γῆ θά μπορούσε νά ζήσει πρόσκαιρα μέ ἐλευθεριότητα,  
ὡστόσο περιφρόνησε ἤδη σάν μαραμένο τόν κόσμο καί τό ἄνθος

**Πρόλογος 1.** Benedictus (=εὐλογημένος). Γεννήθηκε στά τέλη τοῦ Ε' αἰώ-  
νος καί ἐκαμῆθη ἴσως τό 543, ἀλλά πιθανότερα μετά τό 547. Εἶναι ὁ  
εἰσηγητής καί μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ μοναχισμοῦ στή Δύση. Ἀπό  
τά μοναστήρια του προέρχονται τά τάγματα τῶν Βενεδικτινῶν μοναχῶν  
μέχρι σήμερα. Συνέγραψε καί τόν περίφημο Κανόνα τοῦ Μοναχικοῦ Βίου.  
Τιμάται στίς 14 Μαρτίου (στή Δύση, στίς 21 Μαρτίου).

του. Καταγόταν ἀπό καλή οἰκογένεια<sup>2</sup> ἀπό τήν ἐπαρχία τῆς  
Νουρσίας<sup>3</sup> καί τόν εἶχαν παραδώσει στή Ρώμη γιά ἐλεύθερες  
γραμματικές σπουδές. Ἀλλά, ἐπειδή ἔβλεπε πολλούς πού  
πήγαιναν ἐκεῖ νά γκρεμίζονται στήν ἁμαρτία, τό πόδι πού  
εἶχε πατήσει στήν εἴσοδο αὐτή τοῦ κόσμου, τό ἴδιο πόδι τράβη-  
ξε πίσω, μήπως, ἂν τυχόν ἄγγιζε κάτι ἀπό τή γνώση τοῦ κό-  
σμου, κατέληγε κι ὁ ἴδιος σέ λίγο ὀλόκληρος νά τσακιστεῖ σέ  
ἓνα γκρεμό χωρίς βυθό. Καταφρόνησε λοιπόν τίς σπουδές τῶν  
γραμματῶν, ἐγκατέλειψε τό σπίτι καί τά ἀγαθά τοῦ πατέρα  
του, κι ἐπιθυμώντας μόνο στόν Θεό νά ἀρέσει, ἀναζήτησε τό  
σχῆμα τῆς ἁγίας πολιτείας. Ἔτσι ἀναχώρησε, γνωστικά ἀ-  
μαθῆς καί σοφά ἀδίδακτος.

Ἐγώ δέν ἔχω μάθει ὅλα του τά ἔργα, ἀλλά τά λίγα πού <sup>2</sup>  
διηγούμαι τά γνωρίζω ἀπό διηγήσεις τεσσάρων μαθητῶν του:  
Κωνσταντίνου, ἐξαιρετικά εὐλαβεστάτου ἀνδρός, ὁ ὁποῖος τόν  
διαδέχθηκε στή διοίκηση τοῦ μοναστηριοῦ Βαλεντινιανοῦ, ὁ  
ὁποῖος γιά πολλά χρόνια προϊστάτο τῆς μονῆς στό Λατερανό<sup>4</sup>.  
Σιμπλικίου, ὁ ὁποῖος τρίτος μετά ἀπό αὐτόν διηγήθηκε τήν συνο-  
δεία του· καί Ὀνωράτου, ὁ ὁποῖος τώρα ἀκόμα κυβερνᾷ τή μο-  
νή, ὅπου καταρχάς ἐκεῖνος εἶχε πολιτευθεῖ<sup>5</sup>.

2. Κατά παράδοση οἱ γονεῖς του λέγονταν Εὐτρόπιος καί Ἀβουντάντια.

3. βλ. Ι, 4,8 καί χάρτη.

4. Τό περίφημο ἀρχαῖο ἀνάκτορο στή Ρώμη, ἰδιοκτησία τῶν παπῶν.  
Ἐδῶ πρόκειται γιά τήν ἐκεῖ μονή τοῦ ἁγίου Παγκρατίου.

5. Δηλαδή μᾶλλον τή μονή τοῦ Σουμπιάκου (βλ. παρακάτω).

SCIENTER NBSGIUS



SAPIENTER INDOGZUS

## Α. ΣΤΟ ΣΟΥΜΠΙΑΚΟ

## α) Ἡ ἀναχώρηση. Στό Ἐφφιδε καί στό σπήλαιο τοῦ Σουμπιάκο

1

1 Τό σκαφιστήριο  
πού ἔσπασε καί  
ἀποκαταστάθηκε σῶ

**Κ**αθώς λοιπόν ἐγκατέλειψε πιά  
τίς σπουδές τῶν γραμμάτων καί  
καί ἀποφάσισε νά ζητήσῃ τίς  
ἐρήμους, μόνο ἡ τροφός του πού  
βαθιά τόν ἀγαποῦσε τόν ἀκο-

λούθησε. Κι ὅταν ἔφθασαν στὸν τόπο πού ὀνομάζεται Ἐφφιδε<sup>1</sup>,  
πολλοί ἀπὸ τοὺς ἐπιφανέστερους ἄνδρες ἀπὸ ἀγάπη τοὺς κράτη-  
σαν ἐκεῖ, κι ἔτσι διέμεναν στὴν ἐκκλησία τοῦ μακαρίου Πέτρου.

1 1. Effide, σήμερα Affide, 8 Km πρὸς Ν τοῦ Subiaco (βλ. χάρτη Ε7).  
Ἐκεῖ καί σήμερα ὑπάρχει ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου, πού ἐγινε Κοιμητήριο.

Ἡ τροφός του ζήτησε ἀπὸ τίς γειτόνισσες νά δανεισθεῖ ἓνα σκα-  
φιστήριο<sup>2</sup> γιὰ νά καθαρίσει σιτάρι. Τό παράτησε ὅμως ἀπρόσεκτα  
πάνω στό τραπέζι, καί συνέβη κι ἔπεσε κι ἔσπασε ἔτσι, ὥστε τό  
βρήκανε διαιρεμένο σέ δύο κομμάτια. Ἐπιστρέφοντας ἡ τροφός  
του, μόλις τό ἀντίκρυσε, ἄρχισε σφοδρότατα νά κλαίει, γιατί τό  
σκεῦος πού τό εἶχε πάρει δανεικό τό ἔβλεπε σπασμένο.

Ὁ θεοσεβής καί εὐλαβής μικρός Βενέδικτος, ὅταν εἶδε <sup>2</sup>  
τὴν τροφὸν του νά κλαίει, συμπάθησε τὸν πόνο της, πῆρε μαζί  
του καί τὰ δύο κομμάτια τοῦ σκαφιστηρίου καί δόθηκε μέ δά-  
κρυα στὴν προσευχή. Ὅταν σηκώθηκε ἀπὸ τὴν προσευχή,  
βρῆκε δίπλα του τό ἀγγεῖο σῶο, κατὰ τρόπο πού νά μὴν μποροῦν  
κάν νά βρεθοῦν καθόλου ἴχνη τοῦ σπασίματος σέ αὐτό. Ἀμέ-  
σως λοιπὸν παρηγόρησε μέ λόγους παρακλήσεως τὴν τροφὸν  
του καί τῆς ἐπέστρεψε σῶο τό σκαφιστήριο πού σπασμένο εἶχε  
πάρει. Τό γεγονός μαθεύτηκε ἀπὸ ὄλους στὸν τόπο ἐκεῖνο καί  
τόσο θαυμαστό τό θεώρησαν, πού οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου κρέμα-  
σαν αὐτό τό σκαφιστήριο στὴν εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας, γιὰ νά  
γνωρίζουν ὅλοι καί οἱ τότε καί οἱ μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς μέ πόση τε-  
λειότητα δέχθηκε ἐξ ἀρχῆς τὴν χάρη στὴ ζωὴ του ὁ μικρὸς Βε-  
νέδικτος. Αὐτό γιὰ πολλά χρόνια ἔμεινε ἐκεῖ στὴ θέα ὄλων καί  
μέχρι τὰ τωρινά χρόνια τῶν Λογγοβάρδων<sup>3</sup> κρεμόταν πάνω  
ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας.

Ἄλλὰ ὁ Βενέδικτος, πού ἐπιζητοῦσε ἀπὸ τὸν κόσμον κακο- <sup>3</sup>  
πάθεια παρά ἐπαίνους, νά κουράζεται μέ τοὺς διὰ Θεὸν κόπους

2. capisterium: λεπτή ξύλινη τάβλα μέ λαβὲς πού τινάζεται γιὰ τό  
λίχνισμα τοῦ σίτου. Χρησιμοποιεῖται ἀκόμα στὴν περιοχὴ (capistero ἢ  
scifa).

3. δηλ. γύρω στὰ 570.

παρά νά ἐπαίρεται μέ τίς διαφημίσεις αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἔφυγε κρυφά ἀπό τήν τροφὸν του καί ζήτησε ἀναχώρηση σέ ἓνα ἔρημο τόπο, πού ἐπονομάζεται Σουμπιάκο<sup>4</sup>, ὁ ὁποῖος ἀπέχει ἀπό τήν πόλη τῆς Ρώμης κάπου σαράντα μίλια καί ἀναβλύζει παγωμένα καί καθάρια νερά. Ἐκεῖ τό πλῆθος τῶν νερῶν συγκεντρώνεται πρῶτα σέ μιὰ ἐκτεταμένη λίμνη καί ὕστερα διοχετεύεται σέ ἓνα ποτάμι.

4 Καθώς λοιπόν φεύγοντας ὁδηγοῦσε τά βήματά του ἐκεῖ, κάποιος μοναχός, ὀνόματι Ρωμανός<sup>5</sup>, τόν συνάντησε πού περπατοῦσε καί τόν ρώτησε γιά πού τραβοῦσε. Σάν ἔμαθε τήν ἐπιθυμία του, κράτησε τό μυστικό ἀλλά καί τοῦ χορήγησε βοήθεια, τοῦ παρέδωσε τό σχῆμα τῆς ἀγίας ζωῆς καί ὅσο περνοῦσε ἀπό τό χέρι του τόν διακονοῦσε. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἀπομακρύνθηκε λίγο στόν ἴδιο τόπο καί κλείσθηκε σέ ἓνα στενότατο σπήλαιο<sup>6</sup>, ὅπου γιά τρία χρόνια ἔμεινε ἄγνωστος στούς ἀνθρώπους, ἐκτός ἀπό τόν μοναχό Ρωμανό.

5 Ὁ Ρωμανός διέμενε ὄχι μακριά σέ ἓνα μοναστήρι ὑπό τήν διοίκηση τοῦ ἡγουμένου Ἀδεωδάτου<sup>7</sup>. Ὅμως εὐσεβῶς ἔκλεβε κάποιες ὥρες κρυφά ἀπό τά μάτια τοῦ πατρός του καί κατά καθορισμένες ἡμέρες ἔφερε στόν Βενέδικτο ὅσο ψωμί μποροῦσε καί κατακρατοῦσε ἀπό τό δικό του σιτηρέσιο. Ἀπό τό μονα-

4. Sublacus (Iacus=λίμνη): σήμερα μικρή πόλη (Subiaco) σέ ὠραία τοποθεσία σέ ὑψώματα παρά τόν ποταμό Ἀνιένε. Ἡ λίμνη βυθίσθηκε κι ἐξαφανίσθηκε τό 1305. Καί σήμερα ὑπάρχει τό μοναστήρι, λεγόμενο τοῦ Ἱεροῦ Καθρέπτου. Ἡ ἀπόσταση ἀπό τήν Ρώμη εἶναι στήν πραγματικότητα 50 μίλια (75 Km), βλ. χάρτη E7.

5. Romanus: Ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 22 Μαΐου. Ἀργότερα ἴδρυσε μονή στήν Auxerre τῆς Γαλλίας.

6. Καί σήμερα ἐπιδεικνύεται τό Sacro Spcco στήν περιοχή.

7. Adeodatus. Ἡ μονή ἦταν προφανῶς κάπου κοντά στό σημερινό San Biagio.



στήρι τοῦ Ρωμανοῦ δέν ὑπῆρχε δρόμος γιά τό σπήλαιο, γιατί ἐξεῖχε ἀπό πάνω ἓνας πανύψηλος βράχος. Ἀλλά ὁ Ρωμανός συνήθιζε ἀπό αὐτόν ἀκριβῶς τόν βράχο νά τοῦ κατεβάζει ψωμί δεμένο σέ ἓνα πολύ μακρὸ σχοινί, στό ὁποῖο εἶχε προσαρτήσει καί ἓνα μικρό κουδούνι, οὕτως ὥστε ἀπό τόν ἦχο του νά καταλαβαίνει ὁ ἄνθρωπος τοῦ

Θεοῦ πότε ὁ Ρωμανός τοῦ ἔφερε ψωμί, τό ὁποῖο ἔβγαινε καί τό ἔπαιρνε. Ὅμως ὁ ἀρχέκακος ἐχθρὸς φθονώντας τοῦ ἑνός τήν ἀγάπη καί τοῦ ἄλλου τήν ἐξυπηρέτηση, ὅταν κάποια μέρα εἶδε νά κρεμιέται κάτω τό ψωμί, ἔρριξε μιὰ πέτρα καί ἔσπατε τό κουδούνι. Ἐν τούτοις ὁ Ρωμανός δέν σταμάτησε νά τόν διακονεῖ μέ κάθε κατάλληλο τρόπο.

6 Ὅταν πιά ὁ Παντοδύναμος Θεός θέλησε, ὥστε καί ὁ Ρωμανός νά ἡσυχάσει ἀπό τόν κόπο αὐτόν καί τοῦ Βενεδίκτου τήν πολιτεία νά φανερώσει δημόσια ὡς ὑπόδειγμα στούς ἀνθρώπους, γιά νά λάμψει ὁ λύχνος πάνω στή λυχνία, γιά νά φωτίζει ὅλους στό σπίτι<sup>8</sup>, καταδέχθηκε ὁ Κύριος νά παρουσιασθεῖ σέ ὄραμα σέ κάποιον πρεσβύτερο πού ἔμενε ἀρκετά μακριά, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐτοιμάσει φαγητά γιά τόν ἑαυτό του γιά τήν ἑορτή τοῦ Πάσχα, καί τοῦ εἶπε: «Ἐσύ γιά τόν ἑαυτό σου λιχοιδιές ἐτοιμάζεις, καί ὁ δούλος μου στόν τάδε τόπο πεθαίνει τῆς πείνας». Αὐτός ἀμέσως σηκώθηκε καί ἀνήμερα τήν ἴδια τήν ἱερὴ μέρα τοῦ Πάσχα μαζεῖ μέ τίς τροφές πού εἶχε ἐτοιμάσει γιά τόν ἴδιο, πῆρε τό δρόμο γιά τόν τόπο ἐκεῖνο. Μέσα ἀπό βουνά καί γκρεμούς, κοιλάδες καί φαράγγια καί λάκκους τόν ἀναζήτησε, καί τόν βρῆκε κρυμμένο στό σπήλαιό του.

8. Μαθ. 5,15.

7 Ἐκαναν εὐχή, εὐλόγησαν τόν Παντοδύναμο Θεό, κάθησαν μαζί καί, ἀφοῦ ἀντάλλαξαν λόγους ζωογονίας γεμάτους γλυκύτητα, ὁ πρεσβύτερος πού εἶχε ἔλθει εἶπε: «Σήκω, ἄς μεταλάβουμε τροφῆς, γιατί σήμερα Πάσχα εἶναι». Τοῦ ἀπάντησε ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ: «Βέβαια Πάσχα εἶναι, τό ξέρω, ἀφοῦ ἀξιώθηκα νά δῶ ἐσένα». Μακριά δηλαδή ἀπό τούς ἀνθρώπους, ἀγνοοῦσε πώς ἐκείνη τή μέρα ἦταν ἀνήμερα τό ἱερό Πάσχα. Ὁ εὐσεβής πρεσβύτερος πάλι πρόσθεσε: « Ἀλήθεια, σήμερα εἶναι ἡ πασχάλιος ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Δέν ἀρμόζει καθόλου ἐσύ νά νηστεύσεις, γιατί κι ἐγώ γι' αὐτό στάλθηκα, γιά νά μεταλάβουμε ἐξ ἴσου τῶν δωρεῶν τοῦ Παντοδυνάμου Κυρίου». Εὐλόγησαν λοιπόν τόν Θεό καί κατέλυσαν ἀπό τά φαγητά. Σάν ὀλοκλήρωσαν τήν εὐωχία καί τή συζήτηση, ὁ πρεσβύτερος ἀναχώρησε πίσω γιά τήν ἐκκλησία του.

8 Τόν ἴδιο καιρό καί κάποιοι βοσκοί τόν βρήκανε πού κρυβόταν στό σπήλαιο. Ὅπως τόν εἶδανε ντυμένο μέ δέρματα ἀνάμεσα στους θάμνους, τόν πέρασαν γιά κανένα θηρίο, ὅμως ὅταν κατάλαβαν ὅτι ἦταν δούλος τοῦ Θεοῦ, πολλοί ἀπό αὐτούς μεταβλήθηκαν ἀπό τόν θηριώδη λογισμό τους στήν χάρη τῆς εὐσεβείας. Ἔτσι τό ὄνομά του φημολογήθηκε σέ ὅλους στά γειτονικά μέρη καί συνέβη ὥστε ἀπό ἐκεῖνο τόν καιρό ἄρχισαν νά συχνάζουν πολλοί σέ αὐτόν, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἔφερναν τροφές τοῦ σώματος καί ἀποκόμιζαν ἀπό τό στόμα του μέσ στήν καρδιά τους τροφοδοσία ζωογονίας.

## 2

1 Ἐνας σαρκικός πειρασμός καί πῶς τόν νίκησε

**Μ**ία μέρα, ἐνῶ ἦταν μόνος, παρουσιάσθηκε ὁ πειραστής. Δηλαδή, ἕνα μικρό μαῦρο πουλί, πού κοινῶς ὀνομάζεται κότσυφας, ἄρχισε νά πετάει



ἀνδρας δέν εἶχε δοκιμάσει: Εἶχε κάποτε δεῖ μιά γυναίκα, τήν ὁποία τό κακό πνεῦμα ξαναέφερε μπροστά στά μάτια τοῦ νοῦ του καί ἀναψε τήν ψυχή τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ μέ τέτοια φωτιά γιά τό κάλλος ἐκείνης, πού μόλις μετά βίας μπορούσε νά συγκρατήσει μέσα στό στήθος του τήν φλόγα τοῦ ἔρωτος καί ἤδη κόντεψε, νικημένος ἀπό τήν ἡδονή, νά ἀποφασίσει νά ἐγκαταλείψει τήν ἔρημο.

Ὅταν ξαφνικά ἐπέβλεψε ξανά σέ αὐτόν ἡ ἄνωθεν χάρις 2 καί ἐπανῆλθε στόν ἑαυτό του, πῆρε τό βλέμμα του πυκνοῦς θάμνους ἀπό τσουκνίδες καί βάτα νά φύονται ἐκεῖ δίπλα· ξεντύθηκε τό ροῦχο του καί ρίχθηκε γυμνός στά τρυπήματα τῶν ἀγκυθίων καί στήν καύση τῶν τσουκνιδῶν. Ἐκεῖ κυλίσθηκε ἀρκετή ὥρα. Βγῆκε πληγωμένος σέ ὅλο του τό σῶμα καί μέ τίς πληγές τοῦ δέρματος ἔβγαλε ἀπό τό σῶμα τήν πληγή τοῦ νοῦ, γιατί τήν ἡδονή τήν μετέσυρε σέ πόνο, κι ἐνῶ καιγόταν ἐξωτερικά ἀπό τήν καλή τιμωρία, ἔσβησε αὐτό πού ἀνάρμοστα καιγόταν ἐσωτερικά. Νίκησε ἔτσι τήν ἀμαρτία, γιατί μετέθεσε τήν καύση.

## Σαρκικός πόλεμος καί ἡλικία

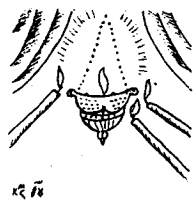
Ἀπό ἐκεῖνο πιά τόν καιρό, ὅπως ἐξηγοῦσε ἀργότερα ὁ ἴδιος 3 στους μαθητές του, ὁ πειρασμός τῆς φιληδονίας τόσο πολύ δαμάσθηκε μέσα του, ὥστε δέν αἰσθανόταν ἐντελῶς τίποτα

τέτοιον στόν έαυτό του. Σέ λίγο άρχισαν πιά πολλοί νά έγκαταλείπουν τόν κόσμον καί νά σπεύδουν στην καθοδήγησή του. Έλεύθερος από τήν άδυναμία του πειρασμού, δίκαια έγινε πιά διάσκαλος άρετών. Γιαυτό καί από τόν Μωυσή παραγγέλλεται οί Λευίτες νά έγχειρίζονται ύπηρεσία από τό είκοστό πέμπτον έτος καί πάνω, όμως φύλακες τών σκευών νά γίνονται από τό πεντηκοστό<sup>1</sup>.

4 ΠΕΤΡΟΣ. Διαφωτίζεται βέβαια ήδη κάτι λίγο από τό νόημα τής παραπάνω μαρτυρίας, όμως σου ζητώ νά τό αναλύσεις πλατύτερα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Είναι προφανές, Πέτρε, πώς κατά τή νεότητα ο πειρασμός τής σάρκας βράζει, ενώ από τό πεντηκοστό έτος ή θερμότητα του σώματος ψυχραίνεται. Σκευή ιερά είναι οί νόες τών πιστών. Οί εκλεκτοί λοιπόν, εν όσω ακόμη βρίσκονται μέσα στον πειρασμό, είναι ανάγκη νά είναι ύποταγμένοι καί νά υπηρετούν καί νά καταπονούνται μέ διακονίες καί κόπους. Όταν όμως κατά τή γαληνεμένη πιά ηλικία του νου ύποχωρήσει ή θερμότητα του πειρασμού, καθίστανται φύλακες τών σκευών, γιατί γίνονται διάσκαλοι τών ψυχών.

5 ΠΕΤΡΟΣ. Όμολογώ πώς μέ αναπαύουν όσα λές. Άλλά, έφόσον ήδη διάνοιξες τά κλείθρα του παραπάνω χωρίου, παρακαλώ νά διεξέλθεις αυτά που άρχισες για τή ζωή του δικαίου.



κς η

2 1. Άριθ. 8, 24-25.

β) Τό πρώτο μοναστήρι. Η φυγή. Τά δώδεκα μοναστήρια

3

Τό γυάλινο δοχείο που έσπασε μέ τό σημείο του σταυρού



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Σάν ύποχώρησε 1  
λοιπόν ο πειρασμός, ο άνθρωπος του Θεού, σαν γή καλλιεργημένη μετά τό ξερρίζωμα τών άγκαθιών, από τόν σπόρο

των άρετών έδωσε εύφορότερο καρπό. Καθώς διακηρύχθηκε ή ύπερφύης πολιτεία του, τό όνομά του γινόταν ξακουστό.

Όχι μακριά από εκεί υπήρχε ένα μοναστήρι<sup>1</sup>, όπου ο πατέρας τής συνοδείας έκοιμήθη, καί όλη ή συνοδεία εκείνη ήρθε στον εύσεβή Βενέδικτο καί μέ μεγάλες ίκεσίες του ζήτησε νά τους αναλάβει. Αύτός άρκετό καιρό διαφωνούσε καί άρνιόταν καί προείπε πώς δέν μπορούσαν νά συμφωνήσουν αύτών των αδελφών τά ήθη μέ τά δικά του. Κάποτε τελικά νικήθηκε από τίς παρακλήσεις καί έδωσε τή συγκατάθεσή του.

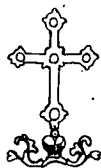
3 Στο μοναστήρι αυτό έπαγρυπνούσε για τήν τήρηση του κανόνος καί δέν επέτρεπε σε κανένα μέ άθέμιτες πράξεις νά παρεκκλίνει, ούτε προς τά δεξιά ούτε προς τά άριστερά, από τήν οδό τής ιερής πολιτείας. Οί αδελφοί τους όποιους είχε αναλάβει εξαγριώθηκαν φρενοβλαβώς. Πρώτα άρχισαν νά μέμφονται τους έαυτούς τους που ζήτησαν αυτόν για ήγούμενούς τους, των όποιων ή στρεβλότητα προσέχρουε στο τυπικό τής δικής του ευθύτητας. Έβλεπαν πώς υπό τήν διεύθυνσή του ά-

3

1. Από τόν ΙΕ' αιώνα επικράτησε ή - άμφισβητούμενη σήμερα - παράδοση πώς πρόκειται για τή Μονή των Άγίων Κοσμά καί Δαμιανού στο Βικοβάρο Α τής Ρώμης, 30 Km από τό Σουμπιάκο προς τό Τίβολι (βλ. χάρτη Ε7).

θέμιτα δέν ἐπιτρέπονταν, ἀλλά στενοχωροῦνταν καί νά ἀφή-  
σουν τίς συνήθειές τους, καί τό ἔβρισκαν πολύ σκληρό νά ἀνα-  
γκάζονται σέ νοῦ παλαιό νά φρονοῦν πράγματα καινούρια. Καί  
καθώς ἡ ζωή τῶν ἀγαθῶν εἶναι πάντοτε βαριά γιά τούς φαύ-  
λους καί τά ἦθη τους, προσπάθησαν νά μηχανευθοῦν κάτι γιά  
νά πεθάνει αὐτός.

- 4 Ἐκαναν συμβούλιο καί ἀνέμιξαν δηλητήριο στό κρασί  
του. Τό γυάλινο σκεῦος, στό ὁποῖο περιείχετο τό θανατηφόρο  
ποτό, σύμφωνα μέ τή συνήθεια τοῦ μοναστηριοῦ τό ἔφεραν στόν  
πατέρα ὅταν κάθησε νά φάει γιά νά τό εὐλογήσει. Ὁ Βενέδι-  
κτος ἄπλωσε τό χέρι του καί τύπωσε τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ.  
Μέ τό σημεῖο αὐτό τό σκεῦος, ἄν καί τό κρατοῦσαν σέ κάποια  
ἀπόσταση, ἔσπασε καί συνετρίβη κατά τέτοιο τρόπο, σάν νά  
εἶχε προσβάλει ἐκείνη τήν φιάλη τοῦ θανάτου μέ πέτρα κι ὄχι  
μέ σταυρό. Κατάλαβε ἀμέσως ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ πώς πε-  
ριεῖχε ποτό θανάτου τό σκεῦος πού δέν μπόρεσε νά σηκώσει τό  
σημεῖο τῆς ζωῆς. Ἀπευθείας σηκώθηκε καί μέ πρόσωπο εἰρη-  
νικό καί νοῦ γαλήνιο συγκάλεσε τούς ἀδελφούς καί τούς μίλη-  
σε: «Ὁ Παντοδύναμος Θεός νά σᾶς ἐλεήσει, ἀδελφοί. Γιατί  
θελήσατε νά τά κάνετε αὐτά σέ μένα; Μήπως δέν σᾶς εἶπα ἐκ  
τῶν προτέρων πώς ἀνάμεσα στά δικά σας καί στά δικά μου ἦθη  
δέν ὑπάρχει κινόν σημεῖο; Πηγαίνετε καί βρέστε πατέρα κατά  
τά ἦθη σας, γιατί μετά ἀπό αὐτά ἐμένα δέν μπορεῖτε νά μέ ἔ-  
χετε πιά».



- 5 Τότε ἐπέστρεψε στόν τόπο τῆς ἀγαπημένης του μονα-  
ξιάς, καί κατοίκησε μόνος του μέ τόν ἑαυτό του στά μάτια  
τοῦ οὐράνιου Θεατῆ.

### Ἡ κατά μόνας ζωή. Εἶδη ἐκστάσεων

ΠΕΤΡΟΣ. Δέν καταλαβαίνω καί πολύ καθαρά τί ση-  
μαίνει αὐτό τό «κατοίκησε μέ τόν ἑαυτό του»<sup>2</sup>.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐάν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἶχε θελήσει  
μέ ἐξαναγκασμό νά κρατήσει ὑπό τήν διεύθυνσή του γιά περισ-  
σότερο καιρό αὐτούς, πού ὁμόψυχα συνωμότησαν ἐναντίον του  
καί ἀπειχῶν κατά πολύ ἀπό τή δική του πολιτεία, τότε ἴσως  
θά προχωροῦσε ἔξω ἀπό τά μέτρα τῆς δυνάμεώς του καί τόν  
γαλήνιο τρόπο του καί θά ξέκλινε τόν ὄφθαλμό τοῦ νοῦ του ἀπό  
τό φῶς τῆς θεωρίας. Καί καθώς καθημερινά κουρασμένος ἀπό  
τήν ἀδιорθωσία τους ὄλο καί λιγότερο θά φρόντιζε γιά τά δικά  
του, ἴσως καί τόν ἑαυτό του θά ἐγκατέλειπε καί ἐκείνους δέν  
θά ἔβρισκε. Γιατί ὅσες φορές μέ τίς κινήσεις τῆς ὑπερβολικῆς  
ἀπασχόλησης τοῦ νοῦ ὀδηγούμαστε ἐκτός ἑαυτῶν, καί ἐμεῖς  
εἴμαστε καί μέ τόν ἑαυτό μας δέν εἴμαστε, γιατί χάνοντας τήν  
θέα τῶν ἑαυτῶν μας πλανιόμαστε σέ ἄλλα.

Ἡ μήπως λέγουμε πώς ἦταν μέ τόν ἑαυτό του αὐτός, πού 6  
ἀπῆλθε σέ χώρα μακρινή, τό μερίδιό του πού εἶχε πάρει τό ξό-  
δειψε, προσκολλήθηκε σέ ἕναν ἀπό τούς ἐκεῖ πολίτες, ἔβρισκε  
χοίρους καί τούς ἔβλεπε νά τρῶνε ξυλοκέρατα καί ζήλευε; Ὅ-  
ταν ὅμως αὐτός ἄρχισε σέ λίγο νά σκέπτεται τά ἀγαθά πού ἔ-  
χασε, λέει ἡ Γραφή γιά αὐτόν: «Εἰς ἑαυτόν δέ ἐλθών, ἔφη:  
"πόσοι μίσθιοι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρ-  
των"...»<sup>3</sup>. Ἐάν λοιπόν ἦταν μέ τόν ἑαυτό του, πώς ἦλθε στόν  
ἑαυτό του;

Θά ἔλεγα λοιπόν πώς αὐτός ὁ εὐσεβῆς ἄνδρας κατοίκησε 7

2. habitavit secum: τό ἀντίστοιχο τοῦ «γνώθι σαυτόν» τοῦ Σωκράτη  
καί τοῦ «πρόσεχε σεαυτῷ» τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου.

3. Λουκ. 15, 11-17.

μέ τον έαυτό του, γιατί, έπιμελής πάντοτε στην φύλαξη του έαυτού του, κοιτώντας πάντοτε τον έαυτό του μπροστά στα μάτια του Κτίστου και εξετάζοντας πάντοτε τον έαυτό του, δέν κυκλοφόρησε τον όφθαλμό του νου του έξω από τον έαυτό του.

8 ΠΕΤΡΟΣ. Τί είναι λοιπόν αυτό πού γράφεται για τον άπόστολο Πέτρο, όταν οδηγήθηκε έξω από τή φυλακή από έναν άγγελο: « Έν έαυτῶ γενόμενος, εἶπε· νῦν οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλε Κύριος τόν ἄγγελον αὐτοῦ καί ἐξείλετό με ἐκ χειρός Ἡρώδου καί πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων»<sup>4</sup>;

9 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Μέ δύο τρόπους, Πέτρε, οδηγούμαστε εκτός έαυτῶν: εἴτε από κάποιο σφάλμα του λογισμοῦ ξεπέφτουμε κάτω από τον έαυτό μας, εἴτε από κάποια χαρίτωση του λογισμοῦ ὑψωνόμαστε υπεράνω του έαυτοῦ μας. Ἐκεῖνος πού ἔβασκε χείρους από παραπλάνηση καί ἀκαθαρσία του νου, ξέπεσε κάτω από τον έαυτό του. Ἀντίθετα αὐτός πού ἄγγελος τόν ἐλευθέρωσε καί τόν νου του ἄρπαξε σέ ἔκσταση, ὑπῆρξε εκτός βέβαια, υπεράνω ὅμως του έαυτοῦ του. Καί οἱ δύο τους ἤλθαν στον έαυτό τους, καθόσον καί ἐκεῖνος από τήν πλάνη τῶν ἔργων του συνήγαγε τόν έαυτό του στην καρδιά του, καί αὐτός από τήν κορυφή τῆς θεωρίας ἐπέστρεψε σέ αὐτή τήν κοινή πνευματική κατάσταση, πού καί πρίν ὑπῆρξε. Ὁ εὐσεβής λοιπόν Βενέδικτος σέ ἐκείνη τή μοναξιά λέμε πώς κατοίκησε μέ τον έαυτό του, καί ἰσχύει αὐτό καθόσον φύλαξε τόν έαυτό του μέσα στα κλειθρα του λογισμοῦ. Γιατί ὅσες φορές ἡ ζέσις τῆς θεωρίας τόν ἄρπαξε εἰς ὕψος, τότε ἀναμφίβολα τόν ἄφησε τόν έαυτό του κάτω.

4. Πραξ. 12,11.

ΠΕΤΡΟΣ. Αυτό πού λές ξεκαθάρισε. Ὅμως παρακαλώ 10  
νά ἀπαντήσεις, ἄν ἔπρεπε νά ἐγκαταλείψει τούς ἀδελφούς, πού μιά φορά ἀνέλαβε.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὅπως ἐκτιμῶ ἐγώ, Πέτρε, ὅπου ὑάρχουν συνενωμένοι πολλοί κακοί, τότε μόνο πρέπει νά τούς ἀνεχθεῖ κανείς μέ μακροθυμία, ὅταν βρίσκονται καί κάποιοι καλοί πού βοηθοῦνται. Ἐνῶ ὅταν λείπει ὀλοτελῶς καρπός χάρις στους καλούς, τελικά ὁ κόπος χάρις στους κακούς ἀποβαίνει μάταιος, ἀκόμη περισσότερο ἔάν στα γειτονικά μέρη προσφέρονται περιστάσεις ἐπαρκεῖς, πού εἶναι ἱκανές νά ἀποφέρουν στον Θεό καλύτερο καρπό. Για ποιόν λοιπόν νά ἔμενε στή διοίκηση ὁ ἅγιος ἄνδρας, τή στιγμή πού τούς ἔβλεπε ὅλους ὁμόψυχα νά τόν καταδιώκουν;

Καί συχνά συντελεῖται στην ψυχή τῶν τελείων κάτι πού 11  
δέν πρέπει νά προσπερασθεῖ μέ σιωπή: Ὅταν καταλαβαίνουν πώς ὁ κόπος τους μένει δίχως καρπό, μεταναστεύουν σέ ἄλλο τόπο για κόπο μέ καρπό. Γιαυτό κι ἐκεῖνος ὁ ἐκπρεπής κήρυκας, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμοῦσε «ἀναλῦσαι καί σύν Χριστῶ εἶναι», για τόν ὁποῖο «τό ζῆν Χριστός καί τό ἀποθανεῖν κέρδος»<sup>5</sup>, ὁ ὁποῖος ἐπιζήτησε ἀγῶνες μαρτυρικούς ὄχι μόνο για τόν έαυτό του, ἀλλά καί σέ ἄλλους ἀναψε τόν ζῆλο νά τούς ὑπομείνουν, αὐτός, ὅταν ὑπέστη διωγμό στή Δαμασκό, για νά μπορέσει νά γλιτώσει, ζήτησε τεῖχος, σχοινί καί καλάθι καί θέλησε νά τόν κατεβάσουν κάτω κρυφά<sup>6</sup>. Μήπως θά ποῦμε πώς ὁ Παῦλος φοβήθηκε τόν θάνατο, τόν ὁποῖο μαρτυρεῖται πώς ὁ ἴδιος ἐπιζητοῦσε για τήν ἀγάπη του Χριστοῦ; Ἀλλά ἐπειδή στον τόπο ἐκεῖνο ἔβλεπε νά ὑπάρχει λιγότερος καρπός καί βαρῦς κόπος,

5. Φιλιππ. 1,21 & 23.

6. Πραξ. 9, 24-25 καί Β' Κορινθ. 11, 32-33.

φύλαξε τόν ἑαυτό του γιά ἄλλου γιά κόπο μέ καρπό. Δηλαδή ὁ γενναῖος μαχητής τοῦ Θεοῦ δέν θέλησε νά μείνει κρατημένος μέσα στά κλειθρα, ἀναζήτησε πεδιάδα γιά μάχες.

12 Παρομοίως κι ὁ εὐσεβής Βενέδικτος: ἄν πρόθυμα μέ ἀκούσεις, σύντομα θά μάθεις, πώς ὁ ἴδιος στή ζωή του πολλούς ἀμαθεῖς ἐγκατέλειψε κι ἄλλους τόσους σέ ἄλλους τόπους ἀπό τόν ψυχικό θάνατο ἀνέστησε.

ΠΕΤΡΟΣ. Ἔτσι εἶναι, ὅπως τά διδάσκεις, καί τό δηλώνει φανερά ἢ προφανές αἰτιολόγηση καί τό ἀρμόζον χωρίο πού ἀναφέρθηκε. Ἀλλά παρακαλῶ νά ἐπιστρέψεις στή σειρά τῆς διηγήσεως γιά τή ζωή ενός τέτοιου πατρός.

13 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Καθώς ὁ ἅγιος ἄνδρας σέ ἐκείνη τήν μοναξιά αὐξάνει στίς ἀρετές καί τά σημεῖα, συγκεντρώθηκαν γύρω ἀπό αὐτόν πολλοί στόν τόπο ἐκεῖνο, γιά νά ὑπηρετήσουν τόν Παντοδύναμο Θεό. Ἔτσι μέ τή συνεργία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας ἐκτίσε δώδεκα μοναστήρια<sup>7</sup>, ὅπου στό καθένα ἔθεσε ἀπό ἕναν πατέρα καί ὄρισε ἀνά δώδεκα μοναχοῦς. Μαζί του κράτησε λίγους πού ἔκρινε πώς θά ἐκπαιδεύονταν καταλληλότερα μένοντας ἀκόμα κοντά του.

14 Ἄρχισαν τότε νά προστρέχουν σέ αὐτόν οἱ εὐγενεῖς καί εὐσεβεῖς τῆς πόλεως Ρώμης, καί νά τοῦ δίνουν τούς γιούς τους νά τούς ἀναθρέψει κατὰ τόν Παντοδύναμο Θεό. Τότε καί τοῦ παράδωσαν τά τέκνα τῶν καλῶν ἐλπίδων τους, ὁ Εὐθίκιος τόν Μάουρο καί ὁ πατρίκιος Τέρτουλλος τόν Πλάκιδο. Ἀπό αὐτούς ὁ νεαρός Μάουρος διακρινόταν γιά τά καλά του ἦθη καί ἄρχισε νά γίνεται βοηθός τοῦ διδασκάλου. Ὁ Πλάκιδος πάλι μέ παιδική ἀκόμα ἰδιοσυγκρασία περνοῦσε τά χρόνια<sup>8</sup>.

7. Σύμφωνα μέ τίς ἀρχαιολογικές μαρτυρίες βρισκόνταν ὅλα σέ ἕνα μῆκος 25 Km στίς πλαγιές τῆς δεξιᾶς ὄχτης τοῦ Ἄνιο.

8. Ὅπως θά προσέξει ὁ ἀναγνώστης, οἱ δύο αὐτοί μαθητές, μαζί ἢ

## γ) Τέσσερα σημεῖα ἐπί ἡγουμενίας του

### 4

Ὁ μοναχός μέ τόν ἄστατο νοῦ, πού ξαναοδηγήθηκε στή σωτηρία



ἕνα ἀπό αὐτά τά μοναστήρια I πού εἶχε οἰκοδομήσει στά περίχωρα, κάποιος μοναχός δέν μπορούσε νά σταθεῖ τήν ὥρα τῆς προσευχῆς, ἀλλά μόλις οἱ

ἀδελφοί ἐκλιναν γόνυ πρός σπουδήν προσευχῆς, αὐτός ἔβγαινε ἔξω καί στόν περιπλανώμενο νοῦ του ἀναμόχλευε διάφορα γήινα καί ἐφήμερα πράγματα. Ἀφοῦ συχνά νουθετήθηκε ἀπό τόν ἀββά του, ὀδηγήθηκε στόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος κι αὐτός σφοδρά τόν ἐπέπληξε γιά τήν ἀνοιά του. Ὅταν γύρισε στό μοναστήρι γιά δύο μόλις ἡμέρες κράτησε τίς συμβουλές τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τήν τρίτη μέρα ξαναγύρισε στή συνήθειά του κι ἄρχισε τόν καιρό τῆς προσευχῆς νά περιφέρεται.

Ὅταν ἀναγγέλθηκε αὐτό στόν δούλο τοῦ Θεοῦ ἀπό τόν 2 πατέρα τοῦ μοναστηριοῦ τόν ὁποῖο εἶχε διορίσει ἐκεῖ, εἶπε: «Ἐρχομαι ἐγώ καί αὐτοπροσώπως θά τόν διορθώσω». Κι ὅταν ἦρθε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ σέ αὐτό τό μοναστήρι, κατὰ τήν καθορισμένη ὥρα, ὀλοκληρώθηκε ἡ ψαλμωδία καί οἱ ἀδελφοί δόθηκαν σέ προσευχή. Τότε βλέπει πώς ἐκεῖνον τόν μοναχό, πού δέν μπορούσε νά μείνει στήν προσευχή, ἕνα μαῦρο παιδάκι τόν τραβοῦσε ἀπό τά κρόσσια τοῦ ἱματίου του πρός τά ἔξω. Λέγει τότε μυστικά στόν πατέρα τοῦ μοναστηριοῦ, ὀνόματι Πομπηιανό, καί στόν δούλο τοῦ Θεοῦ Μάουρο: «Καλά, δέν

χωριστά, θά συμμετάσχουν σέ ὅλα τά ἀμέσως παρακάτω ἐπεισόδια τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου (ὅσα ἀναφέρονται στό Σουμπιάκο). Στά ἐορτολόγια μάλιστα ἀναγράφονται ὡς ἅγιοι.



βλέπετε ποιός είναι αυτός πού τραβάει έξω αυτόν τόν μοναχό;». Αὐτοί ἀπάντησαν: «Ὁχι». Τούς λέγει: «Ἄς προσευχηθοῦμε νά δεῖτε κι ἐσεῖς ποιόν ἀκολουθεῖ αὐτός ὁ μοναχός». Ἐφοῦ ἔγινε προσευχή ἐπί διήμερο, ὁ μοναχός Μάουρος εἶδε, ἐνώ ὁ Πομπηιανός, ὁ πατέρας τοῦ μοναστηριοῦ, δέν μπόρεσε νά δεῖ.

3 Τήν ἄλλη μέρα λοιπόν, σάν ὀλοκληρώθηκε ἡ προσευχή, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ βγήκε ἀπό τό ναό καί βρίσκει τόν μοναχό νά στέκεται ἔξω. Γιά τήν τύφλωση τῆς καρδιάς του τόν κτύπησε μέ ἕνα ραβδί, καί ἀπό ἐκείνη τή μέρα δέν ὑπέστη στό ἐξῆς καμμία ἐνόχληση πιά ἀπό τό μαῦρο παιδάκι: ὁ ἀρχέκακος ἐχθρός δέν τόλμησε νά ἐξουσιάσει τόν λογισμό του, σάν νά εἶχε κτυπηθεῖ ὁ ἴδιος μέ μαστίγιο.

## 5

1 Τό νερό πού ἔκανε  
νά ἀναβλύσει ἀπό  
τήν πέτρα στήν  
κορυφή τοῦ βουνοῦ

λίμνη γιά νά ἀντλήσουν νερό, ἀκόμη περισσότερο γιατί, λόγω τῆς μεγάλης κλίσης τῆς πλαγιάς τοῦ βουνοῦ, ὑπῆρχε μέγανος κίνδυνος γιά αὐτούς πού μέ φόβο κατέβαιναν. Τότε μαζεύθηκαν οἱ ἀδελφοί ἀπό αὐτά τά τρία μοναστήρια καί ἦλθαν στόν δούλο τοῦ Θεοῦ Βενέδικτο, λέγοντας: «Εἶναι κοπιαστικό γιά μᾶς νά κατεβαίνουμε καθημερινά γιά νερό μέχρι τή λίμνη, καί ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀναγκαῖο νά μετακομίσουμε τά μοναστήρια ἀπό αὐτόν τόν τόπο».

2 Αὐτός τούς παρηγόρησε μέ γλυκύτητα καί τούς ἀπέλυσε. Τήν ἴδια νύκτα μαζί μέ τό μικρό παιδάκι ὀνόματι Πλάκιδο, πού μνημόνευσα προηγουμένως, ἀνέβηκε στόν γκρεμό αὐτοῦ τοῦ βουνοῦ. Ἐκεῖ προσευχήθηκε κάμποση ὥρα καί, ὅταν τελειώ-

Ἐκείνη τή μέρα, ὁ μοναχός Μάουρος εἶδε, ἐνώ ὁ Πομπηιανός, ὁ πατέρας τοῦ μοναστηριοῦ, δέν μπόρεσε νά δεῖ.

Ἐφοῦ ἔγινε προσευχή ἐπί διήμερο, ὁ μοναχός Μάουρος εἶδε, ἐνώ ὁ Πομπηιανός, ὁ πατέρας τοῦ μοναστηριοῦ, δέν μπόρεσε νά δεῖ.

Ἐφοῦ ἔγινε προσευχή ἐπί διήμερο, ὁ μοναχός Μάουρος εἶδε, ἐνώ ὁ Πομπηιανός, ὁ πατέρας τοῦ μοναστηριοῦ, δέν μπόρεσε νά δεῖ.

Ἐφοῦ ἔγινε προσευχή ἐπί διήμερο, ὁ μοναχός Μάουρος εἶδε, ἐνώ ὁ Πομπηιανός, ὁ πατέρας τοῦ μοναστηριοῦ, δέν μπόρεσε νά δεῖ.

σε, τοποθέτησε στόν τόπο ἐκεῖνο τρεῖς πέτρες γιά σημάδι. Μετά ἐπέστρεψε στό μοναστήρι του, χωρίς νά ξέρει κανεῖς ἐκεῖ τίποτα.

3 Ὅταν τήν ἄλλη μέρα ξαναἦλθαν οἱ προηγούμενοι ἀδελφοί γιά τό ζήτημα τῆς δυσκολίας μέ τό νερό, εἶπε: «Πηγαίνετε καί τόν βράχο ἐκεῖνο, στόν ὁποῖο θά βρεῖτε τρεῖς πέτρες τοποθετημένες τή μία πάνω στήν ἄλλη, νά τόν σκάψετε λίγο. Γιατί ὁ Παντοδύναμος Θεός ἔχει τήν ἰσχύ νά βγάλει νερό ἀκόμα καί σέ αὐτήν τήν κορυφή τοῦ βουνοῦ, προκειμένου νά εὐδοκήσει νά σᾶς ἀπαλλάξει ἀπό τόν κόπο ἑνός τέτοιου δρομολογίου». Αὐτοί σάν πήγαν στόν βράχο τοῦ βουνοῦ, πού τούς εἶχε πεῖ ὁ Βενέδικτος, τόν βρήκαν ἤδη νά ἰδρώνει, καί μόλις ἔφτιαξαν ἕναν κυρτό χῶρο, ἀμέσως γέμισε μέ νερό, τό ὁποῖο μέ τόση ἐπάρκεια ἀνέβλυσε, ὥστε μέχρι σήμερα ἄφθονα ρεεῖ κάτω καί σχηματίζει ρυάκι ἀπό τήν κορυφή τοῦ βουνοῦ μέχρι τούς πρόποδες<sup>1</sup>.

## 6

Τό σίδηρο πού  
γύρισε στή λαβή  
του ἀπό τό  
βυθό τοῦ νεροῦ

σε ἐντολή νά τοῦ δώσουν ἕνα σιδερένιο ἐργαλεῖο, τό ὁποῖο ἀπό τήν ὁμοιότητά του μέ τό δρεπάνι τό ὀνομάζουν φάλκαστρο<sup>1</sup>, γιά νά κόψει τά βᾶτα σέ κάποιο τόπο, γιά νά γίνει ἐκεῖ κῆπος.

Ἐκείνη τή μέρα, ὁ μοναχός Μάουρος εἶδε, ἐνώ ὁ Πομπηιανός, ὁ πατέρας τοῦ μοναστηριοῦ, δέν μπόρεσε νά δεῖ.

Ἐφοῦ ἔγινε προσευχή ἐπί διήμερο, ὁ μοναχός Μάουρος εἶδε, ἐνώ ὁ Πομπηιανός, ὁ πατέρας τοῦ μοναστηριοῦ, δέν μπόρεσε νά δεῖ.

Ἐφοῦ ἔγινε προσευχή ἐπί διήμερο, ὁ μοναχός Μάουρος εἶδε, ἐνώ ὁ Πομπηιανός, ὁ πατέρας τοῦ μοναστηριοῦ, δέν μπόρεσε νά δεῖ.

Ἐφοῦ ἔγινε προσευχή ἐπί διήμερο, ὁ μοναχός Μάουρος εἶδε, ἐνώ ὁ Πομπηιανός, ὁ πατέρας τοῦ μοναστηριοῦ, δέν μπόρεσε νά δεῖ.

5 1. Ἐπάρχει ἡ παράδοση πώς πρόκειται γιά τή σημερινή πηγὴ San Giovanni dell' acqua στήν ἴδια περιοχή.

6 1. falcastrum: «ξυλοκόπιν», βατοκόπι μέ στυλιάρι, ἀπό τό falcis (=δρεπάνι).

Ὁ τόπος αὐτός πού ανέλαβε ὁ Γότθος νά τόν καθαρίσει, βρισκόταν πάνω ἀκριβῶς ἀπό τήν ὄχθη τῆς λίμνης. Κι ἐνῶ ἔκοβε τά πυκνά βάτα καταβάλλοντας ὅλες τίς δυνάμεις του, ξέφυγε τό σίδηρο ἀπό τή λαβή καί ἔπεσε στή λίμνη, ὅπου τά νερά ἔχουν τέτοιο βάθος<sup>2</sup>, πού δέν ὑπῆρχε καμμιά ἐλπίδα νά ξαναβροῦν τό ἐργαλεῖο.

2 Σάν χάθηκε τό σίδηρο, ὁ Γότθος ἔτρεξε τρέμοντας στόν μοναχό Μάουρο, τοῦ ἀνήγγειλε τή ζημιά πού ἔκανε, ὁμολογοῦσε τήν ἐνοχή του καί μετανοοῦσε. Ὁ μοναχός Μάουρος ἀμέσως φρόντισε κι αὐτός νά τό γνωστοποιήσει στόν δούλο τοῦ Θεοῦ Βενέδικτο. Σάν τό ἄκουσε αὐτό ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου Βενέδικτος, πήγε στόν τόπο ἐκεῖνο, πήρε τή λαβή ἀπό τό χέρι τοῦ Γότθου καί τήν κρέμασε νά βουτηχθεῖ στή λίμνη, κι ἀμέσως τό σίδηρο ἐπέστρεψε ἀπό τόν βυθό καί μπήκε στή λαβή. Ἀπευθείας ἔδωσε πίσω στόν Γότθο τό σιδερένιο ἐργαλεῖο, λέγοντας: «Ἄντε, δούλεψε, καί μή στενοχωριέσαι».

## 7

1 Ὁ μαθητής του πού περπάτησε πεζός πάνω στά νερά

**Κ**άποια μέρα, ἐνῶ ὁ εὐσεβής Βενέδικτος καθόταν στό κελλί του, ὁ μικρός Πλάκιδος, ὁ μοναχός τοῦ ἀγίου ἀνδρός, βγῆκε γιά νά ἀντλήσει νερό

ἀπό τή λίμνη. Αὐτός τό δοχεῖο πού κρατοῦσε τό κατέβασε ἀπρόσεκτα στό νερό καί, πέφτοντας αὐτό, τό ἀκολούθησε κι ὁ ἴδιος. Ἀμέσως τόν ἄρπαξε τό ρεῦμα καί τόν τράβηξε μέσα σχεδόν ἴσα μέ τόν δρόμο ἐνός βέλους μακριά ἀπό τή γῆ. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καθισμένος μέσα στό κελλί του, τό γνώρισε ἀμέσως καί φώναξε ἐσπευσμένα τόν Μάουρο, λέγοντας: «Ἄ-

2. Ἡ πολύ μεγάλη κλίση στίς ὄχθες ἔδινε κατά συνέπεια στή λίμνη μεγάλο βάθος ἤδη σέ μικρή ἀπόσταση.

δελφέ Μάουρε, τρέξε, τό παιδί πού πήγε νά ἀντλήσει νερό ἔπεσε στή λίμνη καί ἦδη τό ρεῦμα τόν τράβηξε μακριά».



2 Πράγμα θαυμαστό καί ἀσυνήθιστο ἀπό τόν καιρό τοῦ ἀποστόλου Πέτρου<sup>1</sup>: Ζήτησε εὐλογία, τήν πήρε καί ξεκίνησε γρήγορα ὁ Μάουρος κατά τήν προσταγή τοῦ πατρός του καί, ἔχοντας τήν ἐντύπωση ὅτι περπατάει σέ στεριά, ἔτρεξε πάνω στό νερό μέχρι τό σημεῖο ὅπου τό ρεῦμα ἔσερνε τό παιδί, τό κράτησε ἀπό τά μαλλιά καί μέ γρήγορο πάλι τρέξιμο γύρισε πίσω. Καί μόλις πάτησε στή γῆ, ἦλθε στόν ἑαυτό του, κοίταξε πίσω του καί τότε κατάλαβε ὅτι εἶχε τρέξει πάνω στό νερό καί τόν ἔπιασε ρίγος, θαυμάζοντας πού ἔγινε αὐτό πού ποτέ δέν θά μπορούσε νά ἀποτολμήσει ἀπό μόνος του.

3 Ὅταν ἐπέστρεψε στόν πατέρα του διηγήθηκε αὐτό πού ἔγινε. Ὁ εὐσεβής ἄνδρας Βενέδικτος ἄρχισε νά τό ἀποδίδει ὄχι στή δικιά του ἀξία, ἀλλά στήν ὑπακοή ἐκεῖνου. Ἀντίθετα ὁ Μάουρος ἔλεγε πώς ἔγινε χάρις στήν προσταγή του καί μόνο, κι ὁ ἴδιος σέ αὐτό τό θαῦμα δέν εἶχε ἐπίγνωση, ἀλλά ἐν ἀγνοίᾳ του ἔγινε. Ὅμως σέ αὐτή τήν φιλική ἀμιλλα ἀμοιβαίας ταπεινώσεως ἦρθε διαιτητής τό παιδί πού σώθηκε: «Ἐγώ, ἐνόσω συρόμουν ἔξω ἀπό τό νερό, ἔβλεπα πάνω ἀπό τό κεφάλι μου τήν μηλωτή τοῦ ἀββά μου, καί θεωροῦσα πώς αὐτός ὁ ἴδιος μέ ἔβγαζε ἀπό τό νερό».

4 ΠΕΤΡΟΣ. Πολύ μεγάλα αὐτά πού διηγῆσαι καί πρόκειται νά ὠφελήσουν στήν οἰκοδομή πολλῶν. Ἐγώ πάλι ὅσο περισσότερο πίνω τά θαύματα τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός, τόσο περισσότερο διψῶ.

## δ) Πρόκληση φθόνου. Ἡ φυγή στό ὄρος Κασσῖνο.

8

1 Τό ψωμί πού ζυμώθηκε  
μέ δηλητήριο καί τό  
ἔρριξε μακριά  
ὁ κόρακας



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἦδη οἱ τόποι ἐ-  
κείνοι κατά μήκος καί πλάτος  
πυρπολοῦνταν ἀπό τήν ἀγάπη  
τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ ἡμῶν Ἰη-  
σοῦ Χριστοῦ καί πολλοί ἐγκα-

τέλειπαν τήν κοσμική ζωή καί υπέτασσαν τόν αὐχένα τῆς καρ-  
διάς τους στόν ἐλαφρό ζυγό τοῦ Σωτήρα<sup>1</sup>. Ὅπως ὅμως εἶναι  
συνήθεια τῶν φαύλων νά φθονοῦν στούς ἄλλους τό ἀγαθό τῆς  
ἀρετῆς, πού οἱ ἴδιοι δέν κατορθώνουν νά ἀποκτήσουν, ἔτσι κι ὁ  
πρεσβύτερος τῆς γειτονικῆς ἐκκλησίας<sup>2</sup>, ὀνόματι Φλωρέντιος,  
παππούς τοῦ δικοῦ μας ὑποδιακόνου Φλωρεντίου<sup>3</sup>, προσβλήθη-  
κε ἀπό τήν πονηρία τοῦ ἀρχιερέως ἐκθροῦ καί ἄρχισε νά ζηλο-  
τυπεῖ τά κατορθώματα τοῦ ἀγίου ἀνδρός, νά μειώνει καί τήν  
πολιτεία του κι ἀκόμη νά ἐμποδίζει ὅσους μπορούσε ἀπό τό νά  
τόν ἐπισκέπτονται.

2 Ἐβλεπε ὅμως πώς δέν μπορούσε νά παρεμποδίσει τήν  
προκοπή του καί ἡ φήμη τῆς πολιτείας του ἀξανάταν καί ἀ-  
σταμάτητα πολλοί ἐκαλοῦντο στόν κόσμο τῆς ἀνώτερης ζωῆς  
χάρις σέ αὐτήν τήν ἐξάπλωση τῆς φήμης του. Ἀνάβοντας ὄλο  
καί περισσότερο μέ τίς δάδες τοῦ φθόνου, ὄλο καί γινόταν χεί-  
ρότερος, γιατί τόν ἔπαινο τῆς πολιτείας ἐκείνου ἐπιζητοῦσε  
νά τόν ἔχει, ὅμως ἐπαινετή ζωή νά ἔχει δέν ἤθελε. Τυφλωμέ-  
νος ἀπό τό σκότος τοῦ φθόνου του, μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ἔ-

φθασε, ὥστε ἔστειλε στόν δούλο τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ, σάν  
γιά εὐλογία, ψωμί ποτισμένο μέ δηλητήριο. Ὁ δούλος τοῦ  
Θεοῦ τό δέχθηκε μέ εὐχαριστίες, ὅμως δέν τοῦ διέφυγε ὁ ὄλε-  
θρος πού κρυβόταν μέσα στό ψωμί.

Τήν ὥρα τοῦ γεύματός του συνήθιζε νά ἔρχεται ἓνα κο-  
ράκι ἀπό τό γειτονικό δάσος καί νά παίρνει ψωμί ἀπό τό χέρι  
του. Ὅταν αὐτό ἦλθε κατά τή συνήθεια, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ  
ἔρριξε μπροστά του τό ψωμί, πού εἶχε ἀποστείλει ὁ πρεσβύτε-  
ρος, καί τοῦ παρήγγειλε: «Στό ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ  
Χριστοῦ, κουβάλησε αὐτό τό ψωμί καί ρίξε το σέ τέτοιο τόπο,  
ὅπου κανεῖς ἄνθρωπος νά μή μπορεῖ νά τό βρεῖ». Τότε τό κορά-  
κι ἀνοίξε τό στόμα, ἀπλωσε τίς φτεροῦγες του καί ἄρχισε νά  
τρέχει γύρω-γύρω ἀπό τό ψωμί καί νά κράζει, σάν νά τό ἔλεγε  
ὀλοφάνερα πώς καί νά ὑπακούσει ἤθελε, ἀλλά καί τήν ἐντολή  
νά ἐκπληρώσει δέν μπορούσε. Γιά δεύτερη φορά καί πάλι ὁ ἄν-  
θρωπος τοῦ Θεοῦ παρήγγειλε: «Σήκωσ' το, σήκωσ' το ἄφοβα,  
καί ρίξ' το ἐκεῖ πού νά μή μπορεῖ νά βρεθεῖ». Τό κοράκι καθυ-  
στέρησε ἀρκετή ὥρα καί τελικά τό δάγκωσε, τό σήκωσε κι ἔ-  
φυγε. Μετά ἀπό διάστημα τριῶν ὥρων γύρισε ἔχοντας ρίξει τό  
ψωμί, καί πῆρε ἀπό τό χέρι τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ τή συνηθι-  
σμένη ἀννῶνα<sup>4</sup> του.

Ἄλλοτε ὁ εὐσεβής πατέρας βλέποντας πώς ἡ ψυχὴ τοῦ ἱερέως  
κατακαιόταν ἐναντίον τῆς ζωῆς του, λυπήθηκε περισσότερο  
γιὰ ἐκεῖνον, παρά γιά τόν ἑαυτό του. Ἀλλά αὐτός ὁ Φλωρέν-  
τιος, μιά καί δέν μπόρεσε νά βλάψει τό σῶμα τοῦ διδασκάλου,  
ἔβραζε γιά ἐξόντωση τῶν ψυχῶν τῶν μαθητῶν. Ἔτσι στόν  
κῆπο τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπου μέσα βρισκόταν ὁ Βενέδικτος<sup>5</sup>, ἔ-

8

1. πρβλ. Ματθ. 11,30.

2. Προφανῶς ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, στήν ἀριστερή ὄχθη.

3. Μᾶς εἶναι γνωστός ἓνας ὑποδιάκονος Φλωρέντιος ἀπό κάποιο ἐπει-  
σόδιο τό 592.

4. annona (σιτηρέσιο, κομπάνια): ὄρος τῆς στρατιωτικῆς ζωῆς πού  
καθιερώθηκε στή μοναχική ζωὴ τῆς ἐποχῆς.

5. Αὐτό τό κεντρικό μοναστήρι γνωρίζουμε πώς πρέπει νά ἦταν ἀφιε-

στειλε μπροστά τὰ μάτια τους ἑπτὰ γυμνές κόρες, νά σέρνουν χορό κρατώντας ἀναμεταξύ τους τὰ χέρια τους καί νά παιχνιδίζουν γιά πολλή ὥρα μπροστά τους, γιά νά φλογίσουν τόν νοῦ ἐκείνων πρός διεστραμμένη ἡδυπάθεια.

5 Ἐντικρύζοντάς το αὐτό ἀπό τό μοναστήρι ὁ ἅγιος ἄνδρας, φοβήθηκε τυχόν πτώση γιά τούς πιο εὐαίσθητους ἀκόμα μαθητές του. Διαλογιζόταν πώς αὐτό γινόταν ἀπό τήν κατάδιωξη ἐναντίον του καί μόνο, κι ἔδωσε τόπο στόν φθόνο. Τακτοποίησε ὅλα τὰ ἱερά ἰδρύματα πού εἶχε οἰκοδομήσει μέ συνενωμένους τούς ἀδελφούς σέ ομάδες κάτω ἀπό διορισμένους ἐπιστάτες καί, παίρνοντας μαζί του λίγους μοναχούς, ἄλλαξε τόπο κατοικίας.

6 Μόλις ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ξέφυγε μέ ταπεινοφροσύνη τό μῖσος ἐκείνου, ὁ Παντοδύναμος Θεός τόν κτύπησε μέ τρόπο τρομακτικό. Δηλαδή ὅταν αὐτός ὁ πρεσβύτερος, ἐκεῖ πού καθόταν στό λιακωτό, ἔμαθε πώς ἀναχώρησε ὁ Βενέδικτος καί ἀγαλλόταν, τότε, ἐνῶ ὅλη ἡ ὑπόλοιπη κατασκευή τοῦ σπιτιοῦ παρέμεινε ἀκίνητη, ὁ ἐξώστης αὐτός στόν ὁποῖο στεκόταν ἔπεσε καί, συντρίβοντας τόν ἐχθρό τοῦ Βενέδικτου, τόν ἀφάνισε.

7 Ὁ μαθητής τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ ὀνόματι Μάουρος θεώρησε πώς ἔπρεπε ἀμέσως νά ἀναγγελεῖ αὐτό στόν εὐσεβῆ πατέρα Βενέδικτο, ὁ ὁποῖος ἀκόμη ἀπεῖχε μόλις δέκα μίλια ἀπό τόν τόπο ἐκεῖνο, καί τοῦ μήνυσε: «Γύρισε πίσω, γιατί ὁ πρεσβύτερος πού σέ καταδίωκε σκοτώθηκε». Ἀκούγοντάς το αὐτό ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Βενέδικτος, δόθηκε σέ βαρῦ θρήνο, καί γιατί πέθανε ὁ ἐχθρός του, καί γιατί ὁ μαθητής του σκίρτησε ἀπό

ρωμένο στόν ἅγιο Κλήμεντα καί ταυτίζεται ἀρχαιολογικῶς μέ τὰ εῤεῖπια ἐνός κτιρίου τῆς ἐπαύλεως τοῦ Νέρωνα, κάτω ἀπό τό ἀββαεῖο τῆς ἀγίας Σχολαστικῆς. Ἐπῆρχε γέφυρα πού τό ἔνωσε μέ τήν ἀριστερή ὄχθη, ὅπου καί ἡ ἐκκλησία τοῦ Φλωρεντίου.

χαρά γιά τόν θάνατο τοῦ ἐχθροῦ του. Γι' αὐτό τό λόγο ἔφθασε νά ὀρίσει κανόνα μετανοίας στόν μαθητή αὐτόν, γιατί, ἐνῶ ἐπρόκειτο γιά μήνυμα τέτοιου εἴδους, τόλμησε νά χαρεῖ γιά τήν ἀπώλεια τοῦ ἐχθροῦ<sup>6</sup>.

ΠΕΤΡΟΣ. Θαυμαστά καί πολύ καταπληκτικά εἶναι 8 αὐτά πού λέγεις. Γιατί στό νερό πού βγήκε ἀπό τήν πέτρα βλέπω τόν Μωυσῆ<sup>7</sup>, στό σίδηρο πού ἐπέστρεψε ἀπό τόν βυθό τόν Ἐλισαῖο<sup>8</sup>, στό περπάτημα στό νερό τόν Πέτρο<sup>9</sup>, στήν ὑπακοή τοῦ κόρακα τόν Ἡλία<sup>10</sup>, στόν θρήνο γιά τόν θάνατο τοῦ ἐχθροῦ τόν Δαυίδ<sup>11</sup>. Ὅπως ὑπολογίζω, αὐτός ὁ ἄνδρας ἦταν γεμάτος ἀπό τό πνεῦμα ὄλων τῶν δικαίων.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου Βενέδικτος, 9 Πέτρε, ἐνός τό πνεῦμα εἶχε, τό ὁποῖο διά τῆς χάριτος τῆς σωτηρίας πού μᾶς δωρήθηκε γέμισε τίς καρδιές ὄλων τῶν ἐκλεκτῶν. Γιά αὐτό λέγει ὁ Ἰωάννης: «Ἦν τό φῶς τό ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον», καί πάλι ἔχει γραφεῖ: «Ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν»<sup>12</sup>. Γιατί οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ ἀξιώθηκαν νά δεχθοῦν δυνάμεις χαρισμάτων ἀπό τόν Κύριο, ὄχι ὅμως καί νά τίς μεταδώσουν σέ ἄλλους. Ἀλλά σημεῖα δυνάμεως στούς ὑποταγμένους σέ Αὐτόν ἔδωσε αὐτός, ὁ ὁποῖος ὑποσχέθηκε

6. Πρβλ. Σοφία Σειράχ 8,7.

7. Ἀριθμ. 20, 7-11.

8. Βασιλειῶν Δ' 6, 1-7: ἔκανε νά ἐπιπλεύσει τό σίδηρο τσεκουριοῦ πού ἔπεσε στόν Ἰορδάνη.

9. Ματθ. 14, 28-29.

10. Βασιλειῶν Γ' 17, 4-6.

11. Βασιλειῶν Β' 1, 11-12: θρήνος γιά τόν θάνατο τοῦ Σαούλ καί τοῦ Ἰωνάθαν.

12. Ἰωάν. 1,9 καί 16.

στούς ἐχθρούς του πώς θά τούς δώσει τό σημεῖο τοῦ Ἰωῆ<sup>13</sup>. Ἔτσι θέλησε νά φανεῖ ἐνώπιον τῶν ὑπερηφάνων νεκρός, ἐνώπιον τῶν ταπεινῶν ἀναστημένος, οὕτως ὥστε καί οἱ δύο νά βλέπουν, ἀλλά ἐκεῖνοι νά καταφρονοῦν, ἐνῶ αὐτοί νά σέβονται καί νά ἀγαποῦν. Ἀπό αὐτό τό μυστήριον συνέβη ὥστε, τήν ὥρα πού οἱ ὑπερήφανοι ἀντικρύζουν τήν ἀτιμία τοῦ θανάτου, οἱ ταπεινοί δέχονται τήν δόξα τῆς ἐξουσίας κατά τοῦ θανάτου.

10 ΠΕΤΡΟΣ. Σέ παρακαλῶ, μετά ἀπό αὐτά κάνε μου γνωστό σέ ποιούς τόπους μετανάστευσε ὁ ἅγιος ἄνδρας, ἤ ἂν σέ αὐτούς τούς τόπους ἔδειξε καθόλου σημεῖα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Μεταναστεύοντας σέ ἄλλους τόπους ὁ ἅγιος ἄνδρας ἄλλαξε τόπο, ὄχι ἐχθρό. Ὑπέμεινε πολέμους τόσο βαρύτερους, ὅσο ἀνοικτά νά μάχεται συνάντησε τόν ἴδιο τόν δάσκαλο τῆς πονηρίας. Ἐνα κάστρο, λοιπόν, πού ὀνομάζεται Κασίνο, βρῖσκεται στήν πλαγιά ἐνός ψηλοῦ βουνοῦ<sup>14</sup>. Τό βουνό δέχεται αὐτό τό κάστρο σέ ἕνα ἐκτεταμένο κόλπωμα· ἔπειτα γιά τρία μίλια ὀρθώνεται στά ὕψη καί τείνει σάν πρὸς τόν ἀέρα τήν κορυφή του. Ἐκεῖ ὑπάρχει ἕνα ἀρχαιότατο ἱερό, στό ὁποῖο κατά τή συνήθεια τῶν παλαιῶν ἐθνικῶν λατρευόταν ἀπό τόν ἀνόητο ὄχλο τῶν χωριατῶν ὁ Ἀπόλλων. Γύρω-γύρω ἐπίσης φύονταν ἄλση πρὸς λατρεία δαιμόνων, στά ὁποῖα μέχρι πρόσφατα στόν καιρό μας ἕνα φρενοβλαβές πλῆθος ἀπίστων καταπονοῦνταν σέ ἱερόσυλες θυσίες.

11 Ἐδῶ λοιπόν φθάνοντας ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, συνέτριψε

13. Ματθ. 12,39 καί 16,4.

14. Cas(s)inum, σήμερα Cassino, πόλη παρά τό ποταμό Ράπιντο (Λεῖρι), μεταξύ Ρώμης καί Νεαπόλεως, (βλ. χάρτη Ζ7). Τό φρούριο «κάστρο» βρισκόταν Δ τῆς πόλης στά ΝΑ τοῦ ὄρους, πού ἔχει ὕψος 519 m. 3 μίλια (4,5 Km) εἶναι ἡ ἀπόσταση ἀπό τήν πόλη μέχρι τήν κορυφή. Τό μοναστήρι κτίσθηκε μᾶλλον τό 529.

τό εἶδωλο, κατέστρεψε τό βωμό, ξύλευσε τά ἄλση καί ἔκτισε μέσα στό ἴδιο τό ἱερό τοῦ Ἀπόλλωνος εὐκτήριον τοῦ μακαρίου Μαρτίνου<sup>15</sup> καί, ὅπου ἦταν ὁ βωμός τοῦ Ἀπόλλωνος, εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου<sup>16</sup>, καί τό πλῆθος πού διέμενε στά περίχωρα μέ συνεχῆ κηρύγματα τό μετακάλεσε στήν πίστη.

12 Αὐτά ὅμως ὁ ἀρχέκακος ἐχθρός δέν μπορούσε νά τά ὑποφέρει σιωπηλά. Παρουσιάσθηκε μπροστά στά μάτια τοῦ πατρός ὄχι κρυφά, οὔτε σέ ὄνειρο, ἀλλά σέ ἐναργές ὄραμα καί μέ μεγάλες κραυγές παραπονιόταν πώς ὑφίσταται βία, τόσο πού τίς φωνές του τίς ἀκουγαν ἀκόμα καί οἱ ἀδελφοί, ἂν καί δέν ἔβλεπαν τή μορφή του. Ἐνῶ τήν ὥρα πού ὁ εὐσεβῆς πατήρ τό ἔλεγε στούς μαθητές του, ἐμφανιζόταν στά δικά του σωματικά μάτια ὁ ἴδιος ὁ ἀρχέκακος ἐχθρός βδελυρότατος καί φλεγόμενος, καί φαινόταν νά ἀγριαίνει βγάζοντας φλόγες ἀπό τό στό-

μα καί τά μάτια. Καί ἤδη αὐτά πού ἔλεγε τά ἀκουγαν ὅλοι: Πρῶτα τόν κάλεσε μέ τό ὄνομά του. Καθώς ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ δέν τοῦ ἀπαντοῦσε, ἄρχισε νά ξεσπάει σέ βρισιές. Δηλαδή ὅταν φώναζε: «Βενέδικτε, Βενέδικτε» καί ἔβλεπε πώς μέ κανένα τρόπο δέν τοῦ ἀπαντοῦσε, ἀμέσως προσθετε: «Ἀνευλόγητε, ὄχι εὐλογημένε (=Βενέδικτε)<sup>17</sup>, τί ἔχεις μέ μένα, γιατί μέ καταδιώκεις;».



15. Μεγάλος ἅγιος τοῦ Δ' αἰῶνος στήν Γαλλία. Τιμᾶται στίς 11 Νοεμβρίου.

16. Οἱ δύο ναοί πού ἀναφέρονται ἐδῶ ταυτίσθηκαν ἀρχαιολογικῶς μέ ἀνασκαφές τό 1953 καί 1951 ἀντίστοιχα, καί εἶναι διαστάσεων 8×23m καί 8×15,25m ἀντίστοιχα.

17. «Maledicte, non Benedicte», λογοπαίγνιο μέ τό ὄνομα τοῦ ἁγίου.

13 Ἄλλά ἤδη πρέπει νά παρακολουθήσουμε νέα ἀγωνίσματα τοῦ ἀρχεκάκου ἐχθροῦ ἐναντίον τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ. Θέλοντας ἐκεῖνος νά τοῦ προκαλέσει μάχες, ἄθελά του τόν ὑπηρετήσε προσφέροντάς του εὐκαιρίες νίκης.



## Β. ΣΤΟ ΜΟΝΤΕ-ΚΑΣΣΙΝΟ

### α) Ἡ ἐγκατάσταση

9

Ὁ τεράστιος βράχος πού ἀνασηκώθηκε μέ τήν προσευχή του



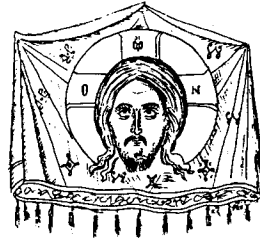
ἀποια μέρα, ἐνῶ οἱ ἀδελφοί ἐκτιζαν τά οἰκήματα αὐτοῦ τοῦ μοναστηριοῦ, συνέβη νά κεῖται στή μέση μιά πέτρα, τήν ὁποία ἀποφάσισαν νά σηκώσουν καί

νά χρησιμοποιήσουν στήν ἀνοικοδόμηση. Καθώς δέν μπορούσαν νά τήν μετακινήσουν δύο καί τρεῖς, ἐνώθηκαν μαζί περισσότεροι. Ὅμως παρέμενε τόσο ἀμετακίνητη, θαρρεῖς καί κρατιόταν μέ ρίζες μέσα στή γῆ, οὕτως ὥστε καταφανῶς δινόταν νά ἐννοηθεῖ, πώς πάνω σέ αὐτήν καθόταν ὁ ἴδιος ὁ ἀρχέκακος ἐχθρός, ἐφόσον τά χέρια τῶν ἀνθρώπων δέν μπορούσαν νά τήν κουνήσουν. Σάν τά βρῆκαν λοιπόν δύσκολα, ἔστειλαν στόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ νά ἔλθει νά ἐκδιώξει τόν ἐχθρό μέ τήν προσευχή του, γιά νά μπορέσουν νά σηκώσουν τήν πέτρα. Μόλις ἦλθε, κάνοντας εὐχή ἔδωσε εὐλογία καί ὁ λίθος σηκώθηκε μέ τέτοια ταχύτητα, σάν νά μήν εἶχε ποτέ καθόλου βάρους.

10

1 Ἡ φανταστική πυρκαγιά στό μαγειρεῖο

Τότε φάνηκε καλό στό μάτια τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ νά σκάψουν τή γῆ στόν τόπο αὐτό. Καθώς προσπαθοῦ-



σαν νά τήν σκάψουν ἀρκετά βαθιά, βρῆκαν ἐκεῖ οἱ ἀδελφοί ἕνα χάλκινο εἶδωλο. Προσωρινά ἔτυχε καί τό ἔρριξαν στό μαγειρεῖο. Ξαφνικά φάνηκε νά βγαίνει φωτιά καί στά μάτια ὄλων τῶν ἀδελφῶν ἔδειξε, πώς τάχα ὄλο τό οἰκοδόμημα τοῦ μαγειρείου γινόταν παρανάλωμα πυρός.

2 Ρίχνοντας νερό καί καταγινόμενοι νά σβήσουν τή φωτιά, ἔκαναν μεγάλο θόρυβο. Παραξενεμένος ἀπό τή φασαρία αὐτή κατέφθασε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Διαπιστώνοντας πώς αὐτή ἡ φωτιά γιά τά μάτια τῶν ἀδελφῶν ὑπῆρχε, γιά τά δικά του ὁμῶς ὄχι, ἀμέσως ἔκλινε τήν κεφαλή του σέ προσευχή καί τοὺς ἀδελφούς, πού βρῆκε νά ἐμπαίζονται μέ τή φανταστική φωτιά, ἔκανε νά ἔρθουν στό καλά τους καί αὐτοί καί τά μάτια τους. Ἔτσι ἄρχισαν νά ἀντικρύζουν πώς τό κτίριο ἐκεῖνο τοῦ μαγειρείου στεκόταν ἄθικτο, καί νά μή βλέπουν πιά τίς φλόγες πού εἶχε πλάσει ὁ ἀρχέκακος ἐχθρός.

11

Ἐνα μικρό παιδί δούλος τοῦ Θεοῦ, πού πλακώθηκε ἀπό τά συντρίμια καί ἔγινε πάλι ὑγιής

1 Ἐνῶ πάλι οἱ ἀδελφοί οἰκοδομοῦσαν ἕναν τοῖχο ἔτσι πού νά γίνει ἀρκετά ψηλός, ὅσο τό ἀπαιτοῦσε ἡ περίσταση, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ διέτριβε στή σπουδή τῆς προσευχῆς μέσα ἀπό τά κλειθρα τοῦ μικροῦ του κελλιοῦ. Τότε τοῦ ἐμφανίσθηκε ὁ ἀρχέκακος ἐχθρός χλευάζοντας, καί τοῦ δήλωσε πώς τραβοῦσε πρὸς τοὺς ἀδελφούς πού ἐργάζονταν. Ταχύτατα ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τό μήνυσε στοὺς ἀδελφούς μέ ἀγγελιοφόρο, λέγοντας: «Ἀδελφοί, προσέξτε, αὐτή τήν ὥρα ἔρχεται σέ σᾶς ἕνα πονηρό πνεῦμα». Μόλις πού ὀλοκλήρωσε τά λόγια του αὐτός πού ἔφερε τήν παραγγελία, καί τό πονηρό πνεῦμα γκρέμισε τόν τοῖχο αὐτόν πού κτιζόταν καί ἕναν μοναχό μικρό παιδί, γιό

κάποιου κουριάλιου<sup>1</sup>, τόν πλάκωσε καί τόν συνέτριψε μέ τά χαλάσματα. "Ολοι ἔμειναν θλιμμένοι καί φοβερά στενοχωρημένοι, ὄχι γιά τήν καταστροφή τοῦ τοίχου, ἀλλά γιά τό ἀτύχημα τοῦ ἀδελφοῦ. Ἔσπευσαν γρήγορα νά τό ἀναγγείλουν στόν εὐσεβῆ πατέρα Βενέδικτο μέ βαρῦ θρήνο.

- 2 Τότε ὁ πατήρ πρόσταξε νά τοῦ φέρουν τό πολτοποιημένο παιδί. Δέν μπορούσαν νά τό κουβαλήσουν παρά μέσα σέ σαγίον<sup>2</sup>, γιατί οἱ πέτρες τοῦ γκρεμισμένου τοίχου εἶχαν διαλύσει ὄχι μόνο τά μέλη του, ἀλλά ἀκόμη καί τά κόκαλα. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ παρήγγειλε νά τό ἀφήσουν μέσα στό κελλί του πάνω στό ψιάθιον (πού κοινῶς ὀνομάζεται «μάττα»<sup>3</sup>), στό ὁποῖο συνήθιζε νά προσεύχεται, ἔδιωξε ἔξω τούς ἀδελφούς καί ἔκλεισε τό κελλί. Αὐτός προσέπεσε σέ προσευχή ἀκόμη πιο ἐπίμονα ἀπό ὅσο συνήθιζε. Πράγμα θαυμαστό: τήν ἴδια ὥρα τόν ἔστειλε πίσω πάλι στή δουλειά ἀκέραιο καί ὑγιῆ ὅπως προηγουμένως, γιά νά τελειώσει κι ὁ ἴδιος μαζί μέ τούς ἀδελφούς τόν τοῖχο ἐκεῖνο, αὐτός πού μέ τόν θάνατό του εἶχε πιστέψει ὁ ἀρχέκακος ἐχθρός πώς θά χλευάσει τόν Βενέδικτο.



- 3 Ἄρχισε λοιπόν μέσα σέ τέτοιους ἀγῶνες ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ νά ἀποκτᾶ καί πνεῦμα προφητείας<sup>4</sup>, νά προλέγει τά μέλλοντα<sup>5</sup>, νά ἀναγγέλλει τά ἀπόντα ὡς παρόντα<sup>6</sup>.

- 11 1. curialis (=βουλευτής, αὐλικός). Ἐδῶ μάλλον ἀξιωματοῦχος ἀρμόδιος γιά εἴσπραξη φόρων.  
2. sagum, σάγος = χονδρός (στρατιωτικός) μανδύας.  
3. psyation & matta: ψάθα, χρησιμοποιοῦνταν ὡς στρωσίδι.  
4. κεφ. 14,21.  
5. κεφ. 12, 13, 15, 16, 17, 21.  
6. κεφ. 18, 19 (καί 14, 20, 22).

## β) Χάρισμα προφητείας: Δώδεκα σημεῖα

### 12

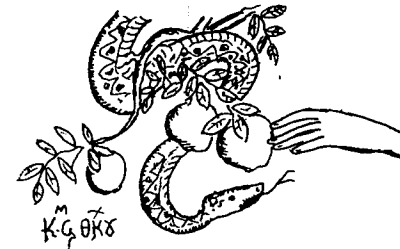
Οἱ ὑπηρέτες τοῦ Θεοῦ πού μετέλαβαν τροφῆς παρά τόν κανόνα



1 ταν τυπικό τῆς μονῆς, ὅποτε ἔβγαιναν ἔξω οἱ ἀδελφοί γιά κάποια διακονία, νά μήν μεταλαμβάνουν τροφῆς ἢ ποτοῦ ἔξω ἀπό τό μοναστήρι. Ἐνῶ αὐτό

ἐτηρεῖτο μέ ἀκρίβεια σύμφωνα μέ τόν ὀρισμό τοῦ κανονισμοῦ, κάποια μέρα βγήκαν ἀδελφοί γιά διακονία, κατά τήν ὁποία ἀναγκάστηκαν νά καθυστερήσουν μέχρι περασμένη ὥρα. Αὐτοί γνώριζαν πώς ἔμενε ἐκεῖ κοντά μία θεοσεβής γυναίκα, μπήκαν στό οἶκημα καί ἔλαβαν τροφή.

2 Ὅταν πιά ἀργότερα ἐπέστρεψαν στό μοναστήρι, ζήτησαν κατά τή συνήθεια τήν εὐλογία τοῦ πατρός. Ἐκεῖνος ἀμέσως τούς ρώτησε: «Ποῦ φάγατε;». Αὐτοί ἀπάντησαν: «Πουθενά». Τούς λέει: «Γιατί ἔτσι ψεύδεσθε; Μήπως δέν μπήκατε στό οἶκημα ἐκείνης τῆς τάδε γυναίκας; Δέν πήρατε αὐτά καί αὐτά τά φαγητά; Δέν ἤπιατε τόσους κύλικες;». Ὅταν ὁ εὐσεβής πατήρ ἄρχισε νά τούς λέει καί τήν φιλοξενία τῆς γυναίκας καί τά εἶδη τῶν φαγητῶν καί τόν ἀριθμό τῶν ποτῶν, ἀναγνώρισαν ὅλα ὅσα εἶχαν κάνει, ἔπεσαν στά πόδια του ἔντρομοι καί ὁμολόγησαν πώς ἔσφαλαν. Αὐτός ἀμέσως τούς συγχώρησε, πληροφορημένος πώς στό ἐξῆς δέν θά τό ξαναέκαναν ἀπουσία του, μιά καί θά ξέρουν πώς εἶναι παρών μέ τό πνεῦμα του.



## 13

1 Ὁ ἀδελφός τοῦ μοναχοῦ Βαλεντινιανοῦ πού ἔκανε τό ἴδιο

Ὁ ἀδελφός αὐτοῦ τοῦ μοναχοῦ Βαλεντινιανοῦ, πού μνημόνευσα παραπάνω<sup>1</sup>, ἦταν λαϊκός, ἀλλά θεοσεβής. Αὐτός συνήθιζε κάθε χρόνο νά

ἔρχεται ἀπό τόν τόπο του μέχρι τό μοναστήρι νηστικός, γιά νά πάρει τήν εὐχή τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ καί νά δεῖ τόν ἀδελφό του. Κάποια λοιπόν ἡμέρα, ἐνῶ ἔκανε τόν δρόμο γιά τό μοναστήρι, ἕνας ἄλλος ὁδοιπόρος τόν ἔφτασε καί συνοδοιποροῦσαν, ὁ ὁποῖος κουβαλοῦσε τροφές γιά νά τρώει στήν διαδρομή. Ὅταν πέρασε ἡ ὥρα καί ἦταν πιά ἀργά, εἶπε: «Ἐλα, ἀδελφέ, ἄς λάβουμε φαγητό, νά μὴν ἀτονήσουμε στό δρόμο». Ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε: «Νά λείπει, ἀδελφέ, δέν τό κάνω αὐτό, γιατί ἔχω τυπικό πάντοτε νά πηγαίνω στόν εὐσεβῆ πατέρα Βενέδικτο νηστικός». Σάν πῆρε αὐτή τήν ἀπάντηση, ὁ συνοδοιπόρος του προσωρινά ἔμεινε σιωπηλός.

2 Ὅμως ὅταν ἀργότερα διήνυσαν κάποιο μικρό διάστημα τῆς διαδρομῆς, ξανά τόν παρακίνησε νά φάνε. Αὐτός, ἀποφασισμένος νά φθάσει νηστικός, δέν θέλησε νά συγκατατεθεῖ. Σιώπησε αὐτός πού τόν προσκαλοῦσε νά φάνε καί συμφώνησε νά ὀδεύσει κι αὐτός μαζί του νηστικός ἀκόμα λίγο. Κι ὅταν πιά καί ἡ πορεία γινόταν μακριά καί ἡ περασμένη ὥρα ἄρχισε νά τούς κουράζει στό περπάτημά τους, βρῆκαν πάνω στή διαδρομή ἕνα λειβάδι μέ πηγή καί ὅσα μπορούσαν νά φανοῦν τερπνά γιά ἀναψυχή τοῦ σώματος. Τότε λέγει ὁ συνοδοιπόρος: «Νά νερό, νά λειβάδι, νά τόπος εὐάρεστος, στόν ὁποῖο μπορούμε νά ἀναψυχοῦμε καί λίγο νά ἡσυχάσουμε, γιά νά ἔχουμε μετά δυ-

νάμεις νά τελειώσουμε τό δρόμο μας χωρίς ταλαιπωρίες». Καθώς καί τά λόγια χάρειψαν τά αὐτιά καί ὁ τόπος τά μάτια, πείσθηκε μέ αὐτή τήν τρίτη παραίνεση, συγκατατέθηκε καί ἔφαγε.

Βραδιάζοντας ἔφθασε στό μοναστήρι. Παρουσιάστηκε 3 στόν εὐσεβῆ πατέρα Βενέδικτο καί ζήτησε τήν εὐχή του. Ἄλλά ἀμέσως ὁ ἅγιος ἄνδρας τόν μάλωσε γιά αὐτό πού ἔκανε στό δρόμο, λέγοντας: «Τί εἶναι, ἀδελφέ; Ὁ πονηρός ἐχθρός, πού σοῦ μίλησε διά τοῦ συνοδοιπόρου σου, μιά φορά δέν μπόρεσε νά σέ πείσει, δεύτερη φορά δέν μπόρεσε, τήν τρίτη σέ ἔπεισε καί σέ νίκησε σ' αὐτό πού ἤθελε». Τότε ἐκεῖνος ἀναγνωρίζοντας τό σφάλμα τοῦ ἀδύναμου νοῦ του, κυλίσθηκε στά πόδια του κι ἄρχισε νά κλαίει τό πταῖσμα του καί νά κοκκινίζει, ἀκόμη περισσότερο καθόσον κατάλαβε πώς, ἂν καί μακριά, ἐπλημμέλησε μπροστά στά μάτια τοῦ πατρός Βενεδίκτου.

ΠΕΤΡΟΣ. Ἐγώ βλέπω πώς μέσα στό στήθος τοῦ ἁγίου 4 ἄνδρός ὑπῆρχε τό πνεῦμα τοῦ Ἑλισαίου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε παρών στόν ἀπόντα μαθητή του<sup>2</sup>.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γιά τήν ὥρα, Πέτρε, καλύτερα μή λές τίποτα, μέχρις ὅτου μάθεις καί ἄλλα ἀκόμα μεγαλύτερα.

## 14

Ἡ μεταμφίεση τοῦ βασιλιᾶ Τοτίλα πού ξεσκεπάσθηκε

Στά χρόνια τῶν Γόθων<sup>1</sup>, ὅταν ὁ 1 βασιλιάς τους Τοτίλας<sup>2</sup> ἄκουσε πώς ὁ ἅγιος ἄνδρας εἶχε πνεῦμα προφητείας, τράβηξε γιά τό μοναστήρι

2. Βασιλειῶν Δ' 5, 25-26. Εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ ψεύδους χάριν φιλαργυρίας τοῦ Γιεζί, ὁ ὁποῖος τιμωρήθηκε μέ λέπρα.

14 1. Τά χρόνια περίπου 470-555 (βλ. Εἰσαγωγή).

2. βλ. σημ. I,2,1. Αὐτό τό ἐπεισόδιο τοποθετεῖται μάλλον στό β' ἐξάμηνο τοῦ 546.



του. Λίγο μακρύτερα σταμάτησε και του ανήγγειλε πώς επρόκειτο να έλθει. Από τό μοναστήρι του μήνυσαν αμέσως να έλθει, κι αυτός, επειδή δυσπιστία κατείχε τον νου του, επιχείρησε να δοκιμάσει εάν ο άνθρωπος του Κυρίου είχε πνεύμα προφητείας. Κάποιος σπαθάριος<sup>3</sup> του ονομαζόταν Ρίγγων, στον οποίο έδωσε τά υποδήματά του και τον έβαλε να ντυθεί μέ τά βασιλικά ρούχα, και του παράγγειλε να προχωρήσει προς τον άνθρωπο του Θεού σαν να ήταν αυτοπροσώπως ο ίδιος. Στη δορυφορία του έστειλε τρεις κόμητές<sup>4</sup> του, οι όποιοι συνήθως προσεκολλώντο σέ αυτόν παραπάνω από τούς άλλους, δηλαδή τον Βούλτο, τον Ρουδέριχο και τον Βλιδίνο<sup>5</sup>, για να συμπορεύονται στο πλευρό του, παριστάνοντας μπροστά στά μάτια του δούλου του Θεού, πώς εκείνος ήταν ο ίδιος ο βασιλιάς Τοτίλας. Του έδωσε και άλλους δορυφόρους και σπαθαρίους, ούτως ώστε να νομίζεται βασιλιάς, τόσο λόγω αυτών των δορυφόρων όσο και από τά πορφυρά ένδύματα.

2 Όταν ο Ρίγγων μπήκε στό μοναστήρι φαντάζοντας μέ τά ένδύματα και περιστοιχισμένος από τό πλήθος των ακόλουθων, ο άνθρωπος του Θεού καθόταν από μακριά. Βλέποντάς τον να έρχεται, όταν πιά μπορούσε να άκουσθει από αυτόν, φώναξε: «Βγάλε, γιέ μου, βγάλε αυτό πού φοράς. Δέν είναι δικό σου». Ο Ρίγγων αμέσως έπεσε στή γή και κατατρόμαξε πού αποτόλμησε να έμπαίξει τέτοιον άνδρα, και όλοι πού έρχόντουσαν μαζί του στον άνθρωπο του Θεού έπεσαν στή γή καταπτοημένοι. Κι όταν σηκώθηκαν δέν αποτόλμησαν να τον πλησιάσουν, αλλά γύρισαν στον βασιλιά τους και έντρομοι του

3. Βυζαντινός τίτλος: σωματοφύλακας.

4. comes: ακόλουθος.

5. Μās είναι γνωστοί από τον ιστορικό Προκόπιο ως «Βλῆδας και Ρουδέριχος και Ουλίαιρις». Ο Ρουδέριχος σκοτώθηκε λίγο πριν την κατάληψη της Ρώμης, πού έγινε τον Δεκέμβριο του 546.

ανήγγειλαν πόσο γρήγορα ξεσκεπάστηκαν.

## 15

Ἡ προφητεία  
γιά τόν ἴδιο  
βασιλιά Τοτίλα  
[και τή Ρώμη]<sup>1</sup>



αυτά, ο βασιλιάς ταραχθηκε φοβερά, ζήτησε ευχή, αναχώρη-

15

1. Προσθήκη του μεταφραστού.

1 Τότε προσήλθε στον άνθρωπο του Θεού ο ίδιος προσωπικά ο Τοτίλας. Μόλις τον είδε από μακριά εκείνον καθισμένο, δέν τόλμησε να πλησιάσει, αλλά προσέπεσε στή γή. Ο άνθρωπος του Θεού του είπε δύο και τρεις φορές: «Σήκω», αλλά αυτός μπροστά του δέν τόλμυσε να σηκωθεί από τή γή όρθιος. Τότε ο Βενέδικτος, ο δούλος του Κυρίου ημών Ἰησοῦ Χριστοῦ,

καταξίωσε να έρθει αυτός ο ίδιος προς τον προσκυνούντα βασιλιά και τον σήκωσε από τή γή. Τον ήλεγξε για τίς πράξεις του και μέ δύο κουβέντες του προανήγγειλε όλα όσα επρόκειτο να του συμβούν, λέγοντας: «Πολλά άσχημα κάνεις, πολλά έκανες. Σταμάτησε τέλος πάντων τήν άδικία. Στή Ρώμη πράγματι θά μπεις, τή θάλασσα θά διασχίσεις, έννια χρόνια θά βασιλεύσεις, τό δέκατο θά πεθάνεις».

2 Σάν τά άκουσε

σε, και από εκείνο τον καιρό πιά υπήρξε λιγότερο σκληρός. Λίγο μετά μπήκε στη Ρώμη και μετά πέρασε στη Σικελία<sup>2</sup>, και τον δέκατο χρόνο της βασιλείας του κατά τά κρίματα του Παντοδυνάμου Θεού έχασε και τή βασιλεία και τή ζωή του μαζί<sup>3</sup>.

3 Έξάλλου, συνήθιζε νά έρχεται στον δούλο του Κυρίου ό επίσκοπος τής εκκλησίας του Κανουσίου<sup>4</sup>, τον όποιο ό άνθρωπος του Θεού πολύ αγαπούσε για τό ύψος τής πολιτείας του. Αύτός λοιπόν, μιά φορά πού είχε συζήτηση μαζί του για τήν είσοδο του βασιλιά Τοτίλα στη Ρώμη και τήν απώλεια τής πόλης, είπε: «Μέ αυτόν τον βασιλιά τούτη ή πολιτεία θά καταστραφεί, και δέν πρόκειται πλέον νά κατοικηθεί»<sup>5</sup>. Ό άνθρωπος του Κυρίου του απάντησε: «Ή Ρώμη δέν θά καταλυθεί από τά έθνη, αλλά καταπονημένη από τίς θεομηνίες, τούς κεραυνούς, τούς άνεμοστρόβιλους και τούς σεισμούς, θά μαραθεί από μόνη της». Τά μυστήρια τής προφητείας του ήδη έγιναν σέ μās ήλίου φαεινότερα: Σέ αυτή τήν πόλη αντικρύζουμε διαλυμένα τείχη, γκρεμισμένα σπίτια, κατεστραμμένες από τή θύελλα εκκλησίες, και τά κτίριά της τά βλέπουμε, κουρασμένα από τά βαθιά γηρατεία, νά στρώνονται στη γή σέ πολυπλασιαζόμενα έρείπια.

2. τό 550, όποτε και μαρτύρησε από αυτόν ό μαθητής του άγίου Πλάκιδος στό εκεί μοναστήρι του.

3. τό 552. Ή βασιλεία του άρχισε τό 541 (ίσως ό άγ. Γρηγόριος εκλαμβάνει τό 542).

4. Canusium, έλληνική πόλη (Κανύσιον) τής Κ. Ήταλίας στην Ήπουλία, επί του ποταμού Αύφιδου, κοντά στις Κάννες. Ή σημερινή Κανόζα (Canosa). (βλ. χάρτη I 8). Ό επίσκοπος είναι ό Σαβίνος (βλ. και III, 5).

5. Μετά τήν είσοδο στην πόλη στις 17-12-546, άρχισαν νά τήν καταδαφίζουν και νά τήν εκκενώνουν από τούς κατοίκους για κάπου 40 ήμέρες. Έτσι ή συζήτηση αυτή τοποθετείται γύρω στον Μάρτιο του 547.

4 Αύτά τά έμαθα από διήγηση του μαθητή του Όνωράτου<sup>6</sup>, άν και ό ίδιος έξηγει πώς δέν τά άκουσε απευθείας από τό στόμα εκείνου, αλλά μαρτυρεί πώς οι άδελφοί του μετέδωσαν πώς αυτά ακριβώς είχε πει.

## 16

Ό κληρικός πού  
έλευθερώθηκε  
από δαιμόνιο

1  
Τόν ίδιο καιρό κάποιος κληρικός<sup>1</sup> τής εκκλησίας του Άκουίνου<sup>2</sup> κατετρώχετο από δαιμόνιο. Άπό τον ευσεβή άνδρα Κωνσταντίο<sup>3</sup>, επίσκοπο αυτής τής εκκλησίας, είχε σταλεί σέ πολλούς τόπους μαρτύρων για νά θεραπευθεί. Άλλά οι άγιοι μάρτυρες του Θεού δέν θέλησαν νά του δωρήσουν τήν υγεία του, για νά φανερώσουν δημόσια πόση Χάρις υπήρχε στον Βενέδικτο. Όδηγήθηκε λοιπόν στον δούλο του Παντοδυνάμου Θεού Βενέδικτο, ό όποιος ξεχύνοντας τίς ευχές του στον Κύριο ήμών Ήησου Χριστό, αποδίωξε τον αρχέκακο έχθρό από τον κυριευμένο άνθρωπο. Σάν θεραπεύθηκε του παρήγγειλε: «Πήγαινε, και μετά από αυτά νά μήν τρώς κρέας. Ποτέ νά μήν τολμήσεις νά προχωρήσεις σέ κανένα ιερατικό βαθμό. Τή μέρα πού θά τολμήσεις νά βεβηλώσεις τό ιερατικό αξίωμα, άμέσως θά γίνεις υποχείριος στην έξουσία του διαβόλου».

2  
Έφυγε λοιπόν ό κληρικός υγιής και, όπως είναι συνηθισμένο νά τρομάζει τήν ψυχή ή πρόσφατη δυστυχία, φύλαξε για κάποιον διάστημα αυτά πού του είχε παραγγείλει ό άνθρωπος του Θεού. Όταν όμως μετά από πολλά χρόνια όλοι οι αρχαίο-

6. βλ. Προλ., 2. Επί άγ. Γρηγορίου ήταν ήγούμενος στο Σουμπιάκο, αλλά είχε κάνει προηγουμένως στο Μόντε Κασσίνο.

1. έννοείται μικρού βαθμού, π.χ. αναγνώστης.

2. Aquinum, τό σημερινό Aquino, περίπου 10 Km προς Δ του Κασσίνο (βλ. χάρτη Z7).

3. Αναφέρεται στο Ρωμαϊκό έορτολόγιο τήν 1 Σεπτεμβρίου. Βλ. III, 8.

τεροί του είχαν αποδημήσει από τό φῶς τοῦ κόσμου καί ἔβλεπε τούς κατωτέρους του νά τόν προσπερνοῦν στά ἱερατικά τάγματα, ἀμέλησε τούς λόγους τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ σάν ξεχασμένος ἀπό τό μακρῦ κύλισμα τοῦ χρόνου, καί ἀνήλθε σέ ἕναν ἱερατικό βαθμό. Ἀμέσως τόν κατέλαβε ὁ διάβολος πού τόν εἶχε ἀφήσει καί δέν σταματοῦσε νά τόν κατατρύχει, μέχρις ὅτου νά τοῦ ξετίναζε τήν ψυχή του.

3 ΠΕΤΡΟΣ. Αὐτός ὁ ἄνθρωπος, ὅπως βλέπω, εἰσέδυσε ἀκόμα καί στά μυστήρια τῆς θεότητος, ἐφόσον διεἶδε πώς αὐτός ὁ κληρικός γι' αὐτό ἀκριβῶς παραδόθηκε στόν διάβολο, γιά νά μήν τολμήσει νά προχωρήσει σέ ἱερατικό βαθμό.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γιατί νά μήν γνωρίζει τά μυστήρια τῆς Θεότητος, αὐτός πού τῆς Θεότητος τίς ἐντολές τηροῦσε, ἐφόσον λέει ἡ Γραφή: «ὁ δέ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνεύμα ἔστιν»<sup>4</sup>;

#### Πόσα καί ποιὰ γνωρίζουν οἱ διορατικοί νέες

4 ΠΕΤΡΟΣ. Ἄν ὅποιος προσκολλᾶται στόν Κύριο γίνεται ἕνα πνεῦμα μέ τόν Κύριο, τί εἶναι αὐτό πού πάλι λέγει ὁ ἴδιος ἐκπρεπῆς κήρυκας: «Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;»<sup>5</sup>. Γιατί φαίνεται νά εἶναι ἐντελῶς ἀταίριαστο τό νά ἀγνοεῖ κανεῖς τόν νοῦ Ἐκείνου, μέ τόν Ὅποιο ἔχει γίνεῖ ἕνα.

5 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Οἱ ἅγιοι ἄνδρες, καθ' ὅσον βρίσκονται μαζί μέ τόν Κύριο, δέν ἀγνοοῦν τόν νοῦν Κυρίου. Γιατί ὁ ἴδιος πάλι Ἀπόστολος λέγει: «Τίς γάρ οἶδεν ἀνθρώπων τά τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μή τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τό ἐν αὐτῷ; οὕτως καί τά τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν, εἰ μή τό πνεῦμα τοῦ Θεοῦ». Καί γιά νά δείξει ὅτι γνωρίζει τά τοῦ Θεοῦ, πρόσθεσε: «ἡμεῖς δέ οὐ τό πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλά τό πνεῦμα τό ἐκ τοῦ

4. Α' Κορινθ. 6,17.

5. Ρωμ. 11,34.

Θεοῦ»<sup>6</sup>. Γιαυτό λέγει πάλι: «ἄ ὀφθαλμός οὐκ εἶδεν καί οὐς οὐκ ἤκουσεν καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἡμῖν δέ ἀπεκάλυψε διά τοῦ πνεύματος αὐτοῦ»<sup>7</sup>.

ΠΕΤΡΟΣ. Ἐάν ἐπομένως τά τοῦ Θεοῦ εἶχαν ἀποκαλυφθεῖ διά τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ σέ αὐτόν τόν Ἀπόστολο, γιά ποιό λόγο πρὶν ἀπό τό χωρίο πού ἀνέφερα προσθέτει: «Ἔβριθος πλούτου καί σοφίας καί γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τά κρίματα αὐτοῦ καί ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοί αὐτοῦ»<sup>8</sup>; Ἀλλά πάλι καθώς λέγω αὐτά, ἄλλη ἐρώτηση ἀρχίζει νά μοῦ γεννιέται. Ὁ προφήτης Δαυὶδ ὀμιλεῖ στόν Κύριο, λέγοντας: «Ἐν τοῖς χεῖλεσί μου ἐξήγγειλα πάντα τά κρίματα τοῦ στόματός σου»<sup>9</sup>. Καί, ἐφόσον τό νά γνωρίζει εἶναι κατώτερο ἀπό τό νά ἐξαγγέλλει, γιατί ὁ Παῦλος βεβαιώνει πώς τά κρίματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεξερεύνητα, ἐνῶ ὁ Δαυὶδ μαρτυρεῖ πώς ὄχι μόνο τά ξέρει, ἀλλά ἀκόμη καί τά ἐξαγγέλλει μέ τά χεῖλη του;

7 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Καί στά δύο αὐτά ἀπάντησα μέ συντομία παραπάνω, λέγοντας πώς οἱ ἅγιοι ἄνδρες, καθ' ὅσον εἶναι μαζί μέ τόν Κύριο, τόν νοῦν Κυρίου δέν τόν ἀγνοοῦν. Πράγματι, ὅλοι ὅσοι ἀκολουθοῦν ἀφοσιωμένα τόν Κύριο, διά τῆς ἀφοσιώσεως εἶναι βέβαια μαζί μέ τόν Θεό, ἀλλά καί, βεβαρημένοι καθώς εἶναι μέ τό βάρος τῆς φθαρτῆς σάρκας<sup>10</sup>, δέν εἶναι μαζί μέ τόν Θεό. Καθ' ὅσον λοιπόν εἶναι ἐνωμένοι, τά ἀπόκρυφα κρίματα τοῦ Θεοῦ τά γνωρίζουν· καθ' ὅσον εἶναι χωρισμένοι, δέν τά γνωρίζουν. Ἔτσι ἐπειδή δέν εἰσδύουν ἀκόμα τέλεια στά

6. Α' Κορινθ. 2, 11-12.

7. Α' Κορινθ. 2, 9-10.

8. Ρωμ. 11, 33.

9. Ψαλμ. 118, 13.

10. πρβλ. Σοφία Σολομ. 9,15.

μυστήριά Του, μαρτυρούν πώς τά κρίματά του είναι ανεξερεύνητα. Ἄλλά καί ἐπειδή εἶναι μέ τόν νοῦ προσκολλημένοι σέ Αὐτόν, καί διά τῆς προσκολλήσεως πληροφοροῦνται, καθ' ὅσον φωτίζονται εἴτε ἀπό τά λόγια τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἴτε ἀπό ἀπόκρυφες ἀποκαλύψεις, αὐτά καί τά γνωρίζουν καί τά ἐξαγγέλλουν. Ἐπομένως τά κρίματα πού ὁ Θεός ἀποσιωπᾷ, τά ἀγνωστοῦν αὐτά πού ὁ Θεός ἀποκαλύπτει, τά γνωρίζουν.

8 Γιαυτό καί ὁ προφήτης Δαυίδ, ἀφοῦ εἶπε: «Ἐν τοῖς χεῖλεσί μου ἐξήγγειλα πάντα τά κρίματα», ἀμέσως πρόσθεσε: «τοῦ στόματός σου», σάν νά ἔλεγε φανερά: "Αὐτά τά κρίματα ἐγώ μπόρεσα καί νά γνωρίσω καί νά ἐξαγγείλω, ὅσα πληροφορήθηκα πώς Ἐσύ εἶπες. Γιατί ὅσα ὁ Ἰδιος δέν ἀποκαλύπτεις, χωρίς ἀμφιβολία τά ἀποκρύπτεις ἀπό τό γνωστικό μας". Συμφωνεῖ ἐπομένως ἡ προφητική ρήση μέ τήν ἀποστολική, γιατί τά κρίματα τοῦ Θεοῦ εἶναι καί ανεξερεύνητα, ἀλλά καί ὅσα ἔχουν προφερθεῖ ἀπό τό στόμα Του ἐξαγγέλλονται ἀπό τά ἀνθρώπινα χεῖλη, γιατί ἀφενός ὅσα προφέρονται ἀπό τόν Θεό μποροῦν νά γνωρισθοῦν ἀπό τούς ἀνθρώπους, ἀφετέρου ὅσα κρύπτονται δέν μποροῦν.

9 ΠΕΤΡΟΣ. Μέ τίς ἀντιρρήσεις μου σέ αὐτό τό μικρό ζήτημα, διανοίχθηκε καί φανερώθηκε ἡ τεκμηριωμένη λογική. Ἄλλά σέ παρακαλῶ, ἂν ὑπάρχουν μερικά ἀκόμα γιά τήν ἀρετή αὐτοῦ τοῦ ἀνδρός, συνέχισε.

## 17

1 Ἡ προφητεία γιά τήν καταστροφή τοῦ μοναστηριοῦ του

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Κάποιος εὐγενής ἀνδρας, ὀνόματι Θεόπροπος<sup>1</sup>, εἶχε μεταστραφεῖ χάρις στήν κατήχηση τοῦ πατρός Βενεδίκτου, καί γιά τήν

καλή του ζωὴ εἶχε πρὸς αὐτόν παρρησία καί ἀπελάμβανε μεγάλης ἐμπιστοσύνης. Αὐτός, ὅταν κάποια μέρα μπῆκε στό κελλί του, τόν βρῆκε νά κλαίει πικρότατα. Στάθηκε γιά πολλή ὥρα κι ἔβλεπε πώς τά δάκρυά του δέν τελείωναν, κι οὔτε, ὅπως συνήθιζε, ἐκόπτετο ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου προσευχόμενος, ἀλλά πενθώντας. Τότε ζήτησε νά μάθει γιά ποιά αἰτία γινόντουσαν τέτοιοι θρήνοι. Τοῦ ἀπάντησε τότε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ: «Ὀλόκληρο αὐτό τό μοναστήρι πού ἔκτισα καί ὅλα ὅσα ἐτοίμασα γιά τούς ἀδελφούς, κατὰ τό κρίμα τοῦ Παντοδύναμου Θεοῦ παραδόθηκαν στά ἔθνη. Μόλις πού μπόρεσα νά μοῦ δοθεῖ τό νά μοῦ χαρισθοῦν ἀπό αὐτόν τόν τόπο οἱ ψυχές τῶν ἀδελφῶν».

Τήν κουβέντα αὐτή ὁ Θεόπροπος ἀπλῶς τήν ἄκουσε, ἐμείς ὅμως εἴμαστε πού τήν κατανοοῦμε, καθώς ξέρομε πώς πρόσφατα καταστράφηκε τό μοναστήρι τοῦ ἀπό τό ἔθνος τῶν Λογγοβάρδων<sup>2</sup>: Πρὶν λίγα χρόνια σέ καιρό νύχτας κι ἐνώ ἡσύχαζαν οἱ ἀδελφοί, μπῆκαν ἐκεῖ οἱ Λογγοβάρδοι. Τά ἄρπαξαν ὅλα, ὅμως οὔτε ἓναν ἄνθρωπο δέν μπόρεσαν νά πιάσουν ἐκεῖ, ἀλλά ἐκπλήρωσε ὁ Παντοδύναμος Θεός αὐτό πού εἶχε ὑποσχεθεῖ στόν πιστό του δούλο Βενέδικτο, δηλαδή πώς, κι ἂν παράδινε τά πράγματα στά ἔθνη, ὅμως θά διαφύλαττε τίς ψυχές. Σέ αὐτή τήν περίπτωση βλέπω πώς ὁ Βενέδικτος ὑπῆρξε διάδοχος τοῦ Παύλου, πού ἐνώ τό πλοῖο του ὑπέστη ρίζιμο στή θάλασσα ὅλων τῶν πραγμάτων, ὅμως στόν ἴδιο πρὸς παρηγορίαν του χαρίσθηκε ἡ ζωὴ ὅλων ὅσοι τόν συνόδευσαν<sup>3</sup>.

2. Τό 577, ἐπὶ ἡγουμένου Βονίτου, διαδόχου τῶν Κωνσταντίου, Σιμπλικίου καί Βιταλίου διαδοχικά. Οἱ ἀδελφοί διασώθηκαν καί κατέφυγαν στό Λατερανό τῆς Ρώμης. Τό μοναστήρι ἐπαναλειτούργησε 140 χρόνια μετὰ.

3. Πράξ. 27,22-24.

17 1. βλ. καί 35,4.

## 18

1 Τό κρυμμένο  
φλασκί, πού  
τό κατάλαβε διά  
τοῦ Πνεύματος

**Κ**άποια πάλι φορά ὁ Ἐξίλαρατος<sup>1</sup> ὁ γνωστός μας, πού καί σύ γνωρίζεις ἀφότου μεταστράφηκε, εἶχε ἀποσταλεῖ ἀπό τόν κύριό του γιά νά φέρει στόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ δύο ξύλινα μικρά ἀγγεῖα, πού κοινῶς λέγονται φλασκιά<sup>2</sup>, γεμάτα κρασί. Αὐτός ἔφερε τό ἕνα, ἐνῶ τό ἄλλο τό ἔκρυψε στό δρόμο ὅπως ἐρχόταν. Ὅμως ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου, ἀπό τόν ὁποῖο δέν διέφευγαν ὅσα γινόντουσαν ἐν ἀπουσίᾳ του, δέχθηκε τό ἕνα μέ πράξεις εὐχαριστίας, καί καθώς ἔφευγε τό παιδί τό νουθέτησε, λέγοντας: «Κοίτα, γιέ μου, ἀπό ἐκεῖνο τό φλασκί πού ἔκρυψες, νά μήν πιεῖς πιά, ἀλλά γεῖρε το προσεκτικά καί θά βρεῖς τί ἔχει μέσα». Αὐτός μπερδεμένος πολύ ἔφυγε ἀπό τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ καί στήν ἐπιστροφή του, θέλοντας νά ἐπιβεβαιώσει αὐτό πού ἄκουσε, ἔγειρε τό φλασκί, κι ἀμέσως βγήκε ἔξω ἕνα φίδι. Τότε ὁ μικρός Ἐξίλαρατος μέ αὐτό πού βρῆκε μέσ στό κρασί κατατρόμαξε γιά τό κακό πού ἔκανε.

## 19

1 Τά πετσετάκια  
πού δέχθηκε  
ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ

**Ἦ**χι μακριά ἀπό τό μοναστήρι ὑπῆρχε ἕνα χωριό, στό ὁποῖο πολύ μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων εἶχαν μεταστραφεῖ μέ τήν κατήχηση τοῦ Βενεδίκτου ἀπό τή λατρεία τῶν εἰδώλων στήν πίστη τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ ἐπίσης ὑπῆρχαν καί κάποιες γυναῖκες μονάστριες καί

φρόντιζε ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ νά στέλνει συχνά ἐκεῖ κάποιους ἀπό τούς ἀδελφούς του γιά νά κατηχοῦν τίς ψυχές τους. Κάποια λοιπόν ἡμέρα ἔστειλε κατά τήν συνήθεια ἕναν, ἀλλά αὐτός ὁ μοναχός πού στάλθηκε, ὅταν τελείωσε τή νουθεσία, τόν παρακάλεσαν οἱ μονάστριες καί δέχθηκε λίγα πετσετάκια<sup>1</sup>, τά ὁποῖα ἔκρυψε στόν κόλπο του.

Μόλις γύρισε αὐτός πίσω, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἄρχισε νά τόν ἐπιπλήττει μέ σφοδρότατη πικρία, λέγοντας: «Μέ ποιό τρόπο μπῆκε ἡ ἀδικία στόν κόλπο σου;». Ἄλλά ἐκεῖνος τά ἔχασε καί ξέχασε τί εἶχε κάνει καί δέν καταλάβαινε γιατί τόν ἐπιτιμοῦσε. Τότε τοῦ εἶπε: «Μήπως ἐγώ δέν ἤμουν παρών, ὅταν ἐσύ δέχθηκες τά πετσετάκια ἀπό τίς δούλες τοῦ Θεοῦ καί τά ἔβαλες στόν κόλπο σου;». Ἀμέσως κυλίσθηκε στά ἴχνη ἐκείνου, μετενόησε πού φέρθηκε ἀνόητα καί ἔρριξε κάτω τά πετσετάκια πού εἶχε κρύψει στόν κόλπο του.

## 20

Ἄλαζονικός λογι-  
σμός τοῦ παιδιοῦ, πού  
γνωρίσθηκε διά τοῦ  
Πνεύματος

**Κ**άποια πάλι μέρα, ἐνῶ ὁ εὐσεβής πατήρ κατά τήν ἑσπερινή ἤδη ὥρα<sup>1</sup> κατέλυε τήν τροφή τοῦ σώματος, ἦταν ἕνας μοναχός, γιός κάποιου δεφένσορος<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος κρατοῦσε τή λουσέρνα<sup>3</sup> μπροστά στό τραπέζι. Ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἔτρωγε καί ὁ ἴδιος παραστεκόταν μέ τό διακόνημα τῆς λουσέρνας,

19  
20

1. mappula: μικρό χειρόμακτρο, ἐγγεῖριον, γιά καθημερινές χρήσεις.

1. Κατά τό τυπικόν τοῦ ἀγίου ἑσπερινή (βραδινή) τράπεζα γίνεται κατά τήν Μ. Τεσσαρακοστή, ἢ ὡς δεύτερη τράπεζα τίς ἀρτύσιμες ἡμέρες τοῦ καλοκαιριοῦ. Τίς ἄλλες ἡμέρες καί ὅλον τόν χειμῶνα ἔχει μία μόνο ἀπογευματινή τράπεζα στήν ἐνάτη ὥρα.

2. βλ. Ι, 4,12 καί σημ.

3. lucerna: λυχνία.

18 1. Exhilaratus: ὑπάλληλος τοῦ Πατριαρχείου ἐπί Γρηγορίου. Ἐπί Βενεδίκτου ἦταν ἀκόμα παιδί.

2. flascones: ἀγγεῖα οἴνου.

ἄρχισε μέ πνεῦμα ἀλαζονείας νά ἀναμοχλεύει σιωπηλά στόν νοῦ του καί νά λέει μέ τό λογισμό του: «Ποιός εἶναι αὐτός, πού ἐγώ στέκομαι μπροστά του ἐνώ αὐτός τρώει, τοῦ κρατάω τή λουσέρνα καί σάν δούλος τόν ὑπηρετῶ; Ποιός εἶμαι ἐγώ νά τόν διακονῶ;». Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἀμέσως στράφηκε πρὸς αὐτόν καί ἄρχισε σφοδρότατα νά τόν ἐπιπλήττει, λέγοντας: «Σταύρωσε τήν καρδιά σου, ἀδελφέ. Τί εἶναι αὐτά πού λές; Σταύρωσε τήν καρδιά σου». Καί καλώντας ἀμέσως τούς ἀδελφούς, παρήγγειλε νά τοῦ πάρουν τή λουσέρνα ἀπό τά χέρια, ἐνώ διέταξε νά ἀφήσει ὁ ἴδιος τό διακόνημα καί νά καθήσει ἀπόμερα λίγη ὥρα ἡσυχος.

2 Ὅταν ἐρωτήθηκε ἀπό τούς ἀδελφούς τί εἶχε στήν καρδιά του, τούς διηγήθηκε μέ κάθε λεπτομέρεια πῶς εἶχε φουσκώσει ἀπό τό πνεῦμα τῆς ἀλαζονείας καί τί λόγια ἔλεγε σιωπηλά ἀπό μέσα του ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. Τότε διάφανα ξεκαθαρίσθηκε σέ ὅλους, πῶς τίποτε δέν μπορούσε νά κρυφθεῖ ἀπό τόν εὐσεβῆ Βενεδίκτο, στοῦ ὁποίου τά αὐτιά ἤρχοσαν ἀκόμα καί τά λόγια τῆς διανοίας.

## 21

1 Διακόσιοι μόδιοι  
ἀλεύρι σέ καιρό  
πεινας, πού βρέθηκαν  
μπροστά στό  
μοναστήρι  
ἔλειπε καί τά ψωμιά εἶχαν σχεδόν ὅλα καταναλωθεῖ: Στήν ὥρα τῆς τράπεζας τῶν ἀδελφῶν δέν μπόρεσαν νά βρεθοῦν πε-

Μιάν ἄλλη φορά πείνα<sup>1</sup> ἐνέσκηψε στήν περιοχή τῆς Καμπανίας καί ὅλοι στριμώχθηκαν ἀπό τή μεγάλη ἔλλειψη τροφίμων. Καί στό μοναστήρι τοῦ Βενεδίκτου ἤδη τό σιτάρι ἔλειπε καί τά ψωμιά εἶχαν σχεδόν ὅλα καταναλωθεῖ: Στήν ὥρα τῆς τράπεζας τῶν ἀδελφῶν δέν μπόρεσαν νά βρεθοῦν πε-

21 1. Φαινόμενο σύνθηες στήν Ἰταλία τοῦ Νότου, λόγω ξηρασίας. Μαρτυροῦνται πολλές σιτοδείες μεταξύ 535 καί 538, ὅμως ἐδῶ κυρίως πρέπει νά πρόκειται γιά τήν πείνα πού πᾶραμα ὁ Παναγιώτης γιά τόν καιρόν 538-539.

ρισσότερα ἀπό πέντε. Ὁ εὐσεβῆς πατήρ καθώς τούς ἔβλεπε στενοχωρημένους, ἔσπευσε νά διορθώσει τήν μικροψυχία τους ἐπιπλήττοντάς τους μέτρια, καί πάλι νά τούς ἀνεβάσει τό ἠθικό ὑποσχόμενος σέ αὐτούς: «Γιατί θλίβεται ἡ ψυχή σας γιά τήν ἔλλειψη τοῦ ψωμιοῦ; Σήμερα βέβαια εἶναι κάπως λίγο, ἀλλά αὔριο θά τό ἔχετε ἄφθονο».

Τήν ἐπομένη ἡμέρα διακόσιοι μόδιοι<sup>2</sup> ἀλεύρι μέσα σέ σάκους βρέθηκαν μπροστά στίς πύλες τοῦ μοναστηριοῦ, τούς ὁποίους μέχρι σήμερα παραμένει ἄγνωστο ποιούς ἔστειλε ὁ Παντοδύναμος καί τούς κουβάλησαν. Σάν τό εἶδαν αὐτό οἱ ἀδελφοί, ἀνέπεμψαν εὐχαριστίες στόν Κύριο καί ἔμαθαν πιά, ἀκόμα καί στήν ἔσχατη ἔνδεια, νά μήν ἀμφιβάλλουν γιά τήν ἐπάρκεια τῶν ἀναγκαίων.

### Πότε φωτίζει τό ἅγ. Πνεῦμα

3 ΠΕΤΡΟΣ. Πές μου, σέ παρακαλῶ: ἄραγε πρέπει νά πιστέψουμε πῶς σέ αὐτόν τόν δούλο τοῦ Θεοῦ ἐνυπῆρχε πάντοτε τό πνεῦμα τῆς προφητείας, ἢ κατά χρονικά διαστήματα ἐγέμιζε τόν νοῦ του;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Τό πνεῦμα τῆς προφητείας, Πέτρε, δέν ἀκτινοβολεῖ πάντοτε μέσα στόν νοῦ τῶν προφητῶν, γιατί, ὅπως ἔχει γραφεῖ γιά τό "Ἅγιο Πνεῦμα ὅτι «ὅπου θέλει πνεῖ»<sup>3</sup>, ἔτσι πρέπει νά ξέρουμε καί ὅτι ὅταν θέλει πνέει. Ἀπό αὐτό εἶναι πού ὁ Νάθαν, ὅταν τόν ρώτησε ὁ βασιλιάς ἄν εἶναι δυνατόν νά κτίσει τόν ναό, στήν ἀρχή συναίνεσε καί μετά τόν ἐμπόδισε<sup>4</sup>. Ἀπό αὐτό εἶναι πού ὁ Ἐλισαῖος ὅταν εἶδε τήν γυναῖκα νά κλαίει καί ἀγνοοῦσε τήν αἰτία, εἶπε στό παιδί πού τήν ἐμπό-

2. modius, μόδιος, μέτρον ξηρῶν, ἰδίως σιτηρῶν, ἴσο μέ 8<sup>3</sup>/<sub>4</sub> λίτρα. Ἄρα ἐδῶ πρόκειται γιά 1750 λίτρα.

3. Ἰωάν. 3,8.

4. Βασιλειῶν Β' 7, 1-17.

διζε: «ἄφες αὐτήν, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῆς κατώδυνός ἐστιν, καὶ Κύριος ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἀνήγγειλέ μοι»<sup>5</sup>.

4 Αὐτό τό κανόνισε ἔτσι ὁ Παντοδύναμος Θεός κατὰ οἰκονομίαν τῆς μεγάλης εὐσπλαγχνίας Του. Καθὼς ἄλλοτε δίδει πνεῦμα προφητείας καὶ ἄλλοτε τό ἀφαιρεῖ, τόν νοῦ τῶν προφητευόντων καὶ τόν σηκώνει στά ὕψη καὶ τόν φυλάσσει στήν ταπεινοφροσύνη, οὕτως ὥστε καὶ ὅταν δέχονται τό πνεῦμα νά ἀνακαλύπτουν τί γίνονται ἐκ Θεοῦ, καὶ πάλι ὅταν δέν ἔχουν πνεῦμα προφητείας νά ἔχουν ἐπίγνωση τί εἶναι ἀπό μόνοι τους.

5 ΠΕΤΡΟΣ. Τό μεγάλο δίκιο κραυγάζει πῶς ἔτσι ἔχει τό πράγμα, ὅπως τά λές. Ἄλλά, παρακαλῶ, διηγῆσου ὁ,τιδήποτε ἀκόμα σοῦ ἔρχεται στή θύμηση γιά τόν εὐσεβῆ πατέρα Βενέδικτο.

## 22

1 Τό σχέδιο τῆς μονῆς στήν Τερρακίνα πού τό ἐξέθεσε σέ ὀπτασία

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἄλλη πάλι φορά τόν παρακάλεσε κάποιος πιστός ἄνδρας νά στείλει κάποιους ἀπό τούς μαθητές του γιά νά κτίσει μοναστήρι σέ ἓνα κτῆμα του κοντά στήν πόλη

Τερρακίνα<sup>1</sup>. Αὐτός συγκατατέθηκε στήν παράκληση, ξεχώρισε μερικούς ἀδελφούς, κανόνισε ἓναν γιά πατέρα καὶ ρύθμισε

5. Βασιλειῶν Δ' 4,27. Τό παιδί εἶναι ὁ Γιεζί.

22 1. Terracina ἢ Tarracina πόλη τοῦ Λατίου κοντά στήν ἀκτὴ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους στήν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Οὐφεντος (βλ. χάρτη Ζ8). Ἡ ἀρχαία ὀνομασία τῆς ἦταν Anxur. Βλέπε καὶ III, 7,1. Τό μοναστήρι ἦταν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, καὶ ἔτσι ὀνομάσθηκε καὶ μιά κορυφὴ 5 Km πρὸς Β ὕψους 733m. Μετὰ τόν πάπα Ἀγαπητό Β' (946-955) παρήκμασε καὶ μετὰ τό 1641 ἐξαφανίσθηκε. Σήμερα σώζονται ἐλάχιστα ἴχνη.

ποιός θά εἶναι δεύτερος. Καθὼς ἔφευγαν αὐτοί, τούς ἔδωσεν ὀσχηση: «Πηγαίνετε καὶ τὴν τάδε μέρα ἔρχομαι καὶ ἐγὼ καὶ θά σᾶς δείξω σέ ποιόν τόπο νά κτίσετε τόν ναό, πού τὴν τράπεζα τῶν ἀδελφῶν, πού τό ἀρχονταρῖκι τῶν ξένων καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἀναγκαῖα». Αὐτοί πήραν εὐλογία, μεταφέρθηκαν ἐκεῖ καὶ περιμένοντας μέ μεγάλη ἀνυπομονησία τὴν καθορισμένη ἡμέρα ἐτοίμασαν τά πάντα ὅσα τούς φαίνόντουσαν ἀναγκαῖα γιά αὐτούς πού μπορεῖ νά ἔρχόντουσαν μαζί μέ τόν μεγάλο πατέρα.

2 Τῆ νύκτα λοιπόν ἐκείνη πού θά ξημέρωνε ἡ ὑπεσχημένη ἡμέρα, στόν ὑπνέτη τοῦ Θεοῦ πού εἶχε καταστήσει πατέρα ἐκεῖ καὶ στόν δευτεράριό του ἐμφανίσθηκε στόν ὕπνο τους ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου καὶ ὑπέδειξε λεπτομερῶς ἓναν-ἓναν τούς τόπους ὅπου ἔπρεπε νά κτίσουν. Ὅταν σηκώθηκαν καὶ οἱ δύο ἀπό τόν ὕπνο, διηγῆθηκαν ἀναμεταξύ τους τί εἶχαν δεῖ. Ὅσοσο δέν ἔδωσαν ἀπόλυτη πίστη σέ αὐτὴ τὴν ὀπτασία καὶ προσδοκοῦσαν τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ νά ἔρθει, ὅπως εἶχε ὑποσχεθεῖ.

3 Κι ὅταν πιά δέν ἦρθε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τὴν κανονισμένη ἡμέρα, ἐπέστρεψαν σέ αὐτόν μέ παράπονο, λέγοντας: «Περιμέναμε, πάτερ, νά ἔλθεις, ὅπως εἶχες ὑποσχεθεῖ, καὶ νά μᾶς δείξεις πού νά κτίσουμε, καὶ δέν ἦρθες». Τούς εἶπε ἐκεῖνος: «Γιατί, ἀδελφοί, γιατί λέτε ἔτσι; Μήπως δέν ἦρθα, ὅπως ὑποσχέθηκα;». Τοῦ λένε: «Πότε ἦλθες;». Ἀπάντησε: «Μήπως δέν ἐμφανίσθηκα σέ ἐσᾶς τούς δυό ἐνῶ κοιμόσασταν καὶ δέν σᾶς ὑπέδειξα ἓναν-ἓναν τούς τόπους; Πηγαίνετε καὶ, ὅπως ἀκούσατε στήν ὀπτασία, ἔτσι κτίστε ὀλόκληρο τό συγκρότημα τοῦ μοναστηριοῦ». Σάν τά ἀκουσαν αὐτά, θαύμασαν πολὺ· ἐπέστρεψαν στό κτῆμα πού εἶπαμε, καὶ οἰκοδόμησαν ὅλα τά οἰκήματα, ἔτσι ὅπως δι' ἀποκαλύψεως τά πληροφορήθηκαν.

4 ΠΕΤΡΟΣ. Θά ἤθελα νά μοῦ ἐξηγοῦσες κατὰ ποίαν τάξιν

μπόρεσε νά γίνει, ὥστε νά δώσει ἀπάντηση σέ κοιμωμένους, ἔτσι ὥστε ἐκεῖνοι νά τήν ἀκούσουν καί νά τήν ἀντιληφθοῦν σέ ὄπτασία.

**ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Γιατί, Πέτρε, ἐρευνᾶς κι ἀμφισβητεῖς τήν τάξη τοῦ περιστατικοῦ αὐτοῦ; Ἐνα εἶναι πάντως ξεκάθαρο: ἡ φύση τοῦ πνεύματος εἶναι πιο κινητική ἀπό τοῦ σώματος. Καί γνωρίζουμε μέ βεβαιότητα ἀπό τή μαρτυρία τῆς Γραφῆς πώς τόν προφήτη τόν ἐβάστασε ἄγγελος ἀπό τήν Ἰουδαία καί ξαφνικά τόν ἀπέθεσε, μαζί μέ τό γεῦμα του, στή Χαλδαία, γιά νά ἀνακουφίσει μέ τό φαγητό αὐτό τόν ἄλλο προφήτη, καί πάλι ξαφνικά βρέθηκε πίσω στήν Ἰουδαία<sup>2</sup>. Ἐάν λοιπόν μπόρεσε ὁ Ἄββακούμ σέ μιᾶ στιγμή νά πάει σωματικά τόσο μακριά καί νά μεταφέρει τό γεῦμα, τί τό θαυμαστό ἐάν δόθηκε στὸν πατέρα Βενέδικτο τό νά πάει μέ τό πνεῦμα του καί νά ἐξηγήσει τά ἀναγκαῖα στά πνεύματα τῶν κοιμωμένων ἀδελφῶν; Ὅπως ἐκεῖνος ταξίδεψε σωματικά γιά νά δώσει σωματική τροφή, ἔτσι κι αὐτός ταξίδεψε πνευματικά γιά νά ἐγκαθιδρύσει πνευματική ζωή.

5 **ΠΕΤΡΟΣ.** Ὁμολογῶ πώς οἱ λόγοι σου ἀπέξυσαν ἀπό τό νοῦ μου τήν ἀμφιβολία. Ὅμως θά ἤθελα νά γνωρίσω τί δύναμη εἶχαν οἱ καθημερινές του κουβέντες.



2. Δαν. 14, 32-38: Ὁ προφήτης Ἄββακούμ ἔφερε τό «ἄριστον» στὸν προφήτη Δανιήλ, στή Βαβυλώνα, μέσα στὸν λάκκο τῶν λεόντων.

## 23

**Οἱ ὑπηρετίες τοῦ Θεοῦ, στίς ὁποῖες μετά θάνατον δόθηκε πάλι ἡ κοινωνία διὰ τῆς προσφορᾶς του**

1 **ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Κι ἀπό αὐτήν τήν καθημερινή του ὁμιλία, Πέτρε, καθόλου δέν ἔλειπε ἡ ἐνέργεια τῆς θείας δυνάμεως. Γιατί καθὼς ἡ καρδιά του εἶχε στερεωθεί στά ὕψη, καί τά λόγια ἀπό ἐκεῖνου τό στόμα δέν ἔπεφταν στό κενό καθόλου. Ἄν λοιπόν κάποτε ἔλεγε τίποτα ὄχι διακριτικά ἀλλά ἀπειλητικά, τέτοια δύναμη εἶχε ὁ λόγος του, σάν νά τόν πρόφερε ὄχι μέ ἀμφιβολία καί ἐνδοιασμό, ἀλλά ὡς τελειωτική ἀπόφαση.

2 Ὅχι μακριά ἀπό τό μοναστήρι του δύο μονάστριες, καταγόμενες ἀπό ἀριστοκρατική γενιά, διαβίωναν στό δικό τους σπίτι. Σέ αὐτές παρεῖχε ὑπηρεσίες γιά τίς βιοτικές ἀνάγκες ἕνας θεοσεβῆς ἄνθρωπος. Ὅμως ἡ εὐγένεια τῆς καταγωγῆς συνηθίζει νά γεννᾶ σέ ὀρισμένους ἀγένεια τοῦ νοῦ, καθὼς ὅσοι ἐνθυμοῦνται ὅτι ἦταν κάτι παραπάνω ἀπό τοὺς ἄλλους, δέν καταφρονοῦν εὐκόλα τόν ἑαυτό τους σέ αὐτό τόν κόσμο. Καί οἱ μονάστριες αὐτές δέν εἶχαν ἀκόμα καλά-καλά μάθει νά συμμαζεῦουν τή γλώσσα τους κάτω μέ τό χαλινάρι τοῦ σχήματός τους, καί ἄρχισαν συχνά νά προκαλοῦν σέ ὀργή μέ ἀπρόσεκτα λόγια τόν θεοσεβῆ ἄνθρωπο, πού τοὺς παρεῖχε ὑπηρεσία στίς ἐξωτερικές ἀνάγκες.

3 Αὐτός, ἀφοῦ γιά πολύ καιρό τά ὑπέμεινε αὐτά, πῆγε νά δεῖ τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ἀφήγήθηκε πόσα ὑβριστικά λόγια ὑφίστατο. Ἀκούγοντάς τα αὐτά γιά αὐτές ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως τοὺς ἐμήνυσε, λέγοντας: «Διορθώστε τή γλώσσα σας, γιατί, ἂν δέν ἀλλάξετε, θά σᾶς κάνω ἀκοινωνή-



τους<sup>1</sup>». Στην πραγματικότητα δέν τήν ανέφερε αὐτήν τήν ἀπόφαση ἀκοινωνησίας ἐκδίδοντάς τιν ὀριστικά, ἀλλά ἀπειλώντας.

4 Αὐτές ὅμως δίχως καθόλου νά ἀλλάξουν ἀπό τούς προηγούμενους τρόπους τους, μέσα σέ λίγες ἡμέρες ἐτελειώθησαν καί θάφτηκαν στήν ἐκκλησία<sup>2</sup>. Κι ὅταν στήν ἴδια ἐκκλησία τελούνταν ἡ θεία Λειτουργία καί ἔκραζε ὁ διάκονος κατὰ τήν συνήθεια: «*Εἴ τις οὐ κοινωνεῖ, δότω τόπον*»<sup>3</sup>, ἡ τροφός τους, ἡ ὁποία συνήθιζε νά φέρνει προσφορά στόν Κύριο ὑπέρ αὐτῶν, τίς ἔβλεπε νά σηκώνονται ἀπό τούς τάφους τους καί νά βγαίνουν ἀπό τήν ἐκκλησία. Παρατηρώντας το συχνά πώς μέ τή φωνή πού ἔκραζε ὁ διάκονος ἔβγαιναν ἔξω καί δέν μπορούσαν νά παραμένουν μέσα στήν ἐκκλησία, τῆς ἤρθαν στή μνήμη αὐτά πού τούς ἐμήνυσε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἐνόσω ἀκόμα ζούσαν. Εἶχε πράγματι πει πώς θά τούς στεροῦσε τήν κοινωνία, ἂν δέν διόρθωναν τούς τρόπους καί τά λόγια τους.

5 Τότε μέ ὀδυρμούς πολλούς τό γνωστοποίησαν στόν δούλο τοῦ Θεοῦ. Αὐτός ἀμέσως τούς ἔδωσε μέ τό ἴδιο του τό χέρι μιὰ προσφορά, λέγοντας: «*Πηγαίνετε, καί φροντίστε νά προσκο-*

23 1. excommunicabo. Ἡ excommunicatio (ἀκοινωνησία, χωρισμός, ἀφορισμός) εἶναι παιδαγωγική ποινή πού ἐπιβάλλεται κατὰ τόν Κανόνα τοῦ ἀγίου (§ 23κ.ε.) ἀπό τόν ἀββᾶ τῆς μονῆς σέ περιπτώσεις μὴ διορθώσεως καί ἀμετανοησίας. Προέβλεπε ἀπαγόρευση συνομιλίας καί ὁποιασδήποτε σχέσης καί ἐπικοινωνίας μέ τούς ἄλλους ἀδελφούς γιά κάποιον χρονικό διάστημα (χωρίς ἀπομάκρυνση ἀπό τή μονή). Ἐδῶ ὅμως βλέπουμε καί τήν σπάνια περίπτωση ἐπιβολῆς ἀπό τόν ἀββᾶ ἀποκλεισμοῦ ἀπό τήν Θ. Εὐχαριστία. Σημειώνουμε ὅτι προφανῶς οἱ μοναστρίες ἦταν ὑπό τήν πνευματική εὐθύνη τοῦ ἀγ. Βενεδίκτου.

2. Γιά τή συνήθεια αὐτή βλ. IV, 50 κ. ἐξῆς.

3. Ἐκφώνηση ἀγνώστου σέ μᾶς λειτουργικοῦ τύπου, πού χρησιμοποιήθηκε στή Γαλλία κυρίως, ἀλλά καί στή Ρώμη. Ἡ θέση της εἶναι μᾶλλον ἀκριβῶς πρὶν ἀπό τή θεία Μετάληψη.

μισθεῖ αὐτή ἡ προσφορά στόν Κύριο, ὑπέρ αὐτῶν καί στό ἐξῆς δέν θά εἶναι πιά ἀκοινωνήτες». Δόθηκε ὑπέρ αὐτῶν ἡ προσφορά αὐτή στό θυσιαστήριο καί ὅταν κατὰ τή συνήθεια ἔγινε ἀπό τόν διάκονο ἡ ἐκφώνηση νά βγοῦν ἀπό τήν ἐκκλησία οἱ μὴ κοινωνοῦντες, δέν ἐμφανίστηκαν πιά κι αὐτές νά βγαίνουν ἀπό τήν ἐκκλησία. Ἀπό αὐτό ἔγινε ἀναμφίβολα σαφές πώς, ἐφόσον δέν ἀποχωροῦσαν ἀνάμεσα σέ αὐτούς πού ἦταν στερημένοι τῆς Κοινωνίας, ἄρα εἶχαν δεχθεῖ τήν κοινωνία ἀπό τόν Κύριο διά τοῦ δούλου τοῦ Κυρίου.

ΠΕΤΡΟΣ. Θαυμαστό πολύ εἶναι πού ἓνας ἄνθρωπος, ὁσοδήποτε εὐσεβής καί ἀγιώτατος, ὁ ὁποῖος ἀκόμα διῆγε μέσα σέ αὐτήν τή φθαρτή σάρκα, μπόρεσε νά λύσει ψυχές πού εἶχαν ἤδη παρασταθεῖ μπροστά στό ἀόρατο κριτήριο. 6

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Μήπως, Πέτρε, μέσα σέ αὐτήν τή φθαρτή σάρκα δέν ἦταν ἀκόμα αὐτός πού ἄκουσε: «*ὃ ἐάν δῆσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καί ὃ ἐάν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς*»<sup>4</sup>; Αὐτοῦ τήν τάξη κρατοῦν στό δεσμεῖν καί λύειν, αὐτοὶ πού τήν κρατοῦν κυβερνώντας ἅγια χάρις στήν πίστη καί τά ἦθη τους<sup>5</sup>. Ἀλλά γιά νά ἔχει τέτοια δύναμη ὁ ἄνθρωπος ἀπό τή γῆ, ἦλθε ἀπό τόν οὐρανό στή γῆ ὁ Κτίστης οὐρανοῦ καί γῆς. Καί γιά νά μπορεῖ ἡ σάρκα νά κρίνει ἀκόμα καί τά πνεύματα, ἀξίωσε νά χαρίσει ἄφθονη αὐτῇ τή δύναμη ὁ Θεός μέ τό νά γίνει σάρκα χάριν τῶν ἀνθρώπων<sup>6</sup>. Γιατί ἐκεῖ ἀναβιβάσθηκε ἔξω ἀπό τόν ἑαυτό της ἡ ἀδυναμία μας, ὅπου ἀδυνάτισε κάτω ἀπό τόν ἑαυτό της ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ.

4. Ματθ. 16,19.

5. Ὑπονοεῖται ἡ πνευματική δικαιοδοσία κάθε ἡγουμένου, πνευματικοῦ κλπ., πού πλησιάζει πολύ μέ αὐτήν τοῦ ἐπισκόπου.

6. Πρβλ. Ἰωάν. 1,14.

7 ΠΕΤΡΟΣ. Τό δίκιο τῶν λόγων σου συμφωνεῖ ἀπόλυτα μέ τή δύναμη τῶν σημείων.

## 24

1 Ὁ μικρός μοναχός, πού, ἀφοῦ κηδεύθηκε, ἤ γῆ τόν πέταξε ἔξω

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Κάποια πάλι μέ-  
ρα κάποιος μοναχός του, μικρό παιδί,  
πού ἀγαποῦσε τούς γονεῖς του παρα-  
πάνω ἀπό ὅσο ἔπρεπε, κατευθυνόμε-

νος γιά τό σπίτι τους βγήκε ἀπό τό μοναστήρι χωρίς εὐλογία. Τήν ἴδια μέρα, μόλις κατέφθασε σέ αὐτούς, ἐτελειώθη. Ἄφοῦ τόν ἔθαψαν, τήν ἄλλη μέρα τό σῶμα του βρέθηκε πεταγμένο ἔξω. Φρόντισαν νά τό ξαναβάλουν πίσω στό μνήμα του, ἀλλά τήν ἐπομένη μέρα γιά δεύτερη φορά τό βρήκαν ὅπως καί πρίν πεταγμένο παραῆξω καί ἄταφο.

2 Τότε γρήγορα προσέτρεξαν στά ἴχνη τοῦ πατρός Βενεδίκτου καί μέ μεγάλους ὀλολυγμούς ζήτησαν νά ἀξιώσει νά τούς ἐπιδαφιλεύσει τή συγγνώμη του. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἀμέσως τούς ἔδωσε μέ τό ἴδιο του τό χέρι<sup>1</sup> τήν Κοινωνία τοῦ Δεσποτικοῦ Σώματος, λέγοντας: «Πηγαίνετε, καί θέσετε τό Δεσποτικό Σῶμα πάνω στό στήθος του, καί τότε ξαναβάλτε τον στό μνήμα»<sup>2</sup>. Ὅταν ἔγινε αὐτό, ἡ γῆ ὑποδέχθηκε καί κράτησε τό σῶμα του καί δέν τό πέταξε πλέον. Ὑπολογίζεις, Πέτρε, τί ἀξία εἶχε αὐτός ὁ ἄνδρας ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τή στιγμή πού καί ἡ γῆ ἀκόμα ἀπέρριψε τό σῶμα ἐκείνου πού δέν εἶχε τή συγγνώμη τοῦ Βενεδίκτου.

24 1. Ἄλλη μία καταχρηστική δικαιοδοσία τοῦ ἡγουμένου, κι ὅταν ἀκόμα, ὅπως ἐδῶ, δέν εἶναι κληρικός, κάτι πού ἀργότερα ἀπαγόρευσαν οἱ Κανόνες.

2. Ἡ πρακτική αὐτή, ἀπαράδεκτη σήμερα ἀπό τήν Ἐκκλησία, σχετίζεται μέ τήν τότε διαδεδομένη συνήθεια νά κοινωνοῦν τούς νεκρούς, πού καί αὐτό ἀργότερα ἀπαγορεύθηκε.

ΠΕΤΡΟΣ. Βέβαια, ὑπολογίζω καί ἐκπλήττομαι φοβερά.

## 25

Ὁ μοναχός, πού παρά τήν θέληση ἐκείνου ἔφυγε ἀπό τό μοναστήρι καί στό δρόμο του βρήκε μπροστά του ἕναν δράκοντα

Κάποιος μοναχός του εἶχε παραδώσει τόν νοῦ του στόν ρεμβασμό καί δέν ἤθελε νά παραμείνει στό μοναστήρι. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τόν μάλωνε ἐπίμονα, τόν νουθετοῦσε συνεχῶς, ἀλλά αὐτός μέ κανένα τρόπο δέν δεχόταν νά σταθεῖ στήν ἀδελφότητα καί ἐπέμενε στίς ἀναιδεῖς παρακλήσεις του νά τόν ἀπολύσει. Κάποια μέρα ὁ εὐσεβής πατήρ ἀηδίασε ἀπό τήν φορτικότητα του καί ὀργισμένος τόν διέταξε νά φύγει.

Αὐτός μόλις βγήκε ἀπό τό μοναστήρι, συνάντησε στό δρόμο του ἕναν δράκοντα<sup>1</sup> νά στέκεται μέ ἀνοικτό τό στόμα. Καί καθώς αὐτός ὁ δράκων πού ἐμφανίστηκε ἤθελε νά τόν καταβροχθίσει, ἐκεῖνος τρέμοντας μέ σπασμούς ἄρχισε νά κραυγάζει μέ μεγάλες φωνές: «Τρέξτε, τρέξτε, αὐτός ὁ δράκων θέλει νά μέ καταβροχθίσει». Ἐτρεξαν οἱ ἀδελφοί, ὅμως δράκοντα καθόλου δέν εἶδαν, μόνο τόν τρεμάμενο μέ σπασμούς μοναχό ὁδήγησαν πίσω στό μοναστήρι. Αὐτός ἀμέσως ὑποσχέθηκε ποτέ πιά νά μὴν φύγει ἀπό τό μοναστήρι, κι ἀπό ἐκείνη τήν ὥρα κράτησε τήν ὑπόσχεσή του, τώρα πού δι' εὐχῶν τοῦ ἀγίου ἀνδρός εἶδε νά στέκεται μπροστά του ὁ δράκων, τόν ὁποῖο καί πρίν ἀκολουθοῦσε χωρίς νά τόν βλέπει.



## 26

Ὁ ἔλεφαντιασμένος  
πού θεραπεύθηκε

νιο. Αὐτός ἔλεγε πώς ὁ ὑπηρέτης τοῦ πατέρα του εἶχε πάθει ἔλεφαντίαση<sup>2</sup>. Τά μαλλιά του ἔπεφταν, τό δέρμα του πρηζόταν καί δέν μπορούσε νά κρύψει τό πῦον πού αὐξανόταν. Αὐτός στάλθηκε ἀπό τόν πατέρα ἐκείνου στόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ καί μέ μιᾶς ξαναβρῆκε τήν ὑγεία του ὅπως πρῖν.

## 27

1 Τά νομίσματα πού  
διά θαύματος  
ἀποδόθηκαν στόν  
ὀφειλέτη

**Κ**ι αὐτό ἄς μὴν τό ἀποσιωπήσω, πού συνήθιζε νά διηγεῖται ἓνας μαθητής του, ὀνόματι Περεγρίνος. Κάποιος πιστός ἄνθρωπος ὅταν κάποια μέρα πῆσθηκε ἀπό τήν ἀνάγκη ἑνός χρέους, πίστεψε πώς μόνη του βοήθεια θά ἦταν τό νά πῆγαινε στόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ καί νά τοῦ ἐξηγοῦσε τήν ἀνάγκη τοῦ χρέους πού τόν στρίμωχνε. Ἦλθε λοιπόν στό μοναστήρι, βρῆκε τόν δούλο τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καί τοῦ ἐκμυστηρεύθηκε πώς ταλαιπωρεῖται φοβερά ἀπό τόν πιστωτή του γιά δώδεκα νομίσματα<sup>1</sup>. Ὁ εὐσεβής πατήρ τοῦ ἀπάντησε πώς δέν ἔχει δώδεκα νομίσματα, ἀλλά ἀφοῦ τόν παρηγόρησε μέ λόγους ἐνισχύσεως, εἶπε: «Πῆγαινε, καί μετά ἀπό ἓνα δῆμερο ξαναεἶλα, γιατί σήμερα δέν ἔχω καθόλου τί νά σου δώσω».

26 1. illustris (τίτλος): ἐπιφανής, εὐγενής. Αὐτοί πού τοὺς ἀποδιδόταν αὐτός ὁ τίτλος ἀποτελοῦσαν τήν ἀνώτατη τάξη τῆς Βυζαντινῆς κοινωνίας.

2. ἀσθένεια πού χαρακτηρίζεται ἀπό τοπική ὑπερτροφία καί οἴδημα τοῦ δέρματος· μερικές φορές συγχέεται μέ τήν λέπρα.

27 1. solidos = aureos, χρυσᾶ νομίσματα. πρβλ. I, 9, 10-13.

Αὐτές τίς δύο ἡμέρες κατά τή συνήθειά του ἐπιδόθηκε<sup>2</sup> στήν προσευχή. Ὅταν τήν τρίτη μέρα ξαναῆλθε αὐτός πού δυσκολευόταν ἀπό τήν ἀνάγκη τοῦ χρέους, πάνω σέ ἓνα κιβώτιο τοῦ μοναστηριοῦ, πού ἦταν γεμάτο σιτάρι, αἰφνιδίως βρέθηκαν δεκατρία χρυσᾶ νομίσματα. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ διέταξε νά τοῦ τά φέρουν καί αὐτός τά παρέδωσε στόν ἄνθρωπο πού μέ ἀγωνία τά ζητοῦσε, λέγοντάς του μέ τά δώδεκα νά ἐξοφλήσει, καί τό ἓνα νά τό ἔχει γιά τά ἀτομικά του ἔξοδα.

Ἡ θεραπεία τοῦ  
δηλητηριασμένου<sup>2</sup>

Ἄλλά ἄς ἐπιστρέψω τώρα σέ αὐτά<sup>3</sup> πού ἔμαθα ἀπό διηγήσεις τῶν μαθητῶν του πού προανέφερα στήν ἀρχή αὐτοῦ τοῦ βιβλίου<sup>3</sup>. Κάποιος ἄνθρωπος ταλαιπωροῦνταν ἀπό τήν φοβερή ζηλοτυπία ἑνός ἐχθροῦ του, τοῦ ὁποίου ὁ φθόνος ἐφθασε νά ξεσπάσει μέχρι σημείου πού νά τοῦ βάλει, δίχως νά καταλάβει αὐτός, δηλητήριο στό ποτό του. Τελικά τό δη-

λητήριο δέν τοῦ ἀφαίρεσε τή ζωή, ὅμως ἄλλαξε τό χρῶμα τοῦ δέρματος του καί ἐξαπλώθηκαν τά στίγματα σέ ὅλο του τό σῶμα καί ἔδινε ἐντύπωση παρόμοια μέ συμπτώματα λέπρας. Σάν ὀδηγήθηκε ὅμως



2. Προσθήκη τοῦ μτφρ.

3. βλ. Προλ., 2. Θά πρόσεξε ὁ ἀναγνώστης πώς τά δύο ἐπεισόδια πού μόλις προηγῆθηκαν εἶναι μιᾶ παρένθεση, καθώς προέρχονται ἀπό δύο ἀφηγητές διαφορετικούς ἀπό αὐτοὺς τῶν ὑπολοίπων.

στόν άνθρωπο του Θεού, χωρίς αργοπορία ξαναβρήκε τήν πρώτη του υγεία: Μόλις τόν άγγιξε, αποδιώξε κάθε στίγμα του δέρματός του.

## 28

1 Τό γυάλινο δοχείο,  
πού τό πέταξαν στά  
βράχια καί δέν  
έσπασε

Τόν καιρό πάλι εκείνο πού είχε πλήξει βαριά τήν Καμπανία έλλειψη τροφίμων<sup>1</sup>, ο άνθρωπος του Θεού σκόρπισε όλα τά τρόφιμα του μοναστηριού του στους διάφορους από-

ρους, ώστε να μην απομείνει σχεδόν τίποτα στο κελλάρι εκτός από λιγοστό λάδι σε μια γυάλινη φιάλη. Τότε προσήλθε κάποιος υποδιάκονος, ονόματι 'Αγαπητός, καί παρακαλούσε θερμότατα να του δώσουν λιγάκι λάδι. 'Ο άνθρωπος του Κυρίου, ο οποίος προέκρινε όλα να τά σκορπίσει στη γη αυτή, για να τά θησαυρίσει στον ουρανό, προσέταξε να δώσουν σε αυτόν πού ζητούσε καί αυτό τό λίγο λάδι πού είχε απομείνει. 'Ο μοναχός όμως πού κρατούσε τό κελλάρι, άκουσε βέβαια τά λόγια της έντολής του, αλλά δέν είχε καμμιά διάθεση να τά εφαρμόσει.

2 "Όταν λιγάκι μετά ρώτησε να μάθει, αν είχαν δώσει αυτό πού προσέταξε, ο μοναχός απάντησε πως δέν τό έδωσε, γιατί αν τό έδινε κι εκείνο, δέν θα απέμενε για τους αδελφούς απολύτως τίποτα. Τότε όργισμένος παρήγγειλε στους άλλους αυτή τή γυάλινη φιάλη, όπου έλεγαν πως είχε απομείνει λίγο λάδι, να τήν πετάξουν από τό παράθυρο, για να μην παραμείνει στο μοναστήρι κάποιο πράγμα της ανυπακοής. Έτσι κι έγινε. Κάτω από εκείνο τό παράθυρο ανοιγόταν ένας πελώριος γκρεμός, τραχύς καί μέ όγκώδη βράχια. 'Η γυάλινη φιάλη

πού πέταξαν έφθασε στα βράχια, αλλά έμεινε έντελώς άκέραιη, σαν να μην είχε ποτέ πέσει, καί δέν μπόρεσε ούτε να σπάσει ούτε να χυθεί καθόλου λάδι. 'Ο άνθρωπος του Κυρίου παρήγγειλε να τήν σηκώσουν από εκεί καί, άκέραιη όπως ήταν, τήν παρέδωσε σε αυτόν πού τή ζήτησε. Τότε συγκέντρωσε τους αδελφούς καί επέπληξε ένώπιον πάντων τόν ανυπάκουο μοναχό για τήν άπιστία καί τήν αλαζονεία του.

## 29

'Ο άδειος πίθος  
πού γέμισε λάδι

1 "Όταν τελείωσε τις επιπλήξεις, δόθηκε στην προσευχή μαζί μέ τους αδελφούς. Στόν χώρο όπου προσευχόταν μέ τους αδελφούς υπήρχε ένας πίθος άδειος από λάδι καί κλεισμένος. Κι ενώ ο άγιος άνδρας επέμενε στην προσευχή, άρχισε τό πώμα του πίθου αυτού να άνασηκώνεται από λάδι πού αυξανόταν. Τό πώμα μετακινήθηκε κι άνασηκώθηκε τελείως. Τό λάδι πού πλήθαινε ξεχειλίζε από τό στόμιο του πίθου καί πλημμύριζε τό δάπεδο του χώρου, όπου είχαν προσπέσει για προσευχή. Μόλις τό αντίκρυσε αυτό ο δούλος του Θεού Βενέδικτος, άμέσως τελείωσε τήν προσευχή καί τό λάδι σταμάτησε να ξεχειλίζει στο δάπεδο.

2 Τότε νουθέτησε εκτενέστερα τόν δύσπιστο καί ανυπάκουο αδελφό να μάθει να έχει πίστη καί ταπεινώση. 'Ο αδελφός μετά από αυτήν τήν προς ώφέλεια επιτίμησή του κοκκίνησε από ντροπή, γιατί ο εύσεβής πατήρ κατεδείκνυε μέ θαύματα τήν ισχύ του Παντοδυνάμου Θεού πού περιέκλειε μέσα στη νουθεσία του. Καί δέν συνέβη πιά να μπόρεσει κανείς να άμφιβάλει για τις ύποσχέσεις αυτού, πού σε μια καί τήν αυτή στιγμή, στη θέση μιας σχεδόν άδειας γυάλινης φιάλης, άνταπέδωσε ένα όλόκληρο πιθάρι γεμάτο λάδι.

## 32

1 Ἡ ἀνάσταση  
ἐνός νεκροῦ

**Κ**άποια μέρα εἶχε βγει ἔξω μαζί μέ  
τούς ἀδελφούς γιά ἐργασίες στόν ἀ-  
γρό. Τότε ἦρθε στό μοναστήρι καί

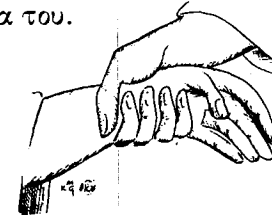
ζήτησε τόν πατέρα Βενέδικτο ἕνας χωρικός, κουβαλώντας  
στις ἀγκάλες του τό σῶμα τοῦ νεκροῦ γιου του καί συγκαίόμε-  
νος ὀλόκληρος ἀπό τόν θρῆνο γιά τή στέρση αὐτή. Ὅταν τοῦ  
εἶπανε πώς ὁ πατήρ ἀπασχολεῖται στόν ἀγρό μαζί μέ τούς ἀ-  
δελφούς, ἀμέσως παράτησε τό σῶμα τοῦ πεθαμένου γιου μπρο-  
στά στήν πύλη τῆς μονῆς καί, θολωμένος ἀπό τήν πολλή θλί-  
ψη, γρήγορα ἔφυγε τροχάδην πρός ἐξεύρεσιν τοῦ εὐσεβοῦς πα-  
τρός.

2 Τήν ἴδια ὥρα ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐπέστρεψε ἤδη μέ τούς  
ἀδελφούς ἀπό τό ἔργο τοῦ ἀγροῦ. Μόλις τόν ἀντίκρυσε ὁ χαρο-  
καμμένος χωρικός, ἄρχισε νά κραυγάζει: «Δώσε μου πίσω τό  
παιδί μου, δώσε μου πίσω τό παιδί μου». Σέ αὐτή τή φωνή ὁ  
ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ κοντοστάθηκε, λέγοντας: «Μήπως ἐγώ σοῦ  
πῆρα τό παιδί σου;». Ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Πέθανε. Ἐλα κι  
ἀνάστησέ τον». Αὐτό μόλις τό ἄκουσε ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ, στε-  
νοχωρήθηκε πολύ καί εἶπε: «Φύγετε, ἀδελφοί, φύγετε. Αὐτά  
δέν εἶναι δικά μας, ἀλλά τῶν ἁγίων ἀποστόλων<sup>1</sup>. Γιατί θέλε-  
τε νά φορτώσετε σ' ἐμᾶς φορτία, πού δέν μπορούμε νά σηκώ-  
σουμε<sup>2</sup>;». Ὅμως κι ἐκεῖνον τόν ἀνάγκαζε ὁ ὑπερβολικός πόνος  
κι ἐπέμενε στό αἶτημά του, δίνοντας ὄρκο ὅτι δέν ἔφευγε ἄν δέν  
ἀνάστανε αὐτός τόν γιό του. Τότε πιά τόν ρωτᾷ ὁ δούλος τοῦ  
Θεοῦ: «Ποῦ εἶναι;». Ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Νά, τό σῶμα του  
κεῖται στήν πύλη τοῦ μοναστηριοῦ».

32 1. Πρβλ. Ι, 10,17 καί Πράξ. 9, 36-42 καί 20, 7-12.

2. Πρβλ. Πραξ. 15,10.

3 Σάν κατέφθασε ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ μαζί μέ τούς  
ἀδελφούς, ἔκαμψε τά γόνατά του καί προσέπεσε πάνω ἀπό τό  
σωματάκι τοῦ παιδιοῦ. Σηκώθηκε πάλι ὄρθιος καί ὕψωσε τίς  
παλάμες στόν οὐρανό, λέγοντας: «Κύριε, μήν παρατηρήσεις  
τά ἀνομήματά μου, ἀλλά τήν πίστη αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁ-  
ποῖος παρακαλεῖ νά ἀναστηθεῖ ὁ γιός του, καί δῶσε πίσω σ'  
αὐτό τό σωματάκι, τήν ψυχή πού ἐσύ ἀφαίρεςες». Δέν εἶχε κα-  
λά-καλά ὀλοκληρώσει τά λόγια τῆς προσευχῆς καί τό σωμα-  
τάκι τοῦ παιδιοῦ ἄρχισε νά τρεμουλιάζει, καθὼς ξαναγύριζε ἡ  
ψυχή, ἔτσι ὥστε νά καταστεῖ ὄρατό στά μάτια ὄλων τῶν πα-  
ρευρισκομένων πώς ἔτρεμε μέ σπασμούς ἀπό μιά παράδοξη δό-  
νηση. Ἀμέσως τοῦ κράτησε τό χέρι καί τό ἔδωσε σῶ καί ἀ-  
βλαβές στόν πατέρα του.



4 Εἶναι προφανές, Πέτρε, πώς αὐτό τό θαῦμα δέν τό πραγ-  
ματοποίησε μέ ἐξουσία, ἐφόσον προσκυνώντας ζήτησε τή δύ-  
ναμη νά τό ἐπιτελέσει.

ΠΕΤΡΟΣ. Εἶναι ἐμφανές τό συμπέρασμα πώς ὅλα ἔτσι  
ἔχουν, ὅπως τά ἀνέλυσε. Γιατί τά λόγια πού προανέφερες τά  
ἀπέδειξες μέ γεγονότα. Ἀλλά σέ παρακαλῶ νά μοῦ διευκρινί-  
σεις, ἄν οἱ ἅγιοι ἄνδρες μποροῦν ὅσα καί θέλουν, καί ἐπιτυγ-  
χάνουν ὅσα ἐπιθυμοῦν.

## 33

Τό θαῦμα  
τῆς ἀδελφῆς του  
Σχολαστικῆς

1 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ποῖός τάχα ὑπῆρ-  
ξε, Πέτρε, στή ζωή αὐτή ἀνώτερος  
ἀπό τόν Παῦλο; Καί ἐν τούτοις αὐτός  
παρακάλεσε τρεῖς φορές τόν Κύριο

για τον σκόλοπα της σαρκός του, κι όμως δεν κατέστη δυνατόν να έπιτευχθεί αυτό που ήθελε<sup>1</sup>. Γιαυτό είναι ανάγκη να σου διηγηθώ για τον εύσεβη πατέρα Βενέδικτο, πώς υπήρξε και κάτι που θέλησε, αλλά δεν μπόρεσε να εκπληρώσει την επιθυμία του.

2 'Η αδελφή του, όνόματι Σχολαστική<sup>2</sup>, αφιερωμένη στον Παντοδύναμο Θεό από την παιδική της ακόμα ηλικία, συνήθιζε να έρχεται σέ αυτόν μία φορά τό χρόνο, και ό άνθρωπος του Θεού κατέβαινε για αυτήν όχι μακριά έξω από την πύλη σέ ένα κτήμα του μοναστηριού<sup>3</sup>. Κάποια λοιπόν ημέρα ήλθε κατά την συνήθεια, και ό εύσεβής αδελφός της κατέβηκε για αυτήν μαζί μέ μαθητές του. Πέρασαν όλη την ημέρα μέ άϊνους του Θεού και ιερές συνομιλίες, και, όταν πιά πήρε να πέφτει τό σκοτάδι της νύκτας, έβαλαν να φάνε μαζί. Κι ενώ ακόμη κάθονταν στό



τραπέζι και έν μέσω ιερών συνομιλιών έσερναν την ώρα όλο και πιο άργά, ή μονάστρια αυτή, ή αδελφή του, τον παρακάλεσε: «Σέ παρακαλώ, αυτή την νύκτα μή μέ εγκαταλείψεις, για να όμιλούμε μέχρι τό πρωί για τίς χαρές της ούράνιας ζωής».

33 1. Β' Κορινθ. 12, 7-9.

2. Scholastica: Όταν ίδρυσε ό αδελφός της τό μοναστήρι στό Μ. Κασσίνο, διένεμε και αυτή στους πτωχούς την μεγάλη περιουσία της και ίδρυσε γυναίκειο μοναστήρι, ίσως 5 μίλια μακριά από αυτό του άγ. Βενεδίκτου (τό όποιο σώζεται μέχρι σήμερα). Κατά παράδοσιν ή συνάντηση αυτή έγινε στους πρόποδες του όρους στά Δυτικά της μονής. Κατά τό Ρωμαϊκό άγιοιολόγιο έορτάζεται στις 10 Φεβρουαρίου.

3. 'Η μονή ήταν άβατος για τίς γυναίκες.

Της άπάντησε εκείνος: «Τί είναι αυτό που λές, αδελφή; Μέ τίποτα δεν μπορώ να διαμείνω έκτός μονής».

3 'Ο ούρανόσ ήταν τελείως ξάστερος και δεν φαινόταν κανένα συννεφάκι στην άτμόσφαιρα. Σάν άκουσε τά άρνητικά λόγια του αδελφού της, ή μονάστρια έθεσε σταυρωμένα τά χέρια της πάνω στό τραπέζι κι έγειρε τό κεφάλι στά χέρια της για να παρακαλέσει τον Παντοδύναμο Κύριο. Κι όταν ανασήκωσε τό κεφάλι της από τό τραπέζι, ξέσπασαν τόσο δυνατές άστραπές και βροντές και τέτοια καταρακτώδης βροχή, που ούτε ό εύσεβής Βενέδικτος, ούτε οι αδελφοί που παρευρισκόντουσαν μαζί του δεν μπορούσαν να κουνήσουν τό πόδι τους έξω από τό κατώφλι του χώρου όπου είχαν καθήσει. Πράγματι ή μονάστρια, κλίνοντας τό κεφάλι στά χέρια της, είχε χύσει στό τραπέζι ποταμούς δακρύων, μέ τούς όποιους μετέτρεψε την αίθρία του άέρος σέ νεροποντή. Κι ούτε ακολουθήσε ή καταιγίδα αρκετά άργότερα από την εύχή, αλλά τέτοιος ήταν ό συγχρονισμός εύχης και καταιγίδας, που σήκωσε τό κεφάλι από τό τραπέζι ταυτόχρονα μέ τή βροντή κι άρχισε ή βροχόπτωση την ίδια και την αυτή στιγμή μέ την άνάνευση της κεφαλής.

4 Τότε ό άνθρωπος του Θεού βλέποντας πώς μέσα στις άστραπές και τίς βροντές και την τεράστια πλημμύρα της βροχής δεν μπορούσε να έπιστρέψει στό μοναστήρι, άρχισε θλιμμένος να παραπονείται: «'Ο Παντοδύναμος Θεός να σέ λυπηθεί, αδελφή. Τί είναι αυτό που έκανες;». Έκείνη του άπάντησε: «Νά, έσένα σέ παρακάλεσα και δεν θέλησες να μέ εισακούσεις. Παρακάλεσα τον Κύριο μου και μέ άκουσε. Τώρα λοιπόν, αν μπορείς, βγές έξω, παράτησέ με και γύρνα στό μοναστήρι». Μή μπορώντας λοιπόν να βγει έξω από τό μέγαρο, αυτός ό ίδιος που δεν ήθελε να παραμείνει μέ τή θέλησή του, έμεινε παρά τή θέλησή του στό ίδιο μέρος. Κι έτσι πέρασαν ά-

γρυπνοι ὅλη τή νύκτα διηγούμενοι μιά ὁ ἕνας - μιά ὁ ἄλλος, καί χόρτασαν μέ ἱερές ὀμιλίες πνευματικῆς ζωῆς.

5 Γιά τοῦτο λοιπόν εἶπα πώς θέλησε κάτι, ἀλλά δέν τό μπόρεσε, γιατί, ἂν καλοξετάσουμε τόν νοῦ τοῦ εὐσεβοῦς ἀνδρός, δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία πώς ἤθελε νά παραμείνει ἡ ἴδια αἰθρία, μέ τήν ὁποία εἶχε κατέβει. Ἀλλά ἀντίθετο σέ αὐτό πού θέλησε συνάντησε τό θαῦμα, πού προκάλεσε ἡ καρδιά μιᾶς γυναίκας μέ τή δύναμη τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ. Καί δέν εἶναι περίεργο πού ἐκείνη τή φορά μιά γυναίκα, πού ἐπιθυμοῦσε νά δεῖ κι ἄλλο τόν ἀδελφό της, μπόρεσε παραπάνω ἀπό αὐτόν. Γιατί, ἐφόσον κατά τήν φωνή τοῦ Ἰωάννου «ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν»<sup>4</sup>, κατά πολύ δίκαιη κρίση μπόρεσε παραπάνω, αὐτή πού ἀγάπησε περισσότερο<sup>5</sup>.

ΠΕΤΡΟΣ. Ὁμολογῶ, πολύ μέ ἀνάπαυσε ὅ,τι εἶπες.



## Γ. ΠΛΗΣΙΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ

### α) Δύο ὁράματα ἀναλήψεως ψυχῶν

#### 34

Ὅτι εἶδε τήν ψυχὴ τῆς ἀδελφῆς του, πὼς βγήκε ἀπό τό σῶμα



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Κι ὅταν τήν ἄλλη μέρα ἡ εὐσεβῆς γυναίκα ἀναχώρησε γιά τό δικό της μοναστήρι, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐπέστρεψε στό δικό του. Καί νά

πού μετά ἀπό τρεῖς μέρες<sup>1</sup>, ὅπως καθόταν στό κελλί του, ἀνα-

4. Ἰωάν. Α' 4,8 & 16.

5. Πρβλ. Λουκ. 7,47.

34 1. Κατά παράδοσιν στίς 10 Φεβρουαρίου.

σχωώνοντας τά μάτια του στόν οὐρανό, εἶδε τήν ψυχὴ τῆς ἀδελφῆς του νά ἔχει βγεῖ ἀπό τό σῶμα καί νά εἰσδύει στά ἄδυστα τοῦ οὐρανοῦ μέ μορφή περιστεριοῦ. Νιώθοντας ἀγαλλίαση γιά τήν τόση δόξα της, ἀνέπεμψε εὐχαριστίες στόν Παντοδύναμο Θεό μέ ὕμνους καί αἴνους καί ἀνήγγειλε στους ἀδελφούς τήν ἐξοδό της.

Στή συνέχεια τούς ἔστειλε ἀμέσως νά φέρουν στό μοναστήρι του τό σῶμα της καί νά τό θέσουν στόν τάφο, πού εἶχε ὁ ἴδιος ἐτοιμάσει γιά τόν ἑαυτό του<sup>2</sup>. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο συνέβη ὥστε αὐτῶν πού ὁ νοῦς ἦταν πάντοτε ἕνα ἐν Θεῷ, τούτων καί τά σῶματα μήτε τό μνήμα τά χώρισε<sup>3</sup>.

#### 35

Πὼς συγκεντρώθηκε ὁ κόσμος μπροστά στά μάτια του, καί γιά τήν ψυχὴ τοῦ Γερμανοῦ, ἐπισκόπου πόλεως Καπύης ματι αὐτός σύχναζε στό μοναστήρι, μέ σκοπό, καθὼς κι ὁ ἴδιος

Ἄλλη πάλι φορά ὁ Σερβανδός<sup>1</sup>, διάκονος καί ἀββάς τῆς μονῆς, πού εἶχε κτισθεῖ ἕναν καιρό στά μέρη τῆς Καμπανίας ἀπό τόν πατρίκιο Λιβέριο<sup>2</sup>, εἶχε ἔρθει σέ αὐτόν χάριν ἐπισκέψεως κατά τή συνήθεια. Πράγματι αὐτός σύχναζε στό μοναστήρι, μέ σκοπό, καθὼς κι ὁ ἴδιος

2. Στήν ἱστορία τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων τους γράφεται πὼς βρέθηκε τό σῶμα τῆς Σχολαστικῆς ἀπό κάτω καί χωρισμένο μέ μαρμάρινη πλάκα.

3. Βλ. Βασιλειῶν Β' 1,23 περὶ Σαοῦλ καί Ἰωάναναν.

35

1. Servandus: γνωστό ἐκκλησιαστικό πρόσωπο τῆς ἐποχῆς. Ἡ μονή του, κατὰ ὀρισμένες ἐνδείξεις, βρισκόταν στήν περιοχή τῆς Νεαπόλεως, ὡστόσο κατὰ τήν παράδοση εἶναι αὐτῆ τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ στό Ἀλάτρι τῆς περιφέρειας Φροζινιόνη τῆς περιοχῆς τῆς Ρώμης, 30 μίλια ἀπό τό Μ. Κασσίνο (βλ. χάρτη Ζ7).

2. Liberius: μαζί μέ τή γυναίκα του Ἀγρηστία (Agrestia) εἶχαν πλούσια δραστηριότητα, εὐεργετική γιά τήν ἐκκλησία, ἀπό τό 484 μέχρι τό 554 περίπου. Τήν ἐν λόγῳ μονή πιθανώτατα ἔκτισε πρὶν τό 515.

ὁ ἄνδρας ἦταν ἐμποτισμένος μέ τή διδασκαλία τῆς οὐρανίου χάριτος, νά μεταγγίζουν ὁ ἕνας στόν ἄλλο γλυκέα ρήματα ζωῆς καί, μιά καί δέν μπορούσαν ἀκόμα νά ἀπολαύσουν τέλεια τήν ποθητή τροφή τῆς οὐράνιας πατρίδας, νά τήν γεύονται ἔστω ἀναστενάζοντας γι' αὐτήν.

2 Ἡ ὥρα ὅμως ἀπαιτοῦσε νά ἡσυχάσουν καί ὁ εὐσεβής Βενέδικτος ἀποσύρθηκε στό ἀνώγειο τοῦ πύργου του<sup>3</sup>, ἐνῶ ὁ διάκονος Σερβανδός στά κατώτερα μέρη του. Στό μέρος αὐτό ἀνέβαινε μιά σκάλα καί συνένωνε τό κάτω μέρος μέ τό πάνω. Μπροστά πάλι στόν πύργο ἦταν ἕνα πιό εὐρύχωρο οἶκημα, ὅπου ἡσύχαζαν οἱ μαθητές καί τῶν δύο. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου Βενέδικτος πρόλαβε τήν ὥρα τῆς νυκτερινῆς προσευχῆς κι ἄρχισε τόν Ὄρθρο<sup>4</sup>, ἐνόσω ἀκόμα ἡσύχαζαν οἱ ἀδελφοί. Καθώς στεκόταν στό παράθυρο καί ἰκέτευε τόν Παντοδύναμο Κύριο, ξαφνικά μέσα στά ἄγρια μεσάνυχτα ἀνέβλεψε καί εἶδε φῶς νά ξεχύνεται ἀπό ψηλά καί νά ἀποδιώχνει ὀλότελα τό σκοτάδι τῆς νύκτας. Μέ τόση λάμψη ἔφεγγε, πού καί τήν μέρα ξεπερνοῦσε τό φῶς ἐκεῖνο πού ἀκτινοβόλησε μέσ στό σκοτάδι.

3 Κάτι τό πολύ θαυμαστό ἐπακολούθησε κατά τήν θεωρία αὐτή. Ὅπως ὁ ἴδιος διηγήθηκε μετά, ὀλόκληρος ὁ κόσμος ὠδηγήθηκε μπροστά του σάν συγκεντρωμένος κάτω ἀπό μιά ἀκτίνα ἡλίου. Ὁ εὐσεβής πατήρ, καθώς στερέωσε μέ προσοχή τίς κόρες τῶν ματιῶν του στή λάμψη τοῦ ἀπαστράπτοντος φωτός, εἶδε τήν ψυχή τοῦ Γερμανοῦ<sup>5</sup>, ἐπισκόπου Καπύης<sup>6</sup>, νά μετα-

3. Ὅπως κι ὁ ἅγιος Σάββας, ἔτσι ὁ ἅγιος Βενέδικτος εἶχε γιά τόν ἑαυτό του τόν πύργο, χῶρο ἰδανικό γιά νά ἀποτραβιέται καί νά ἡσυχάζει.

4. Vigiliae: (= ἀγρυπνία) τό πρῶτο μέρος (νυκτερινό) τοῦ δικοῦ μας ὄρθρου. Τό πρῶτο μέρος ὀνομαζόταν matutinae. Ἡ ἀκολουθία τῶν vigiliae ἀρχίζει, κατά τόν κανόνα τοῦ ἀγίου, τήν ὀγδόη ὥρα τῆς νυκτός, δηλ. περίπου στίς δύο τό πρωί.

5. Germanus: βλ. καί IV, 42, 3-4. Γνωρίζουμε ὅτι ὁ διάδοχός του στό

φέρεται ἀπό ἀγγέλους στόν οὐρανό μέσα σέ πύρινη σφαίρα.

4 Τότε θέλοντας νά ἀποκτήσει μάρτυρα ἐνός τέτοιου θαύματος, φώναξε μέ μεγάλες κραυγές μιά καί δύο καί τρεῖς φορές ὀνομαστικά τόν διάκονο Σερβανδό. Αὐτός ἀνησύχησε μέ τίς ἀσυνήθιστες γιά ἕναν τέτοιο πατέρα κραυγές, ἀνέβηκε πάνω, ἀνέβλεψε καί εἶδε μόλις ἕνα μικρό μέρος τοῦ φωτός. Καθώς ἐκεῖνος ἔμενε κατάπληκτος γιά τό μεγάλο θαῦμα, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τοῦ διηγήθηκε μέ τή σειρά τί εἶχε προηγηθεῖ, κι ἀμέσως μήνυσε στό κάστρο τοῦ Κασίνου στόν θεοσεβῆ ἄνδρα Θεόπροπο<sup>7</sup>, νά ἀποστείλει τήν ἴδια κιόλας νύκτα στήν πόλη Καπύη, καί νά πληροφορηθεῖ τί συνέβαινε μέ τόν ἐπίσκοπο Γερμανό, καί νά τοῦς ἐνημερώσει. Ἔτσι κι ἔγινε. Κι αὐτός πού στάλθηκε βρῆκε τόν εὐλαβέστατο ἐπίσκοπο Γερμανό ἤδη νεκρό. Ρωτώντας περισσότερες λεπτομέρειες, ἐξακρίβωσε ὅτι ἡ ἔξοδός του συνέβη τήν ἴδια στιγμή, κατά τήν ὁποία ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου πληροφορήθηκε τήν ἄνοδό του.

5 ΠΕΤΡΟΣ. Πράγμα θαυμαστό πολύ καί ἰδιαίτερα καταπληκτικό. Ἀλλά αὐτό πού εἰπώθηκε, πώς δηλαδή ὠδηγήθηκε μπροστά στά μάτια του ὀλόκληρος ὁ κόσμος, σάν συγκεντρωμένος κάτω ἀπό μιά ἀκτίνα τοῦ ἡλίου, αὐτό, ὅπως ποτέ δέν ἔχω λάβει πείρα, ἔτσι καί δέν ξέρω νά τό ἐννοήσω! Γιατί κατά ποία ἔννοια μπορεῖ νά γίνει, ὥστε ὀλόκληρος ὁ κόσμος νά βλέπεται ἀπό ἕναν ἄνθρωπο;

6 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Αὐτό πού θά σοῦ πῶ, Πέτρε, κράτησέ το

θρόνο Βίκτωρ ἐνθρονίσθηκε στίς 23-2-541. Ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἐορτολόγιο στίς 30 Ὀκτωβρίου.

6. Capua: ἀρχαία πόλη, μέ ἱστορία μεγάλης ἀκμῆς, στήν Καμπανία, μεταξυ τῶν ποταμῶν Βολτούρνου καί Κλανίου (βλ. χάρτη H8). Σῶζονται μόνο ερείπια μέ πλούσια εὐρήματα.

7. βλ. 17,1.



γερά μέσα σου: Για τήν ψυχή πού βλέπει τόν Κτίστη, όλόκληρη ή κτίσις είναι στενή. Δηλαδή, όσοδήποτε λίγο κι αν έχει αντικρύσει κανείς από τό φώς του Κτίστη, γίνεται μικρό για αυτόν κάθε τι κτιστό, γιατί μέ τό φώς αυτό τής θεωρίας εϋρύνεται ό κόλπος του έσωτέρου νοός, και τόσο απλώνεται έν Θεῶ, πού γίνεται ανώτερος του κόσμου. Καί λοιπόν ή ίδια ή ψυχή του θεωρού καθίσταται υπεράνω του έαυτου της. Καθώς τώρα άρπάζεται υπεράνω έαυτής στό φώς του Θεου, διευρύνεται έσωτερικά, και όταν κοιτάζει από κάτω της, κατανοεί από ύψηλά πόσο μικρό είναι αυτό πού δέν μπορούσε νά κατανοήσει από χαμηλά. 'Ο άνθρωπος λοιπόν πού έβλεπε πύρινη σφαίρα και άγγελους νά έπιστρέφουν στον ούρανό, χωρίς άμφιβολία δέν μπορούσε νά τά αντικρύσει αυτά, παρά μέσα στό φώς του Θεου. Τί τό παράδοξο λοιπόν, εάν είδε τόν κόσμο συγκεντρωμένο μπροστά του, αυτός πού είχε άρθει έκτός κόσμου μέσα στό νοερό φώς;

7 "Όταν λοιπόν λέμε πώς ό κόσμος συγκεντρώθηκε μπροστά στα μάτια του, δέν σημαίνει πώς συνεστάλη ό ούρανος κι ή γη, αλλά ότι διεστάλη ή ψυχή του θεωούντος: ήρπάγη έν Θεῶ, κι έτσι μόρεσε δίχως δυσκολία νά δει κάθε τι πού είναι κάτω από τόν Θεό. "Όταν εξήστραψε εκείνο τό φώς στα έξωτερικά μάτια, χαρίσθηκε έσωτερικό φώς στα μάτια του νοῦ, τό οποίο άρπαξε τήν ψυχή του θεωούντος στα ανώτερα και του κατέδειξε πόσο στενά είναι όλα τά κατώτερα.

8 ΠΙΕΤΡΟΣ. Μου φαίνεται πώς σε καλό βγήκε πού δέν κατάλαβα τί είχες πει, καθόσον εξαιτίας τής άργοστροφίας μου τόσο πολύ έπλεόνασε ή εξήγησή σου. Τώρα πού μέ διαύγεια τά ένέβαλες αυτά στις αισθήσεις μου, παρακαλώ νά έπιστρέψεις στή συνέχεια τής διηγήσεως.



## β) 'Η κοίμησις

## 36

“Ότι έγραψε  
μοναστικό  
κανόνα



ΡΗΓΟΡΙΟΣ. Θα μέ εύχαριστούσε, Πέτρε, νά διηγίόμουν κι άλλα για αυτόν τόν εύσεβή πατέρα, αλλά προσπερνώ βιαστικά μερικά δικά του, γιατί

βιάζομαι νά ξετυλίξω τίς πράξεις άλλων. Θέλω όμως νά μή σου διαφεύγει πώς ό άνθρωπος του Θεου μέσα στα τόσα θαύματα, μέ τά όποια δοξάσθηκε στον κόσμο, διέλαμψε επίσης καθόλου μέτρια και μέ τόν λόγο τής διδαχής του. Πράγματι έγραψε μοναστικό κανόνα εξέχοντα κατά τήν διάκριση και εύπρεπη κατά τήν γλώσσα. "Αν κάποιος θέλει νά γνωρίσει έπισταμένως τά ήθη και τήν πολιτεία του, μπορεί νά άνεύρει μέσα στις διατάξεις του κανόνα όλη τή διαγωγή εκείνου του διδασκάλου, γιατί ό άγιος άνήρ μέ κανένα τρόπο δέν μπορούσε νά διδάξει διαφορετικά άπ' ό,τι ζούσε!



36 1. 'Επρόκειτο για Κανόνα ξεχωριστής σοβαρότητας και διακριτικής αυστηρότητας. Κείμενο άνυπολογίστου σημασίας για τήν πνευματικότητα των Βενεδικτινών και συνεπώς όλόκληρου του μοναστικού ιδεώδους στή Δύση μέχρι τίς ήμέρες μας. Με τόν καιρό ώστόσο έμφανίσθηκαν ποικίλες έρμηνείες, ρυθμίσεις και προσθήκες και μετά τήν άπώλεια του 'Ορθόδοξου πνεύματος, υπερτονίσθηκαν ή άκαμπτη αυστηρότητα, ή σκληρότητα, ή μαζική συγκρότηση, ό διαρκής έλεγχος κλπ., πού έδωσαν χαρακτήρα ολοκληρωτικό και μιά πνευματικότητα έξωτερική μόνο, χαρακτηριστικό του σημερινού Καθολικισμού.

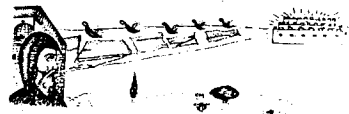
## 37

1 Ἡ προφητεία γιά τήν  
ἐξοδό του, πού  
ἐξαγγέλθηκε στούς  
ἀδελφούς

Τήν ἴδια χρονιά πού ἐπρόκειτο νά ἐξέλθει ἀπό αὐτή τή ζωή, ἀνήγγειλε τήν ἡμέρα τῆς ἀγιωτάτης του ἐξόδου σέ μερικούς μαθητές του πού ζοῦσαν μαζί μέ αὐτόν, καθώς καί σέ μερικούς πού ἔμεναν μακριά. Στούς παρόντες ὄριζε νά σκεπάζουν μέ σιωπή ὅσα ἀκουσαν, στούς μακρινούς ὑπεδείκνυε ποιό καί τί λογιῆς σημεῖο θά συνέβαινε γιά αὐτούς, ὅταν θά ἔβγαινε ἡ ψυχή του ἀπό τό σῶμα.

2 Ἐξί μέρες πρίν ἀπό τήν ἐξοδό του, προσέταξε νά τοῦ ἀνοιξοῦν τό μνήμα. Ἀμέσως τόν ἔπιασε πυρετός καί ἄρχισε νά καταπονεῖται ἀπό δεινή θέρμη. Μέρα μέ τή μέρα ἡ ἀρρώστια γινόταν ὄλο καί πιά βαριά, καί τήν ἕκτη μέρα<sup>1</sup> ἔβαλε τούς μαθητές του νά τόν κουβαλήσουν στόν ναό. Ἐκεῖ ἀσφάλισε τήν ἐξοδό του μέ τήν ὑποδοχή τοῦ Δεσποτικοῦ Σώματος καί Αἵματος, καί ὑποστηρίζοντας τά ἀδύναμα μέλη του ἀνάμεσα στά χέρια τῶν μαθητῶν του, στάθηκε ὀρθίος μέ ὑψωμένα τά χέρια στόν οὐρανό καί ἄφησε τήν τελευταία του πνοή μέσα σέ λόγια προσευχῆς.

3 Τήν ἴδια μέρα σέ δύο ἀδελφούς, ἕναν πού ἔμενε στό μοναστήρι καί ἕναν ἄλλον πού κατοικοῦσε μακριά, ἐμφανίσθηκε ἀποκάλυψις γιά αὐτόν μέ τήν ἴδια καί ἀπαράλλακτη ὄπτασία. Εἶδαν ὅτι μιά ὁδός στρωμένη μέ ἱμάτια<sup>2</sup> καί φωτισμένη μέ ἀ-



37

1. Κατά παράδοσιν στίς 21 Μαρτίου.

2. pallia, πρβλ. Ματθ. 21,8 καί Βασιλειῶν Δ' 9,13.

μέτρητες λυχνίες ἐκτεινόταν μέ κατεύθυνση πρὸς Ἄνατολάς ἀπό τό μοναστήρι του κατευθεῖαν μέχρι τόν οὐρανό. Ἐνας φωτεινός ἄνδρας μέ σεμνοπρεπές σχῆμα παραστεκόταν ἀπό πᾶνω, καί ρώτησε τίνος εἶναι ἡ ὁδός πού ἀντίκρυζαν. Ἐκεῖνοι ὁμολόγησαν πώς ἀγνοοῦσαν. Τούς λέει τότε ὁ ἴδιος: «Αὐτή εἶναι ἡ ὁδός, ἀπό τήν ὁποία ἀνεβαίνει στόν οὐρανό ὁ ἀγαπημένος στόν Κύριο Βενέδικτος». Τότε λοιπόν, ὅπως οἱ παρόντες μαθητές εἶδαν τήν ἐξοδο τοῦ ἀγίου ἀνδρός, ἔτσι τήν πληροφορήθηκαν καί οἱ ἀπόντες μέ τό σημεῖο πού τούς εἶχε προεῖπει.

Ἐνταφιάσθηκε μέσα στόν ναό τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ<sup>3</sup>, πού ὁ ἴδιος ἔκτισε, γκρεμίζοντας τόν βωμό τοῦ Ἀπόλλωνος.

## 38

Ἡ τρελλή γυναίκα  
πού θεραπεύθηκε  
στό σπήλαιό του

1 Καί στό σπήλαιο στό Σουμπιάκο, ὅπου κατοίκησε προηγουμένως, μέχρι σήμερα διαλάμπει μέ θαύματα, ἐάν τό προϋποθέτει ἡ πίστη τῶν αἰτούντων. Πρόσφατα ἔγινε ἕνα γεγονός, τό ὁποῖο θά διηγηθῶ: Μιά γυναίκα πειράχθηκε στό μυαλό καί, ὅταν πιά ἔχασε ἐντελῶς τά λογικά της, πλανιόταν σέ βουνά καί κοιλάδες, δάση καί κάμπους, μέρα-νύχτα, καί κοιμόταν ἐκεῖ μοναχά ὅπου ἡ κούραση τήν ἀνάγκαζε νά ἀναπαυθεῖ. Κάποια μέρα, ἀφοῦ περιπλανήθηκε πολύ ἀλητεύοντας, ἔφθασε καί στό σπήλαιο τοῦ μακαρίου ἀνδρός πατρός Βενεδίκτου, καί ἐκεῖ χωρίς νά ξέρει μπῆκε μέσα καί ἔμεινε. Σάν ξημέρωσε, βγήκε ἔξω μέ θεραπευμένο τό λογικό της, σάν μήν τήν εἶχε ποτέ κυριεύσει ὁ παραλογισμός τοῦ μυαλοῦ. Καί διατήρησε σέ αὐτή τήν κατάσταση τήν υγεία πού τῆς χαρίσθηκε ὄλο τόν ὑπόλοιπο καιρό τῆς ζωῆς της.

3. βλ. 8,11 (καί 30,1). Γιά τόν ἐνταφιασμό σέ ναό βλ. Ι, 4,20.

## Σωματική και πνευματική παρουσία τῶν ἁγίων

2 ΠΕΤΡΟΣ. Ἀλήθεια, τί ἐξήγηση νά δώσουμε, πού πολλές φορές ἀντιλαμβανόμαστε κάτι τέτοιο, ὅσον ἀφορᾶ καί τήν ἐπιστασία τῶν μαρτύρων: Δέν παρέχουν τόσες εὐεργεσίες μέ τά σώματά τους ὁλόκληρα, ὅσες μέ τά λείψανά τους, καί κάνουν μεγαλύτερα σημεῖα σέ μέρη ὅπου δέν κείνται ὁλόσωμοι;

3 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὅπου κείνται ὁλόσωμοι οἱ ἅγιοι μάρτυρες, Πέτρε, δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία πώς ἔχουν τή δύναμη νά παρουσιάσουν πολλά σημεῖα, ὅπως καί τό κάνουν, καί δείχνουν ἀναρίθμητα θαύματα σέ ὅσους ζητοῦν μέ καθαρό λογισμό. Ὅμως μπορεί νά ἀμφισβητηθεῖ ἀπό ὅσους ἔχουν ἀσθενέστερο λογισμό τό ἄν εἶναι παρόντες γιά νά εἰσακούσουν ἐκεῖ, ὅπου δέν εἶναι ὁλόσωμοι. Γιαυτό εἶναι ἀνάγκη νά δείχνουν μεγαλύτερα σημεῖα ἐκεῖ ἀκριβῶς, ὅπου ὁ ἀσθενέστερος λογισμός μπορεί νά ἀμφισβάλει γιά τήν παρουσία τους. Ὅσων ὅμως ὁ λογισμός εἶναι στερεωμένος στόν Θεό, ὅσο μεγαλύτερη ἀξία ἔχει ἡ πίστη τους, τόσο γνωρίζουν πώς ἐκεῖνοι καί δέν κείνται ἐκεῖ σωματικά, καί ἐν τούτοις δέν λείπουν γιά νά εἰσακούσουν.

4 Γιαυτό καί ἡ ἴδια ἡ Ἀλήθεια, γιά νά αὐξήσῃ τήν πίστη τῶν μαθητῶν, εἶπε: «Ἐάν μή ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρός ὑμᾶς». Ἐφόσον εἶναι δεδομένο πώς τό Παράκλητο Πνεῦμα πάντοτε ἐκπορεύεται ἀπό τόν Πατέρα καί πέμπεται διά τοῦ Υἱοῦ<sup>1</sup>, γιατί λέει πώς θά ἀποχωρήσει ὁ Υἱός, ὅταν ἔλθει Ἐκεῖνο, ἀφοῦ Αὐτό ποτέ δέν χωρίζεται ἀπό τόν Υἱό; Ἀλλά ἐπειδή οἱ μαθητές, ἀντικρούοντας τόν Κύριο μέ

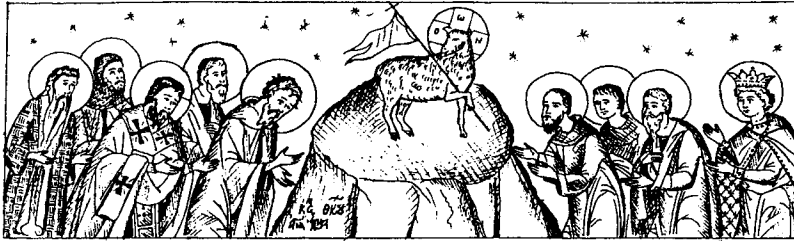
38 1. Στό σημεῖο αὐτό οἱ διαφορετικές ἐρμηνεῖες τῶν λεπτῶν ἀποχρώσεων τοῦ ρήματος procedere (=προέρχομαι), ἔδωσαν λαβή στούς Δυτικούς νά θεωρήσουν πώς τό χωρίο προσεγγίζει τό δόγμα τοῦ Filioque, πράγμα πού ὠστόσο δέν δέχεται στήν ἑλληνική μετάφρασή του οὔτε ὁ πάπας Ζαχαρίας.

σάρκα, διψοῦσαν πάντοτε νά τόν βλέπουν μέ τούς σωματικούς ὀφθαλμούς, γιαυτό ὀρθά τούς λέγει: «Ἐάν ἐγώ μή ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται», σάν νά τούς ἔλεγε: «Ἐάν δέν ἀποτραβήξω τό σῶμα μου, δέν σᾶς δείχνω ποιᾶ εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Πνεύματος, κι ἄν δέν σταματήσετε νά μέ θεωρεῖτε σωματικά, ποτέ δέν θά μάθετε νά μέ ἀγαπάτε πνευματικά».

ΠΕΤΡΟΣ. Μέ ἀναπαύουν ὅσα λέγεις.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἦδη πρέπει νά κάνουμε μιά μικρή παύση στή συζήτηση, οὕτως ὥστε, ἄν πρόκειται νά ἐπεκταθοῦμε στή διήγηση θαυμάτων ἄλλων ἀνδρῶν, νά ἀνασυγκροτήσουμε στό μεταξύ τίς δυνάμεις τῆς ὁμιλίας μέ λίγη σιωπή.





## ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

Μέ τό νά στρέφω όλότελα τήν προσοχή μου στους κοντινούς πατέρες, ἔχω παραλείψει ἔργα μεγαλύτερων πατέρων. Ἔτσι δίνεται ἡ ἐντύπωση πώς ἐλλείπει ἀπό τή μνήμη μου τό θαῦμα τοῦ Παυλίνου<sup>1</sup>, ἐπισκόπου πόλεως Νώλας<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος καί στήν ἀρετή καί στά χρόνια προηγείται αὐτῶν πού μνημόνευσα. Ἀλλά ἐπιστρέφω τώρα στά παλαιότερα καί θά τά περιορίσω σέ ὅση βραχύτητα μπορῶ. Ὅπως συνήθως τίς πράξεις τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τίς γνωρίζουν γρηγορότερα οἱ ὁμοιοί τους, ἔτσι καί τό ξακουστό ὄνομα αὐτοῦ τοῦ εὐσεβοῦς ἀνδρός ὑπῆρξε πασίγνωστο σέ ὅσους ἀπό τούς δικούς μας γεροντοτέρους βιάδιζαν πάνω στά ἴχνη τῶν δικαίων, καί τό θαυμαστό ἔργο του προβλήθηκε ὡς καθοδηγητής τοῦ ζήλου τους. Ὡς ἐκ τούτου ἔκρινα ἀναγκαῖο νά πιστέψω στά ἀσπρισμένα γένια τους τόσο βásiμα, σάν νά τά εἶχα δεῖ μέ τά μάτια μου αὐτά πού ἔλεξαν.

1. Pontius Meropius Ancius Paulinus: γνωστός ἐκκλησιαστικός συγγραφέας (353-431), τοῦ ὁποῖου σώζονται ἐπιστολές καί κυρίως τά γλαφυρά ποιήματα. Εἶχε πολιτική δράση στήν Καμπανία, μετέβη στήν Ἰσπανία, ἔγινε πρεσβύτερος, ἐπέστρεψε στήν Ἰταλία ὡς φρουρός τοῦ τάφου τοῦ ἀγίου Φήλικος στή Νώλα, ὅπου ἔγινε ἐπίσκοπος τό 409. (Μεταφερόμαστε τουλάχιστον ἕναν αἰῶνα πρὶν ἀπό τόν ἅγιο Βενέδικτο). Ἀναγράφεται στά ἑορτολόγια στίς 22 Ἰουνίου.

2. Nola: ἀρχαιότατη πόλη τῆς Καμπανίας, πρὸς Β τοῦ Βεζουβίου, στό δρόμο ἀπό τήν Καπύη πρὸς Νουκερία (βλ. χάρτη Η 8).

## Α. ΣΥΝΑΞΙΣ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ

### α) Μιά ἐξάδα ἐπισκόπων

#### 1

Παυλίνος, ἐπίσκοπος  
πόλεως Νώλας



Ὁν καιρὸ πού λυσομανοῦσαν οἱ Βάνδαλοι<sup>1</sup>, ἡ Ἰταλία εἶχε ἐρημωθεί στά μέρη τῆς Καμπανίας καί πολλοί εἶχαν μεταφερθεῖ ἀπό αὐτή τή χώρα στή

γῆ τῆς Ἀφρικῆς. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου Παυλίνος ὄλα ὅσα μπορούσε νά ἔχει γιά τίς ἀνάγκες τῆς ἐπισκοπῆς τά σκόρπισε ἀπλόχερα γιά τούς αἰχμαλώτους καί τούς ἐνδεεῖς. Ὅταν πιά δέν εἶχε ἀπομείνει ἀπολύτως τίποτα πού νά μπορεῖ νά δώσει σέ ὅσους ζητοῦσαν, μία ἡμέρα ἦρθε μία χήρα, ἡ ὁποία ἐξήγησε πώς ὁ γιός της εἶχε ἀπαχθεῖ στήν αἰχμαλωσία ἀπό τόν γαμβρό τοῦ βασιλιᾶ τῶν Βανδάλων καί ζητοῦσε ἀπό τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ τήν τιμή του, μήπως καί ὁ κύριος ἐκεῖνου ἀξιώσει νά δεχθεῖ τό ἀντίτιμο καί νά τοῦ παραχωρήσει τήν ἐπιστροφή του στους δικούς του.

#### 1

1. Ὡς γνωστόν, οἱ Βάνδαλοι ἐγκαταστάθηκαν στήν Ἀφρικανική ἀκτὴ τῆς Καρχηδόνας τό 429 καί ἄρχισαν νά κουργεύουν τήν Ἰταλία ἀπό τό 455 καί μετὰ, ἐνῶ ὁ Παυλίνος ἐκοιμήθη τό 431. Ἔτσι εἶτε α) πρόκειται γιά τόν Παυλῖνο Νώλας τόν Β', πού πέθανε τό 442, καί πιθανόν τό ἐπίσodio νά τοποθετηθεῖ στήν ἐπιδρομὴ τοῦ 440, πού ὁμως ἔλαβε χώρα στήν πολὺ Νότια Ἰταλία καί Σικελία, εἶτε, τό προφανέστερο, β) γίνεται σύγχυση μέ τούς Γόθους τοῦ Ἀλάρικου, πού λεηλάτησαν τήν Νώλα τό 410, καί πού ξέρουμε πὺς φυλακίσθηκε ἀπὸ αὐτούς, ὅποτε καί δέν θά πρέπει νά θεωρηθεῖ ὡς τόπος μεταφορᾶς αἰχμαλώτων ἢ Ἀφρικῆ, ἀλλὰ ἡ Β. Ἰταλία.

2 Ἀλλά ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἀναζητώντας τί θά μποροῦσε νά δώσει στήν γυναίκα πού ἔντονα ἀπαιτοῦσε, δέν βρῆκε τίποτε ἄλλο δικό του παρά τόν ἑαυτό του, καί ἀπάντησε στήν ἐπαίτισσα γυναίκα: «Γυναίκα, δέν ἔχω τίποτα πού νά μπορῶ νά σοῦ δώσω, ἀλλά πάρε ἐμένα τόν ἴδιο, παρουσιάσέ με ὡς δούλο ὑπό τήν ἐξουσία σου, καί, γιά νά πάρεις πίσω τόν γιό σου, δώσε ἐμένα γιά σκλάβο στή θέση του». Ἀκούγοντάς το αὐτή αὐτό ἀπό τό στόμα τέτοιου ἀνθρώπου, πίστεψε πώς ἐπρόκειτο γιά ἐμπαιγμό μᾶλλον παρά γιά συμπάθεια. Ὅμως ἐκεῖνος, καθὼς ἦταν ἄνθρωπος πολύ εὐγλωττος καί ἐξαιρετικά μορφωμένος στίς ἐξωτερικές σπουδές, πολύ σύντομα ἔδωξε τίς ἀμφιβολίες ἀπό τήν γυναίκα καί τήν ἔπεισε νά πιστέψει αὐτό πού ἄκουγε καί νά μήν διστάζει νά παραδώσει αὐτόν, τόν ἐπίσκοπο, στή σκλαβιά, χάριν ἀναρρύσεως τοῦ γιοῦ της.

3 Διέβησαν λοιπόν καί οἱ δύο στήν Ἀφρική. Σέ κάποια ὥρα πού βγήκε ἔξω ὁ γαμβρός τοῦ βασιλιᾶ, πού εἶχε τόν γιό της, ἡ χήρα παρουσιάσθηκε μπροστά του παρακαλώντας τον, καί πρῶτα ζήτησε νά τῆς χαρισθεῖ ὁ γιός της. Ὁ βάρβαρος ἄνθρωπος, φουσκωμένος ἀπό τόν τυφο τῆς ἀλαζονείας καί ἐπλημένος ἀπό τήν χαρά τῆς πρόσκαιρης εὐτυχίας του, δέν καταδέχθηκε ὄχι μόνο νά τό κάνει, ἀλλά ἀκόμη καί νά τό ἀκούσει αὐτό. Τότε ἡ χήρα πρόσθεσε: «Ὅριστε, σοῦ παρέχω αὐτόν τόν ἄνθρωπο ὡς ἀντικαταστάτη στή θέση του· μόνο δεῖξε εὐνοια σέ μένα καί δώσε μου πίσω τόν μοναχογιό μου». Ὃταν αὐτός παρατήρησε τόν ἄνθρωπο πώς ἔχει χαριτωμένο πρόσωπο, ρώτησε νά μάθει τί τέχνη ἤξερε. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου Παυλίνου τοῦ ἀπάντησε: «Εἶναι ἀλήθεια πώς τέχνη καμμία δέν ξέρω, ἀλλά ξέρω νά καλλιεργῶ καλά κήπους»<sup>2</sup>. Ὁ ἐθνικός<sup>3</sup> ἐκεῖνος τό δέχθηκε

2. Ἀπό τίς ἐπιστολές τοῦ Παυλίνου γνωρίζουμε πώς καλλιεργοῦσε ἕναν μικρό κήπο στόν ἅγιο Φήλικα στή Νάλα.

μέ πολλή εὐχαρίστηση, ὅταν ἄκουσε πώς ἦταν ἔμπειρος στήν ἀνάπτυξη λαχανικῶν. Ἔτσι τόν δέχθηκε ὡς δούλο καί ἔδωσε πίσω στή χήρα τόν γιό της πού ζητοῦσε. Ἡ χήρα τόν παρέλαβε καί ἀναχώρησε ἀπό τά μέρη τῆς Ἀφρικής.

4 Ὁ Παυλίνος λοιπόν ἀνέλαβε τήν φροντίδα τῆς καλλιέργειας τοῦ κήπου. Ὁ γαμβρός τοῦ βασιλιᾶ ἔμπαινε συχνά στόν κήπο καί, καθὼς ρωτοῦσε μερικά πράγματα τόν κηπουρό του, εἶδε πώς ἐπρόκειτο γιά ἄνθρωπο πολύ σοφό. Ἄρχισε τότε νά ἐγκαταλείπει τούς φίλους καί τούς συγγενεῖς του, νά συζητάει συχνότερα μέ τόν κηπουρό του καί νά κατατρυφᾶ στούς λόγους του. Καθημερινά ὁ Παυλίνος συνήθιζε νά φέρνει στήν τράπεζα ἐκείνου εὖσμα καί θαλλερά χορταρικά, ἔπαιρνε ψωμί καί ἐπέστρεφε στήν φροντίδα τοῦ κήπου.

5 Κύλησε πολὺς καιρός μέ αὐτά. Κάποια μέρα, ἐκεῖ πού ὁ κύριός του συνομιλοῦσε μαζί του σέ τόνο πῶς ἐμπιστευτικό, τοῦ λέει: «Κοίτα τί θά κάνεις, καί προνόησε πώς πρέπει νά ρυθμισθεῖ τό βασίλειο τῶν Βανδάλων, γιατί ὁ βασιλιάς πολύ σύντομα καί χωρίς καμμία ἀναβολή πρόκειται νά πεθάνει». Ἀκούγοντάς το ἐκεῖνος αὐτό, καθὼς ἔχαιρε ἰδιαίτερης ἀγάπης ἀπό τόν βασιλιά παραπάνω ἀπό ὅλους, δέν τοῦ τό ἀποσιώπησε, ἀλλά τοῦ γνωστοποίησε τί εἶχε μάθει ἀπό τόν κηπουρό του, αὐτόν τόν σοφό ἄνδρα. Σάν τό ἄκουσε αὐτό ὁ βασιλιάς, ἀμέσως ἀπάντησε: «Ἐγὼ ἤθελα νά δῶ αὐτόν τόν ἄνθρωπο πού μοῦ λές». Ὁ γαμβρός του, ὁ προσωρινός κύριος τοῦ εὐσεβοῦς Παυλίνου, τοῦ ἀπάντησε: «Συνηθίζει νά μοῦ φέρνει φρέσκα χορταρικά γιά τό γεῦμα. Θά κανονίσω λοιπόν νά τά προσκομίσει ἐδῶ στό τραπέζι, γιά νά τόν γνωρίσεις ποιός εἶναι αὐτός πού μοῦ τά εἶπε αὐτά».

3. Ἀποκαλεῖται ἔτσι καταχρηστικά, ἂν καί πρόκειται γιά ἀρειανό, ὄχι εἰδωλόατρη.

6 Ἔτσι κι ἔγινε, κι ὅταν ὁ βασιλιάς κάθησε γιά τό γεῦμα, ὁ Παυλῖνος ἦρθε νά τούς φέρει ἀπό τήν ἐργασία του διάφορα εὐωδιαστά καί θαλλερά κηπουρικά. Ἀμέσως μόλις τόν ἀντίκρουσε ὁ βασιλιάς, ἔγινε σύντρομος. Κάλεσε τόν κύριο ἐκείνου καί δικό του συγγενῆ ἀπό τήν κόρη του, καί τοῦ φανέρωσε τό μυστικό, πού προηγουμένως τοῦ εἶχε ἀποκρύψει: «Εἶναι ἀλήθεια αὐτό πού ἀκουσες. Γιατί αὐτή τή νύκτα εἶδα σέ ὄνειρο διακαστές νά κάθονται σέ βῆμα ἐνώπιόν μου, πού ἀνάμεσά τους καθόταν μαζί καί αὐτός ἐπίσης, καί τό φραγγέλιο, πού εἶχα κάποτε δεχθεῖ, μέ δική τους κρίση μου ἀφαιρέθηκε. Ἀλλά ἀσχολήσου νά μάθουμε ποιός νά εἶναι. Γιατί ἐγώ ὑποψιάζομαι πώς αὐτός ὁ τόσο μεγάλης ἀξίας ἄνδρας δέν μπορεί νά εἶναι τοῦ κοινου λαοῦ, ὅπως δείχνει».

7 Τότε ὁ γαμβρός τοῦ βασιλιᾶ πήρε ἰδιαίτερα τόν Παυλῖνο, καί τόν ρώτησε ποιός πράγματι εἶναι. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου τοῦ ἀπάντησε: «Δούλος σου εἶμαι πού μέ δέχθηκες ὡς ἀντικαταστάτη στή θέση τοῦ γιου τῆς χήρας». Κι ὅταν συνέχιζε μέ ἐπιμονή νά ρωτᾶει νά τοῦ γνωστοποιῆσει ὅχι τί ἦταν τότε, ἀλλά τί ὑπῆρξε στή χώρα του, καί νά τόν ἐξετάζει γιά αὐτό μέ ἐπανάληψη συνεχῶν ἐρωτήσεων, τότε πιά, δεμένος μέ μεγάλους ὄρκους, δέν εἶχε τή δυνατότητα νά ἀρνηθεῖ αὐτό πού ἦταν καί τό μαρτύρησε πώς ἦταν ἐπίσκοπος. Ἀκούγοντάς το αὐτό ὁ ἰδιοκτήτης του, φοβήθηκε πάρα πολύ καί τοῦ ἔκανε ταπεινά τήν ἐξῆς προσφορά: «Ζήτησε ὅ,τι θέλεις, γιά νά ἐπιστρέψεις ἀπό μένα στή γῆ σου μέ μεγάλο δῶρο». Τοῦ λέει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου Παυλῖνος: «Μιά εὐεργεσία εἶναι πού μπορείς νά ξεπληρώσεις σέ μένα: νά ἐλευθερώσεις ὅλους τούς αἰχμαλώτους πού εἶναι ἀπό τήν πολιτεία μου».

8 Ἔτσι τούς ἀναζήτησαν ὅλους ἀμέσως σέ ὀλόκληρη τήν Ἀφρική καί, χάριν ἐπανορθώσεως πρὸς τόν ἀξιοσέβαστο ἄνδρα Παυλῖνο, ἐλευθερώθηκαν γιά νά τόν συνοδεύσουν, μαζί μέ κα-

ράβια φορτωμένα σιτάρι. Καί μετά ἀπό ὄχι πολλές ἡμέρες ὁ βασιλιάς τῶν Βανδάλων πέθανε καί ἔχασε ἔτσι τό φραγγέλιο πού κατ' οἰκονομίαν Κυρίου κρατοῦσε χάριν παιδαγωγίας τῶν πιστῶν πρὸς δικήν του ἀπώλεια. Ἔτσι βγῆκε ἀληθινή ἡ πρόρρηση τοῦ δούλου τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ Παυλίνου, κι αὐτός πού παραδόθηκε στή δουλεία μόνος, ἐπέστρεψε ἀπό τή σκλαβιά στήν ἐλευθερία μέ πολλούς ἄλλους μαζί. Μιμήθηκε δηλαδή Ἐκεῖνον, πού προσέλαβε δούλου μορφῆ, γιά νά μὴν εἴμαστε ἐμεῖς δούλοι τῆς ἁμαρτίας<sup>4</sup>. Αὐτοῦ τά ἔχνη ἀκολουθώντας ὁ Παυλῖνος, ἔγινε πρόσκαιρα μόνος δούλος ἐθελουσίως, γιά νά γίνει μετά ἐλεύθερος μέ πολλούς.

ΠΕΤΡΟΣ. Καθώς μου συνέβη νά ἀκούσω αὐτό πού νά μιμηθῶ δέν ἔχω τή δύναμη, μέ ἀναπαύει περισσότερο νά κλάψω παρά νά πῶ τίποτα. 9

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Σχετικά πάλι μέ τόν θάνατό του ἔχει γραφθεῖ<sup>5</sup> στήν ἐκκλησία του, πώς ἐπλήγη ἀπό πόνο στό πλευρό καί ὀδηγήθηκε στά τελευταία του, καί μιά στιγμή, ἐνῶ ὅλο τό ὑπόλοιπο σπίτι παρέμενε σταθερό, ὁ κοιτώνας ὅπου ἐκείτετο ὁ ἀσθενής συνταράχθηκε ἀπό σεισμό, τρόμος ὑπερβολικός κατέλαβε ὅσους βρισκόντουσαν ἐκεῖ καί μόνο ἔτσι ἡ ἁγία ἐκείνη ψυχὴ λύθηκε ἀπό τή σάρκα. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν λοιπόν πώς μέγάλος φόβος εἰσέβαλε μέσα σέ ὅσους μπόρεσαν νά δοῦν τόν θάνατο τοῦ Παυλίνου.

Ὅμως τό σημεῖο τοῦ Παυλίνου, πού διηγήθηκα παραπάνω, ἦταν κυρίως ἐσωτερικῆς ἀρετῆς. Τώρα, ἂν τό βρῖσκεις καλό, ἄς περάσουμε σέ ἐξωτερικά θαύματα, τά ὁποῖα καί σέ πολλούς εἶναι ἤδη γνωστά καί ἐγώ τά πληροφορήθηκα ἀπό 10

4. Φιλιπ. 2,7, Ρωμ. 6,17 καί 20.

5. Πρόκειται γιά τό κείμενο τοῦ Οὐρανίου «Περὶ τῆς Παυλίνου τελευτῆς» (Uranius; De obitione Paulini), ὅπου καί ἀναφέρονται ὅλα αὐτά καί χρονολογούνται στίς 22 Ἰουνίου τοῦ 431.

διήγηση τόσο θεοσεβών ανθρώπων, πού μέ κανένα τρόπο δέν μπορώ νά ἀμφιβάλλω γιά αὐτά.

## 2

## 1 Πάπας Ἰωάννης

**Τ**όν καιρό τῶν Γότθων<sup>1</sup>, ὅταν ὁ μακαριώτατος ἄνθρωπος Ἰωάννης<sup>2</sup>, ποντίφηκας αὐτῆς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, πορευόταν πρὸς τόν αὐτοκράτορα Ἰουστίνου τόν παλαιότερο<sup>3</sup>, κατέφθασε στά μέρη τῆς Κορίνθου<sup>4</sup>. Τότε προέκυψε ἀνάγκη νά ψάξουν στό δρόμο τους γιά κανένα ἄλογο γιά καβαλλίκευμα. Ἀκούγοντάς το αὐτό ἐκεῖ κάποιος εὐγενῆς ἄνθρωπος, τοῦ πρόσφερε τό ἄλογο, στό ὅποιο χάριν τῆς μεγάλης ἡμερότητάς του συνήθιζε νά κάθεται ἡ σύζυγός του, μέ τῆ συμφωνία, ἄν, ὅταν φθάσει σέ ἄλλους τόπους, μπορέσει νά βρεθεῖ ἄλλο κατάλληλο ἄλογο, νά τοῦ στείλει πάλι πίσω αὐτό πού τοῦ ἔδωσε, λόγω τῆς συζύγου του. Ἔτσι κι ἔγινε. Ὁ ἱερός ἄνδρας ὁδηγήθηκε μέχρι ἐνός ὀρισμένου σημείου, ἐποχοῦμενος στό ἄλογο αὐτό. Καί μόλις βρῆκε ἄλλο, ἔστειλε πάλι πίσω αὐτό πού εἶχε δανεισθεῖ.

## 2

1. Ἐπαναλαμβάνουμε πῶς πρόκειται περίπου γιά τό α' μισό τοῦ βου αἰῶνος.
2. Ἰωάννης Α' Πάπας Ρώμης τό 523-526.
3. Ἰουστίνος Α' 518-527. Ἀπό τόν Θεοδώριχο, βασιλιά τῶν Γότθων, πού, θυμωμένος γιά τά ἀντιαιρετικά διατάγματα τοῦ Ἰουστίνου, ἐλυμαίνοτο τήν Ἰταλία καί ἐτοίμαζε πόλεμο κατά τοῦ Βυζαντίου, ὁ πάπας Ἰωάννης, μολονότι ἄρρωστος, ἐξαναγκάσθηκε νά τεθεῖ ἐπικεφαλῆς πρεσβείας πρὸς τήν Κωνσταντινούπολη γιά ἄρση τῶν μέτρων. Ἀναχώρησε τό φθινόπωρο τοῦ 525 ἀπό Ραβέννα καί διά Κορίνθου ἔφθασε στήν πρωτεύουσα πρό τοῦ Πάσχα τοῦ 526, πού ἐορτάσθηκε στίς 19 Ἀπριλίου. Παρόλο πού ἐπέτυχε ὁ σκοπός τῆς ἀποστολῆς, οἱ πρεσβευτές, μόλις ἐπέστρεψαν συνεληθήθησαν. Ὁ γηραιός Ἰωάννης πέθανε στή φυλακή στίς 18 Μαΐου τοῦ 526.
4. Ἄς λάβει ὑπόψιν ὁ ἀναγνώστης πῶς ἡ Ἑλλάδα, μέχρι τήν Εἰκονομαχία, ἠπῆγετο ἐκκλησιαστικῶς στό Πατριαρχεῖο τῆς Ρώμης.

Ἦταν ὁμως ἡ σύζυγός ἐκείνου τοῦ εὐγενοῦς ἀνθρώπου 2  
θῆλγησε κατά τῆ συνήθεια νά καθῆσαι σέ αὐτό, δέν μπόρεσε πλεόν στό ἐξῆς, γιὰτί μετά τό κάθισμα ἐνός τέτοιου ποντίφηκος δέν ἀνέχθηκε νά κουβαλήσει γυναίκα. Ἄρχισε νά δηλώνει τήν ἀπαρέσκειά του μέ τεράστια φυσῆματα καί βρυχηθμούς καί μέ ἀσταμάτητες κινήσεις ὀλοκλήρου τοῦ σώματός του: δέν μπορούσε ἔπειτα ἀπό τά μέλη τοῦ ποντίφηκα νά κουβαλήσει γυναίκα. Ὁ ἄνδρας ἐκείνης τό ἀντιλήφθηκε σοφά καί ἀμέσως τό ἔστειλε πάλι πίσω στόν εὐσεβῆ ἄνδρα, ζητώντας του μέ μεγάλες ἱκεσίες νά κρατήσῃ ὁ ἴδιος στήν κατοχή του τό ἄλογο, πού μέ τῆ δική του χάρη καθαγίασε καθήμενος σέ αὐτό.

Γιά αὐτόν συνήθως διηγούνται οἱ δικοί μας παλαιοί καί 3  
τό ἐξῆς θαυμαστό: Στήν Κωνσταντινούπολη, φθάνοντας στήν πύλη πού ἀποκαλεῖται Χρυσῆ, καθώς προσέτρεχαν σέ αὐτόν πλήθη λαοῦ, μπροστά στά μάτια ὄλων ἔδωσε πάλι τό φῶς σέ ἕναν τυφλό πού τόν παρακαλοῦσε καί θέτοντας μόνο ἐπάνω τό χέρι του ἀποδίωξε τό σκότος τῶν ὀφθαλμῶν του<sup>5</sup>.

## 3

## Πάπας Ἀγαπητός

**Μ**ετά ἀπό ὄχι πολύ καιρό πάλι, ἐξ- 1  
αναγκασμένος γιά κάποιες διεκδικήσεις τῶν Γότθων, ὁ μακαριώτατος ἄνδρας Ἀγαπητός<sup>1</sup>, πον-



5. Πράγματι καί οἱ ἱστορικές μαρτυρίες συμφωνοῦν πῶς τοῦ ἔγινε ὑποδοχή ἀπό λαοθάλασσα ἤδη ἀπό 15 μίλια ἀπό τήν Πόλη, πῶς ἐπιτέλεσε θαύματα καί πῶς ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας τόν δέχθηκε σάν τόν ἴδιο τόν Ἀπόστολο Πέτρο.

## 3

1. Ἀγαπητός Α' Πάπας Ρώμης 535-536, τιμῶμενος ὡς ἅγιος στά ἐορτολόγια στίς 20 Σεπτεμβρίου.

τίφηκας αὐτῆς τῆς ἁγίας Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τὴν ὁποία κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ κι ἐγὼ ὑπηρετῶ, παραστάθηκε στὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανό<sup>2</sup>. Ἐνόσω ἀκόμα πορευόταν, κάποια μέρα πού βρισκόταν ἤδη στὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας τοῦ ἔφεραν νά θεραπεύσει ἓναν βουβό καὶ χωλό, ὁ ὁποῖος οὔτε νά βγάλει μιλιὰ ἀπὸ τὸ στόμα του μποροῦσε, οὔτε νά σηκωθεῖ ποτέ ἀπὸ τῆ γῆ. Ὅταν τοῦ τὸν παρουσίασαν κλαίγοντας οἱ δικοὶ του, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου ρώτησε ἐπιμελῶς, ἂν ἔχουν πίστη στὴ θεραπεία του.

2 Ὅταν τοῦ εἶπαν πὼς ἔχουν τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἐκείνου στερεωμένη στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ κύρους τοῦ Πέτρου, ἀμέσως ὁ ἀξιосέβαστος ἄνδρας προσέπεσε σέ προσευχή, ἄρχισε τὴ θεία Λειτουργία καὶ προσέφερε τὴν ἱερὴ θυσία ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ. Ὅταν τελέσθηκε αὐτή, βγήκε ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο, κράτησε τὸ χέρι τοῦ χωλοῦ καί, μπροστά σέ ὄλον τὸν λαό πού παρευρισκόταν καὶ παρακολουθοῦσε, τὸν σήκωσε ὄρθιο ἀμέσως ἀπὸ τῆ γῆ στὴν κανονικὴ στάση τῶν ποδιῶν. Κι ὅταν ἔβαλε τὸ Δεσποτικὸ Σῶμα στὸ στόμα του, λύθηκε κι ἄρχισε νά μιλάει ἢ ἀπὸ τόσο καιρὸ βουβὴ ἐκείνη γλῶσσα. Θαύμασαν ὅλοι κι ἄρχισαν νά κλαῖνε ἀπὸ χα-

2. Ἡ βασιλεία του 527-565. Ὁ πάπας ἔφθασε στὴν Κωνσταντινούπολη ἀρχὲς Μαρτίου τοῦ 536 μὲ διπλὴ ἀποστολή; πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ: α) Ἀπεσταλμένος κατ' ἐξαγαγκασμὸν τοῦ βασιλιᾶ τῶν Γότθων Θεοδώτου γιὰ νά κατευνάσει τὸν Ἰουστινιανὸ πού ἐτοίμαζε τὴν ἐστρατεία τοῦ Βελισαρίου μετὰ τὴν δολοφονία ἀπὸ τὸν Θεοδᾶτο τῆς ξαδέλφης του καὶ συμβασιλείσσης Ἀμαλασούνθας. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲν ἐπέτυχε οὐσιώδη ἀλλαγὴ τῶν θέσεων τῶν Βυζαντινῶν. β) Καλεσμένος ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς γιὰ ἐξολόθρευση τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ. Κατάφερε νά καθαιρέσει τὸν Μονοφυσίτη Πατριάρχη Κων/πόλεως Ἀνθιμο, πού ὑποστηριζόταν ἀπὸ τὴν Θεοδώρα, καὶ νά στέψει τὸν Ὁρθόδοξο Μηνᾶ. Λίγο ἀργότερα ἀσθένησε καὶ ἀπεβίωσε στὴν Πόλη στίς 22 Ἀπριλίου τοῦ 536.

ρά, καὶ ἀμέσως κυρίευσε τοὺς λογισμοὺς τοὺς φόβος καὶ σεβασμὸς, πού ἔβλεπαν τί μπόρεσε νά κάνει ὁ Ἀγαπητὸς μὲ τὴ δύναμη τοῦ Κυρίου διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Πέτρου<sup>3</sup>.

#### 4

**Δάτιος,  
ἐπίσκοπος πόλεως  
Μεδιολάνων**

1 **Σ**τούς χρόνους τοῦ ἰδίου αὐτοκράτορος, ὅταν ὁ Δάτιος<sup>1</sup>, ἐπίσκοπος πόλεως Μεδιολάνων<sup>2</sup>, ἀναγκασμένος γιὰ κάποιο θέμα τῆς πίστεως, πο-

ρευόταν γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη, κατέφθασε στὴν Κόρινθο. Ἐνῶ ἔφαχνε εὐρύχωρο οἶκημα γιὰ νά καταλύσει, τὸ ὁποῖο νά μποροῦσε νά χωρέσει ὀλόκληρη τὴ συνοδεία του καὶ δυσκολευόταν νά βρεῖ, πρόσεξε ἀπὸ μακριὰ ἓνα σπίτι καταλλήλου μεγέθους καὶ προσέταξε νά τοῦ τὸ ἐτοιμάσουν γιὰ νά καταλύσει. Ὅταν οἱ κάτοικοι ἐκείνου τοῦ τόπου τοῦ εἶπαν πὼς δὲν μποροῦσε νά μείνει σέ αὐτό, γιατί ἀπὸ πολλὰ ἤδη χρόνια κατοικοῦσε σέ αὐτὸ ὁ διάβολος καὶ γι' αὐτὸ ἀπόμεινε ἔρημο, ὁ εὐσεβῆς ἄνδρας Δάτιος ἀπάντησε: « Ἀκριβῶς γιὰ ἓνα λόγο παραπάνω ὀφείλουμε νά κατοικήσουμε σέ αὐτὸ τὸ σπίτι, ἐάν τὸ πο-

3. Πρβλ. τὴν θεραπεία τοῦ χωλοῦ ἀπὸ τὸν Πέτρο (Πραξ. 3,1-10), καὶ τοῦ κωφοῦ μογιᾶλου ἀπὸ τὸν Κύριο (Μαρκ. 7, 32-37).

#### 4

1. Datus, γνωστὸ ἱστορικὸ πρόσωπο πού ἐκοιμήθη τὸν Μάρτιο τοῦ 552 στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου, εὐρισκόμενος τουλάχιστον τὸ 544-545 καὶ τὸ 550-552, ἐπαῖξε πρωταρχικὸ ρόλο στὴν ἀντιδικία τοῦ πάπα Βιγιλίου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γιὰ τὸ ζήτημα τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων», δηλ. τοῦ ἀναθεματισμοῦ τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας καὶ ὀρισμένων ἔργων τοῦ Θεοδώρητου Κύρρου καὶ Ἰβᾶ Ἐδέσσης. Τὸ ταξίδι πού ἀναφέρεται ἐδῶ πρέπει νά χρονολογηθεῖ μᾶλλον πρὶν ἀπὸ τὴν πρώτη γνωστὴ παράστασή του στὴν Πόλη καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων» (543). Στὰ ἐορτολόγια ἀναγράφεται στίς 14 Ἰανουαρίου.

2. Τὸ σημερινὸ Μιλάνο (βλ. χάρτη Α1).



νηρό πνεῦμα ἔχει εἰσβάλει σ' αὐτό καί ἔχει ἀποτρέψει ἀπό αὐτό κάθε ἀνθρώπινη κατοίκηση». Παρήγγειλε λοιπόν νά τοῦ ἐτοιμάσουν σ' αὐτό καί εἰσῆλθε ἀμέριμος, ἔτοιμος νά ὑπομείνει τά παλαίσματα τοῦ ἀρχαίου ἐχθροῦ.

2 Μέσα στή σιγή τῆς βαθιάς νύκτας, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἠσύχαζε, ὁ ἀρχαῖος ἐχθρός μέ ἐκκωφαντικές φωνές καί μεγάλες κραυγές ἄρχισε νά μιμεῖται βρυχηθμούς λεόντων, ὀγκηθμούς ὄνων, σφυρίγματα φιδιῶν, στριγγλιές χοίρων καί ποντικῶν. Ὃταν ὁ Δάτιος ξύπνησε ξαφνικά ἀπό φωνές τῶν θηρίων καί σηκώθηκε, ὀργίσθηκε σφοδρότατα καί ἄρχισε μέ μεγάλες φωνές νά κραυγάζει κατὰ τοῦ ἀρχαίου ἐχθροῦ: «Καλά νά πάθεις, ἐλεεινέ. Ἐσύ ὁ ἴδιος πού εἶπες: "Θῆσω τόν θρόνον μου πρὸς Βορρᾶν καί ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ"<sup>3</sup>, νά πού γιά τήν ἀλαζονεία σου ἔγινες ὅμοιος μέ τά γουρούνια καί τά ποντίκια, καί σύ πού ἀνάξια θέλησες νά μιμηθεῖς τόν Θεό, νά πού, σύμφωνα μέ τό τί εἶσαι ἄξιος νά κάνεις, μιμεῖσαι τά θηρία».

3 Μέ τή φωνή αὐτή τό πονηρό πνεῦμα, τρόπος τοῦ λέγειν, κοκκίνησε ἀπό ντροπή γιά τήν ἀποπομπή του. Ἡ μήπως δέν ντροπιᾶσθηκε αὐτός πού δέν ξαναμπήκε στό ἐξῆς στό σίτι αὐτό γιά νά ἐπιδειξέι σημεῖα καί τέρατα, ὅπως συνήθιζε; Κι ἔτσι σέ λίγο ἔγινε κατοικητήριο πιστῶν, γιατί, ὅταν εἰσῆλθε σέ αὐτό ἕνας ἀληθινά πιστός, μεμιάς ἀποχώρησε ἀπό αὐτό τό ψευδές καί ἄπιστο πνεῦμα.

4 Ἀλλά πρέπει πιά νά σιωπήσουμε γιά τά παλαιότερα. Εἶναι καιρός νά ἔρθουμε σέ αὐτά πού πραγματοποιήθηκαν στίς μέρες μας<sup>4</sup>.

3. Ἦσ. 14, 13-14.

4. diebus nostris. Μέ τήν φράση αὐτή, καί ἐδῶ καί σέ ὄλο τό κείμενο, ἐννοεῖ ὁ ἅγιος Γρηγόριος τά χρόνια μετὰ τήν γέννησή του, δηλ. περίπου μετὰ τό 540.

## 5

**Σαβίνος,  
ἐπίσκοπος Κανουσίου**

1 **Μ**ερικοί θεοσεβεῖς ἄνδρες, γνωστοί στά μέρη τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀπουλίας, συνηθίζουν νά μαρτυροῦν γιά τόν Σαβίνο<sup>1</sup>, ἐπίσκοπο πόλεως Κανουσίου<sup>2</sup>, αὐτό πού μέ διαδόσεις πολλῶν κατὰ μήκος καί πλάτος διαθρυλεῖται: Ὁ ἄνθρωπος αὐτός κατὰ τά μακρά του ἤδη γηρατεία εἶχε χάσει τό φῶς τῶν ὀφθαλμῶν του, ἔτσι πού δέν ἔβλεπε ἀπολύτως τίποτε. Ἀκούγοντας ὁ βασιλιάς Τοτίλας<sup>3</sup> πώς ἔχει αὐτός πνεῦμα προφητείας, δέν τό πίστεψε, ἀλλά ἔσπευσε νά δοκιμάσει αὐτό πού ἄκουσε.

2 Ὃταν ἔφθασε στά μέρη ἐκεῖνα<sup>4</sup>, κάλεσε τόν ἄνθρωπο τοῦ Κυρίου σέ γεῦμα. Ὃταν πιά ἦρθαν στό τραπέζι, ὁ βασιλιάς δέν θέλησε νά ἀνακλιθεῖ, παρά κάθησε στά δεξιά τοῦ εὐσεβοῦς ἀνδρός Σαβίνου. Ἐνῶ λοιπόν τό παιδί πρόσφερε στόν πατέρα αὐτόν κατὰ τή συνήθεια ἕνα ποτήρι κρασί, ὁ βασιλιάς ἀθόρυβα ἄπλωσε τό χέρι, πήρε τόν κύλικα καί τόν πρόσφερε στόν ἐπίσκοπο ὁ ἴδιος στή θέση τοῦ παιδιοῦ. Τότε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, παραλαμβάνοντας τόν κύλικα κι ἐν τούτοις μή βλέποντας τόν ὑπηρέτη του, εἶπε: «Νά ζήσει αὐτό τό χέρι». Μέ



## 5

1. βλ. ΙΙ, 15,3. Στό Ρωμαϊκό ἀγιολόγιο ἐορτάζεται στίς 9 Φεβρουαρίου. Γνωρίζουμε πώς ἀπεστάλη καί στήν Κωνσταντινούπολη ὡς ἀρχηγός ἀντιπροσωπείας, μετὰ τόν θάνατο τοῦ Ἀγαπητοῦ, γιά τήν σύνοδο ἀπό 2 Μαΐου μέχρι 4 Ἰουνίου 536, ἡ ὁποία ἀναθεμάτισε τούς Μονοφυσίτες.

2. βλ. ΙΙ, 15,3.

3. πρβλ. ΙΙ, 14,1.

4. Ὁ Τοτίλας κυρίευσε τήν Ἀπουλία στό δεύτερο μισό τοῦ 542, καί ξαναεἰσέβαλε ἐκεῖ ἐναντίον τῶν Βυζαντινῶν στό πρῶτο μισό τοῦ 547.

τήν κουβέντα αυτή ὁ βασιλιάς καί εὐφράνθηκε καί κοκκίνησε ἀπό ντροπή, γιατί, παρόλο πού πιάσθηκε ὁ ἴδιος, ὡστόσο βρήκε στὸν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ αὐτό πού ζητοῦσε.

3 Καθὼς λοιπὸν ἡ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ εὐσεβοῦς ἀνδρὸς παρατεινόταν σέ μακρὰ γηρατειά γιὰ νά μένει ὑπόδειγμα ζωῆς στοὺς ἐπομένους, ὁ ἀρχιδιάκονός του, φλογισμένος ἀπὸ τὴ φιλοδοξία νά καταλάβει τὸν θρόνο τῆς ἐπισκοπῆς, ἐπιχείρησε νά τὸν ἐξοντώσει μὲ δηλητήριο. Διέφθειρε λοιπὸν μὲ χρήματα τὴν ψυχὴ τοῦ οἰνοχόου του γιὰ νά τοῦ σερβίρει ποτήρι μὲ ἀνακατωμένο τό κρασί μὲ δηλητήριο τὴν ὥρα τῆς τράπεζας. Ὅταν πιά κάθησε νά φάει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, τό διεφθαρμένο μὲ δῶρα παιδί τοῦ προσκόμισε τό ποτήρι μὲ τό δηλητήριο, πού εἶχε παραλάβει ἀπὸ τὸν ἀρχιδιάκονό του. Ὁ εὐσεβὴς ἐπίσκοπος ἀμέσως τοῦ εἶπε: «Πιές το ἐσύ αὐτό πού μου πρόσφερες ἐμένα νά πιῶ». Τρομοκρατημένο τό παιδί, καταλαβαίνοντας πὼς πιάσθηκε, προτίμησε νά τό πιεῖ καί νά πεθάνει, παρά νά ὑποστῆ τίς ἀνάλογες ποινές γιὰ τό πταῖσμα τέτοιας ἀνθρωποκτονίας. Καί τὴν ὥρα πού ἔφερνε τὸν κύλικα στό στόμα του, τὸν πρόλαβε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου, λέγοντας: «Μὴν τό πιεῖς. Δῶστο μου ἐμένα, ἐγὼ θά τό πιῶ. Μόνο πήγαινε, πές σ' αὐτόν πού σοῦ τό ἔδωσε: Ἐγὼ βέβαια τό δηλητήριο τό πίνω, ἀλλὰ ἐσύ ἐπίσκοπος δέν θά γίνεις».

4 Ἐκανε λοιπὸν τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ ὁ ἐπίσκοπος καί ἤπιε ἀμέριμος τό δηλητήριο. Τὴν ἴδια ὥρα σέ κάποιον ἄλλο τόπο, ὅπου βρισκόταν, ἐτελειώθη ὁ ἀρχιδιάκονός του, θαρρεῖς καί εἶχε περάσει τό δηλητήριο ἐκεῖνο ἀπὸ τό στόμα τοῦ ἐπισκόπου στήν κοιλιά τοῦ ἀρχιδιακόνου. Στὴν πραγματικότητα δέν ὑπῆρξε σωματικῶς κανένα δηλητήριο πού ἐπέφερε τὸν θάνατο, ἀλλὰ τὸν σκότωσε τό δηλητήριο τῆς πονηρίας του ἐνώπιον τοῦ αἰωνίου Κριτοῦ.

5 ΠΕΤΡΟΣ. Θαυμαστά εἶναι αὐτά καί γιὰ τούς καιροὺς

μας ἐκπληκτικά. Ἀλλά τέτοια ἀναδείχθηκε ἡ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρὸς, πού ὅποιος γνώρισε τὴν πολιτεία του<sup>5</sup>, δέν πρέπει νά θαυμάζει γιὰ τὴν δύναμή του.

## 6

**Κάσσιος,  
ἐπίσκοπος Ναρνίας**

**Ν**ά μὴν ἀποσιωπήσω, Πέτρε, αὐτό πού πολλοί, πού βρίσκονται ἐδῶ ἀπὸ τὴν πόλη Ναρνία<sup>1</sup>, φιλότιμα μού μαρτυροῦν: Τὸν καιρὸ πάλι τῶν Γότθων, ὅταν ἦρθε στήν Ναρνία ὁ βασιλιάς Τοτίλας, τὸν προῦπάντησε ἓνας ἀνδρας εὐσεβοῦς ζωῆς, ὁ Κάσσιος<sup>2</sup>, ἐπίσκοπος τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν κράση του τό πρόσωπό του συνήθιζε πάντοτε νά εἶναι κόκκινο, ὁ βασιλιάς Τοτίλας πίστεψε πὼς αὐτό δέν ἦταν τῆς κράσεώς του, ἀλλὰ τῆς συνεχοῦς οἰνοποσίας καί τὸν καταφρόνησε ὀλοτελῶς.

Ἀλλά γιὰ νά καταδείξει ὁ Παντοδύναμος Θεὸς τὴν ἀξία<sup>2</sup> ἀνθρώπος ἦταν αὐτός πού τὸν περιφρονοῦσαν, στὸν κάμπο τῆς Ναρνίας, ὅπου εἶχε καταφθάσει ὁ βασιλιάς, ἓνα πονηρὸ πνεῦμα μπροστά σέ ὅλο τὸν στρατό του εἰσῆλθε στὸν σπαθάριό<sup>3</sup> του καί ἄρχισε σκληρὰ νά τὸν κατατρύχει. Ὅταν μπροστά στά

5. Προφανῶς ὁ Πέτρος ἔχει προσωπικά κι ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὴν πολιτεία τοῦ Σαβίνου.

6 1. Narnia, ἡ σημερινὴ Narni, πόλις τῆς Οὐμβρίας ΒΑ τῆς Ρώμης σέ ὑψόμετρο 300 μ. παρά τὸν ποταμὸ Νάρ (βλ. χάρτη Ε6). Κατὰ τὸν Γοτθικὸ πόλεμο οἱ Βυζαντινοὶ τὴν κατέλαβαν τό 537 καί ξανά μὲ τὸν Ναρσῆ τό 552, πράγμα πού σημαίνει πὼς στό ἐνδιάμεσο ὁ Τοτίλας τὴν ἀνακατέλαβε (εἴτε τό 542, εἴτε τό 545), ὅποτε καί τοποθετεῖται χρονολογικά τό ἐπεισόδιο αὐτό.

2. Cassius, ἐορτάζεται κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸ ἀγιολόγιο στίς 29 Ἰουνίου, ἡμέρα τῆς κοιμήσεώς του. Ἡ ἐπισκοπὴ του διήρκεσε ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 536 μέχρι τὸν θάνατό του τὸν Ἰούνιο τοῦ 558.

3. βλ. ΙΙ, 14,1.

μάτια του βασιλιά οδηγήθηκε στον εὐσεβῆ ἄνδρα Κάσσιο, ὁ ἄνθρωπος του Κυρίου, ἔκανε προσευχή καὶ μέ τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ τό ἐξεδίωξε ἀπό αὐτόν, καί δέν ἀποτόλμησε αὐτό στό ἐξῆς νά ξαναεισβάλει. Ἔτσι ἀπό τήν ἡμέρα ἐκείνη εἶναι γεγονός πώς ὁ βάρβαρος βασιλιάς εὐλαβοῦνταν ἀπό τήν καρδιά του τόν δούλο τοῦ Θεοῦ, τόν ἴδιο πού ἀπό τήν ὄψη του ἔκρινε ἐντελῶς καταφρονητέο. Γιατί σάν εἶδε τόν ἄνδρα τέτοιας ἀρετῆς, σέ ἐκείνον τόν θηριώδη εἶς βάρος του λογισμό ξεφούσκωσε ἡ ὑπεροπτική ἔπαρση.

## β) Καί μιά πτώσις ἐπισκόπου

7

1 Ἄνδρέας,  
ἐπίσκοπος  
πόλεως Φούνδης



λλά ἰδού, καθὼς διηγούμαι τίς πράξεις δυνατῶν ἀνδρῶν, ξαφνικά μου ἤρθε στή μνήμη τί ἔκανε ἡ θεία εὐσπλαγχνία πρὸς χάριν τοῦ Ἄνδρέου<sup>1</sup>, ἐπισκόπου πόλεως Φούνδης<sup>2</sup>. Κι εὐχόμαι ἐκ βαθέων αὐτό νά ὠφελήσει τούς ἀναγνώστες ἀκριβῶς, ὥστε αὐτοί πού ἀφιερώνουν τό σῶμα τους στήν ἐγκράτεια, νά μὴν ἀποτολμοῦν νά συγκατοικοῦν μέ γυναῖκες, μήπως ὑπολανθάνει κατακρημνισμός γιὰ τόν λογισμό τους τόσο ξαφνικός, ὅσον ἀκριβῶς ἡ αἰσχυρή ἐπιθυμία συνεπικουρεῖται καί ἀπό τήν παρουσία τῆς ἐπιθυμητῆς μορφῆς. Οὔτε ὑπάρχει ἀμφιβολία γιὰ τό ζήτημα πού διηγούμαι, γιατί εἶναι\*γι' αὐτό μάρτυρες σχεδόν τόσοι, ὅσοι κάτοικοι τοῦ τόπου ἐκείνου ὑπάρχουν<sup>3</sup>.

7 1. Μποροῦμε νά γνωρίζουμε μόνο ὅτι ἔζησε στά μέσα τοῦ βου αἰῶνα.

2. βλ. I, 1,3.

3. Ἄρα τό ἐπεισόδιο εἶναι ἀρκετά πρόσφατο γιὰ τόν ἅγ. Γρηγόριο. Ἐπίσης, δεδομένου ὅτι τό 592 ἡ Φούνδη καταστράφηκε ἀπό τούς Λομβαρδούς, οἱ

Αὐτός ὁ εὐσεβῆς ἄνδρας διῆγε ζωὴ γεμάτη πολλές ἀρε- 2  
τές καί φύλαγε τόν ἑαυτό του στήν ἀκρόπολη τῆς ἐγκρατείας  
μέ ἐπαγρύπνηση ἱερατική. Κάποιαν ὅμως μονάστρια, τήν ὁ-  
ποία εἶχε καί πρὶν μαζί του, δέν θέλησε νά τήν ξεκόψει ἀπό τή  
φροντίδα τοῦ ἐπισκοπέιου του, ἀλλά, σίγουρος καθὼς ἦταν γιὰ  
τήν ἀγνότητα τῆ δικῆ του καί τῆ δικῆ της, τῆς ἐπέτρεψε νά  
κατοικεῖ μαζί του. Ἀπό αὐτό τό πράγμα κατέληξε, ὥστε ὁ ἀρ-  
χαῖος ἐχθρός ἀναζήτησε πρόσβαση πειρασμοῦ στήν ψυχὴ του.  
Ἄρχισε δηλαδή νά ἐντυπώνει τό κάλλος ἐκείνης στά μάτια  
τοῦ νοῦ του, ὥστε ἀποπλανήθηκε καί διαλογιζόταν τά ἄπρε-  
πα.

Κάποια μέρα ἓνας Ἰουδαῖος, ἐρχόμενος ἀπό τά μέρη τῆς 3  
Καμπανίας πρὸς τήν Ρώμη, βάδιζε στήν Ἀππία ὁδὸ<sup>4</sup>. Φθά-  
νοντας στήν κατάβαση<sup>5</sup> τῆς Φούνδης, ἐπειδὴ ἀντιλήφθηκε  
πὼς ἡ ἡμέρα ἔκλινε πρὸς τό ἑσπέρας καί δέν ἔβρισκε πού θά  
μποροῦσε νά κατακλιθεῖ, βρέθηκε κοντά σέ ἓνα ἱερό τοῦ Ἀπόλ-  
λωνος<sup>6</sup> καί συμμαζεύθηκε ἐκεῖ γιὰ νά μείνει. Φοβούμενος ὅ-  
μως τήν ἀνοσιότητα τοῦ τόπου ἐκείνου, ἂν καί δέν εἶχε πίστη  
στόν Σταυρό, ὡστόσο φρόντισε νά τειχισθεῖ μέ τό σημεῖο τοῦ  
σταυροῦ.

Τά μεσάνυχτα, ἀγριεμένος κι ἀπ' τήν ἴδια τῆ μοναξιά, 4

κάτοικοί της κατὰ τόν χρόνο τῆς συγγραφῆς τῶν Διαλόγων εἶναι διεσπαρμένοι  
στήν Κεντρικὴ Ἰταλία.

4. Ἡ μεγαλύτερη καί σπουδαιότερη ὁδὸς τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας (ἀπὸ τό 312  
π.Χ.) Ὀδηγοῦσε ἀπὸ τῆ Ρώμη στήν Καπύη καί στή συνέχεια ὡς τό Βρινδῆσιο  
(βλ. χάρτη Η8 καί Μ9).

5. Ἡ Φούνδη βρίσκεται σέ πεδιάδα καί ἐρχόμενος κανεὶς ἀπὸ Ν πρέπει νά  
κατεβεῖ τίς κλιτύς τῶν ὄρεων Aurunci.

6. Κατὰ τίς μαρτυρίες βρισκόταν 6 Km πρὸ τῆς πόλεως στά δεξιὰ τῆς Ἀπ-  
πίας ὁδοῦ.

ξάπλωνε ξάγρυπνος, όταν ξαφνικά κοιτάει και βλέπει πλήθος πονηρών πνευμάτων σαν να προπορεύονται ως δορυφορία κάποιας εξουσίας κι αυτός που προϊστάτο των υπολοίπων κάθησε στή μέση του τόπου εκείνου. Αυτός άρχισε να ζητά άνάλυση των ασχολιών και των πράξεων του καθενός ξεχωριστά από τά πνεύματα τής δορυφορίας του, για να βρεϊ πόσο κακό κατάφερε ο καθένας τους.

5 Ένώ τά πνεύματα ένα-ένα στήν άνάκρισή του εξέθεταν τί είχαν διενεργήσει εις βάρος των αγαθών, πήδηξε ένα στή μέση και άποκάλυψε πόσο σαρκικό πειρασμό είχε κινήσει στήν ψυχή του επισκόπου Άνδρέα διαμέσου του κάλλους τής μοναστρίας που κατοικούσε στο επισκοπεϊο του. Τό πονηρό πνεύμα που προϊστάτο άκουγε με κομμένη άνάσα, θεωρώντας πώς προκλήθηκε μεγάλο κέρδος γι' αυτόν τόσο περισσότερο, καθ' όσον ξέκλινε σε όλίσθημα άπωλείας τήν ψυχή ενός άγιωτέρου άνδρός. Τό πνεύμα εκείνο, που τά έξομολογούνταν αυτά, πρόσθεσε πώς τήν περασμένη μέρα προς τό έσπέρας μέχρις αυτού του σημείου έσυρε τον λογισμό του, ώστε έκανε χειρονομία με έμπάθεια στα νώτα εκείνης τής μοναστρίας. Τότε τό πονηρό πνεύμα, ο άρχαίος έχθρός του ανθρωπίνου γένους, τον παρότρυνε με κάθε κολακεία να φέρει σε πέρας αυτό που άρχισε, για να άποκομίσει αυτός, μόνος άνάμεσα σε όλους, τό βραβείο για τό γκρέμισμα εκείνου.

6 Ένώ ο Ίουδαίος που είχε έρθει παρακολουθούσε ξάγρυπνος και καρδιοχτυπούσε από τήν άγωνία και τή μεγάλη λαχτάρα, τό πνεύμα που προϊστάτο όλης τής συνοδείας εκεί, έδωσε διαταγή να έρευνήσουν ποιός τάχα να είναι αυτός που αποτόλμησε να ξαπλώσει στο ιερό εκείνο. Πήγαν τά πονηρά πνεύματα και, παρατηρώντας έπισταμένως, τον είδαν



σφραγισμένο με τό μυστήριο του σταυρου και θορυβημένοι είπαν: « Άμάν, άμάν, σκευος κενό και σφραγισμένο». Σάν τό άνήγγειλαν αυτό, όλο εκείνο τό πλήθος των πονηρών πνευμάτων εξαφανίσθηκε.

7 Ο Ίουδαίος που τά είδε αυτά, τήν ίδια στιγμή σηκώθηκε και με βιασύνη κατέφθασε στον επισκοπο. Τόν βρίσκει στήν εκκλησία του, τον παίρνει χωρία, τον ρωτάει από τί πειρασμό βαρυνόταν. Ο επισκοπος ντρεπόταν και δέν θέλησε να όμολογήσει τον πειρασμό του. Έκείνος του λέει πώς είχε ρίξει βλέμματα φαύλου έρωτος στήν τάδε δούλη του Θεού, αλλά ο επισκοπος έξακολουθούσε να άρνεϊται. Τότε πρόσθεσε: « Γιατί άρνεϊσαι αυτό που σου ρωτάω, άφου μέχρις αυτού του σημείου οδηγήθηκες χθές τό βράδυ, ώστε να επιφέρεις χειρονομία στα νώτα τής;». Με τά λόγια αυτά αντιλήφθηκε ο επισκοπος πώς αναπόφευκτα πιάσθηκε και όμολόγησε ταπεινά αυτό που προηγουμένως έπίμονα άρνήθηκε.

8 Ο Ίουδαίος άνησυχώντας για τυχόν γκρέμισμα και καταισχύνη εκείνου, του γνωστοποίησε πώς τό είχε πληροφορηθει αυτό και τί είχε άκούσει για αυτόν στή σύναξη των πονηρών πνευμάτων. Συνειδητοποιώντας αυτό εκείνος, άμέσως ρίχθηκε στή γη προσευχόμενος. Αυτόστιγμει έξεδίωξε από τό οϊκημά του όχι μόνο εκείνη τήν δούλη του Θεού, αλλά επίσης και κάθε γυναίκα που κατοικούσε εκεί στήν ύπηρεσία του. Στο ιερό εκείνο του Άπόλλωνος χωρίς καθυστέρηση έκανε ένα ευκτήριο του μακαρίου αποστόλου Άνδρέου<sup>7</sup>, και άπαλλάχθηκε ριζηδόν από όλον εκείνο τον σαρκικό πειρασμό.

9 Τον Ίουδαίο πάλι, που χάρις στήν όπτασία του και τήν

7. Ο Πρωτόκλητος έτιματο ιδιαίτερα στή Φούνδη, όπου και ήταν κτισμένη βασιλική στο όνομά του.

ἐπιτίμησή του σώθηκε, τόν εἴλκυσε στήν αἰώνια σωτηρία. Δηλαδή τόν κατήχησε στά μυστήρια τῆς πίστεως, τόν καθάρισε μέ τό νερό τοῦ βαπτίσματος καί τόν ὁδήγησε στούς κόλπους τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας. Συνέβη ἔτσι, ὥστε ὁ Ἑβραῖος αὐτός, ἐνῶ φρόντισε γιά τήν ξένη σωτηρία, κατέληξε στή δικιά του, κι ὁ Παντοδύναμος Θεός ἀπό ἓνα καί τό αὐτό πράγμα τόν ἓνα τόν ὁδήγησε στόν ἀγαθό βίο, τόν ἄλλο τόν διαφύλαξε στόν ἀγαθό βίο.

10 ΠΕΤΡΟΣ. Αὐτό τό περιστατικό, πού ἄκουσα, μοῦ προκαλεῖ καί φόβο καί ἐλπίδα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Πάντα αὐτόν τόν λογισμό πρέπει νά βάζουμε: καί νά ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καί νά φοβόμαστε γιά τήν ἀσθένειά μας. Γιατί νά πού ἀκούσαμε γιά τήν κέδρο τοῦ παραδείσου<sup>8</sup> πώς σεισθηκε, ἀλλά δέν ξεριζώθηκε, οὕτως ὥστε σέ μᾶς τούς ἀδυνάτους νά γεννιέται καί φόβος γιά τό σάλευσμά της καί ἐμπιστοσύνη γιά τή σταθερότητά της.

### γ) Δεύτερη ἐξάδα ἐπισκόπων

#### 8

1 Κωνσταντίος,  
ἐπίσκοπος  
πόλεως Ἀκουίνου



Κωνσταντίος<sup>1</sup>, ἄνδρας εὐσεβούς ζωῆς, ὑπῆρξε ἐπίσκοπος Ἀκουίνου καί ἐτελειώθη πρόσφατα στούς χρόνους τοῦ προκατόχου μου μακαρία τῆ μνήμη

πάπα Ἰωάννη<sup>2</sup>. Πολλοί πού μπόρεσαν νά τόν γνωρίσουν μέ

οἰκειότητα μαρτυροῦν πώς εἶχε πνεῦμα προφητείας. Ἄνθρωποι θεοσεβεῖς καί φιλαλήθεις, πού ἦταν οἱ ἴδιοι παρόντες, ἀνάμεσα στά πολλά αὐτοῦ φέρουν καί τό ἐξῆς: Τήν ἡμέρα τῆς τελειώσεώς του παραστεκόντουσαν γύρω του οἱ πολῖτες καί πικρότατα ὀδύρονταν γιά τόν τόσο ἀγαπημένο πατέρα, πού ἐπρόκειτο νά τούς ἀφήσει, καί κλαίγοντας τόν ρώτησαν: «Ποῖόν θά ἔχουμε, πάτερ, μετά ἀπό σένα;». Ὁ πατήρ διά τοῦ πνεύματος τῆς προφητείας τούς ἀπάντησε: «Μετά τόν Κωνσταντίο σταυλάρη<sup>3</sup>, μετά τόν ἀμαξηλάτη γναφέα<sup>4</sup>. Ἄχ, Ἀκουῖνο, σοῦ μέλλει κι αὐτό».

Ἄφοῦ πρόφερε αὐτά τά προφητικά λόγια, ἐξέπνευσε. 2  
Μετά τόν θάνατό του ἀνέλαβε τήν ποιμαντική φροντίδα τῆς ἐκκλησίας του Ἀνδρέας ὁ διάκονός του, ὁ ὁποῖος γιά ἓνα διάστημα στούς σταθμούς τῶν ἡμεροδρόμων φύλαγε τούς σταύλους τῶν ἀλόγων. Ὅταν τόν πῆρε κι αὐτόν ὁ Θεός, ἐκλήθη στόν βαθμό τῆς ἐπισκοπῆς ὁ Ἰωβίνος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε γναφέας στήν ἴδια πόλη. Ἐνόσω ἀκόμα ἦταν στή ζωὴ αὐτός, ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐκείνης ἐξοντώθηκαν καί ἀπό τά σπαθιά τῶν βαρβάρων<sup>4</sup> καί ἀπό δεινές ἐπιδημίες νόσων, τόσο πού μετά τόν θάνατό του δέν ἦταν δυνατόν νά βρεθεῖ οὔτε ποιός νά γίνεи ἐπίσκοπος, οὔτε τίνων ἐπίσκοπος νά γίνεи. Ἐτσι ἐκπληρώθηκε ἡ ρῆση τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, καθόσον μετά τήν ἀποδημία δύο διαδόχων του ἡ ἐκκλησία του δέν εἶχε πιά ποιμένα.

3. mulio: ἡμιονηγός, ἀμαξηλάτης.

4. fullo: κναφεύς, αὐτός πού κάτεργάζεται, ἡ ξαίνει, ἡ λευκαίνει μάλλινα ὑφάσματα.

5. Πρόκειται γιά τίς λεηλασίες τῶν Λομβαρδῶν, πού κατέστρεψαν τό Ἀκουῖνο, ἴσως τό 577.

8. Πρβλ. Ἰεζεκ. 31,8.

1. Constantius. βλ. ΙΙ, 16,1.

2. Ἰωάννης Γ' 561-574, δηλαδή τό πρόσφατα σημαίνει 20-30 χρόνια.

## 9

1 Φριγδιανός,  
ἐπίσκοπος  
πόλεως Λούκας

<sup>9</sup> Ἀλλά νά μήν παρασιωπήσω κι αὐτό πού ἐτίχε νά γνωρίσω πρό διημέρου ἀπό διήγηση τοῦ εὐσεβοῦς Βεναντίου, ἐπισκόπου Λούκας<sup>1</sup>. Διηγῆθηκε δηλαδή πώς ἕνας ἄνδρας θαυμαστῆς ἀρετῆς, ὀνόματι Φριγδιανός<sup>2</sup>, ὑπῆρξε ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας τῆς Λούκας<sup>3</sup>, κοντινῆς σέ αὐτόν.

2 Ἀπό ὅλους ὅσους κατοικοῦν ἐκεῖ μαρτυρεῖται πώς ζεῖ στή μνήμη τους τό ἐξῆς ἐνδοξότατο: Ὁ ποταμός Αὔσαρις<sup>4</sup>, ὁ ὁποῖος κυλοῦσε δίπλα στά τείχη τῆς πόλεως ἐκείνης, συχνά πλημμύριζε, ἔβγαине ἀπό τήν κοίτη τῆς κανονικῆς ροῆς του, διαχεόταν συνήθως ἀνά τούς ἀγρούς καί κατέστρεφε ὅ,τι ἔβρισκε σπαρμένο καί φυτευμένο. Ἐπειδή λοιπόν αὐτό γινόταν τακτικά καί μεγάλη ἀνάγκη συνεῖχε τούς κατοίκους τοῦ τόπου, ἐπιδόθηκαν σέ μεγάλα ἔργα καί κόπους, προσπαθώντας νά τόν παροχετεύσουν ἀπό ἄλλους τόπους. Ἀλλά παρόλο πού γιά πολύ καιρό καταπονήθηκαν, δέν κατέστη δυνατή ἡ ἐκτροπή ἀπό τήν παλαιά κοίτη.

3 Τότε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου Φριγδιανός ἔφτιαξε γιά τόν ἑαυτό του ἕνα μικρούτσικο δικέλλι, πλησίασε τήν κοίτη τοῦ

9 1. Luna, ἀρχαία πόλη τῆς Ἐτρουρίας, 6 Km ἀπό τήν θάλασσα στόν ὄρμο τῆς Σπέτσια. (βλ. χάρτη Β3). Ὁ Venantius γνωρίζουμε πώς ἐπέστρεψε σέ αὐτήν ἀπό τήν Ρώμη, ὅπου βοήθησε τόν ἅγ. Γρηγόριο στή σύνταξη αὐτῶν τῶν κεφαλαίων, τόν Μάιο τοῦ 594.

2. Frigidianus (ἐορτάζεται στό Ρωμαϊκό ἀγιολόγιο στίς 18 Μαρτίου), ἱρλανδικῆς καταγωγῆς, ἔγινε ἐπίσκοπος ὀπωσδήποτε μετά τό 557.

3. Luca, σημαντικότερη πόλη στά σύνορα Ἐτρουρίας καί Λιγυρίας (βλ. χάρτη Β3).

4. ἡ Αὔσαρ (Ausarit ἢ Ausar), ὁ σημερινός Σέρκιο (Serchio).

ποταμοῦ καί μόνος του προσέπεσε σέ προσευχή. Ἐπειτα παραγγέλλοντας στόν ποταμό νά ἀκολουθήσει, ἔσυρε στή γῆ τό σκαλιστήρι πάνω στό δρομολόγιο πού εἶχε κατά νοῦν. Ὅλο τό νερό τοῦ ποταμοῦ ἀφήνοντας τήν παλαιά κοίτη τόν ἀκολούθησε, κατά τρόπο πού ἐγκατέλειψε ὀλοκληρωτικά τή διαδρομή τῆς συνηθισμένης ροῆς του, ἰδιοποιήθηκε ὡς κοίτη του τό μέρος, ὅπου εἶχε σημαδέψει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου σύροντας στή γῆ τό δικέλλι, καί δέν ἔβλαπτε πιά τά σπαρτά καί τά φυτά πού καρπίζουν τίς τροφές τῶν ἀνθρώπων<sup>5</sup>.

## 10

Σαβίνος,  
ἐπίσκοπος  
πόλεως Πλακεντίας

<sup>9</sup> Ἀπό διήγηση πάλι τοῦ ἴδιου εὐσεβοῦς ἀνδρός Βεναντίου ἐπισκόπου ἔμαθα ἕνα ἄλλο θαῦμα, τοῦ ὁποῖου ἡ πραγματροποίηση τοποθετεῖται στήν πόλη Πλακεντία<sup>1</sup>. Ἐπίσης ἕνας ἄνθρωπος φιλαληθέστατος, ὁ Ἰωάννης, σήμερα τοποτηρητής τῶν ἐξάρχων<sup>2</sup> στήν πόλη μας Ρώμη, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε καί ἀνατράφηκε στήν Πλακεντία, συμμαρτυρεῖ πώς ἔτσι ἔγιναν τά πράγματα, ὅπως τά διαμνημονεύει ὁ ἐπίσκοπος.

5. Πράγματι σύμφωνα μέ τίς ἀρχαίες μαρτυρίες (Στράβων) ὁ Αὔσαρ ἦταν παραπόταμος τοῦ Ἄρνο (βλ. χάρτη ΒΓ4) στό ὕψος τῆς Πίζας. Σήμερα ὁμως βλέπουμε ἀλλαγμένη τήν κοίτη του, γιατί ἐκβάλλει ἀπευθείας στό Τυρρηνικό πέλαγος.

10 1. Placentia, σημερινή Piacenza, σημαντική καί ἱστορική πόλη τῆς Β. Ἰταλίας, 1 Km ἀπό τήν δεξιά ὄχθη τοῦ Πάδου, (βλ. χάρτη Α1) ἀνήκε στό Βυζαντινό ἐξαρχάτο τῆς Ραβέννας μέχρι τό 570 πού καταλήφθηκε ἀπό τούς Λομβαρδούς.

2. Ὡς γνωστόν πρωτεύουσα τοῦ Δυτικοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἦταν ἡ Ραβέννα ἀπό τό 404, περιήλθε στούς Γότθους τό 476, ὡς τό 539 πού ἔγινε ἔδρα τῶν Βυζαντινῶν ἐξάρχων, γιά νά μείνει ὡς τό 752 πού ἔγινε ἔδρα τῶν Λομβαρδῶν.

2 Διηγούνται λοιπόν πώς στήν πόλη αυτή υπήρξε ένας επίσκοπος θαυμαστής ἀρετής, ὀνόματι Σαβίνος<sup>3</sup>. Κάποια μέρα τοῦ ἀνήγγειλε ὁ διάκονός του πώς ὁ Πάδος εἶχε βγεῖ ἀπό τήν κοίτη τοῦ ροῦ του, κατέλαβε τούς ἀγρούς τῆς ἐκκλησίας καί τό νερό τοῦ ποταμοῦ κατεῖχε ὅλους τούς τόπους ἐκεῖ, πού καρπίζουν πρὸς διατροφήν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ εὐσεβοῦς ζωῆς ἐπίσκοπος Σαβίνος ἀπάντησε: «Πήγαινε καί πές του: Σοῦ μηνύει ὁ ἐπίσκοπος, νά συμμαζευθεῖς καί νά ἐπιστρέψεις στήν κανονική σου κοίτη». Ἀκούγοντάς το αὐτό ὁ διάκονος καταφρόνησε καί κορόιδεψε.

3 Τότε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου κάλεσε τόν νοτάριό<sup>4</sup> του καί τοῦ ὑπαγόρευσε: «Σαβίνος ὑπηρέτης Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑπόμνημα στόν Πάδο. Σοῦ παραγγέλλω ἐν ὀνόματι Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, νά μὴ ξαναβγεῖς στό ἐξῆς ἀπό τήν κοίτη σου στούς τόπους τούτους καί νά μὴ ἀποτολήσεις νά βλάψεις τίς γαῖες τῆς ἐκκλησίας». Καί πρόσθεσε στόν νοτάριο: «Πήγαινε καθαρὸγραφέ το καί ρίξε το στό νερό τοῦ ποταμοῦ». Ἔτσι κι ἔγινε. Ἀμέσως, παραλαμβάνοντας τήν ἐντολή τοῦ ἀγίου ἀνδρός, τό νερό τοῦ ποταμοῦ τραβήχθηκε ἀπό τίς γαῖες τῆς ἐκκλησίας, γύρισε στήν κανονική του κοίτη καί δέν ἀποτόλμησε στό ἐξῆς νά βγεῖ στούς τόπους ἐκείνους.



3. Ἄν δέν πρόκειται γιά συνώνυμό του τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, τότε εἶναι ὁ γνωστός ἐπιφανής φίλος καί παραλήπτης ἐπιστολῶν τοῦ ἀγ. Ἀμβροσίου τόν Δ' αἰῶνα, πού ἔδωσε στίς συνόδους μάχες γιά τήν Ὁρθοδοξία καί ἐορτάζεται στό Ρωμαϊκό ἀγιολόγιο στίς 11 Δεκεμβρίου.

4. notarius, γραμματέας.

Σέ αὐτό τό περιστατικό, Πέτρε, τί ἄλλο ἐπιπλήττεται 4  
παρά ἡ σκληρότητα τῶν ἀνυπάκουων ἀνθρώπων, ἐφόσον μέ τή  
δύναμη τοῦ Ἰησοῦ καί τό ἄλογο στοιχείο τῆς φύσεως ὑπάκουσε  
στίς ἐντολές τοῦ ἀγίου ἀνδρός;

## 11

**Κερβώνιος,  
ἐπίσκοπος πόλεως  
Ποπουλωνίου**

**Ἐ**πίσης ὁ Κερβώνιος<sup>1</sup>, ἀνδρας εὐ- 1  
σεβοῦς ζωῆς, ἐπίσκοπος Ποπουλωνί-  
ου<sup>2</sup>, ἔδωσε στίς μέρες μας μεγάλη  
ἀπόδειξη τῆς ἀγιότητάς του. Καθώς  
εἶχε ιδιαίτερα προσηλωθεῖ στήν καλλιέργεια τῆς φιλοξενίας,  
κάποια μέρα ξενοδόχησε κάτι περαστικούς στρατιῶτες. Κατα-  
φθάνουν μετά οἱ Γότθοι. Τούς ἔκρυψε ἐκείνους καί μέ τόν τρόπο  
αὐτό γλίτωσε τή ζωή τους ἀπό τήν ποταπότητά τους. Ὄταν  
τό μήνυσαν αὐτό στόν δυσσεβῆ<sup>3</sup> βασιλιά τῶν Γότθων Τοτίλα,  
πυρπολήθηκε ἀπό παραλογισμό ὠμότατης σκληρότητας καί  
διέταξε νά τοῦ τόν ὀδηγήσουν στόν τόπο πού βρίσκεται στό ὄ-  
γδοο μίλιο ἀπό τήν πόλη μας καί ὀνομάζεται Μέρουλις, ὅπου  
τότε στρατοπέδευε ὁ ἴδιος μέ τόν στρατό του<sup>4</sup>, καί νά τόν ρί-  
ξουν βορά στίς ἀρκούδες γιά θέαμα τοῦ λαοῦ.

Στό θέαμα αὐτό πῆγε στό κάθισμά του κι ὁ ἴδιος ὁ δυσσε- 2  
βῆς βασιλιάς, καί μεγάλο πλῆθος λαοῦ συνέρρευσε γιά νά πα-

11 1. Cerbonius ἢ καί Κέρβων, ἀφρικανικῆς καταγωγῆς, ἐφιλοξενεῖτο ὑπό τοῦ ἐπισκόπου Φλωρεντίου, τόν ὁποῖο καί διεδέχθη. Ἐκοιμήθη τό 575 καί τιμᾶται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 10 Ὀκτωβρίου.

2. Populonium (ἢ -ia), ἀρχαία πόλις τῆς Ἐτρούριας, πάνω στήν Αὐρηλία ὁδὸ (βλ. χάρτη Β5), τό σημερινό Piombino στήν Τοσκάνη.

3. δηλ. αἰρετικό (ἀρειανό). Γιά τόν Τοτίλα βλ. ΙΙ, 15 κλπ.

4. Τό ἐπίσῳδιο χρονολογεῖται μᾶλλον στό 546, ὅποτε οἱ Γότθοι πολιορκούσαν τήν Ρώμη καί εἶχαν στρατοπεδεύσει στό Μέρουλι (βλ. χάρτη Δ7).

ρακολουθήσει τή θανάτωση τοῦ ἐπισκόπου. Τότε ὁ ἐπίσκοπος ὀδηγήθηκε στή μέση, καί γιά τή θανάτωση του κοίταξαν νά βροῦν τήν πιό ἄγρια ἀρκούδα, ὥστε, καθώς θά κατασπάραι ἀνελέητα τά ἀνθρώπινα μέλη, νά ικανοποιούσε τήν ψυχή τοῦ ἐξαγριωμένου βασιλιά. Ἀπολύθηκε λοιπόν ἡ ἀρκούδα ἀπό τό



κλουβί της, καί ἐρεθισμένη καί βιαστική ὄρμησε γιά τόν ἐπίσκοπο. Ξαφνικά ὅμως ξέχασε τή θηριωδία της καί μέ γερμένο τό λαιμό καί χαμηλωμένο ταπεινά τό κεφάλι ἄρχισε νά γλείφει τά πόδια τοῦ ἐπισκόπου, ὥστε νά καταστῆ ξεκάθαρα κατανοητό σέ ὅλους, πώς χάριν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου τοῦ Θεοῦ καί οἱ καρδιές τῶν ἀνθρώπων ἔγιναν θηριώδεις καί τῶν θηρίων σάν ἀνθρώπινες.

3 Τότε ὁ λαός πού εἶχε συγκεντρωθεῖ γιά τό θέαμα τῆς ἐκτέλεσης, μεταστράφηκε μέ μεγάλες κραυγές πρὸς θαυμασμό καί δέος. Καί ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς συγκινήθηκε νά ἀποδώσει σεβασμό σέ αὐτόν, ἀντιλαμβανόμενος μέ ποιάν ἄνωθεν κρίση πραγματοποιήθηκε αὐτό. Ὡστε αὐτός πού προηγουμένως δέν θέλησε νά ἀκολουθήσει τόν Θεό στό νά διαφυλάξει τή ζωή τοῦ ἐπισκόπου, τελικά ἀκολούθησε τό θηρίο στήν πραότητα. Ἀρκετοί πού ἦσαν παρόντες τότε στό περιστατικό αὐτό, ζοῦν μέχρι σήμερα καί τό μαρτυροῦν πώς τό εἶδαν μαζί μέ ὅλον τόν λαό ἐκεῖ.

4 Γιά τόν ἴδιο ἄνδρα ἔμαθα καί ἕνα ἄλλο θαῦμα ἀπό διήγηση τοῦ Βεναντίου, ἐπισκόπου Λούνας.<sup>5</sup> Στήν ἐκκλησία τοῦ Πο-

5. βλ. III, 9,1. Ἡ Λούνα ἀπέχει 120 Km ἀπό τήν Ποπουλωνία, ἦταν δηλ. σχετικά κοντά.

πουλωνίου, ὅπου προΐστατο, ἐτοίμασε γιά τόν ἑαυτό του ἕναν τάφο. Ἀλλά ὅταν τό ἔθνος τῶν Λογγοβάρδων ἦρθε στήν Ἰταλία καί λεηλατοῦσε τά πάντα, ἀποσύρθηκε στή νῆσο Ἑλβα<sup>6</sup>. Κάποτε ἔπεσε ἄρρωστος καί πλησίαζε στόν θάνατο. Παραγγέλλει στους κληρικούς του καί τούς ἀκολουθοῦς του: «Νά μέ βάλετε στόν τάφο μου, πού ἐτοίμασα γιά μένα στό Ποπουλώνιο». Τοῦ λένε: «Πώς μπορούμε νά ἐπαναφέρουμε τό σῶμα σου ἐκεῖ, τή στιγμή πού ξέρουμε πώς οἱ τόποι ἐκεῖνοι κρατοῦνται ἀπό τούς Λογγοβάρδους καί αὐτοί περιφέρονται παντοῦ ἐκεῖ;». Τούς ἀπάντησε: «Πηγαίνετε με ἐσεῖς ἡσυχί. Μή φοβᾶσθε, μόνο φροντίστε νά μέ θάψετε βιαστικά. Κι ἀμέσως μόλις θαφτεῖ τό σῶμα μου, φύγετε ἀπό τόν τόπο ἐκεῖνο χωρίς καμμία καθυστέρηση».

Ἄνταν τελειώθηκε λοιπόν, τόν ἔβαλαν μέσα σέ καράβι. Ἐνόςω κατευθύνονταν πρὸς τό Ποπουλώνιο, ἡ ἀτμόσφαιρα συκέντρωσε σύννεφα καί ξέσπασε φοβερή βροχή. Ἀλλά γιά νά καταστῆ σαφές σέ ὅλους, τίνος ἀνδρός τό σῶμα κουβαλοῦσε ἐκεῖνο τό καράβι, σέ ὅλο ἐκεῖνο τό διάστημα τῆς θάλασσας, πού ἀπό τήν νῆσο Ἑλβα ὡς τό Ποπουλώνιο εἶναι ἀπόσταση 12 μίλια, ἀπό ἐδῶ κι ἀπό κεῖ ἀπό τά πλευρά τοῦ πλοίου κατέβαινε καταρρακτώδης βροχή, καί μέσα στό ἴδιο τό καράβι μιά σταγόνα βροχῆς δέν ἔπεσε.

Ἐφθασαν λοιπόν στόν τόπο οἱ κληρικοί καί παρέδωσαν στήν ταφή τό σῶμα τοῦ ἱεράρχου τους. Καί τηρώντας τά παραγγέλματά του, ἐπέστρεψαν στό πλοῖο χωρίς καθυστέρηση. Μόλις μπόρεσαν νά μποῦν σέ αὐτό, καί κατέφθασε ὁ σκληρότα-

6. Οἱ Λομβαρδοί εἰσέβαλαν στήν Τοσκάνη στά 571-574. Helba εἶναι νησί τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους μεταξύ Ἰταλίας καί Κορσικῆς (βλ. χάρτη Β5), γνωστό κυρίως ἀπό τήν ἐκεῖ ἐξορία τοῦ Μ. Ναπολέοντα τό 1814. (Ἡ ἀρχαία ἑλληνική Αἰθάλη).



τος ἀρχηγός τῶν Λογγοβάρδων Γούμαρις. Ἀπό τήν ἔλεοσή του φάνηκε καθαρά πώς ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἶχε πνεῦμα προφητείας, καθόσον εἶχε παραγγείλει σέ αὐτούς πού τόν ὑπηρέτησαν νά ἀποχωρήσουν δίχως καθυστέρηση ἀπό τόν τόπο τῆς ταφῆς του.

## 12

### 1 Φουλγέντιος, ἐπίσκοπος πόλεως Οὔτρικούλου

**Τ**ό θαῦμα πού διηγήθηκα γιά τή βροχή πού διαιρέθηκε, ἔλαβε χώρα κι ἄλλη φορά προκαλώντας τό δέος καί γιά ἄλλον ἐπίσκοπο.

- 2 Ἐνας γέροντας κληρικός, ὁ ὁποῖος ζεῖ μέχρι σήμερα, μαρτυρεῖ πώς παρίστατο σέ ἕνα ἴδιο περιστατικό, ὡς ἐξῆς: «Φουλγέντιος<sup>1</sup> ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ὁποῖος προΐστατο τῆς ἐκκλησίας Οὔτρικούλου<sup>2</sup>, εἶχε πέσει στήν ἀπόλυτη δυσμένεια τοῦ σκληρότατου βασιλιᾶ Τοτίλα. Ὅταν πλησίασε αὐτός μέ τό στρατό του στά μέρη ἐκεῖνα, ὁ ἐπίσκοπος ἔδειξε ἰδιαίτερη φροντίδα νά τοῦ στείλει ξένια<sup>3</sup> μέ τούς κληρικούς του, καί μέ δῶρα νά τοῦ μαλακώσει, εἰ δυνατόν, τόν παραλογισμό τῆς μα- νίας του. Μόλις τά εἶδε αὐτός, ἀμέσως τά ἀποδίωξε καί ὀργισμένος διέταξε τούς ἀνθρώπους του νά δέσουν χωρίς οἶκτο αὐτόν τόν ἐπίσκοπο καί νά τόν φυλάξουν γιά νά τόν ἀνακρίνει.

12 1. Fulgentius, συγγενής τοῦ συνώνυμῶ του Λατίνου συγγραφέα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, προτελευταῖος (πρίν τόν Δομίνικο πού ἦταν ἤδη στόν θρόνο τό 595) ἐπίσκοπος τοῦ Οὔτρικούλου, γνωστός γιά τήν ἀνακάλυψη ἀπό αὐτόν τῶν λειψάνων τοῦ ἁγ. μάρτυρος Βίκτωρος. Τιμάται στό Ρωμαϊκό ἐορτολόγιο στίς 21 Μαΐου.

2. Utriculum, κόμη ΒΑ τῆς Ρώμης παρά τόν Τίβερη (βλ. χάρτη ΕΒ), τό σημερινό Otricoli.

3. δηλ. δῶρα φιλοξενίας (ἐλληνικά καί στό πρωτότυπο). Ὁ Τοτίλας πρέπει νά πέρασε ἀπό ἐκεῖ, ὅταν πῆγε καί στή Νάρνη (βλ. 6,1) δηλ. τό 542 ἢ 545.

Οἱ Γότθοι ἄγριοι, ὡς ὑπηρέτες τῆς σκληρότητας ἐκείνου, τόν ἔπιασαν, στάθηκαν γύρω του καί τοῦ παράγγειλαν νά σταθεῖ σέ ἕνα τόπο. Τοῦ χάραξαν ἕναν κύκλο στή γῆ, ἀπαγορεύοντάς του καθ' οἰονδήποτε τρόπο νά πατήσῃ τό πόδι του ἔξω ἀπό αὐτόν.

»Στεκόταν λοιπόν στόν χῶρο ἐκεῖνο ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, περικυκλωμένος ἀπό τούς Γότθους καί περιορισμένος μέσα στόν χαραγμένο κύκλο. Ἐαφνικά ἀστραπές, βροντές καί δυνατή βροχή ξεσπᾶνε, τέτοια ὥστε αὐτοί πού εἶχαν ἀναλάβει τήν ἐπιτήρησή του, δέν μπορούσαν νά ἀντέξουν τή σφοδρότητα τῆς βροχόπτωσης. Καί παρόλο πού προκλήθηκε τέτοιος κολοσσιαῖος κατακλυσμός, μέσα στόν χαραγμένο κύκλο, ὅπου στεκόταν ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ Φουλγέντιος, δέν κατέβηκε οὔτε μία ἔστω σταγόνα βροχῆς. Σάν τό ἀνήγγειλαν αὐτό στόν σκληρότατο βασιλιά, ὁ θηριώδης λογισμός του μεταστράφηκε σέ μεγάλη εὐλάβεια τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, τοῦ ὁποῖου ἀκριβῶς τήν τιμωρία προηγουμένως ἀκόρεστα διψοῦσε».

Ἔτσι ὁ Παντοδύναμος Θεός ἐνεργεῖ διά τῶν καταφρονη- μένων τά θαύματα τῆς δυνάμεώς του ἐναντίον τῶν ἐπηρμένων λογισμῶν τῶν σαρκικῶν ἀνθρώπων, οὔτως ὥστε ὅσοι σηκώνονται περήφανα κατά τῶν παραγγελμάτων τῆς Ἀλήθειας, αὐτῶν τόν τράχηλο ἢ Ἀλήθεια Χριστός διά τῶν ταπεινοφρόνων τόν λυγίζει.

## 13

### Ἐρκουλᾶνος, ἐπίσκοπος πόλεως Περουσίας

**Π**ρόσφατα ἐπίσης ὁ εὐσεβοῦς ζωῆς ἐπίσκοπος Φλώριδος<sup>1</sup> διηγήθηκε κά- ποιο ἐξαιρετικά ἀξιωμαθὸν θαῦμα, ὡς ἐξῆς: «Ὁ ἀγιώτατος ἄν- 1

δρας Έρκουλάνας<sup>2</sup>, πού μέ ανέθρεψε, υπήρξε επίσκοπος τής πόλεως Περούσιας<sup>3</sup>, έχοντας αναχθει από τή μοναστική πολιτεία στή χάρη τής αρχιερατικής τάξης. Στά χρόνια του δυσσεβούς βασιλιά Τοτίλα ο στρατός των Γόθων πολιορκήσε τήν πόλη αυτή επτά συναπτά έτη. Έξαιτίας αυτού πολλοί πολίτες έγιναν φυγάδες, γιατί δέν μπορούσαν νά υποφέρουν τόν κίνδυνο τής πείνας. Πρίν ακόμα συμπληρωθει έβδομος χρόνος ο στρατός των Γόθων μπήκε στήν πολιορκημένη πόλη<sup>4</sup>.

2 »Τότε ο κόμης, πού είχε τήν αρχηγία του στρατού, έστειλε αγγελιοφόρους στον βασιλιά Τοτίλα, ρωτώντας τί προστάζει νά γίνει μέ τόν επίσκοπο και τόν λαό. Έκεινος του παρήγγειλε: "Τόν επίσκοπο νά του βγάλεις μιά λωρίδα δέρμα από τήν κορυφή ως τήν πτέρνα, και ύστερα κόψε του τό κεφάλι. "Όσο για τόν λαό, εξόντωσέ τους όλους μέ τά ξίφη". Τότε ο κόμης οδήγησε τόν εύσεβή άνδρα Έρκουλάνο τόν επίσκοπο πάνω στο τείχος τής πόλεως, απέκοψε τό κεφάλι του, έσχισε από τό δέρμα του ήδη νεκρού από τήν κορυφή ως τήν πτέρνα, έτσι ώστε νά είναι ορατή ή λωρίδα πού βγήκε από τό σώμα του, και τότε πιά έρριξε τό σώμα του έξω από τό τείχος. Τότε μερικοί κινού-

2. Herculanus, μαρτύρησε περί τίς αρχές του 549. Αναγράφεται στα έρτολόγια στις 7 Νοεμβρίου.

3. Perusium ή Perugia, ή σημερινή Περούτζια (Perugia), 204 Km B τής Ρώμης, ανθηρότατη πόλη στήν Έτρουρία, κοντά στή δεξιά όχθη του Τίβερη (βλ. χάρτη Ε5), σε όχυρή θέση σε ύψωμα 500 m, γνωστή από τή Ρωμαϊκή ιστορία και για τήν από πείνα επίσης παράδοση πού πολιορκημένου Λ. Αντώνιου στον Αύγουστο. Είχε ελευθερωθει από τόν Βελισάριο τό 537.

4. Κατελήφθη τόν Φεβρουάριο ή Μάρτιο του 549, όταν ανακλήθηκε ο Βελισάριος από τήν Ιταλία. Η πολιορκία είχε αρχίσει στο β' μισό του 545. Επομένως τά 7 χρόνια μετριούνται από τό 542, όταν ο Τοτίλας εισέβαλε και απέκλεισε όλες εκείνες τίς περιοχές. Τήν ανέκτησε πάλι ο Ναρσής τό 552, για νά κυριευθει πιά από τούς Λομβαρδούς τό 568.

μενοι από εύπλαγχνία και ανθρωπία, έθεσαν τό κομμένο κεφάλι πάνω στον τράχηλο και, μαζί μέ ένα μικρό παιδάκι πού βρέθηκε εκεί σφαγμένο, έξω από τά τείχη παρέδωσαν τό σώμα του επισκόπου στήν ταφή.

3 »Τήν τεσσαρακοστή ήμέρα μετά τή σφαγή διέταξε ο βασιλιάς Τοτίλας, οί πολίτες εκείνοι πού είχαν διασκορπισθει εδώ κι εκεί νά επιστρέφουν στήν πόλη εκείνη χωρίς κανένα φόβο<sup>5</sup>. Τότε εκείνοι πού είχαν φυγαδευθει λόγω τής πείνας και γλίτωσαν έτσι τή ζωή τους, επέστρεψαν πίσω. Αλλά, κρατώντας στή μνήμη τους ποίας πολιτείας υπήρχε ο επίσκοπος τους, αναζήτησαν πού ήταν θαμμένο τό σώμα του, για νά τό ενταφιάσουν μέ τήν οφειλόμενη τιμή στήν εκκλησία του μακαρίου Αποστόλου Πέτρου<sup>6</sup>. Όταν πήγαν στο μνήμα, έσκαψαν τή γη και βρήκαν τό σώμα του παιδιού, πού είχε θαφτει μαζί, όπως είπαμε, πρίν από σαράντα μέρες, σε πλήρη απόσύνθεση και γεμάτο σκουλήκια, ενώ τό σώμα του επισκόπου σαν νά είχε θαφτει τή μέρα εκείνη. Και αυτό πού μέχρι σήμερα είναι αξιο δέους και θαυμασμού, είναι ότι τό κεφάλι ήταν έτσι ενωμένο μέ τό σώμα, σαν νά μήν είχε ποτέ κοπεϊ, καθώς πραγματικά δέν έμφαινόντουσαν πουθενά ίχνη κοψίματος. Όταν τό γύρισαν και στήν πλάτη, κοιτώντας νά δουν αν μπορούσε νά παρουσιασθει κανένα σημάδι και του άλλου σχισίματος, βρέθηκε όλο του τό σώμα τόσο σωο και άκέραιο, σαν νά μήν τό είχε ποτέ άγγίξει κόψη σιδήρου.

4 ΠΕΤΡΟΣ. Ποιός δέν καταπλήσεται από τέτοια σημεία των νεκρών, πού γίνονται για νά ξυπνήσουν οί ζωντανοί;

5. Γνωστή τακτική του Τοτίλα, πού άφησε και τή Ρώμη έρημη στις αρχές του 547 για 40 μέρες.

6. Βρισκόταν έξω από τά τείχη στο Όρος Καπράριο, ΝΑ τής πόλης.

## B. ΜΕΓΑΛΟΙ ΜΟΝΑΧΟΙ

## α) Ἀπό τή νοερά προσευχή στήν ἴδρυση κοινοβίου

## 14

I Ἰσαάκ,  
ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Στά πρώτα χρόνια τῶν Γότθων ζούσε κοντά στήν πόλη Σπολίτιον<sup>1</sup> ἕνας ἄνδρας εὐσεβοῦς ζωῆς, ὀνόματι Ἰσαάκ<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος ἔφθασε σχε-

δόν μέχρι τά τελευταία χρόνια τῶν Γότθων. Τόν γνώρισαν πολλοί ἀπό τοὺς δικούς μας καί κυρίως ἡ ἱερά παρθένος Γρηγορία, πού τώρα κατοικεῖ στήν πόλη μας Ρώμη κοντά στήν ἐκκλησία τῆς μακαρίας Ἀειπαρθένου Μαρίας<sup>3</sup>. Αὐτή στά χρόνια τῆς νεότητάς της μνηστεύθηκε καί εἶχε ὀρισθεῖ ὁ γάμος της, ἀλλά κατέφυγε στήν ἐκκλησία καί ζητοῦσε τήν πολιτεία τοῦ μοναστικοῦ βίου. Τότε αὐτός ὁ ἄνδρας ἦταν πού τήν υπεράσπισε καί τήν ὁδήγησε μέ τήν προστασία τοῦ Κυρίου στό σχῆμα πού ἐπιποθοῦσε. Ἐφυγε ἀπό τόν νυμφίο της στή γῆ, ἀξιώθηκε νά ἔχει Νυμφίο στόν οὐρανό. Ἐπίσης πολλά γιά τόν ἄνδρα αὐτόν πληροφορήθηκα ἀπό διήγηση τοῦ εὐσεβοῦς πατρός

14 1. καί ὀρθότερα Σπολήτιον (Spolegium) τό σημερινό Σπολέτο, σημαντική πόλη τῆς Οὐμβρίας κοντά στήν Περουσία καί στή Νουρσία (βλ. χάρτη Ε5). Μετά τό 763 ἔγινε ἔδρα τοῦ ὁμώνυμου δουκάτου.

2. Ὑπάρχει ἡ παράδοση πώς ἔφυγε ἀπό τή Συρία καταδιωκόμενος ἀπό τόν αἰρετικό Εὐτυχεά. Ἐνταφιάσθηκε στό κοινοβίό του, ἀπό ὅπου ἀργότερα ἔγινε ἀνακομιδή καί μετάθεση σέ ἐκκλησία τοῦ Σπολέτο, ἡ ὁποία ἀπό τότε τιμᾶται στό ὄνομά του. Ἐορτάζεται στό Ρωμαϊκό ἀγιολόγιο στίς 11 Ἀπριλίου.

3. βλ. IV,16,1 καί χάρτη Ρώμης. Προφανῶς ἡ Γρηγορία κατέφυγε στή Ρώμη λόγω τῆς ἐγκατάστασης τῶν Λομβαρδῶν στό Σπολέτο τό 573.

Ἐλευθερίου<sup>4</sup>, ὁ ὁποῖος καί αὐτόν τόν γνώρισε ἀπό κοντά, καί ἡ ζωή του παρῆχε ἀξιοπιστία στά λόγια του.

Αὐτός λοιπόν ὁ εὐσεβῆς Ἰσαάκ δέν καταγόταν ἀπό τήν Ἰταλία, ἀλλά διηγούμαι ἐκεῖνα τά θαύματά του, πού ἔκανε ἐγκαταβιώνοντας στήν Ἰταλία. Ὅταν στήν ἀρχή ἔφθασε ἀπό



τά μέρη τῆς Συρίας στήν πόλη τοῦ Σπολιτίου, μπήκε στήν ἐκκλησία καί ζήτησε ἀπό τοὺς φύλακες νά τοῦ παραχωρήσουν τήν ἄδεια νά προσεύχεται ὅσο θέλει καί νά μὴν τόν ἐξαναγκάζουν νά βγαίνει τίς ὥρες πού ἔκλειναν. Ἀμέσως στή συνέχεια στάθηκε σέ προσευχή, διήλθε ὅλη τήν ἡμέρα εὐχόμενος καί συνεχόμενα καί τήν ἀκόλουθη νύκτα. Καί τή δεύτερη μέρα μαζί μέ τήν ἀκόλουθη νύκτα ἀκούραστος ἐπέμεινε στήν εὐχή. Ἐπισυνῆψε καί τήν τρίτη μέρα πάλι μέ προσευχή.

Σάν τό παρατήρησε αὐτό ἕνας ἀπό τοὺς φύλακες, φουσκωμένος μέ πνεῦμα ἀλαζονείας, ἀπό ἐκεῖ πού ἔπρεπε νά ὠφεληθεῖ, ἐκεῖ αὐτός ζημιώθηκε πρὸς τό χειρότερο. Ἄρχισε νά τόν λέει ὑποκριτή καί νά τόν φωνάζει «ἐπιθέτη»<sup>5</sup>, ὅπως λέει ὁ χυδαῖος ὄχλος, γιατί τάχα ἐπιδείκνυε τόν ἑαυτό του νά προσεύχεται τρεῖς μέρες καί νύκτες μπροστά στά μάτια τῶν ἀνθρώπων. Τήν ἴδια ὥρα ἔτρεξε καί χαστούκισε τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, γιά νά βγεῖ ἐκεῖνος ἔξω μέ προπηλακισμούς, σάν ὑποκριτής τῆς θεοσεβοῦς ζωῆς πού ἦταν. Ἐαφνικά ὅμως εἰσέβαλε σέ αὐτόν πνεῦμα τιμωρό καί τόν ἔστρωσε στά ἴχνη τῶν ποδιῶν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, ἀρχίζοντας νά κραυγάζει διά τοῦ στόμα-

4. βλ. 21,1.

5. impostor, πλάνος, ἀπατεώνας.

τος εκείνου: «Ὁ Ἰσαάκ μέ ἐκβάλλει, ὁ Ἰσαάκ μέ ἐκβάλλει». Πρέπει νά πούμε ὅτι κανείς δέν γνώριζε πῶς ὀνομαζόταν ὁ ξένος, ἀλλά πρόδωσε τό ὄνομά του τό πνεῦμα ἐκεῖνο, δηλώνοντας μέ κραυγές ἀπό ποιόν θά μπορούσε νά ἐκβληθεῖ. Καί μόλις ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἔγειρε πάνω στό σῶμα τοῦ ἐνεργουμένου, τήν ἴδια στιγμή ἀποχώρησε τό πονηρό πνεῦμα πού τόν ἐξουσίαζε.

4 Ἀμέσως τότε κατέστη γνωστό σέ ὀλόκληρη τήν πόλη τί εἶχε συμβεῖ στήν ἐκκλησία. Ἄνδρες καί γυναῖκες, εὐγενεῖς καί ἀγενεῖς, ἀπό κοινοῦ ἄρχισαν νά προστρέχουν καί νά ἀνταγωνίζονται ποιός νά τόν ἀρπάξει στό σπίτι του. Ἄλλοι ἤθελαν μέ ἰκεσίες νά τοῦ προσφέρουν οἰκόπεδα γιά νά κτίσει μοναστήρι, ἄλλοι χρήματα, ἄλλοι ὅ,τι βοηθήματα μπορούσαν. Ἄλλά ὁ δούλος τοῦ Παντοδυνάμου Κυρίου δέν δέχθηκε τίποτε ἀπό αὐτά, βγήκε ἔξω ἀπό τήν πόλη, βρῆκε ἕναν ἔρημο τόπο ὄχι μακριά καί ἐκεῖ ἔκτισε ἕνα ταπεινό μικρό οἶκημα<sup>6</sup>.

5 Καθώς πολλοί πήγαιναν σέ αὐτόν, ἀπό τό παράδειγμά του ἄρχισαν νά ἀνάβουν ἀπό πόθο τῆς αἰώνιας ζωῆς καί δόθηκαν στήν ὑπηρεσία τοῦ Παντοδυνάμου Κυρίου κάτω ἀπό τήν καθοδήγησή του. Καθώς συχνά οἱ μαθητές του ταπεινά τόν ἐνοχλοῦσαν νά δεχθεῖ γιά τίς ἀνάγκες τοῦ μοναστηριοῦ τά πράγματα καί κτήματα πού τοῦ πρόσφεραν, αὐτός, ἐπιμελής φρουρός τῆς πτωχείας του, κρατοῦσε στέρεο τόν λογισμό του, λέγοντας: «Μοναχός πού ζητᾷ ἰδιοκτησία πάνω στή γῆ, μοναχός δέν εἶναι». Πράγματι τόσο φοβόταν μή χάσει τήν ἀμεριμνησία τῆς πτωχείας του, ὅσο συνήθως φυλάγουν τά πλούτη τους, πού κάποτε θά χαθοῦν, οἱ ἀπληστοὶ πλούσιοι.

6. Πιθανότατα πρόκειται γιά τό μοναστήρι τοῦ ἁγ. Ἰουλιανοῦ στό ὄρος Luco ΝΑ τῆς πόλης, ὅπου καί σήμερα ἐκκλησία τοῦ ἰδίου ἁγίου.

Ἐκεῖ λοιπόν ἔλαμψε ἡ ζωή του κατά μήκος καί πλάτος 6 σέ ὅλους τούς κατοίκους μέ πνεῦμα προφητείας καί μεγάλα θαύματα. Κάποια μέρα κατά τό ἑσπέρας τούς ἔβαλε νά ρίξουν στόν κῆπο σιδερένια ἐργαλεῖα, αὐτά πού στόν καθημερινό λόγο ὀνομάζουμε κασμάδες<sup>7</sup>. Εἶπε στους μαθητές του: «Τόσους κασμάδες ρίξτε στόν κῆπο καί δίχως καθυστέρηση ἐλάτε πίσω». Τή νύκτα ἐκείνη, ὅταν σηκώθηκε κατά τή συνήθεια μαζί μέ τούς ἀδελφούς γιά νά ἀναπέμψουν αἶνους στόν Κύριο, τούς παρήγγειλε: «Πηγαίνετε καί παρασκευάστε στή φωτιά προσφάγιο γιά τούς ἐργάτες μας, νά εἶναι ἔτοιμο πρωί-πρωί». Σάν ξημέρωσε, ἔβαλε νά φέρουν τό προσφάγιο πού διέταξε, μπήκε στόν κῆπο μαζί μέ τούς ἀδελφούς καί, ὅσους κασμάδες εἶχε παραγγεῖλει νά ρίξουν, τόσους ἐργάτες βρῆκε νά δουλεύουν ἐκεῖ. Εἶχαν ἔρθει μέσα ὡς κλέφτες, ἀλλά ἄλλαξε ὁ λογισμός τους διά τοῦ Πνεύματος, ἔπιασαν τούς κασμάδες πού βρῆκαν καί, ἀπό ἐκείνη τήν ὥρα πού μπήκαν ἕως ὅτου ἦρθε σ' αὐτούς ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου, καλλιέργησαν ὅλες τίς πρασιές τοῦ κήπου πού εἶχαν μείνει ἀκαλλιέργητες.

Μόλις μπήκε μέσα ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου, τούς λέει: 7 «Χαρεῖτε, ἀδελφοί, πολύ κουραστήκατε, ἀναπαυθεῖτε πιά». Μέ μιᾶς τούς μοίρασε τά τρόφιμα πού εἶχε φέρει μαζί του, γιά νά ἀναψυχθοῦν μετά ἀπό τήν κόπωση τῆς ἐργασίας. Ὅταν πιά εὐωχήθηκαν ἱκανοποιητικά, εἶπε: «Νά μήν πράττετε τό κακό. Ὅποια φορά θέλετε κάτι ἀπό τόν κῆπο, νά ἔρχεσθε στήν εἴσοδο τοῦ κήπου, νά τό ζητᾶτε ἡσυχᾶ, νά τό παίρνετε μέ εὐλογία καί παρατῆστε τή φαυλότητα τῆς κλοπῆς». Ἀμέσως ἔβαλε νά μαζέψουν λάχανα καί νά τούς φορτώσουν. Ἔτσι συνέβη ὥστε, αὐτοὶ πού εἶχαν ἔρθει στόν κῆπο μέ σκοπό νά βλά-

7. vangas (μτφρ. Ζαχαρ.: λισγάρια) Πιθανόν καί κάτι σάν πατόφτιαρα.

ψουν, ἐπέστρεψαν καί μέ τήν ἀμοιβή τοῦ κόπου τους καί χορτασμένοι ἀπό ἐκεῖνον καί δίχως νά βλάψουν.

8 Ἄλλη πάλι φορά προσήλθαν σέ αὐτόν κάποιοι ξένοι ζητώντας ἐλεημοσύνη, μέ σκισμένα ἱμάτια, μέ ράκη ριγμένα ἐπάνω τους, ἔτσι ὥστε ἔδειχναν σχεδόν γυμνοί. Ὅταν τοῦ ζήτησαν ἱμάτια, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου ἄκουσε τά λόγια τους σιωπηλός. Κάλεσε ἀμέσως μυστικά ἕναν ἀπό τούς μαθητές του καί τοῦ παρήγγειλε: «Πήγαινε, καί στό τάδε δάσος, στόν τάδε τόπο, ψάξε μέσα σέ ἕνα δένδρο κούφιο, καί τά ἱμάτια πού θά βρεῖς μέσα φέρε τα». Ἐφυγε ὁ μαθητής, ἀναζήτησε τό δένδρο σύμφωνα μέ τίς ἐντολές, βρῆκε τά ρούχα καί κρυφά τά ἔφερε στόν διδάσκαλο. Παραλαμβάνοντάς τα αὐτά ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τά ἔδειξε καί τά μοίρασε στους γυμνοῦς ζητιάνους, λέγοντας: «Ἐλάτε, μιά καί εἶστε γυμνοί, νά, πάρτε καί ντυθεῖτε». Ἀντικρῦζοντάς τα ἐκεῖνοι ἀναγνώρισαν αὐτά πού εἶχαν ἀποθέσει, κατάπιαν τή γλώσσα τους ἀπό ντροπή καί, αὐτοί πού δολερά ζήτησαν ξένα ρούχα, σάν χαμένοι πῆραν πίσω τά δικά τους.

9 Ἄλλη πάλι φορά κάποιοι, παραθέτοντας τόν ἑαυτό του στίς εὐχές του, τοῦ ἔστειλε μέ ἕναν ὑπηρέτη του δύο καλάθια γεμάτα τρόφιμα. Τό παιδί παρακράτησε τό ἕνα ἀπό αὐτά καί τό ἀπέκρυψε στό δρόμο, ἐνῶ τό ἄλλο τό προσκόμισε στόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ καί ἐξέθεσε τό αἶτημα ἐκείνου, πού μέ τό δῶρο διαπιστευόταν τόν ἑαυτό του σέ αὐτόν. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου τό δέχθηκε μέ προσήγεια καί συμβούλευσε τό παιδί: «Εὐχαριστοῦμε. Μόνο κοίτα τή σπυρίδα πού ἔβαλες στό δρόμο νά μήν τολμήσεις νά τήν ἀγγίξεις ἀπρόσεκτα, γιατί φίδι ἔχει μπεῖ μέσα σέ αὐτήν. Νά ἔχεις λοιπόν τόν νοῦ σου μήπως, ἂν θελήσεις νά τή σηκώσεις ἀπρόσεκτα, σέ δαγκώσει τό φίδι». Μέ τά λόγια αὐτά τό παιδί πολύ συγχύστηκε. Ἀγαλλίαση βέβαια ἔνωσε πού γλίτωσε τόν θάνατο, ἀλλά καί κάποια θλί-

ψη, γιατί, ἂν καί ὑπέστη τιμωρία σωτήριο, ὡστόσο ντροπιάστηκε. Ἐπέστρεψε στό καλάθι, ἔλαβε ὅλα τά προφυλακτικά μέτρα μέ κάθε προσοχή, ἀλλά, ὅπως τό προεῖπε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, τό φίδι ἦταν ἤδη μέσα.

Ἦταν λοιπόν ἀπαράμιλλα προικισμένος μέ τή δύναμη 10 τῆς ἐγκρατείας, περιφρόνηση τῶν προσκαίρων, πνεῦμα προφητείας, ἔνταση προσευχῆς. Ἐνα μόνο ἦταν πού ἔδειχνε ἐπιλήψιμο σέ αὐτόν, ὅτι ὥρες-ὥρες ἐνυπῆρχε σέ αὐτόν τέτοια θυμηδία πού, ἂν δέν ἦταν γνωστό πώς εἶναι γεμάτος ἀπό τόσες ἀρετές, μέ κανένα τρόπο δέν θά τό πίστευε κανείς.

#### Μικρά ἐλαττώματα μέσα σέ ὑψηλή πολιτεία

ΠΕΤΡΟΣ. Τί νά θεωρήσουμε, σέ παρακαλῶ, πώς εἶναι 11 αὐτό; Ἠθελήμενα αὐτός χαλάρωνε τά ἡνία τῆς εὐτραπείας, ἢ ἡ ψυχὴ του, ἂν καί προχωρημένη σέ τόσες δυνάμεις, ὡστόσο πότε-πότε παρασυρόταν πρὸς τήν παρούσα χαρά, παρά τήν ἀντίστασή της;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Μεγάλη εἶναι, Πέτρε, τοῦ Παντοδυνάμου 12 Θεοῦ ἡ οἰκονομία, καί πολλές φορές συμβαίνει, σέ αὐτούς πού παρέχει μεγαλύτερα δῶρα, τά μικρότερα νά μήν τά χορηγεῖ. Ἐτσι πάντα ἔχει ἡ ψυχὴ τους κάτι νά μέμφεται τόν ἑαυτό της, καθόσον, ἐνῶ ἐπιζητοῦν νά εἶναι τέλειοι, δέν μποροῦν. Καί κοπιάζουν σέ αὐτό πού δέν τούς ἔχει δοθεῖ κι ὅμως παρά τούς μόχθους τους δέ τό κατορθώνουν. Ἐτσι δέν ὑπεραίρονται γιά αὐτά πού ἔχουν δεχθεῖ, ἀλλά μαθαίνουν πώς δέν ἔχουν ἀπό τόν ἑαυτό τους τά μεγαλύτερα ἀγαθά, αὐτοί πού δέν μποροῦν νά νικήσουν στόν ἑαυτό τους τά μικρά ἐλαττώματα καί μηδαμινά.

Ἀπό αὐτό εἶναι πού ὁ Κύριος; ἔχοντας ὁδηγήσει τόν λαό 13 του στή γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἐξολόθρευσε ὅλους τούς δυνατούς καί πανίσχυρους ἐχθρούς του, ὅμως τούς Φιλισταίους καί τούς Χαναναίους τούς διαφύλαξε γιά ἄρκετό καιρό, ὥστε πειράσαι

ἐν αὐτοῖς τὸν Ἰσραήλ»<sup>8</sup>, ὅπως λέει ἡ Γραφή. Πράγματι, ὅπως εἶπαμε, καὶ σέ αὐτούς ἀκόμα πού ἔχει χορηγήσει μεγάλα δῶρα, ἀφήνει μερικά μικρά ἐπιλήψιμα, γιὰ νά ἔχουν πάντοτε ἐναντίον τίνος νά πολεμοῦν. Κι ὅταν νικήσουν τούς μεγάλους ἐχθρούς νά μὴν ὑψώνουν τὸ λογισμό τους, ἐφόσον τούς καταπονοῦν ἀκόμα οἱ πῖο τιποτένιοι ἀντίπαλοι. Καταλήγει λοιπὸν κατὰ τρόπο θαυμαστὸ καὶ ὁ ἕνας καὶ αὐτὸς νοῦς ἀναδεικνύεται καὶ ρωμαλέος ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ ἀποκαμωμένος ἀπὸ τὴν ἀδυναμία. Ἀπὸ τὴ μιά μεριά εἶναι ἐδραιωμένος, ἀπὸ τὴν ἄλλη βλέπει τὸν ἑαυτό του γκρεμισμένο. Ἔτσι μὲ τὸ ἀγαθὸ πού ζητᾶ καὶ δέν μπορεῖ νά φθάσει, διαφυλάσσει ταπεινά ἐκεῖνο πού ἔχει.

14 Ἀλλὰ τί τὸ θαυμαστὸ, πού τὸ λέμε αὐτὸ γιὰ ἄνθρωπο, τὴ στιγμή πού καὶ ἐκεῖνος ὁ οὐράνιος χορὸς εἶδε τούς πολίτες του, ἕνα μέρος νά ὑφίσταται ζημία κι ἕνα μέρος νά στέκεται στέρεα; Τὰ ἐκλεκτὰ πνεύματα τῶν ἀγγέλων, ὅταν ἀντίκρυσαν τούς ἄλλους νά ἔχουν πέσει διὰ τῆς ἀλαζονείας, οἱ ἴδιοι στάθηκαν τόσο ρωμαλεότερα, ὅσο ταπεινότερα. Γιὰ τὸν οὐράνιο λοιπὸν χορὸ ἡ ἴδια ἡ ζημία του βγήκε σέ ὄφελος, γιὰτί μὲ τὴν μερικὴ κατακρήμνιση οἰκοδομήθηκε στερεότερα στὸ ἀμετακίνητο ἀνά τούς αἰῶνας. Κάτι παρόμοιο ἐνεργεῖται καὶ στὴν κάθε μιά ψυχὴ: μὲ τὴ διαφύλαξη τῆς ταπεινοφροσύνης ὀρισμένες φορές ἀπὸ μιά ἐλάχιστη ζημία διατηρεῖ μέγιστα κέρδη.

ΠΕΤΡΟΣ. Μὲ ἀναπαύουν ὅσα λέγεις.

8. Κριταὶ 3, 1-4.



## β) Ἕνας ἐρημίτης καὶ ἕνας ἀββᾶς κοινοβίου

### 15

Εὐθίκιος  
καὶ Φλωρέντιος  
οἱ δούλοι τοῦ Θεοῦ



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Νά μὴν παρα- 1  
σιωπήσω κι αὐτὸ πού πληροφο-  
ρήθηκα ἀπὸ διήγηση τοῦ εὐσε-  
βοῦς ἀνδρὸς Σαγκτούλου<sup>1</sup> τοῦ  
πρεσβυτέρου ἀπὸ τὴν περιοχὴ  
ἐκεῖνη, γιὰ τοῦ ὁποῖου τὰ λόγια ὁ ἴδιος δέν ἀμφιβάλλεις, γιὰτί  
δέν ἀγνοεῖς τὴν πολιτεία καὶ τὴν πίστη του.


Τὸν ἴδιο πάλι καιρὸ στὰ μέρη τῆς ἐπαρχίας τῆς Νουρ- 2  
σίας<sup>2</sup> κατοικοῦσαν δύο ἄνδρες μὲ τὸν βίο καὶ τὸ σχῆμα τῆς ἱε-  
ράς πολιτείας, ἀπὸ τούς ὁποῖους ὁ ἕνας ὀνομαζόταν Εὐθίκιος  
καὶ ὁ ἄλλος Φλωρέντιος<sup>3</sup>. Ὁ Εὐθίκιος ἤϋξανε στὸν πνευματικὸ  
ζῆλο καὶ τὴ ζέση τῆς ἀρετῆς καὶ πολὺ κοπίαζε μὲ παραινέσεις  
νά ὀδηγήσει στὸν Θεὸ πολλῶν ψυχές, ἐνῶ ὁ Φλωρέντιος διῆγε  
βίο ὄλο ἀπλότητα καὶ προσευχῆ. Ὅχι μακριὰ ὑπῆρχε ἕνα μο-  
ναστήρι<sup>4</sup> ἀπορφανισμένο λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ καθοδηγητῆ  
του. Οἱ μοναχοὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ μοναστήρι ἤθελαν γιὰ προεστῶτα  
τους τὸν Εὐθίκιο. Αὐτὸς ἔστερξε στίς ἱκεσίες τους, διηύθυνε τὸ  
μοναστήρι γιὰ πολλὰ χρόνια καὶ ἐξήσκησε τίς ψυχές τῶν μα-  
θητῶν του στὴν σπουδὴ τῆς ἱεράς πολιτείας. Καὶ γιὰ νά μὴν  
ἀπομείνει μόνο τὸ εὐκτήριο, ὅπου προηγουμένως κατοικοῦσε,  
ἄφησε ἐκεῖ τὸν εὐσεβῆ ἄνδρα Φλωρέντιο.

15 1. Sanctulus, βλ. ΙΙΙ,37. Κατοικεῖ στή Νουρσία, κάπου 50 Km ἀπὸ τὸ Σπο-  
λέτο.

2. Nursia βλ. Ι, 4,8 καὶ χάρτη.

3. Euthicius καὶ Florentius. Ὁ πρῶτος φέρεται νά ἐκοιμήθη περὶ τὸ 510.  
Στὸ Ρωμαϊκὸ ἀγιολόγιο τιμῶνται μαζί στίς 23 Μαΐου.

4. Πρόκειται γιὰ μονὴ ἀνάμεσα στὸ Campi καὶ Preci, κάπου 15 Km πρὸς Β  
τῆς Νουρσίας (βλ. καὶ ΙV, 11,1).

3 Ἐνῶ κατοικοῦσε σέ αὐτό μόνος, κάποια μέρα προσέρριψε τόν ἑαυτό του σέ προσευχή καί ζήτησε ἀπό τόν Παντοδύναμο Κύριο, νά ἀξιώσει νά τοῦ χαρίσει κάποια παρηγοριά στήν κατοίκησή του ἐκεῖ. Μόλις τελείωσε τήν προσευχή καί βγήκε ἔξω ἀπό τό εὐκτήριο, βρῆκε μιάν ἀρκούδα νά στέκεται μπροστά στήν πόρτα. Ἐκλινε τό κεφάλι στή γῆ καί δέν ἔδειχνε καμμιά ἀγριότητα στίς κινήσεις της: ξεκάθαρα ἔδινε νά καταλάβει κανείς πώς εἶχε ἔρθει γιά συνοδεία του ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. Αὐτό τό κατανόησε ἀμέσως καί ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου καί, ἐπειδή εἶχαν ἀπομείνει στό μοναστη-  

 ράκι ἐκεῖνο τέσσερα-πέντε πρόβατα, πού δέν ὑπῆρχε κανένας ἀπολύτως νά τά βοσκῆσει καί νά τά φυλάξει, παρήγγειλε στήν ἀρκούδα: «Πήγαινε, βγάλε τά ἀρνιά αὐτά νά βοσκήσουν, καί νά γυρίσεις πίσω κατά τίς ἕξι ἡ ὥρα».

4 Ἄρχισε λοιπόν νά γίνεται αὐτό ἀδιάκοπα. Ἐπιφορτίσθηκε ἡ ἀρκούδα μέ καθήκοντα βοσκοῦ καί τά πρόβατα πού συνήθως τά ἔτρωγε, τώρα τό θηρίο τά ἔβοσκε νηστικό. Ὅταν ἤθελε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου νά νηστεύσει, ἔδινε ἐντολή στήν ἀρκούδα νά ἐπιστρέψει μέ τά πρόβατα στίς ἐννιά, ὅταν πάλι δέν ἤθελε, στίς ἕξι<sup>5</sup>. Μέ τέτοια ἀκρίβεια πειθαρχοῦσε σέ ὅλα ἡ ἀρκούδα στίς παραγγελίες τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, πού δέν τύχαινε ποτέ νά διαταχθεῖ στίς ἕξι καί νά ἔρθει στίς ἐννιά ἢ νά διαταχθεῖ ὅτις ἐννιά καί νά ἔρθει στίς ἕξι.

5. Μέ τή Βυζαντινή ὥρα. Πολύ χονδρικά ἄς ποῦμε πώς  $9 = 3$  τό ἀπόγευμα, ὁπότε εἶχε μία τράπεζα (ἐνάτη), καί  $6 = 12$  τό μεσημέρι, ὁπότε εἶχε καί δεύτερη τράπεζα τό βράδυ.

Καθώς αὐτό συνεχιζόταν γιά πολύ καιρό, ἄρχισε νά δια- 5  
 δίδεται κατά μήκος καί πλάτος στόν τόπο ἐκεῖνο ἡ φήμη τῆς ἀρετῆς. Ὅμως ὁ ἀρχαῖος ἐχθρός, ἀπό ὅπου ἀντιλαμβάνεται πώς οἱ ἀγαθοί διαλάμπουν καί δοξάζονται, ἀπό ἐκεῖ ἀρπάζει τούς διεστραμμένους διά τοῦ φθόνου πρὸς τήν καταδίκη τους: Τέσσερεις ἀπό τούς μαθητές τοῦ εὐσεβοῦς Εὐθίκιου φθόνησαν παρά πολύ πού ὁ διδάσκαλός τους δέν ἔκανε σημεῖα καί μόνο αὐτός, πού τόν ἄφησε στό πόδι του ἐκεῖνος, λαμπρυνόταν φανερά μέ αὐτό τό τόσο μεγάλο θαῦμα. Ἔστησαν ἐνέδρα καί σκότωσαν τήν ἀρκούδα.

Καθώς ἔφθασε ἡ ὥρα πού εἶχε διαταχθεῖ καί δέν ἐπέ- 6  
 στρεφε πίσω, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Φλωρέντιος μπῆκε σέ ὑποψίες. Τήν περίμενε μέχρι τίς βραδινές ὥρες καί ἄρχισε νά καταθλίβεται πού ἡ ἀρκούδα, τήν ὁποία αὐτός ἀπό πολλή ἀπλότητα συνήθιζε νά ὀνομάζει ἀδελφή, δέν ἐρχόταν πίσω. Τήν ἄλλη μέρα βγήκε στόν ἀγρό γιά νά ἀναζητήσῃ ἀπό κοινοῦ τήν ἀρκούδα καί τά πρόβατα. Τήν βρῆκε σκοτωμένη, ἀλλά ἐρεύνησε ἐπιμελῶς καί σύντομα ἀνακάλυψε ἀπό ποιούς εἶχε σκοτωθεῖ. Τότε ἀναλύθηκε σέ θρήνους, κλαίγοντας περισσότερο τήν πονηρία τῶν ἀδελφῶν παρά τόν θάνατο τῆς ἀρκούδας.

Ὁ ἀξιοσέβαστος ἄνδρας Εὐθίκιος ἔσπευσε νά τόν φέρει 7  
 κοντά του καί νά τόν παρηγορήσει, ἀλλά ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου μπροστά σέ ἐκεῖνον, ξαναμμένος ἀπό τίς παρορμήσεις τοῦ μεγάλου πόνου του, πρόφερε τήν ἐξῆς κατάρα: «Ἐλπίζω στόν Παντοδύναμο Θεό, πώς στή ζωῆ αὐτή μπροστά στά μάτια ὄλων θά λάβουν τήν τιμωρία γιά τήν πονηρία τους, αὐτοί πού σκότωσαν τήν ἀρκούδα μου πού δέν τούς πείραζε σέ τίποτα». Στήν κουβέντα του αὐτή ἐπακολούθησε ἀμέσως ἡ θεία δίκη: Οἱ τέσσαρες μοναχοί πού εἶχαν σκοτώσει τήν ἀρκούδα, τήν ἴδια ὥρα ἐπλήγησαν ἀπό τή νόσο τῆς ἐλεφαντίασης<sup>6</sup>, ὥστε τελικά

6. βλ. ΙΙ, 26.

σάπισαν τά μέλη τους καί πέθαναν.

8 "Όταν ἔγινε αὐτό, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Φλωρέντιος ἐξεπλάγη πάρα πολύ καί φοβήθηκε πού καταράσθηκε ἔτσι τούς ἀδελφούς. "Όλη τήν ὑπόλοιπη ζωή του ἔκλαιγε, γιατί εἰσακούσθηκε ἡ εὐχή του, καί κραύγαζε πώς ἦταν ὤμος, ἦταν φονιάς, ἔνοχος τοῦ θανάτου τους. Πιστεύουμε πώς ἀκριβῶς γι' αὐτό τό ἔκανε αὐτό ὁ Παντοδύναμος Θεός, γιά νά μὴν ἐκτοξεύει ὁ ἄνθρωπος, μέ τήν θαυμαστή ἀπλότητά του, τό ἀκόντιο τῆς κατάρας, κάθε φορά πού θά τύχαινε νά παροξύνεται ἀπό τόν πόνο του.

9 ΠΕΤΡΟΣ. Ἐπομένως δηλαδή θά θεωρήσουμε πώς εἶναι πολύ βαρῦ, ἂν τυχόν καταρασθοῦμε κανέναν, ἀναστατωμένοι ἀπό τήν ὀργή;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γιατί μέ ρωτᾶς γιά αὐτή τήν ἁμαρτία, ἂν εἶναι βαριά, τῆ στιγμῆ πού ὁ Παῦλος λέγει: «οὐ λοῖδοροι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι»<sup>7</sup>; Ὑπολόγισε λοιπόν πόσο βαρῦ πταῖσμα εἶναι, αὐτό πού σέ χωρίζει ἀπό τή βασιλεία τῆς ζωῆς.

10 ΠΕΤΡΟΣ. Τί γίνεται, ἂν τυχόν ἕνας ἄνθρωπος ἐξακοντίσει λόγον κατάρας στόν πλησίον του ὄχι ἀπό πονηρία, ἀλλά ἀπό ἀμέλεια τῆς γλώσσας;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐάν, Πέτρε, ἀπό τόν αὐστηρό κριτή κρίνεται ἐπιλήψιμος κάθε ἀργός λόγος<sup>8</sup>, πόσο μάλλον ὁ βλαβερός. Ὑπολόγισε λοιπόν πόσο ἀξιοκατάκριτος εἶναι ὁ λόγος πού δέν ἀργεῖ ἀπό τήν πονηρία, ἐάν εἶναι γιά τιμωρία καί ἐκεῖνος ὁ λόγος πού ἀργεῖ ἀπό τήν ἀγαθωσύνη τῆς ὠφελείας.

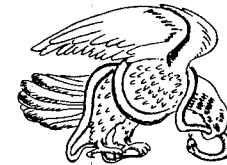
ΠΕΤΡΟΣ. Συμφωνῶ.

7. Α' Κορινθ. 6,10.

8. βλ. Ματθ. 12,36.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὁ ἴδιος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐνήργησε καί 11  
ἕνα ἄλλο, τό ὁποῖο δέν πρέπει νά ἀποσιωπηθεῖ. Καθώς ἡ μεγάλη του φήμη διαδιδόταν κατά μῆκος καί πλάτος, κάποιος διάκονος πού ἔμενε μακριά ἔσπευσε νά πορευθεῖ σέ αὐτόν, γιά νά παραθέσει τόν ἑαυτό του στίς εὐχές του. Σάν ἔφθασε αὐτός στό κελλάκι του, βρῆκε ὀλόκληρο τόν τόπο γύρω-γύρω γεμάτο ἀναρίθμητα φίδια. Τά'χασε πάρα πολύ καί φώναξε: «δοῦλε τοῦ Κυρίου, εὐχου». Ὁ καιρός ἦταν τότε θαυμάσια αἴθριος. Βγῆκε ἔξω λοιπόν ὁ Φλωρέντιος καί ἔτεινε στόν οὐρανό τά μάτια καί τίς παλάμες, γιά νά ἀποδιώξει ὁ Κύριος, ὅπως Αὐτός ξέρει, ἐκεῖνη τή συμφορά. Μέ τήν κουβέντα του ἀμέσως ὁ οὐρανός βρόντησε καί ἡ βροχή αὐτή ἄφησε στόν τόπο ὅλα ἐκεῖνα τά φίδια πού εἶχαν κατακλύσει τόν τόπο.

Ὅταν τά ἀντίκρουσε αὐτά θανατωμένα ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ 12  
Φλωρέντιος, εἶπε: «Ὅριστε, τά σκότωσες αὐτά, Κύριε. Ποῖός θά τά σηκώσει ἀπό ἐδῶ;». Τήν ἴδια ὥρα μέ τήν κουβέντα του κατέφθασαν τόσα πουλιά, ὅσα φίδια εἶχαν σκοτωθεῖ. Κουβάλησαν ἀπό ἕνα τό καθένα καί τά ἔρριξαν ἀρκετά μακριά, καθιστώντας τόν τόπο τῆς κατοικήσεώς του ἐντελῶς καθαρό ἀπό φίδια.



### Ἠσυχασμός καί παρρησία πρὸς Θεόν

ΠΕΤΡΟΣ. Ποιᾶς ἀρετῆς καί ποιᾶς ἀξίας νά θεωρήσουμε 13  
ὅτι ὑπῆρξε αὐτός, πού μέ μιᾶ κουβέντα ἀπό τό στόμα του δειχθηκε ὁ Παντοδύναμος Θεός τόσο κοντινός;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Μπροστά στήν μοναδική καθαρότητα τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καί τήν ἀπλή του φύση, πολύ ἰσχύει, Πέτρε, ἡ καθαρότητα καί ἡ ἀπλότητα τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς. Οἱ δοῦλοι του, ἀκριβῶς ἐπειδή, ἔχοντας ξεκόψει ἀπό τίς γήινες



δραστηριότητες, δέν ξέρουν νά λένε λόγια άργά καί άποφεύγουν νά μετewρίζουν σέ λόγια καί νά ρυπαίνουν τό λογισμό τους, πετυχαίνουν νά είσακούονται παραπάνω από τούς άλλους από τόν Ποιητή τους. Γιατί μέ τήν άγνότητα καί απλότητα τής διανοίας τους σάν νά έξομοιώνονται μέ Αυτόν καί, καθ' όσον αυτό είναι δυνατόν, έξοικειώνονται.

14 Άντίθετα έτσι πού έμείς, άνακατωμένοι στην τύρβη τών λαών, άρθρώνουμε λόγια συνήθως άργά καί πολλές φορές έπίσης βαριά καί βλαβερά, τό στόμα μας τόσο πίο άπόμακρο από τόν Θεό γίνεται, όσο πίο κοντινό στον κόσμο αυτόν. Πολύ πράγματι πρós τά κάτω οδηγούμαστε, όταν μέ συνεχή όμιλία μπλέκουμε μέ τούς κοσμικούς.

15 Δικαιολογημένα ό Ήσαΐας, όταν είδε τόν βασιλέα κύριο τών στρατιών<sup>9</sup>, έλεεινολόγησε τόν έαυτό του καί μεταμελήθηκε, λέγοντας: «Ή τάλας έγώ, ότι κατανένυγμαι, ότι άνθρωπος ών καί άκάθαρτα χείλη έχων». Έπειτα φανέρωσε γιατί έχει άκάθαρτα χείλη, όταν πρόσθεσε: «Έν μέσω λαού άκάθαρτα χείλη έχοντος έγώ οϊκώ»<sup>10</sup>. Έταλάνισε δηλαδή τήν άκαθαροσία τών χειλέων του, αλλά δήλωσε καί από πού του μεταδόθηκε, όταν εξήγησε πώς κατοικεί ανάμεσα σέ λαό πού έχει άκάθαρτα χείλη.

16 Πραγματικά είναι έξαιρετικά δύσκολο, ή γλώσσα τών κοσμικών νά μήν ρυπάνει τόν νοϋ πού θά άγγίξει. Όταν άρκετές φορές συγκαταβαίνουμε σέ αυτούς για νά συζητήσουμε κάποια πράγματα, λίγο-λίγο συνηθίζουμε αυτήν τήν ίδια τήν συνομιλία, τήν άνάξια για μάς, καί δελεασμένοι τήν κρατάμε μόνοι μας, ώστε τελικά, ενώ φθάσαμε σέ αυτήν παρά τή θέλη-

9. τών δυνάμεων, Σαβαώθ.

10. Ήσ. 6,5.

σή μας κατά κάποια συγκατάβαση, δέν μάς είναι πιά ευχάριστο νά έπιστρέψουμε από αυτήν. Έτσι καταλήγουμε νά φθάνουμε από τά άργά στά βλαβερά, από τό έλαφριά στά βαρύτερα λόγια, καί τό στόμα μας τόσο λιγότερο είσακούεται στην προσευχή από τόν Παντοδύναμο Θεό, όσο περισσότερο ρυπαίνεται από τήν άνόητη όμιλία, γιατί, όπως λέει ή Γραφή, «ό εκκλίνων τό οϋς αυτού μή είσακούσαι νόμου, καί αυτός (ό Κύριος) τήν προσευχήν αυτού έβδέλυκται»<sup>11</sup>.

Τί τό θαυμαστό λοιπόν εάν, όταν παρακαλούμε, είσακούμαστε βραδέως από τόν Κύριο, έφόσον όταν δίνει έντολές ό Κύριος υπακούουμε είτε βραδέως, είτε καί καθόλου, καί τί τό θαυμαστό εάν ό Φλωρέντιος είσακούσθηκε γρήγορα, έφόσον γρήγορα υπάκουε τόν Κύριο στις έντολές Του;

ΠΕΤΡΟΣ. Δέν μπορεί νά άπαντήσει κανείς τίποτα στην ξεκάθαρη αίτιολόγηση.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ό Ευθίκιος πάλι, ό σύντροφος του Φλωρεντίου στον δρόμο του Θεού, έλαμψε περισσότερο μετά θάνατον μέ δυνάμεις σημείων. Παρόλο πού οι πολίτες τής πόλεως εκείνης συνηθίζουν νά διηγούνται για αυτόν πολλά θαύματα, ώστόσο ένα ξεχωρίζει, τό όποιο ό Παντοδύναμος Θεός άξίωσε νά έπιτελείται μέ τό ένδυμά του άδιαλείπτως μέχρις αυτά τά χρόνια τών Λογγοβάρδων. Όταν είχε άβροχία καί μέ υπερβολικό καύσωνα ή μακρά ξηρασία ξερόφηνε τή γή, συνηθίζαν νά συγκεντρώνονται μαζί οι πολίτες τής πόλεως εκείνης καί νά σηκώνουν στά χέρια αυτόν τόν χιτώνα, προσάγοντάς τον μέ ίκεσίες ένώπιον του Κυρίου. Καθώς τόν λιτάνευαν μέ δεήσεις ανά τούς άγρους, ξαφνικά χαρίζοταν βροχή, πού άρκοϋσε για νά ξεδιψάσει πλήρως τή γή.

11. Παροιμ. 28,9.

19 Ἀπό αὐτό καταδεικνύεται ποιάν ἀρετή καί ποιάν ἀξία εἶχε ἐσωτερικά ἢ ψυχὴ ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἢ ἐπίδειξις τῆς ἐσθῆτος ἐξωτερικά ἀπέστρεφε τὴν ὀργὴν τοῦ Κτίστου.

### γ) Ἐνας ἐγκλειστος καὶ ἕνας ἀναχωρητῆς

#### 16

1 **Μαρτίνος,**  
**μοναχὸς**  
**στό ὄρος Μαρσικός**



ρόσφατα ἐπίσης στά μέρη τῆς Καμπανίας ἕνας πολὺ εὐσεβῆς ἄνδρας, ὀνόματι Μαρτίνος<sup>1</sup>, πέρασε ζωὴ ἐρημιτικὴ στό ὄρος Μαρσικός<sup>2</sup> καὶ γιὰ πολλὰ

χρόνια ἔμεινε κλεισμένος σέ ἕνα στενότατο σπήλαιο. Αὐτὸν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας τὸν γνώρισαν καὶ ὑπῆρξαν παρόντες στά ἔργα του. Γιὰ τὸν ἴδιο πάλι πολλὰ πληροφορήθηκα ἀπὸ διηγήσεις καὶ τοῦ μακαρίου τῆς μνήμης πάπα Πελαγίου<sup>3</sup>, τοῦ προκατόχου μου, καὶ ἄλλων θεοσεβεστάτων ἀνδρῶν.

2 Πρῶτο του θαῦμα ὑπῆρξε τό ἐξῆς: Μόλις ἐγκαταστάθηκε στὴν κοιλότητα τοῦ ὄρους ἐκείνου, ἀπὸ τὸν βράχο αὐτὸν, ὁ ὁποῖος ἀφήνοντας ἕνα ἄνοιγμα μέσα του σχηματίζε ἕνα στενό σπήλαιο, ἀνέβρυσαν σταλαγματιές νεροῦ, ὅσο γιὰ νὰ ἐπαρκεῖ στὸν δούλο τοῦ Θεοῦ Μαρτίνου γιὰ τὴν καθημερινή του χρῆση, καὶ οὔτε περίσσευε παραπάνω, οὔτε ἔλειπε παρακάτω ἀπὸ τίς ἀνάγκες του. Μὲ τό περιστατικό αὐτό κατεδείκνυε ὁ Πάντοδύναμος Θεὸς πόση μέριμνα ἐλάμβανε γιὰ τὸν δούλο του, προσφέροντάς του τὴν πόση του στὴν ἐρημίᾳ ἀπὸ ἕνα βράχο, σύμ-

16 1. Martinus: ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκὸ ἑορτολόγιο στὶς 24 Ὀκτωβρίου.  
 2. Marsicus, καὶ Μαρσικός, ὄρος στά ὄρια Λατίου καὶ Καμπανίας, κοντὰ στό Τυρρηνικὸ πέλαγος, μεταξύ τῶν ποταμῶν Βολτούρνου καὶ Λεΐριος (βλ. χάρτη Η8).  
 3. Πελάγιος Β' 579-590, ἐπομένως ὁ Μαρτίνος ζοῦσε καὶ μετὰ τό 579.

φωνα μὲ τό παλαιὸ θαῦμα<sup>4</sup>.

Ἄλλὰ ὁ ἀρχαῖος ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, φθόνησε 3 τὴν προκοπὴν του καὶ μὲ τὴν συνήθη του τέχνη ἀποπειράθηκε νὰ τὸν ἐκδιώξει ἀπὸ τό σπήλαιό του. Μπῆκε μέσα στό ζῶο πού εἶναι φίλος του, σέ ἕνα φίδι δηλαδή, καὶ προσπάθησε μὲ τὸν τρόπο νὰ τὸν ρίξει ἔξω ἀπὸ τὴν κατοικία του. Ἄρχισε ἐκεῖνος νὰ βρίσκει τό φίδι μέσα στὴ σπηλιά μόνος ἐναντίον μόνου. Ἐνῶ προσευχόταν, στρωνόταν αὐτὸ μπροστά του· κατακλινόταν αὐτός, μαζί κι αὐτό. Ἄλλὰ ὁ ἅγιος ἄνδρας ἐντελῶς ἀτρόμητος ἄπλωνε τό χέρι ἢ τό πόδι στό στόμα του, λέγοντας: «Ἐάν ἔχεις λάβει ἄδεια νὰ μὲ δαγκώσεις, ἐγὼ δὲν σέ ἐμποδίζω».

Ἄφου γινόταν αὐτὸ συνεχῶς ἐπὶ μιά τριετία, κάποια 4 μέρα ὁ ἀρχαῖος ἐχθρὸς, νικημένος ἀπὸ τὴν τόση ἀνδρεία του, ἔσκασε πιά. Στὴν ἀπότομη πλαγιά τοῦ βουνοῦ τό φίδι ρίχθηκε μόνο του στὸν γκρεμό, καὶ ὅλα τὰ κατάφυτα ἀπὸ δάση μέρη τοῦ τόπου ἐκείνου ἔγιναν παρανάλωμα πυρός ἀπὸ τὴ φλόγα πού ἔβγαινε ἀπὸ αὐτό. Μὲ τὴν πυρόπληξη τῆς πλαγιάς ὀλόκληρης τοῦ βουνοῦ, ἐξαναγκασμένος ἀπὸ τὸν Παντοδύναμο Θεὸ ὑπο-



χρεώθηκε νὰ ἀποκαλύψει ποιά ἦταν ἡ δικιὰ του δύναμη, πού νικημένος δραπετεύε. Βγάλε συμπέρασμα, παρακαλῶ, σέ ποιά πνευματικὴ κορυφὴ στάθηκε αὐτός ὁ ἀνθρωπος τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος γιὰ τρία χρόνια κοιμόταν ἀτάραχος μαζί μὲ ἕνα φίδι.

ΠΕΤΡΟΣ. Ἄνατριχιάζω καὶ πού τό ἀκούω.

5 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Αὐτός ὁ εὐσεβοῦς ζωῆς ἄνδρας τὸν πρῶτο καιρὸ τοῦ ἐγκλεισμοῦ του εἶχε πάρει ἀπόφαση νὰ μὴν δεῖ στό

4. βλ. Ἄριθμ. 20, 7-11.

ἐξῆς γυναίκα, ὄχι γιατί καταφρονοῦσε τό φύλο της, ἀλλά φοβόταν μήπως μέ τήν θεωρία τοῦ κάλλους παρεισέλθει ἡ ἐνόχληση τοῦ πειρασμοῦ. Ἀκούγοντάς το αὐτό κάποια γυναίκα, μέ θράσος ἀνέβηκε στό βουνό καί μέ ἀναίδεια ὄρμησε γιά τό σπήλαιο. Ἀλλά ἐκεῖνος, ἀντικρύζοντάς την ἀπό λίγο πιο μακριά, ἀντιλήφθηκε ἀπό τά ροῦχα πώς γυναίκα ἐρχόταν πρός αὐτόν. Δόθηκε στήν προσευχή, κόλλησε τό πρόσωπό του στή γῆ, καί ἐκεῖτετο στρωμένος κάτω, μέχρις ὅτου ἡ ἀναιδής γυναίκα βαρέθηκε καί ἀποχώρησε ἀπό τό παράθυρο τοῦ κελλιῦ του<sup>5</sup>. Αὐτή τήν ἴδια μέρα, μόλις κατέβηκε ἀπό τό βουνό, τελείωσε τή ζωή της. Ἀπό τήν κρίση αὐτή τοῦ θανάτου της δινόταν νά ἐννοήσει κανεῖς, πώς πολύ δυσaréστησε τόν Παντοδύναμο Θεό γιά τό ὅτι μέ φαύλη τόλμη λύπησε τόν δούλο του.

6 Ἄλλη πάλι φορά πού πολλοί προσέτρεχαν σέ αὐτόν μέ θεοσεβῆ ἀφοσίωση, καθώς ἦταν στενό τό μονοπάτι στήν ἀποτομη πλαγιά τοῦ βουνοῦ, ἀπό ὅπου ἔσπευδαν νά ὀδηγηθοῦν στό κελλάκι του, ἕνα μικρό παιδάκι παραπάτησε ἀπρόσεκτα καί ἔπεσε ἀπό τό ὕψος τοῦ ὄρους καί καταποντίσθηκε μέχρι τήν κοιλάδα πού βρίσκεται κάτω ἀπό τό βουνό καί τήν βλέπει κανεῖς σάν σέ βυθό. Πράγματι στόν τόπο ἐκεῖνο σέ τόσο ὕψος ὀρθώνεται τό βουνό, πού τά τεράστια δένδρα πού φύονται στήν κοιλάδα αὐτήν, ὅταν τά ἀντικρύξεις ἀπό τό βουνό, φαίνονται σάν μικρά θαμνάκια. Ταράχθηκαν ὅλοι ὅσοι ἐρχόντουσαν καί μέ κάθε φροντίδα ἀναζήτησαν, μήπως καί μποροῦσαν νά ἔβρισκαν πουθενά τό σῶμα τοῦ γκρεμισμένου παιδιοῦ. Ποιός νά πιστευε τίποτε ἄλλο, παρά ὅτι θά ἦταν νεκρό; Ποιός νά ὑποφιαζόταν πώς θά ἔφτασε τό σῶμα ἀκέραιο στή γῆ, τή στιγμή πού

5. Κελλί νοεῖται τό σπήλαιο, κτισμένο στήν μπροστινή του μεριά, ἔχοντας ἀφήσει μόνο ἕνα παράθυρο γιά τήν ἀναγκαία ἐπικοινωνία, τροφοδοσία κλπ.

μποροῦσε νά διαμελισθεῖ σέ κομματάκια ἀπό τούς βράχους πού παρεμβάλλονταν παντοῦ; Ὡστόσο μετά ἀπό κάποια ἀναζήτηση τό παιδί βρέθηκε στήν κοιλάδα ὄχι μόνο ζωντανό, ἀλλά καί ἄθικτο. Τότε ἔγινε ξεκάθαρα ἀντιληπτό ἀπό ὅλους, πώς γιαντό κατέστη δυνατόν νά μήν πάθει καμμιά βλάβη, ἐπειδή στό πέσιμό του τόν κουβαλοῦσε ἡ προσευχή τοῦ Μαρτίνου.

Πάνω ἀπό τό σπήλαιό του ἐξεῖχε ἕνας μέγας βράχος. 7 Καθώς ἕνα μόνο ἐλάχιστο μέρος του φαινόταν προσηρτημένο στό βουνό, τό ὑπόλοιπο κρεμόταν πάνω ἀπό τό κελλί τοῦ Μαρτίνου καί ἀπειλοῦσε καθημερινά νά καταρρεύσει πέφτοντας πάνω του καί σκοτώνοντάς τον. Ὁ Μασκάτωρ, ἀνεψιός τοῦ ἰλλουστρίου<sup>6</sup> Ἀρμενταρίου, ἦλθε σέ αὐτόν μέ μεγάλο πλῆθος χωρικών καί ἰκέτευε τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ νά ἀξιώσει νά βγεῖ ἀπό ἐκεῖνο τό σπήλαιο, γιά νά μπορέσει νά ἀποσπάσει ἀπό τό βουνό τόν ἐτοιμόρροπο βράχο καί νά κατοικήσει πιά ἀμέριμνος στό σπήλαιό του ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ. Δέν τό ἔστερξε καθόλου αὐτό ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἀλλά παρήγγειλε νά κάνει ἐκεῖνος ὅ,τι μπορεῖ. Ὁ ἴδιος ἀπότραβήχθηκε στό πιο ἀπομονωμένο μέρος τοῦ κελλιῦ του. Ἄν κατέρρευε ὁ ὀγκόλιθος, δέν ὑπῆρχε ἀμφιβολία πώς μαζί καί τό σπήλαιο θά γκρέμιζε καί τόν Μαρτίνο θά σκότωνε.

Ἐνώ λοιπόν ὅλο τό πλῆθος πού εἶχε ἔρθει προσπαθοῦσε, 8 εἰ δυνατόν, χωρίς κίνδυνο τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ νά ἀνασηκώσει τόν βράχο πού ἔγερνε ἀπό πάνω του, μπροστά στά μάτια ὄλων ξαφνικά συνέβη κάτι τό ἐξαιρετικά ἀξιοθαύμαστο: Τόν ὀγκόλιθο ἐκεῖνο πού προσπαθοῦσαν νά ἀποσπάσουν, κάποια στιγμή τόν ξερρίζωσαν οἱ ἐργάτες πού κοπίαζαν, καί αὐτός, γιά νά μήν ἀγγίξει τή σκεπή τοῦ σπηλαιίου τοῦ Μαρτίνου, ἔ-

6. βλ. ΙΙ, 26.

δωσε ένα πήδημα και, σάν νά προσπαθοῦσε νά ἀποφύγει νά βλάψει τόν ὑπηρέτη τοῦ Θεοῦ, ἔπεσε μακρύτερα. Ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι αὐτό διαπράχθηκε μέ ἀγγελικὴ διακονία κατὰ προσταγὴν τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ, ἐφόσον κανεὶς πιστεύει μέ βαθιὰ πίστη πὼς ὅλα ρυθμίζονται ἀπὸ τὴ θεία Πρόνοια.

9 Αὐτός, ὅταν στὴν ἀρχὴ ἀποσύρθηκε στό ὄρος αὐτό καὶ δὲν κατοικοῦσε ἀκόμα σέ κλειστό σπήλαιο, ἔδεσε τὸ πόδι του μέ σιδερένια ἀλυσίδα καὶ αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρο τὴν προσέπηξε στόν βράχο, γιὰ νά μὴν μπορεῖ νά προχωράει πιο ἔξω ἀπὸ ὅσο ἔφθανε τὸ μῆκος τῆς ἀλυσίδας τεντωμένης. Ἀκούγοντάς το αὐτό ὁ εὐσεβοὺς ζωῆς Βενέδικτος, πού μνημόνευσα παραπάνω<sup>7</sup>, φρόντισε νά τοῦ μνηύσει μέ μαθητὴ του: «Ἐάν εἶσαι ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ, νά μὴν σέ κρατάει ἀλυσίδα σιδήρου, ἀλλὰ ἡ ἀλυσίδα τοῦ Χριστοῦ». Μέ τὴν κουβέντα αὐτὴ ἀμέσως ὁ Μαρτίνος ἔλυσε τὰ δεσμά ἐκεῖνα, ἀλλὰ ποτέ στό ἐξῆς δὲν ἄπλωσε τὸ πόδι του λυμένο, πέρα ἀπὸ τὸ σημεῖο πού συνήθισε νά τὸ ἀπλώνει δεμένο. Καὶ κατέκλεισε τόν ἑαυτό του δίχως ἀλυσίδα σὲ τόσο χῶρο, σὲ ὅσο καὶ πρὶν δεμένος ἔμεινε.

10 Ἀφοῦ ἀργότερα ἐνέκλεισε τόν ἑαυτό του στό σπήλαιο τοῦ τόπου ἐκείνου, ἄρχισε νά κρατάει καὶ μαθητές, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦσαν παραἔξω ἀπὸ τὸ σπήλαιό του. Γιὰ τίς βιοτικές τους ἀνάγκες συνήθιζαν νά ἀντλοῦν νερό ἀπὸ ἕνα πηγάδι. Ἀλλὰ τὸ σχοινί, στό ὁποῖο κρεμόταν ὁ κουβάς γιὰ νά ἀντλεῖται τὸ νερό, πολὺ συχνὰ κοβόταν. Γιαυτό τελικά οἱ μαθητές του ζήτησαν τὴν ἀλυσίδα ἐκεῖνη, πού ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου εἶχε λύσει ἀπὸ τὸ πόδι του, τὴν ἔνωσαν μέ τὸ σχοινὶ καὶ σὲ αὐτὴν ἔδεσαν τὸν κουβά. Ἀπὸ τότε πιά συνέβη τὸ σχοινὶ αὐτό καθημερινὰ νά

7. σὲ ὄλο τὸ II βιβλίο.

μουςκεύει στό νερό καὶ μέ κανένα τρόπο νά μὴν κόβεται. Ἐπειδὴ δηλαδή τὸ σχοινὶ ἄγγιξε τὴν ἀλυσίδα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, εἴλκυσε καὶ τὸ ἴδιο στόν ἑαυτό του τὴν δύναμη τοῦ σιδήρου στό νά ἀντέχει στό νερό.

ΠΕΤΡΟΣ. Εὐχαρίστηση μοῦ προκαλοῦν τὰ περιστατικά αὐτά, γιατί εἶναι καὶ θαυμαστά, καὶ κυρίως, εἶναι καὶ πρόσφατα. 11

## 17

Ὁ μοναχὸς ἀπὸ τὸ ὄρος Ἀργεντάριο, πού ἀνάστησε νεκρὸ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Στὰ δικά μας μόλις 1  
χρόνια ὑπῆρξε ἕνας ὑποδιάκονος τῆς ἐκκλησίας Βαξεντιίου<sup>1</sup>, ὀνόματι Κουαδραγέσιμος<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος συνήθιζε νά βόσκει τὴν ἀγέλη τῶν προβάτων του ἐκεῖ στὴν περιοχή τῆς Αὐρηλίας<sup>3</sup>. Ἀπὸ διήγηση αὐτοῦ τοῦ ἐξαιρετικὰ φιλαλήθους ἀνθρώπου κατέστη γνωστὸ ἕνα θαυμαστὸ γεγονός, τὸ ὁποῖο εἶχε ἐπιτελεσθεῖ μυστικά. Ἐνῶ λοιπὸν αὐτός, ὅπως εἶπαμε, ἐπιμελοῦνταν τὸ κοπάδι τοῦ στὴν Αὐρηλία, ὑπῆρχε ἕνας ἄνδρας εὐσεβοὺς ζωῆς ἀπὸ τὸ ὄρος πού καλεῖται Ἀργεντάριο<sup>4</sup>, ὁ ὁποῖος στό μοναχικὸ σχῆμα, πού παρουσίαζε στὴν ἐμφάνισή του, ἀνταποκρινόταν μέ τὰ ἦθη του. Αὐτός λοιπὸν συνήθιζε μιὰ

17 1. Baxentium, δύσκολο νά ἀποφασισθεῖ περὶ τίνος πρόκειται. Ἄν δὲν εἶναι ἐπισκοπὴ, τότε πρόκειται γιὰ ἐπαρχιακὴ ἐνορία μέ ἐκκλησία τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ὅπως φαίνεται παρακάτω, ἴσως στοὺς ἀρχαίους Βόλκους (Volci). (βλ. χάρτη Δ6).

2. Quadragesimus (=Τεσσαρακοστός).

3. Aurelia, ἡ περιοχή πού διασχίζει ἡ Αὐρηλία ὁδός, δηλαδή τὰ Δυτικά παράλια πρὸς Β τῆς Ρώμης.

4. Argentarius Mons, ὄρος πού σχηματίζει ἰδιόρρυθμη χερσόνησο (πού προήλθε ἀπὸ νησί) στό Τυρρηνικὸ πέλαγος (βλ. χάρτη Γ6), ὕψους 2083 ποδῶν, τὸ σημερινὸ Ἀρτζεντάρο.

φορά τόν χρόνο νά ἔρχεται ἀπό αὐτό τό ὄρος Ἀργεντάριο στήν ἐκκλησία τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου καί παρεξέκλινε χάριν φιλοξενίας στό σπίτι τοῦ προαναφερθέντος ὑποδιακόνου Κουαδραγεσίμου, ὅπως ὁ ἴδιος διηγήθηκε.

2 Κάποια μέρα πού εἶχε μπεῖ στό κατάλυμά του, τό ὅποιο δέν ἀπεῖχε πολύ ἀπό τήν ἐκκλησία, κάποιας φτωχούλας γυναίκας ὁ σύζυγος τελειώθηκε ἐκεῖ κοντά. Σύμφωνα μέ τήν συνήθεια τόν ἔπλυναν, τόν ἔντυσαν τά ἱμάτιά του, τόν τύλιξαν σέ σάβανο, ἀλλά τούς πρόλαβε τό βράδυ καί δέν μπόρεσαν νά τόν θάψουν. Κάθησε λοιπόν ἡ χήρα γυναίκα κοντά στό σῶμα τοῦ κεκοιμημένου καί περνώντας τή νύκτα μέ μεγάλο κλάμα, προσπαθοῦσε νά ἀνακουφίσει τόν πόνο της μέ συνεχεῖς κραυγές θρήνων.

3 Καθώς αὐτό γινόταν ἐπί πολλή ὥρα καί ἡ γυναίκα δέν σταματοῦσε μέ κανένα τρόπο νά κλαίει, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, πού βρισκόταν ἐκεῖ φιλοξενούμενος, συγκινήθηκε καί λέει στόν ὑποδιάκονο Κουαδραγέσιμο: «Ἡ ψυχή μου συμπάσχει στόν πόνο αὐτῆς τῆς γυναίκας. Σέ παρακαλῶ, σήκω κι ἄς προσευχηθούμε». Πορεύθηκαν λοιπόν καί οἱ δύο στή γειτονική ἐκκλησία καί δόθηκαν ἀπό κοινοῦ σέ προσευχή. Ἀφοῦ προσευχήθηκαν ἀρκετή ὥρα, ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ζήτησε ἀπό τόν ὑποδιάκονο Κουαδραγέσιμο νά δώσουν τέλος στήν προσευχή<sup>5</sup>. Σάν τελείωσαν μάζεψε σκόνη ἀπό τό κράσπεδο τοῦ θυσιαστηρίου καί μαζί μέ τόν Κουαδραγέσιμο πήγε, πλησίασε τό σῶμα τοῦ νεκροῦ καί δόθηκε καί ἐκεῖ σέ προσευχή.

4 Ἀφοῦ προσευχήθηκε ἐπί ἀρκετή ὥρα, δέν θέλησε τώρα πιά, ὅπως εἶχε κάνει προηγουμένως, νά δώσει τέλος στήν προσευχή μέ τόν ὑποδιάκονο, ἀλλά ὁ ἴδιος εὐλόγησε κι ἀμέσως ση-

5. τόν ἔβαλε δηλ. ὡς κληρικό νά κάνει τήν ἀπόλυση.

κώθηκε. Ἐπειδῆ ἐβάσταζε στό δεξιό του χέρι τή μαζεμένη σκόνη, μέ τό ἀριστερό ἀφαίρεσε τό ὀθόνιο πού κάλυπτε τό πρόσωπο τοῦ νεκροῦ. Μόλις ἀντίκρουσε νά γίνεται αὐτό ἡ γυναίκα, ἄρχισε νά ἀντιδρᾷ ἔντονα καί νά ἀπορεῖ τί ἤθελε νά κάνει. Σάν σήκωσε τό ὀθόνιο, γιά λίγη ὥρα ἔτριψε τό πρόσωπο τοῦ νεκροῦ μέ τή σκόνη πού εἶχε μαζέψει. Ἀφοῦ ἔγινε ἡ ἐντριβή ἐπί πολλή ὥρα, ἐκεῖνος ξαναδέχθηκε τήν ψυχή του, χασμουρήθηκε, ἄνοιξε τά μάτια<sup>6</sup>, ἀνασηκώθηκε, ἀνακάθησε καί ἀποροῦσε τί ἔτρεχε μέ αὐτόν, σάν νά εἶχε ξυπνήσει ἀπό βαρῦ ὕπνο.

Ἦταν τό εἶδε αὐτό ἡ γυναίκα, κουρασμένη ἀπό τούς ὀδυρμούς, ἄρχισε ἀπό τή χαρά της περισσότερο νά κλαίει καί δυνα-

5  
τότερες κραυγές νά βγάζει. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου τήν συγκράτησε μέ μιᾶ μειλίχια ἀπαγόρευση: «Σώπα, σώπα. Κι ἂν κανένας σᾶς ρωτήσῃ πῶς ἔγινε αὐτό, αὐτό μόνο νά πεῖτε, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός μέ τόν δικό Του τρόπο τό ἔκανε». Τό εἶπε αὐτό καί βγήκε ἀπό τό σπίτι της. Ἀμέσως ἄφησε τόν ὑποδιάκονο Κουαδραγέσιμο καί δέν ἐμφανίσθηκε στό ἐξῆς στόν τόπο ἐκεῖνο. Θέλοντας δηλαδή νά ξεφύγει τήν πρόσκαιρη δόξα, κανόνισε νά μή τόν ξαναδοῦν ποτέ πιά σέ αὐτή τή ζωή, αὐτοῖ πού τόν εἶχαν δεῖ προικισμένο μέ τόση δύναμη.



6 ΠΕΤΡΟΣ. Τί γνώμη ἔχουν οἱ ἄλλοι, ἀγνοῶ. Ἐγώ πάντως ἀπό ὅλα τά θαύματα αὐτό θεωρῶ περισσότερο θαῦμα, τό νά ἐπιστρέφουν οἱ πεθαμένοι στή ζωή καί νά ἀνακαλοῦνται οἱ ψυχές στήν σάρκα ἀπό τούς κρύφιους τόπους.

6. πρβλ. τήν σκηνή στό Δ' Βασιλειῶν 4,35.

- 7 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐάν προσέχουμε τά ὀρατά, ἀναγκαστικά ἔτσι θά πιστέψουμε. Ἐάν ὅμως ἐννοήσουμε τά ἀόρατα, ὀπωσδήποτε συμπεραίνουμε πώς μεγαλύτερο θαῦμα εἶναι νά μεταστρέψεις ἕναν ἁμαρτωλό μέ τόν λόγο τοῦ κηρύγματος καί τή συνδρομή τῆς προσευχῆς, παρά τό νά ἀναστήσεις κατά σάρκα νεκρό. Γιατί σέ αὐτόν ἀνασταίνεται ἡ σάρκα πού πάλι θά ξαναπεθάνει, στόν ἄλλο ὅμως ἡ ψυχή πού στόν αἰῶνα θά ζήσει.
- 8 Σοῦ παραθέτω δύο ἀνθρώπους: Σέ ποιόν ἀπό τούς δύο θεωρεῖς πώς ἔγινε θαῦμα μεγαλύτερας δυνάμεως; Τόν Λάζαρο, πού πιστεύουμε πώς ἦταν ἤδη πιστός, τόν ἀνέστησε ὁ Κύριος κατά σάρκα, τόν Σαῦλο κατά πνεῦμα<sup>7</sup>. Λοιπόν μετά τήν ἀνάσταση τῆς σάρκας δέν λέγεται τίποτε γιά δυνάμεις τοῦ Λαζάρου. Ἀλλά μετά τήν ἀνάσταση τῆς ψυχῆς τοῦ Παύλου ἡ ἀδυναμία μας δέν φθάνει νά συλλάβει ὅσα λέγονται στόν Ἱερό Λόγο γιά τίς δυνάμεις τοῦ Παύλου:
- 9 "Ὅτι οἱ σκληρότατοι ἐκεῖνοι διαλογισμοί του ἔχουν μεταστραφεῖ σέ ἡπια σπλάγχνα εὐσεβείας. Ἐπιθυμεῖ νά πεθάνει γιά τούς ἀδελφούς<sup>8</sup>, πού προηγουμένως χαιρόταν γιά τόν θάνατό τους<sup>9</sup>.
- 10 "Ὅτι αὐτός ὁ γεμάτος ἀπό κάθε σοφία τῆς Γραφῆς κρίνει πώς δέν ξέρει τίποτα, «εἰ μή Ἰησοῦν Χριστόν, καί τοῦτον ἐσταυρωμένον»<sup>10</sup>. Δέχεται πρόθυμα ραβδισμούς γιά τόν Χριστό<sup>11</sup>, τόν Ὅποιο μέ αἷμα καταδίωκε. Εἶναι ἀνώτατος στήν ἀποστολική τιμή, ἀλλά ὅμως γίνεται ὁ κατώτατος ἐν μέσῳ

7. Ἰωάνν. 11, 1-44 καί Πραξ. 9, 1-19 ἀντίστοιχα.

8. Α' Θεσσ. 2,8, Β' Κορινθ. 12,15, Φιλιπ. 2,17.

9. βλ. Πραξ. 9,1 - 22,19-20 - 26,10-11.

10. Α' Κορινθ. 2,2.

11. Β' Κορινθ. 11,25.

τῶν ἀποστόλων<sup>12</sup>.

"Ὅτι στά μυστήρια τοῦ τρίτου οὐρανοῦ ἀνάγεται<sup>13</sup>, καί ἐν 11  
τούτοις τόν ὀφθαλμό τοῦ νοῦ κλίνει μέ συμπάθεια, γιά νά δια-  
κανονίσει τή συζυγική κοίτη, λέγοντας: «τῇ γυναικί ὁ ἀνὴρ  
τῆν ὀφειλομένην εὐνοίαν ἀποδιδότω ὁμοίως δέ καί ἡ γυνή τῷ  
ἀνδρί»<sup>14</sup>. Μέ τήν θεωρία συμμίγνυται μέ τούς ἀγγελικούς χο-  
ρούς, καί ἐν τούτοις δέν ἀπαξιῶ νά μεριμνήσει καί νά ρυθμίσει  
τά θέματα τῶν σαρκικῶν ἀνθρώπων.

"Ὅτι χαίρεται στίς ἀσθένειές του καί εὐδοκεῖ στίς ὕ- 12  
βρεις<sup>15</sup>. Γιά αὐτόν «τό ζῆν Χριστός καί τό ἀποθανεῖν κέρ-  
δος»<sup>16</sup>. Εἶναι ἤδη ὀλόκληρη ἔξω ἀπό τή σάρκα, ἡ ζωὴ ἡ ἴδια  
πού ζεῖ μέσα στή σάρκα<sup>17</sup>.

Νά πῶς ἔζησε αὐτός, πού ἀπό τόν Ἄδη τοῦ νοῦ ἐπέστρεψε 13  
στή ζωὴ τῆς εὐσεβείας. Εἶναι κατώτερο ἐπομένως τό νά ἀνα-  
στηθεῖ κάποιος κατά σάρκα, ἐκτός κι ἂν μέ τήν ζωοποίηση τῆς  
σάρκας ὀδηγηθεῖ στή ζωὴ τοῦ πνεύματος, οὕτως ὥστε μέ τό  
ἐξωτερικό θαῦμα νά συντελεσθεῖ καί τό νά μεταστραφεῖ ἐσω-  
τερικά καί νά ζωοποιηθεῖ.



ΠΕΤΡΟΣ. Θεωροῦσα πολύ κατώτερο αὐτό πού τώρα ἔ- 14  
μαθα πόσο ἀσύγκριτα ἀνώτερο εἶναι. Ἀλλά, παρακαλῶ, συ-  
νέχισε αὐτό πού ἄρχισες. Ὁ χρόνος εἶναι ἐλεύθερος, ἄς μὴν  
περνάει ἡ ὥρα χωρίς οἰκοδομή.

12. Α' Θεσσ. 2,7.

13. Β' Κορινθ. 12,2.

14. Α' Κορινθ. 7,3.

15. Β' Κορινθ. 12,10.

16. Φιλιπ. 1,21.

17. Γαλατ. 2,20.

## δ) Τά στοιχεῖα τῆς φύσεως δαμάζονται

## 18

1 Ὁ μοναχὸς  
Βενέδικτος

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐνας ἀδελφός ἔζησε μαζί μέ μένα στό μοναστήρι<sup>1</sup>, μέ μεγάλο ζῆλο γιά τήν ἀγία Γραφή, ὁ ὁποῖος μέ περνοῦσε στήν ἡλικία καί σέ

πολλά πού ἀγνοοῦσα συνήθιζε νά μέ οἰκοδομεῖ. Ἔτσι ἀπό διήγησή του ἔμαθα, ὅτι στά μέρη τῆς Καμπανίας πρὶν τό τεσσαρακοστό μίλι<sup>2</sup> ἀπό τήν πόλη Ρώμη, ἦταν κάποιος ὀνόματι Βενέδικτος<sup>3</sup>, νέος βέβαια στήν ἡλικία, ἀλλά μέ ἦθη γεροντικά καί μέγαν βιαστής στόν κανόνα τῆς ἱερᾶς πολιτείας.

2 Τόν καιρό τοῦ βασιλιᾶ Τοτίλα, ὅταν τόν βρῆκαν αὐτόν οἱ Γότθοι, ἀποπειράθηκαν νά τόν κάψουν μαζί μέ τό κελλί του. Ἐβαλαν φωτιά καί κατακάηκαν ὅλα τά περίχωρα, ὅμως ἡ κόλαση πυρός δέν μπόρεσε νά ἀγγίξει τό κελλί του. Βλέποντάς το αὐτό οἱ Γότθοι ἐξαγριώθηκαν περισσότερο καί τόν ἔσυραν ἔξω ἀπό τήν κατοικία του. Ἐκεῖ κοντά παρατήρησαν ἕναν ἀναμμένο κλίβανο πού τόν ἐτοίμαζαν γιά νά ψήσουν ψωμιά· τόν ἔρριξαν μέσα σέ αὐτόν καί ἔκλεισαν τόν κλίβανο. Ἀλλά τήν ἄλλη μέρα βρέθηκε τόσο ἀβλαβής, ὥστε ὄχι μόνο ἡ σάρκα του, ἀλλά οὔτε καί ἡ ἄκρη τῶν ἱματίων του δέν πειράχθηκαν κατὰ κανένα τρόπο ἀπό τίς φλόγες.

3 ΠΕΤΡΟΣ. Τό θαῦμα τῶν παλαιῶν τριῶν παιδῶν<sup>4</sup> ἀ-

18 1. βλ. I, Προλ., 3

2. βλ. χάρτη E7. Μέχρι ἐκεῖ ἦταν τά ὄρια τῆς δικαιοδοσίας τοῦ βικαρίου τῆς Ρώμης.

3. Ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 23 Μαρτίου.

4. Δαν. 3, 23-24, 91-94.

κούω, πού ρίχθηκαν στή φωτιά καί δέν ἔπαθαν τίποτα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐκεῖνο τό θαῦμα, κατὰ τή γνώμη μου, πραγματοποιήθηκε μερικῶς διαφορετικά. Δηλαδή τότε οἱ τρεῖς παῖδες ρίχθηκαν στή φωτιά μέ πόδια καί χέρια δεμένα, καί τήν ἄλλη μέρα πού τοὺς ἀναζήτησε ὁ βασιλιάς, τοὺς βρῆκε νά περπατοῦν μέ ἄθικτα τά ροῦχα. Ἀπό αὐτό συνάγεται πῶς ἡ φωτιά στήν ὁποία τοὺς εἶχαν ρίξει, καί ἡ ὁποία δέν ἀγγίξε τά ἱμάτιά τους, κατέφαγε ὡστόσο τά δεσμά τους. Ἔτσι σέ ἕνα καί τόν αὐτό χρόνο πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν δικαίων ἡ φλόγα καί εἶχε τή δύναμή της στό νά βοηθήσει, καί δέν τήν εἶχε στό νά βασανίσει.



## 19

Ἡ ἐκκλησία  
τοῦ μακαρίου  
Ζήνωνος στήν πόλη  
τῆς Βερόνης

Κάτι παρόμοιο μέ αὐτό τό τόσο παλαιό θαῦμα συνέβη στίς μέρες μας ἀπό τό ἀντίθετο στοιχεῖο τῆς φύσεως: Πρόσφατα ὁ τριβούνος<sup>1</sup> Ἰωάννης μου γνωστοποίησε μέ διήγησή του, πῶς ὁ κόμης Προνοῦλφος ἦταν ἐκεῖ καί μαρτυροῦσε πῶς παρευρισκόταν μαζί μέ τόν βασιλιά Αὐθαρι<sup>2</sup> τόν καιρό ἐκεῖνο καί στόν τόπο ἐκεῖνο, ὅπου συνέβη τό θαυμαστό γεγονός.

2 Ὁ τριβούνος λοιπόν αὐτός διηγῆθηκε πῶς πρὶν περίπου μιά πενταετία, ὅταν μέσα στήν πόλη τῆς Ρώμης ὁ Τίβερης

19 1. tribunus, τίτλος ἀρχοντος (στά στρατιωτικά: χιλίαρχος).

2. Autharis, βασιλιάς τῶν Λογγοβάρδων (584-590), οἱ ὁποῖοι κατεῖχαν τήν Β. Ἰταλία, πρῶτος σύζυγος τῆς βασιλίσσης Θεοδελίνδης, στήν ὁποία ἐπρόκειτο νά στείλει τοὺς Διαλόγους τοῦ ἁγ. Γρηγόριος.

βγήκε από τήν κοίτη του<sup>3</sup> και φούσκωσε τόσο πολύ, πού τό νερό του κύλησε πάνω από τά τείχη τῆς πόλεως και μέσα σ' αὐτήν κατέκλυσε πολύ μεγάλα τμήματά της, τότε και ὁ ποταμός Ἄ- τεσις<sup>4</sup> στήν πόλη Βερώνη<sup>5</sup> φούσκωσε και ἔφθασε μέχρι τήν ἐκ- κλησία τοῦ μακαρίου μάρτυρος και ἐπισκόπου Ζήνωνος<sup>6</sup>. Κι ὁμως, παρόλο πού οἱ πόρτες τῆς ἐκκλησίας ἦταν ἀνοιχτές, τό νερό καθόλου δέν πέρασε μέσα. Σέ λίγο αὐξήθηκε και ἔφθασε μέχρι τά παράθυρα τῆς ἐκκλησίας πού εἶναι κοντά στή στέγη. Στάθηκε ἔτσι και ἔφραξε τήν πόρτα τῆς ἐκκλησίας, σάν νά εἶχε μεταβληθεῖ τό ὑγρό στοιχεῖο σέ στερεό τεῖχος.

3 Πολλοί βρισκόντουσαν ἀπό μέσα, ἀλλά, καθώς ὀλόκληρη ἡ ἐκκλησία εἶχε κυκλωθεῖ ἀπό μάζες νεροῦ, δέν εἶχαν ἀπό πού νά βγοῦν ἔξω και φοβόντουσαν πώς θά ἀφήσουν τά κόκκαλά τους ἐκεῖ ἀπό τή δίψα και τήν πείνα. Ἐρχόντουσαν λοιπόν στήν πόρτα τῆς ἐκκλησίας και ἀντλοῦσαν νά πιοῦν ἀπό τό νερό, τό ὁποῖο, ὅπως εἶπα προηγουμένως, εἶχε σηκωθεῖ μέχρι τά παράθυρα κι ὡστόσο δέν ξεχυνόταν μέ κανένα τρόπο μέσα στήν ἐκκλησία. Μέ ἄλλα λόγια, νά ἀντληθεῖ σάν νερό μπορούσε, νά κυλήσει ὁμως σάν νερό δέν μπορούσε. Στεκόταν στηλωμένο μπροστά, γιά νά καταδεικνύει σέ ὄλους τήν ἀξία τοῦ μάρτυρος:

3. Τόν Νοέμβριο τοῦ 589, ἄρα χρόνος συγγραφῆς εἶναι τό φθινόπωρο τοῦ 594.

4. Atesis και Ἄθεσις (Athesis), στά Ἑλληνικά Ἀδίγης, ὁ σημερινός Ἄντι- τζε (Adige) (βλ. χάρτη ΓΔ1), ὁ μεγαλύτερος ποταμός τῆς Ἰταλίας μετά τόν Πάδο, διασχίζει τή Βερόνα. Ἡ πλημμύρα ἐγινε στίς 17 Ὀκτωβρίου τοῦ 589.

5. Verona, ἡ γνωστή μεγάλη πόλη τῆς Β. Ἰταλίας (βλ. χάρτη Γ1), τά τείχη της σώζονται μέχρι σήμερα.

6. Ζήνων, ὄγδοος ἐπίσκοπος Βερώνης (362-380) και γνωστός ἐκκλησιαστι- κός συγγραφέας. Ὁ τίτλος τοῦ «μάρτυρος» εἶναι μάλλον σφάλμα τοῦ ἁγ. Γρη- γορίου. Ἡ ἐκκλησία βρίσκεται μέχρι σήμερα στήν δεξιὰ ὄχθη κοντά στόν ποτα- μό, και θεωρεῖται ἡ ὠραιότερη τῆς ἄνω Ἰταλίας.

και νερό ἦταν πρὸς ὠφέλειαν, και νερό δέν ἦταν πρὸς κατακλυ- σμόν τοῦ τόπου.

Γιαυτό κι ἐγώ ἀλήθεια εἶπα προηγουμένως πώς δέν ὕ- 4 πῆρξε διαφορετικό ἀπό τό παλαιό θαῦμα τῆς φλόγας πού εἶπα- με, ἡ ὁποία τά ἱμάτια τῶν τριῶν παιδῶν δέν ἄγγιξε, ἀλλά τά δεσμά τά ἔκαψε.

ΠΕΤΡΟΣ. Θαυμαστά πολύ εἶναι τά ἔργα τῶν ἁγίων πού 5 διηγεῖσαι, και ἐξόχως ἐκπληκτικά γιά τήν τωρινή ἀσθένεια τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλά ἐπειδὴ ἀκούω νά ἔχουν ὑπάρξει πρόσφα- τά στήν Ἰταλία τόσοι ἄνδρες ἀξιοθαύμαστος ἀρετῆς, ἤθελα νά ἤξερα: Δέν τοὺς συνέβη νά ἀντιμετωπίσουν καμμία παγίδα τοῦ ἀρχαίου ἐχθροῦ; Κι ἀκόμη, ὠφελήθηκαν ἀπό αὐτές;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Χωρίς κόπο στόν ἀγώνα δέν ὑπάρχει δάφ- νη νίκης. Πώς νά εἶναι νικητές, ἐάν δέν παλέψουν ἐνάντια στίς παγίδες τοῦ ἀρχαίου ἐχθροῦ; Πράγματι τό πονηρό πνεῦμα πάντοτε καταδοκεῖ στόν λογισμό, στόν λόγο και στό ἔργο μας, μήπως τυχόν και βρεῖ τίποτα, χάρις στό ὁποῖο νά σταθεῖ κα- τήγορός μας στήν ἐξέταση τοῦ αἰωνίου Κριτοῦ. Θέλεις νά γνωρίσεις πώς πάντοτε μᾶς παρακολουθεῖ ἀπό κοντά γιά νά μᾶς ἐξαπατήσει;



INDE SURREXIT ULTRA SE INFIRMITAS NOSTRA  
UNDE SUB SE INFIRMITATA EST FIRMITAS DEI



## Γ. ΜΙΚΡΗ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΑΠΟ ΒΟΡΡΑ ΠΡΟΣ ΝΟΤΟ

## α) Οί ἐνέργειες τοῦ διαβόλου

## 20

1 Στέφανος πρεσβύτερος  
στήν ἐπαρχία  
τῆς Βαλερίας

ερικοί πού εἶναι τώρα μαζί μας μαρτυροῦν τό γεγονός πού διηγούμαι: Ἐνας ἄνδρας εὐσεβοῦς ζωῆς, ὀνόματι Στέφανος, ὑπῆρξε πρεσβύτερος στήν ἐπαρ-

χία τῆς Βαλερίας, κοντινός συγγενῆς τοῦ δικοῦ μας Βονιφάτιου<sup>1</sup> τοῦ διακόνου καί οἰκονόμου τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτός κάποια μέρα, ἐπιστρέφοντας στήν οἰκία του ἀπό ὁδοιπορία, μίλησε ἀπρόσεκτα διατάσσοντας τόν δούλο του καί εἶπε: «Ἐλα, διάβوله, βγάλε μου τά σανδάλια». Μέ τήν κουβέντα αὐτήν ἀμέσως ἄρχισαν τά λουριά στά σανδάλια νά λύνονται μέ μεγάλη ταχύτητα, γιά νά φανερωθεῖ σαφῶς, πώς αὐτός ὁ ἴδιος, τόν ὁποῖο ὀνομάτισε γιά νά τοῦ τραβήξει τά σανδάλια, δηλ. ὁ διάβολος, ἔκανε ὑπακοή.

2 Μόλις τό εἶδε αὐτό ὁ πρεσβύτερος, φοβήθηκε πολύ καί μέ μεγάλες φωνές ἄρχισε νά κραυγάζει: «Φύγε, ἄθλιε, φύγε. Δέν μίλησα ἐσένα, ἀλλά τόν δούλο μου». Μέ τήν φωνή αὐτήν ἀμέσως ἔφυγε. Τά λουριά ἔμειναν ὅπως βρέθηκαν, κατά μεγάλο μέρος ἤδη λυμένα. Ἀπό αὐτό τό πράγμα νά καταλάβεις γιά τόν ἀρχαῖο ἐχθρό, τή στιγμή πού τόσο πολύ παρευρίσκεται στά σωματικά γεγονότα, μέ πόσο ὑπερβολικά πολλές παγίδες παραμονεύει τούς λογισμούς.

3 ΠΕΤΡΟΣ. Ἐπίπονο πολύ καί τρομερό εἶναι νά εἶναι κα-

20 1. Πιθανόν ὁ μετέπειτα πάπας Βονιφάτιος Δ' (608-615).

νείς πάντοτε σέ ἐτοιμότητα ἐναντία στίς παγίδες τοῦ ἐχθροῦ καί συνεχῶς νά στέκεται σέ θέση μάχης.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Δέν θά εἶναι ἐπίπονο, ἐάν τή διαφύλαξή μας δέν τήν ἐμπιστευθοῦμε στόν ἑαυτό μας ἀλλά στήν ἄνωθεν Χάρη, ἔτσι ὅμως ὥστε καί ἐμεῖς, ὅσο μπορούμε, νά εἴμαστε σέ ἐγρήγορση κάτω ἀπό τήν σκέπη αὐτήν. Κι ἂν ἀρχίσει ὁ ἀρχαῖος ἐχθρός νά ἐκδιώκεται ἀπό τόν νοῦ, καταλήγει τίς περισσότερες φορές χάρις στή θεία γενναιοδωρία, ὄχι μόνο νά μήν τόν φοβοῦνται πιά, ἀλλά κι ὁ ἴδιος νά τρομοκρατεῖται ἀπό τή δύναμη ὅσων πολιτεύονται καλά.

## 21

Ἡ ἀφιερωμένη παρθέ-  
νος, πού μέ μόνη τή  
διαταγή της ἐλευθερώ-  
θηκε ἕνας ἄνθρωπος  
ἀπό δαιμόνιο

1 Γιά τό πράγμα πού θά διηγηθῶ εἶναι μάρτυρας ὁ ἀγιώτατος ἄνδρας Ἐλευθέριος, ὁ γέρον πατήρ, πού μνημόνευσα παραπάνω<sup>1</sup>, ὁ ὁποῖος καί φρόντισε νά μοῦ τό μεταφέρει. Στήν πόλη Σπολίτιο<sup>2</sup> κάποια κοπέλλα σέ ἡλικία γάμου, κόρη ἑνός ἐπισήμου, φλέχθηκε ἀπό τόν πόθο τῆς οὐράνιας ζωῆς. Ὁ πατέρας της προσπάθησε νά τήν ἐμποδίσει σέ αὐτήν τήν «ὀδόν ζωῆς»<sup>3</sup>, ἀλλά αὐτή δέν ἔδωσε σημασία καί δέχθηκε τό σχῆμα τῆς μοναχικῆς πολιτείας. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν ὁ πατέρας της νά τήν ἀποκληρώσει καί νά μήν τῆς ἀφήσει τίποτε ἄλλο παρά ἕξι οὐγκιές<sup>4</sup> σέ ἕνα μικρό κτηματάκι. Παρακινήμένες ἀπό τό παράδειγμά της, ἄρχισαν νά ἀποτάσσονται κοντά της πολλές

## 21

1. στό 14,1.

2. βλ. ἐπίσης 14,1.

3. Ψαλμ. 15,10.

4. μισό στρέμμα (uncia: δωδεκατημόριο).

κοπέλλες εὐγενοῦς καταγωγῆς γιά νά ἀφιερῶσουν τήν παρθε-  
νία τους καί νά δουλεύσουν στόν Παντοδύναμο Κύριο.

2 Κάποια μέρα αὐτός ὁ ἀββᾶς Ἐλευθέριος, ἄνδρας εὐσε-  
βοῦς ζωῆς, τήν ἐπισκέφθηκε χάριν παραινέσεως καί οἰκοδο-  
μῆς. Καθόταν συζητώντας μαζί της γιά τόν λόγο τοῦ Θεοῦ,  
ὅταν ξαφνικά ἤρθε ἀπό τό κτῆμα, τό μισό στρέμμα, πού εἶχε  
λάβει ἀπό τόν πατέρα της, ἕνας χωρικός κρατώντας δῶρο.  
Αὐτός ὅταν παρουσιάσθηκε μπροστά τους, προσεβλήθη ἀπό πο-  
νηρό πνεῦμα, ἔπεσε κάτω κι ἄρχισε νά καταπονεῖται μέ φοβε-  
ρές στριγγλιές καί βελάσματα.

3 Τότε ἡ μονάστρια σηκώθηκε καί μέ ὀργισμένη ὄψη καί  
μεγάλες κραυγές πρόσταξε: «Βγές ἀπ' αὐτόν<sup>5</sup>, ἄθλιε. Βγές  
ἀπ' αὐτόν, ἄθλιε». Μέ τήν κουβέντα αὐτήν ἀμέσως ὁ διάβολος  
μέσα ἀπό τό στόμα τοῦ πάσχοντος ἀπάντησε: «Κι ἂν βγῶ ἀπό  
αὐτόν, σέ ποιόν θά μῶ;». Κατά τύχην ἐκεῖ κοντά ἔβοσκε ἕνα  
γουρουνακι. Τότε ἡ μονάστρια παρήγγειλε: «Βγές ἀπ' αὐτόν  
καί πήγαινε μπές σέ αὐτόν τόν χοῖρο». Ἀμέσως βγήκε ἀπό τόν  
ἄνθρωπο, εἰσέβαλε στόν χοῖρο πού εἶχε διαταχθεῖ, τόν σκότω-  
σε καί ἔφυγε.

4 ΠΙΕΤΡΟΣ. Ἦθελα νά ξέρω, ἐάν εἶχε τό δικαίωμα νά πα-  
ραχωρήσει ἔστω κι ἕνα χοῖρο στό ἀκάθαρτο πνεῦμα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὁ κανόνας πού προβάλλεται στίς πρά-  
ξεις μας εἶναι τά ἔργα τῆς Ἀληθείας Χριστοῦ. Στόν ἴδιο τόν  
Σωτήρα μας εἰπώθηκε ἀπό τή λεγεώνα, πού κατεῖχε τόν ἄν-  
θρωπο: «Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τήν  
ἀγέλην τῶν χοίρων»<sup>6</sup>. Αὐτός καί ἀπό τόν ἄνθρωπο τήν ἔβγα-  
λε, καί παραχώρησε νά πάει στους χοίρους καί νά ρίξει αὐτούς

5. Λουκ. 4,35.

6. Ματθ. 8,31.

στήν ἄβυσσο. Ἀπό αὐτό τό ἐπεισόδιο συνάγεται ἀκόμη, πώς  
δίχως παραχώρηση τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ τό πονηρό πνεῦμα  
δέν ἔχει καμμία ἐξουσία εἰς βάρος τοῦ ἀνθρώπου, ἐφόσον δέν  
μόρεσε νά μπεῖ οὔτε στους χοίρους, παρά μόνο ἀφοῦ πῆρε ἄ-  
δεια. Ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη νά ὑποτάξουμε ἐκούσια τόν ἑαυ-  
τό μας σέ Αὐτόν, στόν Ὅποιο ὑπόκεινται καί παρά τή θέλησή  
τους ὅλα τά ἐναντία, γιά νά εἴμαστε τόσο ἰσχυρότεροι ἐναν-  
τίον τῶν ἐχθρῶν μας, ὅσο γινόμαστε ἕνα διά τῆς ταπεινώσεως  
μέ τόν Ποιητή τῶν πάντων.

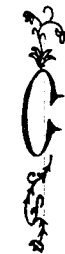
Τί τό θαυμαστό λοιπόν, ἐάν οἱ ἐκλεκτοί, ὅσο βρίσκονται 5  
ἀκόμα μέσα σέ αὐτή τή σάρκα, μποροῦν νά κάνουν πολλά κατὰ  
θαυμαστό τρόπο, ὅταν καί τά ἴδια ἀκόμα τά ὁστᾶ τους πολλές  
φορές ζοῦν μέ πολλαπλά θαύματα.



## β) Σημεῖα μετά θάνατον

### 22

Ὁ πρεσβύτερος στήν  
ἐπαρχία Βαλερίας, πού  
κράτησε τόν κλέφτη  
στόν τάφο του



1 τήν ἐπαρχία τῆς Βαλερίας συ-  
νέβη τό γεγονός πού θά διηγη-  
θῶ, τό ὅποιο τό γνώρισα ἀπό  
δήγηση τοῦ μακαρία τῆ μνή-  
μη ἀββᾶ μου Βαλεντίωνος<sup>1</sup>:

<sup>2</sup> Ἦταν ἐκεῖ ἕνας ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος μαζί μέ τούς κληρικούς του<sup>2</sup>

22 1. βλ. Ι, 4,20 καί ΙV,22,1.

2. δηλ. ἄλλους νεώτερους ἱερεῖς καί κατώτερους κληρικούς. Φαίνεται πώς  
σχημάτιζαν μιά μικρή ἀδελφότητα πού κρατοῦσε μέσα στόν κόσμο τό μοναχικό  
τυπικό.

ἦταν προσηλωμένοι στήν αἴνεση τοῦ Θεοῦ καί τά καλά ἔργα καί περνούσε ζωή μοναστικῆς πολιτείας. Ὄταν ἔφθασε ἡ ἡμέρα τῆς κλήσεώς του, τελείωσε τή ζωή του καί θάφτηκε μπροστά στήν ἐκκλησία. Κολλητά μέ τήν ἐκκλησία ὑπῆρχαν μανδριά προβάτων, καί ὁ ἴδιος ὁ τόπος, ὅπου ἦταν θαμμένος, ἦταν πάνω στό δρόμο τῶν προβάτων ὅταν περνούσαν.

2 Κάποια νύκτα, ἐνώ οἱ κληρικοί ἔφαλλαν μέσα στήν ἐκκλησία, ἕνας κλέφτης ἦρθε μέ σκοπό νά μπεῖ στά μανδριά καί νά διαπράξει ληστεία. Φορτώθηκε ἕνα κριάρι καί γρήγορα βγήκε. Κι ὅταν ἔφθασε στόν τόπο, ὅπου ἦταν θαμμένος ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου, ξαφνικά κόλλησε καί δέν μπορούσε νά κάνει βῆμα. Ἀπέθεσε λοιπόν τό κριάρι ἀπό τόν αὐχένα του καί ἤθελε νά τό ἀπολύσει, ἀλλά δέν μπόρεσε νά χαλαρώσει τό χέρι του. Στεκόταν λοιπόν ἐκεῖ ἐλεεινός μαζί μέ τήν λεία του, ἔνοχος πιασμένος. Ἦθελε νά ἀπολύσει τό κριάρι, καί δέν τοῦ ἦταν δυνατόν. Ἦθελε νά βγεῖ μαζί μέ τό κριάρι, καί δέν μπορούσε. Ἔτσι κατά θαυμαστό τρόπο τόν κλέφτη πού φοβόταν μή τόν δοῦν οἱ ζωντανοί, τόν κρατοῦσε ἕνας πεθαμένος, καί καθώς εἶχαν κοκκαλώσει πόδια καί χέρια, παρέμεινε ἀκίνητος.

3 Σάν ἦρθε τό πρωί καί ὀλοκληρώθηκαν οἱ αἴνοι στόν Θεό, βγήκαν οἱ κληρικοί ἀπό τήν ἐκκλησία καί βρίσκουν ἕναν ἄγνωστο ἄνθρωπο νά κρατάει μέ τό χέρι του ἕνα κριάρι. Τό πράγμα ἦταν ἀμφίβολο: τό κριάρι τό ἔπαιρνε, ἤ τό ἔφερνε προσφορά; Ὅμως ὁ ἔνοχος σύντομα μαρτύρησε τήν τιμωρία τοῦ πταισμάτος του. Θαύμασαν ὅλοι πού ὁ κλέφτης μέσα στό μαντρί, χάρις στήν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Κυρίου, στεκόταν δεμένος στή λεία του. Αὐτοί ἀμέσως δόθηκαν σέ εὐχή ὑπέρ αὐτοῦ καί τήν ἴδια ὥρα μπόρεσαν μέ τίς εὐχές τους νά πετύχουν, ὥστε αὐτός πού εἶχε ἔρθει γιά νά ἀρπάξει τά δικά τους πράγματα, νά κερδίσει τό νά φύγει μέ ἄδεια χέρια. Ἔτσι ὁ κλέφτης, πού γιά πολλή ὥρα στάθηκε μαζί μέ τή λεία του

αἰχμάλωτος, κάποτε τελικά βγήκε ἔξω ἄδειος, μά ἐλεύθερος.

ΠΕΤΡΟΣ. Φαίνεται καθαρά πόση γλυκύτητα κρατάει ὁ Παντοδύναμος Θεός ἀπέναντι σέ ἐμᾶς, τή στιγμή πού γίνονται γιά μᾶς τόσο χαριτωμένα θαύματα.

## 23

Ὁ ἀββάς τοῦ ὄρους τῆς Πραϊνέστου καί ὁ πρεσβύτερός του

1 Πάνω ἀπό τήν πόλη Πραϊνέστο<sup>1</sup> ἐξέχει ἕνα βουνό, στό ὁποῖο βρίσκεται ἕνα μοναστήρι ἀνδρῶν τοῦ Θεοῦ στό ὄνομα τοῦ μακαρίου Ἀποστόλου

Πέτρου<sup>2</sup>. Ἀπό διήγηση αὐτῶν, ἐνόσω ἀκόμη βρισκόμουν στό μοναστήρι, συνέβη νά ἀκούσω αὐτό τό μεγάλο θαῦμα πού θά διηγηθῶ, τό ὁποῖο μαρτυροῦσαν πώς τῷ ξέρουν οἱ μοναχοί αὐτοῦ τοῦ μοναστηριοῦ: Ὑπῆρξε σέ αὐτό ἕνας πατήρ εὐσεβοῦς ζωῆς, ὁ ὁποῖος ἀνάθρεψε κάποιον μοναχό καί τόν προήγαγε σέ ἡθῆ ἀξιόσεβαστα. Καί ὅταν τόν εἶδε νά ἔχει προκόψει στόν φόβο τοῦ Θεοῦ, κανόνισε τότε νά χειροτονηθεῖ πρεσβύτερος στό μοναστήρι.

2 Αὐτός μετά τήν χειροτονία του εἶχε πληροφορία δι' ἀποκαλύψεως, πώς δέν ἀπεῖχε πολύ ἡ ἔξοδός του. Ζήτησε ἀπό τόν πατέρα ἐκεῖνον τοῦ μοναστηριοῦ, νά τοῦ παραχωρήσει τήν ἄδεια νά ἐτοιμάσει τόν τάφο του. Ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε: «Πρὶν ἀπό σένα πρόκειται ἐγώ νά πεθάνω. Ὡστόσο πῆγαινε καί ἐτοίμασε τόν τάφο σου ὅπως θέλεις». Ἐφυγε λοιπόν καί τόν ἐ-

23

1. Praeneste, ἀρχαία πόλις τοῦ Λατίου, 21 μίλια Α τῆς Ρώμης (βλ. χάρτη Ε7), κτισμένη παλιά πάνω στό βουνό καί, μετά τήν καταστροφή της ἀπό τόν Σύλλα, στους πρόποδες. Ἐκεῖ σήμερα κτίσθηκε ἡ πόλις Παλεστρίνα.

2. Γνωστό μοναστήρι στόν Μεσαίωνα, καταστράφηκε στά τέλη τοῦ ΙΓ' αἰώνα στόν πόλεμο τοῦ πάπα Βονιφατίου Η' κατά τῆς οἰκογενείας τῶν Κολόννα, καί ἀνακαινίσθηκε μετά.

τοίμασε. Μετά από όχι πολλές ημέρες πυρετός πρόλαβε τον γέροντα πατέρα κι έφθασε στα τελευταία του. Έκει πού τον παραστεκόταν ο πρεσβύτερος, τον διέταξε: «Βάλε με στον δικό σου τάφο». Έκεινος του απάντησε: «Ξέρεις πώς εγώ σέ λίγο πρόκειται να σέ ακολουθήσω, και δεν μάς χωράει και τους δύο». Ο άββας άμέσως του απάντησε: «Κάνε όπως σου είπα, γιατί τό μνήμα σου μάς χωράει και τους δύο».

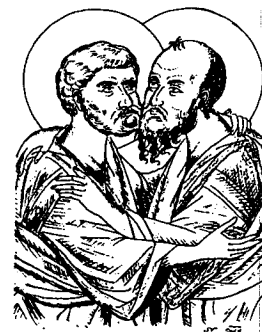
3 Τελείωσε λοιπόν τή ζωή του και τοποθετήθηκε στο μνήμα, πού είχε έτοιμάσει για τον έαυτό του ο πρεσβύτερος. Σέ λίγο πάλι και τον πρεσβύτερο τον έπιασε άτονία του σώματος, ή όποία όλο και αύξανόταν, και σύντομα τερμάτισε τή ζωή του. Όταν μεταφέρθηκε τό σώμα του από τους άδελφούς στο μνήμα, πού ο ίδιος είχε έτοιμάσει για τον έαυτό του, άνοιξαν τό μνήμα και τότε είδαν όλοι όσοι παρευρισκόντουσαν πώς δεν ύπήρχε τόπος, όπου να μπορούσαν να τον βάλουν, γιατί τό σώμα του πατρός τής μονής, πού είχε τοποθετηθεί εκεί πρωτύτερα, κατείχε όλόκληρο εκείνο τον τάφο. Όταν οι άδελφοί, πού είχαν κουβαλήσει τό σώμα, είδαν τή δυσκολία πού παρουσιάσθηκε για τον ένταφιασμό του, ένας από αυτούς φώναξε: «Έ, πάτερ, πού είναι πού έλεγες, πώς τό μνήμα αυτό και τους δύο θά σās χωρέσει;».

4 Μέ τήν κουβέντα αυτήν άμέσως μπροστά στα μάτια όλων τό σώμα του άββā, πού είχε θαφτεί εκεί πρωτύτερα και εκείτετο ανάσκελα, έστριψε στο πλευρό και έκανε κενό χώρο για να θαφτεί τό σώμα του πρεσβυτέρου, και αυτό πού ζωντανός ύποσχέθηκε, πώς δηλ. ο τόπος εκείνος θά χωρούσε και τους δύο, τό εκπλήρωσε πεθαμένος.

5 Άλλά μιά και αυτό, πού μόλις διηγήθηκα, συντελέστηκε στην πόλη Πραίνεστο στο μοναστήρι του μακαρίου αποστόλου Πέτρου, θέλεις μήπως να ακούσεις κάτι και στην πόλη μας

για τους φύλακες τής εκκλησίας του<sup>3</sup>, όπου κείται τό αγιώτατο σώμα του;

ΠΕΤΡΟΣ. Θέλω και εκ βάθους παρακαλώ να γίνει αυτό.



γ) Προσμονάριοι του Άγ. Πέτρου

## 24

Θεόδωρος, προσμονάριος τής εκκλησίας του μακαρίου Άποστόλου Πέτρου στην πόλη Ρώμη



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ζούν ακόμα μέχρι σήμερα μερικοί πού γνώρισαν τον Θεόδωρο<sup>1</sup> τον φύλακα τής εκκλησίας του. Από διήγηση του ίδιου κατέστη γνωστό ένα έξαιρετικά αξιομνημόνευτο γεγονός, πού του συνέβη: Κάποια νύχτα, πού είχε σηκωθεί νωρίτερα για να ξεφυτιλίσει τις κανδήλες κοντά στην πόρτα, κατά τή συνήθειά του έβαλε ξύλινη σκάλα κάτω από έναν λύχνο και αναζωπύρωνε τή φλόγα τής κανδήλας, όταν ξαφνικά ο μακάριος Πέτρος ο άπόστολος μέ λευκή στολή<sup>2</sup> στάθηκε στο δάπεδο από κάτω του και του είπε: «Σύντροφε, γιατί σηκώθηκες τόσο νωρίς;».

3. δηλ. τής Βασιλικής του Άγίου Πέτρου του Βατικανού, πού έκτισε ο Μ. Κωνσταντίνος, στη θέση τής όποίας κτίσθηκε τον ΙΣΤ' αϊ. ο σημερινός ναός του Άγίου.

24

1. Αναφέρεται στο Ρωμαϊκό έορτολόγιο στις 26 Δεκεμβρίου.

2. Οι άγιοι Πέτρος και Παύλος φορούν πάντα λευκά στα μωσαιικά τής Βυζαντινής έποχής στην Ίταλία. Τό σημείο έμφάνισης του άγίου άπετέλεσε γνωστό τόπο προσκυνήματος στα μεταγενέστερα χρόνια στον Ναό του άγίου Πέτρου (τουλάχιστον μέχρι τον 8ο-9ο αϊ.).

2 Σάν τό εἶπε αὐτό ἐξαφανίσθηκε ἀπό τά μάτια τοῦ θεωροῦ τοῦ δράματος, τόν ὁποῖο τόσο φόβος κυρίευσε, ὥστε νά ἐκλείψει κάθε δύναμη τοῦ σώματός του καί γιά πολλές ἡμέρες δέν εἶχε κουράγιο νά σηκωθεῖ ἀπό τό στρώμα του. Μέ τό περιστατικό αὐτό ὁ μακάριος Ἀπόστολος τί ἄλλο θέλησε, παρά νά δείξει σέ αὐτούς πού τόν ὑπηρετοῦν τήν παρουσία τοῦ βλέμματός του; Ὁ,τι ἔκαναν χάριν εὐλαβείας πρὸς αὐτόν, ὁ ἴδιος ἀδιάλειπτα πάντοτε τό βλέπει γιά νά ἀνταποδώσει τόν μισθό.

3 ΠΕΤΡΟΣ. Ἐμένα δέν μοῦ φαίνεται τόσο θαυμαστό τό ὅτι ἐμφανίσθηκε, ἀλλά ὅτι αὐτός στόν ὁποῖο ἐμφανίσθηκε, ἐνώ ἦταν ὑγιής, ἀρρώστησε.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Τί θαυμάζεις γιά τό πράγμα αὐτό, Πέτρε; Μή σου ξεφεύγει ἀπό τό νοῦ, πώς, ὅταν ὁ προφήτης Δανιήλ εἶδε τή μεγάλη καί φοβερή ἐκείνη ὄπτασία, ἀπό τήν ὁποία καί ἐτρόμαξε, ἀμέσως προσθέτει: «Καί ἐγώ παρέλυσά ἐπί ἀρκετές ἡμέρες»<sup>3</sup>. Ἡ σάρκα πράγματι δέν ἔχει τή δύναμη νά χωρέσει ὅσα εἶναι τοῦ πνεύματος<sup>4</sup>, καί γι' αὐτό μερικές φορές, ὅταν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ὀδηγεῖται σέ θεωρία πέραν τοῦ ἑαυτοῦ του, κατ' ἀνάγκη καί αὐτό τό μικρό σάρκινο σκεῦος, ἀδύναμο νά σηκώσει τό βάρος τοῦ «ταλάντου»<sup>5</sup>, ἀσθενεῖ.

ΠΕΤΡΟΣ. Ἡ ξεκάθαρη ἐξήγηση διέλυσε τόν προβληματισμό τοῦ συλλογισμοῦ μου.

## 25

I Ἀκόντιος,  
προσμονάριος \*  
τῆς παραπάνω  
ἐκκλησίας

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐνας ἄλλος φύλακας ἐκεῖ τῆς ἐκκλησίας, πρὶν ἀπό ὅχι μεγάλο χρονικό διάστημα, ὅπως διηγούνται ἐδῶ οἱ παλαιοί, ὀνομαζόταν Ἀκόντιος<sup>1</sup>, ἄνδρας μεγάλης

3. Δανιήλ 8,27.

4. βλ. Α' Κορινθ. 2,14 (καί Ρωμ. 8,5-13).

5. Ματθ. 25, 14-30.

ταπεινοφροσύνης καί σεμνοπρέπειας. Αὐτός τόσο πιστά ὑπηρετοῦσε τόν Παντοδύναμο Θεό, ὥστε ὁ μακάριος Ἀπόστολος Πέτρος ἔδειξε μέ σημεῖα, ποιάν ἐκτίμηση εἶχε πρὸς αὐτόν: Κάποια κόρη παραλυτική παρέμενε στήν ἐκκλησία του<sup>2</sup>, ἐρποντας μέ τά χέρια καί σύροντας τό σῶμα της στή γῆ, γιατί εἶχαν λυθεῖ τά νεφρά της. Γιά πολύ καιρό ζητοῦσε ἀπό τόν μακάριο Ἀπόστολο Πέτρο νά τήν ἀξιώσει θεραπείας. Μιά νύκτα τῆς παρουσιάσθηκε σέ ὄπτασία καί τῆς εἶπε: «Πήγαινε στόν προσμονάριο Ἀκόντιο καί παρακάλεσέ τον, κι αὐτός θά σέ ἀποκαταστήσει ὑγιή».

Ἀπό τήν τέτοιου εἴδους ὄπτασία ἔλαβε σίγουρη πληροφορία, ἀλλά ποιός ἦταν ὁ Ἀκόντιος δέν ἤξερε. Ἄρχισε λοιπόν νά σέρνεται ἐδῶ κι ἐκεῖ ἀνά τούς χώρους τῆς ἐκκλησίας, ἐρευνώντας ποιός νά ἦταν ὁ Ἀκόντιος. Ἐαφνικά βρέθηκε στό δρόμο τῆς ὁ ἴδιος πού ζητοῦσε καί τοῦ λέει: «Σέ παρακαλῶ, πάτερ, δεῖξε μου ποιός εἶναι ὁ φύλακας Ἀκόντιος». Τῆς ἀπάντησε: «Ἐγώ εἶμαι». Λέει ἐκείνη: «Ὁ ποιμὴν καί τροφέας μας, ὁ μακάριος Ἀπόστολος Πέτρος, μέ ἔστειλε σέ σένα νά μέ λυτρώσεις ἀπό αὐτή τήν ἀσθένεια». Ἐκεῖνος τῆς ἀπάντησε: «Ἄν ἀπό αὐτόν στάλθηκες, σήκω», ἄπλωσε τό χέρι του καί ἀμέσως τήν σήκωσε καί στάθηκε ὄρθια. Ἀπό ἐκείνη τήν ὥρα στερεώθηκαν ὅλα τά νεῦρα καί τά μέλη στό σῶμα της<sup>3</sup> ἔτσι, πού δέν ἀπέμενε στό ἐξῆς κανένα πιά σημεῖο τῆς παραλύσεώς της.

Ἀλλά ἐάν ἐπιχειρήσουμε νά ἀναπτύξουμε ὅλα ὅσα γνω-

25 1. Acontius ἢ Ἀβούνδιος (Abundius), ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἐορτολόγιο στίς 24 Ἀπριλίου.

2. δηλ. στά κτίρια πού ἀνήκαν στήν ἐκκλησία, ἀπό τήν ὁποία καί ἀνατράφηκε. Πρβλ. τήν περίπτωση τοῦ ἁγ. Βενεδίκτου στόν ἁγ. Πέτρο τοῦ Ἐφφίδε.

3. βλ. Πράξ. 3, 6-7, ὅπου ἐνεργεῖ πανομοιότυπα ὁ ἴδιος ὁ ἁγ. Πέτρος.

ρίσαμε νά ἔγιναν στήν ἐκκλησία του, χωρίς ἀμφιβολία θά ἀποσιωπήσουμε ὅ,τι ἔχουμε νά διηγηθοῦμε γιά ὄλους τούς ἄλλους. Γιαυτό εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐπιστρέψουμε πίσω μέ τή διήγησή μας σέ σύγχρονους πατέρες, τῶν ὁποίων ἡ ζωή ἔλαμψε ἀνά τίς ἐπαρχίες τῆς Ἰταλίας<sup>4</sup>.

### δ) Ἕνας ἐρημίτης

## 26

### 1 Μηνᾶς μοναχός, ὁ ἐρημίτης



ρόσφατα στήν ἐπαρχία τοῦ Σαμνίου<sup>1</sup> περνοῦσε ζωή ἐρημιτική κάποιος ἀξιοσέβαστος ἄνδρας, ὀνόματι Μηνᾶς<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος ἦταν γνωστός σέ πολλούς δικούς μας

καί τελείωσε τή ζωή του μόλις πρὶν δέκα χρόνια<sup>3</sup>. Γιά τήν ἐργασία του δέν ἀναφέρω κάποιον μεμονωμένο ἀφηγητή, γιατί τόσοι σχεδόν μάρτυρες ἔχω γιά τή ζωή του, ὅσοι εἶναι αὐτοὶ πού γνώρισαν τήν ἐπαρχία τοῦ Σαμνίου.

2 Αὐτός λοιπόν δέν κατεῖχε τίποτα γιά νά οἰκονομεῖται, παρά λίγες κυψέλες μελισσῶν. Ὄταν κάποιος Λογγοβάρδος<sup>4</sup> θέλησε νά διαπράξει εἰς βάρος του διαρπαγή στά μελίσσια του, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τόν ἐπιτίμησε μέ τόν λόγο του καί ἀμέσως

4. Οἱ δύο προσμοναριοί στή Ρώμη ἦταν σχετικὰ παλαιοί. Τώρα θά ξαναεπισκεφθοῦμε τήν ἐπαρχία καί θά δοῦμε πιό πρόσφατα περιστατικά.

26 1. βλ. I, 1,1.

2. Ἀναφέρεται στό Ρωμαϊκό ἐορτολόγιο στίς 11 Νοεμβρίου.

3. Δηλ. κατά τό φθινόπωρο τοῦ 584. Κατά μία παράδοση ὁ τάφος του τοποθετεῖται σέ ἓνα ναό κοντά στήν κορυφή τοῦ ὄρους Ταβούρνο, ὅχι μακριά ἀπό τό Βενεβέντο. (βλ. χάρτη Θ8).

4. Οἱ Λομβαρδοί πρέπει νά μπῆκαν στή Σαμνία μετά τή νίκη ἐπὶ τοῦ Βαδουάριου, γαμπροῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου, τό 576.

μετά αὐτός σπαράχθηκε ἀπό πονηρό πνεῦμα καί ἔπεσε στά ἴχνη του. Αὐτό τό γεγονός εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά δοξασθεῖ τό ὄνομά του, ὅπως σέ ὄλους τούς κατοίκους ἐκεῖ, ἔτσι καί σέ αὐτό τό βάρβαρο ἔθνος, καί κανεῖς στό ἐξῆς δέν τολμοῦσε νά μπεῖ στό κελλάκι του, παρά μόνο μέ ταπεινό φρόνημα.

3 Συχνά πάλι ἐρχόντουσαν ἀρκοῦδες ἀπό τό γειτονικό δάσος καί ἐπιχειροῦσαν νά φάγουν τά μελίσσια του. Αὐτός τίς ἔπιανε καί μέ ἓνα ραβδί πού συνήθως κρατοῦσε μαζί του, τίς ἔδερνε. Κάτω ἀπό τά κτυπήματά του τά ὠμότατα θηρία μουγκρίζαν καί ἔφευγαν. Αὐτά πού μετά δυσκολίας μπορούσε κανεῖς νά τά φοβίσει μέ ξίφη, τρέμαν ἀπό φόβο ἀπό τό κτύπημα τοῦ ραβδιοῦ ἀπό τό χέρι του.

4 Σπουδή του ὑπῆρξε τό νά μήν ἔχει τίποτα σέ αὐτόν τόν κόσμο, τίποτα νά μή ζητᾶ, ὄλους ὅσοι ἔρχονταν πρὸς αὐτόν χάριν ἀγάπης νά τοὺς ἀνάβει τόν πόθο τῆς αἰώνιας ζωῆς. Κι ἂν κάποτε ἀναγνώριζε τυχόν πταίσματα σέ ὀρισμένους, ποτέ δέν δίσταζε νά ἐλέγξει, ἀλλά φλογισμένος ἀπό τό πῦρ τῆς ἀγάπης ἔσπευδε νά τοὺς μιλήσει μέ λόγια αὐστηρά. Οἱ κάτοικοι οἱ γειτονικοὶ ἢ μακρινοὶ ἀπό τόν τόπο ἐκεῖνο καθιέρωσαν συνήθεια, σέ καθορισμένη μέρα ὁ καθένας ἀνά ἐβδομάδα νά τοῦ στέλνουν τίς προσφορές τους, γιά νά ἔχει νά προσφέρει ὁ ἴδιος σέ ὅσους ἔρχονταν πρὸς αὐτόν.

5 Μιά φορά κάποιος κτηματίας ὀνόματι Καρτέριος, νικήθηκε ἀπό αἰσχυρή ἐπιθυμία, ἀπήγαγε μιά μονάστρια καί τήν συζεύχθηκε μέ ἄνομο γάμο. Μόλις τό πληροφορήθηκε αὐτό ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου, μέ ὅσους μπορούσε τοῦ μῆνυσε αὐτά πού τοῦ ἄξιζαν νά ἀκούσει. Ἐκεῖνος συνειδητοποίησε τό ἀνοσιούρημά του, φοβήθηκε καί δέν ἀποτολμοῦσε μέ τίποτα νά παρουσιασθεῖ στόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, μήπως τυχόν τόν ἐπιτιμήσει αὐστηρά, ὅπως συνήθως ὄλους ὅσοι ἀμάρταναν. Γιαυτό ἔφτιαξε προσφορές καί τίς ἔστειλε ἀνάμεσα σέ αὐτές τῶν ἄλλων,

οὕτως ὥστε ἐκεῖνος νά δεχθεῖ τουλάχιστον τά δῶρα του χωρίς νά ξέρει.

- 6 "Όταν ὅμως μεταφέρθηκαν μπροστά του οἱ προσφορές ὄλων, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ κάθησε σιωπηλός καί καταγινόταν νά τίς παρατηρεῖ ὅλες μία-μία. Ξεδιάλεξε ὅλες τίς ἄλλες καί τίς ἔβαλε ξέχωρα, ἐνῶ τίς προσφορές πού εἶχε ἀποστείλει ὁ Καρτέριος τίς ἀναγνώρισε μέ τό πνεῦμα του, τίς σιχάθηκε καί τίς ἀπέπεμψε, λέγοντας: «Πηγαίνετε καί πέστε του: Ἐκλεψες ἀπό τόν Παντοδύναμο Θεό τή δικιά Του προσφορά, καί μοῦ στέλνεις ἐμένα τίς δικές σου προσφορές; Ἐγώ δέν δέχομαι τή δικιά σου προσφορά, γιατί ἐσύ ἄρπαξες ἀπό τόν Θεό τή δικιά Του». Αὐτό τό γεγονός εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά πιάσει καί τούς παρόντες μεγάλος φόβος, πού ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου τέτοια πληροφορία εἶχε στό νά κρίνει τούς ἀπόντες.



### Φανερό καί κρυφό μαρτύριο

- 7 ΠΕΤΡΟΣ. Μοῦ λέει ὁ λογισμός πώς πολλοί ἀπό αὐτούς θά μπορούσαν νά ὑπομείνουν μαρτύριο, ἐάν τούς ἔβρισκε καιρός διωγμοῦ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Δύο εἶδη μαρτυρίων ὑπάρχουν, Πέτρε: ἓνα στά κρυφά καί ἄλλο στά φανερά. Ἄκομη κι ἂν λείπει τό ἐξωτερικό μαρτύριο, ἔχει τήν ἀξία μαρτυρίου στά κρυφά, ὅταν στήν ψυχή κοχλάζει μιᾶ δυναμικότητα πρόθυμη γιά τό πάθος.

- 8 "Ότι μπορεῖ νά ὑπάρξει μαρτύριο καί χωρίς ἐμφανές πάθος, τό μαρτυρεῖ στό Εὐαγγέλιο ὁ Κύριος, πού στούς γιούς τοῦ Ζεβεδαίου, ὅταν ἀπό ἀσθένεια τοῦ λογισμοῦ τους ζητοῦσαν ἀκόμα τόπους πρωτοκαθεδρίας, λέγει: «Δύνασθε πιεῖν τό ποτήριον ὃ ἐγώ μέλλω πίνειν;». Κι ὅταν λοιπόν τοῦ ἀπάντησαν:

«Δυνάμεθα», λέγει καί στούς δύο: «τό μέν ποτήριόν μου πίεσθε... τό δέ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καί ἐξ ἀριστερῶν μου οὐκ ἔστιν ἐμόν δοῦναι»<sup>5</sup>. Τό ὄνομα τοῦ «ποτηρίου», τί ἄλλο σημαίνει παρά τό ποτήρι τοῦ πάθους; Εἶναι ἀναμφίβολα γνωστό πώς ὁ Ἰάκωβος τερμάτισε τή ζωή του μέ πάθος<sup>6</sup>, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης ἐκοιμήθη σέ καιρό εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας. Ἀδιαφιλονείκητα λοιπόν συμπεραίνεται πώς ὑπάρχει μαρτύριο καί χωρίς ἐμφανές πάθος, ἐφόσον λέχθηκε πώς θά πιεῖ τό «ποτήριον» τοῦ Κυρίου καί γιά αὐτόν πού δέν πέθανε ἀπό διωγμό.



9 Οἱ τέτοιοι καί τόσο μεγάλοι ἄνδρες, πού παραπάνω ἔχω μνημονεύσει, ὑπέμειναν ἀφανῶς τίς παγίδες τοῦ ἐχθροῦ, ἀγάπησαν τούς ἐχθρούς τους στόν κόσμο αὐτόν, ἀντιστάθηκαν σέ ὅλες τίς σαρκικές ἐπιθυμίες καί, μέ τό νά θυσιάσουν τόν ἑαυτό τους στόν Παντοδύναμο Θεό προσφέροντας τήν καρδιά τους, ἔγιναν μάρτυρες καί σέ καιρό εἰρήνης. Ἀλλά γιατί νά συζητᾶμε γιά αὐτούς, ὅτι θά μπορούσαν νά εἶναι μάρτυρες, ἂν ὑφίστατο περίοδος διωγμοῦ, τή στιγμή πού στούς δικούς μας μόλις καιρούς συνέβη νά παρουσιασθεῖ εὐκαιρία καί νά φθάσουν στό στεφάνι τοῦ μαρτυρίου καί πρόσωπα εὐτελοῦς καί κοσμητικῆς ζωῆς, γιά τούς ὁποίους δέν φαινόταν νά μπορεῖ νά προεικάσει κανεῖς καμμιά οὐράνια δόξα..

5. Ματθ. 20, 20-23.

6. Πραξ. 12,2.

## Δ. Ο ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΣΤΗ

## α) Μάρτυρες από εθνικούς Λογγοβάρδους

## 27

1 Οί σαράντα χωρικοί πού φονεύθηκαν από τούς Λογγοβάρδους, γιατί δέν θέλησαν νά φάγουν σάρκες από θυσίες



ρίν από δεκαπέντε περίπου χρόνια<sup>1</sup>, ὅπως μαρτυροῦν αὐτοί πού μπόρεσαν νά εἶναι τότε παρόντες, σαράντα χωρικοί<sup>2</sup> συνελήφθησαν ἀπό τούς Λογγοβάρδους<sup>3</sup> καί ἐξαναγκαζόντου-

σαν νά φᾶνε σάρκες ἀπό θυσίες. Καθώς αὐτοί ἀντιστέκονταν σθεναρά καί δέν δεχόντουσαν νά ἀγγίξουν τήν μιαινή τροφή, ἄρχισαν οἱ Λογγοβάρδοι, πού τούς εἶχαν αἰχμαλωτίσει, νά τούς ἀπειλοῦν μέ θάνατο, ἐάν δέν φάγουν ἀπό τά θυσιασμένα κρέατα. Ἄλλά ἐκεῖνοι, ἀγαπώντας περισσότερο τήν αἰώνια ζωή παρά τήν τωρινή καί περαστική, ἔμειναν σταθεροί στήν πίστη τους καί ἐκτελέστηκαν ὅλοι μαζί μέ ἀμετακίνητο τό λογισμό τους. Τί λοιπόν, δέν ἔγιναν μάρτυρες τῆς Ἀληθείας Χριστοῦ αὐτοί, πού διάλεξαν νά τελειώσουν μέ ξίφος τή ζωή τους, γιά νά μήν προσβάλουν τόν Κτίστη τους τρώγοντας κάτι τό ἀπαγορευμένο;

## 28

1 Ἐνα πλῆθος αἰχμαλώτων, πού φονεύθηκε, γιατί δέν θέλησαν νά λατρεύσουν τό κεφάλι κατσικάς

Τόν ἴδιο ἐπίσης καιρό οἱ Λογγοβάρδοι συνέλαβαν ἄλλους περίπου τετρακόσιους αἰχμαλώτους. Κατά τή συνήθειά τους θυσίασαν στόν διάβολο ἕνα κεφάλι κατσικάς καί γιά νά τό

27

1. Γύρω στό 579, δηλαδή.

2. Πέρασαν στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο (μαζί μέ αὐτούς τοῦ ἐπομένου κεφαλαίου), στίς 2 Μαρτίου.

3. Ἦταν ἀκόμα ἄλλοι εἰδωλόλατρες (ὅπως ἐδῶ) κι ἄλλοι ἀρειανοί.

ἀφιερῶσουν σέ αὐτόν σχημάτισαν κύκλο τρέχοντας καί λέγοντας ἀνόσια ὠδή. Ἄφου τό λάτρευσαν πρῶτα αὐτοί ὑποκλίνοντας τόν αὐχένα τους, ἐξανάγκαζαν ἐπίσης καί αὐτούς πού εἶχαν συλλάβει νά τό λατρεύσουν παρομοίως. Ἄλλά τό μεγαλύτερο πλῆθος ἀπό αὐτούς τούς αἰχμαλώτους, προτίμησαν καλύτερα πεθαίνοντας νά πάρουν τό δρόμο γιά τήν ἀθάνατη ζωή, παρά προσκυνώντας νά κρατήσουν τή θνητή ζωή. Δέν θέλησαν νά πειθαρχήσουν στά ἱερόσυλα προστάγματα καί ἀπαξίωσαν νά κλίνουν σέ ἕνα κτίσμα τόν αὐχένα τους, τόν ὁποῖο πάντοτε ἔκαμπταν στόν Κτίστη. Αὐτό εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά ἀνάψουν ἀπό ὀργή βαριά καί νά σκοτώσουν μέ τά ξίφη ὅλους, ὅσους δέν βρῆκαν συμμέτοχους στήν πλάνη τους.

Τί τό θαυμαστό λοιπόν, ἐάν σέ καιρό πού θά ξέσπαγε 2 διωγμός θά μπορούσαν νά γίνουν μάρτυρες, αὐτοί πού καί σέ αὐτήν ἀκόμα τήν περίοδο εἰρήνης τῆς ἐκκλησίας βασανίζοντας πάντοτε τόν ἑαυτό τους βάδισαν τή στενή ὁδό τοῦ μαρτυρίου<sup>1</sup>, τή στιγμή πού σέ μιά κρίσιμη στιγμή διωγμοῦ ἀξιώθηκαν νά δεχθοῦν τίς δάφνες τοῦ μαρτυρίου καί αὐτοί ἀκόμα, οἱ ὁποῖοι στήν περίοδο εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας ἔδειχναν νά ἀκολουθοῦν τίς φαρδιές ὁδοῦς αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος;

Ὡστόσο αὐτό πού λέμε γιά αὐτούς τούς ἐκλεκτούς ἀνδρες, δέν τό ὑποστηρίζουμε κιόλας σάν γενικό κανόνα. Γιατί ὅταν ἐνσκήπτει καιρός φανεροῦ διωγμοῦ, ὅπως μπορεῖ νά ὑπομείνουν μαρτύριο πολλοί, πού δείχνουν ἀξιοκαταφρόνητοι στόν καιρό εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας, ἔτσι ἀρκετές φορές καταπίπτουν σέ δειλία ἀδυναμίας μερικοί, πού προηγουμένως στήν περίοδο εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας πιστευόντουσαν γιά γενναῖοι καί σταθεροί.

28

1. πρβλ. Ματθ. 7, 13-14.



4 Ἀντίθετα ὅμως αὐτοί, γιά τούς ὁποίους ἔχουμε μιλήσει ἐδῶ, ὁμολογοῦμε μέ κάθε πεποιθήση πῶς θά μπορούσαν νά γίνον μάρτυρες, γιατί τό συνάγουμε ἤδη αὐτό καί ἀπό τόν θάνατό τους: δέν θά μπορούσαν σέ ἓνα φανερό διωγμό νά πέσουν, αὐτοί γιά τούς ὁποίους εἶναι διαπιστωμένο πῶς καί μέχρι τό τέλος τῆς ζωῆς τους διατήρησαν σταθερό τό κρυφό σθένος τῆς ψυχῆς τους.

5 ΠΕΤΡΟΣ. Ὅπως βεβαιώνεις, ἔτσι εἶναι. Ἀλλά θαυμάζω τήν οἰκονομία τῆς θείας εὐσπλαγχνίας πάνω σέ μᾶς τούς ἀναξίους. Γιατί μετριάζει τήν ἀγριότητα τῶν Λογγοβάρδων κατά τρόπο πού δέν ἐπιτρέπει στούς ἀνόσιους ἱερεῖς τους<sup>2</sup>, πού θεωροῦν τούς ἑαυτούς τους σάν νικητές τῶν πιστῶν, νά κάνουν διωγμούς κατά τῆς πίστεως τῶν ὀρθοδόξων.

### β) Κατά τῶν ἀρειανῶν Λογγοβάρδων, Βησιγόθων καί Βανδάλων

## 29

1 Ὁ ἀρειανός ἐπίσκοπος πού τυφλώθηκε



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Αὐτό, Πέτρε, ἀρκετές φορές ἐπιχείρησαν νά τό κάνουν, ἀλλά θαύματα ἐξ οὐρανοῦ ἀντίσκοφαν στήν ἀγριότητά τους. Γιαυτό θά διηγηθῶ ἓνα, τό ὁποῖο γνώρισα ἐκ νέου ξανά πρὶν τρεῖς ἡμέρες ἀπό τόν Βονιφάτιο, μοναχό τοῦ μοναστηριοῦ μου<sup>1</sup>, ὁ ὁποῖος

2. Ἐννοεῖ τούς ἀρειανούς, στούς ὁποίους θά ἀναφερθοῦν τά δύο ἐπόμενα ἐπεισόδια καί οἱ ὁποῖοι σέ σύγκριση μέ τούς εἰδωλολάτρεις Λογγοβάρδους, πού ἀναφέρθηκαν προηγουμένως, ἔδειξαν μεγαλύτερη ἀνεκτικότητα στούς ὀρθοδόξους.

29

1. Ὅπως εἶπαμε (βλ. I, Πρὸλ., 3), εἶναι ἡ μονή τοῦ ἁγ. Ἀνδρέα στή Ρώμη

ζοῦσε μαζί μέ τούς Λογγοβάρδους μέχρι πρὶν τέσσερα χρόνια<sup>2</sup>.

Ἄρα ἦρθε στήν πόλη Σπολίτιο<sup>3</sup> ὁ ἐπίσκοπος τῶν Λογγοβάρδων, ἀρειανός δηλαδή, καί δέν εἶχε ἐκεῖ τόπο νά τελει τῆ λειτουργία τους, ἄρχισε νά ζητάει ἀπό τόν ἐπίσκοπο τῆς πολιτείας<sup>4</sup> μιάν ἐκκλησία γιά νά τήν ἀφιερῶσει στήν πλάνη του. Ὁ ἐπίσκοπος ἀρνῆθηκε κατηγορηματικά<sup>5</sup>. Ὁ ἀρειανός, πού εἶχε ἔρθει, δήλωσε πῶς τήν ἐπόμενη μέρα θά ἔμπαινε μέ τή βία στήν ἐκκλησία τοῦ μακαρίου Ἀποστόλου Παύλου πού ἦταν κτισμένη ἐκεῖ κοντά. Ἀκούγοντάς το αὐτό ὁ φύλακας τῆς ἐκκλησίας, ἔτρεξε βιαστικά, ἔκλεισε τήν ἐκκλησία καί τήν σφάλισε μέ μάνδαλα. Ὅταν ἦρθε τό βράδυ ἔσβησε ὅλους τούς λύχνους καί κρύφθηκε στό ἔσωτερικό.

Μέ τό χάραγμα τῆς ἐπόμενης ἡμέρας, ὁ ἀρειανός ἐπίσκοπος, ἔχοντας συγκεντρώσει πλῆθος λαοῦ, ἔφθασε, ἐτοιμασμένος νά σπάσει τίς κλειστές πύλες τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλά ξαφνικά σείσθησαν θεόθεν ὅλες οἱ στοές μαζί, πετάχθηκαν μακριά τά μάνδαλα, ἀνοιξαν οἱ πόρτες καί μέ μεγάλο πάταγο ὅλες οἱ εἰσοδοὶ τῆς ἐκκλησίας ἔμειναν ὀρθάνοιχτες. Ξεχύθηκε ἄνωθεν φῶς καί ἀναψαν ὅλοι οἱ λύχνοι κι οἱ κανδήλες πού εἶχαν

(βλ. χάρτη), μέ τήν ὁποία διατηρεῖ στενές σχέσεις καί μετά τήν ἀνοδό του στόν θρόνο.

2. Ἦρθε δηλ. στή Ρώμη τό 590, προφανῶς ἀπό τό Σπολίτιο, ἀπό τό ὁποῖο εἶδαμε νά ἔρχονται καί οἱ Ἐλευθέριος καί Γρηγορία (14,1) ἐνωρίτερα.

3. βλ. 14,1.

4. Εἶναι γνωστό πῶς στήν περίοδο ἐκείνη, καί γιά πολλά χρόνια μετά, σέ ὅλες σχεδόν τίς πόλεις ὑπὸ τήν κατοχή τῶν Λομβαρδῶν ὑπῆρχαν δύο ἐπίσκοποι, ἓνας ὀρθόδοξος κι ἓνας ἀρειανός. Κατά μία παράδοση ὁ ἐπίσκοπος αὐτός στό Σπολέτο ὀνομαζόταν Πέτρος.

5. Ὅπως καί πρὶν ἐνάμιση αἰῶνα ὁ ἁγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος εἶχε σθεναρά ἀντισταθεῖ στίς πιέσεις τοῦ αὐτοκράτορα νά παραχωρήσει νᾶό στούς Ἀρειανούς στήν Κων/πολη.

σβησθεῖ. Ὁ ἀρειανός ἐπίσκοπος, πού εἶχε ἔρθει μέ σκοπό νά ἀσκήσει βία, ἐπλήγη ἀπό αἰφνίδια τύφλωση καί μέ ξένα χέρια ὁδηγήθηκε πίσω στό οἶκμά του<sup>6</sup>.

- 4 Σάν τό πληροφορήθηκαν αὐτό ὅλοι οἱ Λογγοβάρδοι τῆς περιοχῆς ἐκείνης, ποτέ πιά στό ἐξῆς δεν ἀποτόλμησαν νά βεβηλώσουν ὀρθόδοξους χώρους. Κατά θαυμαστό ἐπομένως τρόπο ἔτσι ἦρθαν τά πράγματα, ὥστε, ἐπειδή στήν ἐκκλησία τοῦ μακαρίου Παύλου οἱ λύχνοι εἶχαν σβησθεῖ ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ ἀρειανοῦ ἐπισκόπου, σέ μιά καί τήν αὐτή στιγμή καί ὁ ἴδιος τό φῶς ἔχασε καί στήν ἐκκλησία τό φῶς ξαναγύρισε.

### 30

- 1 Ἡ ἐκκλησία τῶν ἀρειανῶν στήν πόλη Ρώμη, πού καθαγιάσθηκε μέ Ὁρθόδοξο ἐγκαινισμὸ
- Δέν θά ἀποσιωπήσω οὔτε αὐτό τό ὁποῖο ἐπέδειξε ἡ οὐράνια εὐσέβεια καί σέ αὐτήν ἐδῶ τήν πόλη πρὶν δύο χρόνια<sup>1</sup> πρὸς καταδίκην αὐτῆς τῆς αἰρέσεως τοῦ ἀρειανισμοῦ. Ἀπό αὐτά πού διηγούμαι τό ἕνα τό γνώρισε πολὺς λαός, τά ἄλλα μαρτυροῦν πῶς τά εἶδαν καί τά ἄκουσαν ὁ ἱερεὺς καί οἱ φύλακες τῆς ἐκκλησίας.
- 2 Ἡ ἐκκλησία τῶν ἀρειανῶν στό διαμέρισμα τῆς πόλης μας πού ὀνομάζεται Σουβούρα<sup>2</sup> εἶχε παραμείνει κλειστή μέχρι πρὶν δύο χρόνια. Μᾶς φάνηκε τότε καλό νά ἐγκαινισθεῖ<sup>3</sup> καί

6. Βλέπε καί Πράξ. 9, 3-9 τὰ τῆς τυφλώσεως τοῦ Ἁπ. Παύλου. Ὁ ἴδιος τώρα πιά ἐνεργεῖ τό ἴδιο θαῦμα στήν ἐκκλησία του.

- 30 1. τό 591-592, δηλαδή ἐπί πατριαρχείας τοῦ ἁγ. Γρηγορίου.  
2. Subura, περιοχή τῆς Ρώμης πρὸς τὸν Κυρινάλιο λόφο (βλ. χάρτη Ρώμης).  
3. Τακτικὴ πού ἐντάσσεται στό εὐρύτερο πρόγραμμα τοῦ ἁγ. Γρηγορίου (γνωρίζουμε πῶς ἐγκαινίασε κι ἄλλο ναὸ τῶν ἀρειανῶν, στὸν Ἑσκυλίνο λόφο, στὸν ἅγιο Σεβερῖνο).

νά ἀποδοθεῖ στήν Ὁρθόδοξη πίστη μέ τήν κατάθεση σ' αὐτήν λειψάνων τοῦ μακαρίου Σεβαστιανοῦ καί τῆς ἁγίας Ἀγάθης τῶν μαρτύρων<sup>4</sup>. Ἔτσι κι ἔγινε. Ἐρχόμενοι μέ μεγάλο πλῆθος λαοῦ καί ἄδοντας αἶνους στὸν Παντοδύναμο Θεό, εἰσήλαμε στήν ἐκκλησία.

Καθὼς τελοῦνταν ἤδη σέ αὐτήν ἡ θεία Λειτουργία καί 3  
συνωστιζόταν τό πλῆθος τοῦ λαοῦ λόγω τῆς στενότητος τοῦ χώρου<sup>5</sup>, κάποιοι ἀπὸ αὐτοὺς πού στεκόντουσαν ἔξω ἀπὸ τό Ἱερό Βῆμα, ἔνωσαν ξαφνικά ἕναν χοῖρο<sup>6</sup> νά τρέχει πέρα-δῶθε ἀνάμεσα στά πόδια τους. Ἐνόσω τό ἔνωθε ὁ καθένας καί τό κοινοποιοῦσε σέ αὐτοὺς πού στεκόντουσαν δίπλα του, ὁ χοῖρος ἔφθασε στίς πύλες τῆς ἐκκλησίας, προκαλώντας κατάπληξη σέ ὅλους ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους πέρασε, ἀλλὰ κανεῖς, ἂν καί μπόρεσε νά τὸν νιώσει, δέν μπόρεσε νά δεῖ τίποτε. Αὐτό ἡ Θεία Ἀγαθότης γι'αὐτό τό ἐπέδειξε, γιὰ νά καταστεί σαφές σέ ὅλους, ὅτι ἀπὸ τὸν τόπο ἐκεῖνο ἔβγαине ἔξω ὁ ἀκάθαρτος ἐνοικός του.

Σάν τελείωσε λοιπὸν ἡ τέλεση τῆς θ. Λειτουργίας, ἀποχωρήσαμε. Ἀλλά ἐπιπλέον τήν ἴδια νύκτα μεγάλοι κρότοι ἀκουγόντουσαν στή σκεπή τῆς ἐκκλησίας, σάν νά ἔτρεχε κάποιος δῶθε-κεῖθε πάνω της. Τὴν ἐπόμενη νύκτα ὁ θόρυβος αὐξήθηκε περισσότερο. Ὅποτε ξαφνικά βρόντηξε τόσο τρομακτι-

4. Sebastianus, ἀξιωματικὸς ἀπὸ τὰ Μεδιόλανα, μαρτύρησε ἐπὶ Διοκλητιανοῦ στή Ρώμη, ἐορτάζεται στίς 18 Δεκεμβρίου (ἀπὸ τῆ Δ. Ἐκκλησία στίς 20 Ἰαν.).

Agatha, παρθένος ἀπὸ τό Παλέρμο τῆς Σικελίας, μαρτύρησε στήν Κατάνη τῆς ἰδίας νήσου στίς 5 Φεβρουαρίου τοῦ 251.

5. Ὁ ναός, πού φέρει μέχρι σήμερα τό ὄνομα μόνο τῆς ἁγίας Ἀγάθης, εἶναι πράγματι μιά μικρὴ τρίκλιτη βασιλική, κτισμένη μεταξὺ 459 καί 472 ἀπὸ τὸν ἀρειανὸ Ricimer καί ἀφιερωμένη καταρχάς τότε στοὺς ἁγ. Ἀποστόλους.

6. πρβλ. Ματθ. 8,31.

κά, σάν νά εἶχε ἀνατραπεῖ ἐκ θεμελίων ὀλόκληρη ἐκείνη ἡ ἐκκλησία, κι ἀμέσως ἀποχώρησε καί δέν ἐμφανίσθηκε πιά ἐκεῖ στό ἐξῆς καμμία ἀνησυχία τοῦ ἀρχαίου ἐχθροῦ, ἀλλά μέ τόν τρομακτικό πάταγο πού δημιούργησε ἔκανε γνωστό, ἀπό πόση βία ἐξαναγκασμένος ἔβγαине ἀπό τόν τόπο, πού πολύ καιρό κατεῖχε.

5 Μετά ἀπό λίγες πάλι ἡμέρες, ἐνῶ ἐπικρατοῦσε μεγάλη εὐδία στόν οὐρανό, πάνω ἀπό τό θυσιαστήριο τῆς ἐκκλησίας κατέβηκε νεφέλη ἀπό τόν οὐρανό, τό σκέπασε μέ τό πέπλο της καί γέμισε ὀλόκληρη τήν ἐκκλησία μέ τόσο δέος καί γλυκύτητα εὐωδίας, πού, ἂν καί ἦταν ὀρθάνοιχτες οἱ πόρτες, κανεῖς δέν τολμοῦσε νά εἰσέλθει. Ὁ ἱερεὺς, οἱ φύλακες καί αὐτοὶ πού εἶχαν ἔρθει γιά τήν τέλεση τῆς θ. Λειτουργίας, ἔβλεπαν τό γεγονός, νά μπόουνε μέσα δέν μποροῦσαν καί ρουφοῦσαν τήν ἡδύτητα τῆς θαυματουργικῆς εὐωδίας<sup>7</sup>.

6 Ἄλλη πάλι μέρα στήν ἐκκλησία, ἐνῶ κρέμονταν οἱ λύχνοι καί οἱ κανδηλές χωρίς φῶς, στάλθηκε θεόθεν φῶς καί ἀναψαν. Καί πάλι μετὰ ἀπό λίγες ἡμέρες εἶχε τελειώσει ἡ θ. Λειτουργία καί, ἀφοῦ ἔσβησε τίς κανδηλές, ὁ φύλακας βγήκε ἀπό τήν ἐκκλησία. Λιγάκι μετὰ μπῆκε μέσα καί βρῆκε νά φέγγουν οἱ κανδηλές πού εἶχε σβῆσει. Πίστεψε πῶς τίς εἶχε σβῆσει πλημμελῶς, γι'αὐτό τίς ἔσβησε πιά μέ ἐπιμέλεια. Βγαίνοντας ἔκλεισε τήν ἐκκλησία. Ξαναγύρισε μετὰ ἀπό διάστημα τριῶν ὥρῶν καί ξαναβρῆκε νά φέγγουν οἱ κανδηλές πού εἶχε σβῆσει: Διασαφηνιζόταν δηλαδή ξεκάθαρα ἀπό ἐκεῖνο τό φῶς, πῶς ὁ τόπος ἐκεῖνος εἶχε περάσει ἀπό τό σκότος στό φῶς.

7. πρβλ. Γ' Βασιλειῶν 8, 10-11, Β' Παραλειπ. 5, 13-14, Β' Παραλειπ. 7, 2-3.

ΠΕΤΡΟΣ. Ἄν καί εἴμαστε ἐκτεθειμένοι σέ μεγάλες 7 θλίψεις, ὡστόσο δέν μᾶς ἔχει ἐντελῶς ἀποστραφεῖ ὁ Κτίστης μας, ὅπως μαρτυροῦν τά ἐκπληκτικά αὐτά θαύματά Του πού ἀκούω.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Παρόλο πού εἶχα ἀποφασίσει νά διηγηθῶ 8 μόνο αὐτά πού τελέστηκαν στήν Ἰταλία, μήπως ὅμως θέλεις, γιά νά καταδειχθεῖ ἡ καταδίκη αὐτῆς τῆς αἵρέσεως τῶν ἀρειανῶν, νά περάσουμε διά λόγου στήν Ἰσπανία καί ἀπό ἐκεῖ μέσω Ἀφρικῆς νά ἐπανέλθουμε στήν Ἰταλία;

ΠΕΤΡΟΣ. Πήγαινε ὅπου ἐπιθυμεῖς. Μετά χαρᾶς σέ ἀκο- 9 λουθῶ καί στό ταξίδι καί στήν ἐπιστροφή.



αἷ

### 31

Ὁ βασιλιάς Ἑρμινιγίλδος, γιός τοῦ Λεουβιγίλδου, βασιλιᾶ τῶν Βησιγόθων, ὁ ὁποῖος φονεύθηκε ἀπό τόν πατέρα του χάριν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὅπως μάθαμε ἀπό 1 διήγηση πολλῶν πού ἔρχονται ἀπό τά μέρη τῆς Ἰσπανίας<sup>1</sup>, πρόσφατα ὁ βασιλιάς Ἑρμινιγίλδος<sup>2</sup>, γιός τοῦ βασιλιᾶ τῶν Βησιγόθων Λεουβιγίλδου<sup>3</sup>, μεταστράφηκε ἀπό τήν αἵρεση τῶν ἀρειανῶν στήν ὀρθόδοξη πίστη,

31 1. Στά χρόνια τοῦ ἁγ. Γρηγορίου στήν Ἰσπανία ἀκμάζει τό Βησιγοθικό βασίλειο. Οἱ Βησιγόθοι ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ καί στή Δ. Γαλιτία πρὶν ἐνάμισο αἰῶνα, ἀποχωρώντας ὀριστικά ἀπό τίς περιοχές τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Προηγουμένως (ἀρχές 4ου αἰῶνα) εἶχαν ἐκχριστιανοθεῖ, ἀλλά ἐνστερνίσθηκαν ἀπό τότε τόν ἀρειανισμό. Στήν Ἰσπανία θά διατηρηθοῦν μέχρι τό 631 καί κάποιες Βυζαντινές κτήσεις. Τά γεγονότα πού ἐδῶ ἀναφέρονται λαμβάνουν χώρα στό Τολέδο στήν Κεντρική Ἰσπανία.

2. Hermingildus (καί Ἑρμενεγίλδος), ἅγιος, ἐορτάζεται ἀπό τήν Ἀνατο-

κατηχημένος από τον εύλαβέστατο επίσκοπο Ίσπάλεως<sup>4</sup> Λέανδρο<sup>5</sup>, άνδρα συνδεδεμένο από πολύ καιρό με φίλια μαζί μου.

2 Ο άρειανός πατέρας του προσπάθησε και με ύποσχέσεις να τον πείσει και με απειλές να τον τρομάξει, για να επιστρέψει στην αίρεση. Έκείνος άπαντούσε σταθερότατα πώς ποτέ δεν θα μπορούσε να αφήσει την άληθινή πίστη, τώρα πιά πού την γνώρισε<sup>6</sup>. Οργισμένος ο πατέρας του τον έπαυσε από βασιλιά και του στερήσε όλη την περιουσία του. Κι επειδή ούτε έτσι δεν μπόρεσε να κάμψει τη δύναμη του λογισμού του, τον έκλεισε σε στενή φυλακή δένοντάς του με σίδερα τον τράχηλο και τά χέρια. Ο νεαρός λοιπόν βασιλιάς Έρμινιγίλδος, καταφρονώντας την επίγεια βασιλεία και αναζητώντας την ουράνια με έντονο πόθο, εκείτετο άλυσοδεμένος πάνω σε τόσλι<sup>7</sup>, ξεχύνοντας ικεσίες στον Παντο-

λική Έκκλησία την 1 Νοεμβρίου και από τη Δυτική στις 13 Απριλίου. Ονομάζεται βασιλιάς, γιατί ο πατέρας του είχε ανακηρύξει αυτόν και τον άδελφό του συμβασιλείς και εκτός αυτού είχε παραχωρήσει τό 573 τη διοίκηση της Σεβίλλης σε αυτόν και την φραγκικής καταγωγής σύζυγό του πριγκήπισσα Ίνγούνδη, ή οποία και συνήργησε πολύ στον προσηλυτισμό του στην Όρθοδοξία τό 579.

3. Leuvigildus, επιφανέστατος Βησιγόθθος βασιλιάς 568-586, ανακήρυξε επίσημη θρησκεία του κράτους τον άρειανισμό.

4. Hispalis, μεγάλη αρχαία πόλις, πρωτεύουσα της Άνδαλουσίας στη Ν. Ίσπανία στον Βαίτιν ποταμό (τωρινός Γουαδαλκιβίρ) 76 Km από τίς έκβολές του. Η σημερινή Σεβίλλη.

5. Leandrus, αρχιεπίσκοπος Σεβίλλης, άδελφός της συζύγου του Λεουβιγίλδου, αναγραφόμενος ως άγιος στο Ρωμαϊκό έορτολόγιο στις 27 Φεβρουαρίου. Μέ τον άγιο Γρηγόριο γνωρίστηκαν στην Κωνσταντινούπολη και από τότε διατηρούσαν άλληλογραφία. Σε αυτόν αφιέρωσε και τό βιβλίο του Ήθικά.

6. Ο νεαρός πρίγκηπας, επειδή δεν δεχόταν τη θρησκευτική πολιτική του πατέρα του, στασίασε έναντίον του τό 584, συμμάχησε με τούς Βυζαντινούς και άρχισε πόλεμο. Κατά τίς πηγές μάλιστα υπέστη δύο συλλήψεις και μία έξορία.

7. Για την άκριβεια «κιλικία» (cilicium), δηλ. δασύ ύφασμα από κατσικότριχα.



δύναμο Θεό για να τον ένδυναμώσει. Καί τόσο ψηλότερα στεκόταν περιφρονώντας τη δόξα του περαστικού κόσμου, όσο και γνώριζε μέσ στά δεσμά του, πόσο μηδαμινό ήταν ό,τιδήποτε μπορούσε να του άφαιρεθεί.

3 Σάν έφθασε ή μέρα της έορτής του Πάσχα, μέσα στη σιγή της βαθιάς νύχτας ο δυσσεβής πατέρας του έστειλε έναν άρειανό επίσκοπο για να μεταλάβει αυτός από τό χέρι του την κοινωνία της ιερόσυλης ιερουργίας τους και έτσι με αυτό να άξιωθεί να έπανεύρει τη θέση του στην πατρική εύνοια. Άλλά ο δοσμένος στον Θεό άνδρας άποπήρε καταλλήλως τον άρειανό επίσκοπο πού ήρθε και με άντάξιους έλέγχους άποδίωξε από τον έαυτό του την κακοπιστία εκείνου, γιατί, άν και έξωτερικά εκείτο δεμένος, από μέσα του στεκόταν με σιγουριά ο λογισμός του σε ύψηλές κορυφές.

4 Σάν επέστρεψε ο επίσκοπος, ο άρειανός πατέρας εκείνου βρυχήθηκε από όργη κι άμέσως έστειλε τά όργανά του να έκτελέσουν επί τόπου τον σταθερότατο όμολογητή του Θεού. Έτσι κι έγινε: Μόλις μπήκαν μέσα, έμπηξαν τό τσεκούρι στο κρανίο του, άφαιρώντας τη ζωή από τό σώμα του. Μέ άλλα λόγια κατάφεραν να του σκοτώσουν άπλώς τούτο, τό όποιο, αυτός πού έκτελέστηκε, είχε καταστήσει και προηγουμένως σαφές πώς και ο ίδιος περιφρονούσε<sup>8</sup>.

5 Άλλά για να καταδειχθεί η άληθινή του δόξα, δεν έλειψαν και τά άνωθεν θαύματα. Μέσα στη σιγή της νύχτας άρχισε να άκούγεται ωδή ψαλμωδίας στο σώμα του βασιλέως και μάρτυρος, του άκριβώς και άληθινά βασιλέως, καθότι μάρτυρος. Μερι-

8. Ματθ. 10,28. Τό μαρτύριο χρονολογείται στα 585.

κοί αναφέρουν ακόμα πώς εκεί, μέσ στη νύκτα, φάνηκαν αναμμένοι λύχνοι. Ἐπακόλουθο ἦταν τό σῶμα του, ὡς πράγματι σῶμα μάρτυρος, δικαιολογημένα νά τιμηθεῖ μέ σεβασμό ἀπό ὄλους τούς πιστούς.

6 Ὁ δυσσεβής καί τεκνοκτόνος πατέρας του κινήθηκε σέ μεταμέλεια καί λυπήθηκε γιά αὐτό πού ἔκανε, ὄχι ὡστόσο μέχρι σημείου νά κερδίσει τή σωτηρία του. Ἀναγνώρισε δηλαδή τή ἀλήθεια τῆς ὀρθόδοξης πίστεως, ἀλλά δειλιάζοντας ἀπό τόν φόβο τοῦ ἔθνους του δέν ἀξιώθηκε νά φθάσει νά τήν ἀσπασθεῖ. Ὅμως ὅταν τοῦ παρουσιάσθηκε ἀρρώστια κι ἔφθασε στά τελευταῖα του, φρόντισε νά παραγγεῖλει στόν ἐπίσκοπο Λέανδρο, τόν ὁποῖο προηγουμένως εἶχε καταδιώξει μέ σφοδρότητα<sup>9</sup>, νά ἐπηρεάσει καί τόν γιό του βασιλιά Ρεκχάρεδο παρόμοια, ὅπως ἔκανε μέ τίς νουθεσίες του καί στόν ἀδελφό ἐκείνου. Σάν τελείωσε τήν παραγγελία αὐτήν, ἀπεδήμησε.

7 Μετά τόν θάνατο ἐκείνου ὁ βασιλιάς Ρεκχάρεδος<sup>10</sup>, ἀκολουθώντας ὄχι τόν δυσσεβή πατέρα, ἀλλά τόν μάρτυρα ἀδελφό, μεταστράφηκε ἀπό τή φαυλότητα τῆς αἰρέσεως τοῦ ἀρειανισμοῦ καί ὁδήγησε στήν ἀληθινή πίστη ὁλόκληρο τό γένος τῶν Βησιγόθων: Δέν ἐπέτρεπε νά διορίζεται κανένας στήν ὑπηρεσία τῆς βασιλείας του, ἐάν αὐτός δέν φοβόταν νά εἶναι ἐχθρός τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ διά τῆς αἰρετικῆς κακοπιστίας.

8 Καθόλου ἄξιον ἀπορίας δέν εἶναι πού ἔγινε αὐτός κήρυκας τῆς ἀληθινῆς πίστεως, ἐφόσον ἦταν ἀδελφός ἐνός μάρτυρα. Ἐκείνου οἱ δικαιοσύνες βοήθησαν καί αὐτόν νά ἐπιστρέψει τόσο πολλούς στῶς κόλπους τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ. Στό περιστατικό αὐτό πρέπει νά κατανοήσουμε πώς ὅλα αὐτά ποτέ δέν

9. Συγκεκριμένα τόν εἶχε ἐξορίσει.

10. Reccharedus (586-601). Προσηλυτίσθηκε τό 587.

θά μπορούσαν νά ἐπιτελεστοῦν, ἐάν δέν εἶχε δώσει τή ζωή του χάριν τῆς ἀληθείας ὁ βασιλιάς Ἑρμινιγίλδος. Γιατί, ὅπως λέγει ἡ Γραφή: «Ἐάν μή ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσῶν εἰς τήν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτός ὀνός μένει· ἐάν δέ ἀποθάνῃ, πολύν καρπὸν φέρει»<sup>11</sup>. Βλέπουμε λοιπόν νά συμβαίνει αὐτό καί στά μέλη, ὅπως ξέρομε πώς συνέβη στήν Κεφαλή<sup>12</sup>. Πράγματι στό ἔθνος τῶν Βησιγόθων ἕνας πέθανε γιά νά ζήσουν πολλοί, κι ἀφοῦ ἔπεσε μέ πίστη ἕνας κόκκος γιά νά κρατήσῃ τήν πίστη, πολὺς καρπὸς ψυχῶν ἀναστήθηκε.

ΠΕΤΡΟΣ. Θαυμαστό πρᾶγμα καί γιά τά χρόνια μας ἐκπληκτικό.

### 32

**Οἱ Ἀφρικανοὶ ἐπίσκοποι, πού, μέ κομμένη ἀπό τοὺς ἀρειανοὺς Βανδάλους τή γλῶσσα τους ἀπό τή ρίζα χάριν ὑπερασπίσεως τῆς ὀρθόδοξης πίστεως, καθόλου δέν ἀνέκοψαν τή συνηθισμένη λαλιά τους**

**ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Στούς χρόνους τοῦ αὐγούστου Ἰουστινιανοῦ<sup>1</sup>, ὅταν σηκώθηκε ἀρειανικός διωγμὸς κατὰ τῆς ζωῆς τῶν ὀρθοδόξων ἀπό τοὺς Βανδάλους στήν Ἀφρική<sup>2</sup> καί λυσομανοῦσε μέ σφοδρότητα, μερικοὶ ἐπίσκοποι, ἐμμένοντας μέ γενναίότητα στήν υπεράσπιση τῆς ἀληθείας, ὁδηγήθηκαν στό μέσο. Ὁ βασιλιάς τῶν Βανδάλων<sup>3</sup> μὴ ἔχοντας

11. Ἰωάν. 12,24.

12. Ὅπως ἡ Κεφαλή, ὁ Χριστός, μέ τόν ἐκούσιο θάνατό Του ἔσωσε τόν κόσμον, ἔτσι καί τά μέλη Του, οἱ πιστοί, μέ τό ἐκούσιο μαρτύριο γίνονται πρόξενοι σωτηρίας πολλῶν.

32 1. Βασίλευσε 527-565. Πιθανόν ὁ ἅγ. Γρηγόριος ἔχει ὑπόψιν του διωγμοὺς στά ἔτη 527-530. (Βλ. ὅμως σημ. 3).

2. Γοτθικῆς καταγωγῆς, στίς ἀρχές τοῦ 5ου αἰ., διέσχισαν τή Δ. Εὐρώπη,

τή δύναμη νά τούς κάμψει πρὸς τὴν ἀσέβεια μὲ λόγους καὶ δῶρα, πίστεψε πὼς θά μπορούσε νά τούς τσακίσει μὲ βασανιστήρια: Πρῶτα δηλαδή τούς ἔκανε ὑπόδειξη νά κρατοῦν σιωπὴ ὄσον ἀφορᾷ τὴν υπεράσπιση τῆς ἀλήθειας. Αὐτοὶ ὅμως δέν ἐνοοῦσαν νά σιγήσουν κατὰ τῆς κακοδοξίας, μήπως τυχόν μὲ τὴ σιωπὴ τους δοθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι συναίνεσαν. Τότε κυριευμένος ἀπὸ μανία ἔβαλε νά τούς κόψουν τὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴ ρίζα. Ἄλλά, πράγμα θαυμαστό καὶ γνωστό σέ πολλοὺς γεροντότερους: Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτό, ἂν καὶ δίχως γλῶσσα, ὁμιλοῦσαν γιὰ τὴν υπεράσπιση τῆς ἀλήθειας ἔτσι, ὅπως συνήθιζαν νά μιλάνε καὶ προηγουμένως, ὅταν εἶχαν τὴ γλῶσσα τους.

2 ΠΕΤΡΟΣ. Πολύ ἀξιοθαύμαστο καὶ ἐξαιρετικὰ καταπληκτικό.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Εἶναι γραμμένο, Πέτρε, γιὰ τὸν Μονογενῆ τοῦ Ὑψίστου Πατρός: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος». Καὶ σχετικὰ μὲ τὴ δύναμή Του προσθέτει: «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο»<sup>4</sup>. Γιατί λοιπόν θαυμάζουμε, ἂν μπόρεσε νά προφέρει λόγους δίχως γλῶσσα ὁ Λόγος, πού ἔφτιαξε τὴ γλῶσσα;

ΠΕΤΡΟΣ. Μὲ ἀναπαύει αὐτό πού λέγεις.

3 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Αὐτοὶ τελικὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἦρθαν ὡς πρόσφυγες στὴν Κωνσταντινούπολη<sup>5</sup>. Τὸν καιρὸ λοιπὸν πού

πέρασαν ἀπὸ τὸ Γιβραλτάρ στὴν Ἀφρική καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴν περιοχή τῆς Καρχηδόνας. Ἄπο τότε ἄρχισαν, ὡς ἀρειανοί, νά καταδιώκουν μανιωδῶς τοὺς Ὀρθοδόξους. Ἐναν αἰῶνα μετὰ (530) ἄρχισε πόλεμο μαζί τους ὁ Ἰουστινιανός καὶ ὁ στρατηγὸς του Βελισάριος διέλυσε τελειῶς τὸ κράτος τους.

3. Σύμφωνα μὲ τοὺς ἱστορικοὺς τῆς ἐποχῆς, πού σχεδὸν ὅλοι ἀναφέρουν τὸ γεγονός, πρόκειται γιὰ τὸν Ὀνώριχο (Hunerich 477-484), ὁπότε ἴσως ἡ ἀναφορὰ στοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ χρονολογεῖ μάλλον τὸ γεγονός τῆς §3.

4. Ἰωάν. 1, 1&3.

5. Γεγονὸς πού μαρτυρεῖται ἀπὸ τίς πηγές τῆς ἐποχῆς. Ὁ ἱστορικός Προ-

στάλθηκα ἐγὼ στὸν αὐτοκράτορα γιὰ νά φέρω σέ πέρας ὑποθέσεις τῆς Ἐκκλησίας<sup>6</sup>, βρῆκα κάποιον ἡλικιωμένο ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος μαρτυροῦσε πὼς εἶχε δεῖ ὁ ἴδιος τὰ στόματά τους νά μιλάνε χωρὶς γλῶσσα, ἔτσι ὥστε μὲ ἀνοιχτά τὰ στόματα νά κραυγάζουν: «Νά, δέστε, γλῶσσες δέν ἔχουμε καὶ μιλάμε». Καὶ μπορούσε νά προσέξει κανεὶς καὶ νά δεῖ, ὅπως ἔλεγε, πὼς, καθὼς ἦταν κομμένες σύρριζα οἱ γλῶσσες, ἀνοιγόταν κάτι σάν βάραθρο στὸν λάρυγγά τους, κι ὡστόσο μὲ αὐτὸ τὸ κούφιο στόμα σχηματίζονταν ὀλοκληρωμένα στὴν ἐντέλεια λόγια.

Ἄπο αὐτοὺς ἕνας ἐκεῖ γλίστρησε σέ ἀσέλγεια κι ἀμέσως 4 στερήθηκε τὸ χάρισμα αὐτοῦ τοῦ θαύματος, κατὰ δίκαιη κρίση τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ: Ἐφόσον ἀμέλησε νά φυλάξει τὴν ἐγκράτεια τῆς σαρκός, δίχως σάρκινη γλῶσσα δέν πρόφερε πιά λόγους δυνάμει.

Ἄλλά ἀρκοῦν αὐτὰ πού εἶπαμε πρὸς καταδίκην τῆς ἀ- 5 ρειανικῆς αἰρέσεως. Τώρα ἂς ἐπιστρέψουμε σέ σημεῖα, πού πρόσφατα ἐπιτελέσθηκαν στὴν Ἰταλία.



κόπιος μάλιστα πρόλαβε πολλοὺς ζωντανούς.

6. Ὑπῆρξε ἀποκρισιάρχης τοῦ προκατόχου του πάπα Πελαγίου Β' στὴν Κωνσταντινούπολη κατὰ τὸ 580-586.

## Ε. ΣΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ

## α) Ἡ κατάνυξη

## 33

1 Ἐλευθέριος,  
ὁ δούλος  
τοῦ Θεοῦ



Ἐλευθέριος, πού μνημόνευσα παραπάνω<sup>1</sup>, ὁ πατήρ τῆς μονῆς τοῦ μακαρίου Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, πού βρίσκεται κοντά στά τείχη τῆς πόλεως Σπολι-

τίου<sup>2</sup>, συναναστράφηκε ἀρκετό καιρό μαζί μου στήν πόλη μας μέσα στό μοναστήρι μου, ὅπου καί ἐκοιμήθη. Γιά αὐτόν οἱ μαθητές του διηγούνταν πώς μέ τήν προσευχή του ἀνάστησε νεκρό. Ἦταν ἄνδρας τόσης ἀπλότητας καί κατανύξεως, πού δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία πώς ἐκεῖνα τά δάκρυα, πού ἀνέβρυσαν ἀπό τόσο ταπεινό καί ἀπλό λογισμό, πολλά μπορούσαν νά ἐπιτύχουν ἀπό τόν Παντοδύναμο Θεό. Θά διηγηθῶ λοιπόν κάποιο θαῦμα του, τό ὁποῖο τόν ρώτησα καί μου τό ἀφηγήθηκε μέ ἀπλότητα καί ὁ ἴδιος.

2 Κάποια μέρα πού ταξίδευε στό δρόμο, τόν πρόλαβε τό βράδυ καί, μὴ ἔχοντας τόπο νά ἀποσυρθεῖ, κατέφυγε σέ ἓνα μοναστήρι παρθένων. Ἐκεῖ ἦταν κάποιο μικρό παιδάκι, τό ὁποῖο τό πονηρό πνεῦμα συνήθιζε νά τό κατατρώχει ὅλη νύκτα. Ἀλλά οἱ μονάστριες μόλις ὑποδέχθηκαν τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, τόν παρακάλεσαν: «Ἄς μείνει, πάτερ, μαζί σου τό παιδί τῆ

33 1. βλ. 14,1 καί 21,1. Ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 6 Σεπτεμβρίου.

2. βλ. 14,1. Ἴσως τό μοναστήρι αὐτό ἔχει σχέση μέ τήν σημερινή ἐκκλησία τοῦ ἀγίου Μάρκου στό Σπολέτο στά Α τῆς πόλης κοντά στά τείχη καί μέσα σ' αὐτά.

νύκτα αὐτή». Αὐτός δέχθηκε εὐχαρίστως καί ἐπέτρεψε νά ξαπλώσει αὐτό τῆ νύκτα ἐκεῖνη κοντά του.

Τό πρῶι οἱ μονάστριες ἄρχισαν νά ρωτοῦν ἀνήσυχα τόν πατέρα, ἂν συνέβη τίποτα τῆ νύκτα ἐκεῖνη μέ τό παιδί πού τοῦ εἶχαν δώσει. Αὐτός ἀπορώντας γιατί τόν ρωτᾶνε ἔτσι, ἀπάντησε: «Τίποτα». Τότε ἐκεῖνες τοῦ γνωστοποίησαν τό ζήτημα μέ αὐτό τό παιδί καί τοῦ ἐξήγησαν πώς τό πονηρό πνεῦμα καμιά νύκτα δέν τό ἄφηνε ἤσυχο. Τόν παρακάλεσαν πολύ ἐπίμονα νά τό πάρει μαζί του στό μοναστήρι του, γιατί αὐτές πιά δέν μπορούσαν ἄλλο νά τό βλέπουν ἔτσι νά κατατρώχεται. Συμφώνησε ὁ γέροντας καί ἔφερε τό παιδί στό μοναστήρι του.

Ἐμεινε πολύν καιρό στό μοναστήρι καί, καθῶς ὁ ἀρχαῖος ἐχθρός καθόλου δέν ἀποτόλμησε νά πλησιάσει σέ αὐτό, ἡ ψυχὴ τοῦ γέροντα παρασύρθηκε σέ ἀνάρμωστη χαρά γιά τῆ σωτηρία τοῦ παιδιοῦ. Εἶπε δηλαδή μπροστά στους συγκεντρωμένους ἀδελφούς: «Ἀδελφοί, ὁ διάβολος μέ τίς ἀδελφές ἐκεῖνες παιχνίδιζε. Ὅταν ὅμως ἦρθε σέ δούλους τοῦ Θεοῦ, δέν ἀποτόλμησε νά πλησιάσει σέ αὐτό τό παιδί». Μέ τήν κουβέντα αὐτή τήν ἴδια ὥρα καί στιγμή μπροστά σέ ὅλους τούς ἀδελφούς ὁ διάβολος εἰσέβαλε στό παιδί καί τό συντάρραξε.

Σάν τό εἶδε αὐτό ὁ γέροντας ἀμέσως δόθηκε σέ θρήνο. Καθῶς ὀδύρονταν γιά πολλή ὥρα καί οἱ ἀδελφοί θέλησαν νά τόν παρηγορήσουν, τούς ἀπάντησε: «Πιστέψτε με<sup>3</sup>, ὅτι σέ κανενός σας τό στόμα δέν μπαίνει φωμί σήμερα, ἂν δέν χωριστεῖ πρῶτα τό παιδί αὐτό ἀπό τό δαιμόνιο». Τότε ἔπεσε σέ προσευχή μαζί μέ ὅλους τούς ἀδελφούς καί ἡ προσευχή κράτησε μέχρις ὅτου τό παιδί θεραπεύθηκε, ἀπό τήν ἐνόχληση ἐκεῖνη. Καί τόσο ἐντελῶς θεραπεύθηκε, πού τό πονηρό πνεῦμα δέν ξα-

3. πρβλ. Ἰωάν. 4,21.

ναβρήκε στό εξής τήν τόλμη νά πλησιάσει σέ αυτό.

6 ΠΕΤΡΟΣ. Πιστεύω πώς, έπειδή ύπεισηλθε σέ αυτόν κάποια μικρή έπαρση, γιαντό ό Παντοδύναμος Θεός θέλησε νά γίνουν οί μαθητές του συνεργοί στό θαύμα αυτό.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Έτσι είναι. Γιατί μόνος του δέν μπόρεσε νά σηκώσει τό βάρος του θαύματος. Τό μοιράσθηκε μέ τούς αδελφούς και τό σήκωσε.

7 Πόση δύναμη είχε ή προσευχή του τό δοκίμασα εκ πείρας στον έαυτό μου: Μιά φορά, όταν βρισκόμουν στό μοναστήρι, υπέφερα από άνακοπή ζωτικων οργάνων μου<sup>4</sup> και μέ συχνές κρίσεις στιγμές-στιγμές πλησίαζα στον θάνατο - τήν όποία άρρώστια οί γιατροί τήν όνομάζουν μέ τήν έλληνική λέξη «συγκοπή»<sup>5</sup>. Κι αν δέν μέ φρόντιζαν συχνά μέ τροφή οί αδελφοί, φαινόταν πώς θά ξεκολλούσε από τά βάρη ή ψυχή μου. Πλησίαζε ή μέρα του Πάσχα και κατά τό ιερώτατο Σάββατο, κατά τό όποιο όλοι, και τά μικρά παιδάκια ακόμα, νηστεύουν, έγώ δέν μπορούσα νά νηστεύσω<sup>6</sup>, κι αρχισα νά λιώνω περισσότερο από τή θλίψη, παρά από τήν άρρώστια.

8 Άλλά ή λυπημένη ψυχή μου σύντομα βρήκε τήν ιδέα, νά οδηγήσω κρυφά αυτόν τον άνθρωπο του Θεου στον ναό και νά του ζητήσω, μέ τίς ικεσίες του προς τον Κύριο προς χάριν μου νά επιτύχει, νά μου δοθεί τή μέρα εκείνη δύναμη νά νηστέψω. Έτσι κι έγινε. Μόλις μπήκαμε στό ναό τον παρακάλεσα τα-

4. Μαρτυρείται πώς έπασχε από τό στομάχι του λόγω τής άσθηρότητας τής άσκήσεως.

5. sincope, κατά τήν αρχαία ιατρική: «άθρόα τής δυνάμεως κατάπτωσις, συνοδευομένη υπό λιποθυμίας και περιψύξεως των άκρων».

6. Πρόκειται για πλήρη άσιτία μέχρι τό βράδυ, πού τήν κρατούσε όλος ό λαός. Άλλοι μάλιστα κρατούσαν μέχρι τά μεσάνυχτα.

πεινά και δόθηκε μέ δάκρυα σέ προσευχή, και μετά από λιγάκι τελείωσε τήν προσευχή του και βγήκε. Άλλά μέ τούς λόγους του τής εulογίας τής άπολύσεως τό στομάχι μου δέχθηκε τόση δύναμη, πού εξαφανίσθηκαν εκ βάθους από τή θύμησή μου φαγητό και άρρώστια.

Άρχισα νά θαυμάζω πώς ήμουν τότε και πώς ήμουν πριν. Γιατί κι όταν ξαναγυρνούσε στό νοϋ μου ή άρρώστια, δέν αναγνώριζα στον έαυτό μου τίποτε από αυτά πού έρχονταν στή μνήμη μου. Κι όταν ό νοϋς μου άπασχολήθηκε μέ τή διευθέτηση των υποθέσεων τής μονής<sup>7</sup>, ξεχνούσα εκ βάθους τήν άρρώστια μου. Κι αν πάλι, όπως είπα προηγουμένως, επέστρεφε στή θύμησή μου ή άρρώστια, νιώθοντας τον έαυτό μου τόσο δυνατό, άπορούσα αν πράγματι δέν είχα φάγει. Όταν έφθασε τό βράδυ, βρήκα τέτοια δύναμη στον έαυτό μου, πού, αν ήθελα, μπορούσα νά παρατείνω τή νηστεία μέχρι τήν άλλη μέρα. Μέ αυτό λοιπόν πού συνέβη έλαβα προσωπική πείρα πώς ήταν άληθινά σχετικά μέ αυτόν και εκείνα, στα όποια ό ίδιος δέν ήμουν παρών.

10 ΠΕΤΡΟΣ. Έπειδή είπες πώς αυτός υπήρξε άνδρας μεγάλης κατανύξεως, επιθυμώ νά μάθω πλαύτερα για τή φύση των δακρύων. Γιαυτό παρακαλώ νά μου αναλύσεις πόσα είδη κατανύξεως υπάρχουν.



7. πράγμα πού ίσως σημαίνει πώς ό άγ. Γρηγόριος έγινε και ήγούμενος στό μοναστήρι, και τό έπεισόδιο χρονολογείται στα 589-590, ειδάλως, τό πιθανότερο, 10 χρόνια προηγουμένως.



## 34

1 Πόσα είδη  
κατανύξεως  
υπάρχουν

**Γ**ΡΗΓΟΡΙΟΣ. Σέ πολλά είδη χωρίζεται ή κατανύξη, ανάλογα μέ τό κάθε ένα διαφορετικό πταίσμα πού θρηνείται από τούς μετανοούντας.

Γιαυτό εκ μέρους τών μετανοούντων λέγει ό 'Ιερεμίας: «Διαμερισμούς υδάτων κατήγαγεν ό όφθαλμός μου»<sup>1</sup>.

2 Βασικά όμως δύο είναι τά είδη τής κατανύξεως: ή ψυχή διψώντας τόν Θεό κατανύσσεται πρώτα από φόβο, έπειτα από αγάπη. Στην αρχή αναλύεται σέ δάκρυα, γιατί, όταν θυμάται τίς κακές της πράξεις, φοβάται πώς εξαιτίας τους θά υπομείνει αιώνια κόλαση. "Όταν όμως από τήν μακρά αδημονία τής λύπης ό φόβος ξεθυμάνει πιά, από τήν προεικασία τής συγχωρήσεως ήδη γεννιέται κάποια σιγουριά καί φλογίζεται ή ψυχή από έρωτα τής ούράνιας εύφροσύνης. Τότε αυτός πού προηγουμένως έκλαιγε μήπως όδηγηθεϊ σέ κόλαση, μετά αρχίζει νά κλαίει πικρότατα πού διαχωρίζεται τής Βασιλείας. Διαλογίζεται ό νοός τί είναι οί χοροί τών άγγέλων, ποιά ή κοινωνία τών μακαρίων πνευμάτων, ποιό τό μεγαλείο τής έσώτερης θέας του Θεού, καί οδύρεται πού απέχει από τά αναλλοίωτα αγαθά περισσότερο ακόμη απ' ό,τι έκλαιγε προηγουμένως όταν φοβόταν τά αιώνια κακά. Έτσι τό αποτέλεσμα είναι ή έντελής κατανύξη του φόβου νά παραδίδει τήν ψυχή στην κατανύξη τής αγάπης.

3 Αυτό ώραία περιγράφεται στην ιερή καί φιλαλήθη 'Ιστορία μέ παραστατική διήγηση, λέγοντας πώς ή 'Ασχά, θυγατέρα του Χάλεβ, όπως καθόταν πάνω στον όνο, αναπτέναξε.

Τής λέει ό πατέρας της: «"Τί έστί σοι;" Καί είπεν αυτώ: "Δός μοι εύλογίαν. Γην νότου καί ξηράν δέδωκάς μοι, πρόσθες μοι καί τήν ύδρευομένην". Καί έδωκεν αυτῇ ό πατήρ αυτῆς τήν ύδρευομένην τήν άνωθεν καί τήν ύδρευομένην τήν κάτωθεν»<sup>2</sup>.

4 Η 'Ασχά πράγματι είναι καθισμένη πάνω στον όνο, όταν ή ψυχή έχει επικυριαρχήσει πάνω στις άλογες κινήσεις τής σαρκός. Αναστενάζοντας ζήτησε γή άρδευόμενη, γιατί τό χάρισμα τών δακρύων πρέπει νά ζητείται από τόν Κτίστη μας μέ μεγάλους στεναγμούς. Γιατί υπάρχουν αρκετοί, οί όποιοι ήδη έχουν δεχθεϊ ως χάρισμα τό νά όμιλούν μέ παρρησία υπέρ τής αληθείας, νά υπερασπίζονται τούς καταπιεσμένους, νά μοιράζουν τήν περιουσία τους στους ένδεείς, νά έχουν ζέση πίστεως, αλλά ακόμη χάρισμα δακρύων δέν έχουν. Αυτοί αναμφιλέκτως έχουν γή νότια καί ξερή, όμως τούς λείπει ακόμη ή άρδευόμενη. Έχουν καλλιεργήσει τά καλά έργα, στά όποια είναι μεγάλοι καί ένθερμοι, όμως είναι μεγάλη ανάγκη, είτε από τό φόβο τής τιμωρίας είτε από έρωτα τής ούράνιας βασιλείας, νά κλαύσουν καί τά κακά, πού παλαιότερα έχουν διαπράξει.

5 Άλλά έπειδή, όπως είπα, δύο είναι τά είδη τής κατανύξεως, τής έδωσε ό πατέρας της τά ποτισμένα τά πάνω καί τά ποτισμένα τά κάτω. Άρδευση άνώτερη δέχεται πράγματι ή ψυχή, όταν θλίβεται μέ δάκρυα από πόθο τής ούράνιας βασιλείας, ένω άρδευση κατώτερη δέχεται, όταν μέ κλάματα φοβάται τίς κολάσεις του άδη. Καί στην πραγματικότητα πρώτα δίδεται ή κατώτερη καί μετά ή άνώτερη άρδευση, αλλά έπειδή ή κατανύξη τής αγάπης προέχει κατά τήν αξία, κατέστη αναγκαίο νά μνημονεύσει πρώτα τήν άνώτερη άρδευση καί ύστερα τήν κατώτερη.

34 1. Θρήνοι 'Ιερεμ. 3,48.

2. 'Ιησούς Ναυῆ 15, 18-19 καί Κριταί 1, 14-15.

- 6 ΠΕΤΡΟΣ. Μέ αναπαύει αυτό πού λές. Ἄλλά ἀφοῦ εἶπες τί ἀξία ἔφθασε αὐτός ὁ ἀξιοσέβαστης ζωῆς Ἐλευθέριος, θέλω νά ρωτήσω ἄν πρέπει νά πιστέψουμε πώς τώρα στόν κόσμον ὑπάρχουν καθόλου τέτοιοι.

### β) Χθές καί σήμερα καί πάντοτε

### 35

- 1 Ἀμάντιος,  
πρεσβύτερος  
στήν ἐπαρχία  
τῆς Τουσκίας



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Δέν εἶναι ἄγνωστο στήν ἀγάπη σου, πόση φιλαλήθεια καί ἀγιότητα ἔχει ὁ Φλώριδος<sup>1</sup>, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Τιφέρνου Τιβερίνου<sup>2</sup>. Αὐτός μου

διηγήθηκε πώς ἔχει κοντά του κάποιον πρεσβύτερο, ὄνοματι Ἀμάντιο<sup>3</sup>, ἄνδρα ἐξαιρετικῆς ἀπλότητος. Γιά αὐτόν ὑπάρχει ἡ πληροφορία πώς ἔχει τέτοια δύναμη, πού κατά τό πρότυπο τῶν Ἀποστόλων<sup>4</sup> θέτει τό χέρι του πάνω στούς ἀρρώστους καί τούς ἀποκαθιστᾷ ὑγιεῖς, κι ὅσο βαριά ἀρρώστια κι ἄν εἶναι ἐξαφανίζεται μέ τό ἄγγιγμά του.

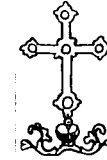
35 1. Floridus βλ. καί 13,1. Καταγόμενος ἀπό τό Τιφέρνο ἀναγκάστηκε ἀπό τόν Τοτίλα νά καταφύγει στήν Περουσία, ὅπου μεγάλωσε καί ἀργότερα χειροτονήθηκε ἱερεύς. Μετά ἐπέστρεψε στή γενέτειρά του, ἐργάστηκε ἄοκνα γιά τήν ἀνοικοδόμησή της καί χειροτονήθηκε, ἴσως ἀπό τόν πάπα Βιγίλιο (537-555), ἐπίσκοπος της. Παρέμεινε στόν θρόνον μέχρι τόν θάνατό του. Ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 13 Νοεμβρίου.

2. Tifernum, πόλις τῆς Οὐμβρίας στή μεθόρια τῆς Ἐτρουρίας, στήν ἀριστερῇ ὄχθῃ τοῦ ἄνω ροῦ τοῦ Τιβερίου (βλ. χάρτη Ε4), γι' αὐτό καί ὀνομάζεται Τιβερίνο (Tiberinum), πρὸς διάκρισιν ἀπό τό Tifernum Metaurense. Σήμερα ὀνομάζεται Città di Castello.

3. Amantius, ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 26 Σεπτεμβρίου.

4. βλ. Μαρκ. 16,18.

Ὁ Φλώριδος προσέθεσε πώς αὐτός ἔχει ἀκόμη καί τό ἐξῆς θαυματουργικό χάρισμα: Σέ ὅποιοδήποτε τόπο βρεῖ φίδι ὁσοδήποτε ὠμότατης ἀγριότητος, μόλις τό σφραγίσει μέ τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ, μένει στόν τόπο. Μέ τή δύναμη τοῦ σταυροῦ, τήν ὁποία ἐκπέμπει μέ τό δάκτυλό του ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ, σχίζονται τά σπλάγχνα τοῦ φιδιοῦ καί πεθαίνει. Κι ἄν ποτέ τό φίδι τοῦ ξεφύγει σέ καμμιά τρύπα, εὐλογεῖ μέ τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ τό στόμιο κι ἀμέσως μπορεῖ κανεῖς νά σύρει ἔξω τό φίδι ἤδη νεκρό.



Αὐτόν τόν τόσης δυνάμεως ἄνδρα φρόντισα νά τόν δῶ κι ἐγώ ὁ ἴδιος. Ἐβαλα καί τόν ὀδήγησαν κοντά μου καί κανόνισα νά μείνει λίγες ἡμέρες στό νοσοκομεῖο, ὅπου, ἄν ὑπῆρχε σέ αὐτόν κάποιον χάρισμα ἰαμάτων, σύντομα μπορεῖ νά τό ἐπιδείκνυε. Ἐκεῖ λοιπόν ἐκεῖτετο ἀνάμεσα στούς ἄλλους ἀσθενεῖς κάποιος μέ σαλευμένο τό μυαλό, πού ἡ ἰατρική ἀποκαλεῖ μέ ἑλληνικό ὄρο «φρενητικό»<sup>5</sup>. Μιά νύχτα αὐτός ὁ τρελλός ἔβγαζε μεγάλες φωνές καί ἀνησυχούσε ὅλους τούς ἀρρώστους μέ τίς ἄμετρες κραυγές κι ἔτσι δέν ἄφηνε κανέναν ἐκεῖ πέρα νά τόν πιάσει ὁ ὕπνος. Ἡ κατάσταση ἦταν πολύ ἄθλια, γιατί ἔνας δέν ἦταν καλά καί μέ αὐτόν ὅλοι γινόντουσαν χειρότερα.

Ἀλλά ὅπως πληροφορήθηκα ἐπισταμένως πρῶτα ἀπό τόν εὐλαβέστατο ἐπίσκοπο Φλώριδο, ὁ ὁποῖος τότε κι αὐτός ἔμενε παρομοίως ἐκεῖ μαζί μέ τόν πρεσβύτερο, καθώς καί ὕστερα ἀπό τό παιδί, πού τή νύχτα ἐκείνη εἶχε τήν ὑπηρεσία τῶν ἀρρώστων, αὐτός ὁ εὐσεβῆς πρεσβύτερος, σηκώθηκε ἀπό τό στρώμα του, πλησίασε σιωπηλά στό κρεβάτι τοῦ φρενητικοῦ,

5. freneticus, ὁ πάσχων ὑπό φρενίτιδος (= πυρετός μετά παραφροσύνης).

ἔθεσε τὰ χέρια του καί προσευχήθηκε ἀπό πάνω του. Ἄμέσως ἔγινε καλύτερα<sup>6</sup>. Τόν κουβάλησε αὐτός καί τόν πήρε μαζί του στόν ναό στό ἀνώγειο τοῦ οἰκήματος. Ἐκεῖ, πιό ἐλεύθερα πιά, προσέπεσε σέ προσευχή γιά αὐτόν, καί ἀμέσως τόν ἐπανάφερε ὑγιή στό κρεβάτι του. Στό ἐξῆς δέν ἔβγαζε πιά καθόλου φωνές καί δέν ἐνοχλοῦσε καθόλου μέ κραυγές κανέναν ἀπό τοὺς ἀσθενεῖς, οὔτε αὔξανε τήν ἀρρώστια τῶν ἄλλων, ἐφόσον ὁ ἴδιος εἶχε ξαναβρεῖ στήν ἐντέλεια τὰ λογικά του.

5 Αὐτό τό ἕνα γεγονός μᾶς διδάσκει νά πιστεύουμε καί ὅλα ὅσα ἀκούσαμε γιά αὐτόν.

6 ΠΕΤΡΟΣ. Μεγάλη οἰκοδομή ζωῆς ἀποτελεῖ τό νά βλέπεις ἀνθρώπους πού κάνουν θαύματα καί νά θεωρεῖς στό πρόσωπο τῶν πολιτῶν τῆς τήν ἐπουράνια Ἱερουσαλήμ<sup>7</sup> πάνω στή γῆ.

### 36

1 Μαξιμιανός,  
ἐπίσκοπος  
πόλεως  
Συρακουσῶν

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Σκέπτομαι πώς δέν πρέπει νά ἀποσιωπήσω καί αὐτό τό θαῦμα πού ἀξίωσε νά ἐπιδείξει ὁ Παντοδύναμος Θεός στό πρόσωπο τοῦ δούλου του Μαξιμιανού<sup>1</sup>, τωρινού ἐπισκόπου Συρακουσῶν<sup>2</sup>, καί τότε πατρός τοῦ μοναστηριοῦ μου: Ὅταν κατόπιν ἐντολῆς τοῦ ποντίφηκός μου βρισκόμουν σέ ὑπηρεσία στό παλάτι τῆς Κωνσταντινουπόλεως γιά ἐκκλησιαστι-

6. βλ. Μαρκ. 16,18.

7. βλ. Ἐβρ. 12,22.

36 1. Maximianus, βλ. καί I, 7,1. Ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό ἐρτολόγιο στίς 9 Ἰουνίου.

2. Syracusae, ἡ γνωστή πόλη τῆς Σικελίας, ἐλληνική ἀποικία (βλ. χάρτη θ15).

κές ὑποθέσεις<sup>3</sup>, ἐκεῖ ἦρθε σέ μένα, σπρωγμένος ἀπό τήν ἀγάπη του, αὐτός ὁ εὐσεβής Μαξιμιανός μαζί μέ ἀδελφούς<sup>4</sup>.

Ἄνταν αὐτός ἐπέστρεψε στή Ρώμη στό μοναστήρι μου, 2 τόν ἔπιασε μεγάλη κακοκαιρία στήν Ἀδριατική θάλασσα. Τότε κατά τρόπο ἀσύλληπτο καί μέ ἕνα θαῦμα ἀσυνήθιστο γνώρισε καί τήν ὀργή καί τήν εὐνοια τοῦ Παντοδυναμού Θεοῦ πάνω σέ αὐτόν καί ὅλους ὅσοι βρισκόνταν μαζί του: Ἀπό τήν ὑπερβολικότητα τῶν ἀνέμων τὰ κύματα σηκώνονταν καί ἐξαγριώνονταν πρὸς θανάτωσίν τους, χάθηκαν οἱ οἶακες τοῦ πλοίου, τό κατάρτι ἔσπασε, τὰ πανιά ρίχθηκαν στή θάλασσα, ὀλόκληρο τό σκάφος σείσθηκε ἀπό τὰ πελώρια κύματα καί διαλύθηκε κάθε του ἀρμογή.

Ἄπό τίς ρωγμές λοιπόν πού ἀνοίχθηκαν μπῆκε μέσα ἢ 3 θάλασσα καί γέμισε τό καράβι μέχρι τό πάνω κατάστρωμα, ἔτσι ὥστε αὐτό πού ἔβλεπε κανεῖς ἦταν ὄχι τόσο καράβι μέσ στά κύματα, ὅσο κύματα μέσ στό καράβι. Εὐρισκόμενοι τότε μέσα σέ αὐτό τό πλοῖο κι ἀναστατωμένοι ὄχι πιά ἀπό τό πλησίασμα, ἀλλά ἀπό τήν παρουσία καί τῆ θέα τοῦ θανάτου, ἔδωσαν ἀναμεταξύ τους ἀσπασμό εἰρήνης καί μετέλαβαν τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Σωτῆρος<sup>5</sup>, ἀποθέτοντας ὁ καθένας τόν ἑαυτό του στό Θεό, γιά νά παραλάβει εὐμενῶς τίς ψυχές τους, μιά καί παρέδωσε τὰ σώματά τους σέ τόσο τρομακτικό θάνατο.

Ἄλλά ὁ Παντοδύναμος Θεός πού τρομοκράτησε τόσο θαυ- 4

3. βλ. 32,3.

4. Τό γεγονός χρονολογεῖται στό φθινόπωρο τοῦ 584, γιατί ὁ πάπας Πελάγιος Β' μέ ἐπιστολή τῆς 4ης Ὀκτωβρίου 584 ζητᾶ ἀπό τόν ἄγ. Γρηγόριο νά στείλει πίσω τόν Μαξιμιανό.

5. Προφανῶς δέν τελέσθηκε τότε θ. Λειτουργία· ἀλλά πρόκειται ἐδῶ γιά κάποια ἀρχαία τάξη μεταφορᾶς στά ταξίδια καί, μετὰ ἀπό ἀσπασμό ἀγάπης, κοινωνίας ἀγ. Ἄρτου.

μαστά τό λογισμό τους, ακόμη πίο θαυμαστά φύλαξε καί τή ζωή τους: Ἐπί ὀκτώ ἡμέρες τό καράβι αὐτό ἔπλευσε γεμάτο μέ νερά μέχρι τήν πάνω γέφυρα, ἐξακολουθώντας τήν πορεία του. Καί τήν ἑνατη μέρα ὀδηγήθηκε στό λιμάνι τοῦ κάστρου Κρότωνος<sup>6</sup>. Αὐτοί πού ἔπλεαν μαζί μέ τόν εὐσεβῆ Μαξιμιανό, βγήκαν στήν ξηρά ὅλοι σώοι.

5 Κι ὅταν μετά ἀπό αὐτούς βγήκε τελευταῖος κι ὁ ἴδιος, τήν ἴδια στιγμή τό πλοῖο καταποντίστηκε στόν βυθό τοῦ λιμανιοῦ ἐκεῖνου, θαρρεῖς καί, μόλις βγήκαν ἔξω κι ἐλάφρωσε τό φορτίο, αὐτό ἀντίθετα ἔχασε τή δύναμη τοῦ νά ἐπιπλέει. Αὐτό πού γεμάτο ἀνθρώπους κουβάλησε τά νερά μέσ στό πέλαγος καί ἔπλευσε, αὐτό δίχως ἀνθρώπους μέσ στό λιμάνι δέν μπόρεσε νά τά κουβαλήσει. Γιά νά δείξει ὁ Παντοδύναμος Θεός πώς ἐκεῖνο τό φορτίο τό δικό Του χέρι τό κρατοῦσε: ὅταν ἄδειασε ἀπό ἀνθρώπους καί ἐγκαταλείφθηκε ἀπό αὐτούς, δέν μπόρεσε νά παραμείνει πάνω στά νερά.

γ) Ἡ δύση ἑνός ἀκόμα δικαίου καί τό τέλος τοῦ κόσμου

### 37

1 Σάγκτουλος, πρεσβύτερος στήν ἐπαρχία τῆς Νουρσίας



ρίν ἀπό σαράντα περίπου ἡμέρες εἶδες κοντά μου τόν εὐσεβούς ζωῆς πρεσβύτερο, ὀνόματι Σάγκτουλο, πού μνημόνευσα παραπάνω<sup>1</sup>, ὁ ὁποῖος συνήθιζε

6. Croton, τό γνωστό λιμάνι τῆς Κ. Ἰταλίας, ἀρχαία ἑλληνική ἀποικία (βλ. χάρτη Α12). Ἡ θάλασσα ἐκεῖνη, ἀπό τόν πορθμό τῆς Μεσσήνης (I13) καί πάνω, θεωροῦνταν πώς ἀνήκε στό Ἀδριατικό πέλαγος (ἐνῶ σήμερα θεωρεῖται ὡς Ἰόνιο πέλαγος).

νά ἔρχεται σέ μένα ἀπό τήν ἐπαρχία τῆς Νουρσίας μιά φορά τό χρόνο. Ἀλλά πρίν ἀπό τρεῖς ἡμέρες ἦρθε κάποιος μοναχός ἀπό αὐτή τήν ἐπαρχία, ὁ ὁποῖος μέ πλήγωσε ἀπό θλίψη μέ τή βαριά εἶδηση πού ἀνήγγειλε, πώς αὐτός ὁ ἄνδρας ἐκοιμήθη. Ἄν καί δέν ἀναπολώ τή γλυκύτητα αὐτοῦ λοιπόν τοῦ ἀνδρός δίχως ἀναστεναγμούς, τουλάχιστον διηγοῦμαι χωρίς ἔνδοιασμό τίς δυνάμεις του, τίς ὁποῖες πληροφορήθηκα ἀπό ἱερεῖς γείτονές του, προικισμένους μέ θαυμαστή φιλαλήθεια καί ἀπλότητα. Καί καθῶς ἀνάμεσα σέ ψυχές πού ἀγαπῶνται ἀμοιβαῖα ἡ οἰκειότητα τῆς ἀγάπης παρέχει μεγάλο θάρρος, ἔτσι κι αὐτός πολλές φορές, ἔξωθιμένος ἀπό μένα, μέ τή γλυκύτητα

τού ἀναγκαζόταν νά ὁμολογεῖ κάποια ἐλάχιστα ἀπό αὐτά πού εἶχε πράξει.

Μιά φορά κάποιοι Λογγοβάρδοι πατοῦσαν τήν ἐλιά στό ἐλαιοτριβεῖο γιά νά τρέξει τό λάδι. Αὐτός, ὅπως εἶχε πάντα εὐφροσύνη καί στό πρόσωπο καί στήν



ψυχῇ, ἔφερε ἕναν ἄδειο ἄσκό στό πατητήρι καί μέ χαρούμενο πρόσωπο χαιρέτησε τούς Λογγοβάρδους πού ἐργάζονταν, παρουσίασε τό ἄσκι καί, πίο πολύ διατάζοντας παρά ζητώντας, τούς εἶπε νά τοῦ τό γεμίσουν. Ἀλλά οἱ ἔθνικοὶ ἄνδρες ἐκεῖνοι, ἐπειδή ὀλόκληρη τή μέρα ἤδη εἶχαν ἐργασθεῖ καί δέν μπορούσαν μέ τό ἄλεσμα νά βγάλουν λάδι ἀπό τίς ἐλιές<sup>2</sup>, δέχθηκαν μέ δυσφορία τά λόγια του καί τόν ἄρχισαν στίς βρισιές. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ μέ ἀκόμη πίο χαρούμενο πρόσωπο ἀπάντησε:

2. Προφανῶς λόγω ξηρασίας οἱ ἐλιές ἦταν ἀδύνατες. Οἱ σιτοδεῖες, ὅπως ξαναεἶπαμε, ἀποτελοῦν φαινόμενο κλασσικό γιά τήν Κεντρική καί Νότια Ἰταλία τῆς ἐποχῆς (βλ. καί παρακάτω § 4 κ.ε.).

«Αντίθετα, νά εὐχεσθε γιά μένα. Γεμίστε αὐτό τό ἀσκήσιον γιά τόν Σάγκτουλο, καί τότε αὐτός θά φύγει ἀπό ἐσᾶς νά γυρίσει πίσω». Καθώς ἐκεῖνοι δέν ἔβλεπαν λάδι νά κυλάει ἀπό τίς ἐλιές καί εἶχαν τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ νά ἐπιμένει νά τοῦ γεμίσουν τό ἀσκήσιον, νευρίασαν μέ σφοδρότητα καί ἄρχισαν νά τόν ἀποπέμπουν μέ ἀκόμη μεγαλύτερες λουδορίες.

3 Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, βλέποντας πώς μέ κανένα τρόπο δέν ἔβγαине λάδι ἀπό τό πιεστήριον, ζήτησε νά τοῦ δώσουν νερό, τό ὁποῖο μπροστά στό μάτι ὅλων τό εὐλόγησε καί τό ἔρριξε μέ τά ἴδια του τά χέρια στό πιεστήριον. Μέ τήν εὐλογία αὐτή ἀμέσως ξέσπασε τέτοιος καταρράκτης λαδιοῦ, πού οἱ Λογγοβάρδοι, οἱ ὁποῖοι προηγουμένως γιά πολλή ὥρα μάταια εἶχαν κοπιᾶσει, γέμιζαν ὄχι μόνο ὅλα τά δικά τους τά ἀγγεῖα, ἀλλά ἐπίσης καί τό ἀσκήσιον πού εἶχε φέρει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Τοῦ ἔδιναν τίς εὐχαριστίες τους, γιατί, αὐτός πού εἶχε ἔρθει γιά νά ζητήσει λάδι, ὁ ἴδιος ἔδωσε μέ τήν εὐλογία του αὐτό πού παρακαλοῦσε.

4 Ἄλλη πάλι φορά εἶχε ἐνσκήψει παντοῦ σφοδρή πείνα<sup>3</sup> καί συγχρόνως ἡ ἐκκλησία τοῦ μακαρίου μάρτυρος Λαυρεντίου εἶχε ἐμπρησθεῖ ἀπό τούς Λογγοβάρδους<sup>4</sup>. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἐπιθυμώντας νά τήν ἀνακαινίσει, προσέλαβε πολλούς τεχνίτες κι ἀκόμη περισσότερους ἐργάτες ὡς βοηθοῦς τους. Ἦταν συνεπῶς ἀναγκαῖο νά χορηγεῖται τό καθημερινό ἀνάλωμα στούς ἐργαζόμενους χωρίς ἀναβολή, ἀλλά κάτω ἀπό τήν πίεση τῶν δυσχερειῶν ἐκείνης τῆς πείνας ἔλειψε τό ψωμί. Ἄρχισαν οἱ ἐργάτες ἐπίμονα νά ζητοῦν τά πρὸς τό ζῆν, γιατί

3. Π, 21, 1.

4. Ἡ Λομβαρδική εἰσβολή συνέπεσε μέ πείνα στά χρόνια 571-574. Πιθανόν ὁ ἐν λόγω ναός νά μήν ἦταν μέσα στήν ἴδια τήν πόλη (ἐλλείπουν μαρτυρίες), ἀλλά κάπου γενικότερα στήν ὁμώνυμη ἐπαρχία.

ἀπό τήν ἀσιτία δέν εἶχαν πιά δυνάμεις νά δουλέψουν. Ἀκούγοντάς το αὐτό ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἐξωτερικά τούς παρηγόρησε ὑποσχόμενος αὐτό πού τούς ἔλειπε, ἀλλά ἐσωτερικά ὁ ἴδιος ἀνησυχῶσε σοβαρά, μή ἔχοντας τή δυνατότητα νά παράσχει τήν τροφή πού ὑποσχόταν.

Ἐκεῖ πού βιάδιζε πέρα-δῶθε ἀνήσυχος, ἔφθασε σέ ἓνα 5 φούρνο, στόν ὁποῖο τήν προηγούμενη μέρα εἶχαν ψήσει ψωμί γυναῖκες τῆς γειτονικῆς περιοχῆς. Ἐκεῖ ἔσκυψε γιά νά δεῖ, μήπως τυχόν εἶχε ξεμείνει ἀπό τίς ζυμώτριες κανένα ψωμί, ὅταν ξαφνικά βρῆκε πράγματι ἓνα ψωμί θαυμαστοῦ μεγέθους καί ἀσυνήθιστης λευκότητος. Τό πῆρε βέβαια, ἀλλά δέν θέλησε νά τό παρουσιάσει στούς τεχνίτες, μήπως τυχόν ἦταν ξένο καί μέ πρόφαση εὐσπλαγχνίας διαπράξει ἀμάρτημα. Τό περιέφερε λοιπόν στίς γειτόνισσες γυναῖκες, τό ἔδειξε σέ ὅλες καί ρώτησε μήπως εἶχε ξεμείνει ἀπό καμμιᾶ ἀπό αὐτές. Ἀλλά ὅλες, ὅσες εἶχαν φουρνίσει τήν προηγούμενη μέρα, εἶπαν πώς δέν ἦταν δικό τους καί βεβαίωσαν πώς εἶχαν πάρει ἀπό τόν φούρνο τά δικά τους ψωμιά σέ ἀκέραιο ἀριθμό.

6 Τότε χαρούμενος ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου πῆγε στούς πολυάριθμους τεχνίτες μέ τό ἓνα αὐτό ψωμί. Τούς παρότρυνε νά ἀποδώσουν εὐχαριστίες στόν Παντοδύναμο Θεό, τούς ἀνακοίνωσε πώς Ἐκεῖνος τούς χορήγησε τήν ἀνώνυμη<sup>5</sup> τους καί τούς κάλεσε ἀμέσως γιά τράπεζα, ὅπου τούς παράθεσε τό ψωμί πού εἶχε βρεῖ. Ἀφοῦ ἔφαγαν μέχρι κορεσμοῦ καί χόρτασαν πλήρως, μάζεψε περισσεύματα κλασμάτων ἀπό τό ψωμί<sup>6</sup> περισσότερα ἀπό ὅσο ἦταν ἀρχικά τό ἴδιο. Αὐτά τήν ἄλλη μέρα πάλι τούς τά ἔβαλε στήν τράπεζα, ἀλλά ἡ ποσότητα ἀπό τά νέα

5. βλ. Π, 8 σημ. 4.

6. Ἰωάν. 6, 12.

κλάσματα πού περίσσευσαν ξεπερνούσε και τά ίδια τά κλάσματα πού είχαν παρατεθεί.

7 Τό ἀποτέλεσμα ἦταν πώς γιά δέκα μέρες ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ τεχνίτες και οἱ ἐργάτες χόρταιναν ἀπό ἐκεῖνο τό μοναδικό ψωμί. Τό ἔτρωγαν κάθε μέρα, και κάθε μέρα περίσσευε ἀπό αὐτό, αὐτό πού ἦταν νά φαγωθεῖ τήν αὐριανή μέρα, θαρρεῖς και τά κλάσματα τοῦ ψωμιοῦ ἐκεῖνου μέ τό φάγωμα αὐξαναν και τά στόματα τῶν συνδαιτημόνων ἀναπαρήγαγαν τήν τροφή.

8 ΠΕΤΡΟΣ. Θαυμαστό γεγονός και ἐξαιρετικά ἐκπληκτικό, σύμφωνα μέ τό πρότυπο τοῦ Δεσποτικοῦ θαύματος<sup>7</sup>.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐθρεψε, Πέτρε, πολλούς μέ ἓνα ψωμί διά τοῦ δούλου Του, ὁ Ἰδιος πού χόρτασε αὐτοπροσώπως πέντε χιλιάδες ἀνθρώπους μέ πέντε ψωμιά. Ὁ Ἰδιος πού λίγους κόκκους σπόρων τούς πολλαπλασιάζει σέ παραγωγή καρπῶν. Ὁ Ἰδιος πού και τούς ἴδιους τούς σπόρους παρήγαγε ἀπό τή γῆ και ἐπίσης δημιούργησε τά πάντα ἐκ τοῦ μηδενός<sup>8</sup>.



9 Ἀλλά γιά νά μή θαυμάζεις περισσότερο καιρό τί ἔκανε ἐξωτερικά μέ τή δύναμη τοῦ Κυρίου ὁ ἀξιοσέβαστος ἀνδρας Σάγκτουλος, ἄκου τί λογῆς ὑπῆρξε μέ τή δύναμη τοῦ Κυρίου ἐσωτερικά.

10 Κάποια μέρα ἓνας αἰχμάλωτος διάκονος ἐκρατεῖτο δεμένος ἀπό τούς Λογγοβάρδους, κι αὐτοί πού τόν εἶχαν πιάσει σκεπτόντουσαν νά τόν ἐκτελέσουν. Σάν βράδιασε ἡ μέρα, ὁ ἀνθρωπος τοῦ Θεοῦ Σάγκτουλος ζήτησε ἀπό αὐτούς τούς Λογγοβάρδους νά τόν ἐλευθερώσουν χαρίζοντάς του τή ζωή. Αὐτοί

7. Ματθ. 14, 13-21.

8. Γενεσ. 1, 1-31.

ἀρνήθηκαν κατηγορηματικά πώς μπορούσαν νά τό κάνουν αὐτό. Σάν διαπίστωση πώς εἶχαν ἀποφασίσει τόν θάνατό του, ζήτησε νά τοῦ τόν παραδώσουν γιά νά ἀναλάβει αὐτός τήν φρούρησή του. Ἀμέσως τοῦ ἀπάντησαν: «Σοῦ τόν δίνουμε βέβαια νά τόν φρουρήσεις, ἀλλά ἀφοῦ θέσουμε τόν ἐξῆς ὄρο: ἄν αὐτός δραπετεύσει, θά πεθάνεις ἐσύ ἀντ' αὐτοῦ». Ὁ ἀνθρωπος τοῦ Κυρίου τό δέχθηκε πρόθυμα και ἀνέλαβε τόν διάκονο μέ ἐγγύηση τόν ἑαυτό του.

Τά μεσάνυχτα, σάν εἶδε ὅλους τούς Λογγοβάρδους βεβαρημένους μέ ὕπνο βαθύ, τόν ξύπνησε και τοῦ λέει: «Σήκω και φύγε γρήγορα. Ὁ Παντοδύναμος Θεός νά σέ ἐλευθερώσει». Ἀλλά ὁ διάκονος δέν ξέχασε τήν ὑπόσχεση ἐκεῖνου και τοῦ ἀπάντησε: «Νά φύγω, πάτερ, δέν μπορῶ, γιατί ἄν φύγω ἐγώ, δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία πώς ἀντί γιά μένα θά πεθάνεις ἐσύ ὁ ἴδιος». Ὁ ἀνθρωπος τοῦ Κυρίου Σάγκτουλος τόν βίασε νά φύγει, λέγοντας: «Σήκω και πήγαινε. Ὁ Παντοδύναμος Θεός νά σέ γλυτώσει. Γιατί ἐγώ στά χέρια Του βρίσκομαι. Τόσο μποροῦν νά κάνουν σέ μένα, ὅσο ὁ Ἰδιος ἐπιτρέψει». Ἐφυγε λοιπόν ὁ διάκονος κι ἀπόμεινε στή μέση σάν ἀπατημένος ὁ ἐγγυητής του.

Τό πρωί ἦρθαν οἱ Λογγοβάρδοι πού τοῦ εἶχαν δώσει γιά 12 φρούρηση τόν διάκονο, και ζήτησαν αὐτόν πού τοῦ παρέδωσαν. Ὁ ἀξιοσέβαστος πρεσβύτερος ἀπάντησε πώς δραπέτευσε. Τότε τοῦ λέει: «Ξέρεις ὁ ἴδιος καλύτερα ποιὰ εἶναι ἡ συμφωνία». Καί ὁ δούλος τοῦ Κυρίου σθεναρά εἶπε: «Ξέρω». Τοῦ λέει: «Εἶσαι καλός ἀνθρωπος. Δέν θέλουμε νά πεθάνεις μέ χιλιάδου βασανιστήρια. Διάλεξε ἄλλο σου τί θάνατο θέλεις». Ὁ ἀνθρωπος τοῦ Κυρίου τούς ἀπάντησε: «Στά χέρια τοῦ Θεοῦ βρίσκομαι. Σκοτώστε με μέ ὅποιον θάνατο ἐπιτρέψει. Αὐτός νά σκοτωθῶ». Τότε φάνηκε καλό σέ ὅλους τούς Λογγοβάρδους πού παρευρισκόντουσαν ἐκεῖ νά τόν ἀποκεφαλίσουν, γιά νά τοῦ

τερματίσουν τή ζωή μέ σύντομο θάνατο καί χωρίς βαριά βασανιστήρια.

13 Σάν μαθεύτηκε πώς ὁ Σάγκτουλος πού ἔχαιρε μεγάλης τιμῆς ἀνάμεσα τους λόγω τοῦ σεβασμοῦ πού προκαλοῦσε ἡ ἀγιότητά του, ἐπρόκειτο νά ἐκτελεσθεῖ, συγκεντρώθηκαν ὅλοι οἱ Λογγοβάρδοι πού βρέθηκαν στόν τόπο ἐκεῖνο, γιά νά παρακολουθήσουν χαρούμενοι, σύμφωνα μέ τήν ὑπερβολική ὠμότητα πού τούς διακρίνει, τό θέαμα τῆς ἐκτελέσεως. Τά ἀγγήματά τους λοιπόν σχημάτισαν κύκλο, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου ὀδηγήθηκε στή μέση καί ἀπό ὅλους τούς δυνατούς ἄνδρες ἐπιλέχθηκε ἓνας, γιά τόν ὁποῖο δέν ὑπῆρχε ἀμφιβολία πώς μέ ἓνα κτύπημα θά ἔκοβε τό κεφάλι του.

14 Ὅταν ὀδηγήθηκε ὁ ἀξιολύβαστος ἄνδρας ἀνάμεσα στους ἐνόπλους, κατέφυγε ἀμέσως κι αὐτός στό δικό του ὄπλο: ζήτησε νά τοῦ δοθεῖ ἡ ἄδεια νά προσευχηθεῖ λιγάκι. Τοῦ παραχωρήθηκε αὐτό καί προσέπεσε στή γῆ καί προσευχήθηκε. Καθώς προσευχόταν κάπως περισσότερη ὥρά, ὁ διαλεγμένος ἐκτελεστής τόν ἔσπρωξε μέ τή μύτη τοῦ ποδιοῦ γιά νά σηκωθεῖ, λέγοντας: «Σήκω, γονάτισε καί τέντωσε τόν λαιμό». Σηκώθηκε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου, ἔκλινε τά γόνατά του, τέντωσε τόν λαιμό του. Ἀλλά, ἔχοντας ἐκτείνει τόν αὐχένα του καί παρατηρώντας τό σπαθί νά βγαίνει ἀπό τή θήκη γιά αὐτόν, λέγεται πώς αὐτό μόνο φωναχτά εἶπε: «Ἄγιε Ἰωάννη<sup>9</sup>, ὑποδέξου το».



9. Ἐννοεῖ τόν ἀγ. Ἰωάννη τόν Πρόδρομο, πού κι αὐτός ἀποκεφαλίσθηκε, ἀλλά καί πού τόν εἶχαν σέ ἰδιαίτερα μεγάλη εὐλάβεια οἱ Λομβαρδοί.

15 Τότε ὁ διαλεγμένος δήμιος, κρατώντας τό γυμνωμένον ξίφος, μέ ὄλη του τή δύναμη σήκωσε ψηλά τόν βραχίονά του γιά νά κτυπήσει, ἀλλά μέ κανένα τρόπο δέν μπόρεσε νά τον κατεβάσει: ξαφνικά ξεράθηκε καί ἀπόμεινε ὁ βραχίονας ἀλύγιστος μέ τό σπαθί ὀρθωμένο στόν οὐρανό<sup>10</sup>. Τότε ὅλο τό πλῆθος τῶν Λογγοβάρδων, πού παρευρισκόταν γιά τό θέαμα ἐκεῖνο τῆς ἐκτελέσεως, μεταστράφηκε σέ εὐνοια καί αἶνους κι ἄρχισε νά θαυμάζει καί νά σέβεται μέ φόβο τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, γιὰτί φάνηκε πράγματι καθαρά ποιᾶς ἀγιωσύνης ἦταν αὐτός, πού ἔδωσε στόν ἀέρα τόν βραχίονα τοῦ δημίου του.

16 Τόν παρακάλεσαν νά σηκωθεῖ καί σηκώθηκε. Τόν παρακάλεσαν καί νά θεραπεύσει τόν βραχίονα τοῦ δημίου του, ἀλλά ἀρνήθηκε λέγοντας: «Ἐγώ μέ κανένα τρόπο δέν πρόκειται νά προσευχηθῶ γιά αὐτόν, ἂν δέν μοῦ δώσει ὄρκο προηγουμένως, πώς μέ τό χέρι αὐτό δέν θά σκοτώσει ποτέ ἄνθρωπο χριστιανό». Ὁ Λογγοβάρδος αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶχε χάσει τό χέρι του, γιά νά τό πούμε ἔτσι, μέ τό νά τό σηκώσει ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἐξαναγκασμένος ἀπό τήν τιμωρία του ὑποχρεώθηκε νά ὀρκισθεῖ πώς ποτέ δέν θά σκοτώσει ἄνθρωπο χριστιανό. Τότε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου παρήγγειλε: «Κατέβασε κάτω τό χέρι». Ἀμέσως τό κατέβασε. Χωρίς καθυστέρηση πρόσθεσε: «Ξανάβαλε τό ξίφος στή θήκη». Κι ἀμέσως τό ξανάβαλε.

17 Ἀποκτώντας ὅλοι λοιπόν ἐπίγνωση πόσης δυνάμεως ὑπῆρχε ὁ ἄνθρωπος, ἤθελαν, συναγωνιζόμενοι ἀναμεταξύ τους, νά τοῦ προσφέρουν ὡς δῶρο βόδια καί ὑποζύγια, τά ὁποῖα εἶχαν ἀρπάξει σέ λεηλασίες. Ἀλλά ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου ἀρνήθηκε νά δεχθεῖ τέτοιο δῶρο, παρά ζήτησε γιά δῶρο μιά καλή ἀνταμοιβή: «Ἐάν θέλετε νά μοῦ κάνετε κάποια χάρη, χαρίστε

10. πρβλ. Γ' Βασιλειῶν 13, 4-6.

μου όλους τους αιχμαλώτους που έχετε, για να έχω αίτια να προσεύχομαι για σας». Έτσι κι έγινε: "Όλοι οι αιχμάλωτοι απολύθηκαν μαζί του και κατ' οικονομίαν της άνωθεν Χάριτος, προσφέροντας προς θάνατον τον έαυτό του ο ένας χάριν ένός, λύτρωσε από τον θάνατο πολλούς.

18 ΠΕΤΡΟΣ. Θαυμαστό γεγονός, και παρόλο που και ο ίδιος τό έμαθα από άλλους, ώστόσο πραγματικά όμολογώ πώς, κάθε φορά που μου τό διηγούνται, τό νιώθω σαν καινούριο.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Μήν άπορείς σε τίποτα για τον Σάγκτουλο στο περιστατικό αυτό, αλλά ύπολόγισε, αν μπορείς, τί λογής ήταν εκείνο τό πνεύμα του, τό όποιο κράτησε τον λογισμό του τόσο άπλό και τον άνύψωσε σε τέτοια κορυφή δυνάμεως. Που ύπήρξε ή ψυχή του, όταν τόσο σθεναρά άποφάσισε να πεθάνει για τον πλησίον του και χάριν της πρόσκαιρης ζωής ένός αδελφού άψήφησε τή δική του και τέντωσε τον αυχένα του κάτω από τό ξίφος; Ποιά δύναμη αγάπης κυρίευσε εκείνη τήν καρδιά, που για τή σωτηρία ένός πλησίον δέν φοβήθηκε τον δικό της θάνατο;

19 Γνωρίζουμε μετά βεβαιότητας πώς αυτός ό εύσεβής άνδρας Σάγκτουλος δέν ήξερε καλά-καλά ούτε αυτά τά γράμματα της άλφαβήτου. Τά προστάγματα του νόμου δέν τά γνώριζε, αλλά, έπειδή «πλήρωμα νόμου ή αγάπη»<sup>11</sup>, τήρησε όλόκληρο τό νόμο με τήν αγάπη του Θεού και του πλησίον, και αυτό που δέν ήξερε έξωτερικά με τή θεωρία, τό ζούσε μέσα του με τήν αγάπη. Δέν είχε ίσως ποτέ διαβάσει αυτό που είπε



11. Ρωμ. 13,10.

ο Άπόστολος Ίωάννης για τον Σωτήρα μας: «Ότι εκείνος υπέρ ήμών τήν ψυχήν αυτού έθηκε, ούτω και ήμεεις όφείλομεν υπέρ των αδελφών τάς ψυχάς τιθέναί»<sup>12</sup>. Έν τούτοις είχε έπίγνωση του τόσο ύψηλου αυτού άποστολικού προστάγματος με τήν πράξη μάλλον παρά με τή θεωρία.

Άς συγκρίνουμε, αν θέλεις, εκείνου τήν σοφή άγνοια με 20 αυτή τήν δική μας άσοφη γνώση, που έρπει ή δική μας μόρφωση και που πετάει ή δική του. Έμεις μιλάμε για άρετές, όντας κενοί, και, σαν κατά κάποιον τρόπο να βρισκόμαστε ανάμεσα σε καρποφόρα δένδρα, όσφραινόμαστε τά φρούτα, μά δέν τά τρώγουμε. Έκείνος είχε μάθει να δρέπει τους καρπούς των άρετών, παρόλο που δέν ήξερε να τους όσφραίνεται με τά λόγια.

#### Ό θάνατος των δικαίων

ΠΕΤΡΟΣ. Πώς τό έξηγείς αυτό, σε παρακαλώ, ότι δηλ. 21 οί άγαθοί άνδρες όλο και αναπαύονται, και αυτοί που θά μπορούσαν να ζήσουν προς οικοδομήν πολλών είτε είναι έντελώς άδύνατο να βρεθούν, είτε είναι βέβαιο πώς όπωσδήποτε σπανίζουν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Είναι άντάξιο της πονηρίας αυτών που περιλείπονται στή ζωή τό ότι αυτοί που θά μπορούσαν να ώφελήσουν συγχωρούνται σύντομα και, καθώς πλησιάζει τό τέλος του κόσμου, οί εκλεκτοί παίρνονται, για να μή δούν χειρότερα. Πάνω σε αυτό πράγματι λέγει ό προφήτης: «Ό δίκαιος άπώλετο, και ουδείς εκδέχεται [διαλογίζεται] τή καρδιά· και άνδρες έλέους αίρονται, και ουδείς κατανοεί»<sup>13</sup>.

22 Για αυτό πάλι είναι γραμμένο: «Άνοιξατε, ίνα έξέλθω-σιν οί καταπατούντες αυτήν· άρατε εκ τής όδου τους λίθους»<sup>14</sup>.

12. Α΄ Ίωάν. 3,16.

13. Ήσαίας 57,1.

14. Ήερεμ. 27 (Μασ. 50), 26.



Ἐπί τούτου καί ὁ Σολομῶν: «Καιρός τοῦ βαλεῖν λίθους καί καιρός τοῦ συναγαγεῖν λίθους»<sup>15</sup>. Καθόσον λοιπόν ἐπείγεται τό τέλος τοῦ κόσμου, τόσο εἶναι ἀνάγκη νά συναχθοῦν οἱ ζωντανοί λίθοι<sup>16</sup> γιά τήν οὐράνια οἰκοδομή, οὕτως ὥστε νά αὐξηθεῖ ἡ δική μας Ἱερουσαλήμ στά μέτρα τῆς ὀλοκληρωμένης κατασκευῆς της. Οὔτε ὅμως πιστεύουμε πῶς θά παρθοῦν ὅλοι οἱ ἐκλεκτοί, ὥστε νά ἀπομείνουν στόν κόσμο μόνο οἱ διεστραμμένοι, γιατί ποτέ δέν θά μπορούσαν οἱ ἀμαρτωλοί νά ἐπιστρέψουν στόν θρῆνο τῆς μετανοίας, ἄν δέν ὑπῆρχαν καθόλου παραδείγματα ἀγαθῶν ἀνδρῶν, τά ὁποῖα νά ἐλκύσουν τόν νοῦ τους.

23 ΠΕΤΡΟΣ. Ἄδικα παραπονοῦμαι πού συγχωροῦνται οἱ καλοί, ἐφόσον βλέπω νά χάνονται σωρηδόν καί οἱ κακοί.

### 38

1 Ἡ ὄπτασία  
τοῦ Ρεδέμπτου,  
ἐπισκόπου  
πόλεως Φερέντιας

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γιά τό πράγμα αὐτό, Πέτρε, καθόλου μή θαυμάζεις. Ἡ ἀγάπη σου εἶχε γνωρίσει τόν Ρεδέμπτο<sup>1</sup>, ἐπίσκοπο Φερέντιας<sup>2</sup>, ἄνδρα εὐσεβοῦς ζωῆς, ὁ ὁποῖος ἀπεδήμησε ἀπό αὐτό τόν κόσμο πρῖν ἀπό περίπου ἑπτὰ χρόνια<sup>3</sup>. Αὐτός συνδεόταν μαζί μου μέ μεγάλη οἰκειότητα ὅταν ἀκόμη βρισκόμουν στό μοναστήρι. Ἐτσι αὐτό πού εἶχε γνωρίσει σχετικά μέ τό τέλος τοῦ κόσμου στόν καιρό τοῦ προκατόχου μου Ἰωάννου τοῦ νεωτέρου<sup>4</sup>, ἔτσι ὅπως εἶχε γίνει πασίγνωστο κατά

15. Ἐκκλησιαστής 3,5.

16. Α' Πέτρου 2,5.

38 1. Redemptus (=Λελυτρωμένος), γνωστός καί ἀπό ἐπιστολή τοῦ πάπα Πελαγίου Β' (στά 585-6), ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 8 Ἀπριλίου.

2. Ferentis, βλ. I, 9,1.

3. δηλ. στά 586-587.

4. Ἰωάννης Γ' (561-574) βλ. καί 8,1.

μῆκος καί πλάτος, κατόπιν δικῶν μου ἐρωτήσεων μου τό διηγήθηκε κι ὁ ἴδιος.

Ἐλεγε λοιπόν πῶς κάποια μέρα, ἐνῶ ἔκανε περιοδεία 2 στίς ἐνορίες<sup>5</sup> του κατά τή συνήθεια, ἔφθασε στήν ἐκκλησία τοῦ μακαρίου μάρτυρος Εὐτυχίου<sup>6</sup>. Σάν βράδιασε ἡ μέρα ἔβαλε νά τοῦ στρώσουν κοντά στόν τάφο τοῦ μάρτυρος καί ἐκεῖ ἤσυχασε μετά τή δουλειά του. Τά μεσάνυχτα, ὅπως διαβεβαίωνε, οὔτε κοιμόταν, οὔτε νά μείνει τελείως ξύπνιος μπορούσε. Ἡ ψυχὴ του ἦταν πλακωμένη, ὅπως συμβαίνει κάποτε, κι ἀγρυπνοῦσε βεβαρημένη ἀπό κάποιο φορτίο. Τότε μπροστά του παρουσιάσθηκε ὁ μακάριος μάρτυς Εὐτύχιος, λέγοντας: «Ρεδέμπτε, εἶσαι ξύπνιος;». Τοῦ ἀπάντησε: «Ξύπνιος». Τοῦ λέει: «Τέλος ἦκει πάση σαρκί. Τέλος ἦκει πάση σαρκί. Τέλος ἦκει πάτη σαρκί»<sup>7</sup>. Μετά ἀπό αὐτή τήν τριπλή φωνή ἡ ὄπτασία τοῦ μάρτυρος, πού εἶχε ἐμφανισθεῖ στά μάτια τοῦ νοῦ του, ἐξαφανίσθηκε. Τότε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου σηκώθηκε καί δόθηκε σέ ὄδυρους προσευχῆς.

Ἀμέσως ἀκολούθησαν τρομερά σημεῖα στόν οὐρανό: Πύρινες ρομφαῖες καί στρατεύματα φαινότουσαν πρὸς τό μέρος τοῦ Βορρά.

Σύντομα μετά<sup>8</sup> τό θηριῶδες ἔθνος τῶν Λογγοβάρδων, βγήκε ἀπό τούς τόπους κατοικίας του, σάν τό σπαθί ἀπό τή θήκη του, ὄρμησε πάνω στόν τράχηλό μας καί ἀπέκοψε κι ἐ-

5. par(τ)ochias (ἢ paroecias) = «παροικίας», ἐκκλησιαστικές κοινότητες.

6. Eutychius καί, ἐπί τό λαϊκώτερον, Juticus μάρτυς, παραμένει ἀνεξακρίβωτο γιά ποιόν ἀκριβῶς μάρτυρα πρόκειται (καί μάλλον γιά τοπικό). Ὁ ναός καί ὁ τάφος τοῦ μάρτυρος βρισκόταν στό Soriano, κάπου 15 Km ΝΑ ἀπό τή Φερέντια (βλ. χάρτη Δ6).

7. Γένεσις 6,13 (ἐπί Νῶε).

8. δηλ. τό 568.

ξήρανε τό γένος τῶν ἀνθρώπων, τό ὁποῖο σέ ὑπερβολικό πλῆθος ἀναδύθηκε σέ αὐτή μας τή γῆ σάν πυκνά σπαρτά. Ἐρημώθηκαν οἱ πόλεις, καταστράφηκαν τά κάστρα, πυρπολήθηκαν οἱ ἐκκλησίες, γκρεμίσθηκαν τά μοναστήρια ἀνδρῶν καί γυναικῶν. Τά κτήματα ἐγκαταλείφθηκαν ἀπό ἀνθρώπους καί στερημένη ἀπό κάθε καλλιεργητή ἡ γῆ μένει ἄδεια καί μόνη. Κανείς ἰδιοκτήτης δέν τήν κατοικεῖ. Τά θηρία κατέλαβαν τούς τόπους, πού προηγουμένως τούς κατεῖχε πλῆθος ἀνθρώπων. Τί συμβαίνει στά ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, δέν ξέρω· ἀλλά σέ αὐτή τή γῆ πού ἐμεῖς ζοῦμε, ὁ κόσμος δέν ἀναγγέλλει πιά τό τέλος του, τό δείχνει.

- 4 Τόσο πιά ἐπίμονα λοιπόν εἶναι ἀνάγκη νά ζητοῦμε τά αἰώνια, ὅσο συνειδητοποιοῦμε πόσο γρήγορα τά πρόσκαιρα ἔφυγαν ἀπό ἐμᾶς. Ὁ κόσμος αὐτός θά ἦταν καταφρονητέος ἀπό ἐμᾶς, κι ἂν ἀκόμα μᾶς ἔθελγε κολακευτικά, κι ἂν ἀκόμα μέ πλούσια ἀγαθά μᾶς χάιδευε τήν ψυχή. Ἀλλά τώρα πού καταπιέζεται ἀπό τόσες μᾶστιγες, ἐξαντλημένος ἀπό τήν τόση κακοδαιμονία, τώρα πού διπλασιάζει καθημερινά γιά μᾶς τίς θλίψεις, τί ἄλλο μᾶς φωνάζει παρά νά μή τόν ἀγαπάμε;



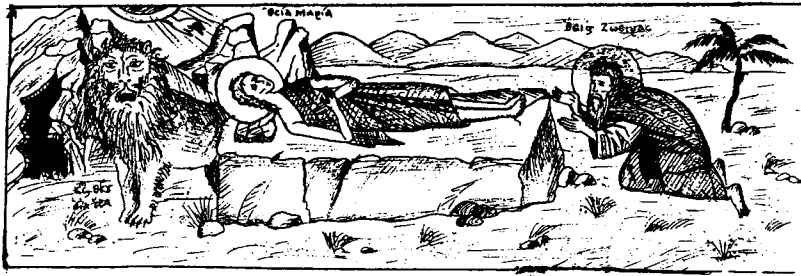
- 5 Θά ὑπῆρχαν πολλά ἀκόμη, τά ὁποῖα ἐπίσης θά ἔπρεπε νά διηγηθοῦμε γιά τά ἔργα τῶν ἐκλεκτῶν. Ἀλλά αὐτά τά θάβω στή σιωπή γιατί σπεύδω σέ ἄλλα.

**ΠΕΤΡΟΣ.** Ὑπολογίζω πόσοι καί πόσοι, πού βρίσκονται μέσα στούς κόλπους τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, ἀμφιβάλλουν γιά τή ζωή τῆς ψυχῆς μετά τόν θάνατο τῆς σαρκός. Παρακαλῶ νά ἔλεγες πρός οἰκοδομήν πολλῶν εἴτε ὅσα ἔχεις πρόχειρα ἀπό θεωρητικῆς ἀπόψεως, εἴτε ἂν κάποια παραδείγματα ψυχῶν ξανάρχονται στό νοῦ σου, οὕτως ὥστε οἱ καχύποπτοι νά μάθουν πώς ἡ ψυχή δέν τελειώνει μαζί μέ τό σῶμα.

**ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Εἶναι πολύ κοπιαστικό αὐτό τό ἔργο καί

μάλιστα γιά ἓνα νοῦ πολυάσχολο, πού ἀπλώνεται σέ ἄλλες ὑποθέσεις. Ἀλλά ἂν ὑπάρχουν μερικοί πού θά μπορούσε νά τούς ὠφελήσει, ἀναμφίβολα τό δικό μου τό θέλημα τό βάζω μετά ἀπό τήν ὠφέλεια τῶν πλησίων, καί, μέ ὅση δύναμη μοῦ χορηγήσει ὁ Θεός, θά καταδείξω στό ἐπόμενο τέταρτο βιβλίο, πώς ἡ ψυχή ζεῖ μετά τό τέλος τῆς σάρκας.





## ΒΙΒΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΠΕΡΙ ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΟΣ ΨΥΧΩΝ

### A. ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΩΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ;

#### α) Συζήτηση

#### 1

1 "Οτι τά αιώνια καί τά πνευματικά δέν τά πιστεύουν οί σαρκικοί, ἀπλῶς γιατί δέν γνώρισαν μέ τήν πείρα αὐτά πού ἀκοῦνε

καί τῆς τυφλότητος πού τώρα ὑποφέρουμε, γιατί μέ τήν ἀμαρτία ὁ ἴδιος σκορπίσθηκε ἔξω ἀπό τόν ἑαυτό του καί δέν μπορούσε πιά νά βλέπει τίς χαρές ἐκεῖνες τῆς οὐράνιας πατρίδας, πού προηγουμένως θεωροῦσε. Στόν Παράδεισο ὁ ἄνθρωπος εἶχε συνηθίσει νά ἐντρυφᾷ<sup>2</sup> στούς λόγους τοῦ Θεοῦ καί χάρις στήν καθαρότητα καρδιάς<sup>3</sup> καί τό ὕψος θεωρίας νά παρευρίσκεται ἀ-

**ΡΗΓΟΡΙΟΣ.** "Όταν ὁ προπάτορας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξαιτίας τοῦ ἀμαρτήματος ἀποδιώχθηκε ἀπό τίς χαρές τοῦ Παραδείσου<sup>1</sup>, ἤρθε σέ αὐτήν τήν ταλαιπωρία τῆς ἐξορίας

νάμεσα στά πνεύματα τῶν μακαρίων ἀγγέλων. Ἄλλά ὅταν ἔπεσε ἀπό ἐκεῖ, ἔφυγε ἀπό ἐκεῖνο τό νοερό φῶς, μέ τό ὁποῖο ἦταν γεμάτος.

Ἀπό ἐκεῖνου τήν σάρκα γεννημένοι κι ἐμεῖς μέσα στήν 2 τυφλότητα αὐτῆς τῆς ἐξορίας, ἀκοῦμε βέβαια πώς ὑπάρχει οὐράνια πατρίδα, ἀκοῦμε πώς πολίτες τῆς εἶναι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, ἀκοῦμε πώς σύντροφοι αὐτῶν τῶν ἀγγέλων εἶναι τά πνεύματα τῶν τελείων δικαίων<sup>4</sup>, ἀλλά ὅσοι εἶναι σαρκικοί, ἐπειδή δέν ὑπάρχει ἡ δυνατότητα νά γνωρίσουν μέ τήν πείρα ἐκεῖνα τά ἀόρατα, ἀμφιβάλλουν ἂν ἄραγε ὑπάρχει αὐτό πού δέν βλέπουν μέ τά σωματικά μάτια. Αὐτή ἡ ἀμφιβολία προφανῶς δέν μπορούσε νά ὑπάρξει στόν προπάτορά μας, γιατί κι ὅταν ἦταν ἀποκλεισμένος ἀπό τίς χαρές τοῦ Παραδείσου, τουλάχιστον θυμόταν τί εἶχε χάσει, γιατί τό εἶχε δεῖ. Αὐτοί ὅμως δέν μποροῦν νά συλλάβουν μέ τίς αἰσθήσεις ἤ μέ τή μνήμη ὅσα ἀκοῦνε, γιατί κανένα ἀπό αὐτά δέν κατέχουν ἐκ πείρας, ὅπως ἐκεῖνος, ἔστω ὡς προηγούμενο.

Γιά παράδειγμα, ἂν μιά ἔγκυος γυναίκα σταλεῖ στή φυ- 3 λακή καί ἐκεῖ γεννήσει τό παιδί, τό γεννημένο παιδί θά ἀνατραφεῖ καί θά μεγαλώσει στή φυλακή. Ἄν τυχόν τώρα ἡ μητέρα πού τό γέννησε τοῦ κατονομάσει ἥλιο, σελήνη, ἄστρα, βουνά καί κάμπους, πουλιά πού πετᾶνε, ἄλογα πού τρέχουν, ἐκεῖνο ὅμως πού γεννήθηκε καί ἀνατράφηκε στή φυλακή δέν ξέρει τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπό τό σκοτάδι τῆς φυλακῆς καί ἀκούει βέβαια πώς ὑπάρχουν αὐτά, ἀλλά ἐπειδή δέν τά γνώρισε μέ τήν πείρα, δυσπιστεῖ πώς ἀληθινά ὑπάρχουν. Ἔτσι καί οἱ γεννημένοι σέ αὐτή τήν τυφλότητα τῆς ἐξορίας τους ἄνθρωποι, ὅταν ἀκοῦν πώς ὑπάρχουν ὑπέρτατα καί ἀόρατα, δυσπι-

1

1. βλ. Γεν. 3.

2. βλ. Γεν. 2, 16-17.

3. βλ. Ματθ. 5,8.

4. βλ. Ἐβρ. 12, 22-23.

στούν αν είναι αληθινά, γιατί έχουν γνωρίσει μόνα αυτά τα κατώτατα, μέσα στα όποια γεννήθηκαν.

4 Συνέπεια αυτού ήταν να έλθει ο ίδιος ο Ποιητής άοράτων και όρατών, ο Μονογενής του Πατρός, προς λύτρωσιν του ανθρώπινου γένους και να στείλει τό άγιο Πνεύμα στις καρδιές μας, ούτως ώστε ζωοποιημένοι δι' Αυτού<sup>5</sup> να πιστεύουμε αυτά, πού δέν μπορούμε ακόμα να γνωρίσουμε εκ πείρας. Καθ' όσον λοιπόν δεχόμαστε αυτό τό Πνεύμα, τό ένέχυρο τής κληρονομίας μας<sup>6</sup>, δέν άμφιβάλλουμε για τή ζωή τών άοράτων.

5 "Όποιος όμως δέν είναι ακόμα στέρεος σέ αυτή τήν πεποίθηση, οφείλει άναμφίβολα να δίνει πίστη στους λόγους τών προχωρημένων και να πιστεύει αυτούς, πού ήδη διά του άγίου Πνεύματος έχουν λάβει πείρα τών άοράτων. Γιατί είναι άφρον<sup>7</sup> τό παιδί, αν έχει τή γνώμη πώς ψεύδεται ή μητέρα σχετικά μέ τό φώς, άπλώς γιατί τό ίδιο δέν γνώρισε τίποτε άλλο εκτός από τό σκοτάδι τής φυλακής.

6 ΠΕΤΡΟΣ. Μέ άναπαύει πολύ αυτό πού λές. Άλλά αυτός πού δέν πιστεύει πώς υπάρχουν τά άόρατα, είναι φυσικά άπιστος. Καί αυτός πού είναι άπιστος, σχετικά μέ αυτό, για τό όποιο άμφιβάλλει, δέν ζητάει πίστη, αλλά εκλογίκευση.



## 2

1 "Ότι δίχως πίστη ούτε ο άπιστος ζει

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Μέ τόλμη λέγω πώς δίχως πίστη ούτε ο άπιστος ζει. Γιατί εάν θελήσω να ρωτήσω αυτόν

τόν άπιστο ποιόν έχει πατέρα ή ποιάν μητέρα, άμέσως απαν-

5. Φράσεις πού προέρχονται από τό Σύμβολον τής Πίστεως.

6. βλ. Έφεσ. 1, 13-14.

7. Ψαλμ. 52,1.

τάει: «Έκείνον κι εκείνην». Άν ξανά τόν ρωτήσω μήπως κατάλαβε πότε συνελήφθη, ή είδε πότε γεννήθηκε, θα όμολογήσει πώς κανένα από αυτά ούτε κατάλαβε ούτε είδε, και όμως αυτό πού δέν είδε τό πιστεύει. Πράγματι χωρίς καμμία άμφισβήτηση βεβαιώνει πώς είχε εκείνον πατέρα και εκείνην μητέρα.

ΠΕΤΡΟΣ. Όμολογώ πώς μέχρι τώρα άγνοούσα πώς και ο άπιστος έχει πίστη. 2

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Έχουν ακόμα και οι άπιστοι πίστη, αλλά μακάρι να τήν είχαν στον Θεό. Εάν γινόταν κάπως να τήν έχουν, δέν θα ήταν άπιστοι. Άλλά από εδώ είναι πού πρέπει να έλεγχοθουν για τήν δυσσέβειά τους, από εδώ πρέπει να κληθοθουν στην Χάρη τής πίστεως: Εάν πιστεύουν για αυτό τό όρατό σώμα τους κάτι πού δέν είδαν, γιατί δέν πιστεύουν στα άόρατα, τά όποια σωματικώς δέν μπορούν να συλληφθουν μέ τήν όραση;

Τά λέγω αυτά, γιατί για τό ότι μετά τόν θάνατο τής 3 σάρκας ζει ή ψυχή, άπαιτείται προφανής εκλογίκευση, αλλά άναμειγμένη μέ πίστη.

## 3

"Ότι τρία ζωτικά πνεύματα έχουν δημιουργηθεί

1 Τρία πράγματι ζωτικά πνεύματα δημιούργησε ο Παντοδύναμος Θεός: ένα πού δέν καλύπτεται μέ σάρκα· άλλο πού καλύπτεται μέ σάρκα, αλλά δέν πεθαίνει μαζί μέ τή σάρκα· τρίτο πού καλύπτεται μέ σάρκα και πεθαίνει μαζί μέ τή σάρκα. Πνεύμα πού δέν καλύπτεται μέ σάρκα είναι τών άγγέλων· πνεύμα πού καλύπτεται μέ σάρκα, αλλά δέν πεθαίνει μαζί μέ τή σάρκα, είναι τών ανθρώπων· πνεύμα πού καλύπτεται μέ σάρκα και πεθαίνει μαζί μέ τή σάρκα είναι τών κτηνών και όλων τών άλόγων ζώων.

2 Ὁ ἄνθρωπος ἐπομένως, ὅπως ἔχει δημιουργηθεῖ στή μέση, κατώτερος τοῦ ἀγγέλου, ἀνώτερος τοῦ κτήνους, ἔτσι ἔχει κάτι κοινό μέ τό ἀνώτερο, κάτι κοινό μέ τό κατώτερο: τήν ἀθανασία δηλαδή τῆς ψυχῆς μέ τόν ἄγγελο, τήν θνητότητα τῆς σάρκας μέ τό κτήνος, ἕως ὅτου καί αὐτήν τήν θνητότητα τῆς σάρκας νά τήν ἀπορροφήσει ἡ δόξα τῆς ἀναστάσεως, καί ἡ σάρκα, προσκολλημένη στό πνεῦμα, νά διατηρηθεῖ στόν αἰῶνα, γιατί καί τό ἴδιο τό πνεῦμα, προσκολλημένο στόν Θεό, φυλάσσεται μέσα σέ Αὐτόν. Ἀλλά οὔτε καί τῶν κολασμένων ἡ σάρκα δέν ἐκλείπει τελείως μέσα στίς τιμωρίες, γιατί, ἂν καί φθίνει συνεχῶς, ὅμως πάντοτε ὑφίσταται, οὕτως ὥστε αὐτοί πού ἀμάρτησαν μέ τό πνεῦμα καί μέ τή σάρκα, ζώντας ὑποστατικῶς πάντοτε, καί κατά τήν σάρκα καί κατά τό πνεῦμα νά πεθαίνουν χωρίς τέλος.

3 ΠΕΤΡΟΣ. Ἰκανοποιοῦν τήν ἀνθρώπινη λογική τῶν πιστῶν<sup>1</sup> ὅλα ὅσα λέγεις. Ἀλλά σέ παρακαλῶ, ἐφόσον διακρίνεις μέ τόση διαφοροποίηση τά πνεύματα τῶν ἀνθρώπων καί τῶν κτηνῶν, τί εἶναι αὐτό πού λέγει ὁ Σολομών: «Εἶπα ἐγώ ἐν καρδίᾳ μου περί λαλιᾶς υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι διακρινεῖ αὐτούς ὁ Θεός, καί τοῦ δεῖξαι ὅτι αὐτοί κτήνη εἰσί. καί γε αὐτοῖς συνάντημα (=τέλος, θάνατος) υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου καί συνάντημα τοῦ κτήνους, συνάντημα ἐν αὐτοῖς»; Καί ἀκόμη ἀναπτύσσοντας λεπτομερῶς αὐτήν του τήν ῥήση, προσθέτει: «Ὡς ὁ θάνατος τούτου, οὕτως καί ὁ θάνατος τούτου, καί πνεῦμα ἐν τοῖς πᾶσι· καί τί ἐπερίσσευσεν ὁ ἄνθρωπος παρά τό κτήνος; οὐδέν». Καί σέ αὐτούς πάλι τούς λόγους ἐπισυνάπτει ὡς γενικό ὄρισμό: «Τά πάντα ματαιότης· τά πάντα εἰς τόπον ἕνα· τά

πάντα ἐγένετο ἀπό τοῦ χοός, καί τά πάντα ἐπιστρέψει εἰς τόν χοῦν»<sup>2</sup>.

## 4

Τό ζήτημα πού θέτει ὁ Σολομών, ἐκεῖ ὅπου λέγει: «Ἔνα εἶναι τό τέλος ἀνθρώπου καί κτηνῶν»

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Τό βιβλίον τοῦ Σολομώντος, στό ὁποῖο εἶναι γραμμένα αὐτά, ὀνομάζεται Ἐκκλησιαστής, καί «Ἐκκλησιαστής» θά πεί στήν κυριολεξία δημηγόρος<sup>1</sup>. Στήν σύναξη λοιπόν ἐκφέρεται ἡ ῥήση, μέ τήν ὁποία καταστέλλεται ἡ θορυβώδης διχογνωμία τοῦ πλήθους καί, ἐνώ οἱ πολλοί φρονοῦν διάφορα, μέ τήν ἐκλογίκευση τοῦ ἐκκλησιάζοντος καθοδηγοῦνται ὅλοι σέ μία κοινή γνώμη. Αὐτό λοιπόν τό βιβλίον λέγεται «δημηγόρος», ἀπλῶς γιατί σέ αὐτό ὁ Σολομών εἶναι σάν νά ἀναδέχεται τίς ἀντιλήψεις ἐνός στασιάζοντος πλήθους: Ὑπό τύπον ἀναζητήσεως λέγει αὐτά, πού τυχόν φρονεῖ ὁ ἀδόκιμος νοῦς, ὑπό τύπον δοκιμῆς. Δηλαδή τόσες γνώμες ἀνακινεῖ ὡς ὑπό τύπον ἀναζητήσεως, ὅσα διαφορετικά πρόσωπα ὑποδύεται ὡς τόν ἑαυτό του.

Ἀλλά ὁ ἀληθινός δημηγόρος σηκώνει, τρόπος τοῦ λέγειν, τό χέρι του, κατασιγάξει τούς θορύβους ὄλων καί τούς ἀνακαλεῖ σέ μία κοινή γνώμη, ὅταν στό τέλος αὐτοῦ τοῦ βιβλίου λέγει: «Τέλος λόγου, πάντες ὁμοῦ ἀκούσωμεν· τόν Θεόν φοβοῦ καί τάς ἐντολάς αὐτοῦ φύλασσε ὅτι τοῦτο πᾶς ὁ ἄνθρωπος»<sup>2</sup>. Πράγματι ἂν στό βιβλίον αὐτό κατά τόν μονόλογό του δέν εἶχε ὑποδυθεῖ πολλῶν πρόσωπα, γιατί παρότρυνε ὅλους μαζί μέ

3 1. ratio fidelium: εἶναι ἡ σύζευξη πίστεως καί ἐκλογίκευσης πού ἀναφέρθηκε προηγουμένως.

2. Ἐκκλησιαστής 3, 18-19-20.

4 1. concionator: αὐτός πού ὁμιλεῖ μπροστά στήν ἐκκλησία, στή συνέλευση.  
2. Ἐκκλησ. 12, 13.

αυτόν νά ἀκούσουν τό τέλος τοῦ λόγου; "Όταν λοιπόν στό τέλος τοῦ βιβλίου λέγει: «πάντες ὁμοῦ ἀκούσωμεν», ὁ ἴδιος γίνεται ὁ μόνος τοῦ μάρτυρας, πώς ὑποδύθηκε πρόσωπα πολλῶν καί γιαυτό εἶναι σάν νά μή μίλησε μόνο αὐτός.

3 Ὡς ἐκ τούτου ὑπάρχουν ἄλλα στό βιβλίο αὐτό, τά ὁποῖα ἀνακινοῦνται ὑπό μορφήν ἀναζητήσεως, καί ἄλλα, τά ὁποῖα ἱκανοποιοῦν τό μυαλό ὑπό μορφήν ἐκλογικεύσεως· ἄλλα τά ὁποῖα ἐκφέρει ἀπό ψυχῆ ἀνθρώπου πειραζομένου καί παραδομένου ἀκόμη στίς ἀπολαύσεις αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ἄλλα πάλι στά ὁποῖα ἐκθέτει τά πράγματα σύμφωνα μέ τήν συνετή λογική καί συγκρατεῖ τήν ψυχῆ μακριά ἀπό τήν ἀπόλαυση. Γιατί λέει ἐκεῖ: «Ἴδου εἶδον ἐγώ ἀγαθόν, ὃ ἐστί καλόν, τοῦ φαγεῖν καί τοῦ πιεῖν καί τοῦ ἰδεῖν ἀγαθωσύνην ἐν παντί μόχθῳ αὐτοῦ»<sup>3</sup>. Καί πολύ παρακάτω προσθέτει: «κρεῖττον πορευθῆναι εἰς οἶκον πένθους ἢ ὅτι πορευθῆναι εἰς οἶκον πότους»<sup>4</sup>.

4 Ἄν πράγματι εἶναι καλό νά φάγει κανεῖς καί νά πιεῖ, θά φαινόταν καλύτερο νά πορευθεῖ σέ οἶκο συμποσίου παρά σέ οἶκο πένθους. Ἄπό αὐτό δεικνύεται ὅτι ἐκεῖνο τό ἐξέφρασε ὡς ἐκ προσώπου τῶν ἀδυνάτων, ἐνῶ αὐτό τό προσέθεσε ὡς ὄρισμό τῆς συνετῆς λογικῆς. Γιατί ἀμέσως μετά διευκρινίζει τήν ἴδια τήν αἰτιολογία αὐτῆς τῆς λογικῆς, καί δεικνύει ποιά εἶναι ἡ ὠφέλεια στόν οἶκο τοῦ πένθους, λέγοντας: «Ἐν αὐτῷ γάρ τέλος παντός ἀνθρώπου μμνήσκει καί ὁ ζῶν δώσει εἰς καρδίαν αὐτοῦ τί γενήσεται»<sup>5</sup>.

5 Πάλι ἐχεῖ εἶναι γραμμένο: «Εὐφραίνου, νεανίσκε, ἐν νεότητί σου»<sup>6</sup>. Καί λίγο μετά διαβάζουμε: «Ἡ νεότης γάρ

3. Ἐκκλησ. 5,17.

4. Ἐκκλησ. 7,2α.

5. Ἐκκλησ. 7, 2β.

6. Ἐκκλησ. 11,9.

καί ἡ ἄνοια ματαιότης»<sup>7</sup>. Ὅταν ἐκ τῶν ὑστέρων ἐλέγχει ὡς μάταιο τό ἴδιο, πού προηγουμένως φαινόταν νά τό ἐκθειάζει, μέ αὐτό σαφῶς δηλώνει πώς ἐκεῖνους τούς λόγους τούς ἀνάφερε ὡς ἐκ μέρους τῆς ἐπιθυμίας τῶν σαρκικῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ αὐτούς τούς προσέθεσε ἐκ μέρους τῆς κατά ἀλήθειαν κρίσεως.

Ἔτσι λοιπόν ἐκφράζοντας καταρχάς τήν ἀπόλαυση τῶν σαρκικῶν ἀνθρώπων, ἐξαγγέλλει πώς εἶναι καλό νά τό ρίξει ἔξω κανεῖς καί νά φάγει καί νά πιεῖ, πράγμα τό ὁποῖο λίγο μετά ἀποδοκιμάζει ἐκ μέρους τῆς κρίσεως κατά τήν συνετή λογική, ὅταν λέγει ὅτι εἶναι καλύτερο νά πορευθεῖ κανεῖς σέ οἶκο



6 θρήνου παρά σέ οἶκο συμποσίου. Παρόμοια προτείνει πώς ὀφείλει ὁ νεανίσκος νά εὐφραίνεται κατά τή νεότητά του ὡς ἐκ μέρους τῶν διαβουλιῶν τῶν σαρκικῶν ἀνθρώπων, καί ὅμως λίγο μετά ἐκ μέρους ὀριστικοῦ ἀποφθέγματος ἐλέγχει τήν νεότητα καί τήν ἄνοια ὡς μάταια. Παρόμοια ἐπίσης ὁ δημηγόρος μας ὡς ἐκ μέρους τοῦ λογισμοῦ τῶν ἀδυνάτων ἀνθρώπων προ-

βάλλει μιά ρῆση τῆς ἐπιφανειακῆς ἀντίληψῆς τους, ὅταν λέγει: «Ἐν τό τέλος ἀνθρώπου καί κτηνῶν, καί συνάντημα ἔν αὐτοῖς· ὡς ὁ θάνατος τούτου καί ὁ θάνατος τούτου, καί πνεῦμα ἔν τοῖς πᾶσι· καί τί ἐπερίσσευσεν ὁ ἄνθρωπος παρά τό κτήνος; οὐδέν»<sup>8</sup>.

7 Ὡστόσο λίγο μετά ἐκφέρει τήν δική του ρῆση ὡς ὄρισμό κατά τήν συνετή λογική, λέγοντας: «τίς περισσεῖα τῷ σοφῷ ὑπέρ τόν ἄφρονα, καί τίς τῷ πτωχῷ, εἰμή ὅτι οἶδε πορευθῆναι

7. Ἐκκλησ. 11,10.

8. Ἐκκλησ. 3,19.

ἐνθα ἡ ζωὴ ἐστι;»<sup>9</sup>. Αὐτός ἐπομένως πού εἶπε: «οὐδέν ἐπερίσσευσεν ὁ ἄνθρωπος παρά τό κτήνος», ὁ ἴδιος πάλι ὀρίζει πῶς ἔχει κάτι ὁ σοφός ὄχι μόνο παραπάνω ἀπό τό κτήνος, ἀλλά ἀκόμη καί ἀπό τόν ἄφρονα ἄνθρωπο, δηλαδή «ὅτι πορεύεται, ἐνθα ἡ ζωὴ ἐστι». Μέ αὐτούς τούς λόγους καταρχάς δηλώνει πῶς ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων δέν εἶναι ἐδῶ, ἐφόσον μαρτυρεῖ πῶς εἶναι κάπου ἄλλου. Ἄρα ἔχει αὐτό ὁ ἄνθρωπος παραπάνω ἀπό τά κτήνη, ὅτι δηλαδή ἐκεῖνα μετά τόν θάνατο δέν ζοῦν, ἐνῶ αὐτός τότε ἀρχίζει νά ζεῖ, ὅταν μέ τόν θάνατο τῆς σάρκας τερματίζει αὐτήν τήν ὀρατή ζωή.

8 Ὁ ἴδιος ἐπίσης πολύ παρακάτω λέγει: «Πάντα, ὅσα ἂν εὖρη ἡ χεῖρ σου τοῦ ποιῆσαι, ὡς ἡ δυνάμις σου ποιήσον, ὅτι οὐκ ἔσται ποίημα καί λογισμός καί γνώσις καί σοφία τοῖς ἐν ἄδη, ὅπου σύ πορεύῃ ἐκεῖ»<sup>10</sup>. Πῶς ἐπομένως ἕνα εἶναι τό τέλος ἀνθρώπου καί κτήνους καί ἴση ἡ κατάσταση τοῦ καθενός, ἢ πῶς δέν ἔχει ὁ ἄνθρωπος τίποτα παραπάνω ἀπό τά κτήνη, τή στιγμή πού τά κτήνη μετά τόν θάνατο τῆς σάρκας δέν ζοῦν, ἐνῶ τά πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, ὀδηγημένα μετά τόν θάνατο τῆς σάρκας στόν ἄδη ἐξαιτίας τῶν κακῶν τους ἔργων, δέν πεθαίνουν οὔτε μέσα στόν ἴδιο τόν θάνατο; Ἄλλά μέ αὐτές τίς δύο τόσο ἀνόμοιες ρῆσεις καταδεικνύεται, πῶς ὁ ἀληθινός δημηγόρος ἐκεῖνο τό εἰσηγήθηκε ἐκ μέρους τῆς πειραζομένης σάρκας, καί αὐτό ὕστερα τό ὀρισε ἐκ μέρους τῆς πνευματικῆς ἀλήθειας.

9 ΠΕΤΡΟΣ. Σέ καλό βγήκε πού ἀγνοοῦσα αὐτό πού ρώτησα, ἐφόσον τό ἀποτέλεσμα ἦταν νά μάθω μέ τόσο ἀκριβεῖς λεπτομέρειες αὐτό πού ἀγνοοῦσα. Ἄλλά σέ παρακαλῶ νά μέ ἀ-

9. Ἐκκλησ. 6,8.

10. Ἐκκλησ. 9,10.

νεχθεῖς μέ μακροθυμία, ἐάν καί ἐγώ κατά τόν τύπο τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ μας ὑποδυθῶ ἀπέναντί σου τό πρόσωπο τῶν ἀδυνάτων ἀνθρώπων, γιά νά ὠφελήσω ἀμεσότερα τούς ἴδιους τούς ἀδυνάτους ὡς ὑπό μορφήν ἀναζητήσεως ἐκ μέρους τους.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γιατί νά μήν δεχθῶ μέ μακροθυμία νά 10 συγκαταβεῖς ἐσύ στήν ἀδυναμία τῶν πλησίον, ὅταν ὁ Παῦλος λέγει: «Τοῖς πᾶσι γέγονα τά πάντα, ἵνα πάντως τινάς σώσω»<sup>11</sup>; Ἐφόσον κάνεις καί ἐσύ τό ἴδιο κατά συγκατάβασιν χάριν ἀγάπης, σοῦ ὀφείλεται ἀκόμη μεγαλύτερη ἐκτίμησις, καθόσον ἀκριβῶς μέ αὐτό μιμεῖσαι τόν τύπο τοῦ ἐκπρεποῦς κήρυκος.

5 *505*

Τό ζήτημα ὅτι ἡ ψυχὴ ΠΕΤΡΟΣ. Ὅταν πέθανε κάποιος 1 ἔξέρχεται ἀόρατος; ἀδελφός, συνέβη νά εἶμαι ἐκεῖ παρών. Ὑπάρχει, ἐφόσον δέν Αὐτός ξαφνικά, ἐκεῖ πού μιλοῦσε, μπορεῖ νά γίνεῖ ὀρατή; ἄφησε τήν τελευταία του πνοή, καί αὐτόν πού προηγουμένως τόν ἔβλεπα νά μιλάει μαζί μου, ξαφνικά τόν εἶδα νεκρό. Ἄλλά ἂν βγήκε ἢ δέν βγήκε ἡ ψυχὴ του δέν εἶδα, καί μοῦ φαίνεται σκληρὴ ἡ ἀπαίτησις νά πιστεύουμε πῶς ὑπάρχει κάτι, πού κανεῖς δέν ἔχει τή δυνατότητα νά δεῖ. 2

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Τί τό θαυμαστό, Πέτρε, ἂν δέν εἶδες τήν ψυχὴ νά βγαίνει, ἐφόσον οὔτε κι ὅταν μένει στό σῶμα τήν βλέπεις; Μήπως τάχα τώρα, πού μιλάς μαζί μου, ἐπειδὴ δέν μπορεῖς νά δεῖς τήν ψυχὴ μου μέσα μου, πιστεύεις γι' αὐτό πῶς ἔχω ξεψυχήσει; Ἡ φύσις ἐπομένως τῆς ψυχῆς εἶναι ἀόρατη, καί βγαίνει αὐτὴ ἀπό τό σῶμα ἀόρατα κατά τόν ἴδιο τρόπο πού

11. Α' Κορινθ. 9,22.

μένει άόρατα και στό σώμα.

- 3 ΠΕΤΡΟΣ. Άλλά τή ζωή τής ψυχής, όταν μένει μέσ στό σώμα, μπορώ νά τήν συμπεράνω από τίς ίδιες τίς κινήσεις του σώματος, γιατί, εάν δέν υπήρχε ψυχή μέσ στό σώμα, τά μέλη αυτού του σώματος δέν θά μπορούσαν νά κινούνται. Ένώ τή ζωή τής ψυχής μετά τον θάνατο τής σάρκας σέ ποιές κινήσεις ή σέ ποιά έργα τήν βλέπω, ούτως ώστε από τά όρατά πράγματα νά κατανοήσω πώς υπάρχει αυτό, πού δέν μπορώ νά δώ;
- 4 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Όχι κατά αναλογία, αλλά κατά αντίστροφη αναλογία λέγω πώς τήν βλέπεις στό έξής: "Όπως ή δύναμη τής ψυχής ζωοποιεί και κινεί τό σώμα, έτσι ή θεία δύναμη γεμίζει όλα όσα δημιούργησε, και άλλα τά ζωοποιεί εμφυσώντας τους πνεύμα ζωής, σέ άλλα χορηγεί τά μέσα νά ζήσουν, σέ άλλα άπλώς και μόνο παρέχει τήν ύπαρξη. Έφόσον λοιπόν δέν άμφιβάλλεις πώς υπάρχει Θεός πού δημιουργεί και διευθύνει, γεμίζει και περιβάλλει, υπερβαίνει και υποβασιτάζει, άπερίγραπτος και άόρατος, έτσι δέν πρέπει νά άμφιβάλλεις πώς έχει Αύτός άόρατους λειτουργούς. Πράγματι αυτοί πού ύπηρετούν όφείλουν νά τείνουν προς όμοίωσιν αυτού, τον όποιο ύπηρετούν: ώστε δέν άμφισβητείται πώς αυτοί πού διακονούν τον άόρατο είναι άόρατοι. Και ποιοί άλλοι πιστεύουμε πώς είναι αυτοί, άν όχι οί άγιοι άγγελοι και τά πνεύματα των δικαίων<sup>1</sup>; Όπως επομένως, θεωρώντας τήν κίνηση του σώματος, συμπεραίνεις από αυτό τό κατώτερο στοιχείο τή ζωή τής ψυχής πού μένει στό σώμα, έτσι όφείλεις νά συμπεραίνεις τήν ζωή τής ψυχής πού βγαίνει από τό σώμα από ένα άνώτερο στοιχείο: Μπορεί δηλαδή νά ζει άόρατα αυτή, έφόσον πρέπει νά μείνει στήν διακονία του άοράτου Κτίστου.

5

1. πρβλ. Έβρ. 12, 22-23.

ΠΕΤΡΟΣ. Σωστά ειπώθηκαν όλα. Άλλά ό νοϋς απο- 5  
φεύγει νά πιστεύσει κάτι πού δέν έχει τή δυνατότητα νά δεϊ μέ  
τά σωματικά μάτια.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Όταν ό Παϋλος λέγει: «Έστι δέ πίστις 5  
έλλιζομένων ύπόστασις, πραγμάτων έλεγχος οϋ βλεπομέ-  
νων»<sup>2</sup>, άρα μπορούμε νά πούμε για κάτι πώς άληθινά πιστεύε-  
ται, όταν ακριβώς δέν είναι δυνατόν νά βλέπεται. Δηλαδή δέν  
είναι πλέον άντικείμενο πίστεως, αυτό πού είναι άντικείμενο  
όράσεως.

6  
"Όμως, για νά σέ κάνω νά σκεφθεις από τον ίδιο σου τον  
εαυτό, σου λέγω και ότι κανένα από τά όρατά δέν βλέπεται  
παρά μόνο διαμέσου των άοράτων: Νά, ό όφθαλμός του σώμα-  
τός σου άντικρύζει όλα τά σωματικά. Κι όμως αυτός ό σωματι-  
κός όφθαλμός τίποτα τό σωματικό δέν θά έβλεπε, εάν δέν του  
διήγειρε τήν όραση κάτι άσώματο. Δηλαδή: πάρε τον νοϋ, πού  
δέν βλέπεται, και τό μάτι, πού πριν έβλεπε, τώρα μάτια μέ-  
νει άνοιχτό. Αφαίρεσε τήν ψυχή από τό σώμα· παραμένουν ά-  
νοιχτά τά μάτια στό σώμα, αναμφίβολα. Λοιπόν, εάν έβλεπαν  
από μόνα τους, γιατί, όταν φεύγει ή ψυχή, δέν βλέπουν τίπο-  
τα; Από αυτό επομένως νά κατανοήσεις, ότι και τά ίδια ακό-  
μα τά όρατά δέν βλέπονται παρά διαμέσου των άοράτων.

7  
"Ας θέσουμε τώρα μπροστά στους νοερούς όφθαλμούς πώς  
κτίζεται ένα σπίτι, σηκώνονται τεράστιοι όγκοι, κρέμονται  
στις μηχανές<sup>3</sup> μεγάλες κολόνες. Σέ ρωτώ: ποιός κάνει αυτό τό  
έργο; Τό όρατό σώμα, σύροντας μέ τά χέρια τους όγκους αυ-  
τούς, ή ή άόρατη ψυχή, πού ζωοποιεί τό σώμα; Βγάλε τώρα

2. Έβρ. 11,1.

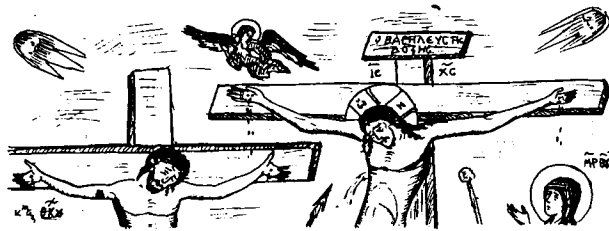
3. Προφανώς όχι μέ τή σημερινή έννοια: πρόκειται για μηχανικές άνυψωτι-  
κές τροχαλίες.



αυτό πού δέν βλέπεται στό σῶμα, καί ἀμέσως ἀπομένουν ἀκίνητα ὅλα τά ὁρατά σώματα τῶν μετάλλων<sup>4</sup>, πού πρίν φαινόντουσαν νά κινουῦνται.

8 Ἄπό αὐτό τό γεγονός πρέπει νά ἀντιληφθοῦμε, πώς ἀκόμα καί μέσα σέ αὐτόν τόν ὁρατό κόσμο τίποτα δέν μπορεῖ νά ἐπιτελεσθεῖ παρά μόνο διαμέσου τῆς ἀόρατου κτίσεως. Δηλαδή ὅπως ὁ Παντοδύναμος Θεός, ἐμφυσώντας πνεῦμα ζωῆς καί γεμίζοντας κάθε λογική ὑπόσταση, ζωοποιεῖ καί μαζί κινεῖ τά ἀόρατα, ἔτσι καί αὐτά τά ἀόρατα, γεμίζοντας τά σάρκινα σώματα πού βλέπονται, τὰ ζωοποιεῖ καί μαζί τὰ κινεῖ καί τὰ αἰσθητοποιεῖ.

9 ΠΕΤΡΟΣ. Ἄπό αὐτή τήν ἐπιχειρηματολογία ὁμολογῶ τήν ἡττα μου, πρὸς μεγάλη μου εὐχαρίστηση. Ἔχω σχεδόν ἐξαναγκασθεῖ νά θεωρῶ ὡς μηδαμινά πλέον αὐτά τά ὁρατά, ἐγώ πού προηγουμένως, ὑποδύμενος τό πρόσωπο τῶν ἀδυνάτων, ἀμφέβαλλα γιά τά ἀόρατα. Ἔτσι μέ ἀναπαύουν ὅλα ὅσα λέγεις. Ἀλλά ὅμως, ὅπως πληροφοροῦμαι τή ζωή τῆς ψυχῆς πού μένει στό σῶμα ἀπό τήν κίνηση τοῦ σώματος, ἔτσι ἐπιθυμῶ νά γνωρίσω μέ κάποιες ξεκάθαρες μαρτυρίες τή ζωή τῆς ψυχῆς μετά τόν θάνατο τοῦ σώματος<sup>5</sup>.



4. Μέταλλα νοοῦνται ἐδῶ κυρίως οἱ πέτρες, ἐφόσον κι αὐτές προέρχονται ἀπό τή γῆ.

5. Ἐπανέρχεται ὁ Πέτρος στήν ἀρχική του ἐρώτηση, γιατί ἀποδείχθηκε μόνο τό σκέλος τῆς ὑπάρξεως ἀόρατου κτίσεως, ἐνῶ δέν συζητήθηκε ἡ ὑπαρξη τῆς μέλλουσας ζωῆς, πράγμα πού θά γίνει ἀμέσως παρακάτω.

## 6

Ἔστι ὅπως καταλαβαίνεται ἡ ζωή τῆς ψυχῆς πού μένει στό σῶμα ἀπό τήν κίνηση τῶν μελῶν του, ἔτσι καί ἡ ζωή τῆς ψυχῆς μετά τόν θάνατο τοῦ σώματος πρέπει νά διαπιστωθεῖ μέ τοὺς ἁγίους ἀπό τή θαυματουργική τους δύναμη

1 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γιά τό θέμα αὐτό, ἐάν συναντήσω στήν ἀγάπη σου ἔτοιμη καρδιά<sup>1</sup>, δέν θά κουρασθῶ μέ πολλή ἐπιχειρηματολογία. Μήπως τάχα οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καί οἱ μάρτυρες Χριστοῦ θά καταφρονουσαν τήν παρούσα ζωή, θά ἔδιναν τή ζωή τους στό θάνατο τῆς σάρκας, ἐάν δέν ἤξεραν πώς θά ἐπακολουθοῦσε βεβαιότερη ζωή γιά τίς ψυχές; Ἐσύ ὁ ἴδιος λές πώς πληροφορεῖσαι τή ζωή τῆς ψυχῆς πού μένει στό σῶμα ἀπό τίς κινήσεις τοῦ σώματος. Καί νά πού αὐτοί πού παρέδωσαν τή ζωή τους σέ θάνατο καί πιστεύσαν πώς ὑπάρχει ζωή τῶν ψυχῶν μετά τόν θάνατο τῆς σάρκας, διαλάμπουν μέ καθημερινά θαύματα: Προσέρχονται στά νεκρά τους σώματα ζωντανοί ἄρρωστοι καί θεραπεύονται, ἔρχονται ἐπίορκοι καί κυριεύονται ἀπό δαιμόνιο, ἔρχονται δαιμονισμένοι καί ἐλευθερώνονται, ἔρχονται λεπροί καί καθαρίζονται, κουβαλοῦνται νεκροί καί ἀνασταίνονται<sup>2</sup>.

2 Ὑπολόγισε ἐπομένως πώς ζοῦν αὐτῶν οἱ ψυχές ἐκεῖ, ὅπου ζοῦν, ἐφόσον ἐδῶ καί τά νεκρά τους σώματα ζοῦν μέσα σέ τόσα θαύματα. Ἐάν λοιπόν καταλαβαίνεις τήν ζωή τῆς ψυχῆς πού μένει στό σῶμα ἀπό τήν κίνηση τῶν μελῶν του, γιατί δέν ἀναγνωρίζεις τήν ζωή τῆς ψυχῆς μετά τόν θάνατο τοῦ σώματος ἀκόμα καί μέσα στά νεκρά ὅστ᾽ ἀπό τήν ἐνέργεια τῶν θαυμάτων;

## 6

1. βλ. Ψαλμ. 56,8 & 107,2.

2. βλ. Ματθ. 11,5 & Λουκ. 7,22.

3 ΠΕΤΡΟΣ. Δέν υπάρχει, νομίζω, καμμιά λογική αντίρρηση σέ αυτόν τόν συλλογισμό. Καί τά όρατά πράγματα μās αναγκάζουν νά πιστέψουμε αυτό πού δέν βλέπουμε.

## 7

1 Ἡ έξοδος  
τῶν ψυχῶν

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Λίγο παραπάνω παραπονέθηκες πώς δέν εἶδες νά βγαίνει ἡ ψυχὴ ενός πού πέθαινε. "Ο-

μως ἤδη ἀποτελοῦσε σφάλμα σου ἀκριβῶς ὅτι ζήτησες μέ τά σωματικά μάτια νά δεῖς πράγμα ἀόρατο. Γιατί πολλοί ἀπό τούς δικούς μας, καθαρίζοντας τόν ὀφθαλμό τοῦ νοῦ μέ πίστη ἀγνή<sup>1</sup> καί μακρά προσευχή, ἀρκετές φορές εἶδαν ψυχές νά ἐξέρχονται ἀπό τό σῶμα. Γιαυτό εἶναι τώρα ἀνάγκη νά περιγράψω τί λογῆς τίς εἶδαν νά βγαίνουν<sup>2</sup> καί πόσα ἔβλεπαν οἱ ἴδιες, ὅταν ἔβγαιναν<sup>3</sup>, οὕτως ὥστε τά παραδείγματα νά πείσουν τήν κυμαινόμενη ψυχὴ γιά ὅσα τυχόν δέν μπόρεσε ἐπαρκῶς νά τό κάνει ἡ ἐκλογίκευση.

## β) Παραδείγματα

I. Ὁράματα τρίτων γιά τίς ψυχές

## 8

1 Ἡ έξοδος τῆς ψυχῆς  
τοῦ Γερμανοῦ,  
ἐπισκόπου Καπύης



τό δεύτερο βιβλίο αὐτοῦ τοῦ ἔργου<sup>1</sup> ἤδη ἔχω ἀναφέρει πώς ὁ εὐσεβῆς ἄνδρας Βενέδικτος, ὅπως πληροφορήθηκα ἀπό ἀξιόπιστους μαθητές του, εὐρι-

7 1. βλ. Ματθ. 5,8.

2. βλ. παρακάτω κεφάλαια 8-11.

3. βλ. παρακάτω κεφάλαια 12-19 καί 27-28.

4. σύμφωνα μέ τήν αἴτηση γιά παραδείγματα στό τέλος τοῦ προηγούμενου βιβλίου (III, 38,5).

8 1. στό κεφ. 35.

σκόμενος μακριά ἀπό τήν πόλη Καπύη, ἀντίκρουσε μέσ στά μεσάνυχτα τήν ψυχὴ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς τῆς πόλεως Γερμανοῦ νά μεταφέρεται ἀπό ἀγγέλους στόν οὐρανό μέσα σέ πύρινη σφαῖρα. Ἐπίσης ἐνῶ παρατηροῦσε αὐτήν τήν ψυχὴ νά ἀνεβαίνει, μέ πλάτυνση τοῦ κόλπου τοῦ νοός του, εἶδε ὀλόκληρο τόν κόσμο συγκεντρωμένο μπροστά στά μάτια του σάν κάτω ἀπό μιά μοναδική ἀκτῖνα ἡλίου.

## 9

Ἡ έξοδος  
τῆς ψυχῆς  
Σπεκιώζου  
μοναχοῦ

1 Ἀπό διήγηση καί πάλι τῶν μαθητῶν ἐκείνου ἔμαθα πώς δύο ἀδελφοί, εὐγενεῖς ἄνδρες καί μορφωμένοι στίς ἐξωτερικές σπουδές, πού ὀνομάζονταν ὁ ἕνας Σπεκιώζος<sup>1</sup> κι ὁ ἄλλος

Γρηγόριος, παρέδωσαν τόν ἑαυτό τους στή μοναχική πολιτεία κάτω ἀπό τόν κανόνα ἐκείνου. Ὁ εὐσεβῆς πατήρ τούς ἔβαλε νά κατοικήσουν στό μοναστήρι, πού εἶχαν κτίσει κοντά στήν πόλη Τερρακίνα<sup>2</sup>. Αὐτοί εἶχαν στήν κατοχή τους πολλὰ πλούτη στόν κόσμο αὐτό, ἀλλά τά σκόρπισαν ὅλα στούς πτωχοῦς χάριν τῆς δικῆς τους σωτηρίας καί παρέμειναν σέ αὐτό τό μοναστήρι.

2 Ὁ ἕνας ἀπό αὐτούς, ὁ Σπεκιώζος, εἶχε σταλεῖ γιά ὑποθέσεις τοῦ μοναστηριοῦ κάπου κοντά στήν Καπύη. Μιά μέρα ὁ ἀδελφός του Γρηγόριος, ἐνῶ συνέτρωγε μέ τούς ἀδελφούς καθισμένος στήν τράπεζα, μεταφέρθηκε μέ τό πνεῦμα ὑψηλά καί κοιτώντας εἶδε νά βγαίνει ἀπό τό σῶμα ἡ ψυχὴ τοῦ ἀδελφοῦ του Σπεκιώζου, πού βρισκόταν τόσο μακριά<sup>3</sup>. Ἀμέσως τό φανέ-

9 1. Speciosus (=Εὐειδής), πρῶην γνωστός ἀξιωματοῦχος. Ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 15 Μαρτίου.

2. βλ. II, 22.

3. Ἡ Τερρακίνα ἀπέχει ἀπό τήν Καπύη πάνω ἀπό 60 Km (βλ. χάρτη ΖΗ 8).

ρωσε στους αδελφούς, ἔφυγε βιαστικά καί βρήκε τόν ἀδελφό του ἤδη θαμμένο. Ἐξακρίβωσε μάλιστα πώς εἶχε ἐξέλθει ἀπό τό σῶμα τήν ἴδια ὥρα, πού κι ὁ ἴδιος τόν εἶχε δεῖ.

## 10

I Ἡ ψυχὴ  
ἐνός ἐγκλειστού

**Κ**άποιος θεοσεβῆς καί πιστότατος ἄνδρας, ἐνόσω ἀκόμα βρισκόμουν στό μοναστήρι<sup>1</sup>, μού διηγήθηκε, πώς μερικοί ἀπό τά μέρη τῆς Σικελίας κατευθύνονταν ἀκτοπλοϊκῶς γιά τή Ρώμη, ὅταν, εὐρισκόμενοι στή μέση τῆς θάλασσας, εἶδαν νά φέρεται στόν οὐρανό ἡ ψυχὴ ἐνός δούλου τοῦ Θεοῦ, πού εἶχε κάνει ἐγκλειστος στό Σάμνιο<sup>2</sup>. Αὐτοί ὅταν ἀποβιβάσθηκαν στή γῆ, διερευνώντας τήν ὑπόθεση ἂν ὄντως ἔτσι ἔγινε, ἐξακρίβωσαν πώς ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ἀπεδήμησε τήν ἴδια μέρα πού καί αὐτοί γνώρισαν πώς ἀνέβηκε ἐκεῖνος στά οὐράνια βασιλεία.

## 11

I Ἡ ἐξοδος  
τῆς ψυχῆς  
τοῦ ἀββᾶ Σπέ

**Ε**νόσω βρισκόμουν ἀκόμα στό μοναστήρι μου, ἀπό διήγηση ἐνός εὐσεβεστάτου ἀνδρός πληροφορήθηκα αὐτό πού λέγω. Ἔλεγε λοιπόν πώς ἕνας εὐσεβῆς πατήρ ὀνόματι Σπέ<sup>1</sup> ἔκτισε μοναστήρια στόν

10 1. Ἐπαναλαμβάνουμε (βλ. καί Εἰσαγωγή) πώς πρόκειται γιά τή μονή τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου στή Ρώμη (βλ. χάρτη).

2. Ἡ ἀπόσταση εἶναι καί πάλι μεγάλη, γιατί ἡ Σαμνία πλησιάζει κυρίως τήν Ἀδριατική θάλασσα, ἐνῶ τό πλοῖο βρισκόταν στό Τυρρηνικό πέλαγος (βλ. χάρτη).

11 1. Spes (=ἐλπίδα, Ἐλπιδιος), ἡγούμενος πολλῶν μοναστηριῶν, περίπτωση ἀνάλογη μέ τόν Ἐκύτιο (I,4). Ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό ἐορτολόγιο στίς 28 Μαρτίου.

τόπο πού ἐπονομάζεται Κάμπλε<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος χωρίζεται ἀπό τήν παλαιά Νουρσία μέ ἕνα ἐνδιάμεσο διάστημα ἕξι μιλίων. Αὐτόν ὁ Παντοδύναμος καί Ἐλεήμων Θεός τόν προστάτευσε ἀπό τήν αἰώνια μαστίγωση δίνοντάς του ἐδῶ μάστιγα, καί φύλαξε γιά αὐτόν καί τήν μεγαλύτερη αὐστηρότητα καί τήν μεγαλύτερη χάρη τῆς θείας Οἰκονομίας Του. Κατέδειξε πόσο προηγουμένως τόν ἀγαποῦσε παιδεύοντας<sup>3</sup>, μέ τό νά τόν θεραπεύσει ἀργότερα τελείως. Κάλυψε μέ σκοτάδι τά μάτια του γιά ἕνα διάστημα σαράντα χρόνων συνεχoῦς τυφλώσεως, μή ἀνοίγοντάς του κανένα φῶς, οὔτε τῆς πιο ἐλάχιστης θεάς.

Ἄλλά κανείς δέν μπορεῖ νά ἀντέξει τά πλήγματα πάνω 2  
του, ἂν τόν ἐγκαταλείψει ἡ Χάρις. Ἄν ὁ ἴδιος ὁ Ἐλεήμων Πατήρ, πού ἐπιβάλλει τήν θλίψη, δέν χορηγήσει ὑπομονή, ἀμέσως μέ τήν ἀνυπομονησία, αὐτό πού ἦταν γιά νά σμικρύνει τίς ἁμαρτίες, μᾶς αὐξάνει τήν ἁμαρτία. Τό ἀξιοθρήνητο ἀποτέλεσμα εἶναι πώς, ἀπό ἐκεῖ ἀκριβῶς πού ἔπρεπε νά ἐλπίζουμε τερματισμό τοῦ πταίσματός μας, ἐκεῖ αὐτό λαμβάνει αὐξηση. Γιαυτό βλέποντας ὁ Θεός τήν ἀδυναμία μας, ἀναμιγνύει μέ τίς μαστιγες καί τήν σκέπη Του, καί στόν καιρό τῆς δοκιμασίας δείχνεται στους ἐκλεκτούς υἱούς Του τώρα ἐλεημόνως δίκαιος, γιά νά φανεῖ σέ αὐτούς μετέπειτα δικαίως ἐλεήμων. Ἔτσι καί στόν εὐσεβῆ γέροντα αὐτόν, ἐνῶ τόν κάλυψε μέ ἐξωτερικό σκοτάδι, ποτέ δέν τοῦ στέρησε τό ἐσωτερικό φῶς. Αὐτός, ἐνῶ καταπονοῦνταν μέ τήν μάστιγμα τοῦ σώματος, μέ τήν σκέπη τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶχε παράκλησιν<sup>4</sup> καρδιάς.

2. Camples, τό σημερινό Campi, περίπου 10 Km πρὸς Β τῆς Νουρσίας (βλ. χάρτη Ζ5). Ἄλλα 5 Km πρὸς τὰ ΒΔ βρίσκεται ἡ μονή τοῦ Εὐθικίου (III, 15,2), πού εἶναι καί ἡ μονή πού σώζεται στήν περιοχή. Ὑπάρχει ἄλλωστε ἡ παράδοση πώς ἦταν καί αὐτὴ ἕνα ἀπό τὰ μοναστήρια τοῦ ἀββᾶ Σπέ.

3. βλ. Παροιμ. 3,12 & Ἐβρ. 12,6.

4. ἔμμεση ἀναφορά στήν ὀνομασία Παράκλητος.

3 Καί ὅταν συμπλήρωσε πιά τόν τεσσαρακοστό χρόνο τυφλότητας, ὁ Κύριος τοῦ ξαναέδωσε τό φῶς καί τοῦ ἀνήγγειλε πῶς πλησιάζει τό τέλος του. Τοῦ παρήγγειλε νά κηρύξει τόν λόγο τῆς ζωῆς<sup>5</sup> στά μοναστήρια πού εἶχε κτίσει τριγύρω, οὕτως ὥστε, ἔχοντας ξαναβρεῖ αὐτός τό σωματικό του φῶς, περιοδεύοντας χάριν ἐπισκέψεως νά διανοίξει στούς ἀδελφούς τό φῶς τῆς καρδιάς τους. Αὐτός πειθαρχώντας ἀμέσως στίς προσταγές, περιόδευσε στά κοινόβια τῶν ἀδελφῶν καί κήρυξε τίς ἐντολές τῆς ζωῆς<sup>6</sup>, πού αὐτός εἶχε μάθει πράττοντάς τες.

4 Τήν δέκατη πέμπτη μέρα λοιπόν ἐπέστρεψε στό μοναστήρι του, ἔχοντας ὀλοκληρώσει τό κήρυγμα. Ἐκεῖ συγκάλεσε τούς ἀδελφούς, στάθηκε στό μέσο, μετέλαβε τό Δεσποτικό Σῶμα καί Αἷμα καί στή συνέχεια ἄρχισε μαζί τους μυστικές ὠδές ψαλμῶν. Καί ἐνῶ ἐκεῖνοι ἔψαλλαν, αὐτός ἀπορροφημένος στήν προσευχή παρέδωσε τό πνεῦμα του. "Ὅλοι τότε οἱ παρευρισκόμενοι ἀδελφοί, εἶδαν νά βγαίνει ἀπό τό στόμα του ἕνα περιστέρι. Ἀμέσως ἀνοιξε ἡ ὄροφή τοῦ ναοῦ, βγήκε αὐτό ἔξω, μπροστά στά βλέμματα τῶν ἀδελφῶν, καί εἰσέδυσσε στόν οὐρανό. Καί πρέπει νά πιστέψουμε πῶς ἡ ψυχή του ἐμφανίσθηκε σέ σχῆμα περιστεριοῦ, ἀκριβῶς γιά νά δείξει ὁ Παντοδύναμος Θεός μέ αὐτό τό ἴδιο τό σχῆμα, μέ πόσο ἀπλή καρδιά τόν εἶχε ὑπηρετήσει ἐκεῖνος ὁ ἄνδρας<sup>7</sup>.



5. βλ. Α' Ἰωάν. 1,1.

6. βλ. Βαρούχ 3,9.

7. Τό περιστέρι συμβολίζει τήν ἀπλότητα (=ἀκακία, ἀκεραιότητα), βλ. Ματθ. 10,16.

## II. Ὁράματα τῶν μελλοθανάτων

### 12

Ἡ ἐξοδος  
τῆς ψυχῆς  
ἐνός πρεσβυτέρου  
τῆς Νουρσίας



1 ἄλλά νά μὴν ἀποσιωπήσω καί αὐτό, πού ἀνέφερε πῶς συνέβη στήν ἐπαρχία τῆς Νουρσίας<sup>1</sup> ὁ εὐσεβῆς ἄνδρας ἀββᾶς Στέφανος<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη πρὶν ἀπό ὄχι πολύ καιρό ἐδῶ στήν πόλη μας καί τόν ὁποῖο γνώρισες καί ὁ ἴδιος καλά.

2 Ἐλεγε πῶς ἐκεῖ κάποιος πρεσβύτερος διοικοῦσε τήν ἐμπιστευμένη σέ αὐτόν ἐκκλησία μέ μεγάλο φόβο Κυρίου. Αὐτός ἀπό τόν καιρό πού δέχθηκε τήν Χειροτονία του, τήν πρεσβυτέρα του τήν ἀγαπούσε σάν ἀδελφή του, ἀλλά καί σάν ἐχθρό του φυλαγόταν ἀπό αὐτήν. Ποτέ δέν τήν ἄφηνε νά ἔρχεται πολύ κοντά του καί δέν τῆς ἐπέτρεπε νά τόν πλησιάσει γιά καμμιά δικαιολογία. Εἶχε ξεκόψει μαζί της ἐκ θεμελίων κάθε κοινωνία οἰκειότητας. Γιατί εἶναι ἀλήθεια πῶς ἔχουν καί αὐτό τό ἰδίωμα οἱ ἅγιοι ἄνδρες: γιά νά εἶναι πάντοτε μακριά ἀπό τά ἀπαγορευμένα, πολλές φορές ξεκόβουν ἀπό τούς ἑαυτούς τους καί τά ἐπιτρεπόμενα. Ἔτσι αὐτός ὁ ἄνδρας, γιά νά μὴν περιέλθει σέ κανένα πταῖσμα ἐξαιτίας της, ἀρνιόταν στόν ἑαυτό του καί τήν πιό ἀναγκαῖα ἐξυπηρέτηση διαμέσου αὐτῆς.

3 Αὐτός λοιπόν ὁ εὐσεβῆς πρεσβύτερος, ὅταν συμπλήρωσε πολλά χρόνια ζωῆς, τόν τεσσαρακοστό χρόνο ἀπό τήν χειροτονία του<sup>3</sup> προσεβλήθη ἀπό βαριά καύση πυρετοῦ καί ἔφθασε στά

12

1. βλ. I,4,8.

2. Προφανῶς ἦταν κι αὐτός πρόσφυγας στή Ρώμη μετά τή Λομβαρδική εἰσβολή.

3. Σύμφωνα μέ τίς μαρτυρίες τῆς ἐποχῆς ἡ χειροτονία σέ πρεσβύτερο γινό-

τελευταία του. Όταν ή πρεσβυτέρα του τόν είδε νά ἔχουν πιά παραλύσει τά μέλη του καί νά εἶναι ξαπλωμένος σάν νεκρός, προσπάθησε νά διαγνώσει ἂν ὑπῆρχε μέσα του ἀκόμα ζωτική πνοή, βάζοντας τό αὐτί της στή μύτη του. Ἐκεῖνος διατηροῦσε ἀκόμα λεπτότατη ἀναπνοή καί, μόλις τήν αἰσθάνθηκε, μέ ὅσο λιγιστό κουράγιο διέθετε γιά νά μπορέσει νά μιλήσει, μέσα στό βρασμό τῆς ψυχῆς του περισυνέλεξε λίγη φωνή καί ἄρθρωσε: «Φύγε ἀπό μένα, γυναίκα. Ἀκόμα ζεῖ ἡ σπῖθα. Πάρε μακριά τό ἄχυρο».

4 Σάν ἀπομακρύνθηκε λοιπόν ἐκείνη, ἀνέλαβε δυνάμεις τό σῶμα του καί ἄρχισε μέ μεγάλη ἀγαλλίαση νά φωνάζει: «Καλῶς ἦλθαν οἱ κύριοί μου, καλῶς ἦλθαν οἱ κύριοί μου. Πῶς καταξίωσατε νά ἔλθετε στόν τόσο τιποτένιο δούλο σας; Ἔρχομαι, ἔρχομαι. Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ». Καί καθώς ἐπανελάμβανε ξανά καί ξανά ἀρκετές φορές αὐτές τίς κουβέντες, οἱ γνωστοί του πού τοῦ παραστεκόντουσαν γύρω - γύρω ρωτοῦσαν νά μάθουν σέ ποιούς τίς ἔλεγε. Ἐκεῖνος μέ ἀπορία τούς ἀπάντησε: «Καλά, δέν τούς βλέπετε πού ἦρθαν ἐδῶ οἱ ἅγιοι Ἀποστολοῖ; Τόν μακάριο Πέτρο καί τόν Παῦλο τούς πρώτους τῶν Ἀποστόλων δέν τούς βλέπετε;». Καί στραμμένος ξανά πρὸς αὐτούς, ἔλεγε: «Νά, ἔρχομαι, νά, ἔρχομαι». Καί μέ αὐτά τά λόγια παρέδωσε τήν ψυχὴ του καί ἔδωσε βέβαιη μαρτυρία πῶς ἀληθινά εἶδε τούς ἁγίους Ἀποστόλους, ἀκολουθώντας τους.



ταν στίς περιοχές ἐκεῖ μετά τά 35 χρόνια. Ἄρα ὁ γέροντας ἐδῶ ἦταν τουλάχιστον 75 χρονῶν.

Πράγματι συμβαίνει πολλές φορές στους δικαίους, κατὰ τόν θάνατό τους νά δέχονται ὀπτασίες τῶν προηγηθέντων ἀγίων γιά νά μήν φοβηθοῦν τήν καταδικαστική ἀπόφαση τοῦ θανάτου τους, ἀλλά, καθώς δεικνύεται στόν νοῦ τους ὁ ὄμιλος τῶν ἐντός τῆς Βασιλείας πολιτῶν, νά λυθοῦν ἀπό τόν δεσμό τῆς σάρκας τους χωρίς λύπη καί φόβο.

### 13

Ἡ ψυχὴ  
τοῦ Πρόβου,  
ἐπισκόπου τῆς  
πολιτείας Ρεάτε

1 Πάνω στό ἴδιο θέμα νά μήν ἀποσιωπήσω αὐτό, πού συνήθιζε νά μοῦ διηγείται ὁ δούλος τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ Πρόβος<sup>1</sup>, ὁ ὁποῖος τώρα βρίσκεται στήν πόλη μας στό μοναστήρι πού καλεῖται τοῦ Ρενάτου<sup>2</sup>, γιά τόν Πρόβο<sup>3</sup> τόν θεῖο του, ἐπίσκοπο τῆς πολιτείας Ρεάτε<sup>4</sup>: Ἔλεγε πῶς, ὅταν πλησίαζε τό τέλος τῆς ζωῆς του, ἐπλήγη ἀπό πολύ βαριά ἀσθένεια. Ὁ πατέρας του, ὀνόματι Μάξιμος, ἀποστέλλοντας ὑπηρετές στά περίχωρα ἔσπευσε νά συγκεντρώσει γιατρούς, μήπως τυχόν μπορέσει νά δώσει θεραπεία στήν ἀρρώστια του. Ἀλλά σάν μαζεύθηκαν ἀπό παντοῦ ἀπό τούς γειτονικούς τόπους οἱ γιατροί, μόλις ἔπιασαν τόν σφυγμό του ἐξανήγγειλαν πῶς σύντομα ἐπρόκειτο νά γίνει ἡ ἐξοδός του.

2 Ὄταν κόντευε πιά ἡ ὥρα τῆς τράπεζας καί ἡ ὥρα ἦταν

- 13
1. Probus, εὐσεβῆς λαϊκός πού τόν ἔκανε ἀπροσδόκητα ἠγούμενο ὁ ἅγ. Γρηγόριος, ὁ ὁποῖος τόν χρησιμοποίησε καί ὡς ἀντιπρόσωπό του στίς διαπραγματεύσεις μέ τούς Λομβαρδούς.
  2. Renati, ἡ μονή τῶν ἁγίων Ἀνδρέου καί Λουκίας, μᾶλλον κοντά στόν Τίμπερη, πλησιάζοντας στόν Πίγκιο λόφο (βλ. χάρτη Ρώμης).
  3. Probus, ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 15 Μαρτίου.
  4. βλ. I, 4,9 καί σημ.

μᾶλλον περασμένη, ὁ ἀξιόσεβαστος ἐπίσκοπος, μεριμνώντας περισσότερο γιὰ ἐκείνων τὴν ὑγεία παρά γιὰ τὴν δικιά του, παρότρυνε ὅσους παρευρίσκονταν νὰ ἀνεβοῦν μαζί μέ τόν γέροντα πατέρα του στόν πάνω ὄροφο τοῦ ἐπισκοπείου καί ἐκεῖ νὰ φάγουν γιὰ νὰ ἀναλάβουν δυνάμεις μετά τὴν δουλειά τους. Ὅλοι λοιπόν ἀνέβηκαν στό οἶκημα. Μοναχά ἓνα μικρό παιδάκι ἀπέμεινε, γιὰ τό ὁποῖο ὁ Πρόβος, πού προαναφέραμε, διαβεβαιώνει πώς ζεῖ ἀκόμα σήμερα.

3 Αὐτό, ἐκεῖ πού στεκόταν δίπλα στό κρεβάτι τοῦ ἀρρώστου, ξαφνικά ἀντίκρουσε κάποιους ἄνδρες νὰ μπαίνουν μέσα καί νὰ κατευθύνονται πρὸς τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ ντυμένοι μέ λευκές στολές, τῶν ὁποίων τό φῶς τοῦ προσώπου ὑπερέβαλλε καί αὐτή τὴν λάμψη τῶν ἱματίων τους. Κατάπληκτο ἀπό τὴ λαμπρότητα τῆς ἀκτινοβολίας τους τό παιδί, ἔβγαλε μιά φωνή καί ἄρχισε νὰ κραυγάζει ποιοί τάχα νὰ ἦταν ἐκεῖνοι. Ἀπὸ τὴ φωνή αὐτὴ διεγέρθηκε καί ὁ Πρόβος, κοίταξε καί ἀναγνώρισε αὐτούς πού εἶχαν μπεῖ μέσα, καί ἄρχισε νὰ καθησυχάζει τό παιδί πού φώναζε καί κλαυθμύριζε, λέγοντας: «Μὴ φοβάσαι. Νά, ἦρθαν σέ μένα ὁ ἅγιος Ἰουβενάλιος καί ὁ ἅγιος Ἐλευθέριος οἱ μάρτυρες<sup>5</sup>».

4 Αὐτό ὅμως μὴ ἀντέχοντας τό ἐξάισιο μιᾶς τέτοιας ὀπτασίας, ἔφυγε μέ γρήγορο τρέξιμο ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα καί ἀνήγγ-

5. Καί οἱ δύο ἅγιοι σχετίζονται μέ τὴν περιοχὴ:

— Juvenalis, εἶγνε τόν Δ' αἰώνα ἐπίσκοπος Ναρνίας (βλ. III, 6 καί σημ., καί χάρτη Ε6). Ἐκοιμήθη τό 377 (ἀπὸ τόν ἅγ. Γρηγόριο ὀνομάζεται καταχρηστικῶς μάρτυς). Τιμᾶται κατὰ τό Ρωμαϊκὸ ἑορτολόγιο στίς 3 Μαΐου.

— Ἐλευθέριος ἱερομάρτυς ἐπὶ Ἀδριανοῦ, καταγόταν ἀπὸ τὴ Ρώμη καί διετέλεσε ἐπίσκοπος Ἰαλυρικοῦ, μαρτύρησε στή Ρώμη καί ἐνταφιάσθηκε στό Ρεάτε, περὶ οὗ ὁ λόγος, ὅπου καί ἰδιαίτερα τιμᾶται μέχρι σήμερα. Ἐορτάζεται ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία στίς 15 Δεκεμβρίου καί ἀπὸ τὴν Δυτικὴ στίς 18 Ἀπριλίου.

γειλε αὐτούς πού εἶχε δεῖ στόν πατέρα ἐκείνου καί τούς γιατρούς. Αὐτοὶ κατεβήκαν γρήγορα, ἀλλὰ τόν ἄρρωστο πού εἶχαν ἀφήσει τόν βρῆκαν νεκρό, γιὰ τὸν πῆραν μαζί τους ἐκεῖνοι, πού τὴν θεά τους δέν μπόρεσε νὰ ἀντέξει τό παιδί πού ἀπέμεινε ἐκεῖ μέσα.

## 14

Ἡ κοίμησις  
τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ  
Γάλλας

Μέσα σέ αὐτὰ κρίνω πώς δέν πρέπει νὰ ἀποσιωπηθεῖ καί αὐτό πού μοῦ γνωστοποιήθηκε ἀπὸ διήγηση σοβάρων καί πιστῶν προσώπων<sup>1</sup>: Στὰ χρόνια τῶν Γόθων<sup>2</sup> ἡ Γάλλα<sup>3</sup>, μιά εὐγενέστατη κόρη αὐτῆς τῆς πόλης μας, θυγατέρα τοῦ ὑπάτου καί πατρικίου Συμμάχου<sup>4</sup>, σέ νεανικὴ ἡλικία δόθηκε σέ σύζυγο, ἀλλὰ σέ διάστημα ἑνός χρόνου ἐκεῖνος πέθανε καί τὴν ἄφησε χήρα. Τὰ ἄφθονα ἀγαθὰ τοῦ κόσμου δελέαζαν. Τὰ πλούτη καί ἡ νεότητά φώναζαν νὰ κάνει δεύτερο γάμο. Αὐτὴ ὅμως διάλεξε μᾶλλον νὰ συνάψει μέ τόν Θεό πνευματικούς γάμους, οἱ ὁποῖοι ἀρχίζουν ἀπὸ θρῆνο, ἀλλὰ καταλήγουν στίς αἰώνιες χαρές, παρά νὰ ὑποβληθεῖ σέ σαρκικούς γάμους, οἱ ὁποῖοι πάντοτε ἀρχίζουν ἀπὸ εὐφροσύνη καί φθάνουν στό τέλος μέ θρῆνο.

Ἐπειδὴ μάλιστα τό σῶμα τῆς ἦταν ἰδιαίτερα φλογερῆς ἰδιοσυγκρασίας, ἄρχισαν οἱ γιατροὶ νὰ τῆς λένε πώς, ἂν δέν

14

1. Φαίνεται πώς πρόκειται γιὰ μοναχές τῆς μονῆς τῆς Γάλλας (παραγρ. 5).

2. Ἐπαναλαμβάνουμε πώς πρόκειται γιὰ τὰ χρόνια 476-555 μ.Χ.

3. Galla, τιμᾶται στό Ρωμαϊκὸ ἑορτολόγιο στίς 5 Ὀκτωβρίου. Καί αὐτὴ καί οἱ ἀδελφές τῆς Ρουστικιανῆ καί Πρόβα εἶναι πρόσωπα ἐπιφανῆ τῆς ἐποχῆς, γνωστὰ καί ἀπὸ ἐξωτερικὲς μαρτυρίες τῶν ἀρχῶν τοῦ βου αἰῶνος.

4. Εἶχε τραγικὸ τέλος τό 526 (βλ. 31,4).

ἐπέστρεφε σέ ἀνδρικές ἀγκάλες, ἀπό τήν ὑπερβολική θέρμη ἐ-  
πρόκειτο νά βγάλει γένεια παρά φύσιν. Πράγμα πού καί πράγ-  
ματι συνέβη ἀργότερα. Ἄλλά ἡ ἅγια γυναίκα δέν φοβήθηκε  
καθόλου τήν ἐξωτερική ἀσχήμια, γιατί ἀγάπησε τήν ωραιό-  
τητα τοῦ ἐσωτερικοῦ της νυμφίου. Δέν ντρεπόταν ἄν κάτι σέ  
αὐτήν ἀσχήμαινε, ἐφόσον αὐτό δέν ἦταν τό ἀντικείμενο ἀγά-  
πης τοῦ οὐράνιου νυμφίου.

3 Μόλις λοιπόν ἀπεδήμησε ὁ σύζυγός της, πέταξε ἀπό πά-  
νω της τό κοσμικό σχῆμα καί ἀφιερώθηκε στήν ὑπηρεσία τοῦ  
Παντοδυνάμου Θεοῦ στό μοναστήρι κοντά στήν ἐκκλησία τοῦ  
μακαρίου Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου<sup>5</sup>. Ἐκεῖ ἔζησε πολλά χρόνια  
μέ ἀπλότητα καρδίας καί δοσμένη στήν προσευχή, ξοδεύοντας  
μεγαλόδωρα γιά ἔργα ἐλεημοσύνης στούς ἐνδεεῖς. Κι ὅταν ἀ-  
ποφάσισε ὁ Παντοδύναμος Θεός νά ἀποδώσει τήν αἰώνια πιά  
ἀνταμοιβή στούς κόπους της, ἐπλήγη ἀπό ἔλκος καρκίνου στόν  
μαστό. Κατά τίς νύκτες συνήθως ἀναβαν δύο κηροπήγια μπρο-  
στά στό κρεβάτι της, γιατί ὡς φίλη τοῦ φωτός μισοῦσε ὄχι  
μόνο τό πνευματικό σκοτάδι, ἀλλά καί τό σωματικό.

4 Κάποια νύκτα, ἐνῶ ξάπλωνε καταπονημένη ἀπό αὐτήν  
τήν ἀσθένεια, εἶδε τόν μακάριο Ἀπόστολο  
Πέτρο νά στέκεται ἀνάμεσα στά δύο κηροπή-  
για μπροστά στό κρεβάτι της. Δέν τρόμαξε,  
οὔτε φοβήθηκε, ἀλλά ἀποκτώντας παρρησία  
ἀπό τόν πόθο ἔνωσε ἀγαλλίαση, καί τοῦ εἶπε:  
«Τί εἶναι, χυριέ μου; Ἀφέθηκαν οἱ ἁμαρτίες  
μου;». Ἐκεῖνος, ὅπως εἶναι ἀγαθότατος στό



5. Πρόκειται γιά τή μονή τοῦ Ἁγ. Στεφάνου (ἡ ὁποία μετά πῆρε τό ὄνομα  
τῆς Γάλλας) κοντά στόν ἅγιο Πέτρο (βλ. χάρτη Ρώμης).

πρόσωπο<sup>6</sup>, ἔκλινε τό κεφάλι νεύοντάς της καταφατικά, καί  
εἶπε: «Ἀφέθηκαν. Ἔλα». Ἄλλά ἐπειδή ἡ Γάλλα ἀγαποῦσε  
μιάν μονάστρια σέ ἐκεῖνο τό μοναστήρι παραπάνω ἀπό τίς ἄλ-  
λες, γι'αυτό πρόσθεσε: «Παρακαλῶ νά ἔλθει μαζί μου ἡ ἀδελ-  
φή Βενεδίκτη». Ἐκεῖνος τῆς ἀπάντησε: «Ὅχι, ἀλλά ἐκεῖνη  
ἡ τάδε θά ἔλθει μαζί σου. Ἐνῶ αὐτή πού ζητᾶς, θά σέ ἀκολου-  
θήσει σέ τριάντα μέρες<sup>7</sup>». Σάν εἰπώθηκαν αὐτά, ἡ ὄπτασία  
τοῦ Ἀποστόλου, νά στέκεται δίπλα καί νά συζητάει, ἐξαφα-  
νίσθηκε.

Αὐτή ἀμέσως ἔστειλε νά φωνάξουν τήν μητέρα ὀλόκληρη 5  
της ἀδελφότητάς καί τῆς φανέρωσε τί εἶδε καί τί ἄκουσε.  
Τήν τρίτη λοιπόν ἡμέρα ἐκοιμήθη, μαζί μέ τήν ἀδελφή πού  
εἶχε κληθεῖ. Ἐνῶ ἐκείνη, τήν ὁποία εἶχε ζητήσει, τίς ἀκο-  
λούθησε τήν τριακοστή μέρα. Αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἡ μνήμη  
διατηρεῖται στό μοναστήρι αὐτό μέχρι σήμερα καί μέ τόσες  
λεπτομέρειες συνηθίζουν νά τό διηγοῦνται ἐκεῖ οἱ νεώτερες  
πού εἶναι σήμερα, ὅπως τοῦς παραδόθηκε ἀπό τίς προηγούμε-  
νες μητέρες, σάν νά παρευρισκόντουσαν καί οἱ ἴδιες ἐκεῖνο τόν  
καιρό σέ αὐτό τό τόσο μεγάλο θαῦμα.

## 15

Ἡ κοίμησις  
τοῦ παραλυτικοῦ  
Σερβούλου

Πρέπει ἀκόμα νά γνωρίζουμε, πώς 1  
συχνά, ὅταν ἐξέρχονται οἱ ψυχές τῶν  
ἐκλεκτῶν, συνηθίζουν νά ἤχοῦν γλυ-  
κές ὠδές οὐρανοῦ αἴνου, οὕτως ὥστε,  
ἀκούγοντάς τες αὐτοί μέ εὐφροσύνη, νά μὴν ἀφήνονται νά αἰ-

6. Στήν εἰκονογραφία τῆς ἐποχῆς ζωγραφίζεται ὁ Ἁγ. Πέτρος εὐμενής,  
πράος καί εὐπροσῆγορος (στά κείμενα γράφεται ὡς *benignus*), ἐνῶ στόν Ἁγ.  
Παῦλο δίνεται καί ἀπό τήν εἰκονογραφία καί ἀπό τά κείμενα αὐστηρή ὄψη.

7. πρβλ. 57,14 καί σημ. 11.

σθανθούν τήν ρήξη του δεσμού ανάμεσα στή σάρκα και τήν ψυχή.

2 Σχετικά με αυτό θυμάμαι πώς και στίς Όμιλίες στο Εὐαγγέλιο<sup>1</sup> διηγήθηκα, πώς στήν στοά<sup>2</sup>, πού ὀδηγεῖ τούς προσερχομένους στήν ἐκκλησία του μακαρίου Κλήμεντος<sup>3</sup>, ὑπῆρξε κάποιος, ὀνόματι Σέρβουλος<sup>4</sup>, τόν ὁποῖο δέν ἀμφιβάλλω πώς κι ἐσύ θυμάσαι. Ἦταν βέβαια φτωχός στήν περιουσία, ἀλλά πλούσιος στήν ἀξία, καί μιά μακροχρόνια ἀρρώστια τόν εἶχε καταεξαντλήσει: Ἀπό τότε δηλαδή πού μπορούσαμε νά τόν ξέρουμε μέχρι τό τέλος τῆς ζωῆς του ξάπλωνε ἐκεῖ παράλυτος. Τί νά πῶ πώς δέν μπορούσε νά σταθεῖ ὄρθιος, ἀφοῦ οὔτε ποτέ νά ἀνασηκωθεί στό κρεβάτι ἢ νά ἀνακαθήσει δέν εἶχε τήν δύναμη, ποτέ δέν μπόρεσε νά φέρει τό χέρι στό στόμα του, ποτέ νά γυρίσει στήν ἄλλη πλευρά.

3 Τοῦ παραστεκόντουσαν γιά νά τόν κοιτάζουν ἡ μητέρα του μέ τόν ἀδελφό του, καί ὁ,τιδήποτε τυχόν μπορούσε νά δεχθεῖ ἀπό ἐλεημοσύνη, τό μοίραζε μέ τά χέρια ἐκείνων στους πτωχοῦς. Γράμματα δέν ἔξερε καθόλου, ὡστόσο εἶχε ἀγοράσει γιά τόν ἑαυτό του κώδικες τῆς Ἀγίας Γραφῆς, καί ὅσους θεοσεβεῖς ἀνθρώπους δεχόταν γιά φιλοξενία, τούς ἔβαζε ἀπαιτητῶς νά τούς διαβάσουν συνεχῶς μπροστά του. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν νά μάθει μέ τόν δικό του τρόπο ὀλόκληρη τήν Ἀγία

15 1. Βλ. Εἰσαγωγή. Πρόκειται γιά τήν ὁμιλία 15.

2. Ὅπως διαβάζουμε στό Λαυσαϊκό (κεφ. 68), σέ ὅλες τίς μεγάλες πόλεις ὑπῆρχαν στοές μπροστά στίς ἐκκλησίες γιά τούς πτωχοῦς καί τούς ἀρρώστους, πού περίμεναν ἐλεημοσύνη. Ἐδῶ ὁ παραλυτικός Σέρβουλος ἀπό τίς ἐλεημοσύνες αὐτές, βλέπουμε πώς φρόντιζε καί γιά ἄλλους, πτωχοῦς καί ὀδοιπόρους.

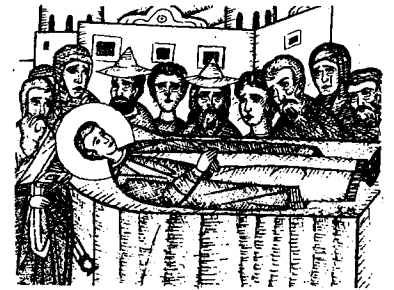
3. Clemens, ἐπίσκοπος Ρώμης τόν Α' αἰώνα, ἐορτάζεται στίς 24 Νοεμβρίου. Ἡ βασιλική αὐτή στό ὄνομά του βρισκόταν ἀνάμεσα στόν Ἐσκυλίνο καί τόν Καίλιο λόφο (βλ. χάρτη Ρώμης).

4. Servulus, ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό ἐορτολόγιο στίς 23 Δεκεμβρίου.

Γραφή, ἄν καί, ὅπως εἶπα, δέν ἔξερε γράμματα ἐντελῶς. Φρόντιζε μέσ στον πόνο του πάντοτε νά εὐχαριστεῖ, ἡμέρα καί νύκτα νά σχολάζει σέ ὕμνους καί αἴνους τοῦ Θεοῦ.

4 Ὅταν πιά ἦλθε ὁ καιρός νά ἀνταμειφθεῖ ἡ τόση του ὑπομονή, ὁ πόνος τῶν μελῶν του γύρισε στά ζωτικά του ὄργανα. Καθώς διαισθάνθηκε πώς πλησίαζε ἤδη στον θάνατο, παρήγγειλε στους προσκνητές καί αὐτούς πού εἶχε δεχθεῖ γιά φιλοξενία, νά σηκωθῶν καί μαζί μέ αὐτόν νά ὑμνωδῆσουν ψαλμούς ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐξόδου του. Καί ἐνῶ κι ὁ ἴδιος ὁ ἐτοιμοθάνατος ἔψαλλε μαζί τους, ξαφνικά τούς σταμάτησε ἀπό τό νά ψάλλουν μέ μεγάλη κραυγή καταπλήξεως: «Σιωπάτε. Δέν ἀκούτε πόσοι αἴνιοι ἀντηχοῦν στον οὐρανό;». Ἐνῶ τέντωνε τό αὐτί τῆς καρδιάς του σέ αὐτούς τούς αἴνους, πού ἄκουγε μέσα του, ἡ ἀγία ἐκείνη ψυχή λύθηκε ἀπό τή σάρκα.

5 Καθώς ἔβγαινε αὐτή, τόσο ἐξαιρετη εὐωδία σκορπίσθηκε ἐκεῖ, πού ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι γέμισαν ἀπό ἀνέκφραστη γλυκύτητα, οὕτως ὥστε μέ αὐτό τό σημεῖο νά γνωρίσουν ξεκάθαρα, πώς τήν ψυχή αὐτή τήν ὑποδέχθηκαν οἱ αἰνέσεις στον οὐρανό. Στό περιστάτικό αὐτό ἦταν παρών ἕνας δικός μας μοναχός<sup>5</sup>, ὁ ὁποῖος ζεῖ μέχρι σήμερα καί, μέ πολύ κλάμα συνήθως, πιστοποιεῖ πώς, ἕως ὅτου νά παραδώσουν σέ ταφή τό σῶμα του, δέν ἔφυγε ἀπό τίς μύτες τους ἡ ὁσμὴ ἐκείνης τῆς εὐωδίας.



5. Δηλ. τῆς μονῆς τοῦ Ἀγ. Ἀνδρέα στον Καίλιο λόφο, πού ἦταν σχετικά κοντά στήν βασιλική τοῦ ἁγ. Κλήμεντος (βλ. χάρτη Ρώμης).



## 16

1 Ἡ κοίμησις  
τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ  
Ρωμύλης

Στίς ἴδιες ἐπίσης ὁμιλίαι<sup>1</sup> θυμᾶμαι πῶς διηγήθηκα ἓνα γεγονός, τό ὁποῖο ὅταν τό διηγούμεν, τό ἐπιβεβαίωσε καί ὁ ἀδελφός μας ὁ πρεσβύτερος

Σπεκιῶζος<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος καί αὐτός τό γνώριζε: Τόν καιρό πού πρωτοπήγα στό μοναστήρι<sup>3</sup> μία γερόντισσα, ὀνόματι Ρεδέμπτα<sup>4</sup>, ἀφιερωμένη στό μοναστικό σχῆμα, ἔμενε στήν πόλη μας αὐτή κοντά στήν ἐκκλησία τῆς μακαρίας Ἀειπαρθένου Μαρίας<sup>5</sup>. Αὐτή εἶχε διατελέσει μαθήτρια ἐκείνης τῆς Ἡρουνδῶς<sup>6</sup>, ἡ ὁποία μέ μεγάλες ἀρετές καί δυνάμεις λέγεται πῶς πέρασε ζωή ἐρημιτική στό ὄρη τῆς Πραϊνέστου.

2 Ἡ Ρεδέμπτα εἶχε δύο μαθήτριες στό ἱερό αὐτό σχῆμα: μία ὀνόματι Ρωμύλη<sup>8</sup>, καί ἄλλη μία, ἡ ὁποία ζεῖ μέχρι σήμερα, καί τήν ὁποία γνωρίζω βέβαια στήν ὄψη, ἀλλά δέν ξέρω τό ὄνομά της. Συμβιώνοντας λοιπόν οἱ τρεῖς αὐτές στό ἴδιο οἴ-

16 1. Στήν Ὁμιλία στό Εὐαγγέλια 40.

2. Διάφορος ἀπό αὐτόν στό κεφάλαιο 9, γνωστός στό ἐκκλησιαστικά πράγματα τῆς ἐποχῆς.

3. Δηλ. πρὶν 20 χρόνια, τό 574.

4. Redempta (=Λελυτρωμένη), ἀναγράφεται, μαζί καί μέ τίς ἄλλες δύο παρακάτω, στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 23 Ἰουλίου.

5. ὅπως καί ἡ Γρηγορία (III, 14,1). Βλ. καί χάρτη Ρώμης. Εἶναι ὁ ναός ὁ ὀνομαζόμενος Ἀγία Μαρία Μείζων, ἓνα ἀπό τά μεγάλα μνημεῖα τῆς Ρώμης μέχρι σήμερα.

6. Herundo (Ὁ Ζαχαρίας μεταφράζει Ἰρουνδίνη).

7. βλ. III, 23 καί χάρτη E7.

8. Romula. Γιά νά συλλάβει ὁ ἀναγνώστης τήν ἔκταση τῆς μοναστικῆς κίνησης στήν περιοχή τά χρόνια ἐκεῖνα, σημειώνουμε ὅτι ὁ ἅγ. Γρηγόριος ἀναφέρει ἄλλου, πῶς στούς καταλόγους γιά τίς ἐλεημοσύνες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἦταν γραμμένες 3.000 μονάστριες.

κημα, περνοῦσαν ζωή γεμάτη ἀπό πλούτη ἀρετῶν, ἀλλά ὅμως πτωχή ἀπό ἀγαθά τοῦ κόσμου. Αὐτή ἡ Ρωμύλη, πού προανέφερα, ξεπερνοῦσε πολύ κατά τήν ἀξία τήν ἄλλη παραδελφή της, πού εἶπαμε. Ἦταν πράγματι θαυμαστής ὑπομονῆς, ἀκρας ὑπακοῆς, ἀκοίμητος φρουρός τῆς σιωπῆς τοῦ στόματός της, ἐξαιρετικά ἐπιμελής στήν καλλιέργεια τῆς συνεχούς εὐχῆς.

Ὅμως πολλές φορές αὐτοί, πού οἱ ἄνθρωποι τούς θεωροῦν ἤδη τελείουσ, στά μάτια τοῦ Ὑψίστου Πλάστου ἔχουν ἀκόμα κάποιες ἀτέλειες. Ἐμεῖς οἱ ἀμύητοι ἄνθρωποι συχνά κοιτᾶμε τά μή τελείως σκαλισμένα ἀγαλμάτια καί τά ἐπαινοῦμε σάν ἤδη τέλεια. Ὅμως ὁ τεχνίτης ἀκόμα τά ἐπεξεργάζεται καί τά ξύνει, ἀκούει πού οἱ ἄλλοι ἤδη τά ἐπαινοῦν καί ὡστόσο αὐτός δέν σταματάει νά κτυπάει γιά νά τά καλυτερεύσει. Ἔτσι καί ἡ Ρωμύλη, πού προαναφέραμε, ἐπλήγη ἀπό τήν ἀσθένεια τοῦ σώματος, τήν ὁποία οἱ γιατροί μέ ἐλληνική λέξη ἀποκαλοῦν «παράλυση»<sup>9</sup>. Μένοντας ξαπλωμένη στό κρεβάτι γιά πολλά χρόνια, σταμάτησε σχεδόν κάθε λειτουργία τῶν μελῶν της. Ὅστόσο οὔτε αὐτές οἱ μᾶστιγες ὀδήγησαν τόν λογισμό της στήν ἀνυπομονησία. Ἡ ἴδια ἡ βλάβη τῶν μελῶν της κατέληξε νά γίνει προκοπή ἀρετῶν, γιατί τόσο ἐπιμελέστερα ἐπιδιδόταν στήν καλλιέργεια τῆς εὐχῆς, ὅσο καί τίποτε ἄλλο δέν εἶχε τή δυνατότητα νά κάνει.

Κάποια νύκτα λοιπόν φώναξε τήν Ρεδέμπτα, πού εἶπα προηγουμένως, ἡ ὁποία ἀνέτρεφε καί τίς δύο μαθήτριές της σάν δικές της κόρες, λέγοντας: «Μητέρα, ἔλα. Μητέρα ἔλα».

9. «paralysis», ἰατρικός ὅρος πού σημαίνει ὅ,τι καί σήμερα. Παρομοίως εἶδαμε τίς ἐλληνικές λέξεις «sincopin» (III, 33,7), «freneticum» (III, 35,3), καί «paralyticus» (IV, 15,2).

Αυτή άμέσως σηκώθηκε μαζί με τήν άλλη παραδελφή εκείνης - όπως από τις διηγήσεις και των δύο έγινε γνωστό τό περιστατικό σέ πολλούς, και έγώ επίσης εκείνο τόν καιρό τό έμαθα.

5 Τά μεσάνυκτα, ενώ βρισκόντουσαν δίπλα στό κρεβάτι τής κατάκοιτης, ξαφνικά φώς σταλμένο από τόν ουρανό γέμισε κάθε χώρο του μικρού οικίσκου, και άστραποβόλησε μιά λάμψη τέτοιας φωτεινότητας, πού άνείπωτος φόβος διαπέρασε τις καρδιές των παρευρισκομένων. "Όπως οι ίδιες άργότερα διηγούνταν, πάγωσε όλόκληρο τό σώμα τους και απέμειναν ξαφνικά επί τόπου θαμπωμένες. Άρχισε νά ακούγεται ήχος σαν νά έμπαινε μέσα πλήθος πολύ, και ή είσοδος του οικίσκου σείόταν σαν νά συνθλιβόταν από τις μάζες των εισερχομένων. "Όπως έλεγαν, αισθανόντουσαν πλήθος νά εισέρχεται, αλλά από τήν ύπερβολή του φόβου και του φωτός δέν μπορούσαν νά δούν, γιατί τά μάτια τους τά είχε πλακώσει ο φόβος και τά είχε θαμπώσει ή άκτινοβολία τόσου φωτός. Τό φώς αυτό άμέσως τό άκολούθησε όσμή θαυμαστής ευωδίας, έτσι ώστε κι αν τήν τρόμαξε τήν ψυχή τους τό έκπεμπόμενο φώς, τήν άνέθαλπε όμως ή γλυκύτητα τής ευωδίας.

6 Άλλά καθώς αυτές δέν μπορούσαν νά άντέξουν τήν ένταση αυτής τής λάμψεως, άρχισε ή Ρωμύλα νά παρηγορεί μέ φιλόφρονα τόνο φωνής τήν δικιά της διδασκάλισσα τής χρηστοηθείας Ρεδέμπτα, πού στεκόταν δίπλα και έτρεμε, λέγοντας: «Μή φοβάσαι, μητέρα. Δέν πεθαίνω άμέσως». Κι ενώ τό επανέλαμβανε αυτό συνέχεια, λίγο-λίγο τό έκπεμπόμενο φώς άποτραβήχθηκε, αλλά ή ευωδία πού τό άκολούθησε παρέμεινε. Έτσι πέρασε δεύτερη και τρίτη ήμέρα και ή σκορπισμένη όσμή ευωδίας παρέμεινε.

7 Τήν τέταρτη νύκτα φώναξε ξανά τήν διδασκάλισά της.

Σάν ήρθε, ζήτησε έφόδιο για τόν δρόμο<sup>10</sup>, τό όποιο και πήρε. Δέν είχαν άκόμη άπομακρυνθεί από τό κρεβάτι τής κατάκοιτης ή Ρεδέμπτα και ή άλλη μαθήτριά της, όταν ξαφνικά στήν πλατεία μπροστά στήν είσοδο αυτού του οικίσκου στάθηκαν δύο χοροί ψαλλόντων. "Όπως έλεγαν, διέκριναν φωνές και των δύο φύλων: οι άνδρες έλεγαν τις ωδές τής ψαλμωδίας και οι γυναίκες άντιφωνούσαν. Κι ενώ μπροστά στήν πόρτα του οικίσκου έόρταζε ή ουράνια πομπή, ή άγία εκείνη ψυχή λύθηκε από τή σάρκα. Καθώς οδηγούνταν αυτή στόν ουρανό, όσο ψηλότερα άνέβαιναν οι χοροί των ψαλλόντων, τόσο σιγανότερα άρχισε νά ακούγεται ή ψαλμωδία, έως ότου ξεμακρυσμένος πιά ο ήχος τής ψαλμωδίας και ή γλυκύτητα τής ευωδίας έσβησαν.

## 17

Ή κοίμησις  
της Ιερᾶς παρθένου  
Ταρσίλλας

1 Άρκετές φορές μάλιστα προς παρηγορίαν τής έξερχομένης ψυχής συνηθίζει νά έμφανίζεται ο Ίδιος ο Πρωτουργός και Άνταποδότης τής ζωής. Πάνω σέ αυτό θά επαναλάβω και αυτό, πού θυμάμαι πώς έχω πει στις Όμιλίες του Ευαγγελίου<sup>1</sup> για τήν Ταρσίλλα τήν θεία μου<sup>2</sup>. Άνάμεσα στις δύο άδελφές της μέ τήν άρετή τής συνεχούς ευχής, τόν σοβαρό βίο και τήν μοναδική εγκράτεια είχε άνεβεί στήν κορυφή τής αγιότητας. Σέ αυτήν έμφανίσθηκε σέ όραμα ο Φήλιξ ο προπάππος μου<sup>3</sup>, άρχιεπίσκοπος

10. viaticum, έννοεί τήν Θ. Κοινωνία.

17

1. Στήν Όμιλία 38.

2. Tarsilla, αναγράφεται στό Ρωμαϊκό έορτολόγιο στις 24 Δεκεμβρίου. Ήταν άδελφή (μαζί μέ τις Αίμιλιανή και Γονδιανή) του πατέρα του άγ. Γρηγορίου, πού όνομαζόταν Γορδιανός.

3. Φήλιξ (Felix) ο Γ', πάπας Ρώμης 483-492 (πρίν δηλαδή 100 χρόνια),

αυτῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, καί τῆς ἔδειξε τήν κατοικία τῆς αἰώνιας λαμπρότητας, λέγοντας: «Ἐλα, σέ ὑποδέχομαι σέ αὐτήν τήν μονή τοῦ φωτός».

- 2 Σύντομα ἐπακολούθησε καί τήν προσέβαλε πυρετός καί ἔφθασε στά τελευταῖα τῆς. Ὅπως συνήθως, ὅταν πεθαίνουν εὐγενεῖς γυναῖκες καί ἄνδρες, συγκεντρώνονται πολλοί γιά νά παρηγορήσουν τούς συγγενεῖς ἐκείνων, ἔτσι καί τήν ὥρα τῆς ἐξόδου τῆς κύκλωσαν τό κρεβάτι τῆς πολλοί ἄνδρες καί γυναῖκες. Ἐαφνικά κοίταξε πάνω καί εἶδε τότε τόν Ἰησοῦ νά ἔρχεται, καί ἄρχισε νά κραυγάζει στούς παρευρισκομένους τριγύρω σέ πολύ ζωηρό τόνο, σάν νά τούς μάλωνε: «Φύγετε, φύγετε. Ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται». Μέ τεταμένη τήν προσοχή σέ Αὐτόν πού ἔβλεπε, ἡ ἅγια ἐκείνη ψυχή βγήκε ἀπό τό σῶμα, καί ἀμέσως τόση ὁσμή θαυμαστής εὐωδίας σκορπίσθηκε, ὥστε καί αὐτή καί μόνο ἡ γλυκύτητα φανέρωνε πώς ἐκεῖ εἶχε ἔλθει ὁ Πρωτουργός τῆς γλυκύτητας<sup>4</sup>.



- 3 Ὅταν, ὅπως κάνουν συνήθως στούς νεκρούς, ἐγύμνωσαν τό σῶμα γιά νά τό λούσουν, ἀπό τήν μακρά ἄσκηση τῆς προσευχῆς τό δέρμα στούς ἀγκῶνες τῆς καί τά γόνατα βρέθηκε σκληρυμμένο σάν τῆς καμήλας. Ἐτσι ἡ νεκρή σάρκα μαρτυροῦσε τί πάντοτε ἔκανε τό ζωντανό πνεῦμα τῆς.

τιμώμενος ὡς ἅγιος κατά τό ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 25 Φεβρουαρίου. Γνωρίζουμε πώς εἶχε ἤδη ἕναν γιό Γορδιανό καί μία συγγενή Αἰμιλιανή.

4. Στήν Ὁμιλία του ὁ ἅγ. Γρηγόριος προσθέτει πώς στό περιστατικό ἦταν παρούσα καί ἡ μητέρα του, καί πώς ἡ Ταρσίλλα ἐκοιμήθη πρὶν τά Χριστούγεννα, ἐνῶ ἡ ἀδελφή τῆς Αἰμιλιανή λίγες μέρες ἀργότερα καί πρὶν τά Φῶτα.

## 18

Ἡ κοίμησις  
τῆς μικρῆς  
Μούσας

Ἀλλά δέν θά ἀποσιωπήσω καί 1  
αὐτό, τό ὁποῖο ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ  
Πρόβος, πού προαναφέραμε<sup>1</sup>, συνήθι-  
ζε νά διηγεῖται γιά τήν ἀδελφή του,  
ἕνα μικρό κορίτσι ὀνόματι Μούσα. Μιά νύχτα ἐμφανίσθηκε σέ  
αὐτήν σέ ὄραμα ἡ Παναγία Θεοτόκος Παρθένος Μαρία καί τῆς  
ἔδειξε μερικές συνομήλικές τῆς κόρες μέ λευκά ἐνδύματα. Κα-  
θώς ἐκείνη ἐπιζητοῦσε νά ἀναμιχθεῖ μέσα σέ αὐτές, ἀλλά δέν  
τολμοῦσε νά τούς προσκολληθεῖ, ἡ μακαρία Ἀειπάρθενος Μα-  
ρία τήν ρώτησε, ἂν ἤθελε νά εἶναι μαζί μέ αὐτές καί νά ζεῖ  
στήν ὑπηρεσία Τῆς. Ἡ κοπέλλα τῆς εἶπε: «Θέλω». Τότε  
Αὐτή ἀμέσως τῆς ἔδωσε παραγγελία, στό ἐξῆς νά μήν κάνει  
τίποτα τό ἐπιπόλαιο καί παιδικό καί νά ἀπέχει ἀπό γέλια καί  
παχνίδια, γνωρίζοντας ἐξάπαντος πώς θά ἐρχόταν στήν ἀκο-  
λουθία Τῆς ἀνάμεσα σέ αὐτές τίς παρθένες, πού εἶχε δεῖ, σέ  
τριάντα μέρες<sup>2</sup>.

Σάν τά εἶδε αὐτά, ἡ κοπέλλα ἄλλαξε σέ ὅλα τῆς τά ἦθη, 2  
καί μέ μία ἀποφασιστική χειρονομία σοβαρότητας ἀποτίναξε  
ἀπό πάνω τῆς κάθε ἐλαφρότητα τῆς παιδικῆς ζωῆς. Καθώς οἱ  
γονεῖς τῆς θαύμαζαν πού εἶχε ἀλλάξει καί τήν ρωτοῦσαν,  
αὐτή τούς ἀνέφερε τό περιστατικό, τί τῆς πρόσταξε ἡ μακαρία  
Θεοτόκος, καί τούς γνωστοποίησε ποιάν ἡμέρα ἐπρόκειτο νά  
πάει στήν ἀκολουθία Τῆς.

Εἴκοσι πέντε ἡμέρες ἀργότερα προσεβλήθη ἀπό πυρετό. 3  
Τήν τριακοστή ἡμέρα, ὅταν πλησίασε ἡ ὥρα τῆς ἐξόδου τῆς,

- 18 1. βλ. 13,1. Πρόκειται γιά τόν ἀνηψιό, ὄχι τόν θεῖο τόν ἐπίσκοπο Ρεάτε.  
2. Τριάντα μέρες, ἀντί γιά σαράντα πού ἀναμενόταν φυσιολογικότερα κατά  
τή δική μας παράδοση, γιά τό ὁποῖο βλ. καί 14,4 καί κυρίως 57, 8-16.

ἀντίκρυσε νά ἔρχονται πρὸς αὐτὴν ἡ μακαρία Θεοτόκος μαζί μέ τίς κόρες, πού εἶχε δεῖ στό ὄραμα. Ἡ Παναγία τὴν κάλεσε, κι αὐτὴ ἀπαντώντας ἄρχισε νά φωνάζει μέ καθαρή τή φωνή καί χαμηλωμένο ἀπό σεβασμό τό βλέμμα: «Νά, Κυρία μου, ἔρχομαι. Νά, Κυρία μου, ἔρχομαι». Καί μέ τίς κουβέντες αὐτές παρέδωσε τό πνεῦμα, καί βγήκε ἀπό τό παρθενικό σῶμα της, γιά νά κατοικήσει μέ τίς ἅγιες παρθένες.



4 ΠΕΤΡΟΣ: Ἔτσι ὅπως τό ἀνθρώπινο γένος ἔχει ὑποκύψει σέ πολλά καί ἀναρίθμητα πάθη, μου λέει ὁ λογισμός πώς τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ<sup>3</sup> πρόκειται νά γεμίσει κυρίως ἀπό παιδιά καί νήπια.

## 19

1 Ὅτι σέ μερικά παιδιά ἡ εἰσοδος τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν κλείεται ἀπό τούς γονεῖς, ὅταν ἀνατρέφονται ἄσχημα ἀπό αὐτούς: Ἐνα βλάσφημο παιδί ἤδη νά μιλήσουν, γιατί σέ ἀρκετά παιδιά κλείεται ἡ πόρτα

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Πρέπει βέβαια νά πιστεύσουμε πώς ὅλα τά βαπτισμένα νήπια, πού πεθαίνουν σέ αὐτὴ τὴν νηπιακὴ ἡλικία<sup>1</sup>, εἰσέρχονται στήν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Ἀντίθετα δέν πρέπει νά πιστεύσουμε πώς εἰσέρχονται στά οὐράνια βασίλεια ὅλα τά παιδιά, αὐτά δηλαδή πού μποροῦν

3. βλ. Ἐβρ. 12,22.

19 1. Ὡς τέτοια νοεῖται ἡ ἡλικία πού τό παιδί δέν μπορεῖ ἀκόμα νά μιλήσει, ὅ,τι ἀκριβῶς σημαίνει καί ἡ ἔτυμολογία τῆς λέξης «νήπιον» (νη+ἔπος, Λατ. in-fans σέ ἀντίθεση μέ τό parvulus = παιδί).

αὐτῆς τῆς οὐράνιας βασιλείας ἀπό τούς γονεῖς τους, ἐάν ἀνατρέφονται ἄσχημα.

Ἐνας ἄνθρωπος πολύ γνωστός σέ ὅλους σέ αὐτὴ τὴν πόλη πρὶν τρία χρόνια εἶχε ἓνα γιό ἡλικίας, ὅπως ὑπολογίζω, πέντε ἐτῶν. Τόν ἀγαποῦσε κατὰ πολύ σαρκικό τρόπο καί τόν ἀνέτρεφε μέ χαλαρότητα. Τό παιδί εἶχε πάρει τὴ συνήθεια, πράγμα πού εἶναι βαρὺ καί νά τό λέει κανεῖς, μόλις κάτι πηγαινε ἀντίθετα στίς διαθέσεις του, νά βλασφημᾷ τὴν μεγαλοσύνη τοῦ Θεοῦ. Αὐτό ἐπλήγη ἀπό τὴν ἐπιδημία<sup>2</sup> πρὶν τρία χρόνια καί ἔφθασε κοντά στόν θάνατο.

Ἐνῶ τό κρατοῦσε ὁ πατέρας του στήν ἀγκαλιά του, ὅπως μου μαρτύρησαν αὐτοὶ πού ἦταν παρόντες, τό παιδί ἀντικρῶζοντας μέ τρεμάμενα μάτια πονηρά πνεύματα νά ἔρχονται σέ αὐτό, ἄρχισε νά κραυγάζει: «Ἐμπόδισέ τους πατέρα. Ἐμπόδισέ τους, πατέρα». Καί κραυγάζοντας ἀπέστρεψε τὴν ὄψη του, γιά νά κρυφθεῖ ἀπό αὐτούς μέσα στήν ἀγκαλιά τοῦ πατέρα. Ὅταν ἐκεῖνος ρώτησε τό τρεμάμενο παιδί τί βλέπει, αὐτό πρόσθεσε: «Μαῦροι<sup>3</sup> ἄνθρωποι ἤρθαν, καί θέλουν νά μέ πάρουν». Ἀφοῦ τό εἶπε αὐτό, ἀμέσως βλασφήμησε τό ὄνομα τῆς Μεγαλωσύνης, καί παρέδωσε τὴν ψυχὴ του.

Δηλαδή γιά νά δείξει ὁ Παντοδύναμος Θεός, ἐξαιτίας ποιᾶς συγκεκριμένης ἐνοχῆς παραδόθηκε ἐκεῖνο σέ τέτοιους ἐκτελεστές, αὐτό τό ἐλάττωμα πού ὁ πατέρας του δέν θέλησε

2. Πρόκειται γιά γνωστὴ ἐπιδημία, πού ἐπλήξε τὴ Ρώμη στά μέσα Ἰανουαρίου τοῦ 590 καί κράτησε περίπου ἓνα χρόνο, ἀπὸ τὴν ὁποία καί πέθανε καί ὁ προκατόχος τοῦ ἁγ. Γρηγορίου πάπας Πελάγιος Β' στίς 7 Φεβρουαρίου 590. Ἐπειδὴ ὁ ἁγ. Γρηγόριος τὴν χρονολογεῖ «πρὸ τριετίας» (ὅπως καί πάλι στό 27,6 καί 37,7), συμπεραίνουμε πώς τά κεφάλαια αὐτὰ γράφτηκαν τό 593 (βλ. Εἰσαγωγή).

3. Mauri, γιά τὴν ἀκριβεία Μαυριτανοί (=γενικότερα Ἀφρικανοί).

νά τοῦ τό διορθώσει ἐνόσω ζούσε, αὐτό ἐπέτρεψε ὁ Θεός νά τό ἐπαναλάβει καί τήν ὥρα πού πέθαινε. Ἔτσι αὐτός πού γιά καιρό εἶχε ζήσει ὡς βλάσφημος κατά θείαν ἀνοχήν, παρομοίως κατά θείαν κρίσιν βλασφημώντας ἀπέθανε, οὕτως ὥστε νά ἀντιληφθεῖ τήν δικιά του ἐνοχή ὁ πατέρας του, πώς παραμελώντας τήν ψυχή τοῦ μικροῦ του γιου, ἀνέθρεψε ἕναν μεγάλο ὑπόδικο τοῦ πυρός τῆς γεέννης.

5 Ἄλλά ἀφοῦ παραμερίσουμε σάν μιά παρένθεση αὐτό τό λυπηρό περιστατικό, ἄς ἐπιστρέψουμε στά εὐχάριστα πού εἶχα ἀρχίσει νά διηγούμαι.

## 20

1 Ἡ κοίμησις  
τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ  
Στεφάνου

Ἀπό διήγηση τοῦ προαναφερθέντος Πρόβου<sup>1</sup> καί ἄλλων θεοσεβῶν ἀνδρῶν γνώρισα αὐτά, τά ὅποια φρόντισα νά διηγηθῶ στούς ἀκροατές μου γιά τόν εὐσεβῆ πατέρα Στέφανο<sup>2</sup> στίς Ὁμιλίες τοῦ Εὐαγγελίου<sup>3</sup>. Ὑπῆρξε ἄνθρωπος, ὅπως μαρτυροῦν ὁ Πρόβος καί πολλοί ἄλλοι, πού δέν εἶχε στήν ἰδιοκτησία του τίποτα στόν κόσμον αὐτό, τίποτα δέν ζητοῦσε, μόνον τήν διά Θεόν πτωχεία ἀγαποῦσε, στίς ἀναποδιές πάντα ἐπιστράτευε τήν ὑπομονή, ἀπέφευγε τίς συναντήσεις τῶν κοσμικῶν, ποθοῦσε νά σχολάζει πάντα στήν προσευχή. Γιά αὐτόν θά ἀναφέρω ἕνα μόνο δεῖγμα

20 1. βλ. 13,1 καί σημ. 1, κεφ. 18.

2. Stephanus, ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό μαρτυρολόγιο στίς 13 Φεβρουαρίου.

3. Στήν Ὁμιλία 35, ὅπου ἀναφέρεται ἐπίσης πώς ὁ Στέφανος ἦταν ἡγούμενος μονῆς στό Ρεάτε (βλ. χάρτη Ε6), ὅπου ἄλλωστε ἦταν ἐπίσκοπος ὁ θεῖος τοῦ Πρόβου. Χρονολογεῖται ἐπίσης σχετικά πρόσφατα, γιατί ἀναφέρει πώς ζοῦν ἀκόμα πολλοί πού τόν γνώρισαν.

τῆς ἀρετῆς του, οὕτως ὥστε ἀπό αὐτό τό ἕνα νά εἶναι δυνατόν νά ἐννοηθοῦν τά πολλά του.

Κάποια μέρα πού εἶχε κόψει καί κουβαλήσει στό ἀλώνι 2 τόν θερισμό, πού μέ τά ἴδια του τά χέρια εἶχε σπείρει καί δέν εἶχε τίποτε ἄλλο μαζί μέ τούς μαθητές του γιά ἐφοδιασμό ὁλόκληρης τῆς χρονιάς, κάποιος ἄνθρωπος διεστραμμένης προθέσεως, κεντριμένος ἀπό τίς παρορμήσεις τοῦ ἀρχαίου ἐχθροῦ, ἔβαλε φωτιά στόν θερισμό αὐτόν, ἔτσι ὅπως ἦταν στό ἀλώνι, καί τόν ἔκαψε. Τό ἀντιλήφθηκε αὐτό ἕνας ἄλλος κι ἔτρεξε καί τό ἀνήγγειλε στόν δούλο τοῦ Θεοῦ. Ἀφοῦ τό γνωστοποίησε αὐτό, πρόσθεσε ἐπίσης: «Ἄλοῖμονο, ἀλοῖμονο, πάτερ Στέφανε, τί ἦταν αὐτό πού σέ βρῆκε». Ἐκεῖνος ἀμέσως μέ πρόσωπο καί νοῦ εἰρηνικό τοῦ ἀπάντησε: «Ἄλοῖμονο τί ἦταν αὐτό πού βρῆκε αὐτόν πού τό ἔκανε. Ἐμένα τί μέ βρῆκε;».

Μέ αὐτά του τά λόγια δεικνύεται, σέ ποιά κορυφή ἀρετῆς 3 βρισκόταν, αὐτός πού δέχθηκε μέ τόσο ἀμέριμνο λογισμό τήν ἀπώλεια τῶν μοναδικῶν πόρων ζωῆς πού εἶχε στόν κόσμον αὐτόν, καί λυπόταν περισσότερο γιά αὐτόν πού εἶχε διαπράξει τήν ἀμαρτία, παρά γιά τόν ἑαυτό του πού ὑφίστατο τή ζημία ἀπό τό ἀμάρτημα ἐκεῖνου, καί δέν ὑπολόγιζε τί ἔχανε ὁ ἴδιος ἐξωτερικά, ἀλλά πόσο ἔχανε ἐσωτερικά ὁ ἐνοχος τοῦ πταισματος.

Ἢταν ἔφθασε λοιπόν ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου του καί κόντευε νά ἐξέλθει ἀπό τό σῶμα, συγκεντρώθηκαν πολλοί γιά νά παραθέσουν τίς δικές τους ψυχές σέ μιά τόσο ἀγία ψυχή πού ἔφευγε ἀπό αὐτόν τόν κόσμον. Καί ἐνώ ὅλοι αὐτοί πού συγκεντρώθηκαν στεκόντουσαν δίπλα στό κρεβάτι ἐκεῖνου, ἄλλοι εἶδαν ἀγγέλους νά μπαίνουν μέσα, ἀλλά δέν μπόρεσαν μέ κανένα τρόπο νά πούν τίποτα, ἄλλοι δέν εἶδαν ἀπολύτως τίποτα· ὅμως ὅλους τούς παρευρισκόμενους τούς κτύπησε τέτοιος σφοδρότατος φόβος, πού κανένας δέν μπόρεσε νά σταθεῖ ἐκεῖ, τήν

ώρα πού ἔβγαينه ἐκείνη ἡ ἀγία ψυχὴ. Καὶ αὐτοὶ πού εἶχαν δεῖ, καὶ αὐτοὶ πού δέν εἶχαν δεῖ ἀπολύτως τίποτα, ὅλοι κτυπημένοι ἀπὸ ἴδιο φόβο καὶ τρομοκρατημένοι ἔφυγαν, γιὰ νά δοθεῖ ἐμφανῶς νά γίνεи κατανοητό, ποιά Δύναμις ἦταν ἐκείνη πού ὑποδεχόταν τὴν ἐξερχόμενη ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου τὴν ἔξοδο κανεῖς θνητός δέν μπόρεσε νά ἀντέξει.



### III. Θαύματα μετὰ θάνατον

#### 21

<sup>1</sup> Ὅτι μερικές φορές ἡ ἀξία τῆς ψυχῆς δέν δεικνύεται στήν ἴδια τὴν ἔξοδό της, καὶ μόνο ἀργότερα ἐκδηλώνεται καὶ οἱ ἅγιοι μάρτυρες ὑπέστησαν πολλές ὠμότητες ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, καὶ ὡστόσο, ὅπως ἔχουμε πεῖ<sup>1</sup>, στὰ νεκρά ὀστέα τους καθημερινά μέ σημεῖα καὶ θαύματα λαμπρύνονται.

**Ο**μως πάνω στό ἴδιο θέμα πρέπει νά ξέρουμε πώς μερικές φορές ἡ ἀξία τῆς ψυχῆς δέν δεικνύεται στήν ἴδια τὴν ἔξοδό της, ἀλλά ἐκδηλώνεται μετὰ θάνατον μέ μεγαλύτερη ἐνάργεια. Ἔτσι

#### 22

<sup>1</sup> Δύο μοναχοὶ τοῦ ἀββᾶ Βαλεντινῶνος

**Ο** εὐσεβοῦς ζωῆς Βαλεντιῶν, ὁ ὁποῖος στή συνέχεια, ὅπως γνωρίζεις, ἐδῶ στήν πόλη μας Ρώμη προσεστη καὶ τῆς δικῆς μου μονῆς,

<sup>21</sup> 1. βλ. 6, 1-2.

προηγουμένως διηθῦνε τό δικό του μοναστήρι στήν ἐπαρχία τῆς Βαλερίας<sup>1</sup>. Ὄταν ἦρθαν σέ αὐτό ἐξαγριωμένοι οἱ Λογγοβάρδοι, ὅπως ἔμαθα ἀπὸ δική του διήγηση, κρέμασαν δύο μοναχοὺς του στὰ κλαδιά ἑνός δένδρου<sup>2</sup>. Αὐτοὶ, ὅπως ἦταν κρεμασμένοι, πέθαναν τὴν ἴδια μέρα. Ὄμως σάν βράδιασε, τά πνεύματα καὶ τῶν δύο ἄρχισαν νά ψάλλουν μέ λαμπρές καὶ διαυγεῖς φωνές, ἔτσι ὥστε καὶ αὐτοὶ ἀκόμα οἱ ἴδιοι πού τοὺς εἶχαν σκοτώσει, ἀκούγοντας τίς φωνές τῶν ψαλλόντων, ἔμειναν ὑπερβολικά κατάπληκτοι καὶ ἔντρομοι.

Τίς φωνές αὐτές τίς ἄκουσαν ἐπίσης καὶ ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι πού βρισκόντουσαν ἐκεῖ, καὶ ἀργότερα ἔδωσαν μαρτυρία γιὰ αὐτὴ τὴν ψαλμωδία τους. Ὁ Παντοδύναμος Θεός θέλησε αὐτές οἱ φωνές πνευμάτων νά ἀγγίξουν αὐτιά σωματων, ἀκριβῶς γιὰ νά ἀντιληφθοῦν ὅσοι ζοῦν μέσα στή σάρκα πώς, ἂν ὑπηρετήσουν μέ ζῆλο τόν Θεό, μετὰ τόν θάνατο τῆς σάρκας πιό ἀληθινά ζοῦν.

#### 23

Ἡ τελείωσις τοῦ ἀββᾶ Σωρανοῦ

Λογγοβάρδων<sup>1</sup> κάπου στήν περιοχὴ, πού ὀνομάζεται Σώρα<sup>2</sup>,

<sup>1</sup> Ἀπὸ μαρτυρίες ἐπίσης κάποιων θεοσεβῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἀκόμη βρισκόμουν στό μοναστήρι, πληροφορήθηκα πώς τώρα στόν καιρό τῶν

<sup>22</sup> 1. Γιὰ αὐτόν βλ. I, 4,20 καὶ III, 22,1. Προφανῶς ἦλθε πρόσφυγας στή Ρώμη λόγω τῆς εἰσβολῆς τῶν Λογγοβάρδων, ὅπως εἶδαμε στό 3ο βιβλίο τὴν Γρηγορία (14,1), τόν Βονιφάτιο (29,1), τόν Ἐλευθέριο (33,1) κλπ.

2. Ἀναγράφονται καὶ αὐτοὶ στό Ρωμαϊκὸ ἐορτολόγιο στίς 14 Μαρτίου. Πρβλ. ἀνάλογα περιστατικά στήν ἴδια περιοχὴ στό I, 4,21.

<sup>23</sup> 1. δηλ. ὅπως ἔχουμε ξαναπεῖ, τά χρόνια μετὰ τό 568.

2. Sura, ἀρχαία πόλις τοῦ Λατίου στήν χώρα τῶν Οὐόλσκων, στή δεξιὰ ὁ-

ὑπῆρξε ἕνας εὐσεβοῦς ζωῆς πατήρ μοναστηριῦ ὀνόματι Σωρα-  
νός<sup>3</sup>. Ἐκεῖ κατέφθαναν δραπέτες αἰχμάλωτοι γιά νά ξεφύ-  
γουν τίς λεηλασίες τῶν Λογγοβάρδων, καί αὐτός τούς μοίρα-  
σε ὅλα, ὅσα φαίνονταν νά ἔχει στό μοναστήρι. Ἀφοῦ σκόρπισε  
σέ ἐλεημοσύνες ὅλα τά ρούχα τά δικά του καί τῶν ἀδελφῶν καί  
τά ἀποθέματα στό κελλάρι, χρησιμοποίησε καί ὅ,τι μπόρεσε  
νά βρεῖ στόν κήπο.

2 Σάν ξοδεύθηκαν πιά ὅλα τά πράγματα, ἦλθαν ξαφνικά  
Λογγοβάρδοι σέ αὐτόν, τόν ἔπιασαν καί ἄρχισαν νά τοῦ ζητοῦν  
χρυσό. Καθώς ἐκεῖνος τούς ἔλεγε πώς δέν ἔχει ἀπολύτως τί-  
ποτα, αὐτοί τόν ὀδήγησαν σέ ἕνα γειτονικό βουνό, στό ὁποῖο  
βρισκόταν ἕνα δάσος τεραστίου μεγέθους. Ἐκεῖ κάποιος φυγᾶς  
αἰχμάλωτος κρυβόταν στήν κουφάλα ἑνός δένδρου. Στόν τόπο  
αὐτόν ἕνας Λογγοβάρδος ἔβγαλε τό ξίφος του καί σκότωσε τόν  
προαναφερθέντα εὐσεβῆ ἄνδρα. Μόλις ἔπεσε στή γῆ τό σῶμα  
του, ἀμέσως ὀλόκληρο τό βουνό καί τό δάσος σείσθηκε, σάν νά  
ἔλεγε ἡ τρεμάμενη γῆ πώς δέν μπορούσε νά σηκώσει τό βάρος  
τῆς ἀγιότητος ἐκεῖνου.

## 24

1 Ἡ τελείωσις  
ἑνός διακόνου  
τῆς Ἐκκλησίας  
τῶν Μαρσῶν

Ἐνας ἄλλος πάλι ἐξαιρετικά εὐσε-  
βοῦς ζωῆς διάκονος ὑπῆρξε στή χώρα  
τῶν Μαρσῶν<sup>1</sup>, τόν ὁποῖο ὅταν τόν  
βρῆκαν οἱ Λογγοβάρδοι, τόν συνέλα-  
βαν. Ἐνας ἀπό αὐτούς ἔβγαλε τό

χθη τοῦ Λεῖριος ποταμοῦ. Ἀνήκει στήν Καμπανία, ἀλλά εἶναι κοντά στήν Βα-  
λερία (βλ. χάρτη Ζ7).

3. Suranus, ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 24 Ἰανουαρίου.

24 1. Marsi, ἀρχαῖος πολεμικός λαός στά ὄρενά τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας στά  
Α καί Ν τῆς λίμνης Φουκίνης (βλ. χάρτη Ζ6-7), χώρα πού ἀνήκει κυρίως στή  
Βαλερία. Πρωτεύουσα εἶχαν τό Μαρρούβιο. Σήμερα κοντά στήν περιοχὴ ἀξιό-  
λογη πόλη εἶναι ἡ Πισκίνα.

ξίφος καί τοῦ ἀπέκοψε τό κεφάλι<sup>2</sup>. Ἀλλά μόλις ἔπεσε στή γῆ  
τό σῶμα ἐκεῖνου, αὐτός πού τόν εἶχε ἀποκεφαλίσει ἐπλήγη  
ἀπό ἀκάθαρτο πνεῦμα, καί ρίχθηκε στά πόδια ἐκεῖνου, δει-  
χνοντας πώς παραδόθηκε στόν ἐχθρό τοῦ Θεοῦ, γιατί σκότωσε  
τόν φίλο τοῦ Θεοῦ.

ΠΕΤΡΟΣ. Γιατί συμβαίνει αὐτό, σέ παρακαλῶ, πού ὁ 2  
Παντοδύναμος Θεός ἐπιτρέπει τέτοιο θάνατο νά ἔχουν αὐτοί,  
γιά τούς ὁποίους ὡστόσο μετά θάνατον δέν ἀνέχεται νά μένει  
κρυφό ποιᾶς ἀγιότητος ὑπῆρχαν;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐφόσον λέγει ἡ Γραφή ὅτι καθ' οἰονδή-  
ποτε τρόπον «δίκαιος ἐάν φθάσῃ τελευτῆσαι, ἡ δικαιοσύνη  
αὐτοῦ οὐκ ἀφαιρηθήσεται ἀπ' αὐτοῦ»<sup>3</sup>, ἐπομένως τούς ἐκλε-  
κτούς, οἱ ὁποῖοι ἀναμφίβολα πρὸς τήν αἰώνια ζωὴ εἶναι πού  
τείνουν, τί τούς πειράζει, ἂν πρὸς τό παρόν πεθάνουν μέ σκλη-  
ρό τρόπο; Καί ἴσως ὑπάρχει μερικές φορές κάποιον τυχόν πταῖ-  
σμα τους, ἔστω ἐλάχιστο, τό ὁποῖο πρέπει νά κλαδευθεῖ μέ  
αὐτόν τόν θάνατο.

Γιαυτό συμβαίνει νά λαμβάνουν βέβαια ἐξουσία οἱ ἀποδο- 3  
κιμασμένοι κατά τῶν ζωντανῶν, ἀλλά, ὅταν ἐκεῖνοι πεθαί-  
νουν, ἔρχεται πάνω τους πιό βαριά ἡ ἀνταπόδοση γιά τό ὅτι  
χρησιμοποίησαν μέ ὠμότητα τήν ἐξουσία τους κατά τῶν ἀγα-  
θῶν ἀνθρώπων<sup>4</sup>. Ἔτσι κι αὐτός ὁ δήμιος, στόν ὁποῖο ἐπετράπη  
νά κόψει τόν εὐσεβῆ διάκονο ἐνόσω ζοῦσε, δέν τοῦ ἐπετράπη νά  
χαίρεται μετά τόν θάνατο ἐκεῖνου. Πράγμα τό ὁποῖο μαρτυ-  
ροῦν καί οἱ ἱεροὶ λόγοι:

2. Ἀναγράφεται καί αὐτός στό Ρωμαϊκό ἑορτολόγιο στίς 14 Μαρτίου.

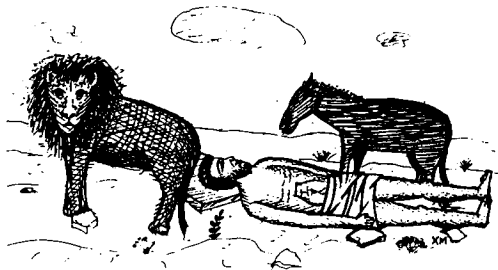
3. Παράξενο χωρίο, ἀνάμιξις τῶν χωρίων Σοφ. Σολομ. 4,7 καί Ἰεζεκ.  
18,20.

4. πρβλ. καί Ἰώβ, κεφ. 24.

## 25

1 Ὁ θάνατος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, πού εἶχε σταλεῖ στή Βαιθήλ

μετά ἡ Γραφή πώς στεκόταν τό λεοντάρι δίπλα στόν ὄνο, καί «οὐκ ἔφαγεν ὁ λέων τό σῶμα»<sup>2</sup>. Ἀπό αὐτό τό γεγονός δεικνύεται πώς τό ἀμάρτημα τῆς ἀνυπακοῆς ξεπλύθηκε μέ αὐτόν τόν θάνατο, γιατί τό ἴδιο λεοντάρι πού τόλμησε νά τόν σκοτώσει ἐνόσω ζοῦσε, τό ἴδιο δέν τόλμησε νά τόν ἀγγίξει σκοτωμένο. Τό θηρίο πού εἶχε τήν τόλμη νά τόν σκοτώσει, δέν ἔλαβε ἄδεια καί νά φάγει ἀπό τό πτώμα τοῦ σκοτωμένου, γιατί αὐτός πού βρέθηκε ὑπόλογος κατά τή ζωή του, ὅταν τιμωρήθηκε ἡ ἀνυπακοή, κατέστη πιά δίκαιος διά τοῦ θανάτου του. Ἔτσι λοιπόν τό λεοντάρι, τό ὁποῖο προηγουμένως εἶχε βλάψει τήν ζωή τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἔπειτα φρούρησε τό πτώμα τοῦ δικαίου.



25 1. Στήν πραγματικότητα στάλθηκε στήν Βαιθήλ, πού εἶναι στήν Β. Ἰουδαία, στό δρόμο γιά τή Σαμάρεια.

2. Γ' Βασιλειῶν 13,28. Τούς βρῆκε στή στάση αὐτή ἄλλος ἐντόπιος προφήτης τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος καί αὐτός φαίνεται πώς ἔδωσε τήν ἐρμηνεία, πού δίνει καί ὁ ἅγ. Γρηγόριος, γιατί περισυνέλεξε τό πτώμα καί τό ἐνταφίασε μέ πολλή τιμή καί πόθο.

ΠΕΤΡΟΣ. Μέ ἀναπαύει αὐτό πού λέγεις. Ἀλλά θά ἤθελα νά ξέρω ἐάν τώρα, πρὶν τήν ἀνάσταση τῶν σωμάτων, μποροῦν οἱ ψυχές τῶν δικαίων νά γίνονται δεκτές στόν οὐρανό<sup>3</sup>.

## B. Η ΙΔΙΑΖΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΨΥΧΩΝ

α) Στόν οὐρανό

## 26

Ἄν πρὶν τήν ἀνάσταση τῶν σωμάτων γίνονται δεκτές στόν οὐρανό οἱ ψυχές τῶν δικαίων



1 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Αὐτό οὔτε γιά ὅλους τούς δικαίους μποροῦμε νά τό ποῦμε, οὔτε γιά ὅλους νά τό ἀρνηθοῦμε. Γιατί ὑπάρχουν ψυχές μερικῶν δικαίων, πού ἀπέχουν ἀκόμα ἀπό τήν οὐράνια βασιλεία κατά μερικές μονές<sup>1</sup>. Μέ αὐτή τήν διαφοροποίηση τί ἄλλο μᾶς δίνεται νά καταλάβουμε, παρά ὅτι αὐτοί εἶχαν κάτι λιγότερο ἀπό τήν τέλεια δικαιοσύνη; Ἀντίθετα εἶναι φωτεινότερο ἀπό τό φῶς τό συμπεράσμα, πώς οἱ ψυχές τῶν τελείων δικαίων<sup>2</sup>, μόλις ἐξέλθουν ἀπό τά κλειθρα αὐτῆς τῆς σάρκα, γίνονται δεκτές στίς οὐράνιες ἔδρες. Αὐτό τό πιστοποιεῖ καί ἡ ἴδια ἡ Ἀλήθεια Χριστός ἀπό ὁμόνοος Του, λέγοντας: «Ὅπου ἐάν ἦ τό σῶμα, ἐκεῖ συναχθῆσονται οἱ ἀετοί»<sup>3</sup>, γιατί ἐπομένως ὅπου βρίσκεται ὁ ἴδιος ὁ Λυτρωτής σωματικά, ἐκεῖ ἀναμφίβολα συγκεντρώνονται καί οἱ ψυχές τῶν δικαίων.

3. Ἐπανερχεται ὁ Πέτρος σέ πτυχές τῆς ἀρχικῆς ἐρωτήσεως πού ἐξέφρασε στό III, 38,5.

26 1. Ἐκφραση πού προέρχεται ἀπό τό χωρίο: «ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς μου μοναί πολλαί εἰσι».

2. πρβλ. Ἐβρ. 12,23.

3. Ματθ. 24,28 καί Λουκ. 17,37.



2 Καί ὁ Παῦλος «ἀναλῦσαι» ἐπιθυμεῖ «καί σὺν Χριστῷ εἶναι»<sup>4</sup>. Ὅποιος λοιπὸν δὲν ἀμφιβάλλει πῶς ὁ Χριστός βρίσκεται στὸν οὐρανό, δὲν ἀρνεῖται πῶς καί ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου εἶναι στὸν οὐρανό. Ὁ ἴδιος πάλι γιὰ τὴν διάλυση τοῦ σώματός του καί τὴν κατοίκηση τῆς οὐράνιας πατρίδας λέγει: «Οἶδαμεν ὅτι ἐάν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῆ, οἰκοδομῆν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς»<sup>5</sup>.

3 ΠΕΤΡΟΣ. Ἄν ἐπομένως οἱ ψυχές τῶν δικαίων τώρα βρίσκονται στὸν οὐρανό, τί εἶναι αὐτό πού τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως θὰ δεχθοῦν ὡς ἀνταπόδοση τῆς δικαιοσύνης τους;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἄναμφισβήτητα τό παραπάνω πού θὰ ἔχουν στὴν κρίση εἶναι ὅτι τώρα ἀπολαμβάνουν μακαριότητα μόνο τῶν ψυχῶν, ἐνῶ τότε θὰ ἀπολαύσουν καί τῶν σωμάτων, γιὰ νὰ εὐφραίνονται καί μέ αὐτὴν ἐπίσης τὴ σάρκα, μέ τὴν ὁποία ὑπέμειναν θλίψεις καί βάσανα γιὰ τὸν Κύριο. Πράγματι γιὰ τὴν διπλὴ αὐτὴ δόξα τους λέγει ἡ Γραφή: «Οὕτως ἐκ δευτέρας κληρονομήσουσι τὴν γῆν»<sup>6</sup>.

4 Παρομοίως, καί γιὰ τίς ψυχές τῶν ἀγίων πρό τῆς ἀναστάσεως λέγει ἡ Γραφή: «Καί ἐδόθη αὐτοῖς ἐκάστῳ στολή λευκή, καί ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως πληρώσωσι (= νὰ συμπληρώσουν τὸν ἀριθμό) καί οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καί οἱ ἀδελφοί αὐτῶν»<sup>7</sup>. Ἔτσι αὐτοὶ πού τώρα δέχθηκαν ἀπὸ μία στολή, στὴν κρίση θὰ ἔχουν διπλές στολές, γιὰτί τώρα ἀγαλλιώνται γιὰ τὴν δόξα μόνο τῶν ψυχῶν, ἐνῶ τότε καί τῶν ψυχῶν μαζί καί τῶν σωμάτων<sup>8</sup>.

4. Φιλιπ. 1,23.

5. Β' Κορινθ. 5,1.

6. Ἡσαΐας 61,7.

7. Ἀποκαλ. 6,11.

8. Πάνω στό θέμα αὐτό ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει διαμορφώσει τὴν πιό ὀλοκλη-

ΠΕΤΡΟΣ. Συμφωνῶ. Ἄλλὰ θὰ ἤθελα νὰ ξέρω, κατὰ 5 ποῖο τρόπο συμβαίνει πολλές φορές αὐτοὶ πού πεθαίνουν νὰ προφητεύουν πολλά.

## β) Τὴν ὥρα τοῦ θανάτου

### 27

Μέ ποιούς τρόπους αὐτοὶ πού πεθαίνουν προλέγουν μερικά πράγματα



1 ΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἄλλοτε ἡ ἴδια ἡ δύναμη τῶν ψυχῶν μέ τὴν λεπτότητά της προορᾷ κάτι ἄλλοτε πάλι οἱ ψυχές πού πρόκειται νὰ βγοῦν ἀπὸ τό σῶμα γνω-

ρίζουν δι' ἀποκαλύψεως τά μέλλοντα ἄλλοτε τέλος, ὅταν πλησιάσουν πολύ στό νὰ ἐγκαταλείψουν τό σῶμα, θεόθεν ἐμπνευσμένες στέλλουν τὸν ἀσώματο ὀφθαλμό τοῦ νοῦ στά οὐράνια μυστήρια<sup>1</sup>.

Ἄ θάνατος τοῦ νομικοῦ Κουμκβοντέους

2 Τό ὅτι ἡ δύναμη τῆς ψυχῆς μερικές φορές μέ τὴ λεπτότητά της γνωρίζει αὐτά πού πρόκειται νὰ συμβοῦν, καθίσταται προφανές ἀπὸ τό ἐξῆς γεγονός: Ὁ νομικός Κουμκβοντέους<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη σέ αὐτὴν

ρωμένη διδασκαλία γιὰ τὴν «μέση κατάσταση τῶν ψυχῶν»: Μετὰ τὸν θάνατο καί μέχρι τὴν Δευτέρα Παρουσία οἱ ψυχές βρίσκονται σέ μιὰ ἐνδιάμεση κατάσταση ἀναμονῆς, σέ ἓναν «προθάλαμο», ὅπου λαμβάνουν θέση ἀνάλογα μέ τὴν ζωὴ πού ἔζησαν μέ τό σῶμα. Αὐτά ὅμως εἶναι ἀπλή προσωρινὴ πρόγευση τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἢ κολάσεων, γιὰτί α) ἡ δόξα τοῦ Κυρίου θὰ φανερωθεῖ πλήρως μετὰ τὴν Δευτέρα Παρουσία, β) εἶναι μόνες, δίχως τό σῶμα, καί γ) ἡ ὀριστικὴ ἀπόφαση γιὰ αὐτοὺς θὰ ληφθεῖ κατὰ τὴν Κρίση, καί μέχρι τότε ὑπάρχει δυνατότητα κάποιας βελτιώσεως διὰ τῶν εὐχῶν τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας.

27 1. Ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς τρόπους αὐτοὺς ἐμφαίνεται στίς παρακάτω ἐνότητες τῶν παραγράφων 2-3, 4-8, 9-13 ἀντίστοιχα.

2. Cumquodeus, παράξενο ὄνομα πού σημαίνει «μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεός».

τήν πόλη πρό διετίας από πλευρίτιδα, λιγάκι πρίν πεθάνει φώναξε τόν ὑπῆρέτη του καί τόν διέταξε νά τοῦ ἑτοιμάσει τὰ ρούχα γιά νά βγεῖ ἔξω<sup>3</sup>. Τό παιδί σκέφθηκε πώς μάλλον τοῦ σάλεψε, καί δέν ὑπάκουσε στίς ἐντολές του. Τότε αὐτός σηκώθηκε, φόρεσε τό ἱμάτιό του καί εἶπε πώς θά πήγαινε ἀπό τήν Ἄππια ὁδὸ<sup>4</sup> στήν Ἐκκλησία τοῦ μακαρίου Σίξτου<sup>5</sup>.

3 Λιγάκι μετά ἡ ἀρρώστια χειροτέρευσε καί ἐκοιμήθη. Ἦταν προαποφασισμένο νά τόν ἐνταφιάσουν κοντά στόν μακάριο μάρτυρα Ἰανουάριου<sup>6</sup> στήν Πραϊνεστίνη ὁδὸ<sup>7</sup>. Ἀλλά ἐπειδὴ φάνηκε μακριά σέ αὐτούς πού φρόντιζαν τήν κηδεῖα του, ξαφνικά τούς μπήκε ἄλλος λογισμός, βγήκαν μέ τήν πομπή τῆς κηδεῖας στήν Ἄππια ὁδὸ καί, δίχως νά ξέρουν τί εἶχε πεῖ ἐκεῖνος, τόν ἐνταφίασαν στήν ἴδια ἐκκλησία πού εἶχε προεῖπει. Γνωρίζουμε πώς αὐτός ὁ ἄνθρωπος ἦταν μπλεγμένος στίς κοσμικές φροντίδες καί ἀπληστος στά γήινα κέρδη. Πώς μπόρεσε ἐπομένως νά προφητεύσει, ἂν ὄχι ἐπειδὴ ἡ ἴδια ἡ δύναμη καί λεπτότητα τῆς ψυχῆς τόν ἔκανε νά προορᾷ αὐτό πού ἐπρόκειτο νά συμβεῖ στό σῶμα του;

3. procedere, ἔχει συχνά τή σημασία «βγαίνω γιά νά πάω στήν ἐκκλησία».

4. βλ. III, 7,3 καί σημ., γιά τή διαδρομή της μέσα στή Ρώμη βλ. χάρτη Ρώμης.

5. Sixtus καί Syxtus, ἐπίσκοπος Ρώμης καί μάρτυς. Ἡ βασιλική του βρισκόταν στά ΝΑ τῆς πόλεως (βλ. χάρτη Ρώμης).

6. Januarius, ὄνομα πολλῶν μαρτύρων τῆς Ρώμης. Μάλλον πρόκειται γιά τόν γιό τῆς Εὐτυχίας, πού μαρτύρησε τό 150 καί τιμᾶται κατά τό Ρωμαϊκό ἐορτολόγιο στίς 10 Ἰουλίου.

7. Ἡ ὁδός (βλ. χάρτη Ρώμης) πού βγαίνουντας ἀπό τή Ρώμη ὁδηγεῖ στήν Πραϊνεστο (βλ. III, 23). Ὅμως στήν ὁδὸ αὐτὴ δέν γνωρίζουμε νά ὑπῆρχε ναός τοῦ μάρτυρος Ἰανουαρίου καί ἴσως πρόκειται γιά σύγχυση μέ αὐτόν στήν πολύ γειτονική Τιβουρτίνη ὁδὸ, ἔξω ἀπό τήν πύλη τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου (βλ. χάρτη Ρώμης).

Ἡ ἀποκάλυψη στοὺς 4  
μοναχοὺς Γερόντιο  
καί Μέλλιτο

Ἔτσι συχνά ἐπίσης συμβαίνει καί διά 4  
ἀποκαλύψεων νά προγνωρίζονται  
τά μέλλοντα ἀπό τοὺς μελλοθανά-  
τους, μπορούμε νά τό συναγάγουμε  
ἀπὸ αὐτὰ πού γνωρίζουμε πώς συνέβησαν σέ δικούς μας ἄν-  
θρώπους στά μοναστήρια: Στό μοναστήρι μου πρίν δέκα χρό-  
νια<sup>8</sup> κάποιος ἀδελφός λεγόταν Γερόντιος, ὁ ὁποῖος ὅταν ἐπλή-  
γη ἀπὸ βαριά ἀρρώστια τοῦ σώματος, εἶδε σέ νυκτερινό ὄραμα  
λευκοφορεμένους ἄνδρες, μέ τίς στολές τους νά ἀστράφτουν,  
νά κατεβαίνουν ἀπὸ τόν οὐρανὸ σέ αὐτό τό μοναστήρι. Ὅταν  
στάθηκαν μπροστά στό κρέββατι τοῦ κατάκοιτου, ἕνας ἀπὸ  
αὐτούς εἶπε: «Ἦρθαμε μέ σκοπὸ νά καλέσουμε σέ στράτευση  
μερικούς ἀδελφούς ἀπὸ τό μοναστήρι τοῦ Γρηγορίου», καί δί-  
νοντας ἐντολὴ σέ ἄλλον πρόσθεσε: «Γράφε Μάρκελλο, Βαλεν-  
τινιανό, Ἀγνέλλο», καί ἄλλους τοὺς ὁποῖους τώρα δέν θυμά-  
μαι. Σάν τελείωσε αὐτούς, πρόσθεσε: «Γράφε καί αὐτόν ἐδῶ  
πού μᾶς βλέπει».

Πληροφορημένος ἀπὸ αὐτό τό ὄραμα ὁ ἀδελφός, ὅταν ξη- 5  
μέρωσε, γνωστοποίησε στοὺς πατέρες ποιοὶ καί ποιοὶ ἀπὸ αὐ-  
τὴν τὴν μονὴ ἐπρόκειτο νά πεθάνουν, καί ἐξανήγγειλε πώς καί  
ὁ ἴδιος θά τοὺς ἀκολουθήσει. Ἀπὸ μίαν ἄλλη μέρα ἄρχισαν οἱ  
ἀδελφοί, πού προαναφέρθηκαν, νά πεθαίνουν, καί μέ αὐτὴ τὴ  
σειρὰ ἀκολούθησαν ὁ ἕνας τόν ἄλλο στό θάνατο, μέ ὅποια εἶ-  
χαν κατονομασθεῖ στόν κατάλογο. Τελευταῖος ἀπεδήμησε καί  
αὐτός πού προεῖδε πώς ἐπρόκειτο νά πεθάνουν οἱ ἀδελφοί αὐ-  
τοί.

Ἐπίσης κατὰ τό θανατικὸ πού ἐρήμωσε αὐτὴ τὴν πόλη 6

8. δηλ. τὰ χρόνια 583-584. (Τότε ὁ ἅγ. Γρηγόριος βρισκόταν στήν Κων-  
σταντινούπολη).

μας πρὶν τρία χρόνια<sup>9</sup> προξενώντας δεινότατη συμφορά, στὸ μοναστήρι τῆς πόλεως τοῦ Πόρτου<sup>10</sup> κάποιος μοναχός λεγόταν Μέλλιτος, πού βρισκόταν ἀκόμη σέ νεανική ἡλικία, ἀλλὰ ἦταν ἄνθρωπος θαυμαστῆς ἀπλότητος καὶ ταπεινοφροσύνης. Πλησιάζοντας ἡ ἡμέρα τῆς κλήσεώς του, ἐπλήγη ἀπὸ τὴν ἐπιδημία καὶ ἔφθασε στὰ τελευταία του. Ἀκούγοντάς το αὐτὸ ὁ εὐσεβοὺς ζωῆς Φήλιξ<sup>11</sup>, ἐπίσκοπος αὐτῆς τῆς πολιτείας, ἀπὸ διήγηση τοῦ ὁποίου καὶ τὰ ἔμαθα αὐτά, ἔσπευσε νὰ ἔρθει σέ αὐτόν καὶ νὰ τὸν ἐνισχύσει μὲ λόγια πειστικά γιὰ νὰ μὴν φοβᾶται ἀπὸ τὸν θάνατο. Ἄρχισε μάλιστα νὰ τοῦ ὑπόσχεται καὶ ἐπιμηρέστερο τὸ διάστημα τῆς ζωῆς χάρις στὴν θεία εὐσπλαγχνία.

7 Ἀλλὰ σέ αὐτά ἐκεῖνος ἀνταπάντησε πὼς ὁ χρόνος τῆς ζωῆς του εἶχε συμπληρωθεῖ, καὶ εἶπε πὼς ἐμφανίσθηκε σέ αὐτόν ἕνας νεανίας καὶ τοῦ ἔφερε ἐπιστολή, λέγοντας: «Ἄνοιξε καὶ διάβασε». Καὶ διαβεβαίωσε πὼς, σάν τὴν ἄνοιξε, καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ὅλους ὅσοι εἶχαν βαπτισθεῖ ταυτόχρονα μαζί του ἀπὸ αὐτόν τὸν ἐπίσκοπο κατὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα<sup>12</sup>, τοὺς βρῆκε γραμμένους μὲ χρυσὰ γράμματα στὴν ἐπιστολή αὐτή. Πρῶτο μάλιστα, ὅπως ἔλεγε, βρῆκε τὸ δικό του ὄνομα, καὶ στὴ συνέχεια ὄλων τῶν βαπτισμένων ἐκεῖνη τὴ φορά. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός ἔλαβε τὴ βεβαιότητα πὼς καὶ αὐτὸς κι ἐκεῖνοι

9. δηλ. τὸ 590. Γιὰ τὴν ἐπιδημία βλ. 19,2 καὶ σημ.

10. Portus (=Λιμὴν), τὸ λιμάνι τῆς Ὀστίας στὶς ἐκβολές τοῦ Τίβερη. Τὸ μοναστήρι εἶναι μᾶλλον αὐτὸ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου στὸ νησί πού σχηματίζεται ἐκεῖ. (βλ. χάρτη Δ7).

11. Felix, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Σαβίνη (βλ. 53,1 καὶ 57,3), ἀναφέρεται ἀκόμα σέ ἐπιστολές τοῦ ἁγ. Γρηγορίου τὰ ἔτη 595 καὶ 598-599.

12. Ἐννοεῖ τὸ βάπτισμα κατὰ τὸ Μεγάλο Σάββατο, ὅπως φαίνεται καὶ στὸ 33,1. Ὡς γνωστόν, τὸ βάπτισμα στοὺς πρώτους αἰῶνες γινόταν σέ μεγάλη ἡλικία, πολλές φορές ὅταν τελείωνε ἡ ζωὴ.

σύντομα ἐπρόκειτο νὰ ξενιτευθοῦν ἀπὸ αὐτὴ τὴ ζωὴ.

Ἔτσι κι ἔγινε: Τὴν ἴδια μέρα πέθανε ὁ ἴδιος, καὶ μετὰ 8 ἀπὸ αὐτόν ὅλοι ἐκεῖνοι πού εἶχαν τότε βαπτισθεῖ τὸν ἀκολούθησαν κατὰ τρόπο, πού μέσα σέ λιγοστὲς ἡμέρες κανεὶς ἀπὸ αὐτούς δὲν ἀπέμεινε στὴ ζωὴ αὐτή. Ἀπὸ αὐτὰ ἀναντίρρητα συμπεραίνεται, πὼς ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ τοὺς εἶδε αὐτούς γραμμένους μὲ χρυσό, ἀκριβῶς γιατί τὰ ὀνόματά τους τὰ εἶχε προσαρτήσει κοντά της ἡ αἰώνια λαμπρότης.

9 Ὁ θάνατος τοῦ δη- Ὅπως λοιπὸν μπόρεσαν αὐτοὶ νὰ  
ρέτη Ἀρμενταρίου γνωρίσουν τὰ ἐρχόμενα μὲ ἀποκα-  
καὶ ἡ ποικιλία τῶν λύψεις, ἔτσι ὀρισμένες φορές οἱ ψυ-  
γλωσσῶν χές, τὴν ὥρα πού κοντεύουν νὰ ἐξέλ-  
θουν μποροῦν ἀκροθιγῶς νὰ προγευ-

θοῦν καὶ τὰ οὐράνια μυστήρια ὅχι σέ ὄνειρο ἀλλὰ ἐν ἐγρηγόρσει. Γνώρισες καλὰ τὸν Ἀμμώνιο, μοναχὸ τοῦ μοναστηριοῦ μου. Αὐτὸς ὅταν βρισκόταν ἀκόμα στὸ κοσμικὸ σχῆμα, πῆρε σέ γάμο τὴν κατὰ σάρκα κόρη τοῦ Βαλεριανοῦ, ἐνός νομικοῦ σέ αὐτὴ μας τὴν πόλη. Προσκολλήθηκε μὲ ἀκατάπαυστη φιλοπονία στὴν ὑπηρεσία ἐκεῖνου καὶ γνώριζε ὁ,τιδῆποτε γινόταν στὸ σπίτι του.

10 Αὐτὸς, ἐνόσω ἤμουν ἀκόμη στὸ μοναστήρι, μοῦ διηγήθηκε, πὼς κατὰ τὸ θανατικὸ, πού θέρισε δεινῶς τὴν πόλη μας στὰ χρόνια τοῦ πατρικίου Ναρσῆ<sup>13</sup>, στὸ σπίτι αὐτοῦ τοῦ Βαλερια-

13. Πρόκειται γιὰ τὸν γνωστὸ στρατηγὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ πού πολέμησε τοὺς Γότθους στὴν Ἰταλία καὶ μετὰ τὴν ὀριστικὴ νίκη τῶν Βυζαντινῶν τὸ 555-6 ἔμεινε ὡς διοικητὴς της μέχρι τὸ 567-8 πού ἀνεκλήθη, σέ ἡλικία 96 ἐτῶν, ὅποτε καὶ ἄρχισε ἡ Λομβαρδικὴ εἰσβολή. Δέν γύρισε ὅμως στὴν Κωνσταντινούπολη, γιατί τὸν κάλεσε ὁ πάπας Ἰωάννης Γ' στὴ Ρώμη γιὰ νὰ τὴν φρουρήσει. Τὸ πιθανότερο εἶναι πὼς δὲν πέθανε ἀμέσως, κι ἔτσι ἐδῶ ὁ ἁγ. Γρηγόριος ἀναφέρεται στὸν λοιμὸ τοῦ 571.

νου υπῆρξε ἕνας ὑπηρέτης Ἀρμεντάριος<sup>14</sup>, ἐξαιρετικῆς ἀπλό-  
τητας καί ταπεινοφροσύνης. Ὄταν λοιπόν ἄρχισε ἡ συμφορά  
αὐτή νά λυμáίνεται καί τήν οἰκία τοῦ νομικοῦ, κτύπησε καί τό  
παιδί αὐτό καί τό ὀδήγησε στά τελευταία του.

11 Μιά στιγμή ἀρπάχθηκε ἀπό τά γήινα, καί ἀμέσως ἐπέ-  
στρεψε στόν ἑαυτό του καί ἔβαλε νά φωνάζουν τόν κύριό του.  
Τοῦ λέει: « Ἐγώ βρέθηκα στόν οὐρανό, καί γνώρισα ποιοί πρό-  
κειται νά πεθάνουν ἀπό αὐτό τό σπίτι. Ὅ τάδε, ὁ τάδε καί ὁ  
τάδε πρόκειται νά πεθάνουν. Ἐσύ ὅμως μή φοβᾶσαι, δέν θά πε-  
θάνεις αὐτή τή φορά. Καί γιά νά γνωρίσεις ὅτι λέω ἀλήθεια  
πώς βρέθηκα στόν οὐρανό, νά, ἔλαβα ἐκεῖ τό χάρισμα νά μιλῶ  
σέ ὅλες τίς γλώσσες. Μήπως τάχα σοῦ εἶναι ἄγνωστο πώς ἀ-  
γνωῶ ἐξ ὀλοκλήρου τήν Ἑλληνική γλώσσα; Κι ὅμως μιλάω  
Ἑλληνικά, γιά νά μάθεις ἄν εἶναι ἀλήθεια αὐτό πού διαβε-  
βαιῶνω, ὅτι ἔλαβα τό χάρισμα ὄλων τῶν γλωσσῶν».

12 Τότε τοῦ μίλησε Ἑλληνικά ὁ κύριός του καί ἀπάντησε κι  
ἐκεῖνος στήν ἴδια γλώσσα κατὰ τρόπο, πού θαύμασαν ὅλοι οἱ  
παρευρισκόμενοι. Στήν ἴδια οἰκία ἔμενε ἐπίσης κι ἕνας Βούλ-  
γαρος, σπαθάριος τοῦ Ναρσῆ<sup>15</sup>. Βιαστικά τόν ὀδήγησαν στόν  
ἄρρωστο καί τοῦ μίλησε στή Βουλγαρική γλώσσα. Ὁ νεαρός  
ἐκεῖνος, γεννημένος καί ἀναθρεμμένος στήν Ἰταλία, τοῦ ἀ-  
πάντησε ἔτσι σέ αὐτήν τήν βαρβαρική γλώσσα, σάν νά εἶχε

14. Armentarius, σημαίνει βουκόλος, ἀλλά ἐδῶ εἶναι μάλλον κύριο ὄνομα.

15. Οἱ Βούλγαροι τά χρόνια ἐκεῖνα βρίσκονται πέρα ἀπό τόν Δούναβη στά  
Βόρεια σύνορα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καί ἔχουν εἰρηνικές σχέσεις μέ αὐτό,  
γιατί περνοῦν μεταβατική περίοδο μετά τήν διάλυση τοῦ παλαιοῦ τους κράτους  
καί πρῖν τήν ἐμφάνιση τοῦ νέου στά χρόνια τοῦ Ἡρακλείου. Συχνά τότε συμμα-  
χησαν μέ τό Βυζάντιο καί, ὅπως ἐδῶ, συμπολέμησαν ἐναντίον ἄλλων ἐχθρῶν.  
Γιά τόν τίτλο «σπαθάριος» βλ. II, 14,1 καί III, 6,2. Τά ἴδια χρόνια ἄλλοι  
Βούλγαροι ἦταν σύμμαχοι μέ τούς Λομβαρδούς κατὰ τήν εἰσβολή τους.

γεννηθεῖ ἀπό αὐτό τό γένος. Θαύμασαν ὅλοι ὅσοι ἄκουγαν, καί  
μέ βάση τό πείραμα τῶν δύο γλωσσῶν, τίς ὁποῖες ἤξεραν πώς  
δέν τίς γνώριζε προηγουμένως, πίστεψαν καί γιά ὅλες τίς ἄλ-  
λες, πού δέν υπῆρχε δυνατότητα ἀποδείξεων.

Τότε ἀναβλήθηκε ὁ θάνατός του γιά δύο μέρες, ἀλλά τήν 13  
τρίτη μέρα, ἄγνωστο κατὰ ποία κρυφή κρίση τοῦ Θεοῦ, κατέ-  
φαγε μέ τά δόντια του τά χέρια, τίς ὠλένες καί τούς βραχιόνες  
του<sup>16</sup>, καί τότε βγήκε ἀπό τό σῶμα. Μετά τόν θάνατό του ἀ-  
μέσως πάρθηκαν ἀπό αὐτό τό φῶς ὅλοι ἐκεῖνοι, πού εἶχε  
προεῖπει. Ἐπίσης μέσα στήν οἰκία ἐκεῖνη δέν πέθανε ἀπό  
αὐτή τή θεομηνία κανένας, ὁ ὁποῖος δέν εἶχε ἀναγγελεθεῖ μέ  
τά λόγια ἐκεῖνου.

ΠΕΤΡΟΣ. Εἶναι πολύ τρομακτικό τό ὅτι αὐτός πού ἀ- 14  
ξιώθηκε ἕνα τέτοιο χάρισμα, μετά ἀπό αὐτό ὑποβλήθηκε σέ  
τέτοια ποινή.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ποιός μπορεῖ νά γνωρίσει τίς ἀπόκρυφες  
κρίσεις τοῦ Θεοῦ; Αὐτά πού δέν μπορούμε νά καταλάβουμε στήν  
θεία ἐξέταση, ὀφείλουμε μάλλον νά τά φοβόμαστε, παρά νά τά  
σχολιάζουμε.

## 28

Ὁ θάνατος  
τοῦ κόμητος  
Θεοφανίου

1 Ὅμως γιά νά συνεχίσουμε αὐτά  
πού εἶχαμε ἀρχίσει σχετικά μέ τίς  
ἐξερχόμενες ψυχές, πού προγνωρί-  
ζουν πολλά, δέν πρέπει νά ἀποσιω-  
πήσουμε καί αὐτό, τό ὁποῖο ἔμαθα γιά τόν Θεοφάνιο, κόμη<sup>1</sup>

16. Μαρτυροῦνται καί σέ ἄλλα κείμενα τῆς ἐποχῆς κρίσεις ἐπιληψίας μέ πα-  
ρόμοια συμπτώματα; συνήθως ἀκριβῶς πρῖν τόν θάνατο.

28

1. comes, τίτλος πού ἄρχισε νά δίδεται ἀπό τόν Μ. Κωνσταντίνο καί μετά  
στούς ἀνώτατους στρατιωτικούς καί πολιτικούς ὑπαλλήλους τοῦ κράτους. Ἐδῶ  
σημαίνει διοικητής, ἐκπρόσωπος τοῦ αὐτοκράτορα.

τῆς πόλεως Κεντουμκέλλης<sup>2</sup>, ἀπό μαρτυρίες πολλῶν, πού συνέλεξα ὅταν βρέθηκα σέ αὐτή τήν πόλη<sup>3</sup>. Ὑπῆρξε ἄνθρωπος πού ἐπιδόθηκε σέ πράξεις ἐλεημοσύνης ἀφοσιωμένος στά καλά ἔργα καί κυρίως μέ ζῆλο γιά τήν φιλοξενία. Ἀπασχολημένος μέ τήν ἐξάσκηση τῶν καθηκόντων τῆς κομητείας του, καταγινόταν μέ τά ἐπίγεια καί τά πρόσκαιρα, ἀλλά, ὅπως φάνηκε ἀργότερα στό τέλος του, τό ἔκανε περισσότερο ἀπό ὑποχρέωση παρά ἀπό προδιάθεση.

2 Ὄταν πλησίαζε ἡ ὥρα τοῦ θανάτου του ξέσπασε σφοδρότατη ἀνεμοθύελλα, ἔτσι πού δέν θά μπορούσαν νά πάνε νά τόν θάψουν. Ἡ σύζυγός του μέ βαρύτατο κλάμα τόν ρωτοῦσε: «Τί θά κάνω; Πῶς θά σέ βγάλω γιά τόν ἐνταφιασμό, πού δέν μπορῶ ἀπό τήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ νά βγῶ ἀπό τήν ὑπερβολική κακοκαιρία;», Τότε ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Μήν κλαῖς, γυναίκα, γιατί μόλις θά ἔχω πεθάνει ἐγώ, τήν ἴδια ὥρα θά ξαναγίνει καλωσύνη». Ἀμέσως τήν κουβέντα του τήν ἀκολούθησε ὁ θάνατος, καί τόν θάνατο ἡ καλοκαιρία.

3 Αὐτό τό σημεῖο τό συνόδευσε καί ἄλλα σημεῖα: Τά χέρια του καί τά πόδια πρησμένα ἀπό ὑγρά τῆς ποδάγρας, εἶχαν μετατραπῆ σέ σκέτες πληγές, ἀνοιγαν καί ἔτρεχε πῦον. Ἀλλά ὅταν κατά τήν συνήθεια γυμνώθηκε τό σῶμα του γιά νά τό πλύνουν, τά χέρια καί τά πόδια του βρέθηκαν τόσο ὑγιῆ, σάν νά μήν εἶχαν ποτέ τήν ἐλάχιστη πληγή.

4 Τόν κουβάλησαν λοιπόν καί τόν ἔθαψαν. Στή σύζυγό του

2. Centumcellae (Ἐκατόν Κέλλαι), παράλιος πόλις τῆς Ἑτρουρίας, 80 Km Βόρεια τῆς Ρώμης (βλ. χάρτη Δ7). Ἦταν ἑπαυλις τοῦ Τραϊανοῦ, ὁ ὁποῖος ἔφτιαξε μεγάλο λιμάνι. Μέχρι σήμερα, πού ὀνομάζεται Τσιβιταβέκκια (Civitavecchia), εἶναι τό ἐπίνειο τῆς Ρώμης.

3. Ὁ ἅγ. Γρηγόριος εἶχε ξαναδιηγηθεῖ τό περιστατικό στήν 36ῃ Ὁμιλία του στό Εὐαγγέλιο, ὅπου ἀναφέρει πῶς ἡ ἐπίσκεψή του ἐγινε τό 587-588.

φάνηκε καλό τήν τέταρτη μέρα<sup>4</sup> νά ἀλλάξει τό μάρμαρο, πού εἶχε τεθεῖ πάνω ἀπό τό μνήμα του. Ὄταν λοιπόν ἀφαιρέθηκε τό μάρμαρο αὐτό, τό βαλμένο πάνω ἀπό τό σῶμα του, τέτοια ὀσμὴ εὐωδίας ἀνέβρυσε ἀπό ἐκεῖνο τό σῶμα, θαρρεῖς καί ἀπό τήν σάρκα του πού σάπιζε ἀντί γιά σκουλήκια ἀνέβλυζαν ἀρώματα.

Ὄταν τό διηγούμουν αὐτό τό γεγονός στίς ὀμιλίες, μερικοί ἀδύνατοι μπῆκαν σέ ἀμφιβολίες. Μιά μέρα πού εἶχα συνάντηση μέ μερικούς εὐγενεῖς, προσῆλθαν οἱ ἴδιοι οἱ τεχνίτες, πού εἶχαν ἀλλάξει τό μάρμαρο στό μνημεῖο ἐκείνου, γιά νά μέ παρακαλέσουν κάτι γιά μία δικιά τους ὑπόθεση. Αὐτούς λοιπόν ἐγώ τούς ρώτησα γιά αὐτό τό θαῦμα μπροστά στόν κλῆρο, τούς εὐγενεῖς καί τόν λαό. Αὐτοί καί πιστοποίησαν πῶς κατά θαυμαστό τρόπο γέμισαν ὀλόκληροι ἀπό ἐκεῖνη τήν ὀσμὴ τῆς εὐωδίας, ἀλλά καί πρόσθεσαν καί μερικά ἄλλα γιά τήν ταφή του, πού αὐξάνουν τό μέγεθος τοῦ θαύματος καί τά ὁποῖα κρίνω πῶς θέλουν μακρό χρόνο γιά νά τά διηγηθῶ.

ΠΙΕΤΡΟΣ. Βλέπω πῶς ικανοποιήθηκα ἐπαρκῶς στήν ἐρώτησή μου<sup>5</sup>. Ἀλλά ὑπάρχει ἀκόμα κάποια ἀπορία πού μέ τρώει: Ἐφόσον παραπάνω<sup>6</sup> εἶπαμε πῶς οἱ ψυχές τῶν ἁγίων εἶναι ἤδη στόν οὐρανό, ὑπολείπεται μόνον νά πιστέψουμε ἀναμφίβολα πῶς καί οἱ ψυχές τῶν ἀδίκων εἶναι στόν ἄδη. Καί γιά τό θέμα αὐτό τί διδάσκει ὁ λόγος τῆς Ἀληθείας Χριστοῦ, ἀγνοῶ. Πάντως δέν πηγαίνει ὁ ἀνθρώπινος λογισμός πῶς μπορεῖ οἱ ψυχές τῶν ἁμαρτωλῶν νά βασανίζονται πρίν τήν Κρίση.

4. Κάτι πού βέβαια θυμίζει τήν περίπτωση τοῦ Λαζάρου (Ἰωάν. 11,39).

5. Δηλ. τήν ἐρώτηση στό 26,5.

6. βλ. 26,1-2.

## γ) Στόν ἄδη

## 29

1 "Ότι ὅπως οἱ ψυχές τῶν τελείων εἶναι στόν οὐρανό, ἔτσι πρέπει νά πιστέψουμε πώς μετά τήν λύση τους ἀπό τό σῶμα καί οἱ ψυχές τῶν ἀδίκων βρίσκονται στόν ἄδη

Σύμφωνα μέ τήν ἀνταπόδοση τῆς αἰώνιας δικαιοσύνης, κατά τήν ὁποία οἱ δίκαιοι ἤδη δοξάζονται, ἀναγκαῖο εἶναι ὅπως ἴσως καί οἱ ἄδικοι νά βασανίζονται. Γιατί ὅπως τούς ἐκλεκτούς τούς εὐφραίνει ἡ μακαριότης, ἔτσι εἶναι ἀναγκαῖο νά πιστεύσουμε πώς τούς ἀποδοκιμασμένους ἀπό τήν ἡμέρα τῆς ἐξόδου τους τούς καταφλέγει τό πῦρ.

2 ΠΕΤΡΟΣ. Κατά ποία λογική πρέπει νά πιστεύσουμε πώς ἕνα πράγμα ἀσώματο μπορεῖ νά κρατεῖται ἀπό τό σωματικό πῦρ<sup>1</sup>;



29 1. Ὁ Πέτρος θεωρεῖ δεδομένο (καί ὁ ἅγ. Γρηγόριος τό δέχεται), πώς τό πῦρ τῆς κολάσεως εἶναι σωματικό, δηλ. ὑλικό (πού νά καίει τήν ὕλη, τό σῶμα). Ἡ Ἐκκλησία δέχεται πώς τό πῦρ αὐτό εἶναι καί πνευματικό, ὅπως δεικνύει καί ὁ ἴδιος ὁ ἅγ. Γρηγόριος παρακάτω (32,5). Ἄλλωστε καί ἡ συζήτηση πού ἐξαρχῆς θά παρουσιάσει ὁ ἅγ. Γρηγόριος στήν οὐσία δέν κάνει ἄλλο ἀπό τό νά ἐξηγήει αὐτή τή διπλή φύση καί λειτουργία τοῦ πυρός τῆς γεέννης.

## 30

Κατά ποία λογική πρέπει νά πιστεύσουμε πώς τά ἀσώματα πνεύματα μποροῦν νά κρατοῦνται ἀπό τό σωματικό πῦρ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐάν τό ἀσώματο πνεῦμα ἑνός ζωντανοῦ ἀνθρώπου κρατεῖται μέσ στό σῶμα, γιατί μετά θάνατον νά μήν κρατεῖται, ἄν καί ἀσώματο πνεῦμα, ἀπό σωματικό πῦρ;

ΠΕΤΡΟΣ. Στόν ζωντανό ὅμως κρατεῖται τό ἀσώματο πνεῦμα μέσ στό σῶμα, ἀκριβῶς γιατί ζωοποιεῖ τό σῶμα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐάν, Πέτρε, τό ἀσώματο πνεῦμα μπορεῖ νά κρατεῖται μέσα σέ αὐτό τό ὁποῖο ζωοποιεῖ, γιατί νά μήν κρατεῖται τιμωρητικῶς καί ἐκεῖ ὅπου νεκροποιεῖται; Λέγουμε λοιπόν πώς τό πνεῦμα κρατεῖται ἀπό τό πῦρ, οὕτως ὥστε νά ὑφίσταται βάσανο μέ τό νά βλέπει καί νά αἰσθάνεται. Δηλαδή ὑποφέρει ἀπό τή φωτιά μέ αὐτό καί μόνο πού βλέπει, καί καίγεται πού ἀντικρύζει τόν ἑαυτό του νά κατακαίεται. Κι ἔτσι γίνεται ὥστε ἕνα πράγμα σωματικό καταφλέγει τό ἀσώματο, καθῶς ἀπό τήν ὁρατή φωτιά ἐπισύρεται καύση καί πόνος ἀόρατος: Διά τοῦ σωματικοῦ πυρός ὁ ἀσώματος νοῦς βασανίζεται καί ἀπό ἀσώματη φλόγα.

Ἐποῦ ἀπό τά εὐαγγελικά ρήματα μποροῦμε νά συναγάγουμε πώς ἡ ψυχή πάσχει τόν ἐμπυρισμό ὄχι μόνο βλέποντας, ἀλλά καί μέ τήν ἐμπειρία τῶν αἰσθήσεων<sup>1</sup>: Σύμφωνα μέ τήν φωνή τῆς Ἀληθείας Χριστοῦ, λέγεται πώς ὁ πλούσιος ἐ-

30 1. Ὁ ἴδιος ὁ Πέτρος στό 28,6 ἔκανε τή διάκριση ἀνάμεσα στίς ἐξηγήσεις τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς καί τόν λόγο τοῦ Χριστοῦ, ζητώντας νά μάθει καί νά πιστεύσει κυρίως τό δεύτερο. Ἐτσι τώρα ὁ ἅγ. Γρηγόριος, ἀφοῦ ἐξέθεσε τήν ἐκλογικευτική ἐρμηνεία τῆς βασάνου διά τῆς θέας, τήν ξεπερνᾷ ὁ ἴδιος προχωρώντας στήν ἀποκεκαλυμμένη Ἀλήθεια.



τάφη καί πήγε στον Άδη<sup>2</sup>. "Οτι ή ψυχή του κρατείται στο πῦρ, μάς τό πληροφορεί ο λόγος του πλουσίου, όταν ικετεύει τον Άβραάμ, λέγοντας: «Πέμψον Λάζαρον, ίνα βιάψη τό άκρον του δακτύλου αυτού ύδατος καί καταψύξη τήν γλώσσάν μου, οτι οδυνώμαι έν τή φλογί ταύτη»<sup>3</sup>. "Οταν λοιπόν ή Άλήθεια Χριστός παρουσιάζει τον άμαρτωλό πλούσιο καταδικασμένο στις φλόγες, ποιός μυαλωμένος θά άρνηθει πώς οι ψυχές των αποδοκιμασμένων κρατούνται στις φλόγες;

4 ΠΕΤΡΟΣ. Νά πού ή ψυχή μου κάμπτεται καί από τήν έκλογικευτική εξήγηση καί από τήν άγιογραφική μαρτυρία καί κλίνει προς τήν πίστη, αλλά στην επαναφορά της καί πάλι επανέρχεται στην άκαμψία. Πώς μπορεί ένα πράγμα άσώματο νά κρατείται καί νά θλίβεται από κάτι σωματικό, αυτό τό άγνοώ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Πές μου, σε παρακαλώ, τί εικάζεις για τους αποστάτες, δηλ. τά πνεύματα πού απορρίφθηκαν από τήν ουράνια δόξα, είναι σωματικά ή άσώματα;

ΠΕΤΡΟΣ. Ποιός πνευματικά υγιής θά πει πώς τά πνεύματα είναι σωματικά;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Τό πῦρ της γεέννης τό δέχεσαι άσώματο ή σωματικό;

ΠΕΤΡΟΣ. Δέν άμφιβάλλω πώς τό πῦρ της γεέννης είναι σωματικό, εφόσον είναι σίγουρο πώς σε αυτό βασανίζονται τά σώματα.

5 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Είναι βέβαιο πώς στο τέλος ή Άλήθεια Χριστός θά πει στους αποδοκιμασμένους: «Πορεύεσθε εις τό πῦρ τό αιώνιον τό ήτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοις άγγέλοις

2. Λουκ. 16, 22-23.

3. Λουκ. 16, 24.

αυτού»<sup>4</sup>. 'Εάν λοιπόν ο διάβολος καί οι άγγελοί του, άν καί άσώματα, πρέπει νά βασανισθούν από τό σωματικό πῦρ, τί τό θαυμαστό εάν οι ψυχές, καί πριν άκόμα νά υποδεχθούν τά σώματα, μπορούν νά αισθάνονται σωματικά βασανιστήρια;

ΠΕΤΡΟΣ. Είναι προφανής ή αίτιολόγηση, καί δέν πρέπει ή ψυχή στο έξής νά άμφιβάλλει πάνω σε αυτό τό ζήτημα.

### 31

‘Ο θάνατος του  
άρειανού βασιλιά  
Θεοδώριχου

1 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Άφού μετά πολλού κόπου πίστευσε, νομίζω πώς τώρα άξίζει τον κόπο νά διηγηθώ αυτά πού μου έχουν εξιστορήσει άξιόπιστοι άν-

δρες: ‘Ο Ίουλιανός<sup>1</sup> ο δευτερεύων των δεφενσόρων αυτής της Έκκλησίας της Ρώμης, πού θεία ενεργεία ύπηρετώ, ο όποιος έτελειώθη πριν περίπου έπτά χρόνια<sup>2</sup>, έρχόταν τακτικά σε μένα, όταν άκόμα βρισκόμουν στο μοναστήρι, καί συνήθιζε νά συζητά μαζί μου περί ώφελείας ψυχής.

2 Αυτός λοιπόν μιά μέρα μου διηγήθηκε: «Στόν καιρό του βασιλιά Θεοδώριχου<sup>3</sup>, ο πατέρας του πεθερού μου είχε έπιτελέσει τήν είσπραξη του κανόνος<sup>4</sup> στην Σικελία, καί ήδη επέστρεφε στην Ίταλία. Τό πλοίο του προσώρμισε στο νησί πού

4. Ματθ. 25,41.

31 1. Προφανώς ο ίδιος πού αναφέρεται καί στο I, 10,1.

2. δηλ. τό 586-587.

3. ‘Ο περίφημος μέγας Γότθος βασιλιάς πού νίκησε τό 493 τον Ήδόακρο (Βησιγότθο, πού είχε καταβιάσει τό 476 τον αυτοκράτορα του Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους), κατέλαβε τήν Ραβέννα καί μέ αυτήν ως πρωτεύουσα ίδρυσε τό Ήστρογοθικό βασίλειο, πού τυπικά ύπαγόταν στο Βυζάντιο. Διοίκησε για πάνω από 30 χρόνια καί άφησε μνημειώδη έργα, ήταν όμως στρυφνός λόγω της βαρβαρικής καταγωγής του καί του άρειανικού δόγματος πού πρέσβευε.

4. έτήσια είσφορά, κανονισμένη από τον νόμο, σε προϊόντα, χρυσό, άσήμι, ρουχισμό κλπ. Έπομένως ο παππούς αυτός ήταν «κανονικάριος».



ονομάζεται Λίπαρις<sup>5</sup> καί, ἐπειδή κατοικοῦσε ἐκεῖ ἕνας ἐρημίτης μεγάλης ἀρετῆς, ἐνόσω οἱ ναῦτες ἐπισκευάζαν τὰ ὀπλίσματα τοῦ πλοίου, φάνηκε καλό στόν πατέρα τοῦ πεθεροῦ μου νά τραβήξει γιά αὐτόν τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ καί νά παραθέσει τόν ἑαυτό του στίς εὐχές ἐκείνου.

3 »Σάν τούς εἶδε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου, συνομιλώντας ἀνάμεσα στά ἄλλα τούς εἶπε: "Ἐέρετε πού ὁ βασιλιάς Θεοδώριχος πέθανε;<sup>6</sup>". Ἐκεῖνοι ἀμέσως τοῦ ἀπάντησαν: "Ἀποκλείεται. Ἐμεῖς τόν ἀφήσαμε ζωντανό, καί τίποτε τέτοιο δέν ἔφθασε στά αὐτιά μας ἕως τώρα". Τότε ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ πρόσθεσε: "Κι ὅμως πέθανε. Γιατί χθές στίς ἐννιά ἡ ὥρα<sup>7</sup> τόν κουβάλησαν, βασταζόμενο ἀνάμεσα στόν πάπα Ἰωάννη καί τόν πατρίκιο Σύμμαχο<sup>8</sup>, μέ ἀπεζωσμένο τόν χιτώνα, ξυπόλυτο καί μέ δεμένα τά χέρια, καί τόν ἔρριξαν στόν κρατήρα αὐτοῦ τοῦ γειτονικοῦ ἡφαιστείου<sup>9</sup>".

4 »Ἀκούγοντάς το αὐτό ἐκεῖνοι, σημείωσαν προσεκτικά τήν ἡμέρα, καί ἐπιστρέφοντας στήν Ἰταλία ἐπαλήθευσαν πώς ὁ βασιλιάς Θεοδώριχος εἶχε πεθάνει τήν ἴδια μέρα πού δόθηκε στόν δούλο τοῦ Θεοῦ σημεῖο γιά τήν ἐξοδό του καί τόν κολασμό του». Καί καθώς τόν πάπα Ἰωάννη βασανίζοντάς τον στήν φυλακή τόν σκότωσε καί τόν πατρίκιο Σύμμαχο μέ

5. Ἡ γνωστή μικρή νῆσος στά Β. τῆς Σικελίας (βλ. χάρτη Θ12).

6. Στίς 30 Αὐγούστου τοῦ 526.

7. Βυζαντινῆ ὥρα, δηλ. κατά τίς 3 τό ἀπόγευμα.

8. Πάπας Ἰωάννης Α' βλ. III, 2,1 καί Σύμμαχος, ὁ πατέρας τῆς Γάλλας (IV, 14,1), ἐκτελέσθησαν ὁ πρῶτος μέ βασανιστήρια στίς 18 Μαΐου 526, ὁ δεύτερος τό 525 γιά ἀσήμαντες ἀφορμές λόγῳ κάποιων ὑποφιῶν.

9. Προφανῶς πρόκειται γιά τό ἡφαιστεῖο τῆς ἴδιας τῆς νήσου, ἃν δέν ἐννοεῖ τό ζωηρότερο τῆς νήσου Βουλκάνο ἢ κυρίως τό ἐντυπωσιακότερο καί μεγαλύτερο τῆς Αἴτνας στή Σικελία. Σημειώνουμε ὅτι κατά τή λαϊκή ἀντίληψη μέσα στά ἡφαιστεῖα εἶναι ὁ Ἄδης καί αὐτόν τόν συμβολισμό ἔχει ἐδῶ.

σπαθί κατέσφαξε, δίκαια ἐμφανίσθηκε νά ρίχνεται στή φωτιά ἀπό αὐτούς, τούς ὁποίους ἄδικα ἔκρινε στή ζωή αὐτή.

## 32

### Ὁ θάνατος τοῦ Ρεπαράτου

1 **Τ**όν καιρό πού γιά πρώτη φορά λαχταροῦσα ἀπό τόν πόθο τῆς κατά 1  
μόνας ζωῆς<sup>1</sup>, κάποιος εὐκατάστατος γέροντας, ὀνόματι Δεουσδέδιτ<sup>2</sup>, πολύ συνδεδεμένος μέ τήν ἀριστοκρατία τῆς πόλης μας, συνδεόταν καί μέ μένα μέ ἐγκάρδια φιλία<sup>3</sup>.

2 Αὐτός λοιπόν μοῦ διηγόταν: «Στόν καιρό τῶν Γότθων κάποιος ἐξέχων ἄνδρας, ὀνόματι Ρεπαράτος, ἔφθασε στήν ὥρα τοῦ θανάτου. Αὐτός ἤδη γιά ἀρκετή ὥρα ἐκείτετο βουβός καί παγωμένος, ἔτσι πού δόθηκε ἡ ἐντύπωση πώς εἶχε βγει ἐκ βάθους ἀπό αὐτόν ἡ ζωτική πνοή καί εἶχε ἀπομείνει ἄψυχο τό σῶμα. Καί ἐνῶ τόν θρηνοῦσαν ἤδη ὡς νεκρό καί ἡ οἰκογένειά του καί πολλοί πού εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἐκεῖ, ξαφνικά συνῆλθε, καί τά δάκρυα ὄλων τῶν ὀδυρομένων μεταστράφηκαν σέ ἐκπληξη.

3 »Ἐκεῖνος, σάν ἀνένηψε, εἶπε: "Γρήγορα στείλτε ἕναν 3  
ὑπηρέτη στήν ἐκκλησία τοῦ μακαρίου μάρτυρος Λαυρεντίου, πού ἀπό τό ὄνομα τοῦ κτίτορά της ὀνομάζεται τοῦ Δαμάσου<sup>4</sup>,

## 32

1. Δηλ. τά χρόνια πρὶν τό 574, πού τελικά πῆγε στό μοναστήρι.

2. Deusdedit (= ἔδωκεν ὁ Θεός), παράξενο ὄνομα, πού θά συναντήσουμε καί στό κεφ. 38.

3. Ὅπως φαίνεται καί ἀπό τό κεφ. 17, τό γένος τοῦ ἁγ. Γρηγορίου συγκαταλεγόταν ἀνάμεσα στίς εὐγενεῖς οἰκογένειες τῆς Ρώμης.

4. Damasus, πάπας Ρώμης 366-384, ἀνήγειρε βασιλική τοῦ ἁγ. Λαυρεντίου κοντά στό θέατρο τοῦ Πομπηίου, (βλ. χάρτη Ρώμης), ὅπου σήμερα βρίσκεται ὁ ναός San Lorenzo in Damaso, ὅμως ὁ ἀρχαῖος ναός εἶχε ἀντίθετο προσανατολισμό ἀπό τόν σημερινό.

νά δεῖ τί συμβαίνει μέ τόν πρεσβύτερο Τιβούρτιο καί νά βιασθεῖ νά ἔρθει νά μᾶς τό ἀναγγεῖλει". Γιά αὐτόν τόν Τιβούρτιο τότε διαδιδόταν πώς εἶχε γίνει δούλος τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, τοῦ ὁποῖου τή ζωή καί τά ἤθη ἀκόμη θυμᾶται καλά καί ὁ Φλωρέντιος, σήμερα<sup>5</sup> πρεσβύτερος ἐκείνης τῆς ἐκκλησίας.

4 »Σάν ξεκίνησε τό παιδί, ὁ Ρεπαράτος, πού εἶχε ἐπανέλθει στόν ἑαυτό του, διηγήθηκε τί ἔμαθε γιά ἐκεῖνον ἐκεῖ ὅπου εἶχε μεταφερθεῖ, λέγοντας: "Ἦταν ἐτοιμασμένη μιᾶ πελώρια πυρά. Ἐφέρον τόν πρεσβύτερο Τιβούρτιο καί τόν ἄφησαν πάνω σέ αὐτήν, ἀναψαν ἀπό κάτω τή φωτιά καί τόν ἔκαψαν. Ἐτοιμαζαν μάλιστα μιάν ἄλλη πυρά, τῆς ὁποίας ἡ κορυφή φαινόταν νά ἐκτείνεται ἀπό τήν γῆ ὡς τόν οὐρανό. Τότε ἐξῆλθε μιᾶ φωνή καί κατονόμασε τίνος ἦταν...". Αὐτά εἶπε ὁ Ρεπαράτος καί ξεψύχησε. Κι ὁ ὑπηρέτης, πού εἶχε σταλεῖ στόν Τιβούρτιο, τόν βρῆκε ἐκεῖνον ἤδη νεκρό».

5 Ἐφόσον λοιπόν ὁ Ρεπαράτος ὁδηγήθηκε στούς τόπους τῶν βασάνων, εἶδε, γύρισε πίσω, διηγήθηκε καί ἔφυγε πάλι, καταδεικνύεται ὀλοφάνερα πώς τά εἶδε ἐκεῖνα ὄχι γιά τόν ἑαυτό του, ἀλλά γιά ἐμᾶς, στούς ὁποίους ἔχει παραχωρηθεῖ νά ζοῦμε ἀκόμα καί ἄρα ὑπάρχει ἀκόμα ἡ δυνατότητα νά διορθωθοῦμε ἀπό τά κακά μας ἔργα. Ἐξάλλου ὁ Ρεπαράτος εἶδε πυρά νά παρασκευάζεται, ὄχι γιατί στόν ἄδη καίνε ξύλα γιά νά βάλουν φωτιά, ἀλλά ὑπό τό πρίσμα τοῦ ὅτι θά τά διηγούνταν στούς ζωντανούς. Ἔτσι εἶδε νά χρησιμοποιοῦνται γιά τόν ἐμπυρισμό τῶν φαύλων ἀνθρώπων ἐκεῖνα τά ὑλικά, μέ τά ὁποῖα συνήθως τρέφεται τό σωματικό πῦρ στούς ζωντανούς, οὕτως ὥστε ἀκούγοντας γιά τά συνηθισμένα, μέ αὐτά νά μαθαίνουν τί φόβο πρέπει νά ἔχουν γιά τά ἀσυνήθιστα.

5. Δηλ. κατά τό 570, ὅποτε ὁ Τιβούρτιος ἦταν λίγο παλαιότερος.

## 33

Ὁ θάνατος ἐνός  
κουριαλίου, τοῦ  
ὁποῖου τό μνήμα  
πῆρε φωτιά

1 Ὁ εὐσεβοῦς ζωῆς Μαξιμιανός<sup>1</sup>, ἐπίσκοπος Συρακουσῶν, ὁ ὁποῖος γιά ἄρκετό διάστημα, προέστη τῆς δικῆς μου μονῆς ἐδῶ στήν πόλη μας, συνήθιζε νά διηγεῖται πώς συνέβη κάτι ἐπίσης τό τρομακτικό στήν ἐπαρχία τῆς Βαλερίας: «Κάποιος κουριαλίου<sup>2</sup> ἐκεῖ κατά τό ἱερώτατο Σάββατο τοῦ Πάσχα<sup>3</sup> ἀναδέχθηκε στό βάπτισμα τήν νεαρή κόρη ἐνός. Σάν γύρισε σίτι του μετά τήν νηστεία μέθυσε μέ πολύ κρασί. Ζήτησε τότε νά μείνει μαζί του ἡ δικιά του κόρη, καί ἐκείνη τήν νύκτα, πράγμα ἀθέμιτο καί νά τό πει κανεῖς, τήν διέφθειρε.

2 »Σάν ἦρθε τό πρωί, σηκώθηκε βουτηγμένος στό αἶσχος, καί ἄρχισε νά διαλογίζεται νά τραβήξει γιά τό λουτρό<sup>4</sup>, θαρρεῖς καί τό νερό τοῦ λουτροῦ θά ξέπλενε τό στίγμα τῆς ἀμαρτίας. Πῆγε λοιπόν καί λούσθηκε. Μετά ἄρχισε νά τρέμει πώς θά πάει στήν ἐκκλησία. Ἀλλά ἂν τέτοια μέρα δέν πῆγαινε στήν ἐκκλησία, ντρεπόταν τούς ἀνθρώπους, ἂν πάλι πῆγαινε, φοβόταν τήν κρίση τοῦ Θεοῦ. Τελικά νίκησε ἡ ἀνθρώπινη αἰσχύνη. Πῆγε στήν ἐκκλησία, ὅμως στεκόταν τρεμουλιασμένος καί φοβισμένος, καί ἀπό στιγμή σέ στιγμή ὑποψιαζόταν ποιάν ὥραν θά παραδινόταν σέ κανένα ἀκάθαρτο πνεῦμα

33 1. βλ. γιά αὐτόν κεφ. III, 36. Ἀναφέρθηκε καί στό I,7,1. (βλ. καί τίς ἐκεῖ σημειώσεις).

2. curialis βλ. II, 11,1.

3. βλ. 27,7. Τό Μ. Σάββατο ἦταν ἐπίσης ἡμέρα νηστείας (βλ. III, 33, 7-9).

4. Ἦταν τυπικό στή Ρώμη νά κάνουν μπάνιο μετά ἀπό συζυγική πράξη γιά νά μπουν στήν ἐκκλησία (πρβλ. Λευίτ. 15, 16-18).

καί θά κτυπιόταν μπροστά σέ ὄλο τόν κόσμ<sup>5</sup>. Παρά τόν σφοδρό φόβο του, κατά τήν τέλεση τῆς θ. Λειτουργίας δέν τοῦ συνέβη τίποτε τό ἀνάποδο.

3 »Βγήκε λοιπόν ὄλο χαρά, καί τήν ἄλλη μέρα μπῆκε στήν ἐκκλησία σίγουρος πιά. Καί συνέβη ὥστε ἐπί ἕξι συνεχεῖς ἡμέρες<sup>6</sup> ἐκκλησιαζόταν ὄλο χαρά καί σιγουριά, θεωρώντας πώς τό ἐγκλημά του ὁ Κύριος εἶτε δέν τό εἶδε, εἶτε τό εἶδε καί ἀπό εὐσπλαγχνία τό συγχώρησε. Ὅμως τήν ἕβδομη ἡμέρα πέθανε. Κι ἀφοῦ παραδόθηκε σέ ταφή, γιά μακρό χρονικό διάστημα ὄλοι ἔβλεπαν νά βγαίνει μιά φλόγα ἀπό τό μνήμα του. Ἐπί τόσο χρόνο κατέκαυσε τά ὀστά του, ἕως ὅτου νά γίνει παρανάλωμά της ὄλος ὁ τάφος καί νά φανεῖ καταβυθισμένη ἡ γῆ πού πρίν ἦταν συσσωρευμένη σέ βουναλάκι».

4 Κάνοντάς το αὐτό ὁ Παντοδύναμος Θεός, ἔδειξε τί υπέστη ἡ ψυχὴ του ἀόρατα, ἀφοῦ καί τό σῶμα του ἀκόμα ἔγινε παρανάλωμα πυρός μπροστά στά ἀνθρώπινα μάτια. Καί μέ αὐτό ἐπίσης τό περιστατικό ἀξίωσε νά δώσει σέ ἐμᾶς πού τά ἀκοῦμε αὐτά ἕνα παράδειγμα γεμάτο φόβο, οὕτως ὥστε νά τό συλλογισθοῦμε καί νά ἐννοήσουμε, τί πάσχει ἡ ζωντανή καί μέ πλήρεις αἰσθήσεις ψυχὴ γιά τά κρίματά της, ἐφόσον καί τά ἀναίσθητα ὀστά ἀκόμα κατακαίονται μέ μιά τέτοια τιμωρία πυρός.

5 ΠΕΤΡΟΣ. Ἦθελα νά ξέρω ἂν ἀναγνωρίζουν εἶτε οἱ ἀγαθοὶ τοὺς ἀγαθοὺς στήν Βασιλεία, εἶτε οἱ κακοὶ τοὺς κακοὺς στήν κόλαση.

5. πρβλ. Ι, 10,2 κ.έ.

6. Πρόκειται γιά τήν ἀπό τοὺς πρώτους αἰῶνες καθιερωμένη ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου, κατά τήν ὁποία πρέπει ὄλοι οἱ Χριστιανοὶ νά ἐκκλησιαζοῦνται καθημερινά.

## Γ. Ο ΑΛΛΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

### α) Οἱ ψυχές ἀλληλοαναγνωρίζονται

#### 34

Ἐάν ἀναγνωρίζουν οἱ ἀγαθοὶ τοὺς ἀγαθοὺς στήν Βασιλεία καί οἱ κακοὶ τοὺς κακοὺς στήν κόλαση



1  
 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἡ ἀπάντηση σέ αὐτό τό ζήτημα καταδεικνύεται φωτός φαινότερον στοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, τοὺς ὁποίους ἀναφέραμε ἤδη παραπάνω<sup>1</sup>. Ἐκεῖ λέγεται: «Ἀνθρωπός τις ἦν πλούσιος, καί ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καί βύσσον εὐφραϊνόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. Πτωχός δέ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἠλκωμένος καί ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ καί οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τά ἔλκη αὐτοῦ». Καί προσθέτει μετὰ πώς συνέβη «ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καί ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ· ἀπέθανε δέ καί ὁ πλούσιος καί ἐτάφη.

2  
 »Καί ἐν τῷ ᾄδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὄρᾳ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν καί Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. Καί αὐτὸς φωνήσας εἶπε: "Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καί πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τό ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καί καταψύξῃ τήν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογί ταύτῃ". Εἶπε δέ Ἀβραάμ: "Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σύ τά ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καί Λάζαρος ὁμοίως τά κακά". Τότε ὁ πλούσιος, μὴ ἔχοντας πιά ἐλπίδα σωτηρίας γιά τὸν ἑαυτό του, στρέφει τήν προσοχή του

στό νά κερδίσει τή σωτηρία τῶν δικῶν του, λέγοντας: « Ἐρω-  
τῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτόν εἰς τόν οἶκον τοῦ πατρός  
μου· ἔχω γάρ πέντε ἀδελφούς· ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς,  
ἵνα μή καί αὐτοί ἔλθωσιν εἰς τόν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου»<sup>2</sup>.

3 Μέ αὐτούς τούς λόγους ξεκάθαρα διαφαίνεται πῶς καί οἱ  
ἀγαθοί ἀναγνωρίζουν τούς ἀγαθούς καί οἱ κακοί τούς κακούς.  
Πράγματι ἐάν ὁ Ἄβραάμ δέν ἀναγνώριζε τόν Λάζαρο, ποτέ  
δέν θά μιλοῦσε στόν μέσα σέ βασάνους πλούσιο γιά τήν θλίψη  
πού πέρασε ἐκεῖνος, λέγοντας πῶς ἀπέλαβε τά κακά στήν ζωή  
του. Κι ἂν δέν ἀναγνώριζαν οἱ κακοί τούς κακούς, ποτέ ὁ μέσα  
σέ βασάνους πλούσιος δέν θά θυμόταν ἀκόμα καί ἀπόντες τούς  
ἀδελφούς του. Γιατί πῶς μπορεῖ νά μήν τούς ἀναγνώριζε πα-  
ρόντες, ὅταν ἀκόμη καί ἀπόντες τούς μνημόνευσε καί μερίμνη-  
σε νά παρακαλέσει γιά αὐτούς;

4 Στό ἴδιο περιστατικό δεικνύεται ἐπίσης καί αὐτό, τό ὁ-  
ποῖο καί σύ ὁ ἴδιος δέν τό ρώτησες, δηλαδή ὅτι καί οἱ ἀγαθοί  
τούς κακούς ἀναγνωρίζουν καί οἱ κακοί τούς ἀγαθούς. Γιατί  
καί ὁ πλούσιος ἀναγνωρίζεται ἀπό τόν Ἄβραάμ, ἀφοῦ αὐτός  
τοῦ λέει: «ἀπέλαβες τά ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου», καί ὁ ἐκλε-  
κτός Λάζαρος ἀναγνωρίσθηκε ἀπό τόν κολασμένο πλούσιο, ἀ-  
φοῦ αὐτός παρακαλεῖ ὀνομαστικά νά ἀποσταλεῖ ἐκεῖνος, λέ-  
γοντας: «πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάλῃ τό ἄκρον τοῦ δακτύλου  
αὐτοῦ ὕδατος καί καταψύξῃ τήν γλῶσσάν μου». Μέ αὐτήν ἀ-  
κριβῶς τήν ἀναγνώριση προστίθεται καί ἐπαυξάνει ἡ ἀνταπό-  
δοση καί ἀπό τίς δύο μεριές. Ἔτσι καί οἱ ἀγαθοί περισσότερο  
εὐφραίνονται, πού βλέπουν νά χαίρονται μαζί τους αὐτοί τούς  
ὁποίους ἀγάπησαν, καί οἱ κακοί, ὅταν βασανίζονται μαζί τους

2. Ὅλα τά παραπάνω χωρία εἶναι ἀπό τήν παραβολή τοῦ πλουσίου καί τοῦ  
Λαζάρου (Λουκ. 16, 19-28).

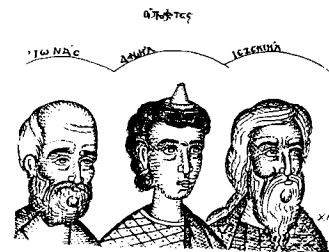
καί αὐτοί τούς ὁποίους στόν κόσμον αὐτόν περιφρονώντας τόν  
Θεό ἀγάπησαν, τούς κατατρῶγει ὄχι μόνο ἡ δικιά τους, ἀλλά  
καί ἐκείνων ἡ τιμωρία.

5 Συμβαίνει ἀκόμα στούς ἐκλεκτούς καί κάτι τό θαυμα-  
στότερο, ὅτι δηλαδή ἀναγνωρίζουν ὄχι μόνον αὐτούς πού εἶχαν  
γνωρίσει στόν κόσμον αὐτόν, ἀλλά καί τούς ἀγαθούς πού ποτέ  
δέν εἶχαν δεῖ τούς ἀναγνωρίζουν σάν νά τούς εἶχαν δεῖ καί νά  
τούς εἶχαν γνωρίσει. Ὅταν δηλαδή θά βλέπουν τούς παλαιούς  
πατέρες σέ ἐκείνη τήν αἰώνια κληρονομιά, δέν πρόκειται νά  
τούς εἶναι ἄγνωστοι στήν ὄψη αὐτοί, τούς ὁποίους πάντοτε  
γνώρισαν στά ἔργα. Ἐφόσον ἐκεῖ ὅλοι μέσα σέ κοινή λαμπρό-  
τητα θεωροῦν τόν Θεό, τί εἶναι αὐτό πού μπορεῖ νά ἀγνοοῦν ἐ-  
κεῖ, ὅπου γνωρίζουν Αὐτόν πού τά πάντα γνωρίζει;

### 35

Ἔνας θεοσεβῆς, πού  
πεθαίνοντας εἶδε  
τούς προφήτες

Πράγματι κάποιος δικός μας θεο-  
σεβῆς ἄνδρας ἐξαιρετικά ἐπαινετῆς  
ζωῆς, ὅταν πρὶν τρία χρόνια<sup>1</sup> κόν-  
τευε νά πεθάνει, ὅπως μοῦ πιστο-  
ποίησαν ἄλλοι θεοσεβεῖς ἄνδρες πού ἦταν παρόντες, ἄρχισε νά  
θεωρεῖ τόν προφήτη Ἰωνᾶ, καθώς καί τόν Ἰεζεκιήλ καί τόν  
Δανιήλ, καί νά τούς καλεῖ ὀνομαστικά κυρίου του. Ἐκεῖ πού



35 1. Δηλ. περίπου τό 589-590. Τό «δικός μας» (noster), ὅπως καί ἄλλου, ση-  
μαίνει: ἐδῶ στή Ρώμη.

τό ἔλεγε πώς ἦρθαν αὐτοὶ καὶ χαμήλωσε τὰ βλέφαρά του εἰς ἔνδειξιν ἀποδόσεως σεβασμοῦ, βγήκε καὶ ἡ ψυχὴ του ἀπὸ τῆ σάρκα. Ἀπὸ αὐτό τό συμβάν δίδεται ξεκάθαρα νά ἐννοήσουμε, πόση ἀλληλογνωριμία θά ὑπάρχει σέ ἐκείνη τὴν ἀφθαρτη ζωῇ, ἐάν αὐτός ὁ ἄνδρας, μέσα στή φθαρτὴ σάρκα ἀκόμα, ἀναγνώρισε τοὺς ἀγίους προφήτες, τοὺς ὁποίους ἀναντίρρητα ποτὲ δέν εἶχε δεῖ.

### 36

1 Ὅτι μερικές φορές καὶ οἱ ἄγνωστες ἀκόμα ἀναμεταξύ τους ψυχές ἀναγνωρίζονται τὴν ὥρα τῆς ἐξόδου, ὅταν πρόκειται νά δεχθοῦν ὅμοια εἴτε τὰ βασανιστήρια γιὰ τὰ πταισμάτα, εἴτε τὰ βραβεῖα γιὰ τίς καλές πράξεις: Ὁ θάνατος Ἰωάννου καὶ Οὕρσου

Συμβαίνει ἀρκετὰ συχνά ἡ ψυχὴ πού πρόκειται νά ἐξέλθει νά ἀναγνωρίζει ἀκόμη καὶ αὐτούς, μέ τοὺς ὁποίους πρόκειται νά τῆς ὀρισθεῖ ἡ ἴδια οὐράνια μονή, λόγῳ ἰσότητος πταισμάτων ἢ καὶ βραβείων. Ὁ ἄνδρας εὐσεβοῦς ζωῆς γέρων Ἐλευθέριος, γιὰ τόν ὁποῖο διηγῆθηκα πολλά στό προηγούμενο βιβλίό<sup>1</sup>, ἀφηγήθηθη πώς εἶχε στό μοναστήρι του ἕναν κατὰ σάρκα ἀδελφὸ του ὀνόματι Ἰωάννη ὁ ὁποῖος προεῖπε στοὺς ἀδελφούς τὴν ἐξοδὸ του ἀπὸ πρὶν ἀπὸ δεκατέσσερις ἡμέρες.

2 Ἐνῶ μετροῦσε καθημερινά τίς μέρες πού κυλοῦσαν, τρεῖς μέρες πρὶν νά κληθεῖ ἀπὸ τό σῶμα τόν ἔπιασε πυρετός. Φθάνοντας λοιπὸν στὴν ὥρα τοῦ θανάτου, μετέλαβε τῶν θείων μυστηρίων τοῦ Ἀεσποτικῆ Σώματος καὶ Αἵματος, φώναξε τοὺς ἀδελφούς καὶ τοὺς παρήγγειλε νά ψάλουν μπροστά του, ἐνῶ

36 1. στό III βιβλίό στό κεφάλαιο 33 καὶ ἀκόμη στά 14,1 καὶ 21,1. Ἐπαναλαμβάνουμε πώς ἦταν ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ ἁγ. Μάρκου στό Σπολέτο.



αὐτός τοὺς ἀντιφωνοῦσε στιχολογώντας ἀπὸ μόνος του ἕνα τροπάριο γιὰ τόν ἑαυτό του: «Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης· εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς, ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ. Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ»<sup>2</sup>.

Ἐνῶ οἱ παρευρισκόμενοι ἀδελφοὶ ἔψαλλαν μπροστά του, 3 ξαφνικά ἔβγαλε μιὰ μακρόσυρτη φωνὴ κραυγάζοντας: «Οὐρσε, ἔλα». Καὶ μόλις τό εἶπε αὐτό, βγήκε ἀπὸ τό σῶμα του τελειώνοντας τὴν θνητὴ ζωὴ του. Ἀπόρησαν οἱ ἀδελφοί, μή καταλαβαίνοντας τί ἦταν αὐτό πού εἶχε φωνάξει ὁ ἀδελφός πεθαίνοντας. Μέ τὴν τελείωσή του τό μοναστήρι βυθίστηκε σέ βαθιὰ λύπη.

Τὴν τέταρτη μέρα προέκυψε γιὰ τοὺς ἀδελφούς κάποια 4 ἀνάγκη νά ἀποστείλουν μερικούς σέ ἕνα ἄλλο μακρινό μοναστήρι. Σάν πῆγαν λοιπὸν ἐκεῖ οἱ ἀδελφοὶ βρῆκαν ὅλους τοὺς μοναχούς τῆς μονῆς σφοδρὰ λυπημένους. Τοὺς λένε: «Τί ἔχετε καὶ βουλιάξατε σέ τόση θλίψη;». Ἀπάντησαν ἐκεῖνοι: «Τὴν ἐρήμωση αὐτοῦ τοῦ τόπου στενάζουμε: Ἐνας ἀδελφός, τοῦ ὁποίου ἡ πολιτεία ἦταν πού μᾶς κρατοῦσε σέ αὐτό τό μοναστήρι, εἶναι σήμερα τέταρτη μέρα πού πάρηκε ἀπὸ τό φῶς αὐτοῦ τοῦ κόσμου».

Μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον οἱ ἐπισκέπτες ἀδελφοὶ ρώτησαν 5 πὼς τόν ἔλεγαν. Τοὺς ἀπάντησαν: «Οὐρσος». Ἐξέτασαν τότε ἐπακριβῶς τὴν ὥρα τῆς κλήσεώς του, καὶ ἔμαθαν πὼς βγήκε ἀπὸ τό σῶμα τὴν ἴδια στιγμὴ, πού τόν εἶχε φωνάξει ὁ Ἰωάννης, ὁ δικός τους νεκρός.

2. Ψαλμ. 117, 19-20.

- 6 Ἀπό αὐτό τό περιστατικό συνάγεται πώς, ἐπειδή ὑπῆρξε ἴση καί τῶν δύο ἡ ἀξία, δόθηκε σέ αὐτούς τό νά ζήσουν ἀπό κοινοῦ σέ μιά οὐράνια μονή, μιά καί συνέβη νά βγοῦν ἀπό κοινοῦ μαζί ἀπό τό σῶμα.
- 7 Ὁ θάνατος Εὐμορφίου καί Στεφάνου. Ἀλλά δέν θά παρσιωπήσω καί αὐτό πού μοῦ συνέβη νά λάβω γνώση, ὅταν ἀκόμη ζοῦσα ὡς λαϊκός καί ἔμενα ἐδῶ στήν πόλη μας στό σπίτι μου, τό ὁποῖο εἶχε περιέλθει σέ μένα ἀπό τήν κληρονομιά τοῦ πατέρα μου<sup>3</sup>, σχετικά μέ κάποιους γειτόνους μου: Ἦταν μιά χήρα ἐκεῖ κοντά σέ μένα, πού λεγόταν Γάλλα. Αὐτή εἶχε ἕναν νεαρό γιό ὀνόματι Εὐμόρφο, ὅχι μακριά ἀπό τόν ὁποῖο κατοικοῦσε κάποιος Στέφανος, ὁ ὁποῖος ἀνῆκε στόν ἀριθμό τῶν ὀπτίων<sup>4</sup>.
- 8 Φθάνοντας ὁ Εὐμόρφοιος στά τελευταῖα του, φώναξε τόν ὑπῆρέτη του καί τοῦ παρήγγειλε: «Πήγαινε γρήγορα καί πές στόν Στέφανο τόν ὀπτίονα νά ἔρθει σύντομα, γιατί νά!, ἔτοιμο εἶναι τό καράβι γιά νά μᾶς μεταφέρει στή Σικελία». Τό παιδί πίστεψε πώς παραφρόνησε καί ἀρνιόταν νά ὑπακούσει. Ἄρχισε τότε ἐκεῖνος ἔντονα νά ἐπιμένει, λέγοντας: «Πήγαινε, καί ἀνάγγειλέ του αὐτό πού σοῦ λέγω, δέν τρελλάθηκα».
- 9 Τό παιδί βγήκε ἔξω γιά νά πάει στόν Στέφανο. Ἐνῶ βρισκόταν στή μέση τῆς διαδρομῆς, συνάντησε πάνω στόν δρόμο ἕναν ἄλλο, ὁ ὁποῖος τόν ρώτησε: «Ποῦ πηγαίνεις;». Ἀποκρίθηκε: «Στάληθα ἀπό τόν κύριό μου στόν Στέφανο τόν ὀπτίο-

3. Ὁ πατέρας του Γορδιανός τοῦ εἶχε ἀφήσει ἕνα σπίτι στήν ΒΔ πλαγιά τοῦ Καιλίου λόφου στή Ρώμη (βλ. χάρτη), κοντά στήν ἐκκλησία τῶν ἁγ. Ἰωάννου καί Παύλου. Αὐτός εἶναι ὁ οἶκος πού ἀργότερα μετέτρεψε σέ μοναστήρι τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου, ὅπου ἐμόνασε κι ὁ ἴδιος.

4. Ὀπτίων (optio = βοηθός), εἶναι ὁ ὑπασπιστής ἑκατοντάρχου ἢ χιλιάρχου.

να». Ἀπευθείας ἐκεῖνος τοῦ λέει: «Ἀπό ἐκεῖ ἔρχομαι. Αὐτήν τήν ὥρα μπροστά μου τελείωσε». Γύρισε τότε ὁ ὑπῆρέτης πίσω στόν Εὐμόρφο τόν κύριό του, μά τόν βρῆκε κι αὐτόν ἤδη τελειωμένο. Ἀπό αὐτό τό γεγονός, μέ βάση ὅτι ἦρθε ὁ ἄλλος καί συναντήθηκαν καί ἀπό τή μέση τῆς διαδρομῆς γύρισε πίσω, μπορούσε νά συμπεράνει σύμφωνα μέ τό μέτρο τῶν ἀποστάσεων πώς καί οἱ δύο εἶχαν κληθεῖ μιά καί τήν αὐτή στιγμή.

ΠΕΤΡΟΣ. Εἶναι πολύ τρομακτικό αὐτό πού λέγεις. Ἀλλά, σέ παρακαλῶ, γιατί ἐμφανίσθηκε καράβι στήν ἐξερχόμενη ψυχή καί γιατί ὁ μελλοθάνατος προεῖπε πώς θά μεταφερθεῖ στή Σικελία;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἡ ψυχὴ δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό μέσο μεταφοράς, ἀλλά δέν εἶναι ἀξίον ἀπορίας πού ἐμφανίσθηκε σέ ἄνθρωπο εὐρισκόμενο ἀκόμη στό σῶμα ὅ,τι συνήθιζε νά βλέπει μέ τό σῶμα: Ὁ σκοπός ἦταν νά τοῦ δοθεῖ μέ αὐτό νά ἐννοήσει, πού ἐπρόκειτο νά μεταφερθεῖ πνευματικά ἡ ψυχὴ του.

Τό ὅτι ἔδωσε σημεῖο πώς θά μεταφερόταν στή Σικελία, πώς ἀλλιῶς μπορεῖ νά ἐρμηνευθεῖ, παρά ἀπό τό ὅτι περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο τόπο στά νησιά ἐκείνης τῆς περιοχῆς ἀνοῖξαν οἱ λέβητες καί ἐξεμεῖται τό πῦρ τῶν βασάνων<sup>5</sup>; Σύμφωνα μέ ὅσα διηγοῦνται οἱ γνώστες τῶν περιοχῶν, οἱ λέβητες ἀνοίγουν καθημερινά τούς κόλπους τους καί διευρύνονται. Καθώς πλησιάζει τό τέρμα τοῦ κόσμου, ὅσο βέβαιο εἶναι πώς ὄλο καί περισσότεροι ἄνθρωποι συναθροίζονται ἐκεῖ γιά νά κατακαυθοῦν, τόσο καί φαίνονται οἱ τόποι ἐκεῖνοι τῶν βασάνων νά διανοίγονται ὄλο καί πλατύτερα. Θέλησε νά τό δείξει αὐτό ὁ Παντοδύναμος Θεός πρὸς διόρθωσιν ὄσων ζοῦν στόν κόσμον αὐ-

5. Πρόκειται γιά τήν Αἴτνα καί τίς ἠφαιστειώδεις νήσους τοῦ Αἰόλου (Λιπάρι), βλ. κεφ. 31, σημ. 9. Λέβητες ἐννοοῦνται οἱ κρατῆρες τῶν ἠφαιστειῶν.

τόν, οὕτως ὥστε ὁ λογισμός τῶν ἀπίστων, ὁ ὁποῖος δέν πιστεύει πῶς ὑπάρχουν οἱ βάσανοι τοῦ ἄδη, νά βλέπει ὄρατους τοὺς τόπους τῶν βασάνων, πού ἐξ ἀκοῆς ἀρνεῖται νά πιστεύσει.

13 "Ὁμως τό ὅτι οἱ ἐκλεκτοί ἢ οἱ κολασμένοι, τῶν ὁποίων ὑπῆρξε κοινή ἡ ἀποτίμηση τοῦ ἔργου, ὁδηγοῦνται καί σέ κοινούς ἐπίσης τόπους, θά μπορούσαν νά μᾶς τό πληροφορήσουν οἱ λόγοι τῆς Ἀληθείας Χριστοῦ, ἀκόμη κι ἂν ἔλειπαν τά παραδείγματα. Πράγματι λέγει ὁ Ἰδιος ἀναφερόμενος στοὺς ἐκλεκτούς: «Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναί πολλάί εἰσιν»<sup>6</sup>. Ὄντως, ἐάν δέν ἦταν διαφορετική ἡ ἀνταπόδοση τοῦ καθενός σέ ἐκεῖνη τήν αἰώνια μακαριότητα, θά ὑπῆρχε μία μονή μᾶλλον παρά πολλές. Ὁμως ὑπάρχουν πολλές μονές, στίς ὁποῖες οἱ ἀγαθοί εὐφραίνονται ξεχωριστά κατά τάξεις, ἀλλά καί ἀπό κοινού μαζί μέ τούς ἴσους μέ αὐτούς κατά τήν ἀξία. Ὅστόσο ὅλοι οἱ ἐργάτες λαμβάνουν ἀπό ἓνα δηνάριο<sup>7</sup>, κι ἄς εἶναι διανεμημένοι σέ πολλές μονές. Γιατί ἀφενός μία εἶναι ἡ μακαριότητα πού δέχονται ἐκεῖ, ἀφετέρου ὅμως διαφορετική ἡ ποιότητα τῆς ἀνταποδόσεως, τήν ὁποία ἀπολαμβάνουν γιά τά διαφορετικά ἔργα τους.

14 Ἡ Ἀλήθεια Χριστός μάλιστα, ἐξαναγγέλλοντας τήν ἡμέρα τῆς κρίσεως Του, λέγει: «Τότε ἐρῶ τοῖς θερισταῖς· συλλέξατε πρῶτον τά ζιζάνια καί δῆσατε αὐτά εἰς δέσμας πρὸς τό κατακαῦσαι αὐτά<sup>8</sup>». Οἱ θεριστές λοιπόν ἄγγελοι δένουν τά ζιζάνια σέ δέσμες γιά νά τά κατακαύσουν, ὅταν οἱ ἴσοι συντροφεύουν τούς ἴσους σέ ὅμοιες βασάνους, οὕτως ὥστε νά καίονται οἱ περήφανοι μέ τούς περήφανους, οἱ φιλήδονοι μέ τούς φιλη-

6. Ἰωάν. 14,2.

7. Ματθ. 20, 9-10.

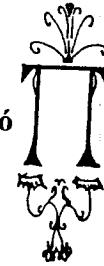
8. Ματθ. 13,30.

δόνους, οἱ φιλάργυροι μέ τούς φιλάργυρους, οἱ ψεῦτες μέ τούς ψεῦτες, οἱ φθονεροί μέ τούς φθονερούς, οἱ ἄπιστοι μέ τούς ἀπίστους. Ἐπομένως οἱ ὅμοιοι κατά τά πταισμάτα ὁδηγοῦνται σέ ὅμοιες βασάνους, καί ἐφόσον εἶναι οἱ ἄγγελοι πού τούς κατευθύνουν γιά τούς τόπους τῶν ποινῶν, γιαυτό λέμε πῶς δένουν δέσμες ζιζανίων γιά νά τίς κατακαύσουν.

## β) Περιγήσεις στόν ἄλλο κόσμο

### 37

Αὐτοί πού φαίνεται σάν νά ἐξήλθαν ἀπό τό σῶμα ἀπό κάποιο λάθος



1 ΠΕΤΡΟΣ. Λαμβάνοντας ἱκανοποιητική ἀπάντηση στήν ἐρώτησή μου, ξεκαθαρίσθηκε ἡ αἰτιολογημένη λογική. Ἀλλά, σέ παρακαλῶ, πῶς συμβαίνει καί μερικοί σάν κατά λάθος νά ἀρπάζονται ἀπό τό σῶμα;

Ἐψυχοῦν, καί μετά ἐπιστρέφουν στό σῶμα, κι ὁ καθένας τους λέγει ὅτι ἄκουσε νά τοῦ λένε, πῶς δέν ἦταν αὐτός γιά τόν ὁποῖο εἶχε δοθεῖ ἡ ἐντολή νά παρθεῖ<sup>1</sup>.

2 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὅταν γίνεται αὐτό, Πέτρε, ἂν τό καλοσκεφθεῖς, δέν πρόκειται γιά λάθος, ἀλλά γιά νοθεσία. Γιατί ἡ θεϊκή ἀγαθότητα κατά μεγάλη δωρεά τῆς εὐσπλαγχνίας Της οἰκονομεῖ, ὥστε μερικοί ἀκόμη καί μετά τήν ἔξοδο ξαφνικά ξαναγυρίζουν στό σῶμα, καί ἀρχίζουν τελικά νά φοβοῦνται τίς βασάνους τοῦ ἄδη, τώρα πού τίς εἶδαν, κι ἄς μὴν πιστευαν προηγουμένως, ὅταν τίς ἄκουγαν.

### 37

1. Λέγοντας αὐτά ὁ Πέτρος, κυρίως ἔχει στό νοῦ του τήν ἀνάλογη ἱστορία πού διηγεῖται ὁ ἱερός Αὐγουστίνος γιά τόν κουριάλιο Κούρμα, στό ἔργο του «Ἡ φροντίδα γιά τούς νεκρούς» (De cura pro mortuis gerenda).

**3 Κλήση καὶ ἀνάκληση τοῦ μοναχοῦ Πέτρου** Κάποιος Ἰλλυρικιανός<sup>2</sup> μοναχός, ὁ ὁποῖος ζοῦσε μαζί μου στό μοναστήρι ἐδῶ στήν πόλη μας, συνήθιζε νά μου διηγεῖται αὐτό πού ἔμαθε ἐκεῖνο τόν καιρό, πού διέτριβε ἀκόμα στήν ἔρημο: "Ἐνας μοναχός Πέτρος, καταγόμενος ἀπό τήν περριοχή τῆς Ἰβηρίας<sup>3</sup>, ἦταν προσκολλημένος σέ αὐτόν σέ ἕναν τόπο ἀπέραντης ἐρημίας, πού ὀνομάζεται Ἐβάσα<sup>4</sup>. "Ὅπως ἔμαθε ἀπό διήγηση τοῦ ἴδιου τοῦ Πέτρου, πρὶν ἐκεῖνος νά ἀναζητήσει τήν ἔρημο, τόν εἶχε προλάβει μιά σωματική ἀσθένεια καί πέθανε. Ἀμέσως ὁμως ξαναβρέθηκε στό σῶμα του καί πιστοποιοῦσε πῶς εἶχε δεῖ τίς τιμωρίες τοῦ ἄδη καί τούς ἀναριθμητούς τόπους τῶν φλογῶν. Ἀκόμη διηγήθηκε πῶς εἶδε καί μερικούς ἀπό τούς ἰσχυρούς αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος νά κρέμονται μέσα στίς φλόγες αὐτές.

**4** Ἐκεῖ πού τόν μετέφεραν γιά νά τόν βουτήξουν καί αὐτόν ἐκεῖ μέσα, ξαφνικά ἐμφανίσθηκε, ὅπως διαβεβαίωνε, ἕνας ἄγγελος μέ ἀστραποβόλο ἱματισμό, ὁ ὁποῖος ἐμπόδισε νά τόν βυθίσουν μέσα στό πῦρ. Ἐπιπλέον τοῦ εἶπε: «Βγές, καί κοίταξε πῶς θά ζήσεις μετὰ ἀπό αὐτά ὅσο γίνεται πιό προσεκτικά». Μετὰ ἀπό αὐτή τήν κουβέντα ἄρχισαν λίγο - λίγο νά ξαναζεσταίνονται τά μέλη του καί ξυπνώντας ἀπό τόν ὕπνο τοῦ αἰῶνιου θανάτου διηγήθηκε ὅλα ὅσα εἶχαν συμβεῖ γύρω του. Ἀπό τότε μέ τόσες ἀγρυπνίες καί νηστεῖες συνέσφιξε τόν ἑαυτό

2. Δηλ. πού καταγόταν εἴτε α) ἀπό τό Ἰλλυρικόν, Βυζαντινό θέμα πού ἀντιστοιχοῦσε στά σημερινά παράλια Γιουγκοσλαβίας καί Ἀλβανίας, εἴτε β) ἀπό κάποιον ἀπό τά πολλά παρόμοια τοπωνύμια τῆς Ἰσπανίας στήν περιοχή τῆς Ταρραγονίας (στά ΒΑ παράλια).

3. Iberia, ἡ σημερινή Ἰσπανία-Πορτογαλλία (Ἀντίθετα Hiberia εἶναι ἡ Γεωργία):

4. Evasa, εἶναι ἡ ἀρχαία νῆσος Ἐβυσος, μία τῶν Βαlearίδων νήσων, 90 χιλιομέτρα ἀπό τήν Ἀνατολική ἀκτὴ τῆς Ἰσπανίας, ἡ σημερινή Ἴβιθα (Ibiza).

του, ὥστε τό ὅτι εἶχε δεῖ καί φοβόταν τίς βασάνους τοῦ ἄδη, καί ἂν ἀκόμα τό ἀποσιωποῦσε ἡ γλῶσσα, μιλοῦσε γιά αὐτό ἡ πολιτεία του. Ὄντως, κατά θαυμαστή δωρεά τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ διά τοῦ θανάτου του οἰκονομήθηκε τό νά μὴν πεθάνει.



**Θάνατος καί ἀνάσταση τοῦ Στεφάνου**

Ἄλλά ἐπειδή ἡ ἀνθρώπινη καρδιά **5** ἔχει ἐξαιρετικά βαριάς μορφῆς σκληρότητα, ἡ ἀπλή καί μόνη ἐπίδειξη τῶν ποινῶν δέν καθίσταται ἐξίσου ὠφέλιμος γιά ὅλους. Ὁ ἰλλουστριος<sup>5</sup> Στέφανος, τόν ὁποῖον γνώρισες καλά, συνήθιζε νά μου διηγεῖται γιά τόν ἑαυτό του πῶς, ὅταν γιά κάποια ὑπόθεση διέτριβε στήν Κωνσταντινούπολη, τόν ἐπίασε μιά ἀσθένεια τοῦ σώματος καί πέθανε. Ἀναζήτησαν τότε γιατρό καί μυροπώλη γιά νά τόν ἀνοίξουν καί νά τόν σμυρνίσουν<sup>6</sup>, ἀλλά τήν ἡμέρα ἐκείνη δέν ἔβρισκαν, καί ἔτσι τήν ἐπακόλουθη νύκτα ἔμεινε τό σῶμα ἄταφο.

**6** Αὐτός ὁδηγήθηκε στους τόπους τοῦ ἄδη καί εἶδε πολλά, πού πρὶν ὅταν τά ἄκουγε δέν τά πίστευε. Ὅμως ὅταν τόν παρουσίασαν στόν προκαθήμενον ἐκεῖ κριτή, ἐκεῖνος δέν τόν δέχθηκε, ἀλλά εἶπε: «Δέν διέταξα αὐτόν νά φέρετε, ἀλλά τόν Στέφανο τόν σιδηρουργό». Αὐτός ἀμέσως ξαναοδηγήθηκε στό σῶμα, καί ὁ σιδηρουργός Στέφανος, πού κατοικοῦσε κοντά του, τήν ἴδια ὥρα ξεψύχησε. Ἔτσι ἔγινε παραδεκτό πῶς ἦταν ἀληθινά τά λόγια πού εἶχε ἀκούσει, ἐφόσον τό ἀπέδειξε ἡ ἐκπλήρωση τοῦ θανάτου τοῦ Στεφάνου.

5. βλ. II, 26.

6. Ὡς γνωστόν, ἡ σμύρνα χρησιμοποιοῦνταν γιά τήν ταρίχευση νεκρῶν.



- 7 **Ἡ ὀπτασία ἑνός στρατιώτη.** Ἐπίσης πρὶν τρία χρόνια κατὰ τὸν ὄλεθρο<sup>7</sup> πού θέρισε αὐτήν τήν πόλη μας μέ φρικτές συμφορές, κατὰ τὸν ὁποῖο φαίνόντουσαν ἀκόμα καί στή σωματική ὄραση βέλη ἐξ οὐρανοῦ νά ἔρχονται καί νά κτυποῦν ἕνα-ἕνα τὰ θύματα, ὅπως γνωρίζεις, πέθανε πιά αὐτός ὁ Στέφανος. Καί ἕνας στρατιώτης ἐδῶ στήν πόλη μας ἐπλήγη καί ἔφθασε στά τελευταῖα του. Βγῆκε ἀπό τό σῶμα του καί ἀπέμεινε ἐκεῖ ξεψυχισμένος, ἀλλά σύντομα ἐπανήλθε καί διηγήθηκε τί εἶχε συμβεῖ μέ αὐτόν.
- 8 Ἐλεγε λοιπόν, ὅπως ἔγινε τότε γνωστό καί σέ πολλούς τό πράγμα, πώς ἦταν ἐκεῖ μιά γέφυρα, κάτω ἀπό τήν ὁποία ἔτρεχε ἕνας ποταμός μαῦρος καί ζοφώδης, πού ἀνέπεμπε ἕνα νέφος ἀνυπόφορης δυσωδίας. Περνώντας τήν γέφυρα ὑπῆρχαν τερπνά λειβάδια καί χλοερά, στολισμένα μέ εὐωδιαστά ἄνθη βοτανῶν, στά ὁποῖα φαίνονταν μικρές συνάξεις λευκοφόρων ἀνθρώπων. Στόν τόπο αὐτόν τόσο γλυκιά μυρωδιά ἐνυπῆρχε, πού καί μόνη ἡ γλυκιά εὐωδία τῆς ἔφθανε γιά νά χορτάσει ἐκεῖνους πού περιφέρονταν καί κατοικοῦσαν ἐκεῖ.
- 9 Ἐκεῖ ὑπῆρχαν διάφορες μονές γιά ὄλους, ἡ κάθε μιά γεμάτη ἀπό μεγαλεῖο φωτός. Ἀκόμη κτιζόταν ἕνα σπίτι θαυμαστής μεγαλειότητος, τό ὁποῖο φανόταν νά κατασκευάζεται ἀπό πλινθία χρυσοῦ, ἀλλά τίνος ἦταν δέν μπόρεσε νά μάθει. Μερικά πάλι οἰκήματα βρισκόντουσαν πάνω ἀπό τήν ὄχθη ἐκείνου τοῦ ποταμοῦ, καί ἄλλα τά ἄγγιζε τό νέφος τῆς ἀποπνεόμενης δυσωδίας, ἐνῶ ἄλλα οὔτε τά πλησίαζε ἡ ἀποφορά πού ἀνερχόταν ἀπό τόν ποταμό.
- 10 Πάνω στήν γέφυρα τελοῦνταν δοκιμασία: Ἄν ἤθελε νά τήν περάσει κανένας ἀπό τούς ἀδίκους, κατακρημνιζόταν στό

7. βλ. 19,2 καί τήν σημείωση.

σκοτεινό καί βρωμερό ποτάμι. Ἀντίθετα οἱ δίκαιοι, τούς ὁποῖους δέν ἐμπόδιζε κάποιο πταῖσμα, μέ σίγουρο καί ἐλεύθερο βῆμα περνοῦσαν καί ἔφθαναν στούς τερπνοῦς τόπους.

Ἐκεῖ ὁμολόγησε πώς εἶδε καί τόν Πέτρο, τόν προσωπάρχη τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκογενείας<sup>8</sup>, ὁ ὁποῖος ἀπεβίωσε πρὶν τέσσερα χρόνια<sup>9</sup>, κρεμασμένο ἀνάποδα στούς βδελυρούς ἐκεῖνους τόπους καί βεβαρημένο ἀπό μεγάλο βάρος σιδήρου δεμένο πάνω του. Καί εἶπε πώς, ὅταν ρώτησε γιατί συμβαίνει αὐτό, ἄκουσε αὐτά πού ἐμεῖς, πού τόν γνωρίσαμε ἐδῶ στόν ἐκκλησιαστικό οἶκο μας καί ξέρουμε τίς πράξεις του, θυμόμαστε πώς ἔτσι ἔχουν. Τοῦ εἶπαν δηλαδή: «Αὐτά τά παθαίνει, ἀκριβῶς γιατί ὅποτε λάβαινε ἐντολή νά ἐπιβάλλει κάποιες κυρώσεις, τήν ἐκτελοῦσε καταφέροντας κτυπήματα περισσότερο ἀπό διάθεση ὠμότητος παρά ἀπό ὑπακοή». Πράγμα πού κανεῖς πού τόν γνώρισε δέν ἀγνοεῖ πώς ἔτσι ἔχει.

Ἐκεῖ ἀκόμη ἔλεγε πώς εἶδε κάποιον ξένο πρεσβύτερο, ὁ ὁποῖος φθάνοντας στήν γέφυρα πού εἶπαμε, μέ τόση ἐξουσία τήν πέρασε, μέ ὄση εἰλικρίνεια καί αὐτός ἔζησε. Στήν ἴδια ἐπίσης γέφυρα πιστοποίησε πώς ἀναγνώρισε καί τόν Στέφανο, πού ἀναφέραμε προηγουμένως. Ὅταν αὐτός θέλησε νά περάσει, γλίστησε τό πόδι του καί τό μισό του σῶμα ἤδη κρεμάσθηκε ἔξω ἀπό τήν γέφυρα. Ἄρχισαν τότε μερικοί βδελυρότατοι ἄνδρες πού ἀνέβαιναν ἀπό τόν ποταμό νά τόν τραβοῦν ἀπό



8. Ἐτσι ὀνομάζεται τό ὑπηρετικό προσωπικό τῆς Ἐκκλησίας.

9. Ἄρα ἕνα χρόνο πρὶν ἀπό τήν ὀπτασία, καί προφανῶς πρὶν ἀναλάβει τήν ἀρχιεπισκοπή ὁ ἅγ. Γρηγόριος, ἀλλά ὅταν ἀκόμη βρισκόταν στήν ὑπηρεσία τοῦ προκατόχου του.

τούς μηρούς πρὸς τὰ κάτω, καὶ μερικοὶ λευκοφόροι καὶ ὠραιότατοι ἄνδρες ἀπὸ τούς βραχίονες πρὸς τὰ πάνω. Κι ἐνῶ συνεχιζόταν αὐτὴ ἡ πάλη καὶ τὰ ἀγαθὰ πνεύματα τραβοῦσαν πάνω καὶ τὰ πονηρά κάτω, ὁ ἴδιος αὐτός πού τὰ ἔβλεπε ἐπέστρεψε στό σῶμα καὶ δέν ἔμαθε τί ἔγινε τελικά παρακάτω μέ ἐκεῖνον.

13 Ἀπό τό περιστατικό αὐτό δίδεται ἡ δυνατότητα νά ἐνοήσει κανεὶς γιά τήν ζωὴ αὐτοῦ τοῦ Στεφάνου, ὅτι σέ αὐτόν ἀνταγωνίζονταν τὰ κακά τῆς σάρκας μέ τὰ ἔργα τῆς ἐλεημοσύνης. Ἐφόσον δηλαδή συρόταν ἀπό τούς μηρούς πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀπό τούς βραχίονες πρὸς τὰ πάνω, εἶναι ἀναντίρρητα προφανές πῶς καὶ τίς ἐλεημοσύνες εἶχε ἀγαπήσει, καὶ ἀπό τὰ ἀνομήματα τῆς σάρκας τελείως δέν ἐγκρατεύθηκε, τὰ ὁποῖα καὶ τόν τραβοῦσαν κάτω. Ἀλλά σέ αὐτὴ τήν ἐξέταση τοῦ ἀόρατου κριτῆ ποῖο ἦταν πού νίκησε, μᾶς διαφεύγει καὶ ἐμᾶς καὶ αὐτόν πού τὰ εἶδε καὶ μετὰ ἀνακλήθηκε πίσω.

14 Ἐνα μόνο εἶναι σίγουρο, πῶς αὐτός ὁ Στέφανος, ἀφοῦ, ὅπως διηγῆθηκα παραπάνω, εἶδε τούς τόπους τοῦ ἄδη καὶ ἐπέστρεψε στό σῶμα, μετὰ δέν διόρθωσε τελείως τήν ζωὴ του, ἐφόσον βγαίνοντας πιά ἀπό τό σῶμα μετὰ ἀπό πολλά χρόνια κατέληξε καὶ πάλι σέ μονομαχία ζωῆς καὶ θανάτου. Ἀπό αὐτό τό περιστατικό συνάγεται πῶς καὶ οἱ ἴδιες ἀκόμη οἱ τιμωρίες τοῦ ἄδη ὅταν ἀποκαλύπτονται, γιά ἄλλους συνιστοῦν ἀρχὴ βοήθειας, ἐνῶ γιά ἄλλους τεκμήριο καταδίκης: Ἐπομένως οἱ πρῶτοι βλέπουν τὰ δεινά γιά νά φυλαχθοῦν ἀπό αὐτά, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι κολάζονται τόσο περισσότερο, ὅσο δέν θέλησαν νά ἀποφύγουν τίς τιμωρίες τοῦ ἄδη πού καὶ τίς εἶδαν καὶ τίς ἐπιβεβαίωσαν.

15 ΠΕΤΡΟΣ. Τί σημαίνει σέ παρακαλῶ, πού φαινόταν πῶς σέ τερπνούς τόπους κτιζόταν τό σπίτι κάποιου ἀπὸ πλινθία χρυσοῦ; Εἶναι ὅπωςδῆποτε γελοῖο, ἐάν πιστέψουμε πῶς σέ ἐκείνη τῇ ζωῇ ἔχουμε ἀκόμα ἀνάγκη ἀπὸ τέτοια μέταλλα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ποιός, πού ἔχει σώας τὰς φρένας, θά καταλάβαινε ἔτσι; Ἀλλά ἀπὸ αὐτό πού δείχθηκε ἐκεῖ, ὅποιος καὶ νά εἶναι αὐτός γιά τόν ὁποῖο κτιζεται αὐτὴ ἡ μονή, μᾶς δίδεται ὀλοφάνερα νά ἐννοήσουμε ποιὰ εἶναι ἡ ἐργασία του ἐδῶ κάτω. Δηλαδή εἶναι ὅπωςδῆποτε σίγουρο πῶς θά κτίσει τὴν μονή του ἀπὸ χρυσό, ἐπειδὴ εἶναι χάρις στήν ἀπλοχεριά τῶν ἐλεημοσυνῶν του πού θά ἀξιωθεῖ τοῦ αἰωνίου φωτός<sup>10</sup>. Γιατί, πράγμα πού μοῦ διέφυγε νά πῶ παραπάνω, αὐτός ὁ στρατιώτης πού τὰ εἶχε δεῖ αὐτὰ διηγόταν, πῶς αὐτὰ τὰ πλινθία χρυσοῦ γιά τὴν ἀνοικοδόμηση τοῦ σπιτιοῦ τὰ μετέφεραν γέροι καὶ νεαροί, κόρες καὶ παιδιὰ. Ἀπὸ αὐτό συνάγεται πῶς αὐτοὶ πού ἐκεῖ φαινόντουσαν νά εἶναι οἱ ἐργάτες τῆς οἰκοδομῆς, εἶναι οἱ ἴδιοι, στοὺς ὁποίους ἐδῶ ἔγιναν οἱ καλωσύνες.

### 38

Ἄ Δεουσδέδιτ,  
τοῦ ὁποίου τό σπίτι  
φάνηκε νά  
οικοδομεῖται  
τά Σάββατα

ἀποκαλύψεως πῶς κτιζόταν τό σπίτι του, ἀλλά σέ αὐτό τό κτίριο οἱ κτίστες του φαίνονταν νά δουλεύουν μόνο τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου. Αὐτός μετὰ ἀπό λίγο ἐξετάζοντας λεπτομερῶς τὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, βρῆκε πῶς ἀπὸ αὐτὰ πού κέρδιζε ἀπὸ τὴν ἐργασία του ὅλες τίς ἄλλες ἡμέρες, ὅ,τιδῆποτε ἀπὸ τρόφιμα ἢ ροῦχα μποροῦσε νά βάλει στήν ἄκρη, τό Σάββατο συνήθιζε νά τὰ φέρνει στήν ἐκκλησία τοῦ μακαρίου Πέ-

1 Ἐπίσης κατοικοῦσε κοντά σέ ἐμᾶς ἓνας θεοσεβῆς ἄνθρωπος ὀνόματι Δεουσδέδιτ<sup>1</sup>, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπάγγελμα νά κατασκευάζει ὑποδήματα. Σχετικὰ μέ αὐτόν κάποιος ἄλλος εἶδε δι-

10. Πρβλ. Λουκ. 12,33.

38 1. Deusdedit, ἄλλος ἀπὸ αὐτόν στό κεφ. 32. Ἀναγράφεται στό Ρωμαϊκὸ ἐορτολόγιο στίς 10 Αὐγούστου.

τρου καί νά τά μοιράζει στους ένδεείς<sup>2</sup>. Ἀπό αὐτό τό γεγονός νά κατανοήσεις πώς δέν ἦταν χωρίς αἰτία πού τό οἰκοδόμημά του αὕξανε τά Σάββατα.

### Ἑρμηνεία τῆς ὀπτασίας

- 2 ΠΕΤΡΟΣ. Πάνω στό θέμα αὐτό μου φαίνεται πώς ικανοποιήθηκα ὅσο χρειαζόταν. Ἀλλά, σέ παρακαλῶ, πώς ἐρμηνεύεται τό ὅτι ὀρισμένων τά οἰκήματα τά ἄγγιζε τό νέφος τῆς δυσωδίας, ἐνῶ ὀρισμένων δέν μπορούσε νά τά ἄγγιξει; Καί πώς ἐρμηνεύεται τό ὅτι εἶδε γέφυρα, καί πώς ὅτι εἶδε ποταμό<sup>3</sup>;
- 3 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἀπό τίς εἰκόνες τῶν πραγμάτων, Πέτρε, μᾶς δίνεται νά ἀναλογισθοῦμε τίς ἀξίες τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἔτσι εἶδε ἀπό γέφυρα τούς δικαίους νά περνοῦν σέ τερπνούς τόπους, γιατί εἶναι πολύ «στενή ἡ ὁδός, ἡ ἀπάγουσα εἰς τήν ζωήν»<sup>4</sup>, καί βρωμερό ποταμό νά τρέχει, γιατί ἐδῶ κάτω ἡ σαπίλα τῶν παθῶν τῆς σάρκας καθημερινά κατρακυλᾷ πρὸς τήν ἄβυσσο.
- 4 Καί ὀρισμένων τά οἰκήματα τά ἄγγιζε ἡ ὀμίχλη τῆς δυσωδίας, ἐνῶ ὀρισμένων δέν μπορούσε νά τά ἄγγιξει, γιατί ὑπάρχουν πολλοί πού κάνουν πολλά καλά ἔργα, ἀλλά ὅμως θίγονται ἀκόμα ἀπό τά πάθη τῆς σάρκας μέ ἡδονικούς λογισμούς. Καί εἶναι ἀπολύτως δίκαιο νά ἐπικάθεται ἐκεῖ ὀμίχλη δυσωδίας πάνω σέ αὐτούς, πού ἐδῶ κάτω νιώθουν ἀκόμα ἡδονή ἀπό τή σαρκική δυσωδία. Γιαυτό καί ὁ μακάριος Ἰώβ, βλέποντας πώς αὐτή ἡ τέρψη τῆς σάρκας ἔχει νά κάνει μέ τή δυσωδία, χαρακτηρίσε ἀποφθεγματικά τόν φιλήδονο καί ἀκόλαστο,

2. Γιά τούς πτωχοὺς ἔξω ἀπό τίς ἐκκλησίες βλ. στό 15,2 καί τή σημείωση.

3. Πρόκειται γιά τίς λεπτομέρειες τῆς ὀπτασίας τοῦ στρατιώτη στό 37, 8-9.

4. Ματθ. 7,14.

λέγοντας: «Γλυκύτης αὐτοῦ σκώληξ»<sup>5</sup>. Ἀντίθετα αὐτοὶ πού ἀποτινάσσουν ἀπό τήν καρδιά τους τελείως κάθε ἡδυπάθεια τῆς σάρκας, εἶναι ἀναντίρρητα ἐπόμενο πώς τά δικά τους οἰκήματα δέν ἄγγιζονται ἀπό τό νέφος τῆς δυσωδίας.

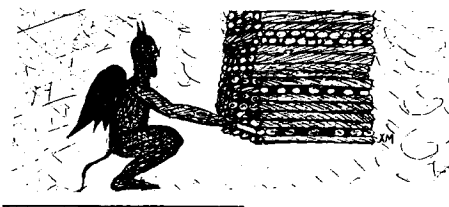
Σημειωτέον πώς εἶδε νά ὑπάρχουν μαζί δυσωδία καί ὀμίχλη, γιατί ἀναντίρρητα ἡ σαρκική ἡδυπάθεια σκοτίζει τόν νοῦ πού μολύνει, ἔτσι ὥστε δέν βλέπει τήν λαμπρότητα τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, ἀλλά ἀπό αὐτά πού εὐφραίνεται στά κατώτερα, ἀπό αὐτά πάσχει σκοτασμό στά ἀνώτερα.

ΠΕΤΡΟΣ. Πρέπει τάχα νά θεωρήσουμε πώς μπορεῖ νά ἀποδειχθεῖ καί μέ ἐπισφράγιση ἀπό τόν ἱερό λόγο, ὅτι τά πταίσματα τῶν σαρκικῶν τιμωροῦνται μέ τήν ποινή τῆς δυσωδίας;

### 39

#### Ἡ τιμωρία τῶν Σοδόμων

Μπορεῖ. Ἀπό τήν μαρτυρία τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως μάθαμε πώς ὁ Κύριος ἔβρεξε πάνω στους Σοδομίτες φωτιά καί θειάφι<sup>1</sup>, οὕτως ὥστε καί τό πῦρ νά τούς κάψει καί ἡ δυσωδία τοῦ θεοῦ νά τούς πνίξει. Ἐπειδή φλεγόντουσαν ἀπό ἀθέμιτη ἀγάπη τῆς φθαρτῆς σάρκας, χάθηκαν μαζί κι ἀπό φωτιά κι ἀπό δυσωδία, οὕτως ὥστε μέ τήν ποινή τους αὐτή νά ἀντιληφθοῦν πώς, μέ τό νά ἡδονίζονται μέ τήν ἴδια τους τή δυσωδία, παρέδωσαν τόν ἑαυτό τους στόν αἰώνιο θάνατο.



ΠΕΤΡΟΣ. Πάνω στα θέματα πού εἶχα ἀμφιβολίες, ὁμολογῶ πώς δέν μοῦ ἀπέμεινε καμία ἀπορία.

5. Ἰώβ 24,20 (κατά τήν Λατ. βουλγάτα).

1. Γενεσ. 19,24.

## 40

1 "Οτι ὀρισμένων οἱ ψυχές, εὐρισκόμενες ἀκόμη στό σῶμα, βλέπουν κάποιο μέρος ἀπό τίς τιμωρίες στόν ἄλλο κόσμο. Ὁ μικρός Θεόδωρος

ἐνώ σέ ὀρισμένους γιά τήν ἐποικοδόμηση τῶν ἀκρατῶν.

2 Ὑπῆρξε ἕνα φοβερά ἀνήσυχο παιδί ὀνόματι Θεόδωρος, γιά τόν ὁποῖο θυμᾶμαι πώς διηγήθηκα μπροστά στό λαό στίς ὀμιλίες μου<sup>1</sup>. Αὐτός ἀκολούθησε τόν ἀδελφό του στό μοναστήρι μου ἀπό ἀνάγκη περισσότερο παρά μέ τή δική του θέληση. Ὁμολογουμένως, σέ αὐτόν φαινόταν ἐνοχλητικός ὁποῖος τυχόν τοῦ μιλοῦσε καθόλου γιά τή σωτηρία του. Τά καλά ὄχι μόνο νά τά κάνει, ἀλλά οὔτε νά τά ἀκούσει δέν μποροῦσε. Μέ ὄρκους, θυμό καί κοροϊδίες διαβεβαίωνε πώς ποτέ δέν θά δεχόταν νά συμμορφωθεῖ μέ τό σχῆμα τῆς ἱεράς πολιτείας.

3 Σέ αὐτόν τόν λοιμό<sup>2</sup>, πού πρόσφατα θέρισε μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλης μας, ἐπλήγη καί αὐτός στήν βουβωνική χώρα καί ὀδηγήθηκε πρὸς τόν θάνατο. "Ὅταν ἔπαιρνε τίς τελευταῖες του ἀναπνοές, συγκεντρώθηκαν οἱ ἀδελφοί γιά νά τοῦ δώσουν κάποια φύλαξη κατά τήν ἐξοδό του μέ τίς προσευχές τους. "Ἦδη τό σῶμα του εἶχε μερικῶς νεκρωθεῖ στά ἄκρα· μοναχά στό στήθος ἔπνεε ἀκόμη κάποια ζωτική θερμῆ. "Ὅλοι

Πρέπει ἐπίσης νά γνωρίζουμε πώς μερικές φορές οἱ ψυχές, ἐνώ βρίσκονται ἀκόμα μέσα στά σώματά τους, βλέπουν κάτι τι ἀπό τίς ποινές στόν κόσμο τῶν πνευμάτων, πράγμα τό ὁποῖο συνήθως συμβαίνει σέ ὀρισμένους γιά τή δική τους ἐποικοδόμηση,

40 1. Τό περιστατικό περιγράφεται στίς Ὀμιλίες στό Εὐαγγέλιο 19 καί 38.  
2. Ἡ γνωστή ἐπιδημία πού ἀναφέραμε. Κατά τήν ὀμιλία 19 τό περιστατικό μέ τόν Θεόδωρο συνέβη τόν μήνα Ἰούλιο τοῦ 590.

λοιπόν οἱ ἀδελφοί ἄρχισαν τόσο ἐντονότερα νά προσεύχονται γιά αὐτόν, ὅσο ἤδη ἔβλεπαν πώς ἀπό στιγμή σέ στιγμή θά ἔφυγε.

Καί ξαφνικά ἄρχισε νά κραυγάζει μπροστά στούς παρόντες ἀδελφούς καί μέ μεγάλες φωνές νά διακόπτει τίς προσευχές τους, λέγοντας: «Φύγετε. Νά, μέ ἔδωσαν σέ ἕνα δράκοντα νά μέ καταβροχθίσει, ὁ ὁποῖος ἐξαιτίας τῆς παρουσίας σας δέν μπορεῖ νά μέ καταπιεῖ. Ἐπομακρυνθεῖτε ἀπό μένα, γιά νά μή μέ βασανίζει ἄλλο πιά, ἀλλά νά κάνει ὅ,τι εἶναι νά κάνει. "Ἄν παραδόθηκα σέ αὐτόν γιά νά μέ καταβροχθίσει, γιατί νά ὑφίσταμαι ὅλη αὐτή τήν καθυστέρηση ἐξαιτίας σας;». Τότε οἱ ἀδελφοί ἄρχισαν νά τοῦ λένε: «Τί εἶναι αὐτά πού λέγεις, ἀδελφέ; Σφράγισε τόν ἑαυτό σου μέ τό σημεῖο τοῦ Τιμίου Σταυροῦ». Ἐκεῖνος ἀπαντοῦσε μέ μεγάλες κραυγές: «Θέλω νά σφραγισθῶ, μά δέν μπορῶ, γιατί ὁ δράκων μέ σφίγγει μέσ στίς φολίδες του».

Σάν τό ἄκουσαν αὐτό οἱ ἀδελφοί, γονάτισαν στή γῆ καί ἄρχισαν μέ δάκρυα νά προσεύχονται ἐντονότερα γιά τήν ἀπελευθέρωσή του. Καί νά, ξαφνικά ἄρχισε ὁ ἀσθενής μέ μεγάλες φωνές νά κραυγάζει: «Εὐχαριστῶ τόν Θεό. Νά πού ὁ δράκοντας πού μέ εἶχε παραλάβει γιά καταβρόχθισμα, ἔφυγε. Διώχθηκε ἀπό τίς εὐχές σας, δέν μπόρεσε νά σταθεῖ. Τώρα πρεσβεύσατε γιά τίς ἀμαρτίες μου, γιατί εἶμαι ἔτοιμος νά μεταστραφῶ καί νά ἐγκαταλείψω ἐκ βάθους τήν κοσμική ζωή». Ὁ ἄνθρωπος λοιπόν αὐτός, ὁ ὁποῖος, ὅπως εἶπαμε ἤδη, εἶχε μερικῶς νεκρωθεῖ στά ἄκρα τοῦ σώματος, διατηρήθηκε στή ζωή καί μεταστράφηκε πρὸς τόν Θεό μέ ὅλη του τήν καρδιά. Ἀφοῦ γιά ἀρκετό διάστημα μετά τήν ἀλλαγὴ τῆς διανοίας του κατετρίβη ἀπό τίς μᾶστιγες, τότε πιά ἡ ψυχὴ του λύθηκε ἀπό τό σῶμα.

6 **Ὁ θάνατος τοῦ Χρυσσαυρίου.** Ἀντίθετα, ἕνας Χρυσσαύριος, ὅπως συνήθιζε νά μοῦ διηγεῖται ὁ συγγενής του Πρόβος, τόν ὁποῖο μνημόνευσα ἤδη παραπάνω<sup>3</sup>, ὑπῆρξε ἄνθρωπος ἐξαιρετικά πλούσιος σέ αὐτόν τόν κόσμο, ἀλλά τόσο γεμάτος ἀπό πάθη, ὅσο καί ἀπό ὑλικά πράγματα, φουσκωμένος ἀπό περηφάνεια, ὑποταγμένος στίς ἡδονές τῆς σάρκας του, ἀναμμένος ἀπό τίς δάδες τῆς πλεονεξίας στήν συσσώρευση ἀγαθῶν. Ἀλλά ὅταν ὁ Κύριος ἀποφάσισε νά θέσει τέρμα στά τόσα κακά, τόν κτύπησε μέ μία σωματική ἀσθένεια.

7 Φθάνοντας στά τελευταῖα του, τήν ὥρα ἀκριβῶς πού ἐπρόκειτο πιά νά βγεῖ ἀπό τό σῶμα, μέ ἀνοιχτά τά μάτια εἶδε βδελυρά καί κατάμαυρα πνεύματα νά παραστέκονται μπροστά του καί ἐπίμονα νά τόν βιάζον γιά νά τόν ἀρπάξουν στά κλειῖθρα τοῦ ἄδη. Ἄρχισε νά τρέμει, νά χλωμιάζει, νά ἰδρώνει καί μέ μεγάλες φωνές νά ζητᾶ ἀναβολή, καί τόν γιό του ὀνόματι Μάξιμο<sup>4</sup>, τόν ὁποῖο πρόλαβα μοναχό ὡς μοναχός κι ἐγώ, νά τόν φωνάζει μέ ὑπερβολικές καί ἀνάστατες κραυγές: «Μάξιμε, τρέξε. Ποτέ δέν σοῦ ἔκανα κάτι κακό. Ἀνάλαβέ με στήν ἐγγύηση τῆς προστασίας σου».

8 Ταραγμένος ὁ Μάξιμος κατέφθασε ἀμέσως. Μέ θορυβώδεις θρήνους συγκεντρώθηκε ὅλη ἡ οἰκογένεια. Οἱ ἴδιοι ὅμως δέν μπορούσαν νά δοῦν τά πονηρά πνεύματα, τῶν ὁποίων τίς πιέσεις τόσο ὀδυνηρά ἐκείνος ὑπέμενε, ἀλλά ἔβλεπαν τήν παρυσία τους μέ τήν ὁμολογία, τήν χλωμάδα καί τόν τρόπο ἐκείνου πού ἔσερναν. Ἀπό τήν φρίκη τῆς βδελυρῆς μορφῆς ἐ-

3. βλ. 13,1, 18,1, 20,1. Τό περιστατικό περιγράφεται καί στήν Ὅμιλία 12, ὅπου σημειώνεται πώς ὁ Grisaurius ἦταν στή Βαλερία, ὅπου ἄλλωστε ἀναφέρονται καί οἱ ἄλλες διηγήσεις τοῦ Πρόβου.

4. Ἄς προσέξει ὁ ἀναγνώστης πώς Μάξιμος ὀνομαζόταν καί ὁ πατέρας τοῦ Πρόβου, πράγμα πού ἔχει σχέση μέ τήν συγγένεια μεταξύ ὄλων αὐτῶν.

κείνων περιστρεφόταν πέρα-δῶθε στό κρεββάτι. Ἐάπλωνε στό ἀριστερό πλευρό: δέν μπορούσε νά ὑποφέρει τήν θεά τους. Γυρνοῦσε πρὸς τόν τοῖχο: βρισκόντουσαν ἐκεῖ<sup>5</sup>. Κι ὅταν ἀπό τό ὑπερβολικό σφίξιμο ἀπελπίσθηκε πιά πώς θά μπορούσε νά βρεῖ λίγη χαλάρωση, ἄρχισε μέ μεγάλες φωνές νά κραυγάζει: «Ἀνακωχή τουλάχιστον μέχρι τό πρωί. Ἀνακωχή τουλάχιστον μέχρι τό πρωί». Ἀλλά ἐνῶ φώναζε αὐτά, μέσα στίς ἴδιες τίς φωνές του ἀποσπᾶσθηκε ἀπό τήν κατοικία τοῦ σώματος.

9 Γιά αὐτόν ἀναντίρρητα βγαίνει τό συμπέρασμα πώς αὐτά τά εἶδε γιά ἐμᾶς, ὄχι γιά τόν ἑαυτό του, γιά νά ὠφελῆσει ἡ ὀπτασία του ἐμᾶς, τούς ὁποίους ἡ θεία ὑπομονή περιμένει ἀκόμη μακρόθυμα. Γιατί τί ὠφέλησε ἐκεῖνον τό ὅτι εἶδε τά βδελυρά πνεύματα πρὶν τόν θάνατό του καί ζήτησε ἐκκεχειρία, ἀφοῦ δέν πέτυχε τήν ἀναβολή πού ζήτησε;

10 **Ὁ θάνατος ἐνός μοναχοῦ ἀπό τήν Ἰσαυρία.** Ζεῖ ἀκόμη τώρα ἐδῶ στή Ρώμη ἕνας Ἀθανάσιος, πρεσβύτερος ἀπό τήν Ἰσαυρία<sup>6</sup>, ὁ ὁποῖος διηγεῖται κάτι τρομακτικό πού συνέβη στίς μέρες του στό Ἰκόνιο<sup>7</sup>: Ἐκεῖ, ὅπως λέγει, ὑπάρχει ἕνα μονα-

5. Προφανῶς τό κρεββάτι ἦταν τοποθετημένο, ὥστε ὁ τοῖχος νά εἶναι στό δεξιό πλευρό.

6. Ἡ περιοχή τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πού βρίσκεται στό ἐσωτερικό τῆς περιοχῆς πού περίπου βρίσκεται ἀπέναντι ἀπό τήν Κύπρο. Ὅπως ἀναφέρει ἀλλοῦ ὁ ἴδιος ὁ ἅγ. Γρηγόριος, ὁ Ἀθανάσιος ἦταν ἱερομόναχος τῆς μονῆς τοῦ ἁγ. Μίλου (ἐπισκόπου ἱερομάρτυρος τοῦ θαυματουργοῦ, πού ἑορτάζεται στίς 10 Νοεμβρίου), ἡ ὁποία ἐπονομάζεται Τάνναχο, στήν Λυκαονία. Κατηγορήθηκε μαζί μέ τούς ἄλλους μοναχοὺς στήν Κωνσταντινούπολη ὡς αἰρετικός. Ἔκανε τότε ἐκκληση στή Ρώμη καί ὁ ἅγ. Γρηγόριος μέ ἐπιστολή του τόν ἀπάλλαξε τῆς κατηγορίας.

7. Ἡ περίφημη πόλη τῆς Λυκαονίας, στήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Ἰσαυρίας.

στήρι πού ονομάζεται «τῶν Γαλατῶν»<sup>8</sup>, στό ὁποῖο ἦταν κάποιος μοναχός πού ἔχαιρε μεγάλης ἐκτιμῆσεως. Θεωροῦνταν χρηστῶν ἡθῶν καί φρόνιμος σέ κάθε του δραστηριότητα, ἀλλά, ὅπως ἔδειξε τό πρᾶγμα στό τέλος, ἦταν πολύ ἀλλιώτικος ἀπ' ὅ,τι φαινόταν. Δηλαδή ἐνῶ μαζί μέ τούς ἀδελφούς παρουσιαζόταν πώς νήστευε, συνήθιζε νά τρώγει κρυφά. Αὐτό του τό πάθος οἱ ἀδελφοί τό ἀγνοοῦσαν ἐξ ὀλοκλήρου. Ὅμως τόν πρόλαβε ἀσθένεια τοῦ σώματος καί ὀδηγήθηκε στά τελευταῖα τῆς ζωῆς του.

11 Ὅταν ἤδη ἔφθασε στό τέλος, εἶπε νά συναχθοῦν κοντά του ὅλοι οἱ ἀδελφοί, πού βρισκόντουσαν μέσα στό μοναστήρι. Καί ἐκεῖνοι πίστεψαν πώς, τώρα πού πέθαινε ἕνας τέτοιος πού νόμιζαν ἄνδρας, θά ἀκουγαν ἀπό αὐτόν κάτι τό μεγάλο καί τερπνό. Αὐτός, ὅλο κατάθλιψη καί τρόμο, ἐξωθήθηκε νά μαρτυρήσει σέ ποιόν ἐχθρό παραδομένος ἀναγκαζόταν νά ἐξέλθει. Εἶπε: «Ὅταν ἐσεῖς πιστεύατε πώς νήστευα μαζί σας, ἐγώ κρυφά ἔτρωγα. Καί τώρα νά, παραδόθηκα σέ ἕναν δράκοντα νά μέ καταβροχθίσει, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔδесе μέ τήν οὐρά του τά γόνατα καί τά πόδια, ἐνῶ βάζοντας τό κεφάλι του μέσα στό στόμα μου ἀπορροφᾷ τό πνεῦμα μου καταπίνοντάς το».

12 Μέ τά λόγια αὐτά τελείωσε, καί δέν τόν περίμεναν νά μετανοήσει γιά νά μπορέσει νά ἐλευθερωθεῖ ἀπό τόν δράκοντα πού εἶχε δεῖ. Πράγμα γιά τό ὁποῖο ἀναντίρρητα συμπεραίνεται, πώς τό εἶχε δεῖ μόνο καί μόνο πρὸς ὠφέλεια τῶν ἀκρατῶν, ἀφοῦ αὐτόν τόν ἐχθρό στόν ὁποῖο εἶχε παραδοθεῖ καί τόν γνώρισε καί δέν τόν ξέφυγε.

13 ΠΕΤΡΟΣ. Θά ἤθελα νά μάθω ἐάν πρέπει νά πιστεύουμε πώς ὑπάρχει μετά θάνατον καθαρτικό πῦρ.

8. Ἑλληνικά στό κείμενο: Ἡ Γαλατία βρίσκεται πρὸς Β τῆς ὅλης περιοχῆς.

## γ) Τό καθαρτήριο πῦρ

### 41

Ἄν ὑπάρχει  
μετά θάνατον  
καθαρτικό πῦρ



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Στό εὐαγγέλιο 1 λέγει ὁ Κύριος: «Περιπατεῖτε ἕως τό φῶς ἔχετε»<sup>1</sup>. Διά τοῦ προφήτου ἐπίσης λέγει: «Καιρῶ δεκτῶ ἐπήκουσά σου καί ἐν ἡμέρα σωτηρίας ἐβοήθησά σοι»<sup>2</sup>. Πράγμα πού παρουσιάζοντάς το ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, λέγει: «Ἴδού νῦν καιρός εὐπρόσδεκτος, ἰδού νῦν ἡμέρα σωτηρίας»<sup>3</sup>.

Ὁ Σόλομων ἐπίσης λέγει: «Πάντα, ὅσα ἄν εὕρη ἡ χεῖρ 2 σου τοῦ ποιῆσαι, ὡς ἡ δύναμις σου ποιήσον, ὅτι οὐκ ἔστι ποίημα καί λογισμός καί γνῶσις καί σοφία ἐν ἄδη, ὅπου σύ πορεύῃ ἐκεῖ»<sup>4</sup>.

Ὁ Δαυίδ ἐπίσης λέγει: «Ὅτι εἰς τόν αἰῶνα τό ἔλεος αὐτοῦ»<sup>5</sup>.

Ἀπό αὐτές τίς ρήσεις ἀναντίρρητα συμπεραίνεται πώς 3 ὅ,τι λογιῆς ἐξέρχεται ὁ καθέννας ἀπό ἐδῶ, τέτοιος παρουσιάζεται στήν κρίση. Ἀλλά ὡστόσο πρέπει νά πιστέψουμε πώς γιά μερικά ἐλαφρά πταίσματα ὑπάρχει\* καθαρτικό πῦρ, γιατί ἡ Ἀλήθεια Χριστός λέγει πώς: «ὅς ἄν εἴπῃ λόγον κατά τοῦ

### 41

1. Ἰωάν. 12,35.

2. Ἡσαίας 49,8.

3. Β' Κορινθ. 6,2.

4. Ἐκκλησιαστής 9,10.

5. Ψαλμ. 117,1.

\* Στό σημεῖο αὐτό παραλείπουμε τή φράση «πρὸ τῆς κρίσεως», γιατί σωστότερο εἶναι πώς τό καθαρτήριο πῦρ θά δοκιμάσει τούς ἀνθρώπους «κατά τήν κρίση». Ἡ ἄποψη πού ἀκολουθεῖ ἐδῶ ὁ ἅγ. Γρηγόριος συνεχίζει τήν διδασκαλία τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου καί πάντως μέ κανένα τρόπο δέν ταυτίζεται μέ τίς σύγχρονες παράλογες θέσεις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας στό θέμα αὐτό. Ἡ διδαχή

Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι»<sup>6</sup>. Μὲ αὐτὴ τὴ ρῆση δίδεται νὰ ἐννοήσουμε πῶς μερικά πταίσματα μποροῦν νὰ συγχωρεθοῦν σὲ αὐτὸν τὸν αἰῶνα, ἐνῶ μερικά στὸν μελλοντικό. Γιατί κάτι πού τὸ ἀρνεῖται μόνο γιὰ μιὰ περίπτωση, εἶναι ὀλοφάνερα λογικὸ ἐπακόλουθο πῶς τὸ παραχωρεῖ γιὰ κάποιες ἄλλες περιπτώσεις.

4 Ἄλλα ὅμως, ὅπως εἶπα προηγουμένως, πρέπει νὰ πιστεύουμε πῶς αὐτό μπορεῖ νὰ γίνεи μόνο μὲ τὰ μικρὰ καὶ ἐλάχιστα ἁμαρτήματα, ὅπως εἶναι ἡ συνεχὴς ἀργολογία, τὸ ἄμετρο γέλιο, ἢ τὸ ἁμάρτημα τῆς φροντίδας γιὰ τὰ ὑλικά πράγματα (ἢ ὅποια μετὰ δυσκολίας ἐνεργεῖται χωρὶς πταίσμα καὶ ἀπὸ αὐτοῦς ἀκόμα, πού ξέρουν πῶς νὰ ξεφύγουν κάποιο σφάλμα), ἢ σφάλμα ἀγνοίας σὲ ὅχι βαριά θέματα. Αὐτὰ ὅλα βαραίνουν τὴν ψυχὴ ἀκόμη καὶ μετὰ τὸν θάνατο, ἐάν δὲν ἔχουν συγχωρεθεῖ ἐνόσω ἀκόμη βρισκόντουσαν αὐτοὶ σὲ αὐτὴν τὴν ζωὴ.

5 Ὅταν ὁ Παῦλος λέγει πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ θεμέλιο, προσθέτει: «Εἴ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἐκάστου τὸ ἔργον ὅποιόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει. Εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὁ ἐπικοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ ἔργον κατα-

πού ἐπικράτησε στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι, πῶς στὴ Μέλλουσα Κρίση θὰ ρεῦσει πύρινος ποταμὸς (βλ. κυρίως τὰ τροπάρια τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω), ἀπὸ τὸν ὁποῖο θὰ περάσουν πρὸς δοκιμασίαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὸ πῦρ του θὰ εἶναι γιὰ ἄλλους κολαστήριο καὶ γιὰ ἄλλους καθαρτήριο (βλ. τὶς ἐρμηνεῖες τῶν Πατέρων στὸ χωρίο τοῦ Ἀποστόλου Α΄ Κορινθ. 3, 11-15): τοὺς παραδομένους ἐκούσια στὴν ἁμαρτία θὰ τοὺς κατακαύσει καὶ θὰ τοὺς κολάζει γιὰ πάντα. Τοὺς ἄμεμπτους οὔτε θὰ τοὺς πειράξει καθόλου· ἐνῶ τοὺς ἀγωνιζόμενους πού εἶχαν κάποιες συγγνωστὲς πτώσεις θὰ τοὺς καθάρει ἀπὸ αὐτὲς τὶς κηλίδες καὶ θὰ τοὺς στιλβώσει, ὅπως γίνεται μὲ τὸ χρυσάφι. Σὲ αὐτὸ λοιπὸν τὸ πῦρ (καὶ κυρίως τὴν τελευταία του περίπτωσι) ἀναφέρεται ἐδῶ ὁ ἅγιος.

6. Ματθ. 12,32, πρβλ. Μαρκ. 3,29.

καήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός»<sup>7</sup>. Αὐτὸ βέβαια μπορεῖ νὰ ἐννοηθεῖ γιὰ τὸ πῦρ τῶν θλίψεων πού μᾶς παρέχεται σὲ αὐτὴν τὴν ζωὴ. Ὡστόσο ὅμως ἂν κάποιος τὰ ἐκλάβει αὐτὰ γιὰ τὸ πῦρ τῆς μελλούσης καθάρσεως, πρέπει προσεκτικὰ νὰ συλλογισθεῖ πῶς εἶπε ὁ Παῦλος ἐκεῖ, ὅτι ἐκεῖνος μπορεῖ νὰ σωθεῖ διαμέσου τοῦ πυρός, ὄχι πού κτίζει πάνω σὲ αὐτὸ τὸ θεμέλιο σίδερο, χαλκὸ, ἢ μόλυβδο (δηλαδή ἁμαρτήματα μεγαλύτερα καὶ γιαυτὸ σκληρότερα καὶ τότε πιὰ ἀνθεκτικὰ στὸ πῦρ), ἀλλὰ ξύλο, χόρτο, καλάμη (δηλαδή ἁμαρτήματα ἐλάχιστα καὶ ἐλαφρότατα, τὰ ὅποια τὸ πῦρ εὐκόλα καταναλίσκει).

Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε πῶς ἐκεῖ ἔστω καὶ γιὰ τὰ 6 πιὸ ἐλάχιστα ὁ καθένας δὲν θὰ πετύχει καμμία κάθαρση, ἐάν δὲν ἀξίζει ἐκ τῶν προτέρων νὰ τὸ πετύχει αὐτὸ χάρις στίς καλές του πράξεις, ἐνόσω ἀκόμη βρίσκεται σὲ αὐτὴ τὴ ζωὴ.

## 42

### Ἡ ψυχὴ τοῦ διακόνου Πασχασίου

1 Ὅταν ἤμουν ἀκόμα νέος καὶ μὲ τὸ λαϊκὸ σχῆμα, ἄκουσα νὰ τὸ διηγούνται οἱ μεγαλύτεροι πού ἤξεραν τὰ πράγματα, πῶς ὁ Πασχάσιος<sup>1</sup>, διάκονος αὐτοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, (τοῦ ὁποίου μᾶς βρίσκονται ἐδῶ τὰ ἐξαιρετικὰ ὀρθόδοξα καὶ φωτισμένα βιβλία περὶ Ἁγίου Πνεύματος) ὑπῆρξε ἄνδρας θαυμαστῆς ἀγιότητος, πού σχόλαζε κυρίως σὲ ἔργα ἐλεημοσύνης, φροντίζοντας τοὺς πτωχοὺς μὲ πλήρη αὐταπάρνηση. Ἄλλα αὐτὸς κατὰ τὴ διαμάχη, πού προκλήθηκε ἀπὸ ἔ-

7. Α΄ Κορινθ. 3, 11-15.

42

1. Paschasius, ἀναφέρεται στὰ ἐορτολόγια στίς 31 Μαΐου. Τὰ δύο του βιβλία γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δὲν σώζονται σήμερα.

ξαψη τού ζήλου τῶν πιστῶν ἀνάμεσα στὸν Σύμμαχο καὶ τὸν Λαυρέντιο<sup>2</sup>, ἐπέλεξε γιὰ τὸ πατριαρχικὸ βᾶθρο τὸν Λαυρέντιο. Ὅταν μετὰ ἠττήθηκε ἀπὸ τὴν ὁμοφωνία τῆς πλειοψηφίας, ἐπέμενε στὴν γνώμη του μέχρι τὴν ἡμέρα τῆς ἐξόδου του, διατηρώντας ἀγάπη καὶ προτίμηση σέ αὐτόν, πού μέ κρίση τῶν ἐπισκόπων ἢ Ἐκκλησία ἀπέλασε ἀπὸ τὴν ἡγεσία της.

2 Ὅταν αὐτὸς ἐκοιμήθη κατὰ τούς χρόνους τοῦ Συμμάχου<sup>3</sup> ὡς προέδρου τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, ἕνας δαμονισμένος ἀγγιξε τὴν δαλματικὴ<sup>4</sup> του πού βρισκόταν πάνω στό φέρετρο, καὶ ἀμέσως θεραπεύθηκε.

3 Μετὰ ἀπὸ πολὺ καιρὸ οἱ γιατροὶ συνέστησαν στὸν Γερμανὸ Καπύης, τὸν ὁποῖο μνημόνευσα παραπάνω<sup>5</sup>, γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ σώματός του, νά λουσθεῖ στίς θερμές τοῦ Ἄνγκουλου<sup>6</sup>.

2. Ὁ Σύμμαχος ἐξελέγη πάπας τὸ 498, ἀλλὰ ὑπῆρξαν πολλοὶ ἀντιφρονούντες, κυρίως μονοφυσίτες, πού ζήτησαν γιὰ πάπα τὸν ἀρχιδιάκονο Λαυρέντιο, ἐλπίζοντας στὴν ὑποστήριξη τοῦ αὐτοκράτορα Ἀναστασίου τοῦ Α', φιλικοῦ πρὸς τὸν μονοφυσιτισμὸ. Τὸν Σύμμαχο ἐδραίωσε στὸν θρόνο ὁ Γότθος Θεωδέριχος πού κατέλαβε τὴν Ρώμη τὸ 500. Ἡ φιλονεικία ὡστόσο συνεχίσθηκε, ἐγίνε δίκη τοῦ Συμμάχου τὸ 501, πού τὸν ἀθώωσε, μέχρι τὸ σβῆσιμο τῶν παθῶν γύρω στό 507. Ἄς σημειώσουμε ὅτι τὸ 501 ἢ 502 φονεύθηκε ἀπὸ ὀπαδούς τοῦ Λαυρεντίου ὁ συγγενὴς τοῦ ἁγ. Γρηγορίου πρεσβύτερος Γορδιανός.

3. Ὁ Σύμμαχος ἐκοιμήθη τὸ 514 στίς 19 Ἰουλίου (ἡμέρα πού ἀναγράφεται καὶ στὰ ἐορτολόγια). Ὅποτε καὶ ὁ Πασχάσιος ἐτελειώθη μεταξύ τοῦ 511 καὶ 514.

4. Ἄμφιο τῶν ἱερέων καί, μετὰ τὴν εἰσαγωγή τοῦ φελονίου, τῶν διακόνων, κατὰ καιροὺς καὶ πολυτελὲς βασιλικὸ ἔνδυμα ἢ ἀρχιερατικὸ, λευκοῦ χρώματος στό σχῆμα τοῦ σημερινοῦ ράσου, συγγενὲς μέ τὸ στιχάριο. Στὰ χρόνια πού ἀναφερόμαστε ἦταν πολὺτιμο ἄμφιο τῶν προκρίτων ἀρχιερέων καὶ τῶν ἀρχidiaκόνων τους.

5. II, 35 καὶ IV, 8. Ἡ ἐπισκοπὴ του διήρκεσε ἀπὸ πρὶν τὸ 519 ὡς τὸ τέλος τοῦ 540, καὶ τὸ ἐπεισόδιο πρέπει νά τοποθετηθεῖ μάλλον πρὸς τὸ τέλος της.

6. Angulus, πόλη τῆς Ἀνατολικῆς Ἰταλίας κοντὰ στὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα καὶ τὸν ποταμὸ Ἀτέρνο (βλ. χάρτη H6). Εἶναι ἡ σημερινὴ Τσιττά Σάν

Σάν μπῆκε σέ αὐτές τίς θερμές, βρῆκε αὐτόν τὸν διάκονο Πασχάσιο νά στέκεται καὶ νά ὑπηρετεῖ μέσα ἐκεῖ\*. Μόλις τὸν εἶδε φοβήθηκε φρικτὰ, καὶ ρώτησε τί ἔφτιαχνε ἐκεῖ αὐτὸς ὁ τόσο μεγάλος ἄνδρας. Ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε: «Γιὰ καμμιάν ἄλλη αἰτία δέν ὀρίσθηκα σέ αὐτόν τὸν τιμωρητικὸ τόπο, παρὰ μόνο γιὰ τὸ ὅτι ὁμοφρόνησα μέ τὴν μερίδα τοῦ Λαυρεντίου ἐναντίον τοῦ Συμμάχου. Ἀλλὰ σέ παρακαλῶ, ἰκέτευσε τὸν Κύριο γιὰ μένα, καὶ μέ αὐτὸ τὸ σημεῖο θά γνωρίσεις ὅτι εἰσακούσθηκες, ἂν δέν μέ βρεῖς ἐδῶ ὅταν ξανάρθεις».

Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου Γερμανὸς βίασε τὸν ἑαυτοῦ 4  
του σέ θερμές ἰκασίες, καὶ μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες ξαναῆλθε, ἀλλὰ δέν βρῆκε πιά στὸν τόπο ἐκεῖνο τὸν Πασχάσιο. Ἐπομένως, ἐπειδὴ εἶχε ἀμαρτήσῃ ὄχι ἀπὸ πονηρία ἀλλὰ ἀπὸ σφάλμα ἀγνοίας, μπόρεσε νά καθαρθεῖ μετὰ θάνατον ἀπὸ τὸ ἀμάρτημα<sup>7</sup>.

Ὅπωςδήποτε πάντως πρέπει νά πιστέψουμε πῶς ἀπὸ τῆ 5  
γενναιοδωρία τῶν ἐλεημοσυνῶν του ἦταν, πού πέτυχε τὸ νά μporέσει νά ἀξιωθεῖ χάριτος, ὅταν πιά δέν μπορούσε κανένα ἔργο νά πράξει.



Ἄντζελο (Città S. Angelo) κοντὰ στὴν Πισκάρρα.

\* Ὡς γνωστὸν ἡ Ἰταλία εἶναι χερσονήσος κατὰσπαρτη ἀπὸ ἠφαιστειακοὺς σχηματισμούς, στὸν κύκλο τῶν ὁποίων ἀνήκουν καὶ τὰ θερμὰ ὕδατα. Κι ἐπειδὴ τὰ ἠφαιστεια συχνὰ ἐκλαμβάνονται ὡς τόπος Ἄδου, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι εὐλογος ὁ συμβολισμὸς τῆς ὑπηρεσίας σέ θερμές ὡς κάποιας μορφῆς κολαστηρίων. Στὴ συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται γιὰ ἐμφάνιση τοῦ πνεύματος ἐνός νεκροῦ μέ σωματικὴ μορφή κατ' οἰκονομία, γιὰ διαπαιδαγώγηση τῶν ἀνθρώπων.

7. πρβλ. Α' Τιμοθ. 1,13 καὶ Λουκ. 23,24.



## 43

1 **Γιατί στους εσχάτους χρόνους τόσα πολλά βγαίνουν στό φῶς περι τῶν ψυχῶν, τά ὁποῖα προηγουμένως ἔμεναν κρυφά**

**ΠΕΤΡΟΣ.** Γιατί συμβαίνει, σέ παρακαλῶ, καί σέ αὐτά τά τελευταῖα χρόνια βλέπουν τό φῶς τόσα πολλά σχετικά μέ τίς ψυχές, τά ὁποῖα προηγουμένως ἔμεναν κρυμμένα; Μέ ξεκάθαρες ἀποκαλύψεις καί φανερώσεις ὁ μέλλον αἰώνας δείχνει νά παρουσιάζεται καί νά διανοίγεται σέ μᾶς.

2 **ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Ἔτσι εἶναι. Γιατί ὅσο ὁ παρῶν αἰώνας πλησιάζει στό τέλος του<sup>1</sup>, τόσο ὁ μέλλον αἰώνας λόγω τῆς ἰδίας τῆς ἐγγύτητας σάν νά ἀγγίζεται ἤδη κάπως καί διανοίγεται μέ ὄλο καί πιό ἐκδηλα σημεῖα. Καί ἐφόσον σέ αὐτόν καθόλου δέν βλέπουμε ἀμοιβαῖα ὁ ἕνας τίς σκέψεις τοῦ ἄλλου, ἐνῶ σέ ἐκεῖνον διαβάζουμε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τήν καρδιά, πῶς νά ὀνομάσω τόν αἰῶνα αὐτόν ἐκτός ἀπό νύκτα, καί πῶς τόν μέλλοντα ἐκτός ἀπό ἡμέρα<sup>2</sup>; Ἄλλά κατά τόν ἴδιο τρόπο πού, ὅταν τελειώνει ἡ νύκτα καί ἀρχίζει νά ἀνατέλλει ἡ ἡμέρα, πρίν τήν ἀνατολή τοῦ ἡλίου κατά κάποιο τρόπο ἀνακατεύονται μαζί τό σκοτάδι μέ τό φῶς, ἕως ὅτου τά ὑπολείμματα τῆς νύκτας πού φεύγει νά μεταλλαγοῦν ἐντελῶς σέ φῶς τῆς ἡμέρας πού ἔρχεται, ἔτσι καί τό τέλος αὐτοῦ τοῦ κόσμου ἀναμιγνύεται μέ τήν ἀρχή τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καί τό ἴδιο τό σκοτάδι τῶν ὑπολειμμάτων του φωταγωγεῖται ἤδη ἀπό τήν κάποια σύμμιξη μέ τόν κόσμο τῶν πνευμάτων. Καί ἀπό αὐτά πού εἶναι ἐ-

43 1. Βλ. καί ὅσα λέγει ὁ ἅγ. Γρηγόριος στό III, 38, 2-4 καί IV, 36, 12. Πρβλ. ἐπίσης Ρωμ. 13, 11.

2. Πρβλ. Ρωμ. 13, 12.

κείνου τοῦ κόσμου ἤδη πολλά διακρίνουμε, ἀλλά ἀκόμα δέν τά ἀναγνωρίζουμε τελείως, γιατί εἶναι σάν νά βλέπουμε τό θολό εἶδωλό τους μπροστά στόν ἥλιο σέ κάποια χαραυγή τοῦ νοῦ μας.

**ΠΕΤΡΟΣ.** Μέ ἀναπαύει αὐτό πού λέγεις. Ἄλλά σχετικῶς μέ τόν τόσο μεγάλο ἄνδρα Πασχάσιο κινεῖ σέ ἀπορία τήν ψυχή τό ὅτι μετά τόν θάνατο ὀδηγήθηκε σέ τιμωρητικό τόπο αὐτός, τοῦ ὁποῖου τό ἔνδυμα πάνω στό φέρετρο μπόρεσε ὥστε, μόλις ἀγγίχθηκε, νά φυγαδεύσει τό πονηρό πνεῦμα ἀπό τόν κυριευμένο ἄνθρωπο.

**ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Σέ αὐτό τό περιστατικό ὀφείλουμε νά διαγνώσουμε τήν μεγάλη οἰκονομία τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καί πόσο πολύπτυχη εἶναι. Κατά δική Του κρίση συντελέστηκε ὥστε ὁ ἴδιος καί ὁ αὐτός Πασχάσιος καί ὑπέστη ἀφανῶς\* τήν ἀνταπόδοση τοῦ ἀμαρτήματός του, καί ὡστόσο μπροστά στά ἀνθρώπινα μάτια ἐπιτέλεσε θαύματα μετά θάνατον μέ τό λείψανό του, ἐφόσον πρίν τόν θάνατο, ἐν γνώσει ἐπίσης αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, εἶχε ἐκτελέσει ἔργα εὐσεβῆ. Ἔτσι ὥστε οὔτε αὐτοί πού εἶχαν δεῖ τά καλά του νά διαψευθοῦν στήν ἐκτίμηση τῶν ἐλεημοσυνῶν του, ἀλλά οὔτε καί νά τοῦ ἀφεθεῖ χωρίς τιμωρία τό πταῖσμα, πού ὁ ἴδιος οὔτε πού πίστευε πῶς ἦταν πταῖσμα, καί γιαυτό δέν τό ξέπλυνε μέ τά δάκρυα.

**ΠΕΤΡΟΣ.** Ἀναλογίζομαι αὐτό πού λέγεις. Καί λοιπόν συνεσταλμένος ἀπό αὐτές τίς ἐξηγήσεις, ἀναγκάζομαι ἤδη νά φοβάμαι ὄχι μόνο αὐτά τά ἀμαρτήματα πού καταλαβαίνω σέ μένα, ἀλλά καί αὐτά ἀκόμα πού δέν τά καταλαβαίνω.

\* Στό σημεῖο αὐτό παραλείψαμε τήν φράση «γιά κάποιο χρονικό διάστημα», γιά τούς ἴδιους λόγους πού ἀναφέραμε στή σημείωση στό κεφ. 41.

6 Ἄλλὰ παρακαλῶ, ἐπειδὴ λίγο παραπάνω<sup>3</sup> ὁ λόγος στράφηκε γύρω ἀπὸ τοὺς τόπους τῶν τιμωριῶν, ποῦ ἄραγε νὰ θεωρήσουμε πὼς βρίσκεται ὁ ἄδης; Πάνω σὲ αὐτὴν τὴν γῆ ἢ κάτω ἀπὸ τὴν γῆ πρέπει νὰ πιστέψουμε πὼς εἶναι;



δ) Ἡ φωτιά τοῦ ἄδη

44

1 Ποῦ πρέπει νὰ πιστεύουμε πὼς βρίσκεται ὁ ἄδης



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Πάνω στό θέμα αὐτό δέν τολμῶ ἀλόγιστα νὰ ἀποφανθῶ κάποιον ὀρισμό. Μερικοί θεώρησαν πὼς ὁ ἄδης βρίσκεται σὲ κάποιο μέρος τῆς γῆς, ἐνῶ ἄλλοι ὑπολογίζουν πὼς εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν γῆ. Ἄλλὰ ὅμως ἕνας συλλογισμὸς κεντρίζει τὴν ψυχὴ μου: Ἐάν ἔμεινε ἡ ἔκφραση «κάτω κόσμος», ἀκριβῶς ἐπειδὴ αὐτός βρίσκεται στὰ κατώτερα μέρη<sup>1</sup>,

3. Κυρίως στό κεφ. 37.

44 1. infernus = ἄδης, inferius = κατώτερα.

αὐτό σημαίνει πὼς ὅ,τι εἶναι ἡ γῆ σὲ σχέση μετὰ τὸν οὐρανό, αὐτό πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ ἄδης σὲ σχέση μετὰ τὴν γῆ. Γιαυτό ἴσως καὶ λέγει ὁ ψαλμωδός: «ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐξ ἄδου κατωτάτου»<sup>2</sup>. Ὡστε φαίνεται πὼς ἄδης ἀνώτερος εἶναι ἡ γῆ, ἐνῶ ἄδης κατώτερος εἶναι τὰ κάτω ἀπὸ τὴν γῆ<sup>3</sup>.

Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Ἰωάννη συμφωνεῖ μετὰ αὐτὴν τὴν ἄποψη: 2 «Ὅταν λέγει πὼς εἶδε «βιβλίον κατεσφραγισμένον σφραγίσιν ἑπτὰ», ἐπειδὴ κανεὶς δέν βρέθηκε ἄξιος οὔτε «ἐν τῷ οὐρανῷ, οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοίξει τὸ βιβλίον καὶ λύσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ», προσθέτει: «καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολὺ». Ὅμως λίγο μετὰ λέγει πὼς ἀνοίξε τὸ βιβλίον «ὁ λέων ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα»<sup>4</sup>.

Μετὰ αὐτό τὸ βιβλίον τί ἄλλο σημαίνεται ἐκτός ἀπὸ τὴν Ἁ- 3 γία Γραφή, τὴν ὁποία μόνο ὁ Λυτρωτὴς μᾶς ἀνοίξε; Γιατί αὐτός καθὼς ἔγινε ἄνθρωπος, ἀπέθανε, ἀναστήθηκε, ἀναλήφθηκε, ὅλα τὰ μυστήρια ποῦ ἦταν κρυμμένα μέσα σὲ αὐτὴν τὰ διάνοιξε. Καὶ κανεὶς στὸν οὐρανό, δηλαδή οὔτε ἄγγελος, κανεὶς στὴ γῆ, δηλαδή οὔτε ἄνθρωπος ζωντανός σωματικά, κανεὶς κάτω ἀπὸ τὴν γῆ, δέν βρέθηκε ἄξιος, δηλαδή οὔτε οἱ ψυχές οἱ ξεντυμένες ἀπὸ τὸ σῶμα δέν μπόρεσαν νὰ διαφωτίσουν τὰ μυστήρια τοῦ θείου λόγου, ἐκτός ἀπὸ τὸν Κύριο. Ἐφόσον λοιπὸν λέγεται πὼς δέν βρέθηκε κανεὶς ἄξιος κάτω ἀπὸ τὴν γῆ γιὰ νὰ λύσει τὸ βιβλίον, δέν βλέπω τί ἀντιτίθεται στό νὰ πιστέψουμε πὼς ὁ ἄδης εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν γῆ\*.

2. Ψαλμ. 85,13. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια τὸ Λατ. κείμενο λέει «ἐξ ἄδου κατωτέρου».

3. Ὁ ἴδιος ὁ ἅγ. Γρηγόριος δίνει ἀλλοῦ καὶ τὴν ἐναλλακτικὴ ἐρμηνεία πὼς ἄδης κατώτερος εἶναι ὁ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐνῶ ἄδης ἀνώτερος ὁ τῶν δικαίων ποῦ περιμένουν τὴν Ἀνάσταση στὴν Δευτέρα Παρουσία. (Καὶ οἱ δύο ἐρμηνεῖες προϋπάρχουν στὸν ἱερό Αὐγουστίνο).

4. Ἀποκάλυψις 5, 1-5.

\* Ἡ θέση αὐτὴ εἶναι δεκτὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς Πατέρες, ἐντελῶς παράλληλα

## 45

1 Ἄν τό πῦρ τῆς γεένης  
εἶναι ἓνα ἢ διάφορα

**ΠΕΤΡΟΣ.** Σέ παρακαλῶ, πρέπει νά πιστέψουμε πώς ἓνα εἶναι τό πῦρ τῆς γεένης, ἢ ὅση ὑπῆρξε ἡ ποικιλία τῶν ἀμαρτημάτων, τόσες πρέπει νά θεωρηθοῦν πώς εἶναι ἐτοιμασμένες καί οἱ φωτιές;

2 **ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Ἐνα εἶναι βέβαια τό πῦρ τῆς γεένης, ἀλλά δέν βασανίζει μέ ἓνα καί τόν αὐτό τρόπο ὅλους τούς ἀμαρτωλούς. Ὅσο τό ἀπαιτεῖ ἀνάλογα τοῦ καθενός τό φταίξιμο, τόσο γίνεται ἐκεῖ αἰσθητή ἡ τιμωρία. Δηλαδή ὅπως σέ αὐτόν τόν κόσμον πολλοί στέκονται κάτω ἀπό ἓνα καί τόν αὐτόν ἥλιο, δέν αισθάνονται ὅμως ἐξίσου τήν καύση τοῦ ἡλίου, γιατί ἄλλος ζεσταίνεται περισσότερο καί ἄλλος λιγότερο, ἔτσι καί ἐκεῖ σέ μιά καί τήν αὐτή φωτιά δέν εἶναι ἓνας ὁ τρόπος τῆς καύσεως. Αὐτό πού δημιουργεῖ ἐδῶ ἡ ποικιλία τῶν σωμάτων, τό ἐνεργεῖ ἐκεῖ ἡ ποικιλία τῶν ἀμαρτημάτων, οὕτως ὥστε καί νά μήν ἔχουν διαφορετική φωτιά, καί ὥστόσο αὐτή διαφορετικά νά ἐμπυρίζει τόν καθένα τους<sup>1</sup>.

## 46

1 Ἐάν κατακαίονται  
πάντοτε αὐτοί  
πού ὀρίζονται στή  
φωτιά τῆς γεένης

**ΠΕΤΡΟΣ<sup>1</sup>.** Μποροῦμε ἄραγε, σέ παρακαλῶ, νά ποῦμε πώς αὐτοί πού μιά φορά βουτήχθηκαν ἐκεῖ, θά καίγονται παντοτινά;  
**ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Συνάγεται σίγουρα

ὅμως καί μέ τήν ὁμολογία πώς ὅλα αὐτά εἶναι προσπάθεια νά παραστήσουμε μέ ἀνθρώπινες ἐννοιες πράγματα πού δέν συλλαμβάνει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς.

45 1. Βλέπε καί ὅσα ἀνέφερε ὁ ἅγ. Γρηγόριος γιά τίς διαφοροποιήσεις καί στόν ἄδη, ἀλλά καί στόν οὐρανό στό κεφ. 36, παραθέτοντας καί τά ἀγιογραφικά χωρία Ματθ. 13,30 καί Ἰωάν. 14,2 ἀντίστοιχα.

46 1. Στήν παρακάτω συζήτηση ὁ ἅγ. Γρηγόριος ἀναιρεῖ τίς θεωρίες τῶν ὠ-

καί εἶναι ἀδιαφιλονίκητα ἀληθές ὅτι, ὅπως δέν ὑπάρχει τέλος στήν εὐφροσύνη τῶν ἀγαθῶν, ἔτσι δέν θά ὑπάρξει τέλος καί στήν βάσανο τῶν κακῶν. Γιατί ἡ Ἀλήθεια Χριστός λέγει: «Ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δέ δίκαιοι εἰς ζωήν αἰώνιον»<sup>2</sup>. Καί ἐάν εἶναι ἀλήθεια αὐτό πού ὑποσχέθηκε ὁ Θεός, χωρίς ἀμφιβολία δέν εἶναι ψέμμα καί αὐτό πού ἀπέιλησε.

**ΠΕΤΡΟΣ.** Τί θά ἀπαντήσουμε, ἐάν κάποιος πεῖ: Ἀπέιλησε αἰώνια τιμωρία μόνο καί μόνο γιά νά τούς συγκρατήσῃ ἀπό τή διάπραξη τῶν ἀμαρτημάτων;

**ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Ἐάν εἶναι ψέμμα αὐτό πού ἀπέιλησε γιά νά μᾶς διορθώσει ἀπό τήν ἀδικία, τότε ἐπίσης ψέμματι ὑποσχέθηκε γιά νά μᾶς κεντρίσῃ πρὸς τήν δικαιοσύνη. Ἀλλά ποιός, ὅσο παράφρων κι ἄν εἶναι, θά ἀποτολμοῦσε νά τό πεῖ αὐτό; Καί ἐάν ὁ Θεός ἀπέιλησε κάτι πού δέν ἐπρόκειτο νά ἐκπληρώσῃ, ἐκεῖ πού θέλουμε νά Τόν ἀποδείξουμε ἐλεήμονα, ἐξωθούμαστε νά Τόν κηρύξουμε ψεύτη, πράγμα ἀθέμιτο καί νά τό λέει κανεῖς.

**ΠΕΤΡΟΣ.** Ἦθελα νά ξέρω κατά ποιό τρόπο εἶναι δίκαιο, ἓνα πταῖσμα, πού διαπράττεται μέ κάποιο τέλος, νά τιμωρεῖται χωρίς τέλος.

**ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Αὐτό θά ἦταν σωστό νά τό ἔλεγε κανεῖς, ἐάν αὐστηρός ὁ κριτής ζύγιζε τίς πράξεις κι ὄχι τίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων. Γιατί οἱ ἄδικοι ἀνόμησαν μέ κάποιο τέλος, ἀ-

ριγενιστῶν, τῶν ὁποίων ἀκριβῶς τίς θέσεις παρουσιάζει μέσα στίς ἀντιρρήσεις πού ἀκούγονται ἀπό τό στόμα τοῦ Πέτρου. Πρόκειται γιά τή θεωρία τῆς «ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων», σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὁ Ὁριγένης δίδασκε πώς τελικά θά σωθοῦν κάποτε ὅλοι, ἀκόμη καί οἱ δαίμονες, χάρις στό μεγάλο Του ἔλεος (βλ. παρακάτω §2).

2. Ματθ. 25,46.

πλῶς ἐπειδὴ ἔζησαν μὲ κάποιον τέλος. Αὐτοὶ θὰ ἤθελαν νὰ ζοῦσαν, ἂν μπορούσαν, χωρὶς τέλος, γιὰ νὰ ἀμάρταναν καὶ χωρὶς τέλος. Ἡ ἀπόδειξη τοῦ ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ ζοῦν πάντοτε μὲς στὴν ἀμαρτία, εἶναι ὅτι ποτέ δὲν σταματοῦν νὰ ἀμαρτάνουν ὅσο ζοῦν. Ἐπομένως ἀνήκει στὴν μεγάλη δικαιοσύνη τοῦ κριτοῦ τό ὅτι ποτέ δὲν γλιτώνουν τὴν κόλαση αὐτοί, πού σέ αὐτὴ τὴ ζωὴ ποτέ δὲν θέλησαν νὰ γλιτώσουν ἀπὸ τὴν ἀμαρτία.

4 ΠΕΤΡΟΣ. Ὅμως κανεὶς δίκαιος δὲν τρέφεται μὲ τὴν ὠμότητα, καὶ ὅταν φταίξει κάποιος δούλος, δίνεται διαταγὴ ἀπὸ τὸν δίκαιο κύριο νὰ δαρεῖ, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ διορθωθεῖ ἀπὸ τὴν πονηρία του. Μαστιγώνεται ἐπομένως μὲ μόνο σκοπὸ νὰ βελτιωθεῖ. Ὅμως οἱ ἄδικοι οἱ παραδομένοι στίς φωτιές τῆς γεέννης, ἐὰν δὲν ἔρχονται σέ διόρθωση, τότε γιὰ ποιὸ σκοπὸ θὰ καίγονται παντοτινά;

5 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ὁ Παντοδύναμος Θεός, ἐπειδὴ εἶναι ἀγαθός, δὲν τρέφεται μὲ τὸν βασανισμό τῶν ἀθλίων. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι καὶ δίκαιος, δὲν καταπαύει εἰς τὸν αἰῶνα ἀπὸ τὴν ἀνταπόδοση τῶν ἀνόμων. Ὅλοι οἱ ἄνομοι οἱ ὀρισμένοι στὴν αἰώνια κόλαση κολάζονται καταρχάς γιὰ τὴν ἴδια τους τὴν ἀνομία. Ὡστόσο ὅμως θὰ καίγονται καὶ γιὰ κάποιον ἄλλο σκοπὸ: ὅλοι οἱ δίκαιοι καὶ νὰ βλέπουν ἐν Θεῷ τίς χαρές πού ἀπολαμβάνουν, καὶ νὰ ἀντικρύζουν στοὺς ἄλλους ἐκείνους τίς τιμωρίες πού ξέφυγαν, οὕτως ὥστε νὰ ἀναγνωρίζουν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ὀφειλέτες εἰς τὸν αἰῶνα τῆς θείας Χάριτος, ὅσο εἰς τὸν αἰῶνα νὰ τιμωροῦνται βλέπουν τὰ κακά, τὰ ὅποια οἱ ἴδιοι μὲ αὐτῆς τῆς Χάριτος τὴν βοήθεια νίκησαν.

6 ΠΕΤΡΟΣ. Καὶ πού εἶναι λοιπὸν πού εἶναι ἅγιοι, ἐὰν δὲν προσεύχονται γιὰ τοὺς ἐχθροὺς τους πού θὰ τοὺς βλέπουν νὰ καίγονται, ὅταν μάλιστα λέχθηκε σέ αὐτούς: «Προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν»<sup>3</sup>;

7 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Προσεύχονται γιὰ τοὺς ἐχθροὺς τους ἐκεῖνο τὸν καιρὸ πού μπορούν νὰ μεταστρέψουν τίς καρδιές τους πρὸς μετάνοια καρποφόρο καὶ μὲ αὐτὴ τὴ μεταστροφή νὰ τοὺς σώσουν. Γιατί τί ἄλλο πρέπει νὰ προσεύχεται κανεὶς γιὰ τοὺς ἐχθροὺς του, ἐκτός ἀπὸ αὐτὸ πού λέγει ὁ Ἀπόστολος: «ἵνα δῶ αὐτοῖς ὁ Θεός μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τό ἐκείνου θέλημα»<sup>4</sup>; Καὶ πῶς θὰ μπορεῖ νὰ γίνεи τότε προσευχή γιὰ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν μπορούν πιά στό ἐξῆς νὰ μεταλλάξουν ἀπὸ τὴν ἀνομία στὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης;

8 Γιὰ τὴν ἴδια λοιπὸν αἰτία τότε δὲν θὰ γίνεται προσευχή γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καταδικασμένους στό αἰώνιο πῦρ, γιὰ τὴν ὅποια καὶ τώρα ἀκόμα δὲν γίνεται προσευχή γιὰ τὸν διάβολο καὶ τοὺς ἀγγέλους του τοὺς καθορισμένους γιὰ τὴν αἰώνια κόλαση. Ποιὰ αἰτία ὑπάρχει ἀπὸ τώρα ἀκόμα νὰ μὴν προσεύχονται οἱ ἅγιοι ἄνδρες γιὰ τοὺς ἄπιστους καὶ ἀσεβεῖς κεκοιμημένους ἀνθρώπους, ἐκτός ἀπὸ τό ὅτι ἀποφεύγουν μὴπως ξεπέσει χωρὶς ἀξία στὰ μάτια τοῦ δικαίου κριτοῦ ἢ προσευχῆ τους γιὰ αὐτούς μάλιστα, πού τοὺς ξέρουν ἤδη καθορισμένους γιὰ τὴν αἰώνια κόλαση;

9 Ἐὰν ἀπὸ τώρα ἀκόμα οἱ ζωντανοὶ δίκαιοι δὲν συμπάσχουν μὲ τοὺς νεκροὺς καὶ καταδικασμένους ἀδίκους, σέ χρόνον πού, ἐφόσον βρίσκονται μὲς στό σῶμα, γνωρίζουν πῶς καὶ οἱ ἴδιοι μπορεῖ νὰ πάθουν ἀκόμα κάτι τό ἐπιλήψιμο, πόσο αὐστηρότερα θὰ ἀντιμετωπίζουν τότε τίς βασάνους τῶν ἀνόμων, ὅταν ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ κάθε πάθος τῆς φθορᾶς θὰ προσκολλῶνται οἰκειότερα καὶ στενότερα στὴν Δικαιοσύνη, τὸν Θεό;

3. Ματθ. 5,44.

4. Α' Τιμοθ. 2, 25-26.

Γιατί τόν νοῦ τους, ἀπό αὐτό τό γεγονός ὅτι προσκολλᾶται στόν δικαιοῦτατο κριτή, τόν ἀπορροφᾶ ἡ δύναμη τῆς αὐστηρότητας κατά τρόπο, πού δέν τούς εὐχαριστεῖ νά ζητήσουν ὅ,τι-δήποτε παραμικρό, πού δέν συμφωνεῖ μέ τήν ἀκρίβεια τῆς ἐσωτερικῆς ρύθμισης πού ὅρισε Ἐκεῖνος.

## 47

1 Πῶς λέγεται ἡ ψυχὴ ἀθάνατη, ἐάν δεχόμεσθε πῶς τιμωρεῖται μέ καταδίκη θανάτου

ΠΕΤΡΟΣ. Δέν ἔχω τί νά ἀπαντήσω στήν ξεκάθαρη ἐρμηνεία. Ἄλλά τώρα μοῦ κινεῖ τόν νοῦ ἡ ἐξῆς ἐρώτηση: πῶς λέμε τήν ψυχὴ ἀθάνατη, ἐφόσον εἶναι ὁ-

μολογημένο πῶς πεθαίνει στό αἰώνιο πῦρ<sup>1</sup>;

2 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐφόσον μιλάμε γιά τή ζωὴ γιά δύο τρόπους, ἔτσι πρέπει νά καταλαβαίνουμε δύο τρόπους καί γιά τόν θάνατο. Ἄλλο πράγμα εἶναι νά ζοῦμε ἐν Θεῷ, καί ἄλλο σάν κτίσματα τῆς δημιουργίας. Δηλαδή ἄλλο εἶναι νά ζεῖ κανεῖς εὐτυχισμένα, καί ἄλλο ἀπλῶς γιά νά ὑπάρχει. Ἔτσι ἡ ψυχὴ νοεῖται καί θνητὴ καί ἀθάνατη: θνητὴ βέβαια γιατί χάνει τό νά ζεῖ εὐτυχισμένα, ἀθάνατη ὅμως γιατί ποτέ δέν σταματᾶ νά ζεῖ κατά τήν ὑπαρξή καί δέν μπορεῖ νά χάσει τήν ζωὴ τῆς φύσεώς της, οὔτε κι ὅταν ἔχει καταδικασθεῖ σέ αἰώνιο θάνατο. Σέ αὐτὴ τήν κατάσταση χάνει τό νά ζεῖ εὐτυχισμένα, ἀλλά τήν ὑπαρξή της δέν τήν χάνει. Ἀπό αὐτό τό γεγονός ἀναγκάζεται πάντοτε νά ὑφίσταται καί θάνατο χωρίς θάνατο, καί ἐκλειψή χωρίς ἐκλειψή, καί τέλος χωρίς τέλος, οὕτως ὥστε γιά αὐτὴν καί ὁ θάνατος εἶναι ἀθάνατος, καί ἡ ἐκλειψή ἀνέκλειπτος, καί τό τέλος ἀτελείωτο.

ΠΕΤΡΟΣ. Μπροστά σέ αὐτὴν τὴν τόσο ἀξειδιάλυτη ἀπόφαση τῆς καταδίκης, ποιός ἄνθρωπος, ὅποια ἔργα καί νά ἔχει, φθάνοντας στό τέλος του δέν θά φοβηθεῖ; Κι ἂν ἤδη ξέρει τί ἔχει πράξει, ὅμως ἀγνοεῖ ἀκόμα μέ πόση ἀκρίβεια θά κριθοῦν οἱ πράξεις του.

ε) Τρόμος ἢ παρηγορία πρὶν τόν θάνατο - Τά ὄνειρα

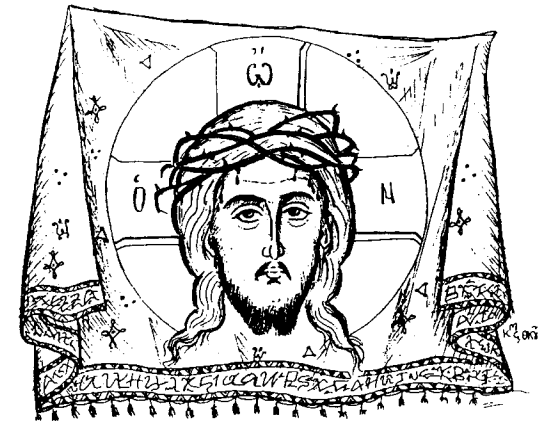
## 48

Ἔνας ἅγιος ἄνδρας πού φθάνοντας στόν θάνατο φοβήθηκε



ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἔτσι εἶναι, ὅπως τά λές. Ἀλλά πολλές φορές γιά πταίσματα πολὺ μικρά αὐτός καί μόνος ὁ φόβος καθαίρει τίς ἐξερχόμενες ψυ-

χῆς τῶν δικαίων, ὅπως ἔχεις ἀκούσει συχνά καί ἐσύ, ὅπως κι ἐγώ, νά διηγοῦνται γιά κάποιον ἅγιο ἄνδρα. Αὐτός φθάνοντας στόν θάνατο, φοβήθηκε πολὺ, ἀλλά μετὰ τόν θάνατο ἐφανίσθηκε στοὺς μαθητές του μέ λευκὴ στολή, καί τοὺς φανέρωσε σέ πόση δόξα τόν ὑποδέχθηκαν<sup>1</sup>.



## 48

1. Πρόκειται προφανῶς γιά γνωστό ἡγούμενο τῆς περιοχῆς, πού ὁ ἅγ. Γρηγόριος ἔχει λόγους νά ἀποσιωπᾶ ἀκόμα τό ὄνομά του.

## 49

- 1 **Μερικοί για νά μήν φοβηθοῦν στὸν θάνατο ἐνισχύονται μέ κάποια ἀποκάλυψη. Ἄντωνιος, Μέρουλος καί**
- 2 **Ἰωάννης οἱ μοναχοί** Ζοῦσε μαζί μου στό μοναστήρι ἕνας ἀδελφός ὀνόματι Ἄντωνιος, ὁ ὁποῖος μέ πολλά καθημερινά δάκρυα λαχταροῦσε τίς χαρές τῆς οὐράνιας πατρίδας. Ἐντροφούσε στά ἱερά λόγια μέ κάθε σπουδή καί μέ μεγάλη ζέση καί πόθο, ψάχνοντας σέ αὐτά ὄχι λέξεις γνώσεως, ἀλλά κλαυθμό κατανύξεως, οὕτως ὥστε μέ αὐτά νά ἀνανήψει ὁ νοῦς του καί νά φλογισθεῖ, καί ἐγκαταλείποντας τά ἐπίγεια νά πετάξει διά θεωρίας στήν περιοχή τῆς οὐράνιας πατρίδας.
- 3 Σέ αὐτόν λέχθηκε σέ νυκτερινή ὄραση: «Ἐτοιμάσου νά ταξιδέψεις, γιατί τό προσέταξε ὁ Κύριος». Ἐκεῖνος ἔλεγε πώς δέν εἶχε χρήματα γιά τά ἔξοδα τῆς ἀποδημίας, κι ἀμέσως ἄκουσε τήν ἀπάντηση: «Ἐάν πρόκειται γιά τίς ἀμαρτίες σου, συγχωρήθηκαν». Ὅταν τό ἄκουσε αὐτό τήν πρώτη φορά, πάλι ἔτρεμε ἀκόμα ἀπό μεγάλο φόβο. Ἔτσι τήν ἄλλη νύκτα πάλι χρηματίσθηκε μέ τά ἴδια λόγια. Λοιπόν, μετά ἀπό πέντε ἡμέρες προσεβλήθη ἀπό πυρετό καί, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἀδελφοί ἐκλαιγαν καί προσεύχονταν, ἐκοιμήθη.
- 4 Ἐνας ἄλλος πάλι ἀδελφός στό ἴδιο μοναστήρι λεγόταν Μέρουλος, ἀφοσιωμένος ἀπόλυτα στά δάκρυα καί τίς ἐλεημοσύνες. Συνήθως ἡ ψαλμωδία δέν σταματοῦσε ἀπό τό στόμα του σχεδόν καμμιά φορά, ἐκτός ἀπό ὅταν ἔδινε τροφή στό σῶμα του, ἢ λίγο ὕπνο στά μέλη του. Σέ αὐτόν ἐφανίσθηκε σέ νυκτερινή ὄραση, πώς ἕνα στεφάνι ἀπό λευκά ἄνθη κατέβαινε ἀπό τόν οὐρανὸ πάνω στό κεφάλι του<sup>1</sup>. Σύντομα τόν κατέλαβε

σωματική ἀσθένεια καί ἐκοιμήθη μέ πολλή σιγουριά στήν ψυχὴ του καί ἰλαρότητα.

Κοντά σέ αὐτοῦ τό μνήμα μετά ἀπό δεκατέσσερα χρόνια <sup>5</sup> θέλησε ὁ Πέτρος<sup>2</sup>, ὁ ὁποῖος προΐσταται τώρα τῆς μονῆς, νά φτιάξει τάφο γιά τόν ἑαυτό του. Τότε, ὅπως διαβεβαιώνει, τόση εὐωδία γλυκύτητας ἀνέβρυσε ἀπό ἐκεῖνον τόν τάφο του, σάν ἦταν ἐκεῖ συγκεντρωμένα τά ἀρώματα ὄλων τῶν ἀνθέων. Ἄπό αὐτό τό γεγονός κατέστη πασιφανές, πόσο ἀλήθεια ἦταν αὐτό πού εἶδε στή νυκτερινή ὄπτασία.

Στό ἴδιο μοναστήρι ὑπῆρχε ἐπίσης ἕνας πολύ προικι- <sup>6</sup> σμένος νεαρός ὀνόματι Ἰωάννης<sup>3</sup>, ὁ ὁποῖος ξεπερνοῦσε τήν ἡλικία του στήν εὐφυΐα καί ταπεινωση, γλυκύτητα καί σοβαρότητα μαζί. Κάποτε<sup>4</sup> ἀρρώστησε καί ἔφθασε στά τελευταῖα του. Ἐμφανίσθηκε τότε σέ νυκτερινή ὄραση ἕνας γέροντας καί τόν ἄγγιξε μέ τό μπαστούνι, λέγοντάς του: «Σήκω. Ἄπό αὐτήν τήν ἀρρώστια τώρα δέν θά πεθάνεις. Ἀλλά νά εἶσαι ἔτοιμος, γιατί δέν πρόκειται νά κάνεις ἐδῶ πολὺ καιρό». Ἐνῶ λοιπόν ἀπό τούς γιατροὺς εἶχε ἤδη ξεγραφθεῖ, ξαφνικά ἐγινε καλά, ἀνέκτησε τίς δυνάμεις του, διηγήθηκε αὐτό πού εἶχε δεῖ, καί γιά δύο χρόνια ἀνέδειξε τόν ἑαυτό του στήν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ πολὺ ἀνώτερο, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ἀπό τά χρόνια

49 1. Σκηνή πού ἀποτελεῖ συνηθισμένο μοτίβο στά ἀρχαῖα βυζαντινά μωσαϊκά. Πρβλ. ἐπίσης Β' Τιμοθ. 4,8, Ἀποκαλ. 2,10 καί 3,11.

2. Ὁ Πέτρος ἦταν διάδοχος στήν ἡγεμονία τοῦ Μαξιμιανοῦ πού εἶδαμε στό III, 36,1 καί IV, 33,1, καί ἐνθρονίσθηκε μέσα στό 591 πρὶν τόν Ὀκτώβριο, ἀφοῦ παρεμβλήθηκε ἕνα μικρὸ διάστημα πού τὴ διαχείριση τῆς μονῆς εἶχε ὁ δευτεράριος Πρετιώζος (βλ. 57, 8-16). Ἄρα καί ὁ Μέρουλος ἐκοιμήθη γύρω στό 577.

3. Καί οἱ τρεῖς πού ἀναφέρονται σέ αὐτό τό κεφάλαιο, Antonius, Merulus καί Johannes, ἀναγράφονται στά ἐορτολόγια στίς 17 Ἰανουαρίου.

4. Ὅπως θά τό δείξει ἡ συνέχεια, αὐτό ἐγινε τό 588-589.

της ηλικίας του.

7 Τρία χρόνια πριν από σήμερα<sup>5</sup> κάποιος αδελφός είχε πεθάνει και θάφτηκε από εμάς<sup>6</sup> στο κοιμητήριο του ίδιου μοναστηριού. Μετά βγήκαμε όλοι από αυτό το κοιμητήριο. Αυτός ο Ίωάννης, όπως μάς τό γνωστοποίησε αργότερα ώχρος και έντρομος, καθώς βρέθηκε τότε εκεί μετά την αποχώρησή μας, τόν κάλεσε από τό μνήμα αυτός ο αδελφός πού είχε πεθάνει. Πράγμα πού τό πληροφόρησε λίγο αργότερα και τό τέλος πού έπακολούθησε: Μετά από δέκα μέρες τόν κατέλαβαν πυρετοί και λύθηκε από τή σάρκα.



## 50

- 1 "Αν πρέπει νά δίνουμε σημασία στά όνειρα και πόσα είναι τά είδη  
2 τών όνειρων

**ΠΕΤΡΟΣ.** "Ηθελα νά μέ διδάξεις, αν πρέπει νά λαμβάνεται υπόψιν ό,τι δείχνεται σέ νυκτερινές όράσεις.  
**ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.** Πρέπει νά ξέρουμε, Πέτρε, πώς μέ έξι τρόπους γίνεται

5. Δηλ. τό 590-591.

6. "Αρα ήταν παρών και ό άγ. Γρηγόριος, όχι όμως σάν αδελφός της μονής, γιατί είχε ήδη γίνει Πατριάρχης και, ακόμα κι αν δεχθούμε πώς σάν διάκονος έξακολουθούσε νά παραμένει εκεί, τώρα πιά τήν είχε εγκαταλείψει όριστικά. "Ωστόσο, όπως είδαμε και άλλου, διατηρούσε σχέσεις και πνευματική επίβλεψη.

και άγγίζουν τήν ψυχή οι εικόνες τών όνειρων: "Άλλοτε τά όνειρα γεννιούνται από γεμάτη ή άδεια κοιλιά, άλλοτε πάλι από άπάτη, άλλοτε από λογισμούς μαζί και άπάτη, άλλοτε από αποκάλυψη, και άλλοτε από λογισμούς μαζί και αποκάλυψη. "Αλλά τούς δύο πρώτους τρόπους πού αναφέραμε όλοι τούς γνωρίζουμε από τήν πείρα<sup>1</sup>. Τούς επόμενους τέσσερεις τούς βρίσκουμε στίς σελίδες της "Αγίας Γραφής.

"Εάν λοιπόν τά όνειρα πολλές φορές δέν δημιουργούνταν 3 μέ άπάτη από τόν κρυφό έχθρό, τότε ούτε θά δήλωνε τό έξής ό σοφός άνδρας: «Πολλούς γάρ έπλάνησε τά ένύπνια, και έξεπεσον έλπίζοντες επ' αυτοίς»<sup>2</sup>, ούτε βέβαια: «Ουκ οίωنيείσθε, ουδέ όνειροσκοπήσεσθε»<sup>3</sup>. Με αυτά τά λόγια δεικνύεται πόσος πραγματικά πρέπει νά είναι ό αποτροπιασμός προς αυτά, άφου τά ένώννει στήν ίδια κατηγορία μέ τίς μαντείες.

"Εάν πάλι μερικές φορές δέν προέρχονταν από λογισμούς 4 μαζί και άπάτη, τότε δέν θά έλεγε ό σοφός: «Παραγίνεται ένύπνιον έν πλήθει μερίμνης»<sup>4</sup>. Κι εάν άλλες φορές τά όνειρα δέν παρουσιάζονταν από κάποιο μυστήριο αποκαλύψεως, τότε δέν θά έβλεπε σέ όνειρο ό Ίωσήφ τόν έαυτό του νά γίνεται άνώτερος από τούς αδελφούς του<sup>5</sup>, ούτε ό άγγελος θά χρημάτιζε σέ όνειρο τόν μνήστορα της Μαρίας νά παραλάβει τό παιδί και νά φύγει στήν Αίγυπτο<sup>6</sup>.

"Εάν πάλι άλλοτε τά όνειρα δέν προέρχονταν από λογι- 5 σμούς μαζί και αποκάλυψη, τότε ούτε ό προφήτης Δανιήλ, έ-

## 50

1. Δηλαδή ότι ή οργανική εύφορία ή δυσφορία προκαλούν ανάλογα όνειρα.  
2. Σοφία Σειράχ 34,7.  
3. Λευϊτικόν 19,26.  
4. "Εκκλησιαστής 5,2.  
5. Γένεσις 37, 5-10.  
6. Ματθ. 2,13.

ξηγώντας τήν ὄραση τοῦ Ναβουχοδονόσορος, δέν θά ἄρχιζε τήν ἀνάλυση ἀπό τή ρίζα πού εἶναι οἱ λογισμοί, λέγοντας: «Σύ, βασιλεῦ, οἱ διαλογισμοί σου ἐπί τῆς κοίτης σου ἀνέβησαν τί δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα, καί ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια ἐ- γνώρισέ σοι ἃ δεῖ γενέσθαι». Καί λίγο μετὰ: «Ἐθεώρεις, καί ἰδοὺ εἰκῶν μία, μεγάλη ἢ εἰκῶν ἐκείνη, καί ἡ πρόσοψις αὐτῆς ὑπερφερέης, ἐστῶσα πρό προσώπου σου»<sup>7</sup>, καί τὰ λοιπά. Ὁ Δα- νιήλ ἐπομένως καί εἰσηγεῖται μέ κάθε εὐλάβεια ὅτι τό ὄνειρο θά ἐκπληρωθεῖ, ἀλλά καί προκηρύττει πώς ἡ ἀρχή τῆς γενέ- σεώς του ἦταν στούς λογισμούς. Ἔτσι δεικνύεται πασιφανῶς πώς πολλές φορές τό ὄνειρο γεννιέται ἀπό λογισμούς μαζί καί ἀποκάλυψη.

6 Ἄλλά ἀναντίρρητα, ἐφόσον τά ὄνειρα ἐναλλάσσουν ποιότητα παρουσιάσεως, τόσο δυσκολότερα ὀφείλουμε νά πι- στεύουμε σέ αὐτά, ὅσο καθόλου εὐκολότερα δεν διαφωτίζεται ἀπό ποιά παρόρμηση μᾶς ἔρχονται. Οἱ ἅγιοι ἄνδρες μποροῦν καί διακρίνουν ἀνάμεσα σέ ἀπάτες καί ἀποκαλύψεις στίς φω- νές καί τίς εἰκόνες τῶν ὁράσεων χάρις σέ μιᾶ ἐσώτατη ἀντί- ληψη, ὥστε νά ξέρουν τί τούς χαρίζεται ἀπό τό Ἄγαθό Πνεῦ- μα, καί τί παθαίνουν ἀπό τό ἐμπαῖζον πνεῦμα. Γιατί ἂν ὁ νοῦς δέν δειχθεῖ ἐπιφυλακτικός ἀπέναντι σέ αὐτά, καταβυθίζεται ἀπό τό ἀπατηλό πνεῦμα σέ πλήθος ματαιοτήτων, καθώς αὐτό ἀρκετές φορές συνηθίζει νά προλέγει πολλά πού βγαίνουν ἀλη- θινά, γιά νά μπορέσει στό τέλος-τέλος μιᾶ φορά μέ κάποιο φέμμα του νά ρίξει στά δίχτυα του τήν ψυχή.



7. Δανιήλ 2,29 καί 31.

## 51

Κάποιος πού σέ ὄνειρο εἶχε λάβει ὑπόσχεση γιά μακρόχρονη ζωή, ἐνῶ ἐπρόκειτο νά πε- θάνει σύντομα

ζωή. Κι ὅταν μάζεψε πολλά χρήματα γιά ἀπόθεμα γιά μακρά ἀκόμη ζωή, τόσο ξαφνικά πέθανε, ὥστε καί τὰ ἄφησε ἄθικτα ὅλα καί δέν εἶχε ὁ ἴδιος τό παραμικρό καλό ἔργο νά κουβαλήσει μαζί του.

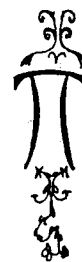
Κάτι πού εἶναι ἐπιβεβαιωμένο πώς συνέβη σέ κάποιον δικό μας: Καθώς αὐτός ἔδινε μεγάλη προσοχή στά ὄ- νειρα, τοῦ δόθηκε σέ ὄνειρο ὑπόσχεση γιά μακρούς χρόνους σέ αὐτήν τήν

## Δ. Η ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΟΥΣ

## α) Ὁ ἐνταφιασμός σέ ἐκκλησία

## 52

Ἐάν ὠφελεῖ τίς ψυχές νά ἔχουν ταφεῖ τὰ σώ- ματα σέ ἐκκλησία



ΕΤΡΟΣ. Θυμᾶμαι ποιός εἶναι. Ἄλλά σέ παρακαλῶ, ἄς συνε- χίσουμε αὐτά πού ἀρχίσαμε. Πρέπει νά θεωροῦμε πώς ὠφε- λεῖ κάπως τίς ψυχές, ἐάν τὰ

σώματα τῶν κεκοιμημένων ἔχουν ταφεῖ στίς ἐκκλησίες<sup>1</sup>;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Αὐτούς τούς νεκρούς πού δέν τούς βαρύ-

52 1. Πρόκειται γιά συνήθεια τῆς ἐποχῆς, πού συναντήσαμε καί προηγουμένως (II,23), νά ὑπάρχουν τάφοι νεκρῶν (ἐπισήμων συνήθως) στούς ναούς καί συχνά καί στό ἱερό τους. Ἀργότερα ἐξελίχθηκε σέ προνόμιο τῶν πλουσίων τοῦ Με- σαίωνος. Σήμερα εἶναι γενικά ἀπαράδεκτη. Ὡστόσο ὅσα λέγει ὁ ἅγιος ἰσχύουν γιά διάφορα ἄλλα ἀνάλογα σημερινά (:μεγαλοπρέπειες κηδειῶν, προσκλήσεις πολλῶν ἱερέων καί ἐπισκόπων, ἀκριβά στεφάνια κλπ.).



νουν βαριές αμαρτίες, τούς ωφελεί νά θάπτονται στίς ἐκκλη-  
σίες στό ἐξῆς: Οἱ συγγενεῖς τους, κάθε φορά πού συνέρχονται  
σέ αὐτούς τούς ἱερούς τόπους, ἀντικρύζοντας τούς τάφους τῶν  
δικῶν τους, τούς ξαναθυμῶνται καί ἐκχέουν ἱκεσίες γιά αὐ-  
τούς πρὸς τόν Κύριο. Ἀλλά αὐτῶν πού τούς βαραίνουν βαριά  
ἀμαρτήματα, ἀποτίθενται στίς ἐκκλησίες τά σώματά τους,  
ὄχι μᾶλλον γιά νά λυθεῖ, ἀλλά γιά νά συσσωρευθεῖ περισσότε-  
ρη καταδίκη. Αὐτό καλύτερα θά τό δείξουμε, ἐάν διηγηθοῦμε  
σύντομα μερικά πού συνέβησαν στίς μέρες μας.

## 53

1 **Μιά μονάστρια ἐντα-  
φιασμένη στόν ναό  
τοῦ μακαρίου μάρτυρος  
Λαυρεντίου, ἡ ὁποία  
ἐμφανίσθηκε καμμέ-  
νη ἢ μισή**

**Ο** ἄνδρας εὐσεβοῦς ζωῆς Φῆλιξ,  
ἐπίσκοπος Πόρτου<sup>1</sup>, γεννήθηκε καί  
ἀνατράφηκε στήν ἐπαρχία τῆς Σα-  
βίνης. Αὐτός μαρτυρεῖ πώς ὑπῆρξε  
στόν τόπο ἐκεῖνον κάποια μονάστρια  
ἡ ὁποία εἶχε βέβαια ἐγκράτεια σαρ-

κός, ἀλλά ἀπό τήν ἀναίδεια τῆς γλώσσας καί τήν μωρολογία  
δέν ξέκλινε. Σάν τελειώθηκε λοιπόν αὐτή, τήν ἔθαιψαν στήν  
ἐκκλησία.

2 Τήν νύκτα ἐκεῖνη ὁ φύλακας αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας<sup>2</sup> εἶδε  
σέ ἀποκάλυψη νά ὀδηγεῖται αὐτή μπροστά στό ἱερό θυσιαστή-  
ριο καί νά κόβεται στή μέση: τό ἕνα μέρος τῆς καιγόταν σέ φω-  
τιά, ἐνῶ τό ἄλλο παρέμενε ἄθικτο<sup>3</sup>. Σάν σηκώθηκε τό πρῶι

53 1. βλ. 27,6 καί σημείωση.

2. Ἄγνωστο γιατί, ὁ ἐπίτιτλος τοῦ κεφαλαίου τήν ὀνομάζει τοῦ ἁγίου Λαυ-  
ρεντίου.

3. Ὅπως μπορούμε νά συμπεράνουμε ἀπό τήν ἀνάλογη περιπέτεια τοῦ Στε-  
φάνου στό 37, 12-13, αὐτό συμβολίζει ὅτι εἶχε ζωή κάπως καλή (λόγω τῆς ἐγ-  
κρατείας), ἀλλά καί ἀρκετά κακή (λόγω τῆς ἀκράτειας τῆς γλώσσας).

καί τό διηγήθηκε στούς ἀδελφούς<sup>4</sup> καί θέλησε νά τούς δείξει  
τόν τόπο ὅπου εἶχε γίνει αὐτή παρανάλωμα πυρός, φαίνονταν  
ἴχνη ἀπό ἀπανθράκωση καί ἀπό φλόγες στά μάρμαρα μπροστά  
στό θυσιαστήριο, θαρρεῖς καί εἶχε πυρποληθεῖ ἐκεῖ αὐτή ἡ γυ-  
ναίκα μέ σωματικό πῦρ.

3

Ἀπό αὐτό τό περιστατικό δίδεται σαφῶς νά γίνει ἀντι-  
ληπτό πώς αὐτοί, στούς ὁποίους δέν ἔχουν ἀφεθεῖ τά ἀμαρτή-  
ματα, δέν μποροῦν μετά θάνατον νά βοηθηθοῦν ἀπό τούς ἱερούς  
τόπους στό νά ξεφύγουν τήν κρίση.

## 54

**Ἡ ταφή τοῦ πατρικίου Βαλεριανοῦ.** **Ε**πίσης ὁ Ἰωάννης ὁ με- 1  
γαλοπρεπῆς, τοποτηρητής τῶν ἐξάρχων<sup>1</sup> ἐδῶ στήν πόλη μας,  
τοῦ ὁποίου γνωρίζουμε τήν φιλαλήθεια καί σοβαρότητα, μού  
πιστοποίησε πώς στήν πολιτεία πού ὀνομάζεται Βρίξα<sup>2</sup> εἶχε  
τελειωθεῖ ὁ πατρίκιος Βαλεριανός<sup>3</sup>. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς πό-  
λεως, κατόπιν ἀδράς πληρωμῆς<sup>4</sup>, παραχώρησε τόπο στήν ἐκ-  
κλησία γιά νά ἐνταφιασθεῖ. Αὐτός ὁ Βαλεριανός μέχρι τά

4. ἀδελφούς ἐννοεῖ τούς ἄλλους βοηθοῦς καί φύλακες τῆς ἐκκλησίας.

54 1. *locum praefectorum servans*, τίτλος πού εἶδαμε καί στό III, 10,1 καί ση-  
μαίνει τόν ἀντιπρόσωπο τῆς Ραβέννας στή Ρώμη. Στό ἴδιο κεφάλαιο εἶδαμε  
πώς ὁ Ἰωάννης αὐτός καταγόταν ἀπό τήν Πλακεντία, πόλη κοντινὴ μέ την  
Βρίξα. Ὁ τίτλος «μεγαλοπρεπῆς» (*magnificus*) σημαίνει κάτι σάν ἐξοχότατος.

2. Βρίξα, ἀρχαία πόλη τῆς Β. Ἰταλίας (βλ. χάρτη Β1) πού ἀνῆκε στούς Κε-  
νομανοῦς. Στά Λομβαρδικὰ χρόνια θά ἀποτελέσει πρωτεύουσα δουκάτου. Εἶναι  
ἡ σημερινή Μπρέσια (Brescia), μεταξύ Μιλάνου καί Βερόνας.

3. Valerianus, γνωστό πρόσωπο στή Βυζαντινὴ ἱστορία, ἀναμίχθηκε καί σέ  
ἐκκλησιαστικές ὑποθέσεις (τό 559), ἐνῶ ἀναφέρεται ἀπό τόν Προκόπιο πολυ-  
σχιδῆς δράση του στήν Ἰταλία καί τήν Ἀνατολή κατὰ τούς Γοτθικούς πολέ-  
μους. Πρέπει νά πέθανε γύρω στό 570-580.

4. Κακιά συνήθεια, ἤδη διαδεδομένη τότε. Ὁ ἅγ. Γρηγόριος τήν ἀποδοκι-  
μᾶζει στίς ἐπιστολές του.

βαθιά του γηρατειά υπήρξε ελαφρός και ακόλαστος, και καταφρόνησε να θέσει κάποιο τέρμα στις φαυλότητές του.

- 2 Τήν ἴδια νύκτα μετά τόν ἐνταφιασμό του ὁ μακάριος μάρτυς Φαυστίνος<sup>5</sup>, στοῦ ὁποῦ τήν ἐκκλησία εἶχε ταφεῖ τό σῶμα ἐκείνου, ἐμφανίσθηκε στόν φύλακά της, λέγοντας: «Πήγαινε καί πές στόν ἐπίσκοπο, νά πετάξει ἀπό ἐδῶ τίς βρωμισμένες σάρκες πού ἔχει ἀποθέσει, γιατί ἂν δέν τό κάνει, σέ τριάντα ἡμέρες θά πεθάνει κι ὁ ἴδιος». Ὁ φύλακας φοβήθηκε νά ἐξομολογηθεῖ στόν ἐπίσκοπο αὐτό τό ὄραμα. Χρηματίσθηκε καί δεύτερη φορά καί πάλι ἀπέφυγε. Τήν τριακοστή ἡμέρα ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως, ἀφοῦ συμμαζεύθηκε τό βράδι καί ξάπλωσε στό κρεβάτι του, ἐτελειώθη ἀπό ξαφνικό θάνατο.

## 55

- 1 **Τό σῶμα τοῦ κεκοιμημένου Βαλεντίνου, πού μετά θάνατον ρίχθηκε ἔξω ἀπό τήν ἐκκλησία**

**Ζ**εῖ ἀκόμα σήμερα ὁ εὐσεβής ἀδελφός Βενάντιος, ἐπίσκοπος Λούνας<sup>1</sup>, καθῶς καί ὁ μεγαλοπρεπής Λιβέριος, ἄνδρας εὐγενέστατος καί φιλαληθέστατος, οἱ ὁποῖοι μαρτυροῦν πῶς

γνωρίζουν καί οἱ ἄνθρωποι τους ἦταν παρόντες σέ αὐτό τό γεγονός, πού διηγοῦνται πῶς συνέβη πρόσφατα στήν πόλη Γένουα<sup>2</sup>.

- 2 Ἐκεῖ λοιπόν, ὅπως λέγουν, ἐκοιμήθη ἓνας δεφένσωρ<sup>3</sup>

5. Faustinus, πρόκειται γιά τοπικό μάρτυρα. Ὁ ναός του, στά ΒΔ τῆς πόλης, μετατράπηκε ἀργότερα σέ μοναστήρι (τό 841).

1. βλ. γιά αὐτόν καί τήν πόλη του στό III, 9,1.

2. Genua, ἡ γνωστή μεγάλη πόλη στήν Ἰταλική Ριβιέρα στά ΒΔ παράλια (βλ. χάρτη Α3), ἡ σημερινή Τζένοβα (Genova).

3. γιά τόν τίτλο αὐτόν βλ. I, 4 σημ. 14.

τῆς ἐκκλησίας Μεδιολάνου<sup>4</sup> ὀνόματι Βαλεντίνος, ἄνδρας ἐντελῶς ἀκόλαστος καί ἀσχολούμενος μέ κάθε εἶδους ελαφρότητες, τοῦ ὁποῦ τό σῶμα θάφτηκε στήν ἐκκλησία τοῦ μακαρίου ὁμολογητοῦ Σύρου<sup>5</sup>. Τά μεσάνυκτα ἀκούσθηκαν φωνές σέ αὐτή τήν ἐκκλησία, θαρρεῖς καί κάποιος διωχνόταν βίαια ἀπό αὐτήν καί τόν τραβοῦσαν ἔξω. Μέ αὐτές φυσικά τίς φωνές μαζεύθηκαν τρέχοντας οἱ φύλακες, καί εἶδαν δύο βδελυρότατα πνεύματα, τά ὁποῖα εἶχαν δέσει τά πόδια τοῦ Βαλεντίνου μέ κάποιο εἶδος ταινίας καί τόν ἔσερναν ἔξω ἀπό τήν ἐκκλησία, ἐνῶ αὐτός κραύγαζε καί φώναζε βοήθεια μέ ὄλη του τή δύναμη. Οἱ φύλακες τρομαγμένοι ἐπέστρεψαν στά στρώματά τους.

Τό πρωί, ἀνοίγοντας τόν τάφο ὅπου εἶχε τοποθετηθεῖ ὁ Βαλεντίνος, δέν βρῆκαν τό σῶμα του. Κι ὅταν ἀναζητήσαν ἔξω ἀπό τήν ἐκκλησία πού νά εἶχε ριχθεῖ, τό βρῆκαν τοποθετημένο μέσα σέ ἄλλον τάφο μέ δεμένα ἀκόμα τά πόδια, ὅπως ἀκριβῶς εἶχε συρθεῖ ἀπό τήν ἐκκλησία.

Ἀπό αὐτό τό περιστατικό, Πέτρε, νά βγάλουμε συμπέρασμα, πῶς αὐτοί πού τούς βαραίνουν βαριά ἁμαρτήματα, ἐάν κανονίσουν νά ἐνταφιαστοῦν σέ ἱερό τόπο, τούς ὑπολείπεται νά δώσουν λόγο καί γιά αὐτήν ἐπιπλέον τήν ἀποκοτιά τους. Ἔτσι οἱ ἱεροί τόποι δέν τούς ἐλευθερώνουν, παρά τούς προσάπτουν ἐπίσης καί τήν κατηγορία τοῦ πταιίσματος τῆς προπετείας.



4. βλ. I, 4,1 καί σημ. Γιά τή χρονολόγηση τοῦ περιστατικοῦ ἄς ἔχουμε ὑπόψιν πῶς πολλοί Μιλανέζοι εἶχαν καταφύγει στή Γένουα μετά τήν κατάληψη τοῦ Μιλάνου ἀπό τούς Λομβαρδούς τόν Σεπτέμβριο τοῦ 569.

5. Syrus, τοπικός μάρτυς (μόνο ἐδῶ ἀναφέρεται ὡς ὁμολογητής). Ὁ ναός του εἶναι ὁ παλαιός καθεδρικός τῆς Γένουας, κάπου 100 m πρὸς Α τοῦ παλαιοῦ λιμένος.

## 56

- 1 **Τό σῶμα ενός βαφέα, πού θάφτηκε στήν ἐκκλησία καί λίγο ἀργότερα δέν βρέθηκε**

**Τ**ί συνέβη ἀκόμη ἐδῶ στήν πόλη μας, μαρτυροῦν οἱ περισσότεροι ἀπό τούς βαφεῖς πού κατοικοῦν σέ αὐτήν: Ὁ πρῶτος ἀρχηγός ἀπό τούς ὁμοτέχνους τους, ὅταν ἐκοιμήθη, ἐντα-

φιάσθηκε ἀπό τή σύζυγό του στήν ἐκκλησία τοῦ μακαρίου μάρτυρος Ἰανουαρίου<sup>1</sup> κοντά στήν πύλη τοῦ ἀγίου Λαυρεντίου. Τήν ἀκόλουθη νύκτα ἀπό ἐκεῖνον τόν τάφο ἄρχισε νά κραυγάζει τό πνεῦμα του, ὅπως τό ἄκουσε ὁ φύλακας: «Καίγομαι, καίγομαι». Καθώς ἀνέπεμπε αὐτές τίς φωνές γιά ἀρκετή ὥρα, ὁ φύλακας τό μήνυσε αὐτό στή γυναίκα του.

- 2 Ἡ γυναίκα ἐκείνου ἔστειλε ἀνθρώπους τῆς τέχνης του στήν ἐκκλησία γιά νά ἐποπτεύσουν ἐπιμελῶς, θέλοντας νά γνωρίσει σέ τί κατάσταση βρισκόταν τό σῶμα του στόν τάφο καί φώναζε ἔτσι ἀπό ἐκεῖ. Ἀνοίγοντας αὐτοί τόν τάφο, βρῆκαν τά ρούχα του βέβαια ἄθικτα, (τά ὁποῖα μέχρι σήμερα φυλάσσονται σέ αὐτή τήν ἐκκλησία ὡς μαρτυρία γιά τήν περίπτωσή του), ὅμως τό σῶμα του δέν τό βρῆκαν καθόλου, σάν νά μήν εἶχε ποτέ τοποθετηθεῖ ἐκεῖ μέσα.

- 3 Ἀπό τό γεγονός αὐτό πρέπει νά εἰκάσουμε σέ ποιά τιμωρία καταδικάστηκε ἡ ψυχή του, ἀφοῦ καί ἡ σάρκα του πετάχθηκε ἔξω ἀπό τήν ἐκκλησία. Τί ὠφελοῦν λοιπόν τούς ἐνταφιασμένους οἱ ἱεροί τόποι, ἀφοῦ ἀπό τούς ἴδιους τούς ἱερούς τόπους ὅσοι εἶναι ἀνάξιοι ἐκδιώκονται θεόθεν;

56 1. Ἐνας ἀπό τούς ἔξι διακόνους πού ἀποκεφαλίσθηκαν ἐπί Σίξτου Β' τό 150 μ.Χ. καί ἐνταφιάσθηκαν (τό 162) στό κάτω διαμέρισμα τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Πραιτεξτάτου. (Ἡ κατακόμβη αὐτή τοῦ ἀγίου Ἰανουαρίου σώζεται σήμερα καί εἶναι ἡ πιό περίφημη τῆς Ρώμης). Ἡ ἐκκλησία του εἶναι ἔξω ἀπό τήν πύλη τοῦ ἀγ. Λαυρεντίου (βλ. χάρτη Ρώμης), καί πρόκειται γιά τήν ἴδια πού συναντήσαμε στό 27,3 (καί σημ. 6 κ.7).

## β) Ἡ θ. Εὐχαριστία

## I. Παραδείγματα



## 57

**Τί εἶναι πού μετά θάνατον μπορεῖ νά βοηθήσει τίς ψυχές νά λυτρωθοῦν**

**Π**ΕΤΡΟΣ. Ἐπομένως ποιό ἄραγε 1  
θά μποροῦσε νά εἶναι αὐτό, πού ἔχει  
τή δύναμη νά ὠφελήσει τίς ψυχές  
τῶν νεκρῶν;

**Γ**ΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐάν τά πταίσματα 2  
δέν εἶναι ἀσυγχώρητα μετά θάνατον, συνήθως πολύ βοηθεῖ τίς  
ψυχές ἀκόμα καί μετά θάνατον ἡ ἱερή ἀναφορά τῆς σωτηριώ-  
δους Θυσίας, τόσο πού ὀρισμένες φορές παρουσιάζονται καί οἱ  
ἴδιες οἱ ψυχές τῶν κεκοιμημένων καί τό ζητοῦν αὐτό.

**Ὁ πρεσβύτερος τῶν  
Κεντουμκελλῶν, πού  
τοῦ ζητήθηκε ἀπό τό  
πνεῦμα κάποιου νά  
βοηθήσει μετά θάνατον  
μέ τήν ἱερή Θυσία**

Ὁ ἐπίσκοπος Φήλιξ, πού προανέ- 3  
φερα<sup>1</sup>, διαβεβαιώνει πώς ἔμαθε τό  
ἐξῆς ἀπό κάποιον πρεσβύτερο εὐσεβοῦς  
ζωῆς, ὁ ὁποῖος ζοῦσε μέχρι πρὶν δύο  
χρόνια κατοικώντας στήν ἐπαρχία<sup>2</sup>  
τῆς πόλεως Κεντουμκέλλαι<sup>3</sup>, ὡς ὑ-

57 1. Στό 53,1 καί προηγουμένως στό 27,6.

2. diocesis = «διώκσις», περιοχὴ ἀρμοδιότητος μιᾶς ἐπισκοπῆς.

3. Γιά τήν πόλη αὐτή βλέπε 28,1 καί σημ. Εἶναι παραλιακή καί κοντινὴ μέ τό Πόρτο, ὅπου βρίσκεται ὁ Φήλιξ πού τά διηγείται.

πεύθυνος τῆς ἐκκλησίας τοῦ μακαρίου Ἰωάννου, ἡ ὁποία βρίσκεται στὸν τόπο πού ὀνομάζεται Ταυριανά<sup>4</sup>. Αὐτός ὁ πρεσβύτερος στὸν τόπο ἐκεῖνο, ὅπου θερμά ὕδατα δημιουργοῦν πληθώρα ἀτιμῶν, συνήθιζε νά λούζεται, κάθε φορά πού τὸ ἀπαιτοῦσε ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος.

4 Ὅταν κάποια μέρα μπῆκε ἐκεῖ, βρῆκε ἕναν ἄγνωστο ἄνθρωπο ἑτοιμο νά τὸν ὑπηρετήσῃ<sup>5</sup>. Τράβηξε καὶ ἔβγαλε τὰ ὑποδήματα ἀπὸ τὰ πόδια του, παρέλαβε τὰ ἐνδύματά του, τοῦ πρόσφερε πετσέτες μόλις ἔβγαινε ἀπὸ τίς θέρμες, καὶ ἐν ὀλίγοις ἐκτελοῦσε κάθε ὑπηρεσία μέ μεγάλη δουλικότητα.

5 Αὐτὸ ἐπαναλαμβανόταν συχνά, κι ὁ πρεσβύτερος μιά ἡμέρα πού ἐπρόκειτο νά πάει στὰ λουτρά σκέφθηκε ἀπὸ μέσα του: «Στὸν ἄνθρωπο αὐτόν, πού συνηθίζει νά μέ ὑπηρετεῖ στὸ λουτρό τόσο πολὺ ἀφοσιωμένα, δέν πρέπει νά φανῶ ἀχάριστος, ἀλλὰ εἶναι ἀπαραίτητο νά τοῦ φέρω κάτι γιὰ δῶρο». Πῆρε τότε μαζί του δύο στρογγυλές λειτουργιές. Ὅταν κατέφθασε στὸν τόπο βρῆκε τὸν ἄνθρωπο καὶ κατὰ τῆ συνήθεια ἀπέλαβε τὴν ὑπηρεσία του σέ ὅλα. Μετὰ τὸ λουτρό, ὅταν ντυμένος πιά θέλησε νά φύγει, προσέφερε ὡς εὐλογία στὸν διακονητὴ του αὐτὸ πού εἶχε φέρεῖ μαζί του, ζητώντας του εὐπρόσδεκτα νά δεχθεῖ αὐτὸ πού χάριν ἀγάπης τοῦ πρόσφερε.

6 Ἐκεῖνος ἀναστενάζοντας θλιμμένα τοῦ ἀπάντησε: «Σέ μένα τί τὰ δίνεις αὐτά, πάτερ; Αὐτός ὁ ἄρτος εἶναι ἱερός. Ἐγὼ δέν μπορῶ νά τὸν φάω. Ἐμένα πού μέ βλέπεις, κάποτε ἤμουν ἀφέντης αὐτοῦ τοῦ τόπου, ἀλλὰ γιὰ τὰ πταίσματά μου μετὰ θάνατον ὀρίσθηκα ἐδῶ. Ἐάν ὅμως θέλεις κάτι νά μοῦ πα-

4. Tauriana ἢ Aquae Tauri (Ἵδατα Ταύρου), τοποθεσία 3 Μίλια (4,5 Km) πρὸς τὰ ΒΑ τῶν Κεντουμκελλῶν, μέ περίφημες ἱαματικές θέρμες. Ὅπως φαίνεται εἶχε καὶ ναὸ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου γιὰ νά ἐκκλησιάζονται οἱ λουόμενοι καὶ οἱ λοιποὶ τῆς περιοχῆς.

5. Βλέπε ὅσα ἐξηγήσαμε στὴν σημείωση στὸ 42,3.

ράσχεις, πρόσφερε αὐτόν τὸν ἄρτο<sup>6</sup> στὸν Παντοδύναμο Θεὸ γιὰ μένα, γιὰ νά μεσιτεύσεις γιὰ τίς ἁμαρτίες μου. Καὶ τότε θά πληροφορηθεῖς πὼς εἰσακούσθηκες, ὅταν θά ἔρθεις ἐδῶ γιὰ λουτρό καὶ δέν θά βρεῖς ἐμένα». Μέ τὰ λόγια αὐτὰ ἔγινε ἄφαντος, καὶ αὐτός πού φαινόταν γιὰ ἄνθρωπος, μέ τὸ νά ἐξαφανισθεῖ γνωστοποίησε πὼς ἦταν πνεῦμα.

7 Ὁ πρεσβύτερος γιὰ μιά συνεχόμενη ἐβδομάδα βίασε τὸν ἑαυτό του μέ δάκρυα γιὰ αὐτόν, προσέφερε καθημερινά τὴν σωτηριώδη θυσία, κι ὅταν μετὰ ἐπέστρεψε στὸ λουτρό, δέν τὸν βρῆκε πιά ἐκεῖ. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ περιστατικὸ δεικνύεται πόσο ὠφελεῖ τίς ψυχές ἡ θυσία τῆς ἁγίας Ἀναφοράς, ἐφόσον καὶ τὰ ἴδια τὰ πνεύματα τῶν νεκρῶν τὴν ζητοῦν ἀπὸ τοὺς ζωντανούς, καὶ δείχνουν σημεῖα μέ τὰ ὁποῖα μνηνοῦν πὼς χάρις σέ αὐτὴν ἐπέτυχαν λύση τῶν ἀνομημάτων.

8 Ἡ ψυχὴ τοῦ μοναχοῦ Ἰούστου. Ἀλλὰ δέν πρέπει νά ἀποσιωπήσω οὔτε αὐτό, τὸ ὁποῖο θυμᾶμαι πὼς ἔλαβε χώρα στὸ μοναστήρι μου πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια<sup>7</sup>: Κάποιος μοναχὸς ὀνόματι Ἰουῦστος, σπουδαγμένος τὴν ἱατρικὴ ἐπιστήμη, ὅταν ἤμουν ἐγκατεστημένος στὸ μοναστήρι, συνήθιζε νά μέ ὑπηρετεῖ μέ ζῆλο καὶ νά ξαγρυπνᾷ δίπλα μου στίς ἀλλεπάλληλες ἀσθενεῖες μου<sup>8</sup>. Αὐτόν λοιπὸν τὸν πρόλαβε ἀρρώστια τοῦ σώματος καὶ τὸν ὀδήγησε στὰ τελευταῖα. Σέ αὐτὴν του τὴν ἀσθένεια τὸν κοιτοῦσε ὁ κατὰ σάρκα ἀδελφός του ὀνόματι Κοπιῶζος, ὁ ὁποῖος καὶ τώρα ἀκόμη ἐδῶ στὴν πόλη μας βγάζει τὰ ἀναγκαῖα

6. Λέγει ἄρτο καὶ ὄχι ἄρτους, γιατί προφανῶς ἦταν ζυγιά (=ζεῦγος), ὁπότε καὶ οἱ δύο ἄρτοι χρησιμοποιοῦνταν γιὰ μίαν λειτουργία, ὅπως γίνεται καὶ σήμερα ἀκόμα στὸ Ἅγιον Ὄρος.

7. Δηλ. τὸ 590-591.

8. Γιὰ τὴν φιλασθένεια τοῦ ἁγίου βλ. III, 33,7 καὶ σημ.

τῆς πρόσκαιρης ζωῆς ἀπό αὐτὴν τὴν τέχνη τῆς ἰατρικῆς.

9 Ἀλλὰ ὁ Ἰουῆτος, ὅταν ἀντιλήφθηκε πὼς εἶχε φθάσει πιά στὰ τελευταῖα του, ἔκανε γνωστό στὸν ἀδελφὸ του Κοπιῶζο πὼς εἶχε κρυμμένα τρία χρυσᾶ νομίσματα. Αὐτὸ φυσικὰ δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθεῖ κρυφὸ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι ἐρεύνησαν λεπτομερῶς, καὶ ξεψαχνίζοντας τὰ ἱατρικά του σύνεργα βρῆκαν αὐτὰ τὰ τρία χρυσᾶ παραχωμένα μέσα σὲ κάποιο φάρμακο.

10 Μόλις μοῦ ἀναγγέλθηκε ἐμένα αὐτό\*, δὲν μπόρεσα νὰ ἀνεχθῶ μὲ ἐπιείκεια ἓνα κακό τόσο βαρὺ γιὰ ἓναν ἀδελφὸ πού ἔζησε κοινὰ μαζί μας, γιατί μάλιστα ἦταν πάντοτε κανονισμὸς τοῦ μοναστηριοῦ μας, νὰ ζοῦν ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ κοινή ζωὴ δίχως νὰ ἐπιτρέπεται στὸν καθένα χωριστὰ νὰ ἔχει τίποτα δικό του ἰδιαίτερο. Μὲ ἔπιασε τότε μεγάλη στενοχώρια καὶ ἄρχισα νὰ διαλογίζομαι, τί νὰ κάνω γιὰ νὰ καθαρθεῖ ὁ μελλοθάνατος καὶ συγχρόνως τί νὰ προνοήσω γιὰ τὸν παραδειγματισμὸ τῶν ζωντανῶν ἀδελφῶν.

11 Κάλεσα κοντά μου λοιπὸν τὸν Πρετιῶζο τὸν δευτεράριο<sup>9</sup> τῆς μονῆς καὶ τοῦ εἶπα: «Πήγαινε, καὶ κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς νὰ μὴν ἔρθει σὲ ἐπαφή μὲ τὸν μελλοθάνατο, καὶ νὰ μὴν δεχθεῖ λόγῳ παρηγοριᾶς ἀπὸ κανενός τους ἀπολύτως τό στόμα.

\* Ὁ ἅγ. Γρηγόριος δὲν ἔμενε πιά στό μοναστήρι, ἀλλά, ὅπως εἶπαμε, εἶχε τὴν πνευματικὴ ἐπίβλεψη. Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ τό διηγεῖται, σχετικὰ παραλλαγμένο, καὶ ὁ Ἰωάννης Μόσχος στό κεφ. 192 τοῦ Λειμωναρίου, ὡς διήγηση σχετικὴ μὲ τὸν ἅγ. Γρηγόριο, πού τοῦ μετέφερε ἀπὸ τὴν Ρώμη ὁ πρεσβύτερος Πέτρος.

9. βλ. I, 2,1 καὶ σημ. Ὁ Πρετιῶζος (Pretiosus) ἐπομένως δὲν εἶναι ἠγούμενος. Ποιὸς εἶναι τότε; Μερικοὶ πιστεύουν πὼς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἅγ. Γρηγόριος, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν συμπεραίνεται ἀπὸ πουθενά ἄλλου. Ἡ σωστότερη ὑπόθεση μάλλον εἶναι πὼς ὑπῆρξε ἓνα μεταβατικὸ διάστημα μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μαξιμιανοῦ καὶ πρὶν ἀναλάβει ὁ Πέτρος (βλ. 49,5 καὶ σημ.).

Ἀλλὰ ὅταν φθάνοντας στὸν θάνατο θὰ ἀναζητήσῃ τοὺς ἀδελφούς, νὰ τοῦ πεῖ ὁ σαρκικός ἀδελφός του πὼς ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ τὸν ἀποστράφηκαν γιὰ τὰ χρυσᾶ πού κρυφὰ κατείχε, οὕτως ὥστε ἔστω καὶ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου γιὰ τό πταῖσμα του κάποια πικρία νὰ σουβλίσει τὴν ψυχὴ του καὶ νὰ καθαρθεῖ ἀπὸ τό ἀμάρτημα πού διέπραξε. Κι ὅταν θὰ ἔχει πεθάνει, τό σῶμα του νὰ μὴν τοποθετηθεῖ μαζί μὲ τὰ σώματα τῶν ἀδελφῶν. Ἀλλὰ ἀνοιξτε ὅσο γίνεται ἓνα χαντάκι στὴν κοπρία, ρίξτε μέσα σὲ αὐτὸ τό σῶμα του, κι ἐκεῖ ἀπὸ πάνω του πετάξτε τὰ τρία χρυσᾶ πού ἄφησε, φωνάζοντας ὅλοι μαζί: "Τὸ ἀργύριόν σου σύν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν"<sup>10</sup>, καὶ τότε πιά σκεπάστε τον μὲ τό χῶμα».

Μὲ αὐτὰ θέλησα νὰ προξενήσω διπλὴ ὠφέλεια, μία γιὰ τὸν μελλοθάνατο καὶ δεύτερη γιὰ τοὺς ζωντανούς ἀδελφούς: Ἐκεῖνον ἢ πικρία κατὰ τὸν θάνατο θὰ τὸν ἔκανε δεκτικὸ συγχωρήσεως γιὰ τό πταῖσμα του, τοὺς ἄλλους ἢ τέτοια καταδίκη τῆς φιλαργυρίας θὰ τοὺς ἐμπόδιζε νὰ ἐμπλακοῦν σὲ παρόμοιο πταῖσμα.

Ἔτσι κι ἔγινε. Ὅταν δηλαδή αὐτὸς ὁ μοναχὸς ἔφθασε στὴν ὥρα τοῦ θανάτου καὶ μὲ ἀγωνία ζητοῦσε νὰ παραθέσει τὸν ἑαυτὸ του στίς εὐχές τῶν ἀδελφῶν, κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς δὲν καταξίωσε νὰ τὸν πλησιάσει καὶ νὰ τὸν μιλήσει, καὶ ὁ σαρκικός ἀδελφός του τοῦ ἐξήγησε γιατί τὸν ἀποστράφηκαν ὅλοι. Αὐτὸς ἀμέσως ἀναστέναξε βαθιὰ γιὰ τό σφάλμα του, καὶ μέσα σὲ αὐτὴν τὴν λύπη βγῆκε ἀπὸ τό σῶμα. Στὴ συνέχεια θάφτηκε ἔτσι ὅπως εἶχα πεῖ. Ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ ἀναστατωμένοι ἀπὸ αὐτὴν τὴν εἰς βάρος του ἀπόφαση, ἄρχισαν ἓνας-ἓνας νὰ βγάζουν καὶ νὰ φέρνουν στὴ μέση ὅλα τὰ πῖο ἔσχατα καὶ εὐτελῆ καὶ αὐτὰ πού πάντοτε ἐπιτρεπόταν ἀπὸ τὸν κανονι-

10. Πραξ. 8,20, ὅπου τό λέγει ὁ Πέτρος στὸν μάγο Σίμωνα.

σμό νά ἔχουν, καθώς ἔτρεμαν ἀπό φόβο μήπως ὑπάρχει σέ αὐτούς τίποτε πού μποροῦσε νά ἀποτελέσει ἀφορμή ἐλέγχου.

14 Ἐφοῦ κύλισαν τριάντα ἡμέρες μετὰ τόν θάνατό του, ἄρχισε ἡ ψυχὴ μου νά συμπάσχει μέ τόν ἀδελφό καί μέ μεγάλο πόνον νά σκέφτεται τίς τιμωρίες του, καί νά ἀναζητεῖ ἂν ὑπῆρχε κάποιο λυτρώτικό γιαντρικό γιά αὐτόν. Τότε λυπημένος φώναξα κοντά μου τόν Πρετιῶζο τόν δευτεράριο τῆς μονῆς καί τοῦ εἶπα: « Ἀρκετός χρόνος εἶναι πού βασανίζεται στό πῦρ ἐκεῖνος ὁ κεκοιμημένος ἀδελφός. Ὁφείλουμε νά ξεπληρώσουμε τό χρέος τῆς ἀγάπης γιά αὐτόν καί ὅσο μποροῦμε νά τόν βοηθήσουμε νά γλιτώσει. Πήγαινε λοιπόν καί ἀπό τή σημερινή μέρα γιά τριάντα συνεχεῖς ἡμέρες φρόντισε μέ ζῆλο νά προσφέρεις θυσία γιά αὐτόν, ἔτσι πού νά μήν προσπερασθεῖ καμμιά ἀπολύτως ἡμέρα πού νά μήν προσκομισθεῖ ὑπέρ τῆς λυτρώσεώς του ἡ σωτηριώδης Θυσία»<sup>11</sup>. Αὐτός ἀμέσως ἀποχώρησε καί ὑπάκουσε.

15 Κι ἐνῶ ἐμεῖς εἴχαμε ἄλλες μέριμνες καί δέν μετρούσαμε τίς ἡμέρες πού κυλοῦσαν, αὐτός ὁ κεκοιμημένος ἀδελφός μιά νύχτα ἐμφανίσθηκε σέ ὄπτασία στόν κατά σάρκα ἀδελφό του Κοπιῶζο. Ἐκεῖνος μόλις τόν εἶδε, τόν ρώτησε: «Τί γίνεται, ἀδελφέ; Πῶς εἶσαι;». Αὐτός τοῦ ἀπάντησε: «Μέχρι τώρα ἤμουν ἄσχημα, ὅμως τώρα πιά εἶμαι καλά, γιαντὶ σήμερα ἀπέλαβα πάλι τό δικαίωμα κοινωνίας»<sup>12</sup>

11. Ἡ πρακτικὴ αὐτὴ ἰσοδυναμεῖ μέ τὰ δικά μας σαρανταλείτουργα. Στὰ μέρη ἐκεῖνα ἀλλοτε ἔβαζαν ὄριο τίς τρεῖς καί τίς τριάντα ἡμέρες (σύμφωνα μέ τό ὅτι οἱ Ἰσραηλιτεῖς ἐκλαυσαν τόν Μωυσὴ ἐπὶ 30 ἡμέρες, βλ. Δευτερ. 34,8). καί ἀλλοτε τίς ἐπτὰ (βλ. στό ἴδιο κεφάλαιο §7) καί τίς σαράντα. Ὁ ἅγ. Γρηγόριος διέδωσε τό πρῶτο εἶδος, πού βλέπουμε καί ἐδῶ, πού ἔμεινε γιά πολλοὺς αἰῶνες καθιερωμένο στίς περιοχές αὐτές (βλ. καί 14,4 καί 18,1).

12. Ἡ ποινὴ πού εἶχε ἐπιβάλει ὁ ἅγ. Γρηγόριος στήν πραγματικότητά δέν ἦταν ἄλλη ἀπὸ αὐτὴν τῆς «ἀκοινωνησίας» (excommunicatio), πού ἀναφέραμε στό II,23. Ἀπὸ αὐτόν τόν κάποιου εἶδους ἀφορισμό λέγει ὁ ἀδελφός ὅτι λύθηκε.

16 Ὁ Κοπιῶζος πήγε γρήγορα στό μοναστήρι καί τό ἀνήγγειλε στοὺς ἀδελφούς. Οἱ ἀδελφοὶ ὑπολόγισαν προσεκτικὰ τίς ἡμέρες, καί ἐκεῖνη ἡ μέρα ἦταν αὐτὴ, κατὰ τὴν ὁποία εἶχε συμπληρωθεῖ ἡ τριακοστὴ ἀγία Ἐναφορὰ ὑπέρ αὐτοῦ. Ὁ Κοπιῶζος ἀγνοοῦσε τί ἔκαναν γιά ἐκεῖνον οἱ ἀδελφοί, καί οἱ ἀδελφοὶ ἀγνοοῦσαν τί εἶχε δεῖ γιά τόν ἴδιο ὁ Κοπιῶζος. Ἔτσι, καθώς μία καί τὴν αὐτὴ φορά ἔμαθε ἐκεῖνος τί εἶχαν κάνει αὐτοὶ καί ἔμαθαν αὐτοὶ τί εἶχε δεῖ ἐκεῖνος καί βρέθηκαν σύμφωνες ἡ ὄραση μέ τὴν θυσία, ἔγινε ξεκάθαρα σαφές, πῶς ὁ κεκοιμημένος ἀδελφός ξέφυγε τὴν κόλαση διὰ τῆς σωτηριώδους Θυσίας.

ΠΕΤΡΟΣ. Θαυμαστά πολὺ εἶναι αὐτὰ πού ἀκούω καί ὄχι 17 μετρίως εὐφρόσυνα.

## 58

Ἡ ζωὴ καί ἡ τελείωσις τοῦ ἐπισκόπου Κασσίου

1 ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Γιά νά μήν ἔρθουμε σέ ἀμφιβολία γιά τὰ λόγια τῶν νεκρῶν, μᾶς τὰ ἐπιβεβαιώνουν αὐτὰ οἱ πράξεις τῶν ζωντανῶν: Ὁ εὐσεβοῦς ζωῆς Κάσσιος, ἐπίσκοπος Ναρνίας<sup>1</sup>, ὁ ὁποῖος εἶχε τυπικὸ νά προσφέρει καθημερινὴ Θυσία στόν Θεό καί συγχρόνως σφαγίαζε τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του μέ σπαραγμό μέσα στά μυστήρια τοῦ θυσιαστηρίου, ἔλαβε μήνυμα τοῦ Κυρίου μέ ἓνα ὄραμα ἐνός ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους του, ὅπου Αὐτός ἔλεγε: «Πράττε αὐτό πού πράττετε, ἐργάσου αὐτό πού ἐργάζεσαι. Μὴ παύσει τό πόδι σου, μὴ παύσει τό χέρι σου<sup>2</sup>. Στήν πανήγυρη τῶν Ἀποστόλων θά ἔλθεις σέ μένα, καί θά σοῦ ἀνταποδώσω τόν μισθό σου».

## 58

1. Γιά αὐτόν καί τὴν πόλη του εἶπαμε στό III, 6 καί σημ.

2. Πρβλ. Ἐκκλησιαστής 9,10 καί 11,6.

- 2 Μετά από επτά χρόνια ανήμερα τῆς πανηγύρεως τῶν Ἀποστόλων<sup>3</sup>, ἀφοῦ ἐτέλεσε τὴν θεία Λειτουργία καὶ μετέλαβε τῶν μυστηρίων τῆς θείας Κοινωνίας, ἐξῆλθε ἀπὸ τὸ σῶμα.

## 59

- 1 Ἐνας αἰχμάλωτος τῶν ἐχθρῶν, τοῦ ὀνόματι Βάρακα, πού γλίτωσε ἀπὸ τὸ ναύαγιο διὰ τῆς σωτηριώδους θυσίας ἡμέρες ἦταν πού λύνονταν τὰ δεσμά του, καὶ αὐτὴ ἀναγνώρισε πῶς ἦταν ἐκεῖνες ἀκριβῶς οἱ ἡμέρες κατὰ τίς ὁποῖες προσέφερε Θυσία ὑπὲρ αὐτοῦ. Αὐτὸ μᾶς ἐπιβεβαιώνεται ἀπολύτως σίγουρα καὶ ἀπὸ ἓνα ἄλλο γεγονός πού ἔλαβε χώρα πρὶν ἀπὸ ἑπτὰ χρόνια.

- 2 Ὁ ἐπίσκοπος Πανόρμου Ἀγάθων<sup>2</sup>, ὅπως τὸ μαρτύρησαν

3. Ἐκοιμήθη στίς 29 Ἰουνίου 558. Ἄρα τὸ ὄραμα τοῦ πρεσβυτέρου ἔλαβε χώρα λίγο πρὶν τίς 29 Ἰουνίου τοῦ 551.

59 1. Τὸ περιστατικὸ αὐτὸ καὶ τὸ προηγούμενο τὰ ἔχει διηγηθεῖ ὁ ἅγ. Γρηγόριος πολὺ ἀναλυτικὰ καὶ ἐκτεταμένα στὴν Ὁμιλία 37. Ἐκεῖ ἀναφέρεται πῶς ἡ σύζυγος τὸν θεωροῦσε νεκρὸ καὶ πρόσφερε γιὰ αὐτὸν κάθε ἑβδομάδα. Τὸ «πρόσφερε θυσία» (offerre sacrificium) σημαίνει πῶς ἔδινε τὰ πρόσφορα καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα γιὰ νὰ γίνῃ θεία Λειτουργία (ὄχι μόνον σέ στενὸ, ἀλλὰ καὶ σὲ εὐρύτερο κύκλο).

2. Πάνορμος (Panormus) εἶναι ἡ γνωστὴ ἐλληνικὴ ἀποικία στὴ Σικελία (βλ. χάρτη Ζ13), τὸ σημερινὸ Παλέρμο (Palermo). Ὁ ἐπίσκοπος Agathon ἐκοιμήθη μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ περιστατικὸ (πού μόλις λίγο παραπάνω χρονολογήθηκε στὰ 586-587) καὶ πρὶν τὸ 590, πού εἶχε πιά ἀναλάβει ὁ διάδοχός του Βίκτωρ.

καὶ τὸ μαρτυροῦν σέ μένα πολλοὶ ἀξιόπιστοι καὶ θεοσεβεῖς ἄνδρες, στὸν καιρὸ τοῦ μακαρία τῆ μνήμη προκατόχου μου εἶχε προσταχθεῖ νὰ ἔλθῃ στὴ Ρώμη<sup>3</sup>. Τότε ὑπέμεινε μιά καταγιγίδα πολὺ δυνατῆς ὀρμῆς, τόσο πού ἀμφέβαλλε ἂν θὰ μπορούσε νὰ ξεφύγει ἓναν τόσο μεγάλο θαλασσινὸ κίνδυνο. Ἐνας ναύτης τοῦ ὀνόματι Βάρακα, ὁ ὁποῖος τώρα ἐπιτελεῖ τὰ καθήκοντά του ὡς κληρικός τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, πλοηγοῦσε τὴν λέμβο πίσω ἀπὸ τὸ πλοῖο. Κόπηκε ὅμως τὸ σχοινὶ καὶ ξαφνικὰ ἐξαφανίσθηκε μαζί μέ τὴν ἄκατο πού κατεύθυνε μέσα στὰ ὑψώμενα κύματα. Τὸ πλοῖο ὅμως πού κυβερνοῦσε ὁ ἐπίσκοπος μετὰ ἀπὸ πολλές περιπέτειες ἔφθασε τελικὰ κτυπημένο ἀπὸ τὰ κύματα στὴ νῆσο Οὔστικα<sup>4</sup>.

Ὁ ἐπίσκοπος ὅταν καὶ τὴν τρίτη ἡμέρα δὲν ἔβλεπε νὰ 3 ἐμφανίζεται σέ καμμιά μεριά τῆς θάλασσας ὁ ναύτης πού βρισκόταν στὴ λέμβο καὶ εἶχε ἀποσπασθεῖ ἀπὸ αὐτόν, βαθιά λυπημένος τὸν πίστεψε γιὰ νεκρὸ. Ἀλλὰ χάριν διακονίας ἀγάπης τὸ ἓνα πού ὄφειλε στὸν νεκρὸ τὸ ξεπλήρωσε, δίνοντας ἐντολὴ νὰ προσφέρουν στὸν Παντοδύναμο Θεὸ τὴν θυσία τοῦ σωτηριώδους Θύματος ὑπὲρ λυτρώσεως τῆς ψυχῆς του<sup>5</sup>. Ἀφοῦ ἔγινε ἡ Λειτουργία, ἐπισκεύασε τὸ πλοῖο καὶ ταξίδεψε στὴν Ἰταλία. Καὶ σὰν ἔφθασε στὸ λιμάνι τῆς Ρώμης<sup>6</sup>, βρῆκε ἐκεῖ

3. Ὁ προκατόχος εἶναι ὁ Πελάγιος Β', πού ἀναφέραμε στὸ III, 16,1 καὶ 36,1. Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Σικελίας ἦταν οὕτως ἢ ἄλλως ὑποχρεωμένοι νὰ ἔρχονται κάθε τρία χρόνια στὴ Ρώμη, ἀλλὰ ἐδῶ μπορεῖ νὰ ἦταν καὶ ἔκτακτη πρόσκληση.

4. Ustica, ἐξαιρετικὰ ἀπόκεντρο νησί, τὸ δυτικότερο τοῦ συμπλέγματος τῶν Λιπάρι στὸ Σικελικὸ πέλαγος, 36 μίλια ΒΑ' τοῦ Παλέρμο. Τὸ ὄνομά του εἶναι παραφθορὰ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ὀνομασίας του «Ὀστεώδης».

5. Ἄρα δὲν ἐπιτέλεσε ὁ ἴδιος τὴν Λειτουργία, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ἱερεὺς τοῦ τόπου.

6. Δηλαδή στὸ ἐπίνειό της Πόρτο (βλ. 27,6 καὶ σημ.).

τόν ναύτη πού θεωρούσε νεκρό. Τότε πήρε απροσδόκητη χαρά και αγαλλίαση, και τόν ρώτησε αὐτόν πῶς μπόρεσε τόσες μέρες νά ἐπιζήσει μέσα σέ ἐκείνον τόν τόσο μεγάλο θαλασσινό κίνδυνο.

4 Ἔτσι ἐκεῖνος τοῦ γνωστοποίησε, πόσες φορές τυλίχθηκε στά κύματα ἐκείνης τῆς θύελλας μαζί μέ τήν λέμβο πού πηδάλιουχούσε, πῶς ταξίδεψε μέ αὐτήν γεμάτη νερά, και πόσες φορές ἀναποδογύριζε αὐτή και καθόταν ὁ ἴδιος πάνω στήν καρίνα της, προσθέτοντας μέ ποιό τρόπο, ἀφοῦ τό ἔκανε αὐτό ἀσταμάτητα ἐπί μέρες και νύχτες και κατέπεσαν ὀλοτελῶς οἱ δυνάμεις του ἀπό τήν πείνα μαζί και τήν κόπωση, ἡ θεία εὐπλαγχνία τόν ἔσωσε:

5 Διηγῆθηκε δηλαδή αὐτό, πού μέχρι σήμερα τό μαρτυρεῖ, λέγοντας: «Κοπίαζα μέσ στά κύματα ἐξαντλημένος, ὅταν ξαφνικά ἐβάρυνε τό κεφάλι μου, ἔτσι ὥστε οὔτε ἤμουν παραδομένος στόν ὕπνο, οὔτε ἀντιλαμβανόμενον τόν ἑαυτό μου νά εἶναι ζύπνιος. Τότε ἐκεῖ πού βρισκόμουν στή μέση τῆς θάλασσας, νά πού ἐμφανίσθηκε μπροστά μου κάποιος, φέρνοντάς μου ψωμί νά φάω. Μόλις τό ἔφαγα, ἀνέλαβα δυνάμεις. Καί ὄχι πολύ μετά παρουσιάσθηκε ἕνα περαστικό πλοῖο, πού μέ περισυνέλεξε ἀπό τά νερά και τούς κινδύνους και μέ ὀδήγησε στή στεριά». Ἄκούγοντάς το αὐτό ὁ ἐπίσκοπος ρώτησε τή μέρα, και βρῆκε ὅτι ἦταν αὐτή ἀκριβῶς, κατὰ τήν ὁποία ὁ πρεσβύτερος στή νῆσο Οὐστικά θυσίασε στόν Παντοδύναμο Θεό τήν ἁγία Ἄναφορά ὑπέρ αὐτοῦ.

6 ΠΕΤΡΟΣ. Αὐτά πού διηγείσαι τά πληροφορήθηκα κι ἐγώ, ὅταν βρισκόμουν στή Σικελία<sup>7</sup>.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Πιστεύω πῶς αὐτό ἐνεργεῖται τόσο ὀλο-

7. Ὁ Πέτρος ἔκανε στή Σικελία ἀπό τό 590 ὡς τό 592.

φάνερα στους ζωντανούς πού ἔχουν ἄγνοια, μέ σκοπό νά δειχθεῖ σέ ὄλους αὐτούς πού ἐπιτελοῦν τήν θ. Λειτουργία γεμάτοι ἄγνοια, πῶς ἐάν τά πταίσματα δέν εἶναι ἀσύγγνωστα, ἡ θυσία τῆς ἁγίας Ἄναφορᾶς μπορεῖ νά ὠφελήσει και τούς νεκρούς ἀκόμα στό νά συγχωρεθοῦν. Ὅμως πρέπει νά γνωρίζουμε πῶς οἱ ἱερές Θυσίες ὠφελοῦν ἐκείνους μόνο τούς νεκρούς, πού σέ αὐτή τήν ζωή δημιούργησαν τίς προϋποθέσεις γιά νά μποροῦν μετά θάνατον νά βοηθηθοῦν ἀπό τά καλά, πού οἱ ἄλλοι κάνουν ἐδῶ κάτω ὑπέρ αὐτῶν.



## II. Νουθεσίες

### 60

Ἡ μυστηριακή δύναμη τῆς σωτηριῶδους Θυσίας



1  
ἔ ὄλα αὐτά πρέπει νά θεωρήσουμε πῶς ἀσφαλέστερη ὁδός εἶναι, ὅ,τι καλό ἐλπίζει ὁ καθένας νά ἐνεργηθεῖ μετά τόν θάνατό του ἀπό τούς ἄλλους,

νά τό κάνει ὁ ἴδιος γιά τόν ἑαυτό του ὅσο ζεῖ. Μακαριότερο πράγματι εἶναι νά ἐξέλθει κανεῖς ἐλεύθερος, παρά μετά τά δεσμά νά ζητάει ἐλευθερία. Ὅφείλουμε ἐπομένως μέ ὄλη μας τή διάνοια νά καταφρονοῦμε τόν παρόντα αἰῶνα, γιά ἕνα λόγο παραπάνω τώρα πού τόν βλέπουμε ἤδη νά καταρρέει, και νά θύουμε στόν Θεό καθημερινές θυσίες δακρύων, και καθημερινές προσφορές τοῦ Σώματος και Αἵματός Του.

2  
Αὐτή πράγματι ἡ θυσία κατὰ τρόπο μοναδικό σώζει τήν



ψυχή από τήν αιώνια απώλεια, γιατί διά του μυστηρίου ανακαινίζει για ἡμᾶς τόν θάνατο τοῦ Μονογενοῦς, ὁ Ὅποιος ἄν καί «ἐγερθεῖς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνήσκει» καί «θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει»<sup>1</sup>, ὥστόσο, ζώντας ὁ Ἴδιος ἐν ἑαυτῷ ἀθάνατα καί ἀφθαρτα, θυσιάζεται ἐκ νέου γιά χάρη μας σέ αὐτό τό μυστήριό τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς. Ἐδῶ τό Σῶμα Του ἀναλίσκεται, ἡ Σάρκα Του μερίζεται εἰς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ, τό Αἷμα Του χύνεται ὄχι πιά σέ χέρια ἀπίστων, ἀλλά σέ στόματα πιστῶν.

3 Ὡς ἐκ τούτου λοιπόν ἄς ἀναλογισθοῦμε τί ἀξία ἔχει γιά ἡμᾶς αὕτη ἡ θυσία, ἡ ὁποία ὑπέρ τῆς δικῆς μας συγχωρήσεως πάντοτε μιμεῖται τό πάθος τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ. Ποιός λοιπόν ἀνάμεσα στούς πιστούς θά μπορούσε νά ἔχει ἀμφιβολία πῶς κατ' αὐτήν τήν ὥρα τῆς θυσίας μέ τήν φωνή τοῦ ἱερέως ἀνοίγονται οἱ οὐρανοί, πῶς σέ αὐτό τό μυστήριό τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρίστανται οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων, πῶς τά κατώτατα γίνονται συγκοινωνοί μέ τά ἀνώτατα, ἡ γῆ συνάπτεται μέ τά οὐράνια, τά ὁρατά καί τά ἀόρατα γίνονται ἕνα;

## 61

1 Ὅτι πρέπει νά ταπεινώσουμε τήν καρδιά κατὰ τά ἱερά μυστήρια καί νά φυλάττουμε τόν νοῦ μετά τήν κατάνυξη

Ἄλλά εἶναι ἀπαραίτητο, ὅταν τό ἐπιτελοῦμε αὐτό, νά σφαγιάζουμε τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς μας στόν Θεό μέ τήν συντριβή τῆς καρδίας, γιατί ἡμεῖς πού ἱερούργοῦμε τά μυστήρια τοῦ Δεσποτικοῦ πάθους, πρέπει νά μιμούμαστε αὐτό πού πράττουμε. Τότε λοιπόν αὐτό ἀληθινά θά γίνει θυσία στόν Θεό ὑπέρ ἡμῶν, ὅταν θά κάνει θυσία ἡμᾶς τοὺς ἴδιους.

60 1. Ρωμ. 6,9.

Ἄλλά πρέπει νά προσέξουμε μέ ζήλο, ὥστε ἀκόμα καί 2  
μετά ἀπό τήν ὥρα τῆς προσευχῆς, ὅσο μπορούμε κατὰ τήν δωρεά τοῦ Θεοῦ, νά τηροῦμε τήν ψυχή στήν σοβαρότητα καί τήν ρωμαλεότητά της, μήπως μετά ὁ λογισμός μετεωρισθεῖ καί χαινωθεῖ, μήπως κάποια μάταιη χαρά γλιστρήσει μέσα στόν νοῦ καί ἡ ψυχή χάσει τό κέρδος τῆς κατανύξεως μέ τήν ἀφροντισιά τοῦ μετεωριζόμενου λογισμοῦ. Ἐτσι ἀλήθεια ἡ Ἄννα ἀξιώθηκε νά ἐπιτύχει αὐτό πού εἶχε ζητήσει, γιατί μετά τά δάκρυα τήρησε τόν ἑαυτό της στήν ἴδια ρωμαλεότητα τοῦ νοῦ. Πραγματικά γράφεται γιά αὐτήν: «Καί τό πρόσωπον αὐτῆς οὐ συνέπεσεν ἔτι»<sup>1</sup>. Ἐπειδή λοιπόν δέν ξέχασε πῶς εἶχε παρακαλέσει, γι' αὐτό καί δέν στερήθηκε τό δῶρο πού ζήτησε.

## 62

Ὅτι πρέπει νά συγχωροῦμε τά πταίσματα τῶν ἄλλων γιά νά συγχωρεθοῦν καί τά δικά μας

Ἄλλως μέσα σέ αὐτά πρέπει νά 1  
γνωρίζουμε πῶς ἐκεῖνος πού ζητᾷ ἄφεση τοῦ παραπτώματός του μέ σωστά τρόπο, εἶναι αὐτός πού προηγουμένως συγχωρεῖ τό εἰς βάρος του φταιξίμο. Γιατί τό δῶρο δέν γίνεται δεκτό, ἐάν προηγουμένως δέν ἀπωθηθεῖ ἡ διχόνοια ἀπό τήν ψυχή, ὅπως τό λέγει ἡ Ἀλήθεια Χριστός: «Ἐάν προσφέρῃς τό δῶρόν σου ἐπί τό θυσιαστήριον κάκει μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τό δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καί ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου»<sup>1</sup>. Πάνω σέ αὐτό πρέπει νά συλλογισθοῦμε, πόσο βαρῦ πλημμέλημα εἶναι ἡ διχόνοια, ἀφοῦ

61 1. Α' Βασιλειῶν 1,18. Ἄς παρατηρήσουμε πῶς τό ὅλο ἔργο κλείνει μέ μία νοσταλγία τοῦ πένθους, ἄρα καί τῆς μοναχικῆς ζωῆς, ὅπως δηλαδή καί ἄρχισε στόν Πρόλογο στό βιβλίο I.

62 1. Ματθ. 5,23-24.

ἔτσι καί ἐκεῖνο τό Δῶρο, μέ τό ὅποιο λύεται κάθε πταῖσμα, ἐξαιτίας της οὔτε αὐτό δέν γίνεται δεκτό. Ὁφείλουμε λοιπόν, ὅσο μακριά κι ἂν βρίσκεται ὁ πλησίον κι ὅσο μεγάλη ἀπόσταση κι ἂν μᾶς χωρίζει, νά πᾶμε νοερώς σέ αὐτόν καί νά ρίξουμε τήν ψυχή μας στά πόδια του, νά τόν καταπραῦνουμε μέ τήν ταπείνωση καί τήν καλή μας θέληση, κι ἔτσι ὁ Κτίστης μας βλέποντας τέτοια πρόθεση στό πνεῦμα μας, μᾶς λυεῖ ἀπό τό ἁμάρτημα λαμβάνοντας τό Δῶρο γιά τήν ἔξαγορά τοῦ παραπτώματος.

2 Ἀπό τήν μαρτυρία τῆς φωνῆς τῆς Ἀληθείας μάθαμε πώς ὁ δούλος πού χρωστοῦσε δέκα χιλιάδες τάλαντα, ὅταν μετανόησε, ἔλαβε λύση τοῦ χρέους ἀπό τόν Κύριο, ἀλλά ἐπειδή δέν χάρισε τό χρέος στόν σύνδουλό του πού τοῦ χρωστοῦσε ἑκατό δηνάρια, προστάχθηκε νά πληρώσει καί αὐτό πού τοῦ εἶχε ἤδη χαρισθεῖ<sup>2</sup>. Ἀπό αὐτά τά λόγια ἐπομένως συμπεραίνεται πώς, ἐάν δέν ἀφήνουμε ἐκ καρδίας αὐτό πού πλημμελεῖται εἰς βάρος μας, τότε ἔχουμε νά πληρώσουμε πάλι καί αὐτό πού χαιρόμαστε πώς ἤδη μᾶς ἔχει ἀφεθεῖ διά τῆς μετανοίας.

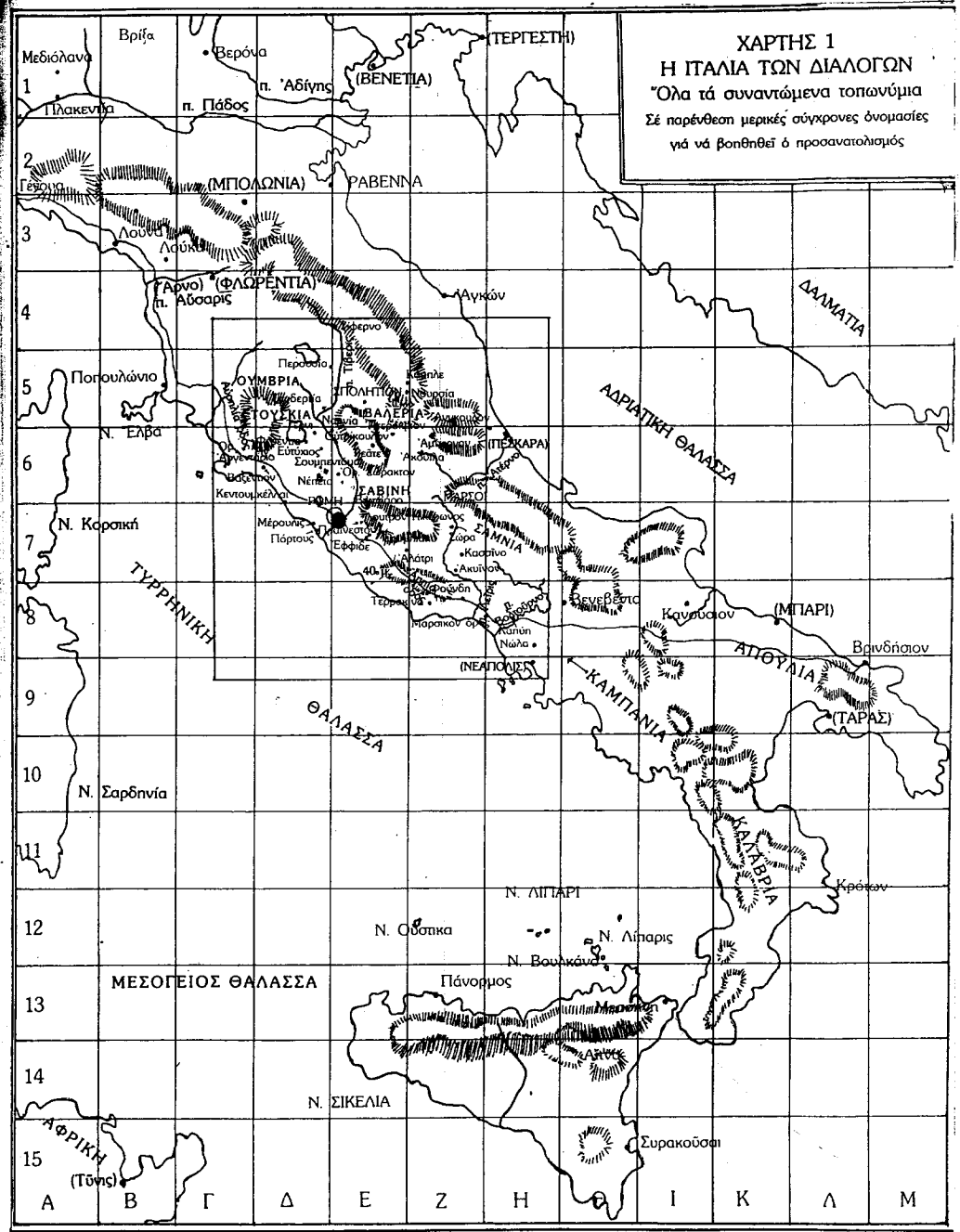
3 Ἐπομένως ὅσο μᾶς ἐπιτρέπεται ἀπό τόν καιρό μετανοίας πού ἀπομένει, ὅσο ὁ Κριτής μακροθυμεῖ, ὅσο Αὐτός πού ἐξετάζει τά παραπτώματα ἀναμένει τήν μεταστροφή μας, ἄς λιώσουμε μέσ στά δάκρυα τήν σκληροκαρδία μας, ἄς διαμορφώσουμε ἀπέναντι στούς πλησίον μιά στάση χάριτος καί καλῆς προαιρέσεως. Καί τό λέγω μέ ἀπόλυτη πεποίθηση, πώς δέν θά ἔχουμε ἀνάγκη νά ζητᾶμε τήν σωτηριώδη Θυσία μετά θάνατον, ἐάν πρῖν τόν θάνατο γίνουμε οἱ ἴδιοι θυσία στόν Θεό.

2. Ματθ. 18, 23-35.

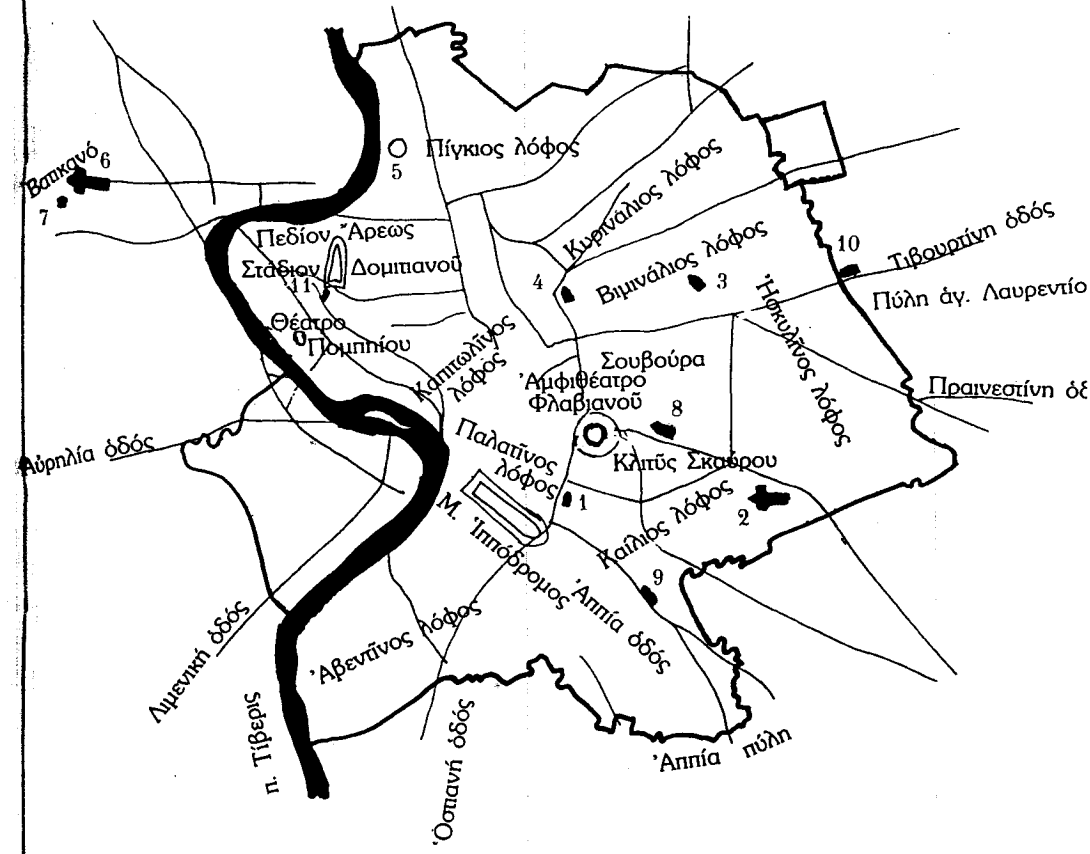
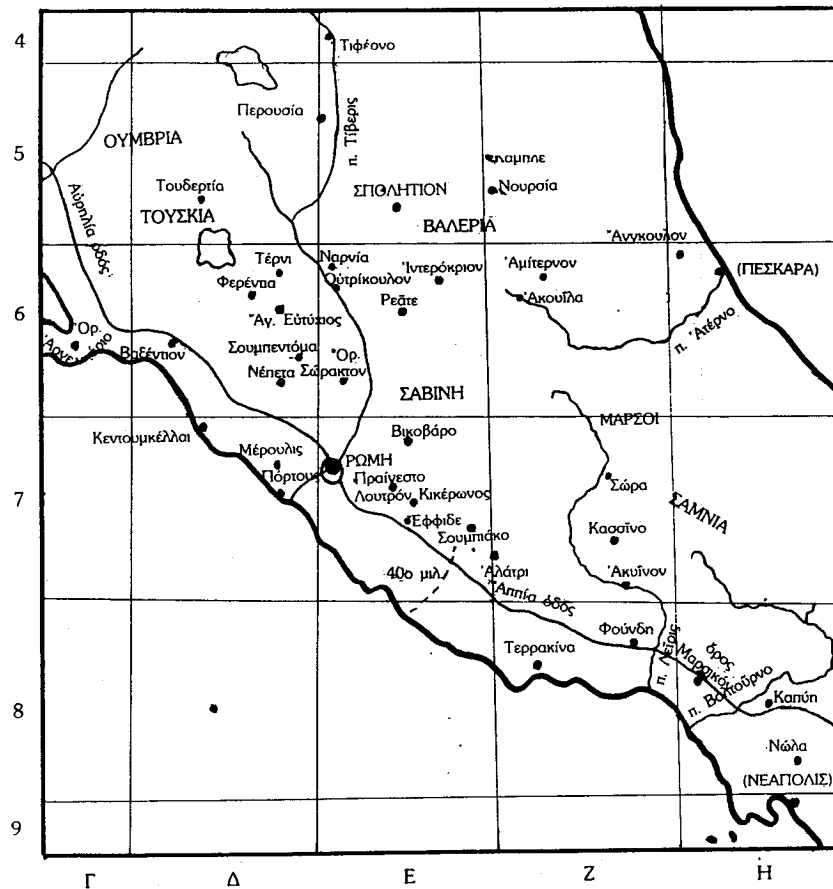
## ΠΙΝΑΚΕΣ



**ΧΑΡΤΗΣ 1**  
**Η ΙΤΑΛΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΛΟΓΩΝ**  
 Όλα τὰ συναντώμενα τοπωνύμια  
 Σὲ παρένθεση μερικὲς σύγχρονες ὀνομασίες  
 γιὰ νὰ βοηθηθεῖ ὁ προσανατολισμὸς



ΧΑΡΤΗΣ 2  
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΤΑΛΙΑ  
(Λεπομέρεια τοῦ προηγούμενου χάρτη)



- 1 Μονή ἀγ. Γρηγορίου (Ἄγ. Ἀνδρέου)
- 2 Μονή Λατερανοῦ
- 3 Ναός Ἀειπαρθένου Μαρίας Μείζονος
- 4 Ναός ἀγ. μαρτύρων Σεβασπανοῦ καί Ἀγάθης
- 5 Μονή Ρενάτου
- 6 Ἄγ. Πέτρος
- 7 Μοναστήρι τῆς Γάλλας
- 8 Ναός ἀγ. Κλήμεντος
- 9 Ναός ἀγ. Σίξτου
- 10 Ναός ἀγ. μάρτυρος Ἰανουαρίου
- 11 Ναός ἀγ. Λαυρεντίου (τοῦ Δαμάσου)

## ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Παραλείπονται τὰ ὀνόματα πού συναντῶνται συνεχῶς, ὅπως: Γρηγόριος, Πέτρος, Θεός, Χριστός, ἅγ. Πνεῦμα κλπ. Ἐπίσης δέν περιλαμβάνονται ὅσα συναντῶνται στους ἐπιτίτλους καί τίς σημειώσεις, παρά μόνον αὐτά τοῦ κυρίως κειμένου.

Μέ † σημειώνονται τὰ πρόσωπα πού ἀποτελοῦν ἀντικείμενο ἐγκωμιστικῆς διήγησης ἀπό τόν ἅγιο Γρηγόριο.

Οἱ ἀριθμοί παραπέμπουν σέ σελίδες.

|                           |                           |                             |
|---------------------------|---------------------------|-----------------------------|
| *Αββακούμ 140             | *Απόστολοι 88, 130, 291,  | Βαλεριανός πατρίκιος 385    |
| *Αβραάμ 69, 334, 341 κ.έ. | 298, 395, 396             | Βάνδαλοι 169, 251           |
| *Αγάθη μάρτυς 245         | *Αππία ὁδός 183, 324      | Βαξέντιο 217                |
| *Αγάθων 396               | *Απτώνιος 146             | Βάρακα 397 κ.έ.             |
| † *Αγαπητός πάπας 175     | *Αργεντάριο 217, 218      | Βασίλειος 48 κ.έ.           |
| *Αγαπητός 148             | *Αρμεντάριος ὑπηρέτης 328 | Βενάντιος ἐπίσκοπος 188,    |
| *Αγκώνα 59, 62            | *Αρμεντάριος ἰλλούστριος  | 189, 192, 386               |
| *Αγνέλλος 325             | 215                       | Βενάντιος πατρίκιος 36      |
| *Αδριατική 263            | *Ασχά 258                 | Βενεδίκτη 303               |
| *Αθανάσιος 361            | *Ατσεϊς ποταμός 224       | † Βενέδικτος ἀββάς 93 κ.έ., |
| † *Ακόντιος 234 κ.έ.      | Αὔθαρις 223               | 216, 292                    |
| *Ακουίνο 129, 186 κ.έ.    | Αὔρηλία 217               | † Βενέδικτος μοναχός 222    |
| *Αλβίνος 52               | Αὔσαρις 188               | Βερώνη 224                  |
| † *Αμάντιος 260           | *Αφρική 169 κ.έ., 251     | Βησιγόθιοι 247 κ.έ.         |
| *Αμίτερνο 48              |                           | Βλιδίνος 126                |
| *Αμμώνιος 327             | Βαιθῆλ 320                | Βονιφάτιος διάκονος 226     |
| *Ανανίας 151              | Βαλεντινιανός ἀββάς 95    | † Βονιφάτιος ἐπίσκοπος 70   |
| † *Αναστάσιος 64, 67 κ.έ. | Βαλεντινιανός μοναχός     | κ.έ.                        |
| *Αγκουλο 366              | 124, 325                  | Βονιφάτιος μοναχός 242      |
| *Ανδρέας στό *Ακουίνο 187 | Βαλεντίνος 387            | Βουκελίνο 41                |
| *Ανδρέας *Αποστ. 185      | † Βαλεντίων 57, 229, 316  | Βούλγαροι 328               |
| *Ανδρέας Φούνδης 182 κ.έ. | Βαλερία 47, 48, 58, 226,  | Βούλτος 126                 |
| † *Αντώνιος 378           | 229, 317, 339             | Βούλτουρος ποταμός 40       |
| *Απόλλων 118, 119, 183    | Βαλεριανός νομικός 327    | Βρίξα 385                   |

Γαλατών μονή 362  
 † Γάλλα 301 κ.έ.  
 Γάλλα χήρα 346  
 Γαυδέντιος 70  
 Γένεσις (βιβλίο) 357  
 Γένουα 386  
 † Γερμανός 160, 161, 293, 366, 367  
 Γερόντιος 325 κ.έ.  
 Γόθος(-οι) 39, 40, 77, 85 κ.έ., 111-112, 125, 151, 174, 175, 181, 191, 195, 196, 198, 222, 301, 337  
 Γούμαρις 194  
 Γρηγορία 198  
 Γρηγόριος άγ. ό θαυμάτουργός 65  
 Γρηγόριος μοναχός 293  
 Δαμασκός 107  
 Δαμάσος πάπας 337  
 Δανιήλ προφήτης 343, 381, 382  
 Δάριδας 40  
 † Δάτιος 117 κ.έ.  
 Δαυίδ προφήτης 57, 117, 131, 132, 363  
 Δεουσδέδιτ γέρων 337  
 † Δεουσδέδιτ θεοσεβής 355 κ.έ.  
 Δονάτος μάρτυς 65  
 Έβάσα 350  
 † Έκύτιος 47 κ.έ.  
 Έλβα 193  
 † Έλευθέριος άββās 199, 227, 228, 254 κ.έ., 344  
 Έλευθέριος μάρτυς 300  
 Έλισαίος 43, 66, 117, 125, 137  
 Έξιλαράτος 134  
 † Έρκουλάνος 196  
 † Έρμινιγίδος 247 κ.έ.  
 † Εδθίκιος άββās 205 κ.έ.  
 Εδθίκιος εύγενής 108  
 Εύμόρφιος 346 κ.έ.  
 Εύτύχιος μάρτυς 275  
 Έφφιδε 96  
 Ζάλλας 151  
 Ζεβεδάιου υιοί 238  
 Ζήνων 224  
 † Ηλίας προφήτης 43, 117  
 † Ηρουνδώ 306  
 † Ηρώδης 106  
 Ησαίας 210  
 Θεοδώριχος 335, 336  
 Θεόδωρος μοναχός 358 κ.έ.  
 † Θεόδωρος έκκλησιαστικός 233  
 Θεόπροπος 182, 161  
 Θεοφάνιος 329  
 † Ίάκωβος άπ. 239  
 † Ιανουάριος μάρτυς 324, 388  
 † Ιβηρία 350  
 † Ιεζεκιήλ 343  
 † Ιερεμίας 258  
 † Ιερουσαλήμ 262, 274, 312  
 † Ικόνιο 361  
 † Ιλλυρικιανός 350  
 † Ιντερορίνα 90  
 † Ιορδάνης 43  
 † Ιουβενάλιος μάρτυς 300  
 † Ιουδαία 140  
 † Ιουδαίος 106, 183 κ.έ.  
 † Ιούδας 371  
 † Ιουλιανός δεφένσωρ (ό μετέπειτα επίσκοπος) 53 κ.έ.  
 † Ιουλιανός δεφένσωρ 80, 335  
 † Ιουστινιανός 176, 251  
 † Ιουστίνος 174  
 † Ιούστος 391 κ.έ.  
 † Ιούτικος βλ. Εύτύχιος  
 † † Ισαάκ άββās 198 κ.έ.  
 † Ισαάκ πατριάρχης 69  
 † Ισαυρία 361  
 † Ισπαλις 248  
 † Ισπανία 247  
 † Ιταλία 33, 47, 169, 193, 199, 225, 236, 247, 253, 328, 335, 397  
 † Ιωάννης άπ. 117, 150, 239, 273, 371  
 † Ιωάννης Βαπτιστής 37, 119, 150, 270, 390  
 † † Ιωάννης μοναχός (Ρώμη) 379  
 † Ιωάννης μοναχός (Σπολήτο) 344 κ.έ.  
 † Ιωάννης Α΄ πάπας 174, 336  
 † Ιωάννης Γ΄ πάπας 186, 274  
 † Ιωάννης τριβούνος 223  
 † Ιωάννης τοποτηρητής 189, 385  
 † Ιώβ 356  
 † Ιωβίνος 187  
 † Ιωνάβαν 57  
 † Ιωνās 118, 343  
 † Ιωσήφ μνήστωρ 381  
 † Ιωσήφ πατριάρχης 381  
 Καμπανία 41, 136, 148, 159, 183, 222  
 Κάμπλε 295  
 Κανούσιο 128, 179  
 Καπήμ 160, 293, 366  
 Καρτέριος 237, 238  
 Κασίνο 118, 161  
 † Κάσσιος 181, 395  
 Καστόριος επίσκοπος 48

Καστόριος λαϊκός 51  
 Κεντουμέλλαι 330, 389  
 † Κερβώνιος 191  
 Κλήμης 304  
 Κοπιώζος 391 κ.έ.  
 Κόρινθος 174, 177  
 Κουαδραγέσιμος 217 κ.έ.  
 Κουμβοντέους 323  
 Κρότων 264  
 Κωνσταντίνος 95  
 Κωνσταντινούπολις 175, 177, 252, 262, 351  
 † Κωνσταντίος (Άγκώνα) 59 κ.έ.  
 † Κωνσταντίος Άκουίνου 129, 186  
 Κωνσταντίος (Φερέντια) 71 κ.έ.  
 Λάζαρος πτωχός 334, 341 κ.έ.  
 Λάζαρος αναστηθείς 220  
 Λατερανό 95  
 Λαυρέντιος αντίπαπας 366, 367  
 Λαυρέντιος θεοσεβής 37, 40  
 Λαυρέντιος μάρτυς 58, 266, 337, 388  
 Λαυριάν 63  
 † Λεάνδρος Σεβίλλης 248, 250  
 Λεουβιγίδος 247  
 Λευίτες 102  
 Λιβέριος μεγαλοπρεπής 386  
 Λιβέριος πατρικίος 159  
 † Λιβερτίνος 39 κ.έ.  
 Λιπάρις 336  
 Λογγοβάρδος(-οι) 58, 97, 133, 193, 211, 236, 240 κ.έ.  
 Λούκα 188  
 Λουκάς άπ. 34  
 Λούνα 188, 386  
 Λουτρόν Κικέρωνος 47  
 † Μαξιμιανός επίσκοπος 63, 262 κ.έ., 339  
 Μάξιμος λαϊκός 299  
 Μάξιμος μοναχός 360  
 † Μάουρος 108, 109, 110, 112, 113, 116  
 † Μαρκελλίνος 62  
 Μάρκελλος λαϊκός 88  
 Μάρκελλος μοναχός 325  
 Μάρκος άπ. 34, 254  
 Μαρία (Θεοτόκος) 76, 91, 198, 306, 311 κ.έ.  
 Μαρσοί 318  
 Μαρσικός 212  
 Μαρτίνος άγ. 119  
 † Μαρτίνος έγκλειστος 212 κ.έ.  
 † Μαρτύριος 89  
 Μασκάτωρ 215  
 Μαύροι 313  
 Μεδιόλανα 177, 387  
 Μέλλιτος 325 κ.έ.  
 Μέρουλις 191  
 † Μέρουλος 378  
 † Μηνάς 236  
 Μούσα 311  
 Μωυσής 39, 102, 117  
 Ναβουχοδονόσωρ 382  
 Νάθαν 137  
 Ναρνία 181, 395  
 Ναρσής 327  
 Νέπετα 64  
 † Νονώσος 64 κ.έ.  
 Νουρσία 51, 95, 205, 265, 295, 297  
 Νώλα 168  
 † Όνωράτος (Σουμπιάκο) 95  
 † Όνωράτος (Φούνδη) 36 κ.έ., 42, 44  
 Ούρσος 345  
 Ούστια 397  
 Ουτρίκουλο 194  
 Πάδος 190  
 Πάνορμος 396  
 Πασχάσιος 365 κ.έ., 369  
 † Παυλίνος 168, 169 κ.έ.  
 Παύλος άπ. 93, 107, 131, 208, 220, 243, 244, 287  
 Πελάγιος 212  
 Περεγρίνος 146  
 Περουσία 196  
 Πέτρος άπ. 93, 96, 113, 117, 231, 232, 233, 235, 298, 302, 355  
 Πέτρος άββās 379  
 Πέτρος άσκητής 350 κ.έ.  
 Πέτρος προσωπάρχης 353  
 Πλακεντία 189  
 † Πλάκιδος 108, 110  
 Πομπηιανός 109, 110  
 Ποπουλώνιο 191, 193  
 Πόρτους 326, 384  
 Πραϊνεστίνη όδός 324  
 Πραϊνεστος 231, 232, 306  
 Πρετιώζος 392  
 Πρόβος άββās 299, 300, 311, 314, 360  
 † Πρόβος επίσκοπος 299, 300  
 Πρόκλος 74  
 Προνούλφος 223  
 Ραβέννα 42, 77, 85  
 Ρεάτε 52, 299  
 Ρεβέκκα 69  
 † Ρεδέμπτα 306 κ.έ.  
 † Ρεδέμπτος 274 κ.έ.  
 Ρεκχάρεδος 250  
 Ρενάτου 299  
 Ρεπαράτος 337 κ.έ.  
 Ρίγγων 126

- Ρουδέρικος 126  
 Ρωμανός μοναχός 98 κ.έ.  
 Ρώμη 48, 50, 51, 67, 95,  
 98, 108, 198, 222,  
 223, 263, 294, 310,  
 316, 335, 361, 397  
 † Ρωμώλη 306 κ.έ.
- Σαβίνη 53  
 † Σαβίνος Κανουσίου 179  
 κ.έ.  
 † Σαβίνος Πλακεντίας 190  
 † Σάγκτουλος 205, 264  
 κ.έ.
- Σαμάρεια 320  
 Σαμνία 36, 40, 236, 294,  
 384
- Σαπφείρα 151  
 Σαῦλος 220  
 Σεβαστιανός άγ. 80, 245  
 † Σεβήρος 91 κ.έ.  
 Σερβανδός 159  
 † Σέρβουλος 304
- Σικελία 128, 294, 335,  
 346 κ.έ., 398
- Σιμπλίκιος 95  
 Σίξτος 324  
 Σόδομα 357  
 Σολομών 274, 282 κ.έ.,  
 363
- Σουβούρα 244  
 Σουμπεντόμα 67  
 Σουμπιάχο 98 κ.έ., 165  
 † Σπεκιώζος μοναχός 293
- Σπεκιώζος πρεσβύτερος 306  
 † Σπές 294  
 Σπολίτιο 198 κ.έ., 227,  
 243, 254  
 † Στέφανος άββάς (Ρεάτε)  
 314 κ.έ.  
 Στέφανος άββάς (Ρώμη)  
 297
- Στέφανος ιλλούστριος 351  
 Στέφανος όπτιών 346 κ.έ.  
 Στέφανος πρεσβύτερος 226  
 Στέφανος Πρωτομάρτυς 59  
 Στέφανος σιδηρουργός 331  
 κ.έ.  
 Σύμμαχος 336, 366, 367  
 Συρακούσες 339  
 Συρία 199  
 Σύρος μάρτυς 387  
 † Σχολαστική 156  
 Σώρα 317  
 Σώρακτον 64  
 † Σωρανός 318
- Ταβιθά 151  
 † Ταρσίλλα 309  
 Ταυριανά 390  
 Τερρακίνα 138, 293  
 Τέρτουλλος 108  
 Τίβερις 223  
 Τιβούρτιος 338  
 Τίφερνον 260  
 Τοτίλας 39, 125, 127,  
 151, 179, 181, 191,  
 194, 196 κ.έ. 222
- Τουδερτία 80, 85  
 Τουσκία 70
- Φαυστίνος 386  
 Φερέντια 70, 77, 274  
 Φήλιξ επίσκοπος 326,  
 384, 389  
 Φήλιξ εύγενής 51  
 † Φήλιξ Κεκυφώς 45  
 † Φήλιξ πάπας 309  
 Φιλισταίοι 203  
 † Φλωρέντιος μοναχός 205  
 κ.έ.  
 Φλωρέντιος πρεσβύτερος  
 (Ρώμη)  
 Φλωρέντιος πρεσβύτερος  
 (Σουμπιάχο) 114 κ.έ.  
 Φλωρέντιος ύποδιάκονος  
 114  
 † Φλώριδος 195, 260 κ.έ.  
 Φορτουνάτος άββάς 47,  
 58, 89  
 † Φορτουνάτος επίσκοπος  
 79 κ.έ.  
 † Φουλγέντιος 194 κ.έ.  
 Φούνδη 37, 182 κ.έ.  
 Φράγγοι 41  
 † Φριγδιανός 188
- Χαλδαία 140  
 Χάλεβ 258  
 Χαναναίοι 203  
 Χρυσάυριος 360 κ.έ.

## ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ

Σημειώνουμε τά ούσιαστικότερα θέματα, τά όποία αναπτύσσονται είτε μέ διηγήσεις είτε μέ συζητήσεις μέσα στό ίδιο τό κείμενο - όχι στις σημειώσεις -. Παραπέμπουμε σε κεφάλαια και παραγράφους - όχι σελίδες -. Οί Λατινικοί αριθμοί δηλώνουν τό βιβλίο, οί 'Αραβικοί οί μεγάλοι κεφάλαια και οί μικροί παραγράφους.

- 'Αγάπη: I,4,17/II,33,5/III:34,2,5 / 37,18-19.  
 άγγελοι: II,14,14 / IV,5,4.  
 άγιασμός (ύδωρ): I,10,15.  
 άδης: IV: 29/36,12/44.  
 αιωνιότης (αιώνια πράγματα):  
 III,38,4/IV: 3,2-3/4,8 /46. (βλ.  
 κ. άόρατα).  
 άκαταστασία: II,4 / II,25.  
 άκοινωνησία (άφορισμός): II,23 /  
 IV: 57,13 / 59,11.  
 άκολασία: IV: 54-55 (βλ. & άπο-  
 λαύσεις, σαρκικά).  
 άκτημοσύνη: III,14,5 / IV, 57,10.  
 άλαζονία: II,20 / III,14,14.  
 άμεριμνία: IV, 20,3.  
 άμνησικακία: II,8,6-7.  
 άμφιβολία (δυσπιστία): I, Προλ.,  
 10 / II: 14/28,2 / 29,2 / 38,2-3 /  
 IV:1/2.  
 άναίδεια (θράσος): I,4,13-14 /  
 II,25,1 / III,16,5.  
 άνάσταση: III,17,6-14.  
 άνατροφή: IV, 19,1-2.  
 άναχωρητής: III,17,5.  
 άνθρωπαρέσκεια: I,4,18 / 10,2  
 10,7 / IV, 40,10-11.  
 άόρατα (-όρατά): IV: 1/2/5,1-2, 4-  
 8.  
 άπλότητα: I,9,18 / III: 10,2-3 /  
 15,2-8 / 25,2.  
 άποκάλυψις: II,16,5-8 / IV: 27,4-8  
 / 43 / 49.  
 άπολαύσεις: IV: 4,3-6/38,3-5/39.  
 'Απόστολοι άγιοι: III, 35,1.  
 άρειανισμός: II,31,1 / III: 29 / 30  
 / 31 / 32.  
 άρπαγή (εις ούρανούς): IV, 27,9-12.  
 άσώματα: βλ. πνεύμα.  
 άύστηρότητα: II,3,3 / IV, 12,2-3.  
 άύτοσυγκέντρωση: II,3,5-7.
- Βάπτισμα άγ.:** III,7,9 / IV: 27,7-  
 8 / 33,1.  
 βάρβαροι: II: 14/15/31 / III: 5,1-2  
 / 6 / 11 / 12 / 13 / 18 / 26,2 / 27 /  
 28,1-5 / 29 / 30 / 31 / 32 / 37,2-4,  
 10-17 / IV: 22 / 23 / 31.  
 βάσανοι, βλ. τιμωρίες.  
 βλασφημία: IV, 19,2-4.
- Γλώσσας άκράτεια: II, 23,2-3 /  
 IV,53.  
 γλωσσική έκφραση: I, Προλ.,  
 10.

γλωσσολαλία: IV, 27,11-12.  
 γνώση: (Θεού) II, 16,3-8 / (κοσμική - πνευματική) II, Προλ., 1 / III, 37,19-20 / IV, 15,3.  
 γονέων αγάπη: II, 24.  
 Δαίμονες-διάβολος: II: 2,1 / 4,2 / 8,12 / 9 / 11,1 / 25,2 / 30,1 / III: 4 / 7,4-6 / 14,14 / 16,3-4 / 20 / 21,4 / 30,3-4 / IV, 30,4-5.  
 δαιμονισμός: I: 4,7,21 / 10,1-6 / II: 16 / 30,1 / III: 6,2 / 14,3 / 21,2-4 / 26,2 / 33,2-5 / IV, 24,1.  
 δεκτό δώρο: IV,62,1.  
 διακονία (ύπηρεσία προς αφιερωμένους): II: 1,5 / 23,1-3.  
 διδάσκαλος: I: 1,6-7 / 2,7 / II: 2,3-4 / 3, 3,5,10-11 / 7,3.  
 δίκαιος (δικαιοσύνη): IV: 24,2 / 25 / 26.  
 διορατικό (πνεύμα προφητείας): II: 14 / 15 / 21,3-5 / III, 5,1-2.  
 δοκιμασία (κρίση στον ούρανό): IV: 37,8-14.  
 δόξα: IV, 26,3-4.  
 δούλος (δουλεία): III, 1,8 / (Χριστού) 16,9.  
 Έγκαίνια: I, 10,2 / III, 30,2-4.  
 Έγκατάλειψη κόσμου: II: Προλ., 1 / 1,3 / IV, 14,1.  
 έγκλειστος: II,1,4-5 / III,16 / IV,10.  
 έγκράτεια: βλ. σαρκικά.  
 είδωλολάτρες: II: 8,10-11 / 10 / III: 27/28.  
 είσ ακούεται (ή προσευχή): I, 9,19

/ III, 15,13,16-17.  
 Έκκλησιαστής: IV, 4.  
 εκλογίκευση (ratio): IV: , 3,3 / 4.  
 εκπλήρωση (επιθυμίας): I, 9,7.  
 εκτός εαυτού - εκστασις: II: 3, 5-9 / 35, 6-7.  
 ελαττώματα (μικρά τών αγίων): III, 14,10-14.  
 ελεγχος: III, 26,4.  
 ελεημοσύνη: I, 9, 10, 16-17 / II: 27, 1-2 / 28,1 III: 1,1 / (καί άπάτη) 14,8 / IV: 14,3 / 15,3 / 23 / 28,1 / 37,13 / 38,1.  
 ελευθερία: III/16,9 / IV, 59,1.  
 εμφάνιση έξωτερική: I: 4,10,14 / 5,4 / III, 6 / IV, 14,2.  
 ένταφιασμός (ταφή): (σέ εκκλησία) II, 23,4-5 / IV: 52/53/55/56 / (άτιμος) 57,11.  
 έξοδος ψυχής: I, 8,2-4 / II: 34,1 / 35,3-4 / 37 / III: 1,9 / 8 / IV: 5,1-2 / 7 έως 25/35 (καί γενικά όλο τό IV βιβλίο).  
 έξουσία: II: 30,2-4 / 31, 3-11 / III, 3,2 / IV, 24,2-3.  
 έπαινος ανθρώπινος: I, 9,5,7.  
 έπαρσις: III: 12/13/14/33,6.  
 έπιστροφή από άλλο κόσμος: IV: 32/37.  
 έργα: I: 4,9 / 12,14.  
 έργασία: I, 4, 12-13.  
 εύπλαχνία: I,2,6.  
 Ζώα καί άγιοι: I, 3,2-4 / II, 8,3 / III: 2,1-2 / 11,2-3 / 15,3-7, 11-12 / 16,3-4 / 26,3 / 35,3.  
 ζώή άλλη (άλλος κόσμος): I:

10,18 / 12,2 / IV: 4,7-8 / 5,3-4 / 6 / 31/32/34/35 / 37,8-13.  
 Ήδονή - φιληδονία, βλ. σαρκικά καί απολαύσεις.  
 ήσυχία: I, Προλ., 3-4.  
 ήφαιστεια: IV: 31,4 / 36,12.  
 Θάνατος: IV: 3,3 / 4 / 37,4 / (δικαίων) III,37,21-22 / (άσχημος) IV: 24,2-3 / 27,13 / (μέ σημεία) IV, 28,2 / (δύο είδη του) IV, 47,2 (βλ. καί έξοδος ψυχής).  
 Θεοτόκος: IV, 18,1-3.  
 θεωρία: II, 3,9 / III, 24,3.  
 θλίψεις: III,38,4 / (μάστιγες) IV: 11,1-3 / 16,3.  
 θόρυβος: I, 9,8.  
 θυσία εαυτού: III: 1/37,10-17 / IV: 58 / 61 / 62,3.  
 θυσιαστήριο: I: 7,3 / 10,3 / III: 17,3-4 / 30,5.  
 Ίερά άντικείμενα: I, 2,5-7 / II, 1,2 / III: 15,18 / 16,10.  
 ίερωσύνη: II,16.  
 Καθαρότητα: III, 15,13-17.  
 κάθαρσις: IV: 24,2 / 25 / 41.  
 καθοδήγηση: II, 22, 1-3 (βλ. καί διδάσκαλος).  
 κανόνας: II: 12/36.  
 καρδιά (γυναίκα): II, 33,5.  
 καρπός πνευματικός: II, 3,11.  
 κατάνυξη (δάκρυα, κλάμα): III: 15,8/33,1 / 34 / IV: 4,4 / 58 / 61.  
 κατάρρα: I, 10,13-14 / III, 15, 7-10.  
 καταστροφή: (Ρώμης) II, 15,3 / (μονής) II,17.  
 κήρυγμα: I, 4,8-10.  
 κλοπή (κλέφτες): I,2,2-3 / 3 / III: 14,6-7 / 22,2-3.  
 Κοινωνία θεία: II: 23,4-5 / 24,2 / III: 3,2 / 31,3 / 36,3 / IV: 11,4 / 16,6.  
 κολακεία: I, 4,11.  
 κοσμικές άπασχολήσεις: I, Προλ., 1 / III, 15,14-16.  
 Κρίση: III, 16,6 (βλ. καί δοκιμασία).  
 κρυψίνιοι: II: 18/19 / III: 14,8,9.  
 Λαθροφαγία: II: 12/13 / IV: 40; 10-11.  
 λαιμαργία: I, 4,7.  
 Λειτουργία θεία: IV, 54 έως 62.  
 λειτουργίες καθημερινές: (τριάντα) IV, 57, 14-16 / (έπτά) IV, 57,7.  
 λείψανα άγια: I: 4,20-21 / 10,2,19 / II, 38,2-4 / III: 13,3 / 22,2 / IV, 21 (βλ. καί σώμα).  
 λήθη: I, Προλ., 5.  
 λογισμοί: (καλοί) I,10,7 / (κατά του γέροντος) II,20 / (φυγής από μονή) II,25.  
 λόγος: (καί Λόγος) III,32 / (άργός-πονηρός) III, 15,9-10 / (λόγων δύναμις): II,23 / III,15,13-17 IV,6.  
 λύσις, βλ. συγχώρησις.  
 Μαγεία: I: 4,3-6 / 10,4.  
 μαθητεία: I,1,5-7 (βλ. καί διδάσκαλος).



μαρτύριο (μάρτυρες): III: 26,7-9 / 27 / 28/31/32/IV: 22/23.

μετάνοια: I, 12,1-3.

μικροψυχία: II, 21,1-2.

μνήμη νεκρών: IV, 52.

μοναχική ζωή: I, Προλ., 3,6.

μονές ούράνιες: IV: 26,2-3/36,13 / 37,9, 15-16 / 38,1.

μόνωσις (έρημία): II, 3,5 / III, 15,2-4 / 16 / 37,3.

μυστήρια Θεού: II, 16,3-8.

Νηστεία: I, 1,1,2 / II: 1,6-7 / 13 / 15,4 / 33, 5, 8-9.

Νυμφίος: III, 14,1 / IV, 14,2.

Όνειρα: IV: 50/51.

όνομα Χριστού: I, 1,4.

όργη (θυμός): I, 2,8-11 / 9,11 / III, 15,9-10.

ούρανός βλ. ψυχή.

Παγίδες διαβόλου: III: 19,5 / 20,1-3.

Παίδες τρεις: III, 18,3.

παιδιά: IV: 18,1-2 / 19.

παράδειγμα: I: Προλ., 9 / 9,7.

παραδειγματισμός: IV: 19,4 / 37,2 / 57, 11-13.

Παράδεισος: IV, 1,1-2.

παρακοή (ἀσπακοή): II: 24/28 / 29,2 / III, 10,2-4 / IV, 25.

παραχώρηση Θεού: III, 21,4.

παρηγορία (θεία): IV: 11,2-3 / 12,5 / 13,3 / 14,4 / 15,1 / 17,1.

Πάσχα: II, 1, 6-7 / (Μ. Σάββατο) III, 33, 8-9 / IV: 27,7 / 33,1.

Παῦλος ἀποστ.: III, 17,8-13.

Πέτρος ἀποστ.: III: 24,1-2 / 25 / IV, 14,4.

πίστη: IV: 2 / 3,3 / 4 / 5,5.

Πνεῦμα ἅγιο: I, 1,6 / II, 38,4 / IV, 1,4-5.

πνεῦμα (#σῶμα): II, 22,4-5 / III, 17,7-14 / IV, 30,1-2 / (ζωτικό) IV,3.

πνεῦμα δικαίων: II, 8,8-9.

πνευματική ἀγάπη: II, 38,4.

πνευματικός κόσμος: IV,1.

πόνος σωματικός: II,2,2.

πραότητα: I, 8,8-11.

προόραση (μελλοθανάτων): IV: 27/40.

προόρισις: I,8,5-6.

προσευχή: II: 11,2 / 30,2-4 / 31,3 / III,37,14 / IV, 17,3 / (ἀδιάλειπτη) III, 14, 2-3 / (δύναμη προσευχῆς) IV, 40,4-5 / (γιά κολασμένους) IV, 46,7-9.

προσφορά (ἄρτος): II, 23,5 / IV, 57,5-6.

προσφορές σέ δικαίους: I, 10,10 / II, 1,8 / III: 14,4 / 26,4-6 / 37,17.

πτωχεία: IV, 15,2 (βλ. καί ἀκτημοσύνη).

πῦρ: IV: 33,3-4 / 36,14 / (ἀσώματο) 30 / (πυρά) 32,4-5 / (καθατήριο) 41 / (γενένης) 45 / (τιμωρητικό) 53/54/56.

Σαρκικά (πόλεμος, ἁμαρτία, ἐγκράτεια): I: 4,1-2 / 10,7 / II: 2 / 8,4-5 / III: 7/16,5 / 26,5-6 / IV: 12,2-3 / 32,3-4 / 33,1-2.

σεβασμός: I, 9,8-9.

σημεῖα: I, 12,4-6 / II: 8,9 / 30,2-3 / III, 15,5,18.

σοφία: III,1,5-6 (βλ. γνώση).

σταυροῦ σημεῖο: I: 1,4 / 10,9 / 11 / II,3,4 / III,7,6.

στοιχεῖα φύσεως καί ἅγιοι: I,6 / III: 9/10/11,5/12,3/15,18/18/19/36,2-5.

συγχώρησις: II: 23,6 / 24 / IV: 14,4 / (μετά θάνατον) 57 / (ἀλλήλων) 62,1.

συζήτηση πνευματική: II: 1,7-8 / 33,2 / 35,1 / III, 16,4-5 / IV,31,1.

συμπάθεια: I, 2,6 / II,1,2 / III,17,3 (βλ. καί ἀγάπη, εὐσπλαγγνία).

συντριβή καρδίας: IV, 61.

σφάλμα ἀνθρώπινο: I,4,19, / (ἀγνοίας) IV: 41,4/42.

σῶμα (#πνεῦμα): III,17,7-8 / IV,30.

σῶμα μετά θάνατον (ἀδίκων) IV, 33,3-4 / (ἀγίων) III: 23,3-4 / 31,5 / IV: 21 / 22/23/24/25/28,3-4 (βλ. καί λείψανα).

σωματική παρουσία: II, 38,2-4.

Ταπείνωση: I: 2,6-7, 10-11 / 5,3-6 / II: 8,6 / III, 14,13-14.

ταφή, βλ. ἐνταφιασμός.

τάφος ἁγίων: III: 22/23,2-4.

τελειότης: IV: 16,3/26,1/53.

τέλος κόσμου: III: 37,21-22/38 / IV:36,12/43,2.

τιμωρία θεία: I,9,8-9/II,8,6.

τιμωρίες (βάσανοι): IV: 31,3/33,4 / 34,4 / 36,14/37,3-4, 8-14 / 46,3-5.

τόπου ἀλλαγὴ (φυγὴ): II: 3,10-12/8,5.

Υπακοή: II,7,2-3.

Φαντασίες δαιμονικές: II: 10 / 25,2.

φθόνος: II: 3,3-4/8/27,3/III:5,3-4/15,5-7/IV,20,2.

φθόνος διαβόλου: II,1,5 / III,16,3.

φιλαργυρία: I,9,11-13/IV,57,9-17.

φιλοδοξία: III,5,3-4.

φόβος: III:24,2-3/34,2,5/IV: 19,3 / 20,4/48/49.

φυλακή νοός: IV,61,2.

φῶς: III,29,3-4,6/IV,11,3 / (δικαίων) II,1,6 / (Θεοῦ) II, 35,6-7.

Χαρά: (καλή): III,37,2-3/IV, 34,4 / (κακή, ἀνάμωστη) III: 14,10-14 / 4 / (χαιρεκακία) II,8,7 / (εὐφροσύνη στὸν οὐρανό) IV, 37,9-10.

Ψαλμωδία: IV: 15,4/16,7/22 / 36,2-3.

ψεῦδος: I: 2,11/4,19.

ψυχή: IV: 5 / (στὸν οὐρανό) 26 / (λεπτότητα) 27,2-3 / (στὸν ἄδη) 29 / (ἀλληλοαναγνωρίζονται) 34/35 / 36 / (ἀθανασία) 47.

Ὠφέλεια: (νεκρῶν) IV, 52 ἕως 62 / (ψυχῆς) I, Προλ.. 9.

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

|   |    |
|---|----|
| ΠΡΟΛΟΓΟΣ .....                            | 9  |
| ΕΙΣΑΓΩΓΗ                                  |    |
| 1. Γενικά .....                           | 13 |
| 2. Ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Μέγας .....          | 15 |
| 3. Οἱ Διάλογοι .....                      | 18 |
| α) Γενικά .....                           | 18 |
| β) Περιεχόμενο .....                      | 19 |
| γ) Ἱστορικό καί Γεωγραφικό πλαίσιο .....  | 20 |
| δ) Τρόπος γραφῆς τοῦ ἅγ. Γρηγορίου .....  | 24 |
| ε) Οἱ Διάλογοι ἀνά τοὺς αἰῶνες .....      | 25 |
| στ) Ἡ παρούσα μετάφρασις .....            | 27 |
| ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ                                 |    |
| I. ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ                           |    |
| Προίμιο .....                             | 31 |
| Α. Πρώτη περιήγησις ἀπὸ Νότο πρὸς Βορρᾶ   |    |
| α. Τρεῖς μοναχοὶ τῆς Φούνδης .....        | 36 |
| β. Στὴν Βαλερία .....                     | 47 |
| γ. Δύο ὄσιοι στὴν Ἀγκώνα .....            | 59 |
| Β. Δεύτερη περιήγησις ἀπὸ Νότο πρὸς Βορρᾶ |    |
| α. Δύο ἀββάδες κοντὰ στὴν Ρώμη .....      | 63 |
| β. Δύο ἐπίσκοποι στὴν Τουσκία .....       | 70 |
| γ. Ἐανά στὴν Βαλερία .....                | 89 |
| II. ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ                        |    |
| ΒΙΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΥ                     |    |
| Πρόλογος .....                            | 94 |
| Α. Στὸ Σουμπιάκο                          |    |

|   |     |
|---|-----|
| α. Ἡ ἀναχώρηση. Στό Ἐφφιδε καί στό σπήλαιο τοῦ Σουμπιάκο .....          | 96  |
| β. Τό πρῶτο μοναστήρι. Ἡ φυγή. Τά δώδεκα μοναστήρια .....               | 103 |
| γ. Τέσσερα σημεῖα ἐπί ἡγουμενίας του .....                              | 109 |
| δ. Πρόκληση φθόνου. Ἡ φυγή στό ὄρος Κασσίνο .....                       | 114 |
| <b>Β. Στό Μόντε-Κασσίνο</b>   |     |
| α. Ἡ ἐγκατάσταση .....  | 120 |
| β. Χάρισμα προφητείας: 12 σημεῖα .....                                  | 123 |
| γ. Ἡ ἄνωθεν δύναμις: Ἄλλα 12 σημεῖα .....                               | 141 |
| <b>Γ. Πλησιάζοντας στό τέλος</b>  |     |
| α. Δύο ὁράματα ἀναλήψεως ψυχῶν .....                                    | 158 |
| β. Ἡ κοίμησις .....   | 163 |
| <b>III. BIBΛIO TPITO</b>  |     |
| <b>A. Σύναξις ἀρχιερέων</b>   |     |
| α. Μία ἐξάδα ἐπισκόπων .....  | 169 |
| β. Καί μία πτώσις ἐπισκόπου .....                                       | 182 |
| γ. Δεύτερη ἐξάδα ἐπισκόπων .....  | 186 |
| <b>B. Μεγάλοι μοναχοί</b>   |     |
| α. Ἀπό τή νοερά προσευχή στήν ἴδρυση κοινοβίου .....                    | 198 |
| β. Ἐνας ἐρημίτης καί ἕνας ἀββάς κοινοβίου .....                         | 205 |
| γ. Ἐνας ἐγκλείστος καί ἕνας ἀναχωρητής .....                            | 212 |
| δ. Τά στοιχεῖα τῆς φύσεως δαμάζονται .....                              | 222 |
| <b>Γ. Μικρή περιήγηση ἀπό Βορρά πρὸς Νότον</b>                          |     |
| α. Οἱ ἐνέργειες τοῦ διαβόλου .....                                      | 226 |
| β. Σημεῖα μετὰ θάνατον .....  | 229 |
| γ. Προσμονάριοι τοῦ ἀγ. Πέτρου .....                                    | 233 |
| δ. Ἐνας ἐρημίτης .....  | 236 |
| <b>Δ. Ὁ ἀγώνας γιά τήν πίστη</b>  |     |
| α. Μάρτυρες ἀπό ἐθνικούς Λογγοβάρδους .....                             | 240 |
| β. Ὁ ἀγώνας κατὰ τῶν ἀρειανῶν Λογγοβάρδων, Βησιγόθων καί Βανδάλων ..... | 242 |
| <b>Ε. Στόν σύγχρονο κόσμο</b>   |     |

|   |     |
|---|-----|
| α. Ἡ κατάνυξη .....   | 254 |
| β. Χθές, σήμερα καί πάντοτε .....                           | 260 |
| γ. Ἡ δῦσις ἐνός ἀκόμα δικαίου καί τό τέλος τοῦ κόσμου ..... | 264 |
| <b>IV. BIBΛIO TETAPTO</b>                                   |     |
| <b>ΠΕΡΙ ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΟΣ ΨΥΧΩΝ</b>                               |     |
| <b>A. Ὑπάρχει ζωή μετὰ θάνατον;</b>                         |     |
| α. Συζήτηση .....   | 278 |
| β. Παραδείγματα: ὁράματα καί θαύματα                        |     |
| I. Ὁράματα τρίτων γιά τίς ψυχές .....                       | 292 |
| II. Ὁράματα τῶν μελλοθανάτων .....                          | 297 |
| III. Θαύματα μετὰ θάνατον .....                             | 316 |
| <b>B. Ἡ ἰδιάζουσα κατάσταση τῶν ψυχῶν</b>                   |     |
| α. Στόν οὐρανό .....  | 321 |
| β. Τήν ὥρα τοῦ θανάτου .....                                | 323 |
| γ. Στόν ἄδη .....   | 332 |
| <b>Γ. Ὁ ἄλλος κόσμος</b>                                    |     |
| α. Οἱ ψυχές ἀλληλοαναγνωρίζονται .....                      | 341 |
| β. Περιηγήσεις στόν ἄλλο κόσμο .....                        | 349 |
| γ. Τό καθαρτήριο πῦρ .....                                  | 363 |
| δ. Ἡ φωτιά τοῦ ἄδη .....                                    | 370 |
| ε. Τρόμος ἢ παρηγορία πρὶν τόν θάνατο - Τά ὄνειρα .....     | 377 |
| <b>Δ. Ἡ δική μας βοήθεια πρὸς τίς ψυχές τῶν νεκρῶν</b>      |     |
| α. Ὁ ἐνταφιασμός σέ ἐκκλησία .....                          | 383 |
| β. Ἡ θ. Εὐχαριστία  |     |
| I. Παραδείγματα .....                                       | 389 |
| II. Νουθεσίες .....   | 399 |

### ΠΙΝΑΚΕΣ

|  |     |
|--|-----|
| A. Χάρτης 1 (Ἡ Βυζαντινὴ Ἰταλία τοῦ Στ' αἰῶνος) .. | 405 |
| Χάρτης 2 (Ἡ Κεντρικὴ Ἰταλία) .....                 | 406 |
| Χάρτης 3 (Ἡ πόλις Ρώμη) .....                      | 407 |

|  |     |
|--|-----|
| Β. Εύρετήριο κυρίων ὀνομάτων (μέ διακριτικό σημάδι τά τι-<br>μώμενα πρόσωπα) ..... | 409 |
| Εύρετήριο θεμάτων .....  | 413 |
| Γ. Περιεχόμενα .....   | 419 |



*interioris sponsi speciem amare (IV,14,2)*  
(Νά ἀγαπᾶμε τό κάλλος τοῦ μυστικοῦ Νυμφίου)